

GEZAMLTE SHRIFTN

Alter Kacyzne

*Permanent preservation of this book was made possible
by Dr. Mervin & Irene Rosenberg
in honor of
their departed family members*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-00680-7

9780657006808T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional
symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our
colophon comes from a design by the noted artist
Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

אַלטער קאַציזנע
*
געזאַמלטע שריפטן

אַלטער קאַצינע

געזאַמלטע שריפטן

באַנד פיר

שטאַרקע און שוואַכע

ראַמאַן אין פיר טיילן

בוך צוויי

**אַרויסגעגעבן מיט דער מיטהילף פון שולמית קאַצינע —
די טאַכטער פון מחבר**

אַלטער קאַצינע

געזאַמלטע
שריפטן

פּאָדלאָג
י.ל. פּרץ
ישראל

תשל"ג — 1972

**ALTER KACYZNE
GEZAMLTE SHRIFTN**

J. L. Peretz Publishing House
31, Allenby Str., Tel-Aviv, Israel

אַלטער קאַציזנע / געזאַמלטע שריפטן
פאַרלאַג י. ל. פּרעז, רח' אלנבי 31, תל-אביב

©

נדפס בישראל תשל"ג
Printed in Israel, 1972

דפוס „אורלי“, תל-אביב, טלפון 32062

שטאַרקע און שוואַכע

בוך צוויי

שטאַרקע

און

שוואַכע

ראַמאַן אין פיר טיילן

בוך צוויי

דריטער טייל

אונטערן אייז

קארל קראָנע

מען האָט צוזאַמענגעטריבן קריגס-געפּאָנגענע רוסן פון אַלע עקן דייטשלאַנד, פון די געפּאָנגען-לאַגערן, לאַנדווירטשאַפטן, קוילנגרובנס און פּאַבריקן, מען האָט זיי פּאַרשפּאַרט אין פּראַכטוואַגאַנעס — אַ פּאַרטיע פון טויזנט מאַן, פּאַרריגלט און פּאַרזיגלט און אַזוי, אַן עסן, אַן טרינקען געפירט זיי צוויי מיט אַ האַלבן מעת-לעת אין דער ריכטונג צו מירח.

אויף די גרעסערע סטאַנציעס האָט מען דעם צוג מיט די געפּאָנגענע פּאַר-שטופּט אויף אַ זייטיקער ליניע, קיינער זאָל נישט הערן און זיך נישט איבערנעמען מיט די געוואַלדן און פּראַטעסט-געשרייען פון די פּאַרשפּאַרטע, קיינעם זאָל נישט איבערראַשן זייער אומאויפהערלעכער משוגענער פּויקן אין די פּאַרריגלטע טירן אַריין...

אַבער דער צוג האָט זיך לענגער אין ערגעץ נישט פּאַרהאַלטן. אַזוי שנעל ווי דער וועג איז פּריי געוואָרן, האָט מען אים געלאָזט ווייטער לויפן ביז... ביז אויפן דריטן טאַג האָט ער זיך ענדלעך אָפּגעשטעלט ביי אַ קליינער סטאַנציע אין דער מיט פון אַ געדיכטן שטילן וואַלד. און שטילער פּאַרן וואַלד איז ער געשטאַנען אַ פּאַרטייעטער. מען האָט שוין נישט געהערט קיין קולות און געוואַלדן פון די פּאַרזיגלטע וואַגאַנעס, ווי אַלע וואַלטן דאָרט אויסגעשטאַרבן אַדער זיך פּאַרטייעט אין אַ שטומען געלעכטער פון דעם שפּיצל, וואָס מען האָט זיי אָפּגעטאַן.

אַן אָפּטיילונג פון דייטשישע לאַנדשטורמיסטן האָבן זיך דאָן פון דער קליינער סטאַנציע אַ לאַז געטאַן צום פּאַרחלשטן צוג מיט זייערע אויפגעשפּיצטע זעגפּיקעס און זיך אויסגעשטעלט אין אַ שיטערע קייט אין זיין גאַנצער לענג. ווען מען האָט אָפּגעזיגלט און אויפגעפּראַלט די וואַגאַנטירן, איינע נאָך דער אַנדערער — האָט די גאַנצע קייט לאַנדשטורמיסטן זיך אַ שפּאַר געטאַן שלענגלדיק אויף צוריק, ווי פון אַ שווערן גאַזאַנגריף, קייכנדיק און שפּייצענדיק.

פון די אויפגעפראַלטע וואַגאַנעס האָט אַרויסגעזעצט אַ מוראדיקער געשטאַנק און באַלד איז די אוראַלט-קלאַרע וואַלדלופט אויף אַ מהלך אַרום דער סטאַנציע פאַרפעסטעט געוואָרן, ווי מען וואַלט דאָ געהאַלטן אין אויסצאַפן איין ריזיקן קלאַזעט. אַ מיטלווקסיקער ברייטפלייציקער לייטענאַנט מיט אונטערגעהאַקטע וויל-העלם-וואַנצעס האָט געפאַכעט מיט אַ פערפומירט טיכעלע ביי דער נאַז און ביי יעדער פריש-אויפגעפראַלטער טיר אַרויסגעגרעבצט:

— אויסשטייגן, רוסישע שוויינע!

האַבן פון די אַפענע פינצטערע קוואַדראַטן זיך לאַנגזאַם אַרויסגעגאַסן די קריגס-געפאַנגענע, ווי אַ גרויע, האַלב-אַפגעקילטע לאַווע. נישט אַלע זענען געווען בכוח אויסצושטייגן מיט די אייגענע כוחות. אויס-געהונגערטע, אַפגעוויינט פון באַוועגן זיך, מיט אַפגעלעגענע הענט און פיס, זענען זיי איינער איבערן אַנדערן געפאַלן, ווי ווייכע, האַלבליידיקע זעק. געווען אויך אַזעלכע, וואָס זענען שוין פאַרבליבן אין די וואַגאַנעס ליגן אויפן נאַסן, עיפושדיקן שטרוי.

אַבער די וואָס האַבן זיך יאָ אַרויסבאַקומען פון די וואַגאַנעס, האַבן זיך גע-וואַקלט ווי שיכורים, אומגעפאַלן און געפויזעט אויף אַלע פיר, צוגעפויזעט צו דער שוואַרצער הילצערנער וואַנט פון דער סטאַנציע און דאָ ערשט, זיך האַלטנדיק ביי דער וואַנט, אויפגעשטעלט זיך און אַנגעשפאַרט, ווי די צעבראַכענע ביקסן, איינע אַן די אַנדערע. די שטאַרקערע זענען אַזוי געבליבן שטיין, ביי די שוואַכערע האָט עס גלייך די פיס אונטערגעבראַכן און זיי האַבן זיך אַראַפגעגליטשט אויף דרײַערד, ווי די איינגעקנייטשטע האַרמאַניקעס.

און אויף אַלע גרין-גרויע, פאַרחושטע פנימער איז געווען אויסגעגאַסן אַ מין עקסטאַז פון גרויס פאַרווונדערונג. שיער נישט פון אַנטציקונג. ערשט איצט, ביי די דייטשן, האַבן זיי אויף זייער אייגענער פעל געלערנט ביז צו וואָס פאַר אַ מדרגה מענטשן קאַנען פאַרפייניקן זייער גלייכן.

און געקומען זענען זיי דאָך אויפן פראַנט נישט קיין פאַרמאַרעטע יינגלעך: פערמאַקעס מיט פלייצעס, ווי די ווענט, טוליאַקעס — הויך און פעסט, ווי די דעמבעס, דאַנער קאַזאַקן מיט די טשובן אויף אַ זייט און מיט די קרומע רייטערפּיס, ווי די וואַרצלען. זיי אַלע, איצט בלאַנד און שוואַרץ און גרוי-פאַרוואַקסענע, מיט פנימער ווי איינגעטונקט אין האַריקער בלאַטע, זענען איצט, נאָך אַ דרייטאַגיקן העניג און ענגשאַפט געווען אומבאַהאַלפן, ווי די עופעלעך וואָס לערנען זיך גיין. פון די אויסגעבלייכטע אויגן, פון די פינצטערע פנימער, פון די פאַרויכטיק שוואַרצע און לאַנגזאַמע באַוועגונגען האָט אַראַפגעוואַנקען אַ קינדישע צאַרטקייט. געווען זענען דאָס, אייגנטלעך, נישט קיין געוויינלעכע קריגס-געפאַנגענע.

דאָס האָט מען אויסגערייניקט צווישן די רוסישע קריגס-געפאָנגענע דעם געפער- לעכן עלעמענט, די דיסציפלין-ברעכער. און אַגשטאַט צו מאַכן פון זיי אַ פאַבריק פון שווינדזוכט אין די מיליטערישע טורמעס האָט מען זיי אַפּגעשיקט אַהער, אין די פּאַלעסיער וועלדער, הינטערן פּראָנט, כדי אויסצונוצן זייערע מוסקולן ביים דורכ- לייגן נייע קריגסשאַסייען.

געווען זענען צווישן זיי אויך א מאה יידן, אַזעלכע, וואָס האָבן דעם פּראָנט פאַר די אויגן גישט געזען, אין קיין קאַזאַרמע אַפילו גישט אַריינגעשמעקט, נאָר פּראָסט-פשוט: דער שלימול האָט זיי געכאַפט ביי דער פּאַלע און פאַרשלעפט פון די פּרידלעכע נאַלעווקעס גלייך אין געפּאַנגען-לאַגער און שפּעטער — אין דער דיסציפּלינאַרער קאַמאַנדע.

דאָס זענען געווען אַזעלכע פאַרשוניגען, וועלכע האָבן געהאַט די זכיה צו האָבן רוסישע מיליטער-ביכלעך, בלויע און רויטע. דער דייטש האָט קיין גרויסן אונטערשיד גישט געמאַכט, אַלע מיליטער-ביכלעך האָבן זיך געדאַרפט מעלדן. אַזוי איז געווען דער באַפעל.

האַבן יידן געפּאַלגט און זיך געמאַלדן, וואָס אַרט זיי, אַז זיי וועלן נאַכגעבן די דייטשישע פינקטלעכקייט? ס'איז דאָך גישט מער ווי אַ קאַנטראַל? אַזוי איז בפּירוש געשטאַנען אין באַפעל. אַי — די קאַנטראַל ווערט געמאַכט אויפן הויף פון דער טורמע? איז האָט איר ביי יעקען אַן עוולה. און אפשר האָט ער גישט אין וואַרשע קיין בעסער אַרט? אַי — די טויערן פון דעם טורמעהויף ווערן געשלאָסן און מען לאָזט שוין קיינעם גישט אַרויס? — איז אַ מיספּאַרשטייעניש, וואָס וועט זיך באַלד אויפקלערן.

אַזוי האָבן די נאַלעווקער קריגערס זיך געלאָזט אַריינגאַרן אין זאַק אַריין און דערהויבן ווערן צו דער מדרגה פון ציוויל-געפּאַנגענע. „ניקס צו מאַכן. קריגסצייט!“ און איין מאָל זיי אַריינגעשלעפט ביי דער פּאַלע, האָט דער שלימול זיי געצויגן אַלץ טיפּער אין תּהום אַריין. פאַרווישט די מחיצה פון ציוויל און פון קריגס- געפּאַנגענע. פאַרשטייט זיך, אַז די באַעוולטע האָבן פּראָטעסטירט ביי יעדער גע- לעגנהייט. און אַזוי איז אַ מאַה יידן, וועלכע האָבן קיין מאָל קיין פולווער גישט געשמעקט, אַריינגעפּאַלן אין דער דיסציפּלינאַרער קאַמאַנדע. נאָך אַן אַרומשלע- פעניש איבער פאַרשידענע דייטשישע געפּאַנגען-לאַגערן זענען זיי איצט צוריק פאַרשליידערט געוואָרן אין די פּוילישע וועלדער.

דער צוג איז שוין געווען אויסגעליידיקט. די גאַנצע אויסגעהונגערטע פאַרטיע האָט ווי אַ סטאַדע קראַנקע בהמות זיך צוזאַמענגעקנוילט ביי דער סטאַנציע, אַרומ- געגאַרטלט מיט דעם לויזן רייף פון בערדיקע לאַנדשטורמיסטן.

עטלעכע דייטשן האָבן נאָך שעלטנדיק און שפּייענדיק רעווידירט די פאַר-

עיפושטע וואַגאַנעס. קיין דאַקטאָר איז דערביי נישט געווען. צווישן די עטלעכע צענדליק געפאַנגענע, וועלכע זענען געבליבן ליגן אויפן שטרוי אין די וואַגאַנעס און פון אַרט זיך נישט גערירט, איז געווען שווער אונטערצושיידן אַ מת פון אַ הונגער-פאַרחלשטן.

איז שוין געווען דעם לייטענאַנטס קאַפּ דערביי, צו לייזן דאָס פּראַבלעם. אַט דער מיטלווקסיקער לייטענאַנט מיט די אונטערגעשאַרענע ווילהעלם-וואַנצעס האָט באַפוילן צו פאַרריגלען די וואַגאַנעס און לאַזן דעם צוג ווייטער לויפן, ביז צו אַ מעדיצינישן פּונקט. זאָל מען זיך דאַרט פּונאַנדערקלייבן צווישן טויטע און האַלב טויטע. ער האָט גענוג פאַר זיך אַט די ווילדע לייזיקע באַנדע, וואָס דער רויטער פּראַכטצוג האָט דאָ אויסגעשאַטן.

ווען די קריגס-געפאַנגענע האָבן באַקומען צו ביסלעך וואַסער אויף צום שטילן דעם ברענענדיקן דאַרשט, איז דאָס געווען צו ווייניק פאַר זיי. דאָס וואַסער איז גאַר צום מאַגן נישט דערגאַנגען, נאָר ווי פון אַ שוואַם איינגעזאַפט געוואָרן אין פאַרשפּעטן גומען, אין גאַנצן אויסגעטריקנטן גוף.

נאָכן ערשטן טרונק האָט מען געטריבן די קאַמפּאַניע אַ האַלבן קילאָמעטער טיפּער אין וואַלד אַריין, צו די באַראַקעס, וווּ פון דעם ריח פון די פעלדקיכן האָבן ביי פיל פון די געפאַנגענע זיך אונטערגעזעגט די פיס און זיי זענען געפאַלן אין חלשות, נאָך איידער ס'איז זיי געקומען דער ביסן צום מויל.

נאָכן עסן, וואָס איז פאַרשלונגען געוואָרן מאַמענטאַל און כמעט אַן באַווסט-זיין, איז די גאַנצע פאַרטיע געלעגן נישט טויט גישט לעבעדיק צווישן אַנגעפירטע שטיינער און אויסגעהאַקטע ביימער אויף אַ פירעקיקן פּלאַץ, באַוואַכט מיט אַ טונקל-בלויען וואַלד פון אַלע זייטן. מען האָט גערוט. און מיט דעם אַפרו אין דער שאַרפּער וואַלדלופט האָט ערשט דער הונגער אַנגעהויבן צו ברומען אין די געדערעם, ווי אַן אויפגערייצטער בער.

נאָכן אַפרו האָט מען די פאַרטיע ווידער געטריבן אַ האַלבן קילאָמעטער צו די באַדבאַראַקעס, צו "ענטלויזונג".

דאָ פאַר די באַראַקעס, האָבן זיי גרופּעסווייז, צו הונדערט פּופציק מאַן, לויט דער דייטשישער קאַמאַנדע אַראַפּגעשלעפט פון זיך די פאַרעיפּושטע קויטיקע בגדים און העמדער און זיי געוואָרפן אין קעסל אַריין. און אַליין — שמוציקע קריגס-סקעלעטן מיט איינגעשרומפענע בייכער, מיט שטאַרצנדיקע ריפּן, זענען זיי ווי די רשעים אין גיהנום געקראַכן אין דער פינצטערער עפענונג פון באַדבאַראַק, וווּ ס'האַבן קוים געפינקלט אַ פאַר געל-רויטע פאַרנעפלטע פייערלעך. אויך אין באַד האָט די פאַרטיע איבערגעלאָזט אַ פאַר צענדליק געחלשטע פון דער פּלוצלונגער היץ.

שוין נאך דער באד און "ענטלויזונג", ווען ציטערנדיק אין די פייכטע, מיט קארבאל דורכגעפרעסענע ענג-געווארענע שמאטעס אויפן לייב, האבן די געפאנן-גענע גענומען קומען צו זיך און אין די פארטויבטע הערצער האט אנגעהויבן צו גליען א פונק פון האפענונג אנצופילן די איינגעשרומפענע און קוים צערייצטע מאגנס — ערשט דאן האט מען די גאנצע פארטיע, די אלע וואס האבן זיך נאך געהאלטן אויף די פיס, אויסגעשטעלט אין א פירעק אויפן ליידיקן אויסגעטראטענעם פלאץ הינטער די באראקן.

איז די פארטיע געשטאנען מיט דער שטייפקייט פון אימפעט און פארצווייפ-לונג און אנגעקוקט פון אלע פיר זייטן די עטלעכע רוי אפגעשיילטע סלופעס, וואס האבן געשטעקט אין מיטן פלאץ.

פאר די פאר שעה וואס די געפאנגענע יידן האבן פארבראכט אויף דער סטאנ-ציע און ארום באדבאראק האבן זיי שוין אויסגעשמעקט ביי די לאנדשטורמיסטן אלץ וואס זיי האבן געדארפט וויסן וועגן זייער לאגע. זיי האבן שוין געהאט א ידיעה ווו זיי געפינען זיך און ווער זייער נייער געוועלטיקער איז — דער לייטע-נאנט מיט די אונטערגעהאקטע ווילהעלם-וואנצעס. זיי האבן שוין געוויסט, אז דער לייטענאנט הייסט קארל קראנע. אונדזער קראנע — האבן אים פאמיליאַר גערופן די לאנדשטורמיסטן און ארויסגערעדט דעם נאמען מיט א צוגעקנייטשט אייגל און מיט א קרום שמייכלע, וואס האט נישט צוגעזאגט קיין גוטס.

איצט האט דער העלדישער לייטענאנט זיך באוויזן אויפן פלאץ. ער האט מארשירט פאר די רייען אויסגעפארעטע רוסן אין זייערע אויסגעברייטע, ענגע שמאטע-קליידער און ער האט שטרענג אכטונג געגעבן, צי די רייען שטייען גענוג מיליטעריש גלייך. מארשירט האט דער לייטענאנט זיך הוידענדיק פון דעם רעכטן פוס אויף דעם לינקן, ווי א קאטשקע. די רעכטע האנט האט ער געהאלטן אויף הינטן פארלייגט און אין דער האנט האט ביי אים אונטערגעטאנצט א גראבע רימענע שפיצרוט. לייטענאנט קראנע האט זיך, דאכט זיך, לאנגזאם געקליבן צו ווייזן דעם פארזאמלטן עולם א קונץ און טיף פון אונטערן שטערן האבן אים פינצטער די אויגן געפינקלט.

ביי די סלופעס, אין מיטן פלאץ, האבן זיך פארזאמלט די לאנדשטורמיסטן. איינער פון זיי, א רויטבערדיקער בייער מיט אן אמתן הענערשן אויסזען און מיט בלויע פייגלשע אייגעלעך איז איצט נאכגעגאנגען דעם לייטענאנט פוסטריט, אים נאכגעטראגן א פאפיר עפעס און, ווייזט אויס, געווארט אויף א באפעל. האט דער לייטענאנט ענדלעך צו אים א ווונק געטאן.

האַט דער בניער זיך אויפגעשטעלט ווי אַ האַן אויף די ציפקעס און אויסגע-
קרייט:

— האַנס שומאַכער! דאַלמעטשער!

ביידע האַבן זיי געקוקט איבער די רייען פון די קריגס-געפאַנגענע. קיינער
האַט זיך נישט אַפגערופן.

ווייזט אויס, אַז דער האַנס שומאַכער, וואָס האַט פאַרבלאַנדזשעט אין דער
רוסישער אַרמיי און פון איר — אין דער דייטשער געפאַנגענשאַפט, איז דאָס מאַל
ווייטער אַוועקגעפאַרן מיט דער באַן, אויסגעצויגן אויפן שטרוי, צו גלייך מיט אַלע
טויטע. האַט דער בניער פון פאַפיר אַרויס ווייטער גערופן:

— טעאָדאָרעס ביטרישקאַ, דאַלמעטשער!

האַט זיך אַרויסגערוקט פון דער ריי אַ מיטלווקסיקער געפאַנגענער אין דייטשי-
שע האַלב-זעלנערישע סאַמעטקליידער.

דער לייטענאַנט האַט פאַרווונדערט אים אַנגעקוקט. עס האַט אים פאַרווונדערט
צו טרעפן אין דער אַרומגעריסענער באַנדע אַ מענטשן נישקשהדיק אַנגעטאָן. עס
האַט אים אויך איבערראַשט די פרייע האַלטונג פון דעם געפאַנגענעם.

האַבן זיי זיך ביידע אַנגעקוקט מיט די טיף זיצנדיקע אויגן פון אונטער די
ברייטע שטערנס — דער לייטענאַנט און דער געפאַנגענער, און זיין האַבן, דאַכט זיך,
באָווונדערט איינער אין דעם אַנדערן עפעס אַן ענלעכן געזיכט- אַדער כאַראַקטער-
שטריך. אויך דער געפאַנגענער איז געווען מיטלווקסיק און ברייטפלייציק, ווי דער
לייטענאַנט.

— זייט איר אַן אַפיציר? — האַט דער לייטענאַנט מיט אַ האַרטער, געצווונג-
גענער העפלעכקייט געפרעגט.

— ניין, הער לייטענאַנט. איך בין ציוויל-געפאַנגענער.

— נאָמען?

— ביסטריצקי טעאָדאָר.

— ווער האַט דיר געהייסן אַרויסקריכן פון דער ריי?

— מען האַט מיך אויסגערופן.

— האַסט זיך פאַרהערט.

— נישט איך האַב זיך פאַרהערט, הער לייטענאַנט, נאָר דער בניער האַט
שלעכט איבערגעלייענט מיין פאַמיליע-נאָמען.

קאַרל קראַנע, וואָס האַט זיך שוין געהאַט אַפגעקערט פון דעם געפאַנגענעם,
האַט זיך אַ קער געטאָן צו אים מיטן אייבערשטן האַלבן גוף און אַ שאַס געטאָן
אויף אים מיט איינעם פון זיינע בליקן, קעגן וועלכן, ער האַט געוואוסט — מען קאָן
נישט ביישטיין. אַבער אַט דער ברייטפלייציקער ציוויל-געפאַנגענער האַט אַרויס-

געוויזן גענוג ציווילן מוט. ער איז געשטאנען געלאָסן, ווי נישט אים מיינט מען דאָס. און דער בניער האָט שטילערהייט געשאַקלט מיטן קאַפּ, סילאַביזירנדיק פון פּאַפּיר אַרויס. דאָרט איז טאַקע געשטאַנען שוואַרץ אויף ווייס: ביסטריצקי. האָט קאַרל קראַנע צוריקגעהאַלטן זיין ערשטן צאַרן-אויסברוך. נאָר דער נאַקן איז אים רויט געוואָרן.

— ביסט דאָלמעטשער? — האָט ער געפרעגט, שוין נישט קוקנדיק אויף ביסטריצקי.

— יא, הער לייטענאַנט. אין מיין קאַמפּאַניע בין איך געווען דאָלמעטשער. דאָן האָט דער לייטענאַנט אָפּגעהוּסט, פאַרדרייט אַרויף זיינע אונטערגעהאַקטע וואַנצעס, אויסגעשטעלט די ברוסט און אָנגעהויבן אַרויסכראַקען אָפּגעהאַקטע זאַצן פון אַ פאַטריאַטישער דרשה: ס'איז קריג. דייטשלאַנד איז אַרומגערינגלט מיט שונ-אים. דייטשלאַנד הונגערט. מוזן אַלע ליידן. די קריגס-געפּאַנגענע אויך. מען קאָן זיי נישט באַהאַנדלען אין ווייסע הענטשקעס...

פאַר ביסטריצקי איז דער נוסח געווען נישט ניי. פאַר דעם יאָר ציוויל-געפּאַנ-גענשאַפט האָט ער זיך שוין אָנגעהערט גענוג אַזעלכע דרשות. האָט ער טאַקע פּליסיק-לייכט און מאַשינעל איבערגעזעצט די דרשה פאַר די קריגס-געפּאַנגענע שטיקלעכווייז, פּראָנווייז, אַזוי ווי דער לייטענאַנט האָט גערעדט. ער האָט אים די ווערטער כמעט פון מויל אַרויסגענומען.

אַבער ביים לייטענאַנט איז די דרשה, ווייזט אים, געווען נישט קיין ציל פאַר זיך, נאָר בלוין אַ הקדמה.

דאָס פנים האָט זיך אים פּלוצלונג אָנגעגאַסן מיט בלוט. ער האָט גענומען טופּען מיט די פּיס און פּאַכען מיט דער שפּיצרוט פאַרן פנים פון דעם נייעם דאָלמעטשער.

— פּרעג זיי, פּרעג! ווער, צום טייוול, האָט זיך דאָס דערלויבט צו פּויקן אין די וואַגאַנעס און מאַכן דעמאָנסטראַציעס אין וועג? גאַנץ דייטשלאַנד האָבן זיי אויפּגערודערט — די וויסטע באַנדע! דאָס וועט זיי נישט אַראַפּגיין גלאַט! האָט דער דאָלמעטשער רויק אָפּגעוואָרט ביז דער לייטענאַנט וועט אַרויסשיטן פון זיך זיין גאַנצן אַרסענאַל זידלווערטער און רויק. כמעט מיט אַ שמייכל אין דער שטים, איבערגעפרעגט:

— דאָרף איך זיי דאָס אַלץ זאָגן, הער לייטענאַנט?

איז קאַרל קראַנע געבליבן שטיין מיט אַן אָפּן מויל. אויף דער חוצפה פון איבערפרעגן אים האָט ער זיך אין גאַנצן נישט געריכט און דעם דאָלמעטשערס איראַנזשער טאָן האָט אים ערשט רעכט אין כעס אַריינגעבראַכט.

— נו, רייך, שורקע!

איז דער דאלמעטשער געגאנגען פון ריי צו ריי און מעכאניש נאכגעמאכט דעם אפיצירס אויפגערייצטע זידלווערטער.

— נישט אזוי, שורקע! נישט אזוי! העכער רייד! שריי! נישט ווי קיין טויטער!
כ'האב דיך נאך נישט טויט-געשלאגן!
דאן האט ביסטריצקי אומגעריכט-האסטיק זיך אויסגעדרייט צום אפיציר אויפן אפצאס.

— איך האב נישט וואס צו שרייען, הער לייטענאנט — האט ער געזאגט אין א גאר קאלטבלוטיקן, ציווילן טאג, ווי א סוחר רעדט צו זיין קליענט, — איר שרייט, ווייל איר זענט אויפגערעגט, און מיין פליכט איז בלויז איבערצוגעבן די ווערטער.

דא האט דער רויטבערדיקער בניער, וואס איז נאכגעגאנגען דעם לייטענאנט פוס-טריט, זיך פלוצלונג שטייף אויסגעצויגן און ארויסגעשפארט דעם בויך פאר שרעק. עס האט זיך געדאכט: אט הייבט ער אן קרייען.

און דער לייטענאנט אליין האט אריינגעצויגן דעם קאפ אין די אקסלען און גענומען שפאנען ווי א קאטשקע צום דאלמעטשער, אומגעדולדיק טרייסלענדיק מיט דער שפיצרוט.

א געמורמל איז דורכגעלאפן דורך די מידע, ביז איצט שטייף-שטומע רייען פון די געפאנגענע. די רוסן האבן פארשטאנען, אז דער נייער דאלמעטשער איז א „נאש בראט“ און ער וועט נישט ארויסגעבן.

— הער, דו! דייטש מיטן זנב אויפן קאפ! ריר אים נישט אן, מירן דיר די בייגער צעברעכן!

— זאג אים, ברודערקע! זאג אים אריין, דעם דייטש, אין דער מאמען זייגער!
דער קאמענדאנט איז שוין אבער געשטאנען פארן דאלמעטשער און ביידע האבן זיך אנגעקוקט שארף אונטערשטערנדיק. עס האט אנגעטראפן, ווי מען זאגט עס, די קאסע אויף א שטיין. איין רגע האט עס געדויערט. און דאן האט א פיף געטאן די שפיצרוט און ווי שנעל דער דאלמעטשער האט זיך נישט אפגעקערט, האט ער זיך דאך אנגעכאפט פאר דער צעבלוטיקטער באק.
איז געווארן שטיל אין די רייען.

אבער דא האט דער דאלמעטשער אויף א רגע פארגעסן אן דעם ווייטיק אין דער צעבלוטיקטער באק, האט זיך אויסגעקערט מיטן פנים צו דער נאענטסטער ריי, א טופע געטאן מיטן פוס און אויסגעשריען פארביטערט:

— חברה, האלט ס'מויל! ער וויל דערגיין ווער עס האט געפויקט אין די פאר-שפארטע וואגאנעס.

א האגל מיט זידלווערטער האט זיך א שאט געטאן פון גאנצן לעבעדיקן פירעק.

— זיי זאגן, הער לייטענאנט, זיי זאגן — האָט ראָפּאָרטירט דער דאָלמעטשער, זיך צוהאַלטנדיק ביי דער באַק, — אַז געשריען און געקלאַפּט האָבן יענע, וועלכע זענען אַוועקגעפאַרן ווייטער, צום מעדיצינישן פּונקט.

אַט די אַנצוהערעניש אויף געשטאַרבענע און טויט־פאַרזשטע אין די וואַגאַנעס איז געווען אַן ענטפּער פּון אַזאַ מאַס, וועלכע האָט אַריבערגעשריטן די מאַכט פּון דער שפּיצרוט.

דער לייטענאנט האָט נאָך אַ רגע שווייגן אַ ווונק געטאָן צו די לאַנדשטורמיסטן ביי די סלופּעס אין מיטן פּלאַץ.

זיי האָבן גענומען מאַרשירן איבער די רייען און אויסטיילן יעדן פינפּאונצוואַנציג־ציקסטן. און ווען מען האָט אויסגעטיילט די ערשטע צוויי צענדליק האָט מען זיי צוגעטריבן צו די סלופּעס.

דאָרט האָבן די לאַנדשטורמיסטן זאַכלעך און מעכאַניש, שווייגנדיק יעדערן באַזונדער צוגעבונדן די הענט צו די רינגען אויף די סלופּעס. די רינגען זענען געווען הויך און די געפייניקטע זענען געבליבן הענגען, שטייענדיק אויף די שפיץ פינגער. אויפהענגען האָט מען אַזוי געקענט פינף מאָן. די איבעריקע פּופּצן האָבן גע־וואָרט אויף זייער ריי.

פּון די באַראַקעס איז פּויל אַנגעקומען אַ בייכיקער סאַניטאַר מיט אַן עמער קאַלט וואַסער און מיט אַן איינגעוויקלטן האַנטעך אויף אַפּצומינטערן די געחלשטע ביי דער עקזעקוציע. דער לייטענאנט האָט געלאָסן געקוקט אויף זיין האַנטזייגערל. ער האָט זיך פּלוצלונג אַפּגעקערט און זיך אַנגעשטויסן מיטן בליק אויף דעם דאָלמעטשער. ביסטריצקי איז געשטאַנען דאָ, דערנעבן, צוהאַלטנדיק אַן איינגע־נעצט פאַרפלעקט נאַזטיכל ביי דער באַק.

— וואָס טוסטו דאָ ? — האָט דער לייטענאנט מיט אַ פּולזאַפּטיקער שינאה אויסגעברומט.

— איך וואָרט אויף מיין ריי, הער לייטענאנט.

— לאַזט אים נישט לאַנג וואַרטן ! — האָט קאַרל קראַנע קורץ פאַראַרדנט.

ביים טייוול אין די ציין

ווי קומט ביסטריצקי אין געפאנגענשאפט.
 עס שטעקט שוין אין מענטשן אַ כוח אַזאָ צו פארמויערן דאָס אַרט, וווּ עס
 גליט אַ טיפע ווונד. אין באַוווּסטיין פאַרמויערן, כדי צו קאַנען לעבן ווייטער מיט
 דער פאַרגעסנקייט. אַ יאַר איז אַריבער, ווי אַ לעטאַרגישער חלום, ביז ביסטריצקי
 האָט זיך דערוועגט צוצוטערעטן צו דער פאַרמויערטער ווונד פון זיין באַוווּסטיין.
 ער האָט זיך דאָך געוואַלט געדענקען בלויז ווי אַ קריגס-געפאַנגענער, ווי אין
 דער געפאַנגענשאפט וואַלט ער געבוירן געוואָרן, ווי פאַר דעם וואַלט גאַר קיין
 לעבן נישט געווען.

אַ מענטש האָט דאָס רעכט צו נעמען זיך דאָס לעבן, ווען עס ווערט אים צו
 לאַסט. אָבער באַפרייען זיך פון לאַסט און אַראַפּוואַרפן זי אויפן צווייטן — דאָס
 איז אַן אַכזריות. און אַזוי אַכזריותדיק האָט באַסיע זיך דאָס לעבן גענומען. מיט
 איר שפּרונג פון פּערטן שטאַק אויפן שטיינערנעם ברוק האָט זי זיך באַפרייט און
 אים, ביסטריצקי, באַלאַסטעט. באַלאַסטעט אים מיט דער פולער אַחריות פאַר איר
 פריצייטיקן טויט.

נאָ, זע, צו וואָס דו האַסט מיך דערפירט! — אַזוי האָט געשריען צו אים איר
 טויטער איבערגעדעקטער קערפּער מיט די שלאַנגענצעפּ, וואָס זענען זיך צעקראַכן,
 אַנגעזויגענע פון אייגענעם בלוט אויף די שטיינער. נאָ, זע!
 האָט ער פאַרמויערט דאָס אַרט פון זיין באַוווּסטיין, וווּ די אַראַפּגעשליידערטע
 באַסיע איז געלעגן מיטן פנים אין איר אייגן בלוט, אַן איבערגעדעקטע.
 ווען די פרוי וועלכע ער האָט ליב געהאַט שטאַרבט אים אין איר אייגן בעט,
 פון אַ קימפעט, פון אַ קראַנקייט, ווען זי סמט זיך אַפילו שטילערהייט — וואַלט דאָך
 דער ווייטיק נישט געווען אַזוי אומדערטרעגלעך.

באַסיע האָט אָבער אַרויסגעשליידערט איר לעבן דורכן פענצטער, ווי אַ
 גלעזערנע וואַזע, אַרויסגעשליידערט אויף דער גאַס אַרויס מיט אַ שרייַקן פּראָ-

טעסט. וואָס האָט זי געהאַט צו אים? פאַר וואָס האָט זי אין אים אַזאַ ווילדע נקמה גענומען? האָט ער זי דען נישט ליב געהאַט מיטן גאַנצן האַרצן?

דאָס אומגליק האָט אים איבערן קאַפּ דערלאָנגט און פאַרטויבט. קוים מיט צרות איז דעם שותף זיינעם, אָשר פּאַדלאַסקין, געלונגען אַרויסצו- באַקומען ביי אים אַ פּלעניפּאַטענץ אויף אַנצוגיין מיט די ווייטערדיקע געשעפטן. ביסטריצקי האָט זיך פאַרשפּאַרט אין זיין וווינונג און די גאַנצע וועלט איז אים מער נישט אַנגעגאַנגען.

נאָר אַט זענען אַריינגעקומען אין וואַרשע די דייטשן און ביסטריצקי, אַן אַפּ- געצערטער, אַ פאַרענדערטער נישט צום דערקענען, האָט זיך פּלוצלונג באַוווּזן אויף דער גאַס.

געדינט האָט ער אַ מאָל זעקס וואַכן אין רוסישן מיליטער און געהאַט אַ רויטן בילעט. איז ער געגאַנגען זיך צושטעלן צו דער קאַנטראָל.

פון די אַלע וועלכע זענען געשטאַנען און געזוכמהט זיך מיט די בילעטן אין דער ריי איז ביסטריצקי אפּשר געווען דער איינציקער וועלכער האָט פאַרויסגעזען, אַז דער דייטשער באַפעל איז גאַרנישט אַזוי פאַרמאַליסטיש-אומשולדיק. ער איז אַבער אויך געווען דער איינציקער וועמען ס'איז נישט אַנגעגאַנגען מיט וואָס די קאַנטראָל וועט זיך ענדיקן. ער איז גלייך גרייט געווען אַנצונעמען טורמע, געפּאַג- גען-לאַגער אַדער אַפילו טויטשטראַף, אַבי עמעצער זאָל זיך דערבאַרעמען איבער אים און אַראָפּנעמען פון אים די אַחריות פאַר זיין אייגן לעבן און פאַר זיינע האַנדלונגען. אדרבא! זאָל מען אים באַפעלן. ער וועט אויספילן יעדן באַפעל מאַשינעל פּינקטלעך. און זיין לוינ וועט זיין — די באַפריינג פון פיינלעכער אַחריות פאַרן לעבן.

דאָס אַלץ האָט ביסטריצקי קלאַר פאַרשטאַנען ווען ער איז נאָך געשטאַנען אַלס פרייער בירגער אין דער ריי מיט זיין בילעט.

שפעטער האָט ער טאַקע ווי געהעריק אַפּגעשאַצט די דערלייכטערונג פון אַטעמען, עסן, שלאָפן און אַרבעטן אויף עמעצנט באַפעל. ער האָט זיך דערלויבט דעם תּענוג צו לאָזן איינשלאָפן זיין גאַנצן אינטעלעקט, פאַרמויערט נישט נאָר די בלוטיקע ווונד, נאָר ווייט אַרום דער ווונד. ער האָט צו זיין אומגליק גליק געהאַט. אין דער ריכטיקער צייט האָט ער געפונען אין געפּאַנגענשאַפּט דאָס לעבן פון אַ גולם. בלויז צו דעם הונגער און צו דעם מאַנגל אין פּרישע וועט איז ער פאַרבליבן נישט גלייכגילטיק. און דאָס האָט אים נאָך פאַרבונדן דורך אַ דין פעדעמל מיט דער אויסערלעכער וועלט.

ער האָט אַנגעשריבן צו דעם שותף זיינעם, צו אַשרן, און אַנגעהויבן רעגלמעסיק צו באַקומען געלט פון אים, נישט קיין סך, אַזוי ווי ער האָט אַליין געוואַלט. ער האָט

אויך פארלאנגט, אז דער שותף זאל זיך נישט משתדל זיין וועגן זיין באפריינג. זאל עס גיין מיט דער נאטור. אז די צייט וועט קומען און ער וועט עס נייטיק האבן, וועט ער אליין גיין פריי.

מיט א פארטיע ציוויל-געפאנגענע יידן איז ביסטריצקי אנגעקומען אין ריין-געביט, ווו מען האט זיי פארטיילט צווישן די ארטיקע לאנדווירטן אויף ארבעט. דערביי האט יעדער לאנדווירט, אלס צולאג צו די עטלעכע לינקעכע, באקומען פון דער מיליטער-מאכט א ביקס מיט פאטראנעס, די דאזיקע לינקעכע צו דער-שיסן ביים מינדסטן ווידערשטאנד.

ביסטריצקי מיט נאך דרייצן געפאנגענע יידן איז אריבער אויף ארבעט צו אן עלטערן סאקס, מיט א בארד, ווי א שאקאלאדענע לאפעטע און מיט א שניי-וויסער פארצעליענער ליולקע אין מויל.

אט דער עלטערער לאנדווירט, מיט דער פארלאשענער ליולקע און פארשלא-פענעם מוח, הגם ער פלעגט אלע פרימארגן ארויסבאגלייטן זיינע געפאנגענע אין פעלד ארויס מיט א ביקס, האט ער דאס אבער געטאן מער צוליב פארעם וועגן, ווייל די ביקס האט מען אים געגעבן און אזוי האט מען אים באפוילן. באהאנדלט האט ער זיי מענטשלעך און נישט געפאדערט מער ארבעט, ווי א מענטש קאן געבן. דעם ביסן האט ער זיי נישט צוגעטיילט און געגעסן האבן סיי ווי סיי אלע אין דער גרויסער קיך, ווי א שטאל, די געפאנגענע און דעם לאנדווירטס משפחה, געגעסן נודנע דארפישע מאכלים, וועלכע זענען געווען דייטשיש אויסגעריכט נישט אויף טעם נאר אויף זעטיקייט. דאס איז געווען א משפחה פון דייטשישע שווייגערס און עס האט זיך געקאנט דאכטן, אז זיי האבן געגעבן א גדר פון שווייגן ביז די מלחמה וועט זיך ענדיקן. א ביסל רעדעוודיק פלעגן די דייטשקעס נאר ווערן, ווען עס פלעגט אנקומען א בריוו פון פראנט, פון איינעם פון די זין אדער איידעמס. דעם סאקס האט כשר געקומט די פארטיע געפאנגענע. אלע זיינע אייגענע מאנסלייט זענען געווען אויפן פראנט. און די פערצן יידן, וואס האבן פאר דער צייט פון זייער געפאנגענשאפט פיל ערגערס געזען, ווי זייער איצטיקע לאגע, האבן זיך פמעט אנגעשטעקט מיט דעם סאקסישן שווייגן און מיט אים, מיט דעם שווייגער, שלום געמאכט. א פאר פון זיי האבן זיך אפילו צוגעשארט צו דעם סאקס' עטלעכע טעכער-טער — די זעלנערקעס, וואס האבן מיט א דייטשישער אפנהארציקייט ארויסגעוויזן זייער בענקשאפט נאך א מאן.

צעקריגט האט מען זיך אומגעריכט, אין א געוויינלעכן פרימארגן, און דער שווייגנדיקער סאקס איז פלוצלונג ארויס פון די כלים און אראפגעכאפט די ביקס פון דער וואנט: ער וועט שיסן.

ער איז געווען גערעכט. ער האט געפאדערט מען זאל גיין צו דער ארבעט. און

די יידן האָבן דווקא היינט פאַרשטרייקט. היינט — זאָגן זיי — איז ביי זיי יום־טוב און דער יום־טוב הייסט ראש־השנה.

עס איז געווען אַ צער אַנצוקוקן, ווי דער דייטש זוכט מיט גרויס פאַרווונדע־רונג דעם יום־טוב אַרום זיך און אויפן בלעטל פון קאַלענדאַר און געפינט אים נישט. און די יידן האָבן זיך פאַרזאַמלט אין אַ ווינקל קיך, ווי נישט זיי מיינט מען דאָס, און זיי דאווענען שוין אויפן קול. איז דער סאַקס אַרויס פון די כלים. דעם גאַנצן שווייגנדיקן צאָרן זיינעם פאַר דעם גורל פון זיינע זין און איידעמס אויפן פראַנט איז ער גרייט געווען אויסצולאָזן צו די יידישע קעפּ.

האַבן די יידן אַרויסגערוקט פאַרויס ביסטריצקין, זיך אויסצוטענהן מיטן דייטש. ביסטריצקין איז אַלץ איינס געווען וועמען צו פאַלגן, אַבי נישט אַרויס פון דער אייגענער איניציאַטיוו. האָט ער זיך איינגעשטעלט פאַר די דרייצן יידן, וואָס ווילן ראש־השנה אַפּדאווענען.

און אַז דער סאַקס האָט אַנגעשטעלט אויף ביסטריצקין די ביקס, אים דעם ערשטן צו דערשיסן, האָט ביסטריצקי זיך צעלאַכט מיט זיין ברייטן מויל, צעלאַכט זיך צום ערשטן מאַל פאַר דער צייט פון זיין געפאַנגענשאַפט.

און צוזאַמען מיטן געלעכטער האָט ער דערשפירט די אויפגעוואַכטע ווונדן אין זיין האַרצן. אַבער ער האָט אויך צום ערשטן מאַל דערשפירט, אַז די געפאַנגענשאַפט איז אים צו לאַסט.

ער וואַלט אַליין נישט געגאַנגען שילדערן, ווי אַזוי דאָס איז פאַרלאָפּן. אין אַ רגע אַרום איז דער סאַקס געלעגן אויף דר'ערד און געדריגעט מיט די פיס, באַ־מיענדיק זיך אַראַפּצושטויסן ביסטריצקין, וואָס איז געזעסן אויף אים רייטנדיק. און ביסטריצקי, ווידער, האָט זיך באַמיט צו כאַפּן דעם סאַקס פאַר די הענט און זיי צוזאַמענבינדן מיטן לעדערנעם פאַסיק, וואָס ער האָט פון זיך אויסגעטאַן.

האַבן די יידן איבערגעריסן דאָס ראש־השנהדיקע דאווענען און געקומען צו הילף ביסטריצקין. דעם דייטש האָט מען אַ געבונדענעם אַרויפגעכמאַליעט אויפן וואַגן און אין באַגלייטונג פון די צעיאַמערטע דייטשקעס אים אַוועקגעפירט צו דער קאַמאַנדע איבער די קריגס־געפאַנגענע אויף אַ דין־תורה.

דאָרט ערשט האָבן צו דעם קאַמענדאַנטס גרויס פאַרווונדערונג די יידן זיך אַוועקגעשטעלט דאווענען בציבור.

דער קאַמענדאַנט איז געווען גערירט פון דער יידישער גאַטספאַרכטיקייט און חוצפה. אַבער אויסגעלאַזט האָט ער מיט אַ זיפּץ:

— קריגסצייט. נישט צו מאַכן. קיינע פייערטאַגע. און איר, קנאַבן, האָט געבראַכן די דיסציפּלין.

און ביסטריצקי מיט נאָך אַ פאַר דאווענער, פון די וואָס האָבן געהאַלפּן בינדן

דעם דייטש, זענען אָוועק אין דיסציפּלינאַרער קאַמאַנדע. אַט דאָ ערשט האָט זיך פון ביסטריצקין אָפּגעטאַן זיין גייסטיקער שלאָף. עס איז געשען, ווי מען וואָלט אים די הויט אָפּגעשוּנדן און איבערגעלאָזט נאַקעטע גערוון. דאָ, אונטער דער אייזערנער שרויף פון אַכזריותדיקער דיסציפּלין האָט ער דערפילט דעם פשוטן אמת, אַז ער וואָלט נאָך געקאַנט לעבן, נאָר מען לאָזט נישט. עס האָט אויפגעוואַכט אין אים אַ ליידנשאַפטלעכע באַדערפעניש צו זיין אויף דער פריי. עס האָבן אויפגעוואַכט אין אים מיט אַ מאַל אַלע זיינע איינגעשלאַפענע פעיקייטן, אויך די פעיקייט אויסערלעך זיך צוצופאַסן צו דער לאַגע.

אונטער דער אַכזריותדיקער דיסציפּלין איז ער געוואָרן דאַלמעטשער-קאַפטע-נאַרמוס, שיער נישט די רעכטע האַנט פון קאַמענדאַנט אַליין. ער האָט אָבער נישט אויסגענוצט זיין פּריווילעגירטע לאַגע נישט לרעה און נישט לטובה פאַר די געפאַנגענע.

ער האָט געהאַסט אַט די טויזנט-קעפיקע אַרומגעריסענע באַנדע, וועלכע קליגט זיך צו לעבן אין געפּענגעניש, פּונקט ווי ער האָט געהאַסט זייערע באַצוויינ-גער — די דייטשן. ער וואָלט ביידע צדדים גערן געטראָטן מיט די פיס. זיינע אַלע מחשבות זענען איצט נאָר געצילט געווען ווי אַזוי זיך אַרויסצובאַקומען אויף דער פריי.

אָבער די אויסזיכטן זיך צו באַפרייען אויפן נאַרמאַלן וועג זענען איצט געווען קנאַפּער ווי ווען עס איז. עס האָט זיך שוין פאַרווישט דער אונטערשיד צווישן אים — דעם ציוויל-געפאַנגענעם — און דעם עכטן קריגס-געפאַנגענעם קאַזאַק און צווישן זיי ביידין און דעם איינפאַכן בויך-און בייטל-שניידער, וועלכער איז פאַר זיינע מעשים טובים אַריינגעפאַלן אין דיסציפּלינאַרע.

ביסטריצקי האָט געבענקט נאָך פרייהייט און אַריינגעפאַלן איז ער אויטאָמאַטיש אין די פאַרזיגלטע פּראַכטוואַגאַנעס וואָס זענען אָפּגעגאַנגען צו מיזרח.

ביי דער הונגער-נסיעה האָט ער שיער מיטן לעבן נישט באַצאַלט. אָבער אַט דער האַר פון טויט האָט געמאַכט אין אים אַ נייע איבערקערעניש. אין דער שטיקנדיקער ענגשאַפט איז ער זיך צוזאַמענגעוואַקסן מיט דעם קנול פאַרליי-זיקטע, פאַרקוויטיקטע, געפייניקטע לייבער און ער האָט זיי שוין מער נישט געקאַנט פון זיך אַפּטיילן דורך האַס. ער האָט מיט זיין גאַנצן לייב איצט געפילט זייער אומגליק און עלנט.

זיין ערשטער צוזאַמענשטויס מיט קאַרל קראַנע האָט נאָר פאַרשטאַרקט זיין אַחירות-געפיל.

ער איז אַן שום באַוווּסטזיין פון אייגענער העלדישקייט אַנטקעגן געקומען דעם גרימצאַרן פון חיהשן לייטענאַנט. אַן שום פאַזע איז ער געגאַנגען צו די סלופּעס

און געמאָנט זיין חלק אין דער עקזעקוציע. ער האָט געהאַט אַ באַדערפעניש צו ווערן געהאַנגען צו גלייך מיט אַנדערע.

די געפאַנגענע אַבער האָבן יאָ אַפגעשאַצט זיין העלדישקייט, נישט געקוקט אויף דער בהמהשער געפאַלנקייט זייערער. פאַר דעם דאַלמעטשער ביסטריצקי האָבן זיי באַקומען גרויס דרך־אַרץ און זענען גרייט געווען פאַר אים אין פייער און אין וואַסער.

און דער ערשטער אַרויסטריט זיינער אין די פאַלעסיער וועלדער האָט שוין אַוועקגעלייגט דעם גרונטטאָן צו אַלע זיינע ווייטערדיקע באַגעגענישן מיט קאַרל קראַנע. זיי האָבן זיך אָפן און ליידנשאַפטלעך פייגט געהאַט. דער דאַלמעטשער איז אַרומגעאַנגען מיט געשוואַלענע אַרעמס פון דער עקזעקוציע, פון הענגען צוויי שעה אויף די הענט און מיט בלוטיקע צייכנס פון דעם לייטענאַנטס שפיצרוט. און פאַר דעם לייטענאַנט איז גענוג געווען ער זאָל דערזען דעם דאַלמעטשער פון דער ווייטן, אַז די האַנט מיט דער שפיצרוט זאָל זיך אים אַ הייב טאָן. אַפט אַבער האָט קאַרל קראַנע נישט דערזען דעם דאַלמעטשער, נאָר דער־שפירט אים אין דער נאַענט, פון דער זייט, פון הינטן ערגעץ.

ביסטריצקיס פינצטער־חוצפהדיקער בליק פון אונטערן שטערן איז געוואָרן קאַרל קראַנעס שיוואַך אַרט. ביסטריצקיס בליק פון אַפענער און געשערלעכער שינאה האָט אים פאַרפאַלגט און גערייצט און גלייכצייטיק פאַרשאַפן אַ פאַר־שטענדלעכן תענוג. ווי עפעס אַ מין האַזאַרד, אַ געפערלעכע שפיל.

דאָס איז געווען די ליבשאַפט פון שינאה. דער לייטענאַנט האָט זיך צוגעבונדן צו ביסטריצקין, געבענקט נאָך זיין אַנוועזנהייט. ער וואַלט זיך פאַר קיין פאַל נישט געשיידט מיט זיין דאַלמעטשער, וועלכן ס'איז אַזוי אַנגענעם אַפצושינדן מיט דער שפיצרוט צווישן די אויגן, וווּ דער בלוטיקער צייכן האָט שוין אויפגעהערט צו פאַרגיין.

אויסגעחשבונט

גענוג פיינלעך איז די געפאנגענשאפט אליין. צען מאל פיינלעכער איז צו זיין א געפאנגענער אויף דער היימישער ערד, אין די היימישע וועלדער.

דער דייטש האט זיך דא ברייט צעלייגט מיט זיין באלעבאטישקייט, ווי ביי זיך אין דער אייגענער היים. דורך די אוראלטע זומפיקע וועלדער שניידט ער דורך א שאסיי. די מלחמה וועט אריבער און דער שאסיי וועט בלייבן. מיט דעם דייטשם ברכה וועט דורך דער זומפיקער געגנט א שפרייז טאן די אייראפעישע קולטור, א שפרייז טאן אין אַזעלכע ווינקעלעך, ווו פויערים האבן נאך ביון היינטיקן טאג מורא אפצושערן די קאלטענעס, אַז די קרענק זאל חלילה אין די געבליטן נישט אריין. אבער דער דייטש פארטראכט זיך נישט איבער זיין קולטור-אויפטו. ער שניידט דורך וועגן, כדי לייכטער און זיכערער זיך אריינצושניידן מיט זיינע שווערע האַרמאַטן און טאַנקן אין האַרץ פון רוסלאַנד — אין שונאס האַרץ.

דער דאַלמעטשער ביסטריצקי האַט צייט גענוג נאַכזודענקען וועגן דעם צווייפלהאַפטן ווערט פון מענטשלעכע קולטור-דערגרייכונגען.

אין זיין האַרצן שאַפט זיך אַ ליד אַן ווערטער, אַ שטומע פאַעמע וועגן אַ ריזי-קער דינאַמיט-באַמבע, מיט וועלכער מען זאַל קאַנען אויפרייסן, אויב נישט די גאַנצע וועלט, איז כאַטש אַ שטיק אייראָפּע און אַפּמעקן פון אויבערפלאַך איר קולטור-ליגן.

אַט רירן זיך, באַוועגן זיך די ריזיקע שאַסיי-מאַשינען, דער לעצטער געשריי פון דער דייטשער טעכניק — שטאַלענע גולמס, וואָס טרינקען בענזין און צעקייען דערפאַר שטיינער, צעמאַלן זיי אויף קרישקעלעך, גיסן אַספאַלט און פרעסן דעם באַדן — אַלץ פאַרן איינציקן טרונק בענזין.

זייער שווינדלדיקער בלאַנקער מעכאַניזם, פרעציז און מעכטיק, דערמאַנט אין זיין באַוועגונג די לעבעדיקע בלוט-צירקולאַציע, אַלץ איז אין די באַוועגונגען צוועקמעסיק און שפאַרעוודיק באַרעכנט.

און אַט, צען טריט ווייטער זיצן אין שיטערע רייען די קריגס-געפאָנגענע שטיינהעקער ביים וועג. איינגעהויקערטע געשטאַלטן. זיי האַלטן דעם שטיין מיט די פאַרמלאָזע, אין שמאַטעס איינגעוויקלטע פיס, זיי הייבן און לאָזן פאַלן דעם האַמער נישט רעגלמעסיק און אַפאַטיש. אַכט צענטל פון זייערע נישט-פלייסיקע אַנשטרענגונגען גייט אין גאַנצן לאיבוד, ווערט צערונען אין אומנייטיקייט, זיי זעען אויס ווי די אוראַלטע מאַלפעס, פירעהענטיקע באַשעפענישן, אַרומגעריסענע און ווילד באַוואַקסענע. מען האַט זיי אויסגעלערנט צו באַנוצן זיך מיט געצייג, אויפֿ-הייבן און אַראַפלאָזן דעם האַמער. אָבער די צוועקמעסיקייט פון זייערע אייגענע באַוועגונגען פאַרשטייען זיי נישט. דאָס זעט מען פון זייערע טעמפע מידע אויגן אַרויס. עס פעלט זיי די מדרגה: מענטש!

מענטשלעכע מדרגה — דאָס איז דאָס שמוציק-רויטע פאַסיקל אויפן צע-קנייטשטן מיצל פון בערדיקן לאַנדשטורמיסט מיט דער זעגפיקע, וועלכער שפאַנט אַרום צווישן די שטיינהאַקער הין און צוריק.

שטיינהאַקער-קאַטאַרושניקעס צום באַדן צוגעשמידטע, מיט זעגפיקעס באַ-וואַכטע. וווּ איז דאָ דער עוּדף פון צוויי טויזנט יאָר קולטור?

און די נייע רוימער — די בערדיקע לאַנדשטורמיסטן — שפאַנען מיט בערישע אומגעלומפערט לאַנגווייליקע טריט. זייערע סאַמעטענע הויזן זענען אומגעלומפערט קורץ און איבער די כאַליעוועס אַריבערגעלאָזט און אויף די קני אויסגעבויכט. און די שטיוול אַליין — פנימלאָז און פאַרבלאָז — אַ שרעק, ווי אַ בעקער וואַלט זיי געמאַכט. אָבער דאָך — אַ מענטשלעכע מדרגה.

— אימער שנעלער! אימער שטאַרקער! — מונטערן זיי מיט אַ הייזעריקן געקריי די אַפאַטישע שטיינהאַקער. דאָס איז זייער טאַן — קרייען.

און פון דעם פרומען פאַטריאַטישן קריי, מיט וועלכן זיי ווילן דייטשלאַנדס זיג דערנענטערן, שטיקט זיי שוין די לאַנגווייליקייט אין האַלדז. זיי פאַרמאַכן די אויגן קרייענדיק און פאַרקרימען זיך, ווי זיי וואַלטן איינגענומען אַ ביטערן פיל. און די געפאַנגענע הייבן טאַקע די האַמערס „אימער שנעלער, אימער שטאַרקער“, ווען ס'דערנענטערט זיך דער דייטש. קוים דערווייטערט ער זיך אויף עטלעכע טריט, פאַלן ווידער די האַמערס מיד און אַפאַטיש, נישט פאַר די כוחות פון אויסגעהונגערטע הענט.

ביסטריצקי האַט אַרומצולויפן איבערן שאַסי און אַנשפאַרן צו יעדער צייט אין יעדן אָרט, וווּ עס ברעכט אויס אַ סיכסוך צווישן אַ דייטש מיט אַ שטיינהאַקער. אויב ביי די געפאַנגענע האַט ער זיך געוונען דעם צוטרוי, איז ער ביי די לאַנדשטורמיסטן זייער אַנגענומען דערפאַר, וואָס מיט זיין פיגור, מיט זיין האַלטן

זיך, מיט זיין ארט גיין און ריידן דערמאנט ער זיי דעם לייטענאנט פאר וועלכן זיי ציטערן — קארל קראנע.

זיי באוונדערן אים און ביסטריצקי ווייס דאס. פאר די פאר וואכן, וואס ער געפינט זיך אויפן שאסיי, איז ביי אים געווארן רגילות, נאכצוקרימען דעם לייטע-נאנט נישט נאר מיט זיינע גענג, נאר אפילו מיט זיין זידלען זיך.

דעם לעצטן שניט מיט דער שפיערוט האט ביסטריצקי געכאפט פון קאמענדאנט דווקא פאר דער דאזיקער ארטיטישער פעיקייט זיינער. איינער א יידל האט פארמסרט און דער קאמענדאנט האט אונטערגעהערט, ווי דער דאלמעטשער קרימט אים נאך.

אבער ביי די לאנדשטורמיסטן האט דער דאלמעטשער מיט דעם אויסגענומען. זיי אליין האבן געציטערט פארן אכזריותדיקן קאמענדאנט און געזען אין אים א שטיקל נקמה אין ביסטריצקיס נאכקרימעניש. אגב האט עס ביסטריצקי געמאכט אויסגעצייכנט און ס'איז געווען א געלעגנהייט מיט א פאר מינוט לאכן איבערצורייסן די מוראדיקע לאנגווייליקייט.

דער רויטבערדיקער בניער מיט די פויגלשע בלויע אויגן האט אפילו ארויס-געוויזן זיין מיטלייד צום געשלאגענעם דאלמעטשער.

— האסט גליק, מענטש, וואס אונדזער לייטענאנט האט דיר דעם קאפ נישט געשפאלטן. ער קאן דאס אויך.

— יא, ער קאן לייכט א מענטשן דערהרגענען — האט צוגעשטימט ביסטריצקי — גלייב מיר, קאמערעד, איך בין קיין מאל מיטן לעבן נישט זיכער. ווען וועט ער שוין נעמען אורלויב, דער מערדער ? ווען ווערט מען שוין פטור פון אים, כאטש אויף א צייט ?

אז דער קאמענדאנט האלט ביים נעמען אורלויב — דאס האבן די לאנדשטור-מיסטן געוויסט. מען האט אפילו געשמעסט, אז ער האט שוין דעם אורלויב אין קעשענע. ער האט אבער צוליב זיין פאטריאטישער פלייסיקייט געוואלט פריער איינארדענען די נייע לעצטע פארטיע ביי דער ארבעט. איצט זענען זיי שוין פאר-טיילט געווען אין דריי גרופעס, געארבעט אויף דריי אפשניטן, ביי א פופצן קילא-מעטער איין גרופע פון דער צווייטער. דער קאמענדאנט האט זיין אויפגאבע אויף זיין שטייגער גלענצנד דערפילט און ס'איז אויסגעקומען, אז ער נעמט נישט דעם אורלויב בלויז צוליב דער הארציקער שינאה זיינער צום דאלמעטשער ביסטריצקי, אז ער קאן זיך נישט שיידן מיט אים, סיידן ער זאל אים מיטנעמען.

ווען ביסטריצקי האט גערעדט מיטן בניער האט ער, ווי אלע מאל אין אזעלכע פאלן, געהאלטן א נאס טיכעלע ביי דער צעשמיסענער באק, אז די צייכנס זאלן

אַפגיין. און דער בײער — אַ פשוטער מענטש — האָט אים געוואָלט פאַרגלעטן זיין ווייטיק מיט אַ קלוגער עצה.

— וואָס טויג דיר, מענטש, צו ריזיקירן מיט דיין פעל און רייצן זיך מיט אונדזער קראַנע. אונדזער קראַנע איז אַ האַרטע נוס. מיט אים שפּאַסט מען נישט. אַפילו באַקלאַגן זיך איז נישטאַ פאַר וועמען. דיין לאַגע — וויסטו דאָך : אַ רעכט־לאַזע. און ער, קראַנע, האָט אַ צד אין די הויכע פענצטער. ווען נישט דאָס... דעם בײערס בלויע אייגעלעך האָבן אומגעריכט, ווי שטאַלענע חלפים, אַ בלאַנק געטאַן. ער האָט אַבער נישט דעררעדט.

און ביסטריצקי האָט אים אָנגענומען פאַרן קנעפל און זיך שעמעוודיק פאַר־טרויט, אָן דער זייט קוקנדיק — בעת ער האָט גערעדט מיט עמעצן וועגן לייטענאַנט האָט ער שטענדיק געקוקט אָן אַ זייט, צו דער ערד צו.

— איך ווייס נישט, קאַמעראַד, וואָס עס טוט זיך מיט מיר. איך האָב אַ שוואַכן כאַראַקטער, אַז איך דערזע דעם קראַנע, פאַרליר איך דאָס גלייכגעוויכט און איך וויל אַ מיטל אים אָנצוטרעטן אויפן הינעראויג. איך האָב אַ שוואַכן כאַראַקטער. — אַ־כאַ־כאַ ! — האָט זיך ווידער דער בײער פלוצלונג צעלאַכט — דו קרימסט אים נאָך אויסגעצייכנט. דאָנער־וועטער ! ביסט געווען אַן אַקטיאַר פאַרן קריג. יאָ ?

— נו, געוויס — האָט ביסטריצקי שעמעוודיק זיך מודה געווען.
— מענטש ! קום נאָכן קריג קיין דייטשלאַנד ! וועסט דאָרט מאַכן אַ קאַריערע.
— אויב דיין קראַנע וועט מיך פאַרן אורלויב נישט צו רעכט מאַכן.

— אַ־כאַ־כאַ ! היט זיך, ביטרישקאַ ! דעם אַפּגעהיטן היט גאַט.
יאָ, ביסטריצקי האָט געווינען די פולע סימפּאַטיע ביי דעם בערדיקן בײער. ער האָט יענעם אַפּגעקויפט מיט זיין שעמעוודיקייט, אַפּנהאַרציקייט און שוואַכן כאַראַקטער, צוליב וועלכן ער קריגט געשניטן...

לענג־אויס דעם רויען שאַסיי זיצן מענטשן־מאַלפעס און האַקן דעם שטיין, וועלכן זיי האַלטן צו מיט די פון שמאַטעס באַוואַקסענע פיס. די הענט זענען אַפּגע־שוואַכט, די טיף אַריינגעזעצטע אויגן בלאַדנזשען אַרום מיט אַ הונגער־פיבער. די איינגעשרומפּענע מיילער מעלה־גירען.

וואָס קייען זיי ? דאָס קייען זיי יונגן פּערדישן שטשאַו און גראַז, וואָס זיי האָבן אָנגעריסן ביים וועג און באַהאַלטן אונטערן געזעס, אַז דער דייטש זאָל זיי נישט כאַפן ביי דער גנבה. פון דעם בהמהשן מאַכל איבלט, אַז די אויגן פאַרקריכן אונטערן שטערן. אַבער דער ליידיקער מאַגן איז אומברחמנותדיק. מען מוז אים מיט עפעס אַפּנאַרן.

און אַט זיצט דער געפאַנגענער גריגאַריעו — אַ מענטש מיט אַ טאַטעריש אַרומגעראַזרטן פייגן געבויען קאַפּ און מיט קליינע אויערן. הינטער די אויערן

זענען פאַרלייגט די אייזנבלעך פון זיינע ברילן — זיין פאַרמעג, וואָס ער האָט טאַקע אָפּגעהיט ווי אַן אויג אין קאַפּ סיי אויפן פּראָנט, סיי אין געפאַנגענשאַפּט. אַן די ברילן איז ער אַ בלינדער.

ביסטריצקי האָט גישט איין מאָל געכאַפּט מיט אים אַ געמיטלעכן שמועס — מיט דעם אינטעליגענטן גריגאָריעוון — דעם רוסישן פּאַלקסלערער, וועלכער טראָגט דעם יאָך פון זיין געפאַנגענשאַפּט מיט אַזאַ מערקווערדיקן ערנסטן סטאַציזם.

ער וואָלט איצט אויך בדעה געהאַט צוגיין צו אים. אָבער וואָס טוט ער, גריגאָריעו? ער האָט זיך באַנוצט מיט די פאַר מינוט וואָס דער «אימער שנילער, אימער שטאַרקער» האָט זיך היפּשלעך דערווייטערט און האָט אויסגעטאַן דאָס גרויע העמד פון לייב. ער זוכט לייז — גריגאָריעו. ער זוכט זיי מיט די קורצזיכטיקע אויגן, ווי פינטלעך פון יישובים אויף אַ לאַנדקאַרטע. און געפאַקט אַ לויז, האָלט ער זי צווישן די פינגער, באַטראַכט זי, צי ער איז זיך גישט טועה געווען, דאָן מאַכט ער צו פאַרצווייפלט די אויגן און שטופּט די לויז צו זיך אין מויל אַריין. הונגער!

ביסטריצקי פאַרקרימט זיך ווי פון ציינווייטיק, כאַפּט זיך פאַרן קאַפּ און לאָזט זיך לויפן מיט אַן אויסגעצויגענעם קרעכץ.

גריגאָריעו מיט זיין יאָכט איבער דעם העמד פאַרפאַלגט ביסטריצקין ביי נאַכט אויף זיין געלעגער. יעדעס מאָל ווען דאָס בילד בליצט אויף פאַר זיין דמיון מיט אַ דראַסטישער בולטקייט — טוט עס אים אַ שפּאַר אונטערן האַרץ. דאָן מוז ער אַראַפּשפּרינגען פון דער הויכער «קאַיקע» און לויפן צום צעבער אין ווינקל אַפּברעכן. וועגן איינשלאָפן איז גאַר קיין רייד גישטאַ.

ביסטריצקיס גרופע האָט אירע צוויי באַראַקן, צו הונדערט און פּופּציק מאַן אין יעדערן. שלאַפּט מען אין דריי שטאַק: אויף נאַרעס ביי דרערד, אויף מיטלסטע וואַנטבעטלעך און אויף פּאַליצעס אונטערן פּולאַפּ.

אויף די נאַרעס שפּרינגען אַרום שטשורעס און פרעסן די שלאַפּעדיקע לעבעדיקערהייט. עס טרעפּט זיך אָבער אַ מאָל פאַרקערט. דער טוליאַק איוואַן סיטיניקאָו האָט די טעג אויפגעוועקט די קאַמפּאַניע מיט אַ וויסטן געלעכטער:

— אוי, בראַטצי מאַן, אַ פליישיקער ביסן! טפו!

דאָס האָט ער פאַר שרעק פאַרהאַקט די ציין, ווען אַ שטשור האָט אים דאָס קעפל אין צעכראַפּעטן מויל אַריינגעשטעקט.

אויף די אויבערשטע פּאַליצעס איז מען געזיכערט פון די שטשורעס. דערפאַר אָבער איז דאָרט אומדערטרעגלעך דער געשטאַנק, וואָס שלאַגט פון צעבער אין ווינקל, וווּ אַלע געפאַנגענע דערליידיקן זייערע באַדערפּענישן. ביסטריצקיס

געלעגער איז אַ פּריווילעגירטער : אויף דער מיטלסטער קאַיקע און ווייט פון צעבער. אָבער די נאַכט איז פאַר אים אַן אַפּקומעניש.

ער פילט זיך ווי אונטערן ריזיקן פרעס פון דער שאַסיי-מאַשין. די געפאַנגענ-שאַפט פּרעסט פון אים די דמים אַרויס. עס דאַכט זיך אים אין דער פינצטער, אַז עס שפּריצט אים דאָס בלוט פון די אויגן. ער מוז לעבן! צוליב נקמה אַליין מוז ער לעבן און פריי זיין! דער געדאַנק וועגן קאַרל קראַנע מאַכט אויפּוידן זיין בלוט ביז צו די ווייטסטע פאַרבאַרגנסטע ווינקעלעך פון זיין וועזן.

און דער מוח בושעוועט מיט פלענער, איינער דרייטער און פאַנטאַסטישער פאַרן אַנדערן. אָבער ביסטריצקיס צעהיצטע ביינאַכטיקע פאַנטאַזיעס האָבן אַלע די אייגנשאַפט פון זיינע אַמאַליקע סוחרישע קאַמבינאַציעס: זיי זענען פינקטלעכע מאַטעמאַטישע אויסרעכענונגען, אַלע מעגלעכע און דורכפירבאַרע ביי אַ געוויסער אַנטשלאַגנקייט. יעדער פּלאַן איז ביי אים גרינטלעך אויסגעאַרבעט און צוגעפאַסט צו אַ באַשטימטער צייט, פאַר אַ מאַשטימטן אַרט. און אַלע וועגן פירן קיין רוים. צו נקמה אין לייטענאַנט און צו באַפרייונג פון געפאַנגענשאַפט.

די ריזיקע ענערגיע וואָס האָט אין דעם מענטשן אַפּגעשלאַפּן איבער אַ יאָר צייט האָט זיך איצט אויפגעכאַפט און קאַנצענטרירט בלויז אויף די צוויי פּראָב-לעמען: נקמה און פרייהייט. און אונטערן צייכן פון די פּראַבלעמען און אונטער דער קאַנטראַל פון זיינע ביינאַכטיקע פלענער האָט ביסטריצקי פאַרבאַכט יעדע רגע פון זיין טאַג, צו זיי האָט ער צוגעפאַסט אינסטינקטיוו די מינדסטע האַנדלונג זיינע.

ער איז שטענדיק געווען אויף דער וואַך. גרייט געווען צו יעדער מינוט און צו יעדער געלעגנהייט. ווי אַ געניטער שאַכשפּילער, האָט ער געקאַנט אויסרעכענען זיבעצן צוגן פאַרויס.

פאַר טאַג, ווען ער האָט איינגעדערעמלט, האָט אים אויפגעוועקט דער אויפזעער און גערופן פון באַראַק אַרויס. זיך אויפגעצנדיק אויף דער "קאַיקע" האָט ביסטריצקי שוין וואַכיק קאַמבינירט וואָס פאַר אַ מעגלעכקייטן אויסצונוצן, אויב דער איצ-טיקער מאַמענט וועט זיין דער פאַסיקסטער צום פאַרווירקלעכן זיינע פלענער. האַלב אַנגעטאַן איז ער אַרויסגעשפּרונגען פון באַראַק און מיט אַ הייסער פרייד זיך אַנגעשטויסן אויף דעם פייניקער קאַרל קראַנע. אין דער טונקלקייט פון פאַרטאַג איז פאַרגעקומען צווישן זיי דער כאַראַקטעריסטישער בליקן-אויסטויש פון צוויי אויף טויט פאַרליבטע שונאים.

דער קאַמענדאַנט האָט געהאַט זיין צימער אין יעדן באַראַק, ביי יעדער גרופע. מען האָט קיין מאַל פאַרויס גישט געוויסט, וווּ ער וועט טאַגן און וווּ ער וועט געכטיקן.

ער פלעגט אויסוואקסן פלוצלונג, ווי אַ שד פון דער בלאַטע, און דאַרט, וווּ מען האָט זיך אויף אים אַמווייניקסטן געריכט.

איצט איז ער געשטאַנען פאַרן באַראַק, אַנגעשפּאַרט אַן זיין גרוי, אַנגעזאָטלט פּערדל און, ווייזט אויס, זיך געקליבן תּיכּף אין ווייטערן וועג אַריין. פאַר אומגע- דולד האָט ער זיך געשמיסן מיט דער שפּיצרוט איבערן האַנט.

— גריס גאַט, הער לייטענאַנט.

— אַ, ביסטריצקי! איינס און צוויי. טו דיך אַן, קום צום דריטן אַפּשניט. דאַרט איז דער דאַלמעטשער קאַפּוט.

דאָס איז געווען כּמעט ווי אַ פאַרשעמטע און הייזעריקע דערקלערונג פון אַ פאַרליבטן מאַן צו זיין געליבטער, ווען ער איז זיך מודה, אַז אין שיכרות פון בענקשאַפט נאָך איר האָט ער דערווייל מאַנס געווען אַן אַנדערע.

דאָס האָט ער פּיינט געהאַט ביסטריצקין און קאַפּוט געמאַכט דעם דאַלמעטשער פון דריטן באַצירק. נישט אומזיסט האָט עס אים געטריבן אַ שפּראַך אויפן טאַג צו קומען וועקן ביסטריצקין.

— יאַוואָל, הער לייטענאַנט!

אין אַ פאַר מינוט אַרום האָט דער רויטבערדיקער בניער געריבן די פאַרשלאַ- פענע אייגעלעך, ביז עס האָט זיך אויסגעפּיקט זייער נאַרישע פּויגלשע בלויקייט.

— אַך, מענטש, וואָס וועקסטו מיך אַזוי פּרי?

— בלייב געזונט, קאַמעראַד! — האָט ביסטריצקי אים אין האַנט געשטופּט עפעס אַ פּאַפּירל מיט אַ פאַר גאַלדענע מטבעות. אויב איך קום נישט צוריק — שיק אַפּ דאָס בריוועלע קיין וואַרשע. איך גיי מיטן קאַמענדאַנט.

— אַליין מיט אונדזער קראַנע? היט זיך, מענטש! דעם אַפּגעהיטן היט גאַט! ער האָט געוואָלט נאָך עפעס זאַגן. אַבער אַנשטאַט דעם האָט ער זיך צעגע- נעצט און די בלויע אייגעלעך האַבן זיך ווידער צוגעמאַכט אין אַ זיסן דרעמל.

שפּעטער אַ וויילע האָט ער זיך דאָך אויפגעכאַפּט. אין דרעמל איז אים צו חלום געקומען ביסטריצקיס לעצטער בליק, וואָס איז אַזוי נישט ענלעך געווען צו זיינע שעמעוודיק אַראַפּגעלאַזטע אויגן. אַ וואַכיקער און אַן אויפגערודערטער — באַטראַכט ער די וואַגיקע גאַלדענע מטבעות, וועלכע ער האָט געהאַלטן אין פּויסט פאַרקוועטשט, באַטראַכט דאָס פּרעמדשפּראַכיקע בריוועלע און אַ באַרוועסער אַרויס אין דרויסן.

צווישן צוויי פּינצטערע וואַלדיקע ווענט האָט אין דער גרויקייט פון באַגינען זיך אַריינגעשניטן די רויע ווייסקייט פון שאַסיי. דאַרט האַבן צוויי משונהדיקע געשטאַלטן זיך הוידענדיק דערווייטערט: אַ ריז מיט אַ קאַרליק. דאָס איז געווען קאַרל קראַנע אויף זיין רייטפּערד און דער דאַלמעטשער ביסטריצקי — צו פּוס.

איז דער בניער געווען דער לעצטער, וואָס האָט זיי צום לעצטן מאָל געזען מיט זיינע בלויע אייגעלעך.

צום דריטן באַצירק זענען זיי נישט אָנגעקומען און צוריק אין באַראַק זיך נישט צוריקגעקערט.

אויפן דריטן טאָג האָבן אַרטיקע פּויערים אַרויסגעצויגן פון וואַלדיקן זומפּ דעם אומגליקלעכן דאַלמעטשער, אין גאַנצן אַ צעפרעסענעם פון וואַלדשטורעס, נישט צו דערקענען. אָבער די דאַקומענטן זענען געווען ביי אים אין פּולער אַרדענונג. מען האָט אויך געפונען עטלעכע רוסישע אימפעריאַלן, איינגענייט ביי אים אין אונטערשלאַק. אַפילו די שטיוול זענען געווען נישט גערירט. איז דאָס קיין רויבמאַרד זיכער נישט געווען.

די דייטשן האָבן דערלאָזט דעם געדאַנק, אַז קאַרל קראַנע האָט דעם דאַל-מעטשער אָפגעשיקט אַליין צום דריטן באַצירק, און יענער, אַנשטאַט צו גיין מיטן גלייכן וועג, האָט זיך פאַרנומען אַן דער זייט, צו אַ פּויערטע אין דאַרף. האָבן די פּויערים אים צו רעכט געמאַכט אויס נקמה. און אפשר איז דער דאַלמעטשער שיכור געווען, און אפשר האָט ער זיך פּרייוויליק דאָס לעבן גענומען אויף אַזאַ משונהדיקן אופן. ווער וועט דען אין אַזאַ גרויסער צייט זיך פאַרנעמען ערנסט מיט דעם טויט פון אַן אומגליקלעכן קריגס-געפאַנגענעם דאַלמעטשער ?

בלויז די בערדיקע לאַנדשטורמיסטן פון ערשטן באַצירק האָבן זיך אָנגע-שטויסן וועמעס שטיקל אַרבעט דאָס איז. די זאַך איז זיי באַזונדערס אַריין אין גאַן, ווען ס'איז קלאַר געוואָרן, אַז קאַרל קראַנע איז טאַקע אַוועק אין אורלויב. ער באַ-ווייזט זיך נישט מער. דאָס האָט זיין רוצחיש בלוט אים נישט דערלויבט קיין אורלויב צו נעמען, ביז ער וועט נישט פאַרטיק מאַכן דעם פאַרהאַסטן דאַלמעטשער.

— יא, דער מענטש האָט געהאַט אַ פאַרגעפיל! — האָט דער רויטבערדיקער בניער מעלאַנכאָליש אָפגעזויפצט. — אָבער איך האָב אים דאָך געוואָרנט. און פּלוצלונג :

— כאַ-כאַ-כאַ! ווי ער פּלעגט עס קונציק אים נאַכמאַכן! אַ שאַד. אַן אמתער אַקטיאָר געווען! און ערגעץ אין אַ הינטערשטער הויזן-קעשענע האָבן אים געביסן די באַהאַלטענע צוויי אימפעריאַלן מיטן צעטעלע — דער לעצטער אַנדענק נאַכן טראַגיש אומגעקומענעם דאַלמעטשער.

די פילאָסאָפֿיע פון ברויט מיט פּאַווידלע

א סאַלידער הער אין גאַלדענע ברילן, אַבער אין אַן אַפּגעטראַגנעם דעמ־סעזאַן-מאַנטל און אין אַ פּאַרמלחמהדיקן קאַפּעליוש מיט ברייטע ראַנדן האָט פּאַרויכטיק געשפּאַנט פּאַרביי די מויערן און ביידע הענט זענען אים פּאַרנומען געווען. אין דער רעכטער האַנט האָט ער געטראַגן אַ גראַבן שטעקן, געטראַגן אים פּאַרויכטיק, ווי אַ גלעזערנע וואַזע. אין דער לינקער — אַ קליין רענצעלע, אויך אַזוי פּאַרויכטיק, ווי דערין וואַלט געלעגן אַ באַמבע.

אַזאַ מין גענגעלע האָט זיך אויסגעאַרבעט ביי לעאַן ברוינערן אין דער צייט פון דער דייטשישער אַקופּאַציע. אַ מענטש דאַרף זיין פּאַרויכטיק. און צוליב פּאַרויכטיקייט פּלעגט ער פון דער ווייטן נאָך אַפּטרעטן דעם וועג יעדן דייטשישן אַוניפּאַרמירטן באַאַמטן אין זיין שטייפן היטל מיט דער אויפּגעשטעלטער דענקע, ווי אַ מאַל פּלעגן טראַגן די רוסישע „מאַראַזשעניקעס“.

לעאַן ברוינער איז איצט געגאַנגען צוריק פון דער באַן, וווּ ער האָט אַ נייטיקן צוג פּאַרשפּעטיקט און אויף זיין סאַלידן פנים האָט זיך אַפּגעשפּיגלט אַ קליין ביסעלע שעמעוודיקייט און מורא, אַז אַט די אַלע אַוניפּאַרמירטע, מאַשינעלע און פינקטלעכע דייטשן, זאַלן זיך נישט אַנשטויסן, אַז דאָס קומט זיי אַנטקעגן אַ שלימזלדיקער פּאַרשפּעטיקער.

גייענדיק צוריק אין שטאַט האָט ער זיך געשלאָגן מיט דער דעה, צי זאַל ער פּאַרגיין אַהיים אויף די פּאַר שעה ביון צווייטן צוג, צי זאַל ער זיך שלינג-און-שלאַנג אַרומדרייען איבער די גאַסן. פּאַר אַ סאַלידן שריפטשטעלער איז אַזאַ צופּעליקער שפּאַציר אַ מאַל איינע פון די וויכטיקסטע זאַכן.

אויף ביעלאַנסקע האָט ער באַמערקט, אַז די רייכטימער פון דער וועלט זענען פּאַרטיילט לגמרי נישט יושרדיק.

אויף איין זייט גאַס, דווקא אויף דער שאַטנדיקער, האַבן די גרויסע שוין פּענצטער פון די פיינפרעסערישע שפייזגעוועלכן ממש די אויגן געריסן מיט

דעם איבערפלוס פון פל-טוב, און פון וואָנען האָבן זיך עס דאָ גענומען אזוי פיל שפייזגעוועלכן?

גאַנצע לאַקסן זענען פון די פענצטער אַרויסגעקראַכן מיט דעם גוטמוטיקן פעטן שמייכל פון זייערע ראָזע, אויפגעשניטענע בייכער. איבערגעשניטענע שוויי- צערקען, פיראַמידן גאַנצע, האָבן אַלט געטרערט מיט די טויזנט אויסגערוגענע אוינגלעכער. אויף אַן אייפל-טורעם פון סאַרדינען-שאַכטלען איז געזעסן אַ קלוגער אַנאַגאַס און ווי אויסגעקוקט אויף אַ שרפה. און שאַקאַלאַד, טערקישע ניס, רייך מונדירטע קאַנפעקטן זענען געווען אַנגעשאַטן ווי שטיינער — ממש, כאַטש נעם ברוקיר די גאַס מיט זיי. גאַנץ באַזונדער האַט זיך געבלייט אַ קופּע אַנגעהאַקטער היטל-צוקער — עכטער פאַרמלחמהדיקער צוקער, אַן ראַפינאַד. און אויף אַ פּכודיקן אַרט האַט זיך געחנדלט אַ טונקל לעקעכברויטל — עכטער פּומפּערניקל.

און אויף דער אַנדערער זייט גאַס — אויף דער זוניקער, זענען ביי די גרעל- געלע ווענט געזעסן אין אַ ריי גוסדיקע בעטלער-קינדער. גסיסה איז נישט עפיי- לעפּסיע, וואָס יעדער פעיקער שנאַרער מיט אַ מויל צעקייטן זיף קאָן עס נאַכמאַכן. צו גסיסה דאַרף מען טאַקע האָבן אַ שעת-הפּושר: מען דאַרף טאַקע האַלטן אין גוססן. איז דאָ געזעסן אַ ריי פון הונגעריקע גוסס-קינדער אין זייער פאַנטאַסטישן ברוד און פאַנטאַסטישע שמאַטעס מיט פאַרביגענע קעפלעך אויף דיין-ביינערנע העלדזלעך, מיט הענטלעך ווי די קברים-גאַפּלען — טונקל-וויאַלעטע פינגערלעך מיט בלויע נעגל. די וואָס מען האַט זיי אַריינגערוקט אין האַנט אַ סקאַרינקע ברויט — האָבן נישט געהאַט קיין כּוח צו קייען און צו שלינגען.

אזוי זענען געזעסן די גוסדיקע הונגעריקנדער, וואָס פעיקע בעטלער האָבן זיי אַפּגעדונגען ביי די עלטערן און געוויזן פאַר דער וועלט.

און לעאַן ברוינער האַט עס צוגעזען מיט זיינע אויגן און זיין האַרץ און האַט דערביי נישט אַ ציטער געטאַן. און זיין האַרץ איז דאָך געווען נישט ערגער ווי ביי אַנדערע מענטשן, אָבער אַז די צייט האַט באַפוילן, אַז פון נערוון זאַלן ווערן שטריק — זענען זיי געוואָרן. צו וויכטיק איז דאָס אייגענע לעבן, אַז עס זאַל נישט מאַכן בלינד און טויב פאַר די צרות פון דער גאַנצער וועלט.

און אַגב איז לעאַן ברוינער איצט פאַרנומען געווען מיט הויכע מחשבות. דווקא אַט דער קאַנטראַסט פון דער זוניקער און שאַטנדיקער זייט אויף ביעלאַנסקע האַט אים אויף די הויכע מחשבות אַנגעשטויסן.

זיי האָבן זיך געדרייט — די מחשבות — אַרום דער סענטענץ: זיי צופרידן מיטן ווינציקן. אַוודאי האָבן תּנאים דאָס צוגעטראַכט אין אַ מלחמה-צייט! ווען אַ מענטש פון לעאַן ברוינערס שניט — אַ גייסטיקער אַרבעטער — קאָן איצט טראַכטן וועגן דעם גאַלדענעם גלאַז טיי מיט די פיינע שטיקלעך עכטן

צוקער און וועגן די דריי פענעצלעך ברויט מיט פאווידלע, וואס וועלן זיין אנגע-
גרייט אויף זיין טעלערל, ווען ער וועט זיך זעצן צום טיש — ווען א מענטש קאן
איצט וועגן דעם טראכטן, איז עס אוודאי א פילאסאפישע מדרגה.

א מענטש דארף האבן א גלאז טיי און ברויט מיט פאווידלע. דאס דארף א
מענטש. דאן איז ער דער גליקלעכסטער. לעאן איז טאקע גליקלעך און דאנקבאר.
ער איז דאנקבאר דעם מלחמהדיקן גאט, וועלכער באוועגט זיך דא אן דער זייט
אויף זיין מוראדיקן טאנג, לאנגזאם און אומברחמנותדיק באוועגט ער זיך, דריי
פערטל וועלט האט ער חרוב געמאכט און אים, לעאן ברוינערן, האט ער צו רו
געלאזט, ווי נישט באמערקט אין גאנצן.

ער האט אים נישט דערהויבן און נישט צעטראטן, נאר איבערגעלאזט אן דער
זייט מיט זיין פילאסאפיע פון ווינציקן. און דעריבער טאקע האלט זיך לעאן אן דער
זייט, נענטער צו די מויערן, ווען ער גייט איבער דער גאס. און דעריבער טאקע
מיידט ער אויס יעדע העפטיקע באגעגעניש: טאמער איז דאס א ביזער שליח פון
מלחמהדיקן גאט?

און ווי לעאן שפאנט אזוי איבער ביעלאנסקע מיט זיין שטעקן און רענצל און
נענטער צו די מויערן — כאפט ער אריין פון דער זייט און פון הינטן ארום א
העפטיקן שפריץ בלאטע פון א פארבייפליענדיקן גלאנציקן מחבל.

אויטאמאבילן זענען אזוי ווי פערד, פון פראסטערער און איידעלערער ראסע,
מיט פראסטע און מיט איידעלע נטיות. אבער אזא איידעלער אויטא, ווי דער וואס
איז פארבייגעפלוין, זאל האבן אזא מיאוסע טבע, ווי שפריצן זיך מיט בלאטע —
דאס איז שוין לעאנען א חידוש.

אגב, די רונדע פלייצע מיטן פעטן קארק און מיטן ספארטהיטעלע, וועלכע
האבן אנגעטריבן דעם אויטא, האבן אים אוועקגעטריבן נישט ווייט פארויס און טאקע
באלד אפגעשטעלט. דער פעטער קארק האט זיך אנגעקנייטשט און דאס ספארט-
היטעלע האט זיך אויסגעדרייט צו לעאנען מיטן דאשעק און מיט די פירקאנטיקע
שוצברילן.

— האלא, הער ברוינער! שוין לאנג נישט געזען!

ברוינער האט זיך נישט אויף א שפאס דערשראקן פארן מלחמה-גאט, וואס
האט אים אזוי פלוצלונג באמערקט. צו אים זאל מען אראפריידן פון א גלאנציקן
אויטא!

אבער באלד איז די שרעק זיינע לינדער געווארן. אונטערן דאשעק מיט די
פירקאנטיקע שייבלעך האט ער דערקענט אידעס מאן, דעם ספעקולאנט אשר
פאדלאסקי, וועלכער האט זיך לעצטנס גאר שטארק ארויפגעארבעט.
לעאן האט געהאט א פארעלטערטע שינאה צו אויטאמאבילן בכלל. פון דעם

טאָג פון פרצעס לווייה, בעת ער האָט געטראָפֿן זיין באַסיען אין אויטאָמאָביל אַ
שיכורע, איז די דאָזיקע דערפֿינדונג פֿון מענטשלעכן זשעני געווען פֿאַר לעאַנען
אַ סימבאָל פֿון אומגליק און פֿאַרניכטונג. אַ לעבעדיקער סימבאָל, וואָס טראַגט זיך
דורך דער וועלט מיט אַ הייזערדיקן שלוקערץ און מיט הונגעריקע גלאַצערס.

און אַט זיצט אין זיין בלוילעכן גלאַנציקן אויטאָמאָביל אַשר פֿאַדלאַסקי, דער
שותף פֿון דעם מענטשן, וועלכער האָט אים, לעאַנען, אומגליקלעך געמאַכט, און
מיט אַ פֿריינדלעכן זשעסט פֿון דער לעדערנער הענטשקע ווינקט ער צו אים.

— קומט זשע גיכער, הער לעאַן! וויי, וויי, ווי אַ מענטש האָט עס צייט
צו גיין לאַנגזאַם!

— און וואָס האָב איך צו פֿאַרשפּעטיקן — פֿרוווט לעאַן פֿילאַסאָפֿירן — און דאָ
דערמאַנט ער זיך, אַז די באַן האָט ער טאַקע פֿאַרשפּעטיקט.

אַשרס אויטאָמאָביל טרייסלט זיך דערווייל מיטן גאַנצן שוואַרץ-בלוילעכן
ראַסאָון גוף.

— איך זע איר גייט מיט אַ רענצל, פֿון דער באַן אַוודאי, טראַכט איך: לאַמיך
באָדינען אַ תּלמיד-חכם און אָפּפֿירן אַ דיכטער אַהיים — האַ, וואָס, נישט אַזוי?

ווען לעאַן האָט זיך מודה געווען, אַז די באַן האָט ער טאַקע פֿאַרשפּעטיקט און
ער דרייט זיך אַרום שלינג און שלאַנג איבער די גאַסן, האָט אַשר זיך דערפֿרייט.

— טאַ רעדט זשע אַזוי, גאַט איז מיט איך! זעצט זיך אַריין שנעלער און
לאַמיר פֿאַרן! איך וויל שוין לאַנג די געלעגנהייט צו כאַפֿן אַ שמועס מיט איך.

אַשרס פֿרייד איז געווען אַ קינדישע. דאָס פֿנים פֿון אַן אָפּגעפרעסן יינגל,
אַבער דער טאַן זיינער, כאַטש אַ פֿריינדלעכער, איז געווען אַזוי באַפעלעריש, ווי
דער מענטש וואַלט אויף קיין רגע נישט דערלאָזט, אַז עמעץ קאַן זיך אָפּזאַגן צו
טאַן זיין רצון.

— אַבער ווהיין וועט איר מיך פֿירן?

— אַ דאגה האָט איר, מענטש!

דער אויטאָ האָט מיט אַ ווילדער הנאה אַ שלוקערץ געטאַן און מיט אַ ליידיג-
שאַפּטלעכן ציטער זיך אָפּגעריסן פֿון אַרט. לעאַן איז צוגעפאַלן מיטן רוקן צו די
ווייכע קישעלעך און געבליבן האַלב ליגן מיט אַ צינישער רחבות.

— מערקווערדיק!..

— און געפֿרעגט האָט ער תּמימותדיק:

— ס'אַ "פֿאַרד"?

— ס'אַ "בענץ" — קלערט אים אויף אַשר, אויפּמערקזאַם קירעווענדיק — אַ

"בענץ" אויף זעקס צילינדערס. צען פֿאַרדלעך קאַן מען קויפֿן פֿאַר דעם געלט.
ס'איז אַבער ווערט.

און אָשר האָט זיך פּלוצלונג און מיט הנאה צעלאַכט.

לעאָן האָט זיך גוט צוגעהערט צו אָשרס קינדישן געלעכטער, זיך אויפּמערקזאָם צוגעקוקט פון דער זייט צו זיין ערנסטער קינדישער מינע ביים קירעווען און ער האָט אין געדאַנק געמאַכט דעם אויספיר :
— ס'אָ קינד... ווי אַ שד.

צוריק מיט אַ יאָר דריי האָט ישראל דער שטריקער אַ מאָל אַריינגעפירט לעאָנען צו אָשרן אין טריקאַטאַזש-פּאַבריק. לעאָן האָט צוליב אַ נאַוועלע געדאַרפט האָבן אַ פּאַר טעכנישע טערמינען פון טריקאַטאַזש-פּאַבריקאַציע. האָט ער זיך באַקאַנט מיטן פּאַבריקאַנט, מיטן חבּר-באַלעבאַס, נאָך גאָר אַ יונגער-מאַנטשיק מיט אַ שקאַצישן לאַק, צוגעקלעפט צום פּאַרשוויצטן שטערן. פּונקט מיט אַזאַ הנאה האָט אָשר דאָן מאָנטירט אַ נייע מאָשין. ער איז דאָן געווען אויסגעשמירט ווי אַ רוח און זיך געשפּילט אין פּראַלעטאַריאַט. איצט שפּילט ער אין דזשענטלמענישער שאַפּעריי. אָבער ווי גליקלעך דאָרף זיין דער מענטש, אויב ער קאָן פון דעם טייערסטן אין לעבן זיך מאַכן אַ שפּיל !

— און איר, ה' ברוינער, האָלט טאַקע ביים ענדיקן דעם ערשטן טייל פון יייער ראַמאַן ? — אַזוי אומגעריכט איז געווען די ספּעקולאַטישע פּראַגע, ווי ער וואָלט פּלוצלונג פּאַרקירעוועט מיטן אויטאָ אויפן טראַטואַר. לעאָן האָט זיך פּאַר-לירן, ווי געכאַפט ביי אַ גנבה.

— ווער שרייבט עס איצט ראַמאַנען ?

— מען ווייס, ה' ברוינער, מען ווייס ! וואָס מיינט איר עפעס : מיר, ספּעקולאַנטן, האָבן שוין גאָר קיין אינטערעס נישט פאַר העכערע ענינים ?
האָט לעאָן אָפּגעענטפּערט מיט אַ שמייכל, ס'הייסט : פּאַרשטיי ווי דו ווילסט.
מען איז דורכגעפאַרן אַ שטיק "ניי-וועלט" און פּאַרקערעוועט אין אַ שטילער, אַריסטאָקראַטישער גאַס.

— ווהיין פירט איר מיר ? — איז לעאָן געוואָרן אומרוק.

ער האָט דערקענט די גאַס פון זיין אומגליק, די גאַס, וווּ באַסיע האָט מיט ביסטריצקין געוווינט. און אַנשטאַט וואָס שנעלער דורכצולויפן די גאַס, האָט דער אויטאָמאָביל גאָר גענומען גיין איינגעהאַלטענער, ווי מיט דער דעה זיך אָפּצושטעלן. אַט איז דאָס גרויסע שיינע הויז, וווּ זי האָט זיך אַראָפּגעשלידערט פון פּערטן שטאַק אויף די שטיינער. באַלד וועלן די ברייטע גומענע רעדער זיך לאַנגזאַם אַריבער-וועלגערן איבער דעם אַרט, וווּ עס מוז דאָך נאָך ערגעץ זיין אַן אַטאַם, אַן איבער-בלייבעניש פון איר פּאַרשפּריצט בלוט און מאַרד.

ביי לעאָנען האָט זיך דאָס האַרץ אָפּגעשטעלט. און דאָ, ביי דעם טויער, האָט זיך טאַקע אָפּגעשטעלט דער אויטאָמאָביל.

— נו, לעאָן, מיר זענען אין דער היים. דאָ ווױן איך. קומט, זייט מוחל! אַשר האָט אין זיין זעלבסטצופרידנקייט אַפילו נישט באַמערקט וואָס ער האָט דאָ אַפגעטאַן און וואָס מיט לעאַנען קומט פאַר.

קײן ליגן האָט ער נישט געזאָגט. דאָ האָט ער טאַקע געווױנט. ער האָט זיך אַרײַנגעצויגן אין זיין שותפּס ביסטריצקיס פּרעכטיק אײַנגעאַרדנטע ווױנונג, כדי זי צו ראַטעווען פון דער דײַטשישער רעקוויזיציע.

ער האָט לעאַנען געהאַלפן אויסשטייגן פון אויטאָ און אים צוגעפירט צום פּיערלעכען פּריצישן אַרײַנגאַנג. און ערשט איצט, צוליב לעאַנס שווערע, וואַקלדיקע טריט, ווי ער וואַלט פּלוצלונג קראַנק געוואָרן, האָט אַשר זיך אַנגעשטויסן, וואָס דער מענטש דאַרף דאָ איבערלעבן.

אַשר האָט זיך אַפילו פאַרווונדערט אויף זיין אײַגענער גראַבהױטיקער נאַריש-קײט און קעצישן מוח, פונקט ווי אויף לעאַנס שוואַכן כאַראַקטער, ווייל ער האָט געפאַלגט און איז גענאַנגען. ס'איז שוין אַבער שפּעט געווען צו ראַטעווען די סיטואַציע: לעאַן ברוינער האָט מיט זיין רענצל און שטעקל געשפּאַנט אויף די מאַרמאַרנע שטיגן אַרױף, ווי צו דער עקידה.

און אין לעאַנען איז איצט פאַרגעקומען, שוין נישט צום ערשטן מאל פאַר דער לעצטער צײַט, אַ מאַדנער פּסיכישער פּראַצעס. ער האָט געוואַלט פּראַטעסטירן און — רעזיגנירט, אפשר צוליב שוואַכקייט און אפשר צוליב אַ שײן פון באַווױסטזײן, אַ רעזיגנאַציע איז אַ לײכטערער און קליגערער וועג ווי פּראַטעסט. און דאָס איז מערקווערדיק, אַז לעאַן האָט שוין אַ פּעיקײט צו קוקן אויף דער גאַנצער געשעעניש אַ ביסל פון דער זײַט, מעשה באַאַכטער. אין דער איצטיקער רעזיגנאַציע שפּירט ער — ליריק. און אין זיין שטייגן אויף די ברייטע מאַרמאַרנע שטיגן, צו דער טיר פון זיין פאַרלאַפּענעם אומגליק — דראַמאַטישן עקזאַטיזם. ווייזט אויס, אַז אַ יאָר צײַט איז גענוג, אַז אַ מענטשלעכע ווונד זאָל זיך פאַרצײען מיט אַ גראַב הייטל. און דאָס אומגליק איז שוין געשען העכער אַ יאָר. העכער אַ יאָר נאָך איר טראַגישן אומקום גײט ער צו גאַסט צו איר — לעאַן ברוינער. עפעס אַ פּאַנטאַזיע, וואָס פּאַסט פאַר עדגאַר פּאַ.

אַבער אויב בײַ לעאַנען איז שוין אַפּגעטעמפּט די ווונד, איז ער דאָך פאַרבליבן אַ מענטש מיט אַ שאַרפן חוש הריח. און שוין בײַ די ערשטע טריט אין די צימערן דערשפּירט ער אַ מין דופּט-זכר פון איר לעבעדיק לײב. דער ריח פון איר לעבעדיק לײב האָט זיך נאָך נישט אויסגעוועפּט פון דער ווױנונג. ער איז מאַטעריאַליזירט געוואָרן אין דער לופּט, אין די ווינקלען ערגעץ. ער לעבט. און דאָס שאַפט פאַר לעאַנען אַ שרעקלעכע אילוזיע. איבערהויפּט ווען ער דערהערט פון אַ ווייטערן צימער ווייכע פּרויענטריט.

דער געצווונגענער עקספערמענטאלער וויזיט אהער האט זיך ארויסגעוויזן איבער זיינע כוחות, ער איז גרייט צוריק צו לויפן אן דעם הוט און אן דעם מאנטל, אן שטעקן און רענצל אפילו. ער פילט — ער וועט ערשט כאפן דעם אטעם אויף דער גאס.

אבער די ווייכע פרויענטריט אין די ווייטע צימערן זענען נישט קיין אילויע. און א באקאנטע פרויענשטימ, ווי א מעלאדישע פלייט, בארוקט אים. ער האט דערקאנט האנקעס שטים. די שטים פון דער העלדין פון זיין ראמאן. מיט אט דער שטים רעדט זי דארט ביי אים און מיט אט דער שטים ווירקט זי עראטיש אויף מענער.

אשר וואס האט, צעמישט פון זיין אייגענער אומטאקטישקייט, איבערגעלאזט זיין גאסט אין די פאדערשטע צימערן, לויפט איצט ווידער ארויס צו אים א שמאלציק צעשמייכלטער מיט פלוידעריש צעשפרונגענע אייגעלעך.

— נו, לעאן, א סוף, לעאן, קומט אריין. וואס, נישט אזוי ?

לעאן איז אים נאכגעגאנגען דורך די גרויסע, סאליד מעבלירטע צימערן. די טעפעכער האבן פארשלונגען זייערע טריט. געקוקט האט לעאן אויף די שווער סודותדיקע גאלדיקע פארטיערן אויף די פענצטער און געפרוויט צו טרעפן פון וועלכן פענצטער באסיע האט זיך ארויסגעשליידערט אויף דער גאס. אבער געפילט האט ער זיך פיל רויקער, ווי ער האט עס אליין דערווארט. מענטשן זענען אזוי ווי קארטן אין א טאליע. קיין מאל ווייסטו נישט נעבן וועמען ס'וועט אויסקומען צו ליגן ביים איבערטאשן און וועלכע קארט ס'וועט ארונטערפאלן אונטערן טיש. אט איז אידע, די פיינע, הארציקע אידע ארויסגעפאלן פון דער שפיל און אפשר — מיט האנקען גאר.

פאר סלאווען וועט לעאן זיכער זיך נישט אויסריידן וועגן זיין היינטיקן משוגענעם וויזיט. דאס וואלט איר נאר געפעלט נאך איר שארפער גערוונקערע. איצט ציטערט ער איבער סלאווען, ווי ער ציטערט בכלל איבער זיין לעבן, אזוי ווי איבער א גלעזערנער וואזע, וואס איז איין מאל שוין אראפגעפאלן פון דער פאליצע און געווארן אנגעפלאצט.

— אך, הער דיכטער, ווי פיין דאס איז, וואס איר געדענקט אן אונדז !

— אויף די ביעלאנסקע האב איך אים געפאנגען. אויף די ביעלאנסקע, האניוסיו ! לעאן האט זי פריער דערהערט ווי דערזען.

האנקע איז ארויסגעשוומען פון הינטער א שיטערן יאפאנישן פארטיער, א גרויסארטיקע, א ראסאווע, איינגעוויקלט אין בלאס-ראזן זייד און אין א פארחלשטן שפיצן-איקריו, און אין דעם גאנצן איידעלן געוועב האט זי אויסגעזען מער נאקעט,

ווי אָנגעטאָן. עפעס אַ מין מעכטיק צעבליטע בלום, וואָס האַלט זיך ביים אַרויס-גליטשן פון איר שוואַכער, זייד־פּאַפּירענער הילע.

זי האָט לעאָנען אָפּגעברייט מיט דעם שוואַרצן גלאַנץ פון אירע גרויסע אויגן. זי האָט אַ בלענד געטאָן פאַר זיינע אויגן מיט איר גאַלדיקער בלויער האַנט, וואָס האָט, ווי אַ גראַציעזע שלאַנג, אַרויסגעשאָסן פון דעם זייד און שפּיצנעסט ביז צום אַרעם און זיך אויסגעשטרעקט צו זיינע ליפּן, אויפצובעמען אַ קוש. — איצט, אַז איר זענט שוין יאָ געקומען, זענט איר ווערט מען זאָל אייך עפעס ווייזן.

אויף אַ רגע איז האַנקע פאַרשווינדן, איבערלאָזנדיק לעאָנען אַן אַרומגעוועבטן, אַ באַרוישטן פון איר פּליישיקער דופּטיקייט, וועלכע האָט דאָ אָנגעפּילט די גאַנצע לופּט און וועלכע האָט אים פּרײַער געבראַכט צו אַזאַ געפּערלעכער אילוזיע פון דער לעבעדיקער באַסיען.

אַשר האָט זיך אַרומגעדרײט אַרום אים, צופּרידן די הענט געריבן, שקאַציע פאַרשעמט אַן אַ זײט געקוקט און אַלץ נישט געפונען דעם טאָן, מיט וועלכן אויס-צוגלייכן זײן באַגאַנגענע אומטאַקטישקייט, וואָס ער האָט אים פאַרשלעפט אַהער אין ביסטריצקיס וווינונג.

האַנקע האָט ווידער אַרויסגעשוועבט פון אונטערן יאַפּאַנישן פאַרטיער. אַבער איצט איז זי געווען נישט אַליין. אויף דער האַנט האָט זי געהאַלטן אַ מערקווערדיקע קאַפּיע פון זיך אַליין, אַ פּרעכטיק מיידעלע ווי אַ ליאַלקע, מיט רײזיקע פּליישיק שוואַרצע גלאַנציקע אויגן. דאָס קינד איז אויך געווען איינגעהילט אין זייד און אין שפּיצן און מיט אַ רײזיקער קאַקאַרדע אין די געקרייזלטע האַר.

ענלעך צו דער מאַמעס איז געווען דעם קינדס שמייכל — אַ פּרויען-שמייכל בײַ אַ האַלבאַריק קינד און מיט די בלויע פּוּלינקע הענטעלעך האָט זי גראַציעז געמאַכט צו לעאָנען דעם איינגעחזרטן „פּאַ! פּאַ!“

— וואָס זאָגט איר עפעס צו מיין ווערק, הער דיכטער ? פּאַ, עוונניו, פּאַ! מאַך „פּאַ“ פאַרן דיכטער אין די ברילן. זאָל ער זאָגן, אַז דו ביסט אין דער מאַמען געראַטן, זאָל ער!

און לײדנשאַפטלעך האָט זי צוגעדריקט צו זיך און געקושט דאָס קינד, פּרעסנדיק גלייכצײטיק לעאָנען מיט די אָנגעצונדענע קושנדיקע אויגן.

זי האָט אַ הייב געטאָן איר טעכטערל אין דער הייך, אויף די קאַלאַנעס פון אירע אַנטבלויוטע, גאַלדיקע הענט און מיט אַ שרײַקער אומפאַרשעמטקייט האָבן אויף איר גאַלדיקן לײב שוואַרץ געגלאַנצט די געקרייזלטע האַר אונטער די פּאַכוועס.

דאס קינד האט באלאנסירט מיט די הענטלעך, געקוויטשעט פאר פרייד און פאר שרעק.

— זאגט, ה' ברוינער! וואלט נישט געווען א יושר, אז א פאריזער אקאדעמיע זאל באשטימען א יערלעכע פרעמיע און אנשטעלן מיך מיט אַשרן קינדלען? אַשר האט איצט געהאט אַן אויסזען פון אַ צערייצטן, פאַרשעמטן בוהיי, אויב מען קאן זיך נאָר אַזוינס פאַרשטעלן.

לעאָן האט מיט אַ שטויבענדיקן שמייכל אַנגעקוקט די אימפּראַוויזירטע גליק-לעכע משפּחה און געטראַכט וועגן דעם, אויף וויפל דאָס לעבן איז מער ראַמאַניסט פאַר אים.

וועמען וואלט דען איינגעפאַלן אַזאַ סענטימענטאַל גליקלעכער סוף פאַר דער צעלאַזענער האַנקען און אַ סוף אַזאַ ביטערער, אַזאַ נישט-פאַרדינטע באַליידיקונג פאַר דעם פּרעכטיקן מענטש און פּרעכטיקער פּרוי — אידען? אַגב, אַז ער איז שוין דאָ, וועט ער טאַקע איבערריידן מיט אַשרן וועגן אידעס אומדערטרעגלעכער לאַגע. אַן עק זאַל עס נעמען. זאַל ער איר געבן גט!

מאַרסיאַנער

נאָך אַ גרויסאַרטיקן מיטאַג איז לעאַן ברוינער געלעגן אויסגעצויגן אויף דער נידעריקער סאַפּע ביי אַשרן אין קאַבינעט און אַראַפּגעקוקט צו דעם ריזיקן בילד אין דער גאַלדענער ראַם — צו ריטאַווס „חווה“, וועלכע האָט פון דעם פּלאַץ פאַרטריבן באַקווינען.

לעבן דער סאַפּקע, אויף אַ טאַטעריש נידעריק טישעלע מיט אינקרוסטאַציעס איז געשטאַנען אַ זילבערנער מכשיר אונטער אַ גלעזערנער יאַרמלקע און מיט אַן עלעקטרישן קאַנטאַקט. אונטער דער גלעזערנער יאַרמלקע האָט זיך געבלעזלט און געבולבעט קאַכעדיקע קאַווע. אַשר איז דאָס געווען דער מאַשיניסט פון עלעקטרי-פאַרוואַרטן קינדישן ערנסט.

לעאַן האָט געזען אַשרס פנים דורכן בלוילעכן רויך פון דעם האַוואַנאַ-ציגאַר. פון וועלכן עס האָט אים שוין אין מוח גענעפּלט, און אים האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז ער היידעט זיך אויף די וועלן פון אַ שטורעמדיקן ים.

אַשרס פנים איז דורכן רויכשלייער ברייטער ווי לענגער געוואָרן און באַלד איז גאַנצן צעשווומען איז אַ פאַרעמלאָזער מאַסע.

— אַ בעל-עוולה איז דער, וואָס באַרויבט דעם צווייטן, און אַ נאַר איז, ווידער יענער, וואָס לאַזט זיך אַליין באַרויבן. — אַזוי האָט אַשר — די פאַרעמלאָזע מאַסע — פּילאַסאַפּירט.

און ווייטער:

— יעדער מענטש האָט דאָס רעכט אויף זיין אייגן ביסל גליק אין דער קורצקייט פון לעבן, פריינד לעאַן. אַי — דיין גליק איז פאַרבונדן מיט יענעמס אומגליק, איז — תיקון, ווי די חכמים האָבן געזאָגט. וואָס, נישט אַזוי? נישט איך האָב די וועלט געבויט. האָב טענות צום רבונג-של-עולם.

אַשרס פנים הייבט אָן אַנצונעמען מענטשלעכע פאַרמען. אַ נייע כוואַליע רויך ווישט אים אין גאַנצן אָפּ פון לעאַנס קוקוינקל.

— איר זאַגט, לעאַן: אידע ליידיט. און וואָס מיינט איר, פריינד מיינער, וואָלט איך נישט אָפּגעגעבן, אַז זי זאָל ווייניק ליידין? וואָס? מיינ אייגענער טאַטע איז דאָך מיר אַ שונא געוואָרן צוליב האַנקען און לאַזט מיך אויף דער שוועל נישט אַרויף. ער וויל אָפּילו נישט, אַז מיינע קינדער זאָלן זיך געפינען אין דער זעלביקער שטאַט, וואָס זייער טריפהנער טאַטע, און קלייבט זיך זיי אַרויסשיקן קיין קולעש. און אַלץ צוליב וואָס? ווייל איר האָב צופעליק געטראָפּן מיינ שטיקל גליק אין לעבן — האַנקען. טששש! איר האָט ליב שטאַרק זיסע קאַווע, לעאַן, אַדער אויף טאַטעריש, מיט שטיקלעך צוקער?

— זאָל זיין — טאַטעריש.

— אָבער טרינקט, פּל-זמן ס'איז הייס. זענט איר אַ מבין סאַראַ קאַווע דאָס איז? פאַרדין איך עס אַלע האַלבע שעה, וואָס די מאַשינקע האָט מיך אָפּגעקאַסט, שוין מיטן שוואַרצן די גרענעץ.

האַט ער, הייסט עס, פאַרשלעפט לעאַנען צו זיך אַהיים, כדי מיט טאַטערישע שוואַרצע קאַווע און מיט זיסע ריידעלעך אַריבערציען אים, לעאַנען, אידעס פריינד — אויף זיין צד? וויל ער אים, הייסט עס, דערווייזן, אַז ער איז דער גערעכטער? אָבער אידע פאַרלאַנגט דאָך פון אים נישט מער ווי אַ גט. זאָל ער איר די הענט אויפבינדן. וואָס טויגן זיינע פּילאַסאָפּיעס!

— יא, די קאַווע איז גוט.

— איר זענט אַ מבין? אַ שטיק טערקישע חכמה שטעקט דאָך דעריין. כילעבן, זיי זענען קליגער און מענטשלעכער פאַר אונדז. די טערקן. וואָס, ניין? ביי זיי איז אַ פרוי אַ פּראַגע פון פאַרמעגלעכקייט. האַסטו די קלינגערס — איז נעם דיר פרויען וויפּל דו ווילסט, ווער שטערט דיר דען!

לעאַנען איז איינגעפאַלן, אַז ער דאַרף זיך אַוועקזעצן און אַראַפּלאַזן אַשרן אַ געזונטן פּראַסק איבער די צעשווומענע פּיסקעס. אידעס כבוד האָט עס געפאַדערט. און אויב לעאַן האָט עס נישט געטאַן, איז טאַקע נאָר צוליב מענטשלעכער שוואַכקייט. ס'איז אים אַ שאַד געווען צו ענדערן די באַקוועמע פּאַזיציע אויף דער סאַפקע.

אָבער נאָך אַלעמען איז ער דאָך אַ גאַנצער רעוואָלוציאַנער — דער ספּעקולאַנט. האָט געדאַנקען: יעדער האָט רעכט אויפן ביסל גליק... נעם, וואָס עס לאַזט זיך... איז אַן אַנהענגער פון ביגאַמיע... און וואָס נאָך? הער, זאָלסטו לעבן! אַשר פּאַד-לאַסקי האָט זיך צערעדט וועגן העכערע אינטערעסן. אַן העכערע אינטערעסן איז דאָס לעבן — זאַגט ער, ווערט אַ שיסקע פּולווער מיט אַלע זיינע גליקן. ער וועט עס

דערווייזן — זאגט ער — אין א בוך, וואס ער פארמעסט זיך אנצושרייבן. זאל נאָר אַריבערגיין די „גראַטשקע“, וועט ער דאָס בוך, זאָגט ער, אַנשרייבן. אַ טאַגבוך פון אַ ספּעקולאַנט — וועט עס הייסן.

לעאַן האָט זיך אַ ריט געטאַן פון אַרט, ווי אַן אַפּגעברייטער. צי האָט ער זיך פאַרהערט? צי האָט זיך עס אים געזלומט?

לויטן פאַרשעמטן חוצפּהדיקן יינגלשן פנים, וואָס האָט זיך איצט ווידער אויס-פאַרמירט פאַר זיינע אויגן, האָט ער געזען, און דער ספּעקולאַנט שפּאַסט נישט, אַז ער האָט געזאָגט, וואָס ער האָט געזאָגט.

און ער וועט דאָך שרייבן — אַ בראַנד אין זיינע ביינער אַריין! און מענטשן וועלן דאָך עס ליינענען און — ווער ווייסט? — אפשר לעקן די פינגער פון דעם? איז וואָס זשע וויל ער פון אים, פון לעאַנען? וויל ער אים אפשר מאַכן פאַר אַ רעדאַקטאָר פון זיינע ספּעקולאַנטישע מעמואַרן?

אַזער האָט אפשר אַליין נישט געוואָסט, וואָס ער פאַרלאַנגט פון זיין גאַסט, צוליב וואָס ער האָט אים פאַרשלעפט צו זיך אין וווינונג. אַזער איז אַלע מאַל געווען אַ מענטש מיט אַ סוד, וואָס קיינער האָט נישט געקאַנט ביי אים דערגיין די מחיצה צווישן יאָ און ניין.

אין געשעפט האָט ער אָבער געוואָסט וואָס עס טויג פאַר אים און דעם יאָ און ביין האָט ער געהאַלטן פאַר זיך.

עפעס אַנדערש איז אויף די ברייטע וואָסערן פון גייסטיקייט, ווהיין ער האָט ריזיקירט אַרויסצושווימען. דאָ האָט ער שוין נישט געוואָסט, ווהיין צו פאַרקע-רעווען, וואָס אַרויסצולייגן און וואָס צו באַהאַלטן. און שולדיק זענען גאָר געווען די פיר ווענט.

אַזער האָט שטענדיק געהאַט דרד-אַרץ פאַר ביסטריצקיס באַלעזונקייט. ער האָט אַפילו געגלייבט, אַז אַט די באַלעזונקייט העלפט זיין שותף אַרויס אין מיסחר. איצט, אַז ער האָט איבערגענומען ביסטריצקיס וווינונג מיטן קאַבינעט, מיט דער סאַלידער ביבליאָטעק, — האָט זיך פאַר אים אַנטפלעקט אַ וואַלוועלער אוצר. ער האָט זיך אַנגעזעצט אויף די אַלע ביכער אַן שום סיסטעם און באַוואַרעניש און אין זיין קאַפּ איז געוואָרן אַ כאַאָס פון אַנאַרכיסטישע אידעען וועלכע, ווי אים האָט זיך געדאַכט, זענען פונקט צו אים צוגעפאַסט.

פון לעאַנען פאַרלאַנגט ער נאָר — אַט וואָס ער פאַרלאַנגט פון אים! — ער זאל אים ווייזן אַ וועג, אַ ביסל אַרויספירן פון כאַאָס.

אַז געלט האָט ער דאָך — עס וואַלגערט זיך גאַלד אין דער בלאַטע! — און טאַן עפעס דאַרף מען דאָך. איז וואָס זאל ער טאַן און ווי זאל ער טאַן, דאָס געלט ווי אַמצוועקמעסיקסטן אויסצוגעבן?

אפשר וואלט א פלאן געווען אונטערצושטיצן עפעס א רעוואלוציאנערע פארטיי? און אפשר — גאר בויען א יידיש טעאטער? און אפשר זאל ער טאקע זיין דער ארויסגעבער פון לעאנס גייעם ראמאן, וואס, גיין?
און, צוריקגעשמועסט, וואס איז ער ערגער פארן פעטער בערל פאדלאסקי?
יענער מעג באגראבן דעם טאטנס גראבע געלטער אויף משונהדיקע סאציאלע עקספערימענטן?

אגב, ווייסט ער מן הצד, אז אידע קארעספאנדירט גאר שטארק מיטן פעטער בערל, זינט די דייטשן האבן פארגומען ליאסאווע. און ער האט מורא, אז דער סוף וועט זיין: דער פעטער בערל וועט איר אנריידן צו נעמען גט. עפעס איז דארט נישט גלאט ביי זיי. וואס, גיין?

— א חזיר זענט איר, אָשר! אַ הונט מיט אויערן — אַט וואָס!
לעאָנען האָט זיך געדאַכט, אַז ער האָט עס אויסגעשריען בקול־רם, אַזוי האָט זיך דער געשריי ביי אים אין האַרצן געריסן. ער האָט עס אָבער נישט אויסגע־שריען, נאָר אויסגעמורמלט אונטער דער נאָז.
הייסט עס: אָשר האָט אים צו זיך פאַרשלעפּט, כדי צו דערגיין ביי אים סודות פון אידעס קארעספאנדענץ.

אָבער וואָס ציטערט ער אַזוי, אַט דער רייך געוואָרענער ספעקולאַנט, איבער־צורייסן מיט אידען? ווי דאָס האַרץ וואָלט אים געזאָגט, אַז ער וועט דערביי טרוקן נישט אָפּשניידן. אַ מערקווערדיקער ציניש־פּחדנישער פאַרלאַנג ביי אים, צו באַ־וואָרענען זיך פון אַלע זייטן: אי לעבן מיט האַנקען און קינדלען מיט איר, אי זיך אָנהאַלטן ביי אידעס פאַרטעך, טאַמער לאַזט זיך אויס פון זיין ליבעגליק אַ בוידעם.
— אָבער פאַר וואָס ווילט איר אידען נישט גטן? פאַר וואָס ווילט איר אידען נישט גטן? — האָט לעאָן איצט געקלאַפּט מיטן פּויסט אין טאַטערישן טישל.
— גאַט איז מיט אייך, לעאָן! ווער זאָגט: איך וויל נישט? איך מיינ דאָך איר טובה! וואָס וועט געבעך זיין מיט איר, אַז איך וועל זי שוין יאָ גטן?
— וואָס איז אייער באַבעס עסק, וואָס מיט איר וועט זיין?
— וואָס הייסט? גאַט איז מיט אייך! זי איז דאָך מיינ ווייב! די מאַמע פון מיינע צוויי קינדער.

גיין, ביי זיין גאַנצער ספעקולאַנטישער חריפות איז אָשר פאַרבליבן — אַ יינגל. ער איז אַבסאָלוט נישט צוגעגרייט צו ליידן דאָס האַרבע פּאַמיליע־פּראַבלעם, וואָס דאָס לעבן האָט פאַר אים אַוועקגעשטעלט. און אפשר מאַכט ער זיך בלוין אַזוי תּמעוואַטע?

און צוריק געשמועסט, וואָס נעמט ער, לעאָן, זיך אַזוי איבער מיט פרעמדע פּאַמיליע־אַנגעלעגנהייטן? וואָס קאַכט ער זיך אַזוי צוליב דעם? און וווּ? אין די

פיר ווענט, ווו עס האָט זיך אָפגעשפילט זיין אייגענע פאַמיליע-טראַגעדיע? אַ מערקווערדיקע כלי איז אַ מענטש. געגליכן צו אַ בריווקעסטל. דער אינהאַלט בייט זיך. און אַ מאָל איז עס — פּוסט.

אַבער לעאַן האָט נאָך אַלץ נישט געטראָפּן ווהיין אַשר נייגט מיט זיינע פּילאַ-סאַפּישע ריידעלעך. אַ געפּיל האָט ער געהאַט, אַז ער דאַרף זיך האַלטן פאַרויכ-טיק מיט דעם דאָזיקן ספּעקולאַנט און, אַזוי צו זאַגן, קוקן אים אין די הענט אַרײַן, איבערוועגן זיינע פאַרדעכטיקע ווערטער. אַבער באַרוישט פון דער שוואַרצער עלעקטרישער קאָווע מיט די דופּטיקע טראַפּנס, וואָס אַשר האָט דערין אַרײַנגעטאַן, האָט לעאַן געפּילט, אַז דער כּוח פון מענטשנענעריי פאַרלאָזט אים. און אויסצונדיק זיין שוואַכקייט, איז דער ספּעקולאַנט שוין איצט געזעסן אויף אים רייטנדיק.

— איר זעט דאָך, לעאַן, אַז מיט געלט קאָן מען אַלץ אויפּטאַן, אַפּילו מאַכן רעוואָלוציעס, ווי מײַן פעטער בערל. איז פרעג איך טאַקע אייך: ווי לאַנג איז דער שיעור צו זיין אַ בטלן? פאַר וואָס זאָלט איר אַליין נישט אַ פּרוווי טאַן דאָס מוזל אין מיסחר? איר, מיט אייער קאַפּ, מיט אייער וועלט-קענטעניש, ווען איר פּרווויט נאָר איצט אַ ספּעקוליר טאַן — איר הערט? אין גאַלד וואָלט איר געאַנגען, ווי איר זעט מיך לעבן!

אַט איז דער פּועל-יוצא פון דער קאָווע מיטן האַוואַנאַ-רויך!
ערלעכע, באַשיידענע, ראַמאַנטישע מוציאס ברויט מיט פּאַוידלע! ווו זענט איר?

לעאַנען איז שוין איצט אין לעבן געאַנגען איבערצוצייגן אַשרן, אַז ער איז נישט קיין בטלן און אַז זיין אייגענע פּילאַסאַפּיע איז אויך עפעס ווערט.

— פאַרשטייט איר כאַטש, קאַפּ! קאַפּ — מוח — מאַגיסטראַט! פאַרשטייט איר כאַטש, אין וואָס פאַר אַ לופּט מיר לעבן איצט? מיר לעבן אויפן מאַרס! אויפן מאַרס לעבן מיר! און די שיטערע לופּט פון מאַרס איז גורם דערצו, אַז דער מענטש מוז זיך איינשרומפּן, שטעלן פאַרויכטיקע טריט. ווייל דער קעגנדרוק איז אַ שוואַכער. און טאַמער טוסטו, חלילה, איין ענערגישן שפּרייז, טוסטו אַ שפּרונג. ווי אַ פּרוי, קאַנסטו אַריבערשפּרינגען איבערן אייפּל-טורעם!

אַשר האָט צוגעשמייכלט און צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ מיט דער פּולסטער הסכמה.
— אַט אַט-אַט-אַט! אויפן מאַרס טאַקע! אויפן מאַרס! וואָס דען? נישט אויפן מאַרס? אַבער פון וואָנען איז עס געדרונגען, אַז מען דאַרף זיך איינשרומפּן? טאַמער פאַרקערט? אַז דער קעגנדרוק — ווי איר זאַגט אַליין — איז אַ שוואַכער, טאַ פאַר וואָס נישט אַ שפּרייז און אַ שפּרונג טאַן, אַז דער אַטעם זאָל פאַרכאַפּן? וואָס איז דען? צוויי מאָל לעבט מען דאָך נישט. וואָס, נישט אַזוי?

— אומדערטרעגלעכער מענטש וואס איר זענט! פארשטייט, וואס מען רעדט צו אייך! —

לעאן האט געהאלטן אַשרן פאַרן לאַץ, מיט דעם פולסטן באַשלוס אים צו באַקערן אויפן דרך־הישר פון באַנוגענען זיך מיט ברויט און פאַוידלע, אַבער אין טיר האַט מען אַנגעקלאַפּט. האַנקע האַט אַריינגעשטעקט איר פיין געקרויזטן קאַפּ מיט די פליישיקע אויגן און מיט אַ פאַרגיביקן שמייכל.

— וואָס שרייט איר אַזוי, מאַנספאַרשוינען! איר וועקט דאָך מיר איבער דאָס קינד!

און צו אַשרן האַט זי אויסגעשטרעקט איר בלויע האַנט, שטיפּעריש פאַכנדיק מיט אַ פאַקעט.

— זע נאָר, אַשר, אפשר אַ נייטיקער בריוו אַנגעקומען?
אַשר האַט מיט אַ שקאַצישן שמייכל דעם בריוו איבערגעכאַפּט, די ציגאַר אַפּגעלייגט, און אויסזופּנדיק מיט הנאה די לעצטע טראַפּנס קאַווע האַט ער אויפֿ־געריסן דעם קאַנווערט.

קיין סך צו לייענען האַט ער נישט געהאַט, אַבער פון די פאַר ווערטער איז פון זיין צעשווימטן פנים דאָס בלוט אַפּגעלאַפּן און דאָס מויל האַט זיך אים פאַר־קרימט אָן אַ זייט. ער האַט מיט אַ קינדערישער אומבאַהאַלפּנקייט אַנגעקוקט לעאַנען און אויסגעשטרעקט צו אים דעם בריוו.

— זעט... מער ווי איין מאָל לעבט מען נישט...

לעאן האַט איבערגעלייענט:

17,428

„דערמיט מעלדן מיר אייך, אַז דער וואַרשעווער איינוווינער טאַדעווש ביסטריצקי איז געשטאַרבן אין געפאַנגענשאַפּט.

קריגס־בריקן־בוי אָם וועסט“.

לעאָן אויף דער ברייטער וועלט

זינט די דייטשן האָבן אַקופירט פּוילן האָט די ברייטע וועלט זיך געענדיקט פאַר לעאָנען מיט אַן אויסזיכט אויף דער ווייסל ביים וואַרשעווער ציטאָדעל. ער האָט מורא געקריגן פון דער שטאַט אַרויסצופאַרן. און טאַמער האָט ער זיך איין מאָל שוין אָנגענומען מיט מוט אַרויסצופאַרן אויף אַ פאַרלעזונג אין אַ נאַענט שטעטעלע, האָט ער די באַן פאַרשפּעטיקט און אַריינגעפאַלן צו אַשרן, וווּ ער האָט אַזוי צופעליק באַקומען די ידיעה פון ביסטריצקיס טויט.

נישט אַזוי גיך האָט ער זיך שוין אויסגעקליבן אויף אַ צווייטער רייזע. און אַז ער האָט זיך אויסגעקליבן, איז שוין געווען איינגעשטעלטער ווינטער. און די רייזע איז געווען אַ ווייטע, ניין שעה פון וואַרשע, אין אַ שטעטל אין פּאָלעסיע. און די טעמע פון דער פאַרלעזונג, וואָס איז אים דאָרט פאַרגעשטאַנען — זייער אַ פאַראַנט-וואַרטלעכע „מלחמה און שלום אין שיין פון יידישן געוויסן“.

אַבער לעאָן ברוינער האָט זיך איצט נישט געשראַקן, נישט פאַר דעם ווייטן מהלך, נישט פאַר דער פאַראַנטוואַרטלעכער טעמע, וואָס דאָרף זיך אויסווייזן פאַרדעכטיק פאַרן דייטש.

זינט ער האָט זיך דערוואַסט, אַז די וואַגשאַל פון גערעכטיקייט איז אויסגעגלייכט און דער שונא פון זיין לעבן איז טויט — האָט ער באַקומען דאָס נייטיקע ביסעלע דרייסטיקייט: וואָס הייסט, ער וועט אַפּטרעטן דעם וועג פאַר דעם דייטשישן שטייפן אויפפאַרעם-היטל? וואָס הייסט עפעס: ער וועט נישט פאַרן, בעת עס גלוסט זיך אים?

האַט ער זיך אַריינגעזעצט אין וואַגאַן צווייטע קלאַס און אַריינגעפאַרן אין דער ברייט פאַרשנייטער וועלט.

נאָ, די וועלט איז שוין אַ ביסעלע צו ברייט און צו ווייס פאַר זיינע אַפּגעוויינטע אויגן. צום ערשטן מאָל קומט לעאָנען אויס צו קעמפן מיט אַ מאַדנע קרענקלעך געפיל: מיטן פחד פאַרן שטח. די פאַרשטייענדיקע ניין שעה רייזע ווייזן זיך אים

אויס ווי אַן אייביקייט, ווי דער מהלך פון דער ערד ביון מאָרס. און אַנשטאַט גובר צו זיין דעם פּחד פאַרן שטח, פיקט זיך נאָך אויס ביי אים אַ צווייטער פּחד: דער פּחד פאַר דער מאַסע, פאַר וועלכער ער וועט דאַרפן אַרויסטרעטן. און די דערווייטערונג פון וואַרשע און פון דער היים ווירקט אויף אים קאַפֿ-שווינדלעריש, ווי ער וואַלט זיך אויפגעהויבן אויף אַ לופטבאַלאַן און דער באַדן לויפט אַוועק, פאַרזינקט אַלץ טיפער. וואָס העכער די דערהייבונג, אַלץ טיפער וועט זיין דאָס פאַלן.

און ווי אַ שיינ פון פאַרלאַרענעם גן-עדן פינטלט זיך פאַר זיינע אויגן זיין לאַמפּ אויפן טיש, זיין גלאַז טיי, זיינע דריי פענעצלעך ברויט מיט פאַוידלע. צום גליק אַבער האַט זיך לעאַן פאַראינטערעסירט צו פאַרנאַטירן אין געדאַנק זיינע איצטיקע קאַמפּליצירטע איבערלעבענישן און דאָס טאַקע האַט אַוועקגענומען זייער שאַרפּקייט און זיי פאַרוואַנדלט אין ליטעראַרישן שטאַף. אויף דער ערשטער גרעסערער סטאַנציע האַט לעאַן, קעגן זיינע געווינהייטן, געמאַכט אַ היפשע כּוסע ביים בופעט און דאָס האַט אין אים אויפגעוועקט זיין פּולע אַמביציע.

ער האַט זיך שוין פאַרוואַנדלט אין אַ מאַרס-מענטש פון אַשרס נוסח, אין אַ באַשעפעניש, וואָס וויל פון קיין צוימען נישט וויסן, אין אַ פּלוי, וואָס שפּרינגט איבערן קלויסטער.

ער האַט שוין איצט אַליין געלאַכט איבער זיינע שרעק-איבערלעבענישן. זיי האַבן אים דערמאַנט די מעשה מיטן ציטערדיקן בן-יחיד, וועלכער האַט אין טורמע באַקומען פּערציק גראַד היץ פון דעם, וואָס די חברים האַבן אים אויסגעלערנט אויסצושנייצן די גאַז. אַ שיינער רעוואַלוציאַנער! ווער האַט עס לעאַנען דערציילט אַט די ווילדע מעשה? שייקע — אַ בראַנד אין זיינע ביינער! שייקע פייפער! פאַרלאַרן געגאַנגען אין דער מלחמה אַזאָ ווילדער בחור! ווי אין וואַסער אַריין! פאַר וואָס עפעס: ווי אין וואַסער אַריין? פיייער איז דען בעסער?

ניין שעה רייזע איז — סוף-כל-סוף — נישט קיין אייביקייט. לעאַן האַט זיך אַפילו פאַרוונדערט און באַדויערט, ווען ער האַט דערהערט פון דייטשישן קאַנ-דוקטאָר, אַז ער דאַרף שוין זיך צוגרייטן אויסצושטייגן. ער האַט געמיינט: ער האַט נאָך צו פאַרן און צו פאַרן.

אויף דער סטאַנציע איז געווען חושך-מצרים, נאָר דייטשישע זעלנער האַבן מאַרשירנדיק געקלימפּערט מיטן געווער.

דערפאַר אַבער אין דער הילצערנער, ביו צום צעזעצט ווערן אַנגעהייצטער בודע פון וואַקזאַל האַט לעאַנען אַפּגעוואַרט אַ סורפּריז. דאַרט האַט געוואַרט אויף

אים אַ האַלב שטעטל. לעאַן האָט זיך אַזש דערשראַקן פאַר זיין אייגענער פאַפּו־
לאַריטעט און פאַר אַזאַ רוישיקן קבלת־פנים.

— פאַרשטייט איר מיר, חבר דיכטער — האָט דער פאַרזיצער פון פּרץ־
ביבליאָטעק אים אויפגעקלערט — דאָס שטעטל האָט נישט געגלייבט, אַז איר
וועט טאַקע אַראָפּקומען אין אַזאַ העק, איז מען געגאַנגען אין געוועט. טייל האָבן
געזאַגט, אַז איר קומט, טייל — אַז איר קומט נישט. אויפן מאַרק, אויף דער
בערזע — אומעטום האָט מען זיך געוועט. נו, פאַרשטייט זיך, אַז דער אינטערעס
איז אויסגעוואַקסן. איך אַליין האָב איינגעשטעלט אויף אייך פּופציק מאַרק פון
מיין אייגענער קעשענע.

— און געוונען וויפל ?

— ניין, פאַרשפּילט. כּהאַב נישט דערוואַרט פון אייך אַזאַ דרייסקייט.

*

זיצט דער דיכטער אין „סאַלאַן“ פון קליינשטעטלדיקן האַטעל, ביי אַ גרינלעך
גלאַז טיי מיט פאַרדעכטיקע קיכלעך, אַפּלאַקירטע אויף געל. די שטוב איז איבער־
פולט מיט נייגעריקע אַנצוקוקן דעם גאַסט. די וואָס זענען נישט געווען ביי דער
באַן זענען געקומען אין האַטעל אַריין, די דרייטערע זיך פאַרשטעלן, די באַשיי־
דענערע — צולייגן פון דער ווייט אָן אויער צום געשפּרעך.

לעאַן רעדט ווייניק. ער פּרעגט אויס און פאַרגאַטירט די טרויעריקע און ביטער־
קאַמישע געשיכטע פון אַ יידיש שטעטל בעתן קריג.

האַט געלעבט אַ שטעטלע פאַר דער מלחמה, געלעבט פון שער און אייזן און
פון נייען גראַבע שטיוול פאַר די ווייטע, פּויערישע מערק. האָט מען אין דער וואַכן
געגעסן קאַרטאַפּל מיט הערינג און אויף שבת געהאַט אַ שטיקל פּיש.

האַט די יוגנט זיך גרופּירט אַרום די פאַר פאַראיינען און דער עלטערער דור
איז געגאַנגען שבת־מינחה הערן אַ מגיד אין דעם אַלטן בית־מדרש. איז אויסגע־
בראַכן די מלחמה און אַלץ האָט זיך איבערגעדרייט מיטן קאַפּ אַראָפּ. די מאַגאַזינערן
זענען אַוועק מיט פּאַניען אין טיף ראַסיי, דער מין מלאכה איז געוואָרן אויסגע־
טריקנט, די ניי־ און שטעפּ־מאַשינען זענען פאַרזשאַווערט געוואָרן און דאָס
שטעטלע איז געבליבן אויפן פליישבאַנק.

הונדערטער משפּחות זענען געבליבן פּוכניען פון הונגער. מענטשן זענען
געפּאַלן ווי די פּליגן...

לעאַן קוקט זיך צו די געשטאַלטן וועלכע רינגלען אים אַרום און עפעס זעט
ער נישט איין, אַז די דערציילונג זאָל דאָ שטימען מיט דער ווירקלעכקייט. ער זעט
נישט קיין הונגער אין די פּנימער און ער זעט נישט קיין אַפּגעלאַזנקייט אין דער

קליידונג. דווקא פארקערט: די יוגנט ארום איז אנגעטאן מיט א האלב מיליטע-רישער, האלב ספארטישער אדער יעגערישער עלעגאנץ. פרענטשהויון, טולפנ-שטיוול, קורצע פעלצלעך מיט א טאליע און מיט קווערע קעשענעס ביי דער ברוסט. בכלל מאכן דא אַלע כמעט יונגע-לייט דעם איינדרוק פון גאַנץ פארמעגלעכע פריי-זיוניקעס.

היינט וווּ איז דאָ דער הונגער, און וווּ איז דאָ די נויט ?

און נאָך עפעס :

אַנשטאַט דערשלאַנגקייט זעט ער אין די אַלע פּנימער אַ מין חוצפהדיקע דרייסטקייט, אַ מין אַפענע גרייטקייט אויפצונעמען אַ קלאַפּ און צו געבן אַ קלאַפּ. אַפילו אין זייער באַנעמען צו אים שטעקט עפעס אַ שטיקל איראַניע, אַ קוק פון אויבן אַראַפּ.

— וואָס זשע קומט דאָ פאַר ? פון וואַנען לעבט איר פאַרט ? — ווונדערט זיך לעאַן.

— כע-כע-כע, כמעט אַ גראַם ! — צעלאַכט זיך אַ בחור מיט שוואַרצע טשוועקלעך אויפן פאַררויכערטן פנים — און איך וועל דערויף ענטפערן: נישט מען לעבט און נישט מען שוועבט, נישט אויפן הימל, נישט אויף דר'ערד. ער האָט פאַרשטאַנען, הער דיכטער ? — און דער בחור האָט חוצפהדיק אַ שליידער געטאַן צום ווינקל, פאַרביי לעאַנען, זיין אויסגערייכערטן פאַפּיראַס. — אַשרס ראַסע ! — האָט לעאַנען אין מוח אַ פיק געטאַן. — הייסט עס: מען ספּעקולירט ? — האָט ער גאַווי געפרעגט.

— מ'הם ! מען שפּיגלירט, איך בעט אייך צו פאַרצייען — דער בחור מיט די טשוועקלעך איז דאָ, ווייזט אויס, געווען דער ראש-המדברים — מען נאַרט אַפּ דעם דייטש, מען נאַרט איינע די אַנדערע, מען נאַרט זיך אַליין, אַבי די קישקע נישט אַפּצונאַרן. איר זעט דאָך: מען לעבט, נישט צו פאַרזינדיקן. אַלע — זאַט, אַלע באַקליידט און באַנייט. אַבער דאָס איז אַלץ אונדזער גוואַרדיע, חבר דיכטער. די שלימזלס זענען טאַקע אויסגעשטאַרבן. פשוטו כמשמעו, חבר דיכטער: אויס-געשטאַרבן.

דער עולם אַרום איז, ווייזט אויס, געווען צופרידן פון זייער בחור מיט די טשוועקלעך און געשליפן פּיסקל. ס'איז געוואָרן אַ הייטערע שטימונג.

— אַי, איז מען געשטאַרבן ! ווי די מיין ! אַ האַלב שטעטל אויסגעשטאַרבן.

— און מיר צאַפן דערפאַר משקה פון דער וואַנט.

— שוין איין מאַל משקה, אַ רוח אין יעקעס טאַטן אַריין !

— אונדזער משקה האָט אַ שם. מען שמוגלט אַזש קיין דייטשלאַנד, אין

אויסגעהוילטע בערווענעס. מען פּירט יעקען ביי דער נאַז.

— וועלוול אליין — זאגט מען — מאכט קידוש איבער אונדזער משקה.
 — ווער איז וועלוול ? — איז לעאן געווען טשיקאווע צו וויסן.
 האט דער עולם זיך צעלאכט איבער דעם ווארשעווער פרייער. דאס מיינט מען
 ווילהעלמען. מען האט שוין דא גאר פארגעסן אים צו רופן אנדערש ווי וועלוול.
 הכלל, פאר לעאנען איז קלאר געווארן, אז די פארצווייפלטע שוסטערס און
 שניידערס זענען געווארן גוטע פאכלייט פון געהיימע ברייזלעך.
 — אבער נישט אלע מאכן דאך בראנפן. וואס טוען די איבעריקע ?
 — וואס טוען די איבעריקע ? — האט דער בחור מיט די טשוועקלעך
 געלאכט — טייל לעבן פון יא מסרן און טייל — פון נישט מסרן. גאר די נייטראלע
 פירן זיך גלאט א ברייטן שמוגל מיט וואס עס לאזט זיך.
 — וואס איז דא צו ריידן, חבר דיכטער ! מען שאצט אונדו אין גאלד. אבער,
 גלייבט מיר, צו קיין זעקל פעפער קומט עס נישט.
 דאס האט שוין געזאגט א צווייטער יונגער-מאן מיט א טשופרינע. ער האט,
 ווייזט אויס, דעם בחור מיט די טשוועקלעך נישט פארגונען זיין דערפאלג.
 שפעטער האט אפילו לעאן פארשטאנען, פאר וואס ער האט אים נישט פאר-
 גונען. דאס זענען געווען פארשטייער פון צוויי פארטייען: "בונד" און "פועלי-
 ציון", אבער אויף דער הייסער מינוט האט לעאן זיך פאראינטערעסירט מיט עפעס
 אנדערש.

— וואס מיינט : א זעקל פעפער ?
 האבן אנגעהויבן צו פליען פארטייטשונגען פון אלע זייטן :
 — דאס איז אזוי ווי סאכאריין.
 — ווי קאקאס-פוטער.
 — ווי א וואגאן ציבעלעס.
 — ווי מאנפאקטור.
 מיט איין ווארט : א טייער ארטיקל. חברה שמוגלערס האבן געלאכט. זיי האבן
 אריינגעפאקט פון ווארשע דעם אמתן פרייער.
 און וואס וועט ער טאן מיט דער מארגנדיקער טעמע ? מיט מלחמה און שלום
 אין שיין פון יידישן געוויסן ?
 ווי עפנט מען גאר א מויל פאר דער חברה, וואס דאס געוויסן איז זיי גאר
 פארקראכן, און מיט רעכט, אין דער קישקע אריין ?
 אבער אט איז צו אים אן אומגעריכטע הילף געקומען. פון צווישן דער כמאָרע
 אויסגעשטשירעטע, יונג-וועלפישע פנימער האט זיך ארויסגערוקט א בלאַסע
 חברטע מיט א פארבענקטן אפענעם מויל שיטערע ציין, מיט א פארחלומטן, פאר-
 מלחמהדיקן אויסזען.

— זי האט געוואלט — זאגט זי — שטעלן דעם חבר דיכטער א פראגע וועגן די צילן פון לעבן, האט זי געוואלט.

אבער צו דער פראגע אליין איז נישט געקומען.

מיט א געפערלעכן בראזג האט זיך אן עפן געטאן די גלעזערנע טיר פון דער גאס און א הויכער בחור אין א היטל מיט אויערן איז אריינגעפאלן האלב דער-שראקן, האלב לאכנדיק, אין איינעם מיט א קנול פארע.

— חברה, דער מלאך-המוות גייט!

איז געווארן א געלויפערין און א שטיקעניש. חברה האט זיך א לאז געטאן איבער די שוואכע, סקריפענדיקע שטיגן אויפן צווייטן שטאק ארויף. בלויז עטלעכע מיידלעך און געציילטע יונגע-לייט זענען פארבליבן אויף זייערע ערטער. דער פארויצער האט לעאנען בארויקט.

— צו אייך האט עס קיין שייכות נישט. פאראן, פארשטייט איר, א קאמענדאנט ביי אונדז, שלעפט ער די יוגנט צו דער ארבעט.

— און ווו זשע באהאלטן זיי זיך אויס?

— דער דאך, פארשטייט איר מיך, איז א סטראמער, זיצן זיי אויפן דאך, פון דער זייט פון הויף און שפילן אין קארטן ביי אן עלעקטריש לעמפל.

— און אייך טשעפעט מען נישט?

— איך בין א פרווילעגירטער — האט דער פארויצער געשמייכלט — איך האב א דארע האנט.

אויפן קאמענדאנט האט מען לאנג און אומזיסט געווארט. דער עולם איז ביסלעכווייז אראפגעקראכן פון דאך און, צוזאמען מיט פרישע קעלט און בלאטע, אריינגעבראכט אין צימער א מין פראסטיקע פארשעמטקייט. דער הויכער בחור מיט די אויערן איז באצייטנס פארשוונדן. חברה איז גרייט געווען צערייסן אים אויף שטיקער.

*

פאר לעאנען האט מען צוגעגרייט א מלכותדיק געלעגער, הויך ווי א טורעם און ווייך ווי א קופע שניי. אבער איינשלאפן האט ער נישט געקאנט, א האלבע נאכט האט ער אפגעחלומט אויף דער וואר, אז דער קאמענדאנט גייט און דער בחור מיט די אויערן שלעפט אים אין איינע אונטערוועש אויפן „סטראמען“ דאך ארויף, אונטן שטייט דאס גאנצע שטעטל, וואס איז אים געקומען מקבל-פנים זיין. אפילו די טויטע, די געשטארבענע פון הונגער זענען געקומען אין די תכריכים. און מען לאכט פון אים דאס גרויסע געלעכטער.

— קוקט אים נאָר אָן, דעם יאָלד אין די גאַטקעס! ער ווייסט נישט וואָס אַ זעקל פעפער איז!

— אין וואָס געוועט, אַז ער וועט באַלד אַראַפּפּאַלן פון דאָך?

— אין דריי מאַרק! אין צען מאַרק! אין פופציק מאַרק! אין אַ וואָגן ציבעלעס!
— חברים און חברטעס: אונדזער געערטער גאַסט, דער דיכטער פון וואַרשע (ווי איז אייער נאָמען?) לעאַן ברוינער, וועט האַלטן אַ טעמע אויף דער פאַרלע-
זונג: מלחמה און שלום אין שייך פון יידישן וויסן. האָ? פון יידישן געוויסן, איך
זאָג דאָך אַזוי. שטערט מיר נישט, חברים. איז אין וויפל וועט איר זיך, אַז ער וועט
אַראַפּפּאַלן?...

אַבער דאָס האַרץ האָט אים געזאַגט, אַז פון דער איצטיקער נסיעה וועט קיין
גוטס נישט אַרויס!

אין דער פרי, ווען דורך אַ שווערן שלומער האָט לעאַן דערהערט פעסטע
מיליטערישע טריט אין קאַרידאָר, האָט ער שוין געוויסט אויף זיכער, אַז דאָס
שפּרייזט דער קאַמענדאַנט און אַז געקומען איז ער נאָך אים.

ער האָט געהערט דעם דייטש ריידן אין קאַרידאָר מיט דער באַלעבאַסטע פון
האַטעלעכל. שפעטער האָט ער געהערט זיין אייגן האַרץ קלאַפן און נאָך שפעטער
האַט די באַלעבאַסטע לייכט אַנגעקלאַפּט אין טיר און איז אַריין. דאָס האָט זי
אַריינגעברענגט וואַסער צום וואַשן זיך. זי האָט זיך שטאַרק געוונדערט, פון
וואַנען ער ווייס, אַז דער קאַמענדאַנט איז דאָ געווען און זיך געפרעגט אויף אים.
יא, ער איז טאַקע געווען, דער קאַמענדאַנט, און ער האָט באַפוילן לעאַנען זיך
צושטעלן אין דער קאַמענדאַנטור פונקט גיין.

לעאַן האָט שוין כמעט גלייכגילטיק אויפגענומען די בשורה. דאָס קאַלטע
וואַסער האָט אים אַפגעפרישט און באַרויַקט. און פאַרן קאַמענדאַנט האָט ער סוף-
כל-סוף קיין מורא נישט. זיין געוויסן איז ריין. ער האָט אַבער נאָר געוואַלט
וויסן, וואָס דער קאַמענדאַנט פאַרלאַנגט פון אים.

אַבער דאָס האָט די באַלעבאַסטע נישט געקאַנט אים אויפקלערן.

אַ פרוי אַ ציכטיקע און גאַרנישט קיין יונגע, אַבער וואָס האַלט זיך אין יינגערן,
מיט אַ ברייט דעקאַלטירטן, אַלבאַסטער-ווייסן האַלדז, האָט זי מאַדנע צוויידייטיק
געשמייכלט נישט צו לעאַנען, נאָר צום פאַרטרעט פון דעם קאָוונער רב, ר' יצחק
אלחנן.

— פון וואַנען זאָל זי וויסן וואָס זיי, די דייטשן, קאַן איינפאַלן צו פאַרלאַנגען?
אפשר פאַרלאַנגען זיי דעם גאַסט צוליב דער רעוויזיע?

— וועלכע רעוויזיע?

די פרוי האָט זיך געהאַלטן מיט די הענט אין די באַקעס, געשרויפט מיטן פוס

אין אַ קליין גלאַנציק לעטשל איבער דער פּאַדלאַגע און געקווענקלט אַרויסצוזאָגן
איר השערה.

ענדלעך האָט זי זיך צעשמייכלט צום קאַוונער רב.

— וויל, פאַרשטייט איר מיך, טאַמער האָבן די דייטשן עסקים מיט היגע
יידישע פּרויען, ווילן זיי זיין באַוואַרנט, צי אַלע יידישע מענער זענען אין אַרדענונג,
אַז זיי, די דייטשן, זאָלן זיך דורך די יידישע מענער נישט אַנשטעקן...

לעאָן איז געבליבן שטיין מיט אַ גאַס פנים און מיטן האַנטעך אין די הענט.

— וואָס?

פארגלייכנדיקע פעלקער-פסיכאלאגיע

לעאן האט געוואלט זיין פינקטלעכער פארן דייטש. דריי פערטל ניין האט ער שוין געווארט אין קאנצעלאריע פון דער קאמענדאנטור. דא האט ער זיך איבער-צייגט, און דער קאזארמע-ריח איז אינטערנאציאנאל. אין דער קאנצעלאריע האט געוועלטיקט דער איינגעפונדעוועטער קרויט-און שווייס-ריח פון די אמאליקע רוסישע קאזארמעס. א רויטער וואכמייסטער מיט ווייסע, אפגעמעקטע אויגן, האט גאנץ נישט העפלעך צוגענומען פון זיין האנט די וויזיט-קארטע אויף צו מעלדן, אזוי ווי ער וואלט מיט אים א גרויס חסד געטאן. ער האט אבער נישט געאיילט זיך אים אריינצורופן צום קאמענדאנט.

אינטערעסאנט, דאס רוב אין שבתדיקע בגדים, דאס רוב שעמעוודיק צעשרא-קענע, א קליינער טייל איינגעגעסען בעטנדיקע, האבן זיך אלע, אן היטלען, געריבן ביים באריער פאר די שרייבטישן און צוגעווארפן לעאנען פארחידושטע בליקן, פאר וואס ער רייבט זיך אויך נישט, נאר ער זיצט גאר אן א זייט, ווי ער וואלט דא שבת געהאלטן. דער וואכמייסטער האט דורכגעשפאנט פארביי לעאנען מיט אייזערנע טריט, און אפילו פון דער נאענט האט לעאן געצווייפלט, צי האט ער גאר אויגן, דער רויטער דייטש, און צי זעט ער אים. א סברא, אן אויגן האט ער געהאט, כאטש זיי זענען געווען אפגעמעקט. ער האט אויסגעמיטן לעאנען און אריינגערופן א צווייטן אינטערעסאנט און שפעטער — א דריטן. לעאן האט זיך שוין געשלאגן מיט דער דעה, צי זאל ער נישט אנווענדן דעם אמאליקן היימישן מיטל און נישט נותנען דעם יעקע אין יד אריין. ער האט עס אבער נישט געקאנט ביי זיך פועלן.

פונקט דריי פערטל עלף איז דער זעלביקער וואכמייסטער אויסגעוואקסן פאר לעאנען און זיך אויסגעצויגן ווי פאר אן אפיציר, די הענט ביי די געט פון די הויזן און אויסגעבויגן אין די עלנבויגנס, פון וואס דער דייטש האט באקומען דעם אויסזען פון אן אלטער רויט-ליימענער וואזע מיט צוויי לאנגע אויערן ביי די זייטן.

ער האט לעאָנען פייערלעך ראָפּאַרטירט, אַז אַליין דער הויפּטמאַן פּאַן-ראָאַפּ
וואַרט אים אָפּ ביי זיך אין קאַבינעט.

לעאָנען איז ביי דער מעלדונג אַפילו געוואָרן הייס אין רוקן, אָבער נאָך צוויי
שעה זיצן ווי אויף הייסע, איז דאָס געווען אַ דערפרייענדיקע היץ. ער האָט
זיך מאַמענטאַל באַרויקט. ער וועט האָבן צו טאָן מיט אַ העכערן ראַנג-אַפיציר, מיט
אַן אינטעליגענטן מענטשן און יענער וועט אים זיכער נישט אַנקומען גראַב. און
כאַטש צום ערשטן מאָל האָט ער היינט געהאַט אַפיציעל צו טאָן מיט די דייטשן, איז
ער דאָך אַריין צום הויפּטמאַן אין קאַבינעט מיט דער פולער שריפטשטעלערישער
זעלבסטווערדע.

זיין רויקייט האָט אים אַליין געוונדערט. אָבער פיל מער האָט אים פאַר-
וונדערט און פאַראינטערעסירט דער אויסזען פון הויפּטמאַנס קאַבינעט.
לעאַן האָט זיך פּלוצלונג דערפילט אַריבערגעטראָגן אין שטילן גראַס-בערלין,
ביי האַלענזיי אַדער שלאַכטענווי ערגעץ, אין געמיטלעכן אַרבעטס-צימער פון אַ
דייטשישן געלערנטן.

אַרום די ווענט — רויע פּאַליצעס מיט גראַבע ביכער, אַנגענאַגלטע דיאַגראַפּ-
מעס, ריזיקע לאַנדקאַרטעס.

אויף אַ לאַנגן שוואַרצן טיש — אַ ריזן-גלאַבוס און צענדליקער פּרעציעזע
אינסטרומענטן און מכשירים, צייכענונגען, פּלענער, אונטער גלעזערנע שויבן
מוסטערן פון שטיין, פון זאַמד, פון מינעראַלן.

דער קאַבינעט פאַרנעמט אַ לאַנגן זאַל מיט זעקס פענצטער. און אַלע זעקס
פענצטער פאַרהאַנגען מיט שווערע, בורזשואַז-געמיטלעכע פאַרטייערן, וועלכע
מאַכן דעם צימער טונקעלער און געמיטלעכער, שאַפן אַ שטימונג צו קאַנצענטרירן
זיך אין דער אַרבעט.

אָבער ווען לעאַן האָט געווענדט זיין בליק צום שוואַרצן שרייבטיש ביי איינעם
פון די פענצטער און דערזען דאָרט פאַר זיך די איבערגעבויענע ווי פון קיזלשטיין
אויסגעהאַמערטע פיגור מיט גלייכווינקלדיקע פּלייצעס און פּירקאַנטיקן פּנים
אונטער דער פּיקל-הויב, — איז אים אַדורך אַ פּרעסטל איבערן לייב פאַר דעם
אַנבליק פון אַ דייטשישן געלערנטן ביים פּראָנט.

לעאַן האָט, נאַטירלעך, געוואַרט און געשוויגן. דער דייטש האָט אים אַנגעקוקט
און, דאַכט זיך, נישט געזען.

— מם, יאָ! — איז דער הויפּטמאַן ענדלעך אַרויס פון זיין שטיינערנער
טראַכטעניש — וואָס וויגשן זי דען?

„וואָס זאַל איך דיר וויגשן, וואָס?“ — האָט לעאַן פאַרביטערט אַ טראַכט

געטאָן.

ער איז געגאנגען צו אַ מענטשן און אַנגעטראָפן אויף אַ שטיין.
— איך בין ברוינער — האָט ער זיך, מעגלעכסט ווערדיק, פאַרניגט פאַרן
דייטש.

— זאָ, זאָ! — האָט דער דייטש זיך געכאַפט פאַר דער וויזיט־קאַרטע אויפן
שרייבטיש, — ביטע, ביטע, הער ברוינער, נעמען זי פּלאַץ!
און ער האָט מיט אַ ברייטן, גראַציעז־האַמעטנעם זשעסט אַנגעוויזן לעאַנען
אויף אַ ווייכן פירקאַנטיקן לעדערנעם פאַטעל קעגן איבער זיך, ביים שרייבטיש.
לעאַן האָט זיך אַריינגעזעצט אין פאַטעל, ווי אין אַ חפּיסה־קאַמער, און דער
דייטש האָט אים גלייך אַנגעהויבן עקזאַמינירן, פון וואָנען ער שטאַמט, אין וועלכער
צייטונג איז ער מיטאַרבעטער און וועלכע פאַרבינדונגען האָט ער מיט דער זשור־
נאַליסטישער וועלט אין אויסלאַנד, אין בערלין, צום ביישפּיל. ענדלעך איז ער
אַריבער אויף די טעזיסן פון לעאַנס פאַרלעזונג. ערשטער טעזיס: די פּסיכאָלאָגיע
פון אַן אַלט פּאַלק.

אַט ביי דער פּסיכאָלאָגיע איז דער דייטש אין גאַנצן פאַרענדערט געוואָרן. ער
האַט זיך געריבן די פאַרמעטענע הענט מיט אַ גערויש פון טרוקענע בלעטער.
אויף זיין פירקאַנטיקן פנים אונטערן פיקל־הויב האָט אויפגעשטראַלט אַ געעל־
טערטער שמייכל און ערשט איצט איז פאַר לעאַנען קלאַר געוואָרן, אַז דאָ זיצט,
אייגנטלעך, פאַר אים אַ באַיאָרנטער מאַן, בעת פריער האָט זיך אים אויסגעוויזן,
אַז די צייט האָט זיך בכלל אַפגעשטעלט און האָט מער קיין שליטה נישט אויף דעם
שטיינערנעם פנים, און אויב די האָר אויף די שלייפן זענען אים ווייס, איז דאָס
נישט פון עלטער, נאָר פאַר דער פאַרעם וועגן: אַ הויפטמאַן דאַרף האָבן ווייסע האָר.
איצט זענען אַפילו די טונקל־שטאַלענע אויגן זיינע, די מיד אונטערגעבעטע
מיט געשוואַלענע קישעלעך, אויך געוואָרן באַוועגלעכער, מילדער און אַפילו
בלויער.

— פּסיכאָלאָגיע, הער ברוינער, דאָס איז אייגנטלעך מיין באַליבטער קעגנ־
שטאַנד, הויפטזעכלעך: פאַרגלייכנדיקע פעלקער־פּסיכאָלאָגיע. נו, יאָ, אויסער דעם
בין איך אינזשעניר און בריקן־בויער, אַבער דאָס איז שוין אַ געבנזאָר.
גערעדט האָט ער צו ברוינערן פאַרטרוילעך, ווי צו אַ פאַך־קאַלעגע און מיט
זיין אַלט־מעטאַלענער שטים באַמיט זיך אויסצודריקן זיין סענטימענט פאַר דער
באַליבטער וויסנשאַפט. ער וועט זיך באַנוצן מיט הער ברוינערס ליבנסווערדיקייט
און פאַרצייכענען, לויט זיינע אַנווייזונגען, אייניקע ווערק פון די פּוילישע אַדער
רוסישע געלערנטע.

און צופעליק האָט זיך דער אַלטער הויפטמאַן נישט אַנטוישט. ברוינערס
איצטיקע פאַרלעזונג איז נאָר געווען אַ קיצור פון אַ גרעסערער אַרבעט, צו וועלכער

לעאן האט זיך ערנסט צוגעגרייט, נישטערנדיק אין די בעסטע ביבליאטעקן. ער האט לייכט אנגערופן ביי א האלב טוך נעמען פון פוילישע און רוסישע און אפילו ענגלישע ספעציאליסטן איבער דעם קעגנשטאנד, וועלכער האט דעם הויפטמאן אזוי אינטערעסירט.

דערביי האט לעאן געפרוווט טרעפן די פסיכאלאגישע רעטעניש, ווי אזוי אן אלטער דייטשער געלערנטער האט זיך פארוואנדלט אין א רוימישן קריגסמאן און אנגענומען די שטייפקייט פון א גרויען קיזלשטיין.

דאס פירקאנטיקע פנים, די זילבערנע האר אויף די שלייפן, דער האלב רונדער, דינער קלאמער פון די שטייף פארפרעסטע קליינע ליפן און דער שטאלענער גלאנץ אין די בלוילעכע אויגן — דאס אלץ האט פארט געהערט צו עפעס אן אלטער קריגסראסע, פונקט ווי דער אייזערנער קרייץ אויף דער שווארץ-ווייסער סטענגע, וועלכער איז צוגעוואקסן לינקס צום הויפטמאנס ברוסט.

ווען די ערשטע פרייד פון קורצן פאכגעשפרעך האט אין די בלוילעכע אויגן זיך אויסגעלאזט, האט זיך לעאנען אויסגעוויזן, אן א שטיינערנער טרויער האט זיך אין די זעלביקע אויגן באזעצט, א טרויער אן איבערמענטשלעכער, ווי די אלטע אויגן וואלטן איינגעשלונגען דעם ווייטיק פון גאנץ דייטשלאנד. דעם הויפטמאן איז אלץ שווערער געווארן אויפצורייסן די פארפרעסטע דינע ליפן.

דאך האט ער זיך א כוח אנגעטאן און לעאנען צום געזעגענען פריינטלעך די האנט פארהאלטן און ווי עפעס שווער און לאנגווייליק איבערגעקייט.

— יא, מם-יא... ער בעט דעם הער ברוינער נאך צווארטן א ווילע. ער וויל ביי אים נעמען נאך איין קליינע אינפארמאציע...

דא האט דער הויפטמאן פארשידענע פאפירן אויפן שרייבטיש איבערגעלייגט און לעאן איז געשטאנען און געווארט.

— מם-יא! הער ברוינער האט דאך געוויס א ברייטן קרייז באקאנטע אין ווארשע, צי קען ער נישט איינעם א קויפמאן, א געוויסן הער פאדהאלסקי. אסקאר פאדהאלסקי, מם-יא!

לעאן האט נאכגעדענקט און געצויגן מיט די אקסל.

— נו, יא! — האט דער הויפטמאן גיך פארבעסערט — נישט פאדהאלסקי, אייגנטלעך, נאר פאדאלסקי...

און לעאן האט נישט געבעטענערהייט זיך אראפגעזעצט אין טיפן לעדערנעם פאטעל. יא זאגן? נישט זאגן? וואס וועט ער דא אויסגעווינען? אויף ביין האט מען קיין מאל קיין חרטה נישט... אבער דער אמת איז א מאל דער בעסטער ליגן... — נו, יא, ער קען דעם קויפמאן פאדאלסקי, ער קען אים.

האָט דער הויפטמאַן זיך ווידער געריבן די הענט מיט אַ טרוקענעם בלעטער-
גערויש.

— נו, אויב דער הער ברוינער קען אים, האָט ער אפשר אויך געקענט דעם
שוהף זיינעם, דעם הער... דעם הער טאָדעוּש ביסטריצקי?
שוין ביים דערמאָנען פּאָדלאַסקיס נאָמען האָט לעאַן זיך געפילט. ווי געפּאָנגען
אין די אַרעמס פון פּאַטעל. איצט, נאָך דער צווייטער פּראָגע, האָט ער דערפילט, אַז
עס קומט פאַר מיט אים עפעס נישט גוטעס, עפעס ווי דער פּאַרשטאַרבנער שונא
זיינער וואָלט אים געשלעפט ביי די פיס אין תהום אַרײַן.

ביי לעאַנען האָט אַנגעהויבן ציטערן אַ קני. ער האָט געפילט, אַז מיט דעם
דאָזיקן ציטער ווענדט ער אַן קעגן זיך אַן אומזיסטן חשד און ער מאַכט זיך אומ-
גליקלעך, אָבער באַהערשן האָט ער זיך שוין נישט געקאַנט. און בעת זיין גאַנץ וועזן
איז געוואָרן וואָס אַ רגע אַלץ מער צעשרויפט, האָט דער קאַפּ ביי אים קאַלט און
אויסגערעכנט געאַרבעט. ער האָט געפילט, אַז עס פאַסט נישט, אַז די ברילן זאָלן
זיך אים איצט פון דער נאַז אַראָפּגליטשן, האָט ער געוואָלט פאַרריכטן די ברילן מיט
דער האַנט, און די האַנט האָט בשום אופן דעם וועג נישט געטראָפּן. האָט ער זיך
געשעמט און געוואָלט אַ שמיכל טאַן איבער זיין שלימזלדיקייט. האָט ער זיך
צעלאַכט מיט אַ דראָבנעם געלעכטערל און שוין מער נישט געקאַנט אויפהערן לאַכן.
אַ פאַר מינוט שפעטער איז שוין לעאַן געזעסן מיט אַן אויפגעבונדענעם
קראַוואַט און אַפּגעשפּיליעטן קראַגן און געקלאַפט מיט די ציין אַן דעם גלאַז וואַסער,
וואָס דער הויפטמאַן אַליין האָט צוגעטראָגן צו זיינע ליפּן.

נאָך נישט אין גאַנצן זיך באַרויקט, נאָך קעמפּנדיק מיט דער נאַכווייעניש פון
היסטעריקע, האָט לעאַן אַנגעהויבן צו פאַרענטפּערן זיך, שיטן מיט ווערטער,
דערציילן.

צי די בושה פון היסטערישן אַטאַק האָט אים געשטויסן דערצו, צי זיין אַפּגע-
שוואַכטער ווילן, צי די שרעק פאַר דער געפאַר, וואָס עס דראָט אים, אויב ער
וועט נישט דערציילן, האָט לעאַן דערציילט פאַר דעם הויפטמאַן אַלץ, וואָס מען
האָט גאַרנישט געפּאָדערט פון אים, אויפגעוויקלט די גאַנצע טרויעריקע ראַלע,
וואָס ביסטריצקי האָט אַפּגעשפּילט אין זיין פּאַמיליע-לעבן.

און פּאַן-ראַפּ האָט אויפן שוואַרצן טיש אַנגעלענט איין פאַרמעטענע פּויסט
אַן דער אַנדערער, אַנגעשפּאַרט אַן זיי זיין קליינע, רונד געטאַקטע גלאַטע קין און
מיט קאַלטע שטאַלענע אויגן באַוואַכט לעאַנס היסטערישן ווידוי.

און גראַד דאָן, ווען לעאַנען האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ער איז פאַרמישפט ביז
צו דער ענד פון זיינע טעג צו זיצן און צו ריידן פאַר אַ טויבן, שטיינערנעם ספּינקס,
האָט דער אַלטער אַ פינטל געטאַן מיט די אויגן און שווער אַפּגעזיפּצט.

— מם-יא! אזוי זעט אויס דאס מענטשלעכע לעבן!.. ווייסט איר שוין, הייסט עס פון פריער, אז ביסטריצקי לעבט שוין נישט? נו, געוויס ווייס ער, ער איז דאך געווען ביי פאדלאסקין, בעת ס'איז אנגעקומען די מעלדונג פון "קריגס-בריקן-בוי-אמט". דער הויפטמאן האט דאן ארויסגענומען איינעם פון דעם שטויס פאפירן אויפן טיש און פארזיכטיק אויסגעשטרעקט אים צו לעאנען. לעאנען האט זיך אויסגעוויזן, אז די הויפטמאנישע האנט אין קארעקט-ווייסן מאגקעט פון גרויען ארבל האט א ציטער געטאן.

— ביטע, הער ברוינער, לייענט, איך וועט דאס פאראינטערעסירן. נעמט ברוינער איבער דעם פאפיר און ער לייענט, ווו עס לאזט זיך, וואס עס איז נישט אויסגעשטראכן מיט רוטן טינט: ...און איר, הער הויפטמאן, וואס די בעסטע יארן האט איר אפגעגעבן דעם דינסט פארן פאטערלאנד, איר, וואס ביידע אייערע זין, אטטא און עגמונד, זענען העלדיש אומגעקומען אויף די פעלדער פון פלאנדריע — ווי קאנט איר, מיט אייער גראען קאפ, מיט אייער נאמען און אויטאריטעט דעקן אזא העסלעך פארברעכן? צי וואלט איר אויך אזוי געהאנדלט, ווען נישט דער אומגליקלעכער ציוויל-געפאנג-גענער ביסטריצקי זאל זיין דער קרבן, נאר אייער ליבלינג און פראטעזשע — דער בעסטיאלישער באראן קראנעבערג, וועל קארל קראנע, ווי מען האט אים גערופן ביי דער קאמפאני. דער מערדער קראנעבערג געניסט פון אייער שוץ און געפינט זיך אויף אורלויב. און דאס בלוט פון דעם אומשולדיק אומגעקומענעם ציוויל-געפאנגענעם ביסטריצקי שרייט נאך גערעכטיקייט! מיר וועלן אנווענדן אלע מיטלען, אויסנוצן אלע פארבינדונגען, אז דער אמת זאל ארויסשווימען. און דאן, הער הויפטמאן, וועט איר אליין זיין קאמפראמי-טירט

— אבער קוואטש! — האט דער הויפטמאן מיט זיין אלט-מעטאלענער שטימ א זאג געטאן און ארויסגעריסן דעם בריוו פון לעאנס האנט, גלייך לעאן וואלט עס גענומען לייענען אן זיין דערלויבעניש. — איך מיין, איר פארשטייט, הער ברוינער, אז דאס איז א געפערלעכע רכילות פון א שפיאנען-באנדע? דעם באראן קראנעבערג קאן איך נאך אלס קינד. זיין זעליקער פאטער איז געווען מיין יוגנטפריינד. און דער באריכט דער-ציילט אונדז, אז די געשיכטע איז גאנץ אנדערש פארלאפן. דער ציוויל-געפאנג-גענער האט געמאכט א פרוו צו אנטלויפן און איז דערטרונקען געווארן אין זומפ. אבער דאס איז א קלייניקייט, נישט איך און נישט איר וועלן זיין טויט נישט באדויערן. וויכטיק איז עפעס אנדערש צו דערגיין: ווער, צום טיילו, אויפן

קריגסגעביט וואָגט עס אונדז: צו דראָען מיט רעוועלאַציעס? און ווי קומען צו דער שפּיאַנען-באַנדע אַזעלכע איינצלעהייטן, ווי... ווי מיינע קינדער... אַטטאָ און עגמונד... מיינע אַרעמע זין... אין פּלאַנדריע... דאַנער-וועטער!

דער אַלטער הויפטמאַן האָט פּלוצלונג איינגעביסן זיין פאַרמעטענע פּויסט און זיך צעברומט און זיך פאַרקייכט, ווי אַ פאַרווונדעטע חיה. דאָס פירקאַנטיקע פנים איז וויאַלעט-בלוי געוואָרן, דער פיקל-הויב האָט זיך אַראָפּגעגליטשט פון גרייז-גרויען רונדן קאַפּ און די שטאַלענע אויגן האָבן אויף זייער אַרט איבער-געלאָזן נאָר צוויי געלבלעכע ווייסלעך.

ערשט איצט איז לעאָן געקומען אין גאַנצן צו זיך.

ער איז אויפגעשפרונגען, אונטערגעכאַפט דעם פּאַלנדיקן הויפטמאַן אונטער די אַרעמס און גענומען אים גיסן פון זיין גלאַז וואַסער אין כאַרכלענדיקן מויל און גענומען שרייען נאָך הילף.

אַ דערשיטערטער, אַ צעבראַכענער, איז לעאָן ברוינער געזעסן אין אַ ווינקל, שוין נאָך דעם ווי ער האָט אָפּגעגעבן זיינע דערקלערונגען פאַר די באַאַמטע און דאָקטוירים, וועלכע האָבן איצט געהאַט אַרומגערינגלט דעם הויפטמאַן, אַ געפיל האָט ער געהאַט, ווי נישט עפעס אַ פרעמדער דייטשישער הויפטמאַן, נאָר ווי דער נאָענטסטער פריינד זיינער וואָלט באַקומען דעם אָפּאַלעקסישן אַטאַק. די קאַנצלעאַריע פון דער קאַמענדאַנטור האָט ער פאַרלאָזן נישט פרייער ווי ער האָט זיך דערוויסט, אַז דער הויפטמאַן איז צו זיך געקומען און פילט זיך שוין בעסער. לעאָנס פאַרלעזונג איז פאַרגעקומען אין פולער אַרדענונג און ביי אַ פול געפאַקטן זאַל. דאָס גאַנצע שטעטל איז געלאָפּן אַנקוקן דעם רעדנער, וועלכן מען האָט אַ האַלבן טאַג פאַרהאַלטן אין דער קאַמענדאַנטור.

דער פאַרזיצער מיט דער דאַרער האַנט האָט אים געטרייסט.

— דאָס איז גאַרנישט, חבר דיכטער! ביי אונדז האָט מען איינעם אַ רעד-נער פאַרהאַלטן אויף גאַנצע דריי טעג און שפעטער אים אָפּגעשיקט מיטן עטאַפּ אין זיין געבורטשטעטל!

— חברים און פריינד! מיין היינטיקע פאַרלעזונג איז אויף דער טעמע: מלחמה און שלום אין שוין פון יידישן געוויסן. ערשטע טעזע: די פּסיכאָלאָגיע פון אַן אַלט פּאַלק...

אין דער ערשטער ריי האָבן די פעלצלעך מיט טולפן-שטיוול געקנאַקט באַנייקערן.

א ה י י ם

קאן דען זיין א גרעסער גליק ווי אפרייסן זיך פון דער תליה און מיט דעם שטיקל שטריקל אויפן האלדו לויפן אהיים?

לעאן האט אריינגעשטיגן אין וואגאן נישט נאר מיט א גליקגעפיל, נאר אויך מיט ווילדע שרעקקאשמארן — מיטן שטריקל אויפן האלדו.

אמת, פון סכנה איז ער, דאכט זיך, ארויס אין יענעם מאמענט, ווען דער הויפטמאן האט צוריק געעפנט די אויגן און צוריק באקומען לשון. ער האט דאך אודאי דערציילט פאר זיינע לייט, אז לעאן ברוינער האט נישט געמיינט אים צו דערווערגן און נישט אפצוסמען מיט דעם גלאז וואסער. אנדערש — ווי שיקט זיך עס, וואס די דייטשן האבן אים פריי געלאזט?

אבער די זיכערקייט האט דאך געפעלט. אויף דער ערשטער בעסטער סטאנציע קאן אים נאכיאגן א טעלעגראפישער באפעל. קאן מען קומען רעווידירון די וואגאנעס, אים אויסגעפינען און צוריקשיקן אין שטעטל אריין.

און דאן ערשט האט זיך אנגעהויבן פאר לעאנען א נייע סדרה שרעקעניש: אז ער פארט גארנישט אליין. אז ערגעץ אין פינצטערן ווינקל פון דעם זעלביקן וואגאן האט זיך פארשטעקט דער טויטער ביסטריצקי און ער פארט מיט אים מיט. ער פארפאלגט לעאנען. טויטערהייט שטעלט ער אים אונטער א פיסל און שטויסט אים אין אן אומגליק אריין.

אמת: ס'איז נישט רעאל, היסטעריש — אזא שרעק.

אבער לעאנס היסטעריע אין הויפטמאנס קאבינעט איז דאך שוין יא רעאל. און דעם הויפטמאנס אפאפּלעקסישער אטאק איז דאך אויך נישט אויסגעטראכט. און ווער שטעקט דא אין דער מיט, אז נישט דער טויטער ביסטריצקי?

אלס צולאג צו זיינע קאשמארן האט לעאן נאך מיטגעפירט מיט זיך א לייוונטענעם זעקעלע מיט פינף קילא ווייס מעל — אן אומגעריכטע מתנה פון

דער בלאַסער חברטע פאַר דער אומבאַקאַנטער חברטע ברוינער. די מתנה איז אים געגעבן געוואָרן האַרט פאַרן אָפּגיין פון צוג.

ביי לעאַנס איצטיקן געמיט איז דאָס געווען, ווי ער וואָלט דורכן קריגס-געביט געשמוגלט פינף קילאָ פּיראַקסילין פאַרן שונא. דאָס האַרץ איז אים אַנט-רונען יעדעס מאָל, ווען דער קאַנדוקטאָר איז פאַרבייגעגאַנגען די געפערלעכע פּאַליצע.

און אַזוי האָט לעאַן זיך געהוידעט אין ווינקל פון האַלב פינצטערן וואַגאַן, זיך געהוידעט ווי אויף אַ ריזיקער וויג, צווישן גליקגעפּיל און שרעק.

און אַזו זיך הוידענדיק איז ער אַנטדרעמלט געוואָרן.

ווען ער האָט אויפגעריסן די אויגן פון אַן אומגעריכטן שטויס, האָט ער שוין מער נישט אונטערשיידט קאַשמאַר פון ווירקלעכקייט.

דער לאַקאַמאַטיוו האָט ערגעץ נאַענט אומאויפהערלעך קלאַנגדיק געוואָיעט אין דער נאַכט אַריין, ווי אַן אומגעלומפערט ריזן-עופעלע, וואָס מען וויל אים שלעכטס טאָן. דער צוג האָט זיך באַוועגט לאַנגזאַם שטאַלפערדיק, ווי זיך איינגעשפּאַרט מיט אַלע רעדער און נישט געוואָלט גיין ווהיין דער שיקזאַל האָט אים געשטויסן.

דורכן וואַגאַן זענען געלאָפּן קאַנדוקטאָרן, ווי די פאַרסטמע מיין, און נאָך זיי — צעשראַקענע פּאַסאַזשירן מיט נאַכפּראַגעס: וואָס איז געשען?

פאַר לעאַנען איז קלאָר געוואָרן, אַז די קאַטאַסטראַפּע איז אומפאַרמיידלעך. און אַט זעט ער זיך פּלוצלונג שטיין אין דער ליכטיקער אוביקאַציע פון וואַגאַן.

נאָך וואָס איז ער, אייגנטלעך, געלאָפּן אַהער?

ער האָט זיך דערמאַנט, אַז אין אוביקאַציע איז פאַראַן אַ וואַנטשפּיגל און אים האָט זיך פּיינלעך פאַרגלוסט אַנציקוקן זיין פנים אַ מינוט פאַרן טויט.

דאָס איז געווען אַ ריין שריפטשטעלערישע באַדערפעניש, וועלכע איז אי-בערגעשטיגן אַפילו די שרעק. האָט ער דערזען אין שפּיגל אַ רויט פנים מיט אַ וויסער נאַז און ער האָט זיך פאַרשעמט פאַר זיין וואַכעדיקן אויסזען אין אַזאַ טראַגישן מאַמענט.

דערווייל האָט דער צוג זיך אַפּגעשטעלט ראַפּטעם און לעאַן האָט זיך אַנגע-שטויסן מיטן שטערן אַן דער וואַנט. דאָן האָט דער צוג אַנגעהויבן צו גיין אויף צוריק און לעאַן האָט ווידער געהאַלטן אין באַלאַנסירן. און ווען ער האָט זיך ענדלעך אַרויסבאַקומען פון דער אוביקאַציע, איז דער צוג שוין אין גאַנצן געשטאַנען, פאַרטייעט שווייגנדיק.

פון דער זייט האָט זיך געהערט דער אויסגעצויגענער יאַמער פון אַ צווייטן

לאקאמאטיוו, און דער קאנדוקטאָר האָט אַריינגעשטעקט אין קופּע אַ שטראַלנדיק פּנים.

קיין קאָטאָסטראַפּע וועט שוין נישט זיין. ביידע צוגן האָבן זיך גלייכצייטיק באַמערקט פון דער ווייטנס אויף איין ליניע און זיי איז געלונגען באַצייטנס זיך אַפּצושטעלן, נישט ווייט איינער קעגן אַנדערן.

איצט האָבן די פּאַסאַזשירן מיט די קאָנדוקטאָרן זיך אַרויסגעשאַטן אויף דער פּרייער, פינצטערער שניי-זאָויערוכע, אַנקוקן ווי צוויי לאַקאָמאָטיוון שטייען מיט די גלאַצערס איינער קעגן אַנדערן און שווער סאַפענדיק, ווי אומצופרידן פון דעם, וואָס מען האָט זיי נישט געלאָזט אַריין אין אַ צווייקאַמף.

די דייטשן האָבן געשרייען און געשאַלטן און געפּאָדערט אונטערשריפטן צו זייער פּראָטאַקאָל. מען איז זיך שיער נישט קעגנזייטיק חושד געווען אין פּאַראַט. עס איז פאַר יעדן געווען קלאָר, אַז די קאָטאָסטראַפּע, וואָס האָט געקאָנט פּאַר-קומען, איז געווען אַ צוגעגרייטע שפּיאַנען-אַרבעט.

און דאָ האָט לעאָן בולט-וואַרהאַפּטיק דערפּילט, ווי דער טויטער ביסטריצקי מיט זיין שפּיאַנען-באַנדע רייט אַרום אין דער פינצטער אויפן ווינט, שטאַרק אומצופרידן פון דעם, וואָס דאָס טיילוולשע שטיקל אַרבעט איז אים דאָס מאָל נישט געלונגען.

ווידער אַ באַווייז, אַז דער טויטער האָט לעאָנען אויפן אויג און אַזוי גיך וועט ער פון אים זיך נישט אַפּטשעפען.

איז לעאָנס פּרייד פון זיין איצטיקער רעטונג ווידער פּאַרסמט געוואָרן פון נייע סכנות. אַבער מער האָט שוין אונטערוועגס קיין אויסערגעוויינלעכס נישט פּאַסירט, הגם לעאָן איז גרייט געווען יעדע רגע די סכנה אויפצונעמען.

צוליב דער באַגעגעניש פון ביידע צוגן איז אויסגעקומען לאָנג צו וואַרטן אין פעלד, ביז דער צווייטער צוג וועט אַפּגיין צוריק אויף אַ וועקסל-סטאַנציע. דאָן איז אויסגעקומען שעהען לאָנג צו וואַרטן אויף יעדער גרעסערער סטאַנציע, ווייל צוליב דער ערשטער פּאַרשפּעטיקונג איז פּאַרפּלאַנטערט געוואָרן דער פּאַר-פּלאַן.

קיין וואַרשע איז דער צוג אַנגעקומען אויפן צווייטן טאָג נאָך מיטאַג, מיט אַ פינף-שעהעדיקער פּאַרשפּעטיקונג.

ערשט דאָ, אין וואַרשע, אונטערן שיין פון די באַצייטנס אַנגעצונדענע עלעק-טרישע פּערל אין געלבלעכער ווינטער-דעמערונג, האָט לעאָנס האַרץ אַנגעהויבן אַפּגיין פון שרעק און זיך אַנפּילן מיט גליק.

און דאָס גליק איז געשטיגן מיט יעדער מינוט, וואָס האָט אים דערנענטערט

צו זיין היים. די גאנצע סכנהדיקע רייווע זיינע האָט שוין אָנגענומען די נעגלידיקע פאַרמען פון אַ פאַנטאַסטישן, האַלב אויסגעוועפּטן חלום.

סלאָווע איז אַרויס אין פּאָדער-צימער באַגעגענען איר מאַן. מיט לייכטנדיקע אויגן, מיט חן-גריבעלעך אין די אויפגעבליטע באַקן האָט זי אים אָנטקעגן געטראָגן די היימישע וואַרעמקייט פון איר שוואַנגערן לייב, די זאַפטיקייט פון אירע הייסע ליפּן.

באַרינקע — דאָס געוויקסיקע בחורל זיינס פון ערשטן זיווג — אַ יינגעלע מיט דאָרע פּיסלעך און מיט אַ גלאַטער קאַסקע מאַט-שוואַרצע האַר איבער די אויערן — האָט אַרומגעכאַפּט דעם טאַטנס האַלדז און נישט געוואַלט אָפּלאָזן. אויפנעמענדיק דעם צערטלעכן און פּריילעכן ברוך-הבא אין דער היים האָט לעאָן געטראַכט:

— בעסער אַזוי, זאָלן זיי בעסער נישט וויסן, וואָס פאַר אַ ביזן חלום איך בין אויסגעשטאַנען. און אויף סלאָוועס פּראַגע, ווי עס איז צוגעגאַנגען אויף דער רייווע, האָט ער געענטפּערט מיט אַ ברייטן שמייכל:

— גאַנץ גוט... זיך דורכגעלופּטערט אַ ביסל.

די היימישע שימחה איז אַבער נישט פול געווען. אַ גאַסט האָט געשטערט. לעאָן האָט דעם גאַסט געטראַפּן שוין אין עסצימער. אַן עלטערע פּרוי אין אַן אַלטמאָדיש סאַמעטן קלייד, אין אַן אַלטפּרענקיש קליין היטעלע, אַרויפגעזעצט „פּאָ קאַזאַקו“ אויפן פאַרוק, איז ביים טיש געווען אַריינגעטאַן אין טרינקען טיי מיט מאַלינעס.

האָט זי ביי לעאָנס אַריינקומען אָפּגעווישט די ליפּן מיט דער דלאַניע און אויף איר געעלטערט פנים האָט זיך באַוויזן אַ קאַקעטיש שמייכלע.

— איר דערקענט מיך שוין נישט, הער ברוינער!

— פייגע-פּעסיע, דאַכט זיך? אַ, אַ גאַסט, אַ גאַסט! וואָס מאַכט מען עפּעס, פייגע-פּעסיע?

— אַט, וואָס זאָל מען מאַכן, פּריינד? מען לעבט אויף צרות.

פייגע-פּעסיע האָט גלייכצייטיק אי געזיפּצט אי געשמייכלט און פון אירע ביטערע זיפּצן און קאַקעטישן שמייכל האָט זיך באַקומען דער איינדרוק פון דער פיינלעכסטער מענטשלעכער אומבאַהאַלפּנקייט. זי האָט זיך באַמיט צו האַלטן לייטיש, אַפילו העלדיש, נישט אָנצוואַרפּן אויף ליבע גליקלעכע מענטשן דעם עול פון אירע אייגענע צרות. אירע צרות זענען אַבער אַזוי גרויס געווען, אַז זיי האָבן זיך געריסן אין דרויסן און פייגע-פּעסיע האָט געצוקט מיט די אַקסלען און געווישט מיט דער דלאַניע די טרערנדיקע אויגן, בעת אירע אויסגעקרימטע,

בלאסע ליפן האבן פארציילט, אז זיי שעמען זיך פאר איר שוואכקייט און אז זיי באמיען זיך צו שמייכלען.

לעאן האט נישט געהאט פאר איר דעם געהעריקן טרייסטווארט. איר טאכטער דינה — סלאוועס געוועזענע חברטע — מיט אירע אומגליקלעכע קינדערלעך וועט ער נישט לעבעדיק מאכן. עס האט נישט געהאלפן, נישט די פרישע לופט פון בערל פאדלאסקיס מאיאנטקעס, נישט די גוטע אויפזיכט. די קראנקע פרוי מיט אירע קראנקע קינדער זענען אוועק פון דער וועלט.

געטראכט האט לעאן אפט וועגן ישראל דעם שטריקער, וועגן אט דעם פשוטן האלב-אינטעליגענט, דעם יידישן ארבעטער, וועלכער האט זיך פארפייניקט מיטן הארבן פראבלעם פון יידישן סאציאלן רענעסאנס, גענומען אויף זיינע שמאלע פלייצעס די אחריות פאר א פאלק נביאים, קדושים, לופטמענטשן און פראצענטניקעס און נאך באקומען אלס צולאג אזא גרויסע פארציע אייגענע פאמיליע-צרות. ווי וועט ישראל אריבערטראגן זיינע צרות? צי וועט ער נאך פעיק זיין צום לעבן און עפעס אויפצוטאן אין לעבן, נאך דעם ווי ער האט באגראבן דאס ווייב מיט צוויי קינדער?

וועגן דעם האט לעאן אפט געטראכט. פאר אים איז דאס געווען א ליטערא-ריש פראבלעם. אבער וועגן פייגע-פעסיען, דער עלטער אומגליקלעכער מאמען, איז אים עפעס נישט איינגעפאלן א טראכט צו טאן. אמת, די אלטע איז אים נישט אזוי נאענט ווי ישראל, אירע צרות וואלט גיכער געקאנט פילן סלאווע, דינעס געוועזענע חברטע.

אבער דא כאפט זיך לעאן, אז ער אליין געפינט זיך דאך אין א מין טראג-שער קרובהשאפט מיט פייגע-פעסיען. פונקט ווי זיין אייגן לעבן, האט דאך אויך איר יינגערער טאכטערס, דארעטשקעס לעבן צעבראכן דער זעלביקער מענטש: ביסטריצקי.

וידער ביסטריצקי!

צי ווייס זי כאטש, אז ער לעבט שוין נישט, אט דער צעשטערער און אומ-גליק-טרעגער? אפשר וואלט זי כאטש אין דעם א שטיקל טרייסט געפונען. ווען סלאווע זאל דא ביים טיש נישט זיצן, וואלט לעאן איצט פארפירט מיט איר א שמועס וועגן ביסטריצקיס ביטערן סוף. אבער אין סלאוועס קעגנווארט וויל ער בעסער זיין נאמען נישט דערמאנען. ער קוקט מיט פארדרוס ווי סלאווע ווישט זיך איצט די שיינע אויגן אירע. דאס העלפט זי פייגע-פעסיען באוויינען די טאכטער אירע, דינהן. לעאן איז חושד, אז פאר זיין אַנקומען האבן ביידע פרויען שוין גאנץ גענוג זיך אַנגערעדט און אַנגעוויינט. און סלאווע טאר זיך נישט ערגערן, בפרט אין איר איצטיקן מצב, אין שוואַנגערשאַפט.

— יא, מיין פריינד, א מענטש קאן זיך גארנישט העלפן — קומט ער אָפּ זיין נישט געבעטענעם צרהדיקן גאַסט מיט אַ זיפק, ווי מיט אַ נדבה. עס פאַרדריסט אים, וואָס אין דעם גליקלעכן געפיל פון זיין קומען אַהיים האָט זיך אַררינגערסן אַזאַ פינצטערער שאַטן ווי פייגע־פעסיע. און זיין זיפק, אַז אַ מענטש קאן זיך גארנישט העלפן, האָט אויך אַ שייכות צו אים אַליין. אַ מענטש קאן זיך נישט העלפן, ווען עמעץ קומט און צעשטערט זיין ליכטיק געמיט, און שוין אין דער רעזיגנאַציע אַליין שטעקט אַ שטיקל טרייסט און באַרוֹקונג.

אַט די רעזיגנאַציע איז ווי אַ נייטיקער טאָן אין זיין גאַנצער פילאָסאָפישער גאַמע פון יוצא זיין מיטן ווינציקן. דער קלאַרער טישטעך איז אַזוי יום־טובדיק באַלויכטן פון עלעקטרישן הענגלאַמפּ. די מוציאס ברויט מיט פאַוידלע זענען צעלייגט אויף טעלערלעך, ווי דער פיינסטער דעליקאַטעס. און עס גאַלדיקט זיך דאָס פייגע גלאַז טיי פאַר אים אַזוי ווי ער האָט ליב. נישט צו שטאַרק, נישט צו פיל און, דאַכט זיך, אויך נישט צו הייס.

פייגע־פעסיע איז אַבער אַ פילבאַרער מענטש, זי פילט, אַז זי איז אַן איבע־ריקער שאַטן ביי דעם באַלויכטענעם טיש. אייליק פאַרענדיקט זי לאַבן זיך מיט דעם ביסל מאַלינעס אויפן טעצעלע, לאַבט זיך און פאַסמאַקעוועט, ווי געפונען אַ היילונג צו אירע צרות. רוישיק זופט זי אויס ביז אַ טראַפּן דאָס רעשט ביסל טיי פון איר גלאַז, און אַפּגעווישט די ליפּן, נעמט זי זיך אַנטשולדיקן און דאַנקען און געזעגענען זיך. און אַלץ מיט איר קאַקעטיש שמייכלע אויפן פאַרפינצטערטן פנים. מיט געוואַלד שטופט איר סלאָווע אונטערן אַרעם אַ פעקעלע, וואָס זי האָט צוגעגרייט פאַר אירט וועגן. פייגע־פעסיע מאַכט אַ באַליידיקטע מינע, לאַזט זיך לאַנג בעטן.

— צו וואָס, סלאָוועשי, צו וואָס? אַז איך האָב אין דער היים פון אַלעם גוטן! אַבער איר שטים אַליין דערציילט, אַז זי זאָגט אַ בפירושן ליגן, אַז אין דער היים האָט זי גארנישט.

פייגע־פעסיע מיטן פעקעלע איז ענדלעך אַוועק. סלאָווע איז אַ לענגערע צייט געזעסן אַן ערנסט־שווייגנדיקע, דעם קאַפּ אויף דער האַנט אַנגעלענט. — ווייסטו, לעאַן, וווּ איך האָב זי געטראַפּן, פייגע־פעסיען? וועסט נישט טרעפן.

— וווּ אַ שטייגער?

— ביים זאַקסישן גאַרטן איז זי געשטאַנען אין דעם אַלטמאַדישן סאַלאַפּ אירן. אין דעם היטעלע.

— נו, איז וואָס?

— וואָס הייסט וואָס? זי איז געשטאַנען מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט.
געבעטלט אַ נדבה.

לעאַן האָט זיך פאַרקרימט, ווי פון אַ פּלוצלונגן ווייטיק.
ווי האָט ער דאָס נישט אַ טראַכט געטאָן, פון וואַנען עס לעבט אַזאַ אַרעמע
יידענע! ער האָט גלייכצייטיק זיך דערמאַנט אַן די פינגער קילאַ ווייס מעל, וואָס
ער האָט אַריינגעשמוגלט קיין וואַרשע און דער שטערן איז אים רויט געוואָרן
פאר בושע.

— סלאָווע, קינד מיינס! וואָס פאַר אַן אומגליקלעך פאַלק זיי זענען — די
מענטשן!

אויפן טאַטנס איצטיקן אויסגעשריי האָט באַרינקע אויפגעהויבן אַ פאַר
טונקל-מאַטע פאַרשטענדיקע אויגן — באַסיעס אויגן.
סלאָווע איז צו צום פענצטער און פאַרצויגן די פאַרטיער, אַז די מרה-שחורה
פון ווינטער-אָונט, וועלכער האָט פאַרשלונגען פייגע-פעסיען, זאַל שוין מער קיין
שליטה נישט האָבן אויף איר שטיל, היימיש ווינקעלע.
דאָן איז זי צוריקגעקומען צום טיש און לעאַן האָט איר געמוזט דערציילן
וועגן די פיל אַנגענעמע איבערראַשונגען און מאַראַלישע דערפאַלגן זיינע אויף
דער פּראָווינק.
— יא, גוט, וואָס זי האָט אים צוגערעדט צו פאַרן. ער האָט אַ ביסל זיך
דורכגעלופטערט.

נסים מיט אַ יידענע

נישט מיט אַ מאָל איז פייגע־פעסיע געקומען צו יענעם טרויעריקן מצב, אין וועלכן סלאָווע האָט זי געפונען ביים זאַקסישן גאַרטן.

פייגע־פעסיעס לעבן איז צעבראַכן געוואָרן ביסלעכווייז.

פון דער באַרימטער קאַמונע איז שוין לאַנג קיין זכר נישט פאַרבליבן. פייגע־פעסיעס לאַקאַטאַרן זענען נאָך אין דעם ערשטן מלחמה־יאָר זיך צעלאָפן פון דער קאַמונע ווי די מייז פון אַ לעכערדיקער שיף. דערביי האָבן זיי, נאַטירלעך, פייגע־פעסיען אָנגעזעצט. נישט באַצאָלט פאַר לאַנגע חדשים עסן און נאַכטלעגער. דער לעצטער האָט אָנגעהאַלטן אין דער קאַמונע דער אַלטער פאַראַליזירטער מאיר־דוד און כל־זמן ער האָט געלעבט האָט נאָך אָנגעהאַלטן די קליינע שטיצע פון זיינע רייכע און אָפגעפרעמדטע קינדער, וועלכע האָבן נישט געוואָלט האָבן דעם פאַראַליזירטן טאַטן ביי זיך.

און אַז מאיר־דוד איז, ענדלעך, אויך אַוועק פון דער וועלט, האָט פייגע־פעסיע זיך אַרומגעזען, אַז זי איז פאַרבליבן אַליין אין די גרויסע פאַרדומפענע צימערן, אַליין מיט די מייז און מיט די פרייסן, גרויס ווי מייז.

מיט דער טרויעריקער ידיעה וועגן דער טאַכטערס טויט האָט פייגע־פעסיע זיך פאַרשלאָסן אין איר גרויסער ליידיקער דירה און זיך אויסבאַהאַלטן פון דער וועלט. און וויפל צייט דאַרף דען די וועלט אויף צו פאַרגעסן אַ מענטשן? בפרט נאָך אין אַזאַ יאָר, ווען מען האָט נישט געלעבט קיין לעבן, נאָר זיך געראַ־טעוועט פון אונטערגאַנג — אין דעם יאָר פון דער דייטשישער אַקופאַציע. האָבן אַן פייגע־פעסיעס עקסיסטענץ פאַרגעסן די פאַר מענטשן, וועלכע האָבן זי נאָך געקאַנט. איז די פרוי פאַרבליבן אַליין מיט איר וויסטער איינזאַמקייט.

אַבער אויסבאַהאַלטן זיך האָט זי נישט פאַרן לעבן, נאָר פאַרן טויט, וואָס האָט געשפרייט אַרום איר זיין פאַרוויסטונג. דאָס לעבן איז איר טאַקע נישט

ניחא געווען, אבער פארן טויט האט פייגע־פעסיע זיך געשראקן איצט מער ווי אלע מאל.

זי האט געפילט, אז אויף יענער וועלט וועט זיך קיינער פאר איר נישט איינשטעלן. נישט דער ערשטער מאן, דער חזן, נישט דער צווייטער, דער אלטער בעל־מגיה. איז איר שוין בעסער צו פארבלייבן אויף דער וועלט, איידער רוקן זיך מיט איר שווער פעקל זיגן און מיט איר איינזאמקייט אויף יענער וועלט.

פייגע־פעסיע איז געווען צעקריגט מיט גאט און זי האט פאר אים מורא געהאט. איר איז שוין ניחא געווען, אז גאט זאל אין גאנצן פארגעסן אן איר עקסיסטענץ — אט דער גרויזאמער אייביקער פראצענטניק, וואס דער חוב פון די עלטערן מאנט ער אויף נאך מיט אן עודף ביי די קינדער.

אין דער טעמפער באדערפעניש די נשמה צו דעהאלטן, אין דעם באגער נאך א לעפל געקעכטס האט פייגע־פעסיע אפט דערטרונקען די שרעק פאר איר איינזאם און אומזיניק לעבן, איר טרויער נאך דינהן מיט די קינדער און איר בענקשאפט נאך דארעטשקען — איר איינציק שטיקל האפענונג.

פארשטעקט אין א ווינקל פון איר גרויסער, פארוויסער ווינונג זיצט א פארוואגלטע יידענע, סקראבעט מיט כוונה פון דעק טעפל ארויס א קאלט ביסל קרופניק, וואס זי עסט צו צום פארשימלטן דייטשישן באנע־ברויט און זי איז אזוי פארטאן אין איר ארעמען מאלצייט, אז זי הערט אפילו נישט ווי כמעט ביי אירע פיס דרייען זיך ארום און פישטשען די מייז.

זי ווייס אבער פון זיי — פון אירע קליינע אומזיסטע פרעסערס. נאכן עסן פארוויקלט זי דאס רעשט פון דעם פארשימלטן ברויט אין א פינצטערן, פאר־זייערטן האנטערן, קריכט ארויף אויף א בענקל און הענגט אויף איר ביסל שפייז אויף א טשוואק, אז די מייז זאלן נישט דערלאנגען.

און די היימישע מייז פאדערן אויפן קול. זיי געדענקען נאך די גוטע צייטן ווען פייגע־פעסיע איז נישט געווען אזוי קארג, ווען אין קיך האט זיך געפונען פון כל־טוב.

פייגע־פעסיען איז אפילו היימלעכער אין דער געפישטשעריי פון לעבעדיקע באשעפענישן, — אירע היימישע מייז. איר דאכט זיך אליין, אז זיי פישטשען מיט א פארווורף:

— פע, פייגע־פעסיע! ווי שעמסטו זיך נישט אויפצוהענגען א דאר שטיקל ברויט, בעת מיר, דיינע אלטע לאקאטארן, זענען אזוי הונגעריק. מיט די היימישע מייז וואלט זי שוין ווי עס איז דורכגעקומען. שלעכט איז אבער מיט די פרעמדע, מיט די אנגעלאפענע.

לעצטנס זענען אנגעלאפן קיין ווארשע פרעמדע מייז. פון אלע פארוויסער

דערפער און יישובים, פון אלע אויסגעלאָדענע שיערן זענען זיך אָנגעלאָפן די מיין אין דער הויפטשטאָט.

פון זיי איז שוין גאָר קיין אויסבאָהאַלטעניש נישט געווען. זיי האָבן פשוט פון די הענט געריסן. און זייערע ביינאַכטיקע מלחמות, וואָס זיי האָבן געפירט אין פייגע-פעסיעס רחבותדיקע, לידיקע צימערן, האָבן די עלנטע פרוי שיער נישט דערפירט צו משוגעת.

פלעגן זיי זיך אַ לאַז טאָן מיט געפויקעריי פון די עקלעך אָן דער פאָדלאַגע, ווי שרויט וואָלט זיך אויסגעשטאַן, אַ מחנה אין איין ריכטונג, אַ מחנה אין דער צווייטער. און פון זייער קוויטשעריי און פייפערריי — יאָ, די ווילדע מיין האָבן געפייפט — פלעגט פייגע-פעסיע זיך אָפּגיסן מיט אַ קאַלטן שווייס. צי זענען דאָס נישט די שלחים פון בייזן גאַט, וואָס זי האָט זיך פון אים אויסבאָהאַלטן און איצט האָט ער זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלן זי אויפפרעסן לעבעדיקערהייט.

פייגע-פעסיע וואָלט דעם לעצטן ביסן פון מויל אָפּגעשפּאַרט אויף איינצור-קויפן סם פאַר די מיין. זי האָט אָבער מורא געהאַט, אַז אין אַ וויסטער מינוט פון פאַרצווייפּלונג קאָן זי אַליין דעם מיין-סם אויפנאַשן.

האַט זי געקעמפט מיט די מיין מיט אַ טרוקענעם שייט האַלץ, וועלכן זי פלעגט נאַכוואַרפן אין דער פינצטער אין דער ריכטונג פון זייער צעהוליעטער קאַמאַנדע.

און יעדן אינדערפרי, נאָך דעם ביינאַכטיקן קאַמף מיט די מיין, האָט פייגע-פעסיע געזען אַ שטיקל נס אין דעם, וואָס זי איז אויפגעשטאַנען אַ לעבע-דיקע.

דער צווייטער נס איז געווען, וואָס זי האָט זיך אין די ביטערע צייטן אויסגע-פונען איר חיונה און געלעבט, אַזוי צו זאָגן, פון גרייטן קאַפיטאַל.

ביי דער נאַכט, מיט אַ ליכטל אין איין האַנט, מיטן שייט האַלץ אין דער צווייטער, אין איר וואָטאָון סאַלאַפּ און מאיר-דודס שטעקשיך, פלעגט פייגע-פעסיע זיך אַוועקלאָזן איבער די קאַלטע פינצטערע צימערן זוכן אוצרות. און יעדעס מאָל פלעגט זי אויסגעפינען עפעס ניס, וואָס עס לאָזט זיך מאַכן צו געלט. אַזוי האָט זי אַנטדעקט אין אַ ווינקל אונטער אַ צעבראַכענעם בעט אַ גאַנצע קראַם פון עכטער פאַרמלחמהדיקער סחורה: סקאַרפעטן, שעלקעס, בלייפעדערס און נאַטיציבילעך. דאָס איז געווען דעם ליטוואַקס פאַרגעסענע קראַם. ער האָט איר פאַרגעסן צו באַצאָלן דער ליטוואַק. ער האָט אָבער אויך זיין סחורה פאַרגעסן ביי איר. ער האָט זיך געהאַט אָפּגעריסן פון געשעפט, ווייל אין דער מלחמה-צייט האָט ער גאָר געהאַנדלט מיט צייטונגען.

אַ היפשע צייט האָט פייגע-פעסיע זיך געשפייזט פון אַט דער איבערגעבלי-

בענער גאַלאַנטעריע-קראָם. זי האָט אויספאַרקויפט די סחורה צו ביסלעך, בלויז אַזוי פיל, וויפל זי האָט געדאַרפט פאַרברויכן אויף אַ פאַר טעג לעבן. און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז זי לעבט מיט אַ חשבון, די סחורה איז פון וואָך צו וואָך געשטיגן אין פרייז.

שפעטער האָט פייגע-פעסיע אויסגעפונען דעם זייגער-מאַכערס וואַרשטאַט מיט אַ גאַנצן אַרסענאַל שרייפלעך און צעבראַכענע זייגערלעך, געווען איז דאָס אַ קנאַפע סחורה, אָבער ביים זייגער-מאַכער האָט זי געפונען אַ הילצערן שאַכטל אַנגעשפיקעוועט מיט ברילן. איז פייגע-פעסיע געוואָרן אַ ברילן-הענדלעריין.

ווען די שעה האָט געשלאָגן און פייגע-פעסיע האָט זיך געמוזט אַ נעם טאָן צו מאיר-דודס ספרים-שאַנק, כדי אויסצופאַרקויפן די ספרים, האָבן איר די הענט געציטערט און אין האַרצן האָבן געזעצט שווערע האַמערס.

איר האָט זיך געדאַכט, אַז דער אַלטער בעל-מגיה קוקט אויף איר קרום און זייטיק פון אַ ווינקל אַרויס און קלויבט זיך איר מאַכן דעם רעכטן סקאַנדאַל. האָט זי מיט אים זיך געאַמפערט אויפן קול.

— וואָס דען? אַ סך האָסטו מיר איבערגעלאָזן? די מאַיאַנטקעס דיינע?

ענדלעך האָבן זיך די אוצרות אויסגעשעפּט.

אמת, אין די ערדיש שמוציקע ציכן האָט זיך געוואַלגערט אַן אַ שיעור בעטגעוואַנט, אָבער אַנצורירן דאָס בעטגעוואַנט האָט שוין פייגע-פעסיע קיין האַרץ נישט געהאַט. דאָ איז איר שוין פאַר די אויגן געשטאַנען איר איינציק שטיקל האַפּענונג — דאַרעטשקע, און פון די מרחקים, וווּ זי איז איצט פאַר-וואַגלט געווען, האָט זי אויסגעשטרעקט צו דער מוטער אירע ווייסע הענטלעך און געבעטן זיך רחמים, אַז מען זאָל נישט פאַרקויפן איר שטיקל נדן.

האַט פייגע-פעסיע, אַנשטאַט צו פאַרקויפן אַ קישן, פאַרקויפט בעסער צוועלף אייזערנע בעטן אויף שמעליץ.

אין קיך איז געוואָרן ליידיק און גרוים, נאָך דעם ווי מען האָט די צעבראַכענע בעטן אַרויסגעטראָגן.

אָבער ווען די טרעגערס האָבן געשליידערט דאָס צעבראַכענע אייזן פון די שטיגן אַראָפּ, האָט פייגע-פעסיען ביים האַרץ געצופּט.

— גיב זיי בעטן, גיב זיי — די לאַבזעס.

און קוקנדיק אויף די ליידיקע ווינקלען פון קיך האָט זי זיך יאַמערלעך צעוויינט. די ווינקלען האָבן גערעדט צו איר, געטענהט:

— וואָס האָסטו געטאָן, פייגע-פעסיע? פאַר וואָס האָסטו אונדז צעשיידט מיט אונדזער היימישן בראַכוואַרג.

שוין גאַר אין די שטאַרקע הונגערטעג האָט פייגע־פעסיע פאַרקויפט אַ קישן. איין קישן. זי האָט זיך אַרויסגעגנבעט מיט דעם קישן פון איר ווינונג, ווי מיט אַ גנבה. דאָס האָט זי באַגנבעט דאַרעטשקען. שפעטער איז איר נישט געקראַכן דער ביסן אין האַלדז. אויב זי האָט געקאַנט ביי זיך אַזוינס פועלן — דאָן קאַן זי שוין אַליץ.

און זי האָט זיך אויסגעפּוצט אַלט־פרענקיש, יום־טובדיק און אוועק אַפּקלאַפּן די טירן צו מאיר־דודס קינדער.

איז זי ביי דער ערשטער טיר געבליבן שטיין מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט, נישט אַנגעקלאַפּט. דאָן האָט זי שטיל און שטאַליץ פאַרקערעוועט, אַראַפּ פון די רייכע שטיגן, אַוועקגעלאָזן זיך צום טויער פון זאַקסישן גאַרטן און דאַרט האָט זי אויסגעשטרעקט די האַנט צו דער וועלט.

— וועלט, לאַז נישט אומקומען אַן עלנטע יידענע, וואָס וויל נישט פאַרקויפּן איר בעטגעוואַנט!

איז דאָס געווען דער דריטער נס, וואָס האָט זי געראַטעוועט פון אַ זיכערן טויט. אַ דריטער, אָבער נישט דער לעצטער.

נסים האָבן זיך אַנגעהויבן שיטן אויף איר פון אַלע זייטן.

נסים ונפלאות

צווי וואָכן זענען פאַרלאָפּן נאָך דעם טיי מיט די מאַלינעס, וואָס פייגע־פעסיע האָט גענאָסן ביי סלאָווען, און אַט כאַפּט עמעץ אָן ביי דער האַנט די דורכגע פרוירענע יידענע אויפן ראַג, ביי דעם „אייזערנעם טויער“.

פייגע־פעסיע ציטערט אויף, קוקט זיך אום און עס ווערט איר פינצטער אין די אויגן: ווידער סלאָווע!

כדי אויסצומיידן אַ צווייטע באַגעגעניש ביים זאַקטישן גאַרטן, האָט פייגע־פעסיע געביטן דעם פלאַץ און זיך אַוועקגעשטעלט שטיין ביים „אייזערנעם טויער“. האָט סלאָווע זי דאָ אויך אַפּגעפונען!

און די חרפה איז נאָך גרעסער געווען צוליב דעם, וואָס פון דער זייט איז איצט געשטאַנען דער בכבודיקער שריפטשטעלער אין די גאַלדענע ברילן און ברייטן קאַפעליוש; לעאָן ברוינער איז מיט סלאָווען מיטגעגאַנגען.

איצט דערנענטערט ער זיך לאַנגזאַם און באַגריסט, נאָך פון דער ווייטן, די אומגליקלעכע אַלטמאַדיש אויסגעפּוצטע בעטלערין מיט גאַר אַ ליבלעכן שמייכל. — מיר זוכן איך אום, פייגע־פעסיע, ווי מיט ליכט. צוויי מאָל געקלאַפט אין אייער טיר — קיינער ענטפערט נישט.

דאָס האָט לעאָן געזאַגט, און סלאָווע איז געווען אַזוי איבערגעלאָדן מיטן גלאַנץ פון איר בליק און מיט דער גליקלעכקייט פון איר אייגענעם שמייכל, אַז זי האָט נישט געקאַנט אויסריידן קיין וואָרט.

וויזט זיך אַרויס: זיי האָבן פאַר פייגע־פעסיען אַ גוטע בשורה. אַ גרוס פון דאַרעטשקען און נאָך עפעס. זייער, זייער וויכטיקס.

— קומט, פייגע־פעסיע, קומט! מיר פאַרן תיכף צו אונדז אַהיים. איר וועט ציילן געלט!

ווי אין חלום האָט זי זיך געוויגט אויפן קאַטש מיט די גומענע רעדער, זי,

צווישן סלאווען מיט לעאנען, זי, — די אראפגענומענע פון איר בעטלפונקט ביים „אייזערנעם טויער“. וועלכע געלט? ווי קומט זי, פייגע־פעסיע, צו ציילן געלט? און ביים געדאנק, אז דאס האט דארעטשקע דארט אוודאי דעם ביסן פון מויל אפגעשפארט און צוגעשיקט דער עלנטער מאמען א פאר צענדליק מארק, דערפילט פייגע־פעסיע, אז דאס הארץ גייט איר אויס.

פייגע־פעסיע איז אלע מאָל געווען טעמפ אויפן חשבון און זי האט זיך נישט געכאפט, אז די סומע, וואס לעאָן און סלאָווע האָבן אָנגערופן, וואָלט דאָרעטשקע נישט געקאָנט אָפּשאַרן פאַר צען יאָר לערער־שער אַרבעט.

ערשט דאָן, ווען די געפרוירענע יידענע האָט זיך אַ ביסל דערוואַרעמט ביי סלאָווען אין געמיטלעכן עסציער און דערקוויקט דאָס האַרץ מיט אַ זודיקער גלאָז טיי, איז זי אַרויס פון מטושטשן צושטאַנד און אָנגעהויבן צו פאַרשטיין וואָס לעאָן, פון איין זייט, און סלאָווע, פון דער אַנדערער זייט, טענהן מיט אַ שמייכל אַריין אין איר.

דאָס געלט שיקט איר נישט דאָרעטשקע, נאָר בערל, בערל פאָדלאַסקי, דער לעגענדאַרישער עושר, וואָס ביי אים אין דאָרף אַרבעט דאָרעטשקע אַלס לערער־רין. שיקן שיקט ער פינף טויזנט מאַרק, אַז זי זאָל מער צו קיינעם נישט דאַרפן אָנקומען נאָך הילף און ווייל עס קאָן זיך מאַכן, אַז צוליבן פראַנט זאָל מען ווידער אויף אַ לענגערער צייט בלייבן אָפּגעריסן. אַדרעסירט האָט ער דאָס געלט צו לעאָנען מיט סלאָווען און ער בעט זיי פריינדלעך דאָס געלט צו באַזאָרגן און, אגב, אַן עצה געבן פייגע־פעסיען, וואָס מיט דער סומע צו טאָן, דאָס געלט זאָל נישט צעקראַכן ווערן.

האָט פייגע־פעסיע איצט באַטראַכט די גרויסע פרעמדפנימדיקע אַסיגנאַציעס, וואָס זענען געלעגן פאַר אירט וועגן אויפן טיש, און זי האָט זיך שטיל און איינפאַך צעוויינט. צעוויינט פאַר גליק און פאַר צער און פאַר בושה פון איר געפאַלנקייט און פאַר דאָרעטשקעס גוט האַרץ, וואָס האָט אויסגעפועלט ביי דעם עושר אַזאָ אומגעהייערע מתנה פאַר דער מאַמען, און געוויינט האָט זי אויך פאַר דעם פרייז, וואָס די איינציקע טאַכטער אירע האָט אפשר באַצאָלט פאַר דער גוטסקייט פון יידישן פריץ בערל פאָדלאַסקי.

און אַז פייגע־פעסיע האָט זיך גוט אויסגעוויינט, האָט זי זיך באַרויקט, באַרויקט זיך מיט אַ מאָל און מיט איר פלוצלונגער רויקייט איז געשען אין איר אַ מאַדנע ענדערונג. דאָס באַוויסטזיין, אַז זי איז שוין מער נישט קיין בעטלערין און נישט קיין באַלעבאַטישע קבצנטע אַפילו, דאָס באַוויסטזיין, אַז זי האָט שוין געלט, האָט ממש באַוויזן אַ מופת און פייגע־פעסיע איז שוין געזעסן צווישן אירע פריינד לעאָן און סלאָווע, גאַרנישט די זעלביקע וואָס פריער.

ווי זי וואלט וועלן זיך פארגעלטן פאר איר פריערדיקער געפאלנקייט און בזיונות, ווי זי וואלט וועלן סלאווען און לעאנען איינשמועסן, אז זיי האבן זי גאר קיין מאל נישט געזען אויף דער גאס מיט אן אויסגעשטרעקטער האנט, האט פייגע־פעסיע גלייך פון דער שטעל, ביי דעם צווייטן גלאז טיי גענומען א טאן פון אן עלטערער קאקעטירנדיקער יחסנטע, וועלכע פארשטייט ווי זיך צו שעצן. זי איז גאר יינגער געווארן. ערשט איצט האט לעאן באמערקט, אז מיטן שייטל האט זי זיך צעשיידט נאך אין דער היים. לעאן האט נישט געקאנט וויסן, אז דאס האט דאס שייטל זיך צעשיידט מיט איר. צעפאלן געווארן אויף שטיקער און מער נישט געקאנט דערפילן זיין פונקציע. איצט איז פון דער פארחושכטער יידענע מיט א מאל געווארן א קאמישע, פריציטיק געעלטערטע דאמע, מיט צייכנס פון געוועזענער שיינקייט אפילו.

און דאס קליינע לעפעלע מאלינעס האט זי שוין געהאלטן אין דער האנט מאנירלעך, ווי עס פאסט פאר א וויל דערצויגענער דאמע; דאס קליינע פינגערל אפגעשטעלט ווייט פון די איבעריקע. און געגעסן האט זי די מאלינעס גאר פאמעלעך, קוים טועם געווען, ווי זי וואלט זיי, די מאלינעס, די גרעסטע טובה געטאן, וואס זי רירט זיך צו צו זיי.

— סלאוועשי! מיר זאלן שוין זוכה זיין עסן אויף שימחות! מאלינעס — עכטער בורשטין. מיין זעליקער מאן, וויסן זי, איז געווען א גרויסער ליבהאבער פון קאנפיטורן...

אט פון דעם „זעליקן“ מאן מיטן „וויסן זי“ האט לעאן שיער נישט אויסגע־פלאצט מיט א געלעכטער. ער האט זיך אבער איינגעהאלטן באצייטנס. סוף־כל־סוף איז דאך איר איצטיקער אַנשטעל געווען א גאנץ סימפאטישער. ער האט עדות געזאגט, אז די עלנטע פרוי פארמאגט נאך א געוויסן שטאלץ און זעלבסטווערדע, וואס זי אינטערפרעטירט לויט איר אייגענעם פארשטאנד. ער האט געפרוווט איר ארויסווייזן זיין פראקטישע פריינדשאפט לויט בערל פאדלאַסקיס שריפטלעכער בקשה.

— און וואס וועט זי באמת טאן מיט אַזא הויפן געלט? היינטיקע צייטן איז פינף טויזנט מארק א סומע, מיט וועלכער עס לאָזט זיך איינפעדעמען א גאנץ נישקשהדיק געשעפטל.

האט אבער פייגע־פעסיע נישט געלאָזט צו זיך ריידן. זי האט געלאַכט. און אז מען האט געלט — לאַכט מען גאר אַנדערש.

— לאָזן זי צו רוי, הער לעאן! וואס פאר איין קויפמאן בין איך? איך בין פון צו־הויזע מונדלאַק, מיין פאָטער האט נישט געהאַנדלט און איך וועל די זאַכע

נישט קענען. סיידן — זעט איר — מיט אייך בשותפות — האָט זי מיט אַ שמיכל אים קאַקעטירט.

איצט האָט לעאַן געלאַכט, האַרציק געלאַכט פון איר משונהדיקער פאַנטאַזיע. ער האָט זיך געזען בשותפות מיט דער קאַמישער יידענע. שקר און שלימזל — אַ פאַר וואַזשנע סוחרים.

און אז לעאַן האָט געלאַכט, האָט זי מיטגעלאַכט — פייגע־פעסיע. איר האָט הנאה געטאַן, וואָס זי האָט דאָ געמאַכט אַ ביסל פריילעך.

אין איין פרט האָט זי אַבער אַרויסגעוויזן פעסטקייט אין כאַראַקטער. זי האָט זיך אָפגעזאָגט מיטצונעמען דאָס גאַנצע געלט. זאָל בעסער דאָס געלט ליגן ביי לעאַנען און זי וועט שוין אָפנעמען צו ביסלעך און ווען זי וועט דאַרפן. אויף דערווייל האָט זי איבער גענוג צוויי הונדערט מאַרק. מער ווי צען מאַרק אַ וואַך וועט זי דאָך נישט פאַרלעבן, אז זי זאָל זיך אַפילו אויפפירן ווי אַ נגידותטע... לעאַן האָט שטאַרק חשק געהאַט זיך אַרויסצומאַכן פון דער אָפטרופסות איבער אַזאַ היפשער סומע פרעמד געלט. ער האָט זי אַפילו געפרוּווט אַנשרעקן. — און ווי — זאָל די שעה נישט זיין, אז אייער געלט וועט פאַרברענט ווערן, אָדער גנבים וועלן עס צונעמען.

— וואָס דאַרפסטו ריידן, לעאַן! צו וואָס דאַרפסטו אַזוי ריידן! — האָט סלאָווע זיך אַריינגעמישט מיט אַ טאָן פון אויפֿרעגונג. קיינער קאָן דיך נישט צווינגען צו האַלטן ביי זיך פרעמד געלט, אָבער צו וואָס — שרפה מיט גנבים, טפו, טפו! און פייגע־פעסיע האָט דערביי געמאַכט אַ ברייטן, ממש אַ קעניגלעכן זשעסט. — זעט איר שוין, האָ, זעט איר שוין? אַזאַ יאָר מיר, ווי סלאָווע איז גערעכט: מיר זענען אַלע ביי גאַט אין די הענט און פון אַן אַנשיקעניש איז קיינער פון אונדז נישט געזיכערט. קיין נענטערע מענטשן פאַר אייך האָב איך נישט. און איר, לעאַן, מוזט, איר הערט? איר מוזט זיין דער אָפטרופוס איבערן געלט. אַז זי בעט נישט, אַז זי פאַדערט גאָר, האָט לעאַן געמוזט איינגיין. פייגע־פעסיע, מיט צוויי הונדערט מאַרק אין נאָזטיכל איינגעוויקלט, האָט פאַרלאָזן אירע פריינד נאָך אַ פייערלעכער און הויך צערעמאַניאַלער געזעגעניש.

לעאַן האָט שוין אַליין נישט געדענקט, ביי וואָס פאַר אַ געלעגנהייט ער האָט זיך אַ מאָל אויסגערעדט פאַר סלאָווען, אַז אַשר פאַדלאַסקי רעדט אים צו צו ווערן אַ ספעקולאַנט.

איצט האָט זיך עס אָפגערוּפן.

ביי נאַכט האָט סלאָווע זיך צוגעטוליעט צו איר מאַן מיט איר פולער און וואַרעמער גופיקייט, אַרומגענומען זיין האַלדז מיט דער ווייכער און דופטיקער האַנט און האַלב אין שפאַס, האַלב מיט מורא אים אַריינגערוימט אויפן אויער:

— און מיינסטו, לעאָן, עס וואָלט געווען אַ קרומע זאָך צו מאַכן אַ שטיקל געשעפט בשותפות מיט דער אַלטער ?

האַט לעאָן אַ ציטער געטאָן, ווי געפאַנגען אין דעם וואַרעמען האַלדובאַנד פון זיין ווייבס ווייכן אַרעם, און ער האָט זיך אויסגעדרייט צו דער וואַנט.

— ביסט אַ קינד, סלאָווע... אגב, איז פינף טויזנט מאַרק קיין געלט נישט.

האַט סלאָווע תיכף אונטערגעכאַפט זיין פון שלאָף. אַרויסגעגליטשטן געדאַנק.

— נו, ווער איז דיר שולדיק, אַז דו ווילסט גלייך אָנהייבן גרויס ?

— לאַז מיר שלאָפן, איך בעט דיר...

— זע, ער איז שוין אויפגערעגט. שלאָף, שלאָף! איך הייס דיר דען זאַלסט שוין אויפשטיין מאַכן אַ געשעפט ?

פייגע־פעסיע האָט אויסגעחשבונט, אַז מיט צוויי הונדערט מאַרק קאָן זי ווי אַ פריצטע אַפּלעבן אָן אייביקייט. אַבער קיין וואָך איז נישט אַריבער פון יענעם טאַג ווען זי איז פּלוצלונג אויפגעריכט געוואָרן און — אַט איז זי אויסגעוואַקסן ביי לעאַנען אין רעדאַקציע־קאַבינעט פּונקט דאָן, ווען ער האָט זיך געקליבן גיין אויף מיטאַג.

די ענדערונג, וואָס איז אין איר פאַרגעקומען אין יענער גליקלעכער מינוט פון איר אויפריכטונג, האָט פאַר דער וואָך צייט געמאַכט קאַלאַסאַלע פאַרשריט. לעאָן האָט זי קוים דערקענט.

פאַר אים איז געשטאַנען אַ סאַלידע דאַמע מיט באַשיידענער עלעגאַנץ. זי האָט אויסגעזען באַדייטנד יינגער אין איר איצטיקן עלעגאַנטן אַנטוועכץ, יינגער און געוויקסיקער. די גרויע פּריזור אונטערן פּלושענעם היטעלע האָט ביי דער אַג־געפרעסטלער ראַזיקייט פון די באַקן איר צוגעגעבן אַ באַזונדערע חשיבות. די ברילן, וואָס זי האָט אָנגעטאָן, האָבן אין גאַנצן געענדערט איר אויסזען. פייגע־פעסיע האָט אויסגעזען ווי אַ פּראָפעסאָר.

אַבער צום מיינסטן האָט לעאַנען איבערראַשט דער אויסדרוק אירער. זי, די עלעגאַנט און יונג געוואַרענע פייגע־פעסיע, איז געשטאַנען פאַר לעאַנען מיט אַן אויסדרוק פון אַ מין פייערלעכער דערשיטערונג, ווי זי וואָלט נאָר וואָס איבערגעלעבט אַ גרויסע שרעק.

לעאָן האָט אויף זיין שטייגער געפרוווט אויסטייטשן איר צעשראַקנקייט. זי האָט אַוודאי אומגעריכט פאַרטאַכליעוועט אויף איר נייעם אַנטוועכץ די גאַנצע צוויי הונדערט מאַרק און דאָס האָט זי איבערגעשראַקן.

האַט ער זיך צעשמייכלט.

— זיצט, פייגע־פעסיע! איר זענט אַוודאי געקומען מבוח געלט ?

האַט אַבער פייגע־פעסיע אָנגעשטעלט אויף אים אַ פאַר אויגן דורך די

ברילן, אַזעלכע גרויסע גרויע, טיפע און פאַרתידושטע אויגן, אַז לעאָן איז אַליין געבליבן אַ פאַרחידושטער. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז די פאַרשטאַרבענע דינה, סלאָוועס חברטע, האָט אַזעלכע פיינע אויגן געהאַט, אויגן פול מיט ווייבלעכקייט. אַז די געעלטערטע פייגע-פעסיע זאָל עס פאַרמאַגן אַזאַ ווייבלעכען אוצר אין בליק, — דאָס איז אים קיין מאָל נישט איינגעפאַלן.

געלט? — האָט זי איבערגעפרעגט — פון וואָנען ווייסט איר?

— איך בין מיך משער, אַז איר דאַרפט געלט.

— ווער דאַרף געלט? איך דאַרף געלט? באמת נישטאַ ווער ס'זאָל לאַכן!

אפשר דאַרפט איר געלט, לעאָן?

און זי האָט גערועזן אַרויסגעצויגן פון עלעגאַנטן האַנטבייטעלע און אַ שלידער געטאַן אויפן טיש אַ בייכיק פעקל באַנקנאָטן.

אַ היפשע צייט האָבן זיי איינער ביי דעם אַנדערן זיך נאַכגעפרעגט מיטן בליק, ווער איז דאָ פון זיי דער משוגענער.

ווען לעאָן איז געקומען צו זיך האָט ער האַסטיק איבערגעדעקט דאָס פעקל באַנקנאָטן מיט זיין קאַפעליוש, אויפן פאַל, טאַמער גייט עמעצער אַריין אין צימער.

— פאַר מיין צער, לעאָן, פאַר אונדזער צער...

און מיט דער לינקער האַנט האָט זי גערועזן לעאָנס האַנט געגלעט.

זי איז געזעסן קעגן איבער לעאָנען און דערציילט:

— נעכטן איז דאָס געווען, יא, נעכטן, איז געקומען צו איר אַ מענטש פון

אַשר פאַדלאַסקיס קאַנטאַר (לעאָן קאַן דאָך אים, אַשרן?) און פאַרבעטן זי אין

אַשרס קאַנטאַר אַריין אויף היינט, אַרום עלף.

— איז ער שוין צוריקגעקומען, אַשר?

לעאָן האָט באַדויערט, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעכאַפט מיט דער פראַגע. ער

האָט נישט געוואָלט, אַז עמעצער זאָל גאַר וויסן, אַז ער לעבט אין שרעק צוליב

דעם, וואָס מען האָט אַשרן אַרויסגעפאַדערט ערגעץ אויף אַן אויספאַרשונג. ביי

זיך איז ער זיכער געווען, אַז די אויספאַרשונג האָט אַ שייכות צו ביסטריצקיס

טויט און צו דעם אַנאַנימען בריוו, וואָס ער האָט געלייענט ביים הויפטמאַן אין

דעם קליינעם שטעטל פון פאַלעסיע.

ער האָט אויך געציטערט, אַז פריער-שפעטער וועט ער אויך צוגעצויגן ווערן

צו דעם געפערלעכען, געהיימענישפולן ענין. ביסטריצקי וועט אים אַזוי גיך נישט

צו רו לאָזן, אַפילו נאַכן טויט.

אַבער פייגע-פעסיע האָט אים אַנגעקוקט מיט טיף גרויע פאַרווונדערטע

אויגן דורך די ברילן-שייבלעך. זי האָט אַפילו נישט געוויסט, אַז אַשר האָט ערגעץ

באדארפט פארן. און, אגב, וואס פאר א שייכות האט עס דען צו דעם ווונדער, וואס מיט איר איז געשען? צו דעם נס, וואס מיט זיי איז געשען, מיט איר און מיט לעאנען?

— לעאן לעבן! ער לעבט דאך שוין נישט אונדזער רוצח! ער איז דאך שוין טויט, ווי אלע טויטע! פאר אונדזער צער! פאר אונדזער פארגאסן בלוט!
לעאן פארשפארט איבערצופרעגן. דאס רעדט זי וועגן ביסטריצקין, וואס זי האט ערשט היינט אוודאי זיך דערוואסט וועגן זיין טרויעריקן סוף. ביי לעאנען הייבט אן ציטערן א קני. ווידער ביסטריצקי — דער אומגליק-ברענגער.
אבער אין פייגע-פעסיעס איצטיקער געשיכטע דערשיינט ער גארנישט ווי קיין אומגליק-ברענגער.

אשר פאדלאסקי האט זי בכבודיק אויפגענומען ביי זיך אין קאנטאר היינט, עלף א זיגער. ער האט איר געזאגט די גוטע בשורה, אז ביסטריצקי לעבט שוין נישט און ער האט עס איר איבערגעגעבן דאס פעקל געלט.
ס'איז איר געלט — האט אשר איר געזאגט — נישקשה! זי מעג עס פארנוצן געזונטערהייט. דער שכל איז א פשוטער: קיין יורשים האט ביסטריצקי נישט איבערגעלאזט, זיין פארמעגן איז פארבליבן אין געשעפט און דאס געשעפט איז איבערגעגאנגען צו אָשרן. קומט דאך איר, פייגע-פעסיען, כאַטש אַ חלק פאר דער קריוודע, וואס די טאכטער אירע האט געהאט פון דעם פארשטארבענעם. וואס, נישט אזוי?

פון דער גאנצער געשיכטע איז לעאן צעשרויפט און אויפגערודערט מער ווי דערפרייט. ער שפאנט האסטיק איבערן רעדאקציע-צימער און ווארפט פון צייט צו צייט פארווונדערטע בליקן אויף דער מזלדיקער פייגע-פעסיען.
און דער אויסדרוק אירער ענדערט זיך פון מינוט צו מינוט, ווי ביי א גע-ניטער פילם-ארטיסטקע.

בעת זי האט גערעדט וועגן ביסטריצקיס טויט, וועגן דעם פינצטערן סוף זיינעם, האט איר פנים אָנגענומען אַ מין קללה-עקסטאָז. פון אונטערן פלושענעם היטעלע זענען אַרויסגעשפרונגען אַ פאַר גרויע, שטעכיקע פאות, די אויגן זענען איר גרויס געוואָרן, די נאָז שפיציק. פייגע-פעסיע איז געוואָרן העסלעך שיין אין איר אומבאָגרענעצטער שינאה.

און אַט איז זי אין גאַנצן איינגעשרומפן און צעבראַכן און וויינענדיק-סענטי-מענטאַל. דאָס רעדט זי וועגן דאַרעטשקען, וועגן איר באַליידיקט קינד.
און אַט איז זי אין גאַנצן איינגעשרומפן און צעבראַכן און מיט אַ בליצל אין אויג, אַן אלמנה, וואָס האַלט זיך אין איין יינגערן, ווייל עס גייט איר וויל און זי ווייס נישט פון קיין זאַרג.

— נו, לעאָן? מירן מאַכן בשותפות אַ געשעפט?

די פראַגע שטעלט זי אים אין אַ וויציקן, אַבער זיכערן טאָן, ווי זי וואָלט אים געגעבן אַנצוהערעניש, אַז איצט איז דאָס בלויז פון איר אָפהענגיק.

לעאָן האָט פאַרדעקט זיין איבערראַשונג מיט אַן אָפּגעהאַקטן לאַך.

אַבער די קופּע געלט, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט, האָט ער, איינגייענדיק אויף אירע בקשות, געמוזט מיטנעמען אַהיים — קיילעכדיקע צען טויזנט מאַרק. אים האָט שוין אַ ביסל באַלעסטיקט די אַפּוטרופּסות איבער פייגע־פעסיעס אומגעריכטע קאַפיטאַלן. ער האָט זיך אַבער נישט געקאַנט העלפּן. דערצו האָט ער נאָך געפילט, אַז עפעס, וואָס איז שטאַרקער פאַר געלט און פאַר נסים, בינדט אים צו צו דער מערקווערדיקער יידענע, דאָס איז געווען די פאַרליבטקייט פון אַ שריפטשטעלער אין אַ ליטעראַרישן פענאַמען.

פייגע־פעסיע איז דאָך איצט געווען אַ לעבעדיקע פאַנטאַזיע פון טויזנט און איין נאַכט. אין פאַרלויף פון איין וואָך האָט זי פון אַ בעטלערין זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פרינצעסין, סיי לויט איר פאַרמעגן, סיי לויט איר אויסערלעכקייט און האַלטונג.

איבערראַשט האָט אים אויך די טאַקטישקייט אירע. ווי דער שכל קומט עס

אין איינעם מיטן געלט!

ווען ער האָט זי געפרעגט, פאַר וואָס איז איר איינגעפאַלן צו קומען מיטן

געלט צו אים אין רעדאַקציע און נישט אַהיים, האָט זי באַשיידן געענטפערט:

— וואָס פאַרשטייט איר דאָ נישט, לעאָן. אין אונדזער געוועזע־

נעם אומגליק זענען מיר ביידע שותפים. זי, סלאָווען, האָב איך גאַרנישט געוואָלט אַריינמישן. זאָל זי נישט הערן אַפילו זיין טריפהנעם נאַמען דערמאַנען...

סלאָווע האָט אַבער אויף לעאַנס פנים איבערגעלייענט, אַז ער איז געקומען

אַהיים מיט איבערראַשנדיקע נייעס. זיינע אַנגעשטאַפטע בוזעם־קעשענעס האָבן זיך איר געוואַרפן אין די אויגן.

פאַרויכטיק, נישט צו איבערראַשן זיין שוואַנגער ווייבל, האָט ער איר דער־

ציילט וועגן פייגע־פעסיעס נייע גליקן.

סלאָווע האָט בכלל אויפגעפאַסט די געשיכטע מער פראַקטיש ווי לעאָן האָט

דערוואַרט. צו דעם אומגליקלעכן ביסטריצקין האָט זי בכלל קיין טענות נישט געהאַט. איר לעאָן האָט ער דאָך נישט צעבראַכן. און איצט דאַרף מען באַקלערן

וואָס צו טאָן, אויב דאָס גליק שפאַרט זיך ממש אין טיר אַריין.

— אפשר וואָלסטו דיך, לעאָן, פאַרט מיישב געווען מיט אַשרן. ס'איז דאָך

ממש אַ שאַד, אַז אַזוי פיל געלט זאָל ליגן אַן שום פאַרווענדונג.

לעצן איז נישט געווען קיין פאטאליסט. אבער א מאל, אין די בעסערע צייטן, האט ער געהאט א שוואכקייט צו קארטן.

און געוויסט האט ער פון דער פראקטיק, אז ווען א קארט גייט נישט, קאן דא קיין רב און קיין טאטער נישט העלפן. דאן קומט עס אויס, אז די שלעכטע קארט האט זיך איר אייגן באוויסטזיין און גייט מיט א סיסטעם צו דיר אין האנט אריין. דאן איז די שכלדיקסטע עצה: אויפהערן שפילן, זיך נישט אריינלאזן אין האזארד.

עס טרעפט זיך אבער, אז די גוטע קארט באקומט דיך ליב באַלד אין אנהייב שפיל און זי קריכט צו דיר אבער א מאל און ווידער א מאל מיט דער אומפארשעמטקייט פון א פארליבטער קורטיוזאנע, דאן, ברודער, שפיל! דאן איז א פארברעכן נישט צו שפילן. די קארט האט דיך ליב באקומען. זי איז דיינע! אט די סטרונע פון אן אלטן קארטנשפילער האט זיך איצט אפגערופן אין לעאנען, ווען ער האט געטראכט וועגן פייגע־פעסיעס גליקן. די קארט האט זי ליב באקומען. עס גייט איר דורך טיר און דורך טויער. אין אזא צייט איז נישטא קיין שכלדיקערע זאך, ווי צושטיין מיט א האנט פאר א שותף צום מזלדיקן. דאס זענען, נאטירלעך, געווען בלויז טעאָרעטישע חקירות, אן שום פראַקטישן ציל. סלאָועס פראַקטישע עצות און דערמאָנונגען האָבן לעאָנען שטאַרק געערגערט.

און אויב לעצן איז נאך דעם זעלביקן אַוונט אַוועק צו אַשרן אין קאַנטאַר, איז דאָס געווען ניטט צוליב סלאָועס פראַקטישע עצות. לעאָנען האָט שטאַרק אינטערעסירט, ווי אַזוי אַשר איז, ענדלעך, פטור געוואָרן פון דער געפערלעכער אויספאַרשונג וועגן דעם ענין ביסטריצקי. לעאָנען האָט דער ענין געפייניקט ווי אַ באַהאַלטענע קרענק. פאַר די אויגן האָט אים געשוועבט דאָס וויאַלעטע פנים פון הויפטמאַן פאַן ראָאָפּ אין אַפּאַפּלעקסישן אַטאַק. און געזען האָט ער דעם הויפטמאַן ווי דורך אַ זיפּ, דורך די שורות פון געהיימענישפולן דראָנגסבריוו פון ביסטריצקיס אַ פריינד, וועלכער האָט גערעדט בלשון רבים: מיר וועלן נישט שווייגן.

און דעם ספּעקולאַנט האָט ער דווקא געטראָפּן אין אַ לירישער געלייטערטער שטימונג, ווי דאָס טרעפט מיט אַ מענטשן נאָכן איבערקומען אַ שווערע קרענק אַדער נאָך אַ חשוב־הנפש. אויף אַשרס פנים האָט זיך די לירישע שטימונג אַפּ־געשפּיגלט אייגנאַרטיק: ווי אַ יינגל אַ שטיפער האָט פּלוצלונג באַשלאָסן צו ווערן אַ סטאַטיק און ער וויל מען זאָל אים באַוונדערן: איר זעט, וואָס איך קאָן? פון דער גאַנצער אויספאַרשונג האָט אַשר קיין וועזן נישט געמאַכט. — ווייס איך, וואָס זיי האַקן דאָרט אַ טשייניק, די יעקעס! צי ווייס איך

נישט, ווער ס'איז געווען מיט מיין שותף באַפריינדעט אין געפאַנגען-לאַגער? צי שרייב איך אַליין מיינע געשעפטסבריוו, צי דיקטיר איך זיי דער מאַשיניסטקע? אַבער די אונטערשטע שורה — פרעג איך זיי — וואָס ווילט איר? קויציע? נאָט אייך קויציע און לאַזט מיך געמאַך. פון וואַרשע וועל איך נישט אַנטלויפן. און טאַמער האָט דאָרט ווער דעם שותף מיינעם צו רעכט געמאַכט — האָב איך צו דעם קיין שייכות נישט. נו, האָבן זיי מיך פריי געלאָזט.

לעאַן האָט מורא געהאַט לאַנג זיך צו פאַרהאַלטן אויף דער דאָזיקער טעמע. ער האָט אויסגעדריקט זיין אַנערקענונג אַשרן פאַר זיין פיינעם באַהאַנדלען די עלנטע פרוי פייגע־פעסיע מונדלאַק.

אַשר האָט אויסגעזען ווי אַ פאַרשעמט יינגל.

— האַוואָס? זי האָט שוין דאָס צעפויקט? גיי הייב זיך אָן מיט אַ יידענע. ס'איז אַבער געווען צו זען, אַז אַשרן טוט העכסט הנאה, וואָס לעאַן ווייסט פון זיין גוטסקייט.

— אגב, לעאַן, קאַנט איר מיר אַפגעבן מזל־טוב.

אַשר האָט אויסגעהאַלטן אַ פויזע, אַנגעשפאַרט אין לעאַנען אַ פאַר כשרע גאַרנישט שווינדלדיקע אויגן און אַרויסגערעדט פון אַ פרומער פייערלעכקייט:

— כ'האַב אידען געגעבן אַ גט, אַ סוף זאָל עס נעמען. זאָל זי זיך זיין אַ פרייער מענטש, וואָס, נישט?

— קומט אייך טאַקע אַ מזל־טוב, וואָס איר האָט זיך ענדלעך געמעכטיקט — האָט לעאַן אים די האַנט געדריקט.

איצט איז פאַר אים קלאַר געוואָרן דעם ספעקולאַנטס ליריש־געלייטערטע שטימונג, ווי ביי אַ מענטש וואָס איז איבערגעקומען אַ שווערע קרענק אָדער געהאַט אַ חשבון־הנפש. אין דעם איצטיקן מאַמענט האָט לעאַן געהאַט פאַר אַשרן די בעסטע געפילן. ער האָט זיך אַפילו אונטערגעשעמט פאַר יענע אַפטע מאַמענטן, ווען ער האָט געצווייפלט אין דעם, צי איז אַשרס אַ פיינער מענטשלעכער זשעסט טאַקע ערלעך אין גרונט, צי איז דאָס נאָר אַ ספעקולאַנטישער שפיצל אַזאַ.

אַבער אַשר אַליין האָט שיעור ווידער נישט קאַליע געמאַכט לעאַנס פלוצלונגע סימפּאַטיע צו אים. אַשר האָט זיך איבערגעפלייסט אין באַגער, אַרויסצוווייזן וואָס מער פייניקייט. דאָס האָט אַוודאי זיין לירישע שטימונג דערצו גורם געווען.

— איר רעדט וועגן דער פרוי מונדלאַק, לעאַן, איר זאָגט — אַ פייניקייט פון מיין זייט. ס'איז נישט מער ווי אַ מענטשלעכער חוב, פריינד מיינער! דער יידענע קומט דאָס געלט. דער שותף מיינער האָט גענוג איר בלוט פאַרגאַסן. און אויב מיר זאָלן ריידן אין מענטשלעכקייט אַריין, פריינד לעאַן, און אויב איר וועט מיר

צוזאגן, אז איר וועט זיך נישט אויפרעגן, קומט אייך אויך געלט... פון דעם שותף מיינעם.

לעאן האט אנגעכאפט דעם ספעקולאנט פארן לאץ. עס איז אים צוגעפאלן דאס בלוט צום פנים. ער האט זיך געשטיקט מיט די ווערטער פאר אויפרעגונג. אבער ווי האט ער דען געקאנט פארשווייגן? — געלט? פאר וואס? פאר דעם ווייב? יא, א גראטיפיקאציע פאר דעם ווייב, וואס ער האט ביי מיר צוגענומען? יא? געלטמענטש! רעדט א ווארט! איין ווארט!

לעאן האט אליין נישט געפילט, ווי טיף ער האט געטראפן. ביי אַשרן האט געציטערט די אונטערשטע, אראפגעהאנגענע ליפ. דאס האט ער דאך טאקע אליין אויסגעצאלט גארעלאוון פאר אפטרעטן אים האנקען אין איינעם מיטן בילד.

ער האט אבער, אסור, נישט געמיינט עפעס ענלעכס פארצושלאגן לעאנען. זיין חשבון איז געווען אן אנדערער. און שטארק ביי זיך אראפגעפאלן, האט ער געפרווט לעאנען אויפקלערן:

ווען באַסיע וואלט געלעבט, וואלט זי דאך איצט געווען ביסטריצקיס יורשטע. און אז באַסיע לעבט נישט, איז דאך דער איינציקער כאַטש נישט אפיציעלער יורש באַסיעס קינד, ס'הייסט לעאַנס קינד, באַרינקע...

— איד דאַרף נישט אַזעלכע געלט, איר הערט! לעאַן האט מיט אַ ווילדער גבורה געטרייסלט אַשרן פאַרן לאַץ — און איד זאַל מער פון אייך קיין וואַרט נישט הערן, איר הערט! מער פעלט מיר נישט, אַז מײן זון זאַל זײן דער יורש פון זײן מאַמעס... כשרע פאַרדינסטן!

זיי וואלטן געוויס נאך לאנג זיך העפטיק געאַמפערט, פרווונדיק יעדער אויף זיין שטייגער צו באַווייזן זיין מענטשלעכקייט אין באַצוג צו ביסטריצקיס געלטער. אבער דאָ האט זיך אַריינגעמישט דער טעלעפאָן. מען האט אַפגערוּפן לעאַנען. ער האט, ווי זיין שטייגער איז, אַנגעזאָגט אין דער היים, וווּ מען קאָן אים געפינען, אויפן פּאַל ווען ער וועט נייטיק זיין דער רעדאַקציע. אבער אַפגערוּפן האט אים נישט די רעדאַקציע, נאָר סלאָווע.

עפעס אַן אַלטע קריסטין — זאָגט זי — איז געקומען פון פייגע־פעסיען, ווייזט אויס איר הויזוועכטערין. פייגע־פעסיע — זאָגט זי — בעט אים, ער זאַל תיכף צו איר זיך מטריח זיין אַרויפקומען.

נאָך דאָס האט אים געפעלט, צו ווערן ביי דער אַלמנה אַ שיקינגל אויף צו שאַפן זיך מיט אים! לעאַן האט געצויגן מיט די אַקסלען. ווי נעמט זיך עס אַן

אַ יידענע מיט אַזאַ חוצפה? אַבער געלט, ווייזט אויס, שאַפט ווונדער. אין אַ פּערטל שעה אַרום האָט לעאַן זיך געזען שפּאַנענדיק אויף אַלטשטאַט. דאָס הויז האָט ער קוים דערקענט אין דעם פינצטערן ווינטער-אָונט. די קוים באַלויכטענע קאַטאַקאַמבע האָט אים אַריינגעאַטעמט אין זיך מיט אַ פאַרדומפּענער קעלער-וואַרעמקייט. דער פאַרענטש ביי די שטיגן איז געווען קאַלט און פאַר-שוויצט, ווי אַ דאַרע, קראַנקע האַנט. לעאַן איז כמעט זיכער געווען, אַז מיט דער אַלטער איז עפעס אַן אומגליק געשען. געוויס פּלוצלונג קראַנק געוואָרן, אויב זי פּאָדערט אים צו זיך.

אַבער פייגע-פעסיען האָט ער געטראָפּן נישט קראַנק, נאָר איבערגעשראַקן. אירע גרויסע גרויע אויגן זענען אים אַנטקעגן געלאָפּן, די שטים האָט זי אין גאַנצן פאַרלאָרן פאַר איבערראַשונג.

— לעאַן, געזונט זאָלט איר זיין! איר פאַרשטייט דאָך עפעס, לעאַן? פון איר שרעק האָט לעאַן געהאַט דאָס געפיל, אַז אין איר גרויסער ווינונג האָבן זיך שדים באַוויזן, טיש און בענק האָבן אַנגעהויבן טאַנצן. באַזונדער שטאַרק איז געווען דאָס געפיל, ווען זי האָט אים גענומען ביי דער האַנט און צוגעפירט צום לידיקן ספּריים-שענקל.

אַבער ווען זי האָט אַן עפּן געטאַן דאָס גלעזערנע טירל, איז לעאַן אַפּגעשפרונגען איבערראַשט, נישט ווייניקער ווי פון שדים.

אויף דער מיטלסטער לידיקער פּאַליצע איז געלעגן אין אומאַרדענונג אַ הויפּן באַנקנאַטן.

זי האָט אים אַנגעהויבן דערציילן באַריכות.

היינט פאַר נאַכט האָט זי געהאַט אַ ליבן גאַסט ביי זיך. אידע איז צו איר געקומען, אידע פּאַדלאַסקי. זי האָט דאָך שוין גענומען גט פון אַשרן. לעאַן ווייסט פון דעם? איצט קלייבט זי זיך צו פאַרן צום פעטער בערל אין מאַיאַנטעק אַריין, איז זי געקומען צו איר נעמען אַ גרוס און אַ בריוו פאַר דאַרעטשקען. איז עס נישט אַ פיינקייט? איז מען געזעסן און מען האָט גערעדט. מען האָט זיך אַפּגערעדט דאָס האַרץ. שפעטער איז זי אַראָפּ באַגלייטן איר גאַסט פון די שטיגן, דורכפירן זי דורכן ענגן קאַרידאַר. אַזוי האָט זי שוין באַגלייט אידען אויף דער גאַס אַרויס. ווען זי איז צוריק אַריין אין דער קאַטאַקאַמבע, האָט איר דעם וועג פאַרשטעלט עפעס אַ דייטשער מיליטער-מאַן, דאַכט זיך אַן אַפיציר. ער איז אַנטקעגן געקומען פון די שטיגן אַראָפּ.

— איר זענט פרוי מונדלאַק?

— איך.

האַט ער איר געגעבן אַ פּאַקעט און איבערגעלאָזן זי שטיין אין ענגן

קארידאר, אליין איז ער זיך געלאסן אוועקגעגאנגען.

האט זי ארויפגעטראגן דעם פאקעט אין שטוב, געעפנט אים און —
— אט-א, ציילט. איר פארשטייט עפעס?

לעאן האט געקוקט אויפן הויפן געלט א פארהידושטער. שפעטער האט ער אנגעהויבן זיך אומצוקוקן ארום זיך, ווי זוכנדיק אין צימער א באשייד צו דעם דאזיקן רעטעניש. אויף דער פאדלאגע אונטערן טיש האט ער באמערקט דעם אויפגעריסענעם גרויסן קאנווערט. האט ער אים אויפגעהויבן, באטראכט פון אלע זייטן און אריינגעקוקט אינעווייניק. פון קאנווערט האט ער ארויסגעשלעפט א קליין צעטעלע, וואס פייגע-פעסיע האט פאר גרויס איבערראשונג גאר נישט באמערקט.

— און וואס איז דאס?

ער האט איבערגעלייענט:

„אין פאל פון מיין טויט בעט איך אפגעבן דאס געלט דער פרוי פעסיע מונדלאך, ווארשע, אלטשטאט“.

אונטערגעשריבן איז געווען טאדעווש ביסטריצקי.

ביי לעאנען זענען גערונען טרערן פון די אויגן.

עס זענען פאראן טרערן פון צער און טרערן פון פרייד, טרערן פון ווייטיק און פון געלעכטער. מענטשן צעוויינען זיך פון אומבאהאלפענעם כעס און אויך פון סענטימענטאלער גוטסקייט, ביים פארגעבן יענעם אן עוולה. גאר אנדערע זענען איצט געווען לעאנס טרערן. ער האט געוויינט פאר דער וואנט פון אומפארשטענדלעכ-קייט. פייגע-פעסיעס הצלחה האט ער נישט געקאנט איינבייסן מיטן שכל. דאס איז געווען א פענאמענאלע דערשיינונג. א פלוצלונגע בהלה פון אויפקום. עס האט איר אנגעהויבן צו גיין דורך טיר און דורך טויער און לעאן, דער עדות פון איר מזלדיקייט, האט געפילט א שווינדל פאר די אויגן, ווי ער וואלט זיך אויפגעהויבן הויך אין דער לופט, ווי ער וואלט געמאכט יענעם ריונשפרונג איבערן קלויסטער, וועגן וועלכן ער האט א מאל גערעדט מיט אשון.

לעאן האט פלוצלונג דערפילט, אז ער איז א געפאנגענער און א פארקנעכטעטער פון פייגע-פעסיעס גליקן. ביז צו ווייטיק האט געגרייכט זיין קינאהדיקער פאר-לאנג צו ווערן תיכף א שותף צו איר הצלחה. ער האט נאך אבער מיט די לעצטע פוחות פון זיין זעלבסטווערדע זיך איינגעהאלטן דעם פארלאנג זיינעם צו פאר-טרויען פייגע-פעסיען.

ער האט נאך א מאל באטראכט דעם צעריסענעם קאנווערט פון אלע זייטן, און ווי ביז דעם מאמענט האט פייגע-פעסיע נישט געוויסט פאר וואס ברוינער וויינט, אזוי האט זי אויך איצט נישט געוויסט פאר וואס ער האט זיך פלוצלונג צעלאכט.

— פייגע־פעסיע, מירן מאַכן אַ געשעפט! אַ גרויס געשעפט, בשותפות! איר וועט זען, ס'וועט אונדז אוועקגיין גוט, מירן רייך ווערן!

— נו, אדרבא! דאָס טענה איך דאָך!
און צעלאַכט האָט זיך לעאָן ברוינער פון אַ קליינעם אַפּדרוק אויפן ווינקל פון קאַנווערט. דאָרט איז געווען אַפּגעדרוקט מיט אַ דינעם גאַטישן שריפט: באַראָן קאַרל — ריטער פאַן קראָנעבערג.
ריטער פאַן קראָנעבערג! לעאָן האָט זיך דערמאַנט, אַז דער זעלביקער נאָמען איז געווען דערמאַנט אין אַנאַנימען בריוו, וואָס דער הויפטמאַן האָט אים געגעבן צו לייענען, אַלס דער נאָמען פון ביסטריצקיס מערדער.
איצט איז עס אויסגעקומען, אַז דער דזשענטלמענישער מערדער האָט אַליין דערפילט דעם לעצטן ווילן פון זיין קרבן און אַפּגעשיקט צו פייגע־פעסיען דאָס געלט.
נישט מיטן שכל, נאָר מיטן חוש האָט לעאָן דאָ דערשפירט עפעס איין גרויסע מיסטיפיקאַציע — און ער האָט זיך צעלאַכט.
און עס האָט זיך אים פאַרוואַלט פאַרמעסטן אין כוחות, אין וואָגונג אַט מיט דעם געהיימענישפולן מיסטיפיקאַטאָר.
אַז יענער וואָגט, פאַר וואָס זאָל ער נישט וואָגן? און דווקא מיט יענעמס געלט!
— פייגע־פעסיע, מירן מאַכן אַ געשעפט.
און אַזוי איז געלייגט געוואָרן אַ גרונטשטיין צו דער גרויסער פירמע „ברוינער עט מונדלאַק“, וועלכע האָט גאַר אין אַ קורצער צייט אויפגערודערט גענשע גאַס.

א פרייער מענטש

א דייטשישער קאנדוקטאר — דאָס מיינט אַן אָפּגעקראַכענער לאַנדשטורמיסט אין אַ צעקנייטשט מיצל, מיט אַ פאַרצעלייענער פייקע אַרויסגעשטעקט פון דער פאַרחלשטער כאַליעווע — אַ שטיק יעקישער סענדערל די יידענע — האָט זיך אַריינגעשטופט זייטיק אין קופּע פון לויפנדיקן וואַגאָן און מיט דער קללה פון פליסיקייט אויסגערופן דעם באַרבאַרישן נאַמען פון דער נאַענטסטער סטאַנציע:

— ללאַססאַפּאַ! אויסשטייגן!

האַט אידע נישט מיט אַ מאַל טראַנספּאַרמירט דאָס משונהדיקע וואַרט, וואָס דער דייטש האָט אויסגערופן. אַבער פּלוצלונג האָט איר אָפּגעקלונגען אין די אויערן דאָס ריכטיקע וואַרט, וואָס דער דייטש האָט געמיינט אַרויסצוריידין:

— ליאַסאַווע!

און ס'איז איר באַפּאַלן אַ נערוועז איילעניש ביים צונויפזאַמלען די רענצלעך און פּלעדן, ביים אַנטאָן זיך צום אויסשטייגן.

אירע שכנים פון קופּע, אַ פאַר דייטשישע אָפּיצירן מיט האַרטע רונדע ביליאַרד־גאַמבעס האָבן זיך איצט ערשט דורכגעדרונגען מיט אַ פאַרשפּעטיקטער העפּלעכ־קייט צו דער וואַרשעווער דאַמע, בעת זיי האָבן זי דערזען אין דעם עפּעקטפּולן פעליץ פון זילבערנע פּוקסן און אין די עלעגאַנטע הענטשקעס מיט די גרויסע און ברייטע מאַנקעטן — אַ מין קאַפּריזע נאַכאַמונג פון די מעשענע ריטערישע טורניר־הענטשקעס. די דייטשן האָבן איר געהאַלפּן אַראַפּנעמען אירע רענצלעך פון די אייבערשטע פּאַליצעס און אידע האָט זיי געדאַנקט מיט אַ קאַרגלעכן שמייכל.

אין דער קליינער פיגור פון דער וואַרשעווער דאַמע האָט אונטערן עלעגאַנטן פּוקסנפּעלץ זיך געפילט אַ מעטאַלענע קרעפּטיקייט, אַ מין מיליטערישע גראַציע און דאָס האָט, ווייזט אויס, די דייטשן צום מיינסטן אימפּאַנירט. זיי האָבן זיך איצט באַמיט מיט צענדליקער קלייניקייטן איר אַרויסצווייזן זייער פאַרשפּעטיקטע העפּ־

לעכקייט. אבער מער ווי די קמצינישע נדבה פון קנאַפן שמייכל אויפן ווינטיקן פנימל האָט אידע פאַר זיי נישט געהאַט.

דער צוג איז נאָך געגאַנגען מיטן פולן אימפעט און אין איינעם מיט זיין ריטעם האָט אידען געקלאַפט דאָס האַרץ. זי האָט זיך דערנענטערט צו ליאַסאָווע מיט אַ שרעקגעפיל און מיט אַ שווער געמיט. מיט אַזאַ געמיט גיט מען אַ בלעטער אויף אַ פאַרגעלט בייגעלע פאַפיר מיט אויסגעוועפטן טינט — אַ פאַרוואַלגערט יוגנט-בריוול, וואָס האָט זיך אַפגעפונען אין ווינקל פון שופלאַד.

אידע איז שוין אַ מאַל געווען אין ליאַסאָווע. אַבער געשען איז דאָס מיט פערצן יאָר צוריק. אין לויטערן זומער-פרימאַרגן האָט אַ בייכיקער רוסישער קאַנ-דוקטאַר, באַרייפט מיט אַ לאַקירטן פאַסעק, ווי אַ בירפאַס, אויסגעברומט מיט זיין בראַזגעדיקן באַס דעם נאַמען פון דער סטאַנציע און אידעס יונג מיידלש האַרץ איז זיך דאָן פאַרגאַנגען אין אַנטציקונג-שרעק פון גרויסע דערוואַרטונגען, פונקט ווי איצט פאַרגייט עס אין שרעק פון ספקות און פאַרצווייפלונג.

דאָס האָט דאָן, מיט פערצן יאָר צוריק, דער מאַן אירער, אַשר פאַדלאַסקי, זי אַראַפגעבראַכט צו דער קרוין פון דער משפחה, צום פעטער בערל קיין פאַדלאַסיע. איצט פאַרט זי צו דעם זעלביקן פעטער בערל, ווי צו אַן אייגענעם, ער איז שוין פיל מער איר קרוב איידער אַשרס, אַבער זי פאַרט צו אים אַליין, אַן אַפגעטע פרוי מיט אַ פאַס לעבן הינטער זיך, ווי אַ חורבה נאָך אַן ערד-ציטערניש.

אידע האָט באַשטימט נישט געהערט צו יענע מהיכא-תיתא-נאַטורן, וועלכע לעבן מיטן חסד פון צופאַל. זי האָט איר פריערדיק לעבן געבויט מיט אַ פלאַן און מיט אַ חשבון. אַבער דער פלאַן אירער האָט פאַרפירט. דער חשבון, האָט זיך אַרויס-געוויזן, איז געווען נישט קיין ריכטיקער און אין רעזולטאַט — אַן אומברחמנות-דיקער קרייצשטריך איבער פערצן יאָר פון איר לעבן. אַ לעבן, איבער וועלכן זי קאַן מער קיין באַלעבאַסטע נישט זיין — אַזאַ לעבן איז נישט פאַר איר. האָט זי מיט איין שטריך צעשטערט דאָס, וואָס זי האָט ליידנשאַפטלעך און פלאַנמעסיק יאָרן לאַנג געבויט: איר היים, איר משפחה, איר ווילשטאַנד — אַלץ אַפגעמעקט און: זי איז אַ פרייער מענטש.

די קינדער — אויפן זיידנס אַפטרופסות, די באַלעבאַטישקייט — אויספאַר-קויפט. די פאַבריק — ליקווידירט. אַזוי האָט אידע פון איר פריערדיק לעבן אַ תל געמאַכט און איצט פאַרט זי עס צום קלוגן פעטער בערל אַן עצה זיך האַלטן, ווי אַזוי אין אירע יאָרן אַנצוהייבן פון אַלף-בית.

אַבער די פערצן פאַרשטראַכענע יאָרן? צי זענען דאָס נישט געווען די שטאַרק-סטע, די פולבלוטיקסטע יאָרן פון מענטשלעכן לעבן, וואָס איז איר נאָר איין מאַל געגעבן געוואָרן?

אנטשלאסנקייט, גבורה פון ווילן — דאָס איז דאָך ווייניק אויף אַנצופילן דאָס לעבן פון דאָס ניי, אויב די בעסטע יאָרן זענען שוין אָפגעלעבט!
 ערשט איצט, צופאַרנדיק צו ליאַסאַווע, האָט אידע פיינלעך דערפילט אירע אויסגעוואַרצלטע יאָרן, ווי די צונג פילט דעם פיינלעכן ליידיקן שטח פון פריש אויסגעריסענע ציין אין מויל.

דער צוג איז שוין געקראַכן לאַנגזאַם, אידע האָט אַרויסגעקוקט דורכן האַלב פאַרפרוירענעם פענצטער, דערוואַרטנדיק מיט שרעק און אומגעדולד, אַז צו די אויגן זאָל צושווימען דער רויטער מויער פון וואַקזאַל, וועלכער איז איר פאַרבליבן אין געדעכעניש פון איר אַמאַליקן באַזוך. און נישט נאָר דעם רויטן וואַקזאַל-מויער פון ליאַסאַווע האָט זיך אידע דערמאַנט, אין איר געדעכעניש איז אויפגעשטאַנען די באַצויבערנדיקע וואַלדשטילקייט, די געדיכטע קוליסן פון פאַרשידן-טאַניקן גרינס, הינטער וועלכע דער ליאַסאַווער וואַקזאַל האָט זיך געהאַט אויסבאַהאַלטן. אין דער שטילקייט פון וואַלד איז דער צוג אַליין — געדענקט זי — געבליבן שטיין ווי אַ באַצויבערטער. דער צוג אַליין האָט איינגעהאַלטן זיין סאַפעדיקן אַטעם, פאַרגעסן אַן זיין ווייטערדיקן שטאַלענעם וועג און זיך איינגעהערט ווי די פייגעלעך זינגען.

אַבער איצט האָט אידע אומזיסט געוואַרט אויפן וואַקזאַל.

פאַרביי פענצטער האָט פאַרבייגעשוועבט אַן אָפגעריסענע, צעשאַסענע וואַנט און, צו דער וואַנט צוגעקלעפט, אַ נידעריקע הילצערנע געביידע, דאַכט זיך: קוים אַ מאַן די הייד, און אויף דער געביידע אַ שוואַרץ-ווייסע אויפשריפט: ליאַסאַוואַ. אַרום און אַרום — אַ ליידיק פעלד, איז דאָס פאַרענדערטע בילד געווען ווי אַן אומ-ברחמנותדיקער סימבאָל פון איר פאַרוויסט לעבן.

דאָס איז אַזוי געווען ענלעך צו דער ליאַסאַווע פון איר געדעכעניש, ווי זי אַליין איז אַוודאי ענלעך צו דער אַמאַליקער עקזאַלטירטער און לעבנסלוסטיקער אידען.

שוין מיט דער קאַלטער רויקייט פון אַ מענטשן, וואָס האָט נישט צוליב וואָס און ווהיין זיך צו איילן, איז אידע אויסגעשטיגן פון וואַגאַן. אויף איר פנים איז נאָך פאַרבליבן אַ פאַרגליווערטער רעשט פון דעם קאַרגן שמיכל, מיט וועלכן זי האָט געזעגנט אירע דייטשישע מיטפאַרער. זי איז לאַנגזאַם נאַכגעגאַנגען דעם טרעגער מיט איר געפעק צו דער הילצערנער בודע, וואָס האָט זיך צוגעקלעפט צו דער אָפגעריסענער מויערוואַנט אין מיטן פון אַ ווייסער פאַרשנייטער וויסטעניש.

איבער דער שוואַרצער לאַטע פון פּעראַן, וועלכן מען האָט צוליב ציכטיקייט אויסגעפלאַסטערט מיט אָפּפאַל פון שטיינקוילן, האָבן אַרומגעשפּאַנט, כראַמסקענדיק דעם באַדן מיט די טריט, עטלעכע גראַבע מיליטער-לייט, ווי אַ זכר פון אַמאַליקן רוסישן גראַבן קאַנדוקטאַר. אויך ווי ביים קאַנדוקטאַר זענען די בייכער זייערע

געווען אַרומגערייפֿט מיט פֿאַסקעס, אַבער נישט מיט קיין פֿראַנטיש-לאַקירטע, נאָר אַפּגעריבענע. און אויפֿן סאַמע נאַפֿל, וווּ דער פֿאַסעק פֿאַרשפּיליעט זיך, האָט יעדער דייטש געטראָגן שיער נישט אַ מעטאַלענעם שילד אַ גאַנצן — אַ גרויסע פּירקאַנ-טיקע ספּראַנזשקע, וואָס פֿון דער ווייט האָט מען געקאַנט איבערלייענען איר אויס-געקלאַפֿטן אייזערנעם אויפֿשריפט: „גאַט מיט אונדז!“

אידען האָט אַנגעהויבן עקלען פֿון די דייטשן, וואָס האָבן זיך אַרומגעטראָגן מיט גאַט אויף די בייכער.

זי האָט זיך געשטעלט אין דער ריי צוואַמען מיט די איבעריקע אויסגעשטיי-גענע פֿאַסאַזשירן, כדי דורכצומאַכן די פּיינלעכע פּראַצעדור פֿון דער רעוויזיע.

די פֿאַסאַזשירן זענען געשטאַנען אַרטיק שטיל און מיט אַ סדר, ווי גוט אויסגעדערעסירטע בהמות. מען האָט פֿון זיי קיין פֿאַרע נישט געהערט.

און הינטער שטעכלדראַטיקן פֿאַרקאַן ביי דער בודע האָבן זיך געקנוילט, ווי עופּות אין אַ שטייג, די אַלע היגע פּריוואַטע שטאַטמענטשן, וועלכע האָבן געדאַרפט צו דער באַן און דערווייל האָט מען זיי נישט אַרויסגעלאַזט.

די רעוויזיע איז שוין אַנגעגאַנגען.

אַ פֿאַר לאַנגע רויטע, ווי צעפֿאַרעטע, הענט פֿון קורץ פֿאַרקאַשערטע אַרבל אַרויסגעשאַסן, האָבן אַרומגעטאַנצט איבער אידעס רענצלעך, פֿאַרקאַכן אין זייער אינגעווייך, געזוכט שמוגל. אַ פֿאַר בלייענע אייגעלעך פֿון אונטער שטרוענע ברעמען האָבן זי באַטראַכט פֿון קאַפּ ביז די פּיס, פֿאַרגלייכט מיט איר בילד אויפֿן פֿאַס און צום לעצטן מאַל איר אַריינגעקוקט אין פנים מיטן אויסדרוק:

— דו ביסט די שולדיקע אין דייטשלאַנדס אומגליק!

אין דער הינטערשטער ריי הערט זיך שוין אַ קוויטש: אַלאַ באַגאַ! אַ ברום: — דאַנערוועטער! עפעס האָבן די דייטשן דאַרט געפֿאַקט. אידע קוקט זיך אום און צעשמייכלט זיך צו גלייך מיט אַלע: ביי אַ ברייטלעכער איבערגעשראַקענער שיקסע האָט עס פֿלוצלונג אַנגעהויבן צו שנייען מיט מעל פֿון אונטערן קורצן שטייפֿן קליידל אַרויס.

ענדלעך איז שוין אידע מיט אירע רענצלעך אויף יענער זייט פֿון דראַטענעם פֿאַרקאַן. זי קוקט אין פֿאַרלענגנהייט אויף דעם געזעמל פֿאַרגרעבטע, פֿאַרווינגטיקטע, אַרומגעפֿעלצטע פּנימער און ווייס נישט צו וועמען זיך צו ווענדן.

די גאַנצע צייט האָט זיך אידען געדאַכט, אַז דער צוג וואָס האָט זי געבראַכט קיין ליאַסאַווע וואַרט נאָר. אַבער איצט האָט זי דערזען אויף יענער זייט פֿאַרקאַן אַ ליידיקן, וויסטן פּעראַן. דער צוג איז ווי אויסגעטריקנט געוואָרן, ווי מען וואַלט אים צוגעגנבעט הינטער אירע פלייצעס. און דאָ שטייט פֿאַר איר עפעס אַ פּורמאַן מיט אַ האַרטער מעשענער באַרד, וואָס איז איינגעשרומפֿן דורך דעם אויפֿגע-

שטעלטן שעפסענעם קאַלנער. דאָס פוטערנע היטל אַראָפּגערוקט איבער די אויערן
און, דאָכט זיך, דאָס וויסטע באַוואַקסענע פנים באַמיט זיך צו שמייכלען צו איר.

— איר דערקאַנט מיך נישט, אידע ?

ניין, זי דערקאַנט נישט. זי האָט מורא צו דערלאָזן דעם געדאַנק.

— יאָ, אידע, ווי איר קוקט מיך אָן, איך בין דאָס טאַקע, ישראל...

און די אַרומיקע אַנגעפּעלצטע יידן, מיט פאַרצוקערטע וואַנצעס און קאַלנערס
פון פּראַסטיקן אַטעם, קוקן אָן פאַרחידושט, ווי אַזוי די וואַרשעווער דאַמע אין די
רייכע פעלצן און דער בערדיקער פּורמאַן מיטן שעפּסענעם קאַלנער נעמען זיך
אַרום און צעקושן זיך מיט אַ לאַנגן טרויעריק-טרייסטנדיקן קוש.

באַלאַדן מיט אירע רענצלעך, שלאַגט דורך ישראל אַ וועג פאַר זיך און פאַר
איר דורכן נייגעריקן עולם, אידע גייט אים נאָך ווי אין שווערן הינערפלעט.

— וואָס פון אַ מענטש קאַן ווערן, גאַט מיין איינציקער !

עס איז איר שווער שלום צו מאַכן מיטן געדאַנק, אַז אַט דער קרענקלעך
געבויענער, באַפעלצטער און באַלאַדענער רוקן, אַז אַט דער געמאַסטענער
פּויערישער שלעפּטריט, אַז דאָס באַוואַקסענע פנים אין שעפּסענעם קאַלנער —
דאָס אַלץ זאָל זיין עפעס אַ לעבעדיקע איבערבלייבעכץ פון ישראלן.
אין ברייטן פּריצישי-דאַרפישן שליטן ליגן אַנגעגרייט פאַר איר אַ בערנפעלץ
מיט וואַליקעס.

— טוט אייך אָן, — פאַרעט זיך ישראל אַרום איר — טוט אייך אָן, וואַרעם
סיוועט קאַלט זיין.

— אַבער ווי איז דאָס מעגלעך, ישראל ? ווי איז דאָס מעגלעך ?

איר פּראַגע איז געווענדט אויף עפעס אַנדערש, פיל וויכטיקערס, ווי דער
פעלץ מיט די וואַליקעס, און ישראל רעדט איר צו :

שעמט אייך נישט, אידע. אויפן דאַרף שעמט מען זיך נישט. טוט אָן !

איצט, אין דעם פעלץ מיט די וואַליקעס דאָכט זיך איר, אַז זי איז אַריינגע-
קראַכן אין אַ חיהשער פעל, זיך דורכגעדרונגען מיטן חיהשן צער, וואָס עטעמט
אַראָפּ סיי פון דעם פאַרווילדעטן ישראלן, סיי פון דער גאַנצער וויסט פאַרשנייטער
געגנט.

און די גלעקלעך אויף די פּערדישע כאַמוטן צעקלינגען זיך טרויעריק אין
איינקלאַנג מיט איר איינגעסענער פּראַגע :

— ווי איז דאָס מעגלעך ?

און קוים פאַרקערעוועט אויפן געלבלעך-גלאַנציקן אויסגעפּראַרענעם שלאַך,
קערט זיך אָפּ צו איר ישראל פון זיין הויכן פּורמאַנישן פּלאַץ, נעמט אַוועק דעם

הויך שטייענדיקן קאלנער פון זיין אויער און זיין פנים דריקט אויס אַ פאַרפּרוי-
רענעם פּראַגע-צייכן.

— האָ, אידע, איר זאָגט עפעס ?

ער באַגנוגט זיך מיט איר פּיינלעכן שווייגן. ער איז זיכער, אַז ער האָט
דערהערט, וואָס זי האָט געזאָגט אַדער וואָס זי האָט געמיינט צו זאָגן, ער שאַקלט
צו מיטן אַנגעפּעלצטן קאַפּ.

— יאָ, אידע, דאָס לעבן האָט מיך פּיין צו רעכט געמאַכט! אַי, האָט דאָס

לעבן מיך צו רעכט געמאַכט ? האָ, וואָס ?

משונהדיק שמיכלען אַרויס די גאַלדענע ציין פון דעם מויל פון פאַרחושכטן,
פאַרוואַקסענעם פּורמאַן.

און וואָס זאָל זי אים זאָגן — דעם ווילד אַפּגעפּרעמדטן געוועזענעם פּרייגד
אירן ? מיט וואָס זאָל זי אים טרייסטן אין זיין אומגליק ? אויף זיין פאַרוואַקסענעם
פנים איז אויסגעגאַסן אַ מין געלע פאַרווונדערונג, אַ פאַרווונדערונג פון גרויל.

און אַט מיט פאַרווונדערונג און הייזעריק-פּראַסטיק דערציילט ער צווישן

איין שמיץ מיט דער בייטש און דעם צווייטן :

— דאָס לעצטע קינד — משהלע האָט עס געהייסן, אַ בלאַנדס געווען און

דער מאַמעס אויגן געהאַט — איז עס אים אַוועקגעקומען האַרט פאַר די גרויסע
פּרעסט. דאָס קברל נאָך אַפּילו נישט אַרומגעמויערט... יאָ, דאָס לעבן האָט אים
צו רעכט געמאַכט, נישטאַ וואָס צו ריידן... וויאַ !

די אויסגעפּאַשעטע פּערדלעך — ביידע פון קאַווע-קאַליר, דאַכט זיך זיי

שטאַלצירן מיט די מעשענע קנעפלעך און פּליטערלעך פון זייער פּריצישן גע-
שפּאַן. זיי זענען פּלייסיק צו לויפן מיטן געלבלעכן שאַסיי אין דער גרוי-וויסטער
אומענדלעכקייט אַריין.

דער ברייטער שליטן פאַרנעמט זיך אַלץ אַז אַ זייט איבערן גליטשיקן וועג,

וויל, דאַכט זיך, אַריבעריאָגן די פּערדלעך, און די גלעקלעך פּילן אַז די לופט מיט
אַ מרה-שחורהדיק נאַגנדיקן טענצל.

אידע וואַלט איצט גערן זיך צעקלאָגט אין די וויסטע פּעלדער אַריין, ווען

איר האַרץ זאָל גישט זיין אַנגעטרונקען מיט פּראַסט און פאַרגליווערט. אין בערג-
פּעלץ איז איר וואַרעם, אַפּילו הייס. פאַרגליווערט איז נאָר דאָס האַרץ, וואָס שפּייזט
זיך מיט פּראַסטיקן אַטעם.

איצט קאָן זי זיך דאָך מודה זיין, אַז ווען זי איז געפאַרן קיין ליאַסאָווע האָט

ישראל פאַרנומען אַ גרויס אַרט אין איר באַוווּסטזיין.

ווי איז דאָס געשען, אַז באַלד אויף דער שוועל פון איר קומען איז צו נישט

געוואָרן איינע פון אירע לעצטע האַפענונגען צו טרעפן זיך מיט אַ פריינד. דאָס אומגליק האָט פון פריינד אַ קריפל געמאַכט, אַ פאַרוויסט, פאַרטעמפּט באַשעפעניש. און דאָס איז דאָך איר שולד, וואָס זי האָט נישט אויסגעמאַסטן דעם חילוק צווישן אירע לידן און זיינע. איצט שעמט זי זיך מיט איר פעקל באַרישע צרות אַט פאַר דעם אויסגעבויענעם רוקן, דעם אויסגעבעטן מיטן פעלץ, דעם ריטמיש געוויגטן אויף זיין שמייסערפלאַץ.

— וויאָ — ווישטאָ!

און אַט איז ער ווידער מיטן פנים צו איר, מיטן אויער וואָס קריכט אים פון אונטערן קאַלנער אַרויס, צו כאַפן אירס אַ וואָרט.

— האָ, אידע, איר זאָגט עפעס ?

און דאָס איז דאָס פייגלעכסטע, וואָס ער מאַגט, דאַכט זיך, אַז זי זאָל אים עפעס זאָגן. און אַז אידע זאָגט אים גאַרנישט, ווערט ער אַליין באַריידעוודיק, און שוין גאַרנישט אַריבערצוטראַגן. ער, ישראל, וואָס דאָס לעבן האָט אים צו רעכט געמאַכט, באַקלאַגט זיך שוין נישט מער, דאָס וויל ער איר גאַר אַמוזירן אין דעם לאַנגווייליק ווייטן ווינטערוועג.

אידע געדענקט דעם ליטוואַק פינעסן, וואָס ער האָט אים אַ מאָל אויסגעפונען אויף די נאַלעווקעס, בעת ער איז געגאַנגען צו דער אַרבעט ? נו, האָבן די רוסן אים דערשאַסן אַט-אַ-דאָ, ביים וועלדל, אַ פאַר קילאַמעטער פון ליאַסאַווע.

ישראל ווייזט אַן מיט דער בייטש אויפן גרויען חלל, וווּ קיין וועלדל זעט זיך נישט, נאָר וווּ גרויער געפּל און ווייסער מיידער האָבן געמאַכט יד-אַחת.

— און אַז די רוסן זענען אַוועק — דערציילט ער ווייטער, זיצנדיק מיט אַ זייט צו אידען — האָט מען פינעסן אויסגעגראַבן און צו קבורה געבראַכט אויפן ליאַ-סאַווער בית-עולם, וווּ בערל האָט געשענקט אַ בכבודיקן פּלאַץ געבן זיין פאַמיליע-קבר. בערל האָט אויך געלאָזט שטעלן אַ גרויסאַרטיקע מצבה אויף פינעסעס קבר. און די מצבה האָט געמאַכט דער זעלביקער לובלינער סקולפּטאָר, וואָס האָט געאַרבעט ביי פּאַדלאַסקיס מאַוואַליי און צוליבן אַפּטרעטן פון די רוסן האָט ער שוין נישט געקאַנט אַהיים פאַרן.

— צוליב וואָס דערציילט ער דאָס מיר אַלץ ? — האָט אידע מער געגרוילט, ווי געווינדערט זיך אויף ישראלס עפישן, שטייגערדיק-רויקן טאָן.

אַבער ישראל האָט נאָך די דערציילונג נישט פאַרענדיקט.

— און אַז די דייטשן זענען אַריין אין ליאַסאַווע — האָט ער ווייטער איר געשניטן דאָס האַרץ מיט זיין שטיינערנער רויקייט — און זיי האָבן זיך דער-וויסט, די דייטשן, אַז דאָ איז צו קבורה געבראַכט אַ מענטש, וועלכן די רוסן האָבן דערשאַסן ווי אַ שפּיאָן, האָבן זיי ביי פינעסעס קבר אַפּגעריכט אַ גאַנצן

מיליטערישן פאַראַד און אַ חודש צייט דאַרט געהאַלטן אַן ערנוואַך. זיי זענען פאַרבליבן פעסט איבערצייגט, אַז דער מענטש איז דאָ אומגעקומען פאַרן דייטשישן „פאַטערלאַנד“ און ביז היינטיקן טאָג הענגט אויף דער מצבה דער דייטשישער אייזערנער קראַנץ.

צו איר גרויסער שרעק באַמערקט אידע, אַז אין ישראל שטיינערדיק־רוקע רייד הייבט אַן אויפצופינקלען אַ שטילער הומאַר. זי וויל אים בעטן, ער זאָל אויפהערן דערציילן, אָבער זי ווייסט נישט ווי אַזוי דאָס צו טאָן.

— און דער דייטשישער קאַמענדאַנט, ווידער, — וועבט ישראל זיין דערצייל־לונג — איז שטאַרק נתפעל געוואָרן פון פינעסעס גרויסאַרטיקע מצבה און געוואַלט דעם סקולפּטאַר באַזונדער באַלוינען. האָט זיך טאַקע באַלד געמאַכט די געלעגנהייט. דער סקולפּטאַר האָט געהאַט די איינציקע בקשה צום קאַמענדאַנט: יענער זאָל אויספּוועלן ביי דער עסטרייכישער אַקופאַציע, אַז מען זאָל דערלויבן זיין ווייבל אַראַפּקומען פון לובלין. האָט דער קאַמענדאַנט אים דאָס צוגעזאַגט און געהאַלטן וואַרט.

איז אַראַפּגעקומען דעם סקולפּטאַרס ווייבל און אַנגעמאַכט אַ רושם אין ליאַסאַווע. אַ יונג, חנעוודיק ווייבל מיט פעפּערלעך. אָבער אַזאַ פרומע נשמה האָט נאָך ליאַסאַווע נישט אַנגעזען. אַ שייטל איבער די אויערן און האַלט אין איין ריידן מיט גאַט. האָבן גבאייטעס זיך אַרומגעפירט מיט איר, ווי מיט אַ גוטן יידן, און אַלע היינטוועלטיקע ווייבלעך די אויגן געשטאַכן מיט דער לובלינערנס יידישקייט.

און דעם סקולפּטאַר, ווידער, האָט מען איינגעשמועסט, אַז ער דאַרף גיין באַ־דאַנקען דעם קאַמענדאַנט פאַר דעם גרויסן חסד, וואָס ער האָט מיט אים געטאָן. האָט ער געפאַלגט און איז געגאַנגען און ער האָט נאָך מיטגענומען זיין פרום, חנעווד־דיק ווייבל: זאָל זי אויך דאַנקען. האָט זי געדאַנקט. און דער קאַמענדאַנט איז נתפעל געוואָרן פון דעם ווייבל נאָך מער ווי פון פינעסעס מצבה.

און קיין חודש איז נישט אַריבער — איר הערט, אידע? — ווי דער קאַמענ־דאַנט איז אַוועקגעפאַרן און גלייכצייטיק איז דאָס פרום, חנעוודיק ווייבל פאַרשווינדן, ווי אין וואַסער אַריין — כאַ!
— הערט אויף, ישראל! הערט אויף, טייערינקער! — האָט אידע זיך געבעטן מיט אַ דערפּרוירן האַרץ.

— וואָס איז? איר מיינט דען איבער געוואַלד האָט זי דער קאַמענדאַנט אַוועקגעפירט? זי איז אַליין מיט אים אַנטלאָפן. איבערגעלאָזן דעם שייטל מיטן קרבן־מינחה, מיט אַ בריוועלע צום מאַן, ער זאָל איר מוחל זיין און באַמיען זיך צו פאַרשטיין איר האַרץ און — איז אַנטלאָפן מיטן דייטש. זיצט דער סקולפּטאַר און באַמייט זיך צו פאַרשטיין. — כאַ!

דאָס איז געווען ביי ישראלן אַ געלעכטער אַזאַ, ווי אַריינגעהאַקט אַ האַק אין אַ שייטל האַלץ.

— וויאָ — ווישטאַ! — האַט ער זיך אויסגעקערעוועט צו די פּערדלעך — און די כאַמוטגלעקלעך, וואָס זענען אַליין געווען פאַרשיכורט פון זייער קלאַגעדיק געקלאַנג, האָבן זיך איצט צעקלאַגט מיט אַ פּרישן אימפעט.

דער נעפל האַט זיך נידעריק געשפּרייט פון ביידע זייטן שליאַך. ערד און הימל צוזאַמענגאַסן אין אַ ברודיקער מילכיקייט. קיין וועלדל, קיין ייִשובּ אויף וואָס דאָס אויג אַנצושפּאַרן. אַ מילכיקער תּהום, אַ חלל צווישן פּלאַנעטן. און נאָר די זינגענדיקע טעלעגראַף־סלופּעס טויכן אַרויס פון צייט צו צייט ביים וועג, האַלטן זיך ביי די הענט מיט די גראַב אַנגעפּראַסטיקטע, שווער אַראַפּגעהאַנגענע פינגערדראַטן און גיבן איבער זייער זמרל פון איין פּלאַנעט צו דעם צווייטן.

און דורך דעם וויסטן מילכיקן חלל, פון איין וועלט אַפּגעריסן, צו אַ צווייטער נישט דערגרייכט — פּאַרט עס, שליטלט זיך דער פּרייער מענטש — אידע. אָן אַחריות און אָן אַן אינהאַלט. איז דער פירער אירער — ישראל — אַליין פון לעבן אַרויסגעשטויסן — אַ מין כּיראַן. וועגן לעבן דערציילט ער הייזעריק הילצערדיק מיט אַן אַפּגעהאַקטן „כאַ!“ אַזוי דאַרף אַ בלינדער דערציילן וועגן בלומען. זענען די פּערדלעך, ווי אַ חלום וועגן פעגאַזן, מער אויסגעטראַכטע ווי לעבעדיקע. פון נעפל זעען זיך קוים די סילוועטן פון זייערע קעפּ אַרויס. און אַט איז דער צערבער אויך, ווי פון אונטערן שליטן האַט ער זיך אַרויסגעקוילערט מיט אַ הייזעריק בילעריי און זיך געוואַרפן — אַ לעבעדיקער טונקעלער קנויל — צו די פּערדישע פּאַד־קאוועס.

כּיראַן איז אים מכבד מיט דער בייטש און מיט אַ באַליידיקטן קוויטש איז צערבער פאַרשוונדן אין דער מילכיקער אייביקייט.

איז דאָס איינציק וואַרהאַפּטיקע אין דער רייזע, בלוט און פלייש פון דער ערד — דער נאַגנדיקער געיאַמער פון די כאַמוטגלעקלעך, וועלכע האָבן זיך אַליין דערעסן און איצט קלאַנגן זיי שוין, וואָס זיי קאַנען פון זיך נישט פּטור ווערן. כּיראַן אויף דער קעלניע האַט פאַרריסן דעם שווער באַהיטלטן קאַפּ, אַרייַנגעשטעקט זיין האַרטע באַרד אין חלל און אַ צי געטאַן די לופּט מיט דער נאַז שווער־שטורעמדיק.

— עס וועט זיך אויסלייטערן.

ביים פעטער אין דער מדינה

דער באַרג-אַרויף האָט זיך געענדיקט. די פּערד האָבן אויפגעהערט צו גיין פּוס-טריט און צו שאַקלען מיט די קעפּ, ווי מתמידים ביים לערנען. איצט זענען זיי געלאָפּן מיט אַ גלייכן וועג און אידען האָט זיך אויסגעוויזן, אַז זיי לויפּן שוין באַרג-אַראָפּ.

די גלעקלעך, וואָס האָבן פּרײַער געהאַלטן שוין ביים לאַנגזאַמען גוססן, האָבן זיך אויפגעכאַפּט מיטן לעצטן אימפעט, וועלנדיק אויסשיטן זייער לעצט ביסל קלאַגעריי.

איצט האָט דער נעפּל זיך אָפּגעטאַן פּון ווייסן פעלד און ס'איז געווען אַ רחבות פאַר די אויגן, ווי מען וואָלט זיי פּון תּפּיסה אַרויסגעלאָזן. אָבער די וועלט האָט איצט אויסגעזען ווי מיטן קאַפּ אַראָפּ. הימל און ערד האָבן זיך געביטן מיט די ראַלן. דער הימל האָט זיך געקנוילט טונקל-ברודיק און די ערד האָט זיך אויסגעשפּרייט קלאַר-ווייס, כּמעט לויכטנדיק. די זון האָט, דאַכט זיך, נישט דורכן הימל, נאָר דורכן ווייסן באַדן פּון דער ערד דורכגעשיינט ווי דורך אַ מילכשוּיב.

אין דער ווייט האָט דאָס גאַנצע נישטעטל זיך שאַרף אויסגעצייכנט אין צוויי שורות ווייס-באַשנייטע דעכער אויף דער טונקעלער סעפּיע פּון הימל. גרויסע קודלאַטע הינט זענען שוין געלאָפּן מיטן ווייסן וועג אַנטקעגן דעם אַנקומענדיקן שליטן און מקבל-פנים געווען די באַקאַנטע קאַווע-פּערדלעך מיט אַ היימישער בילעריי. די פּערד האָבן זיי אָפּגעענטפּערט מיט אַ כּראַפּענדיקער ניסעריי, פּאַרניי-גנדיק, ווי פאַר העפלעכקייט, די קאַווע-קעפּ צום ווייסן באַדן.

שוין דאָ, פאַרן אַריינפאַר אין שטעטל, האָט זיך אידען אין די אויגן געוואָרפּן, אַז אַלץ וואָס דאָ איז אויסגעבויט אַדער פּון דער נאַטור באַשאַפּן, איז געבויט אַדער באַשאַפּן געוואָרן לויט איין געוויסן טיפּ און מוסטער.

די קודלאַטע הינט, וואָס האָבן זיך געדרייט אַרום שליטן און פאַרהילכט די לופּט מיט זייער מעטאַלענער קלאַרער בילעריי האָבן אויסגעזען, ווי איין מאַמע

וואָלט זיי געהאַט. און די צוויי שורות הייזער פון ביידע זייטן שאַסי, הייזער מיט הויכע דעכער און הויכע גאַניקעס, זענען געווען ווי פון איין פּורעם אויסגעגאַסן. אַפילו די גערטלעך פאַר די הייזער פון איין גרויס, און פון איין שניט די שטאַ- כעטן אַרום די ווייסע גערטלעך. זעלטן וווּ מען האָט געקאַנט מיטן אויג כאַפן אַ קליינעם אונטערשייד אין אַ פאַרהאַנגל ביים פענצטער, אין אַ ביימל ביי דער טיר. און אַז אויף דער ברייטער גאַס האָבן אויסגעשאַטן באַפעלצטע יידן, זענען זיי אַלע געווען בערדיקע און געדיכט באַברעמטע און אַנגעכמורעט-שמיכלענדיקע און אַלע ווי מיט איין מחשבה פון נייגער און אומצוטרוי צו דעם אַנקומענדיקן גאַסט.

אידע האָט פון דער ווייטן דערקענט דעם פעטער בערל. אין אַ קורץ פעלצל, אין הויכע שטיוול און אין אַ פאַפּאַכע האָט ער באַזאַכט געשפּאַנט צו איר אַנטקעגן אין מיטן דער ווייסער גאַס.

זי האָט אַרויסגעפּלאַנטערט פון בערן-אַרבל די פאַרשלאַפענע האַנט אין דער הענטשקע און באַגריסט דעם פעטער פון דער ווייט.

בערל פּאַדלאַסקי האָט אונטערגעהויבן די פאַפּאַכע און דעם טריט נישט פאַר- שנעלערט. שוין פון פעטער בערלס געמאַסטענע טריט האָט אויף אידען אַ שטראַם געטאַן מיט טרייסט און באַרויקונג. עס האָט זיך געלוינט פאַרצונעמען די גאַנצע נסיעה, כדי אַליין זיך צו באַרויקן נעבן אַט דער אויסגעמאַסטענער, אייזערנער נאַטור.

אמת טאַקע, זי איז געקומען צום פעטער אַן עצה זיך האַלטן, ווי ווייטער צו לעבן, וואָס ווייטער צו טאַן. אידע איז אַבער נישט אַזוי נאַיוו, אַז זי זאָל גלייבן אין מענטשלעכע לאַגישע עצות. דערצו נאָך איז דער פעטער בערל אַ מענטש, וואָס פּילאַסאָפּירט נישט און חקרנט זיך נישט. זיינע אַ ווערטלעכע עצה וואָלט פאַר אידען דעם מינדסטן ווערט נישט געהאַט. פעטער בערל איז נישט קיין ביכער- חכם. ביי אים שטעקט די חכמה אין די ביינער. זי רינט ביי אים אין בלוט. ער פאַרשטייט מיטן חוש זיך אויסצולעבן אויפן מענטשלעכן שטייגער, פונקט ווי די חיה פאַרשטייט דעם וועג פון איר חיהש לעבן, און דעריבער איז אפשר דעם פעטערס קער און ריר אַזוי עלאַסטיש געמאַסטן. אַזוי באַוועגט זיך אַ מענטש מיט אַ קלוגן געזונטן גוף, זיינע באַוועגונגען זענען צוועקמעסיק, נישט מער, און אין דעם איז זייער לעמפּערטישע גראַציע.

איז טאַקע אידע אַראַפּגעקומען קיין פּאַדלאַסיע נישט צו דערפּרעגן ביים פעטער, נאָר צו דערפּילן, זיצנדיק נעבן אים, וואָס זי האָט ווייטער צו טאַן אין לעבן, זי איז געקומען זיך אַנשטעקן מיט זיין אינסטינקטיווער לעבנס-חכמה. זיי האָבן זיך פעסט די הענט געדריקט און חבריש צעקושט. בערל האָט זיך

זייטיק און עלאָסטיש אַרויפגעכאַפט אויפן שליטן און געהייסן ישראלן ווייטער פאַרן. — נישט געקאַנט, אידעשי, צו דער באַן קומען. געהאַט אַן אסיפה פון היגן קאַאָפּעראַטיוו.

איצט פאַרשטייט שוין אידע, פאַר וואָס עס דרייען זיך אויף דער גאַס אַרום די נישטעטלדיקע באַלעבאַטים אַזוי יום-טובדיק און שמועסן, צעשאַטן אין קלע-נערע גרופקעלעך. דאָס קילט מען זיך אַפּ נאָך דער גרויסער אַסיפה.

— ישראל, וועסט צופאַרן צו דער שול. מירן מיטנעמען דאַרען אויף מיטאַג.

— דאַרע איז דען אין נישטעטל? — האָט זיך אידע פאַראינטערעסירט —

איך האָב צו איר אַ גרוס פון דער מאַמען.

— אַ, זייער פיין. זי לערנט דאָ מיט די קינדער אין נישטעטל.

— ביי דיר, פעטער, ווערן לייט פון אַלע ליידיק-גייער.

— נו, וועגן דאַרען קאַן מען נישט זאַגן, אַז זי זאָל זיין אַ ליידיק-גייערין.

נישט אַזוי, ישראל?

— כאַ!

אידע האָט געדענקט דאַרעטשקען פון יענעם פינצטערן פעריאַד, ווען פאַרשטויסן פון ביסטריצקין האָט זי זיך קיין אַרט נישט געקאַנט געפינען און זיך אַרומגע-בלאַנקעט איבער וואַרשע מיט אַ ציגיינערישער אַפגעלאַזנקייט און הפקרות. ס'איז איר שווער געווען זיך פאַרצושטעלן דאַרעטשקען אַנדערש, ווי זי האָט זי געדענקט. אַבער דאָס לעבן, ווייזט אויס, שטייט נישט אויף איין אַרט. וואָלט אידע צו יענער צייט געקאַנט דען פאַרשטעלן זיך אַליין אין איר איצטיקער לאַגע?

דאַרעטשקע איז אַן אַנדערע געוואָרן. ביסטריצקי — דער איז שוין גאַר נישטאַ אויף דער וועלט. אידע האָט געוואָלט דערציילן ישראלן, אַז ביסטריצקי לעבט שוין נישט. זי האָט זיך אַבער מיישב געווען, אַז מיט אַזעלכע בשורות איז נישטאַ וואָס צו איילן זיך און זי האָט עס אַפגעלייגט אויף שפעטער.

דערווייל האָט דער שליטן זיך דערנענטערט צו דער שול און אַ גוט איינגע-שטודירטער קינדערבאַר האָט זיך געלאָזט הערן פון דער גרויסער הילצערנער געביידע, ווי עקסטרע מקבל-פנים צו זיין די געסט. אַבער ווען דער שליטן האָט זיך אַפגעשטעלט פאַר דער שול-וועראַנדע איז דער כאַר אַנטשוויגן געוואָרן און קינדערשע פנימלעך האָבן זיך אַנגעזעצט אויף אַלע אונטערשטע שויבן פון די ברייטע פענצטער.

צווישן די קינדערשע פנימער האָט אידע דורכן פענצטער דערקענט דאַרעטש-קען. מיט די העל-בלויע אויגן, מיטן הויכן, בולטן שטערן און מיטן חוצפהדיקן שמייכל פון אַ מאַל. צווישן די קינדער האָט דאַרעטשקע אַליין אויסגעזען ווי אַ קינד — אַ שדל, מיט וועלכן מען דאַרף זיך באַגיין זייער פאַרוזיכטיק.

אידע האָט קוים באַוויון מיט דאַרעטשקען זיך איבערצושמיכלען דורכן פענצ-
טער, ווי דער פעטער בערל מיט דער לערערין האָבן פאַרקניפט צווישן זיך אַ העפּ-
טיקן מימישן געשפרעך. אַנדערש ווי דורך מימיק האָבן זיי נישט געקאַנט ריידן.
דער טומל פון די קינדער האָט אַרויסגעהילכט אַזש אויף דער גאַס און פון דעם
טומל האָט דאַרעטשקע זיך שטיפעריש פאַרשטאַפּט מיט די פינגער ביידע אויערן.
און דער מימישער געשפרעך האָט אַנגענומען אַ כאַראַקטער פון אַ שטומער
העפטיקער אַמפעריי. די קינדער אין פענצטער האָבן אויך מיט מינעס און געלעכ-
טער אַנטייל גענומען אין געשפרעך. דאַרעטשקע האָט געוויון אויפן זייגער, אַז זי
קאַן נאָך נישט מיטפאַרן אויף מיטאַג. בערל האָט פאַרלאַנגט, זי זאָל דורכויס פאַרן
און תיכף. און אידען האָט זיך אַפילו אויסגעוויון, אַז אין מיטן דער מימישער
אַמפעריי האָט דאַרעטשקע מיט אַ שמיכל געוויון דעם פעטער בערל אַ צונג.
אידע איז געווען מיד און אויסגעמאַטערט פון וועג. דער איצטיקער געשפרעך
האָט זיך פאַר איר צו לאַנג געצויגן און זי איז שוין געווען אַ שונא דער קליינער
לערערין, פאַר וואָס זי איז אַזוי נישט נאַכגיביק אויף בערלס פאַדערונגען.
אַבער דאַרעטשקע האָט, ענדלעך, נאַכגעגעבן. אַרויסגעלאָפן אין נישט-
פאַרשפיליעטן מאַנטל און מיטן הוט אין דער האַנט און באַגלייט מיט אַ פריילעכן
הורא פון די באַפרייטע קינדער.

עטלעכע קינדער זענען אַרויסגעלאָפן גלייך נאָך איר, שרייענדיק:

— אַ גוטן טאַג דער לערערין! אַ גוטן טאַג דער לערערין!

דאַרעטשקע האָט זיך געווערט פון זיי, ווי פון יונגע צוציקעס.

— ציפע! ציפע! נעמט אַריין די קינדער, זיי וועלן זיך פאַרקילן!

אידע איז געווען אַנגענעם איבערראַשט צו הערן דאַרעטשקעס שטים, כאַטש

זי איז איר איצט געווען אַ שונא. אַבער — אויס שינאה. זי פאַרט דאָך שוין מיט.

אויפן גאַניק איז אַרויסגעלאָפן אַן עלטערע פרוי — אַ מין קאַזאַק אַ יידענע, מיט פאַר-

קאַשערטע אַרבל און אַ רויט טיכל, כוואַטסקע פויעריש פאַרדרייט אַרום קאַפּ. די

יידענע האָט גענומען טיילן מיט דער ברייטער דלאַניע די אַרויסגעלאַפענע קינדער

איבער די געזעסלעך.

— אַ קיש דאָ קאַטוכו! אַ קיש!

און מיט איר אייגענעם ברייטן געזעס אין מולטענעם געקעסטלטן קליידל האָט

זי די גאַנצע וועראַנדע פאַרשטעלט.

לאַכנדיק איז ער געפאַרן באַרג-אַראַפּ, פאַרביי דער טויטער הוטע מיט די

אויסגעזעצטע שויבן, פאַרביי דעם ברייטן ווייסן קוואַדראַט פון דער פאַרפרוירענער

אַזיערע.

דער פעטער בערל מיט דאַרעטשקען זענען געזעסן אין שליטן קעגן איבער

אידען. די קליינע לערערין האָט אָן צערעמאַניעס זיך אָנגעלענט אויפן פעטערס ברייטן אַקסל און בערל האָט מיט דער האַנט אַרומגענומען איר האַלדז, כדי צוצו־ האַלטן איר אויפגעשפיליעטן קראַגן פון מאַנטל.

— שלימזל! — האָט ער כמורנע געברומט אויף דאַרעטשקעס אָפגעלאָזנקייט. און די קליינע לערערין האָט לאַבוזעוואַטע און בלוי אַרויסגעשמייכלט צו אידען פון אונטער דעם פעטערס האַנט אַרויס, ס'הייסט: זעסט, ווי ער זאַרגט פאַר מיר, דער פעטער דיינער?

אידע האָט מיט אַ שמייכל אַוועקגעקוקט אין דער זייט און דער נערוועזער צוק פון איר אייגן שמייכל איז איר נישט צום האַרצן געווען. זי האָט געוואַלט וואָס גיכער זיין אין אַ וואַרעמער שטוב און אַליין מיט זיך. און אויב דאָס איז נישט מעגלעך געווען אין דער מינוט, האָט זי כאַטש געוואַלט פאַרקוקן זיך אויף דעם אַרומיקן.

אין זכרון איז איר פאַרבליבן דאָס אַמאָליקע בילד פון פאַדלאַסיער הויף, ווי עפעס אַ מין אינדזל פון אַ בעקלין־קאַמפּאַזיציע, אָן אינדזל איבערן וואַסער, ווי אַ באַרג פון פלאַטערדיקן גרינס. דאָס איצטיקע בילד איז געווען אומדערוואַרט אַנדערש, אַבער נאָך מער פאַנטאַסטיש.

ס'איז געווען אַ מין צוקער־קאַמפּאַזיציע, אויסגעוועבט פון אַ דינער ווייסער נעץ אויף דער סעפיע פון הימל. דער ווינטער־נעפל האָט זיך אָפגעזעצט אויף די צווייגן פון דער ריזיקער ביימער־קופע, וואָס האָבן געבילדעט דעם פאַדלאַסיער הויף, און האָט אויסגעוועבט אַ מערקווערדיקן שוואַרץ־ווייסן אַזשור, אַ לופטיקן צוקערשלאַס.

און אַליין די סעפיע פון נאַענטן הימל — דער פאַן פון דער שוואַרץ־ווייסער צייכענונג — האָט אָפגעשלאָגן פון זיך אַ מין פאַרהוילענעם קאַרמין־טאַך, ווי עס וואַלט געחלומט וועגן זאָפט פון קאַנפיטורן. צו דער גאַנצקייט פון דער צוקער־קאַמפּאַזיציע האָט זיך אידען אויסגעוויזן, אַז די באַגעגנטע שליטנס מיט האַלץ, דער יעגער, די פאַרבלאַנדזשעטע איינזאַמע טעליצע ביים סטאַוו — דאָס אַלץ איז גע־ מאַכט פון שאַקאַלאַד און עס לעבט און באַוועגט זיך אויף חידושים. איצט האָבן אויך די צוויי קאַווע־פערדלעך באַקומען אין אירע אויגן אַ נייעם חן. דעם פעטערס שטים האָט זי אויפגעוועקט פון איר פאַנטאַסטישן צוקער־חלום.

— ישראל! ווייסט וואָס זיי טענהן דאַרט אין שטעטל?

— נו?

— אַז מיר האָבן פאַרזייט ווייניק ווינטערווייץ.

— כאַ!

— די וועלט ווילן זיי איינשלינגען — און גאַר. יידן ווייסן דען פון אַ מאַס?

די טעליצע האט פארבלאנדזשעט אויפן בריקל, זיך דערשראקן פארן שליטן און אנטלאפן, האלדז-און-נאקן ברעכנדיק, מיט אן אויפגעהויבענעם עק. בערל האט צו עמעצן געשרייען, מען זאל זי כאפן. די טעליצע איז שוין געווען אויף דער הרעבליע און זיך געגליטשט ביי יעדן טריט. און די בהמה און די פוכיק פארשנייטע הרעבליע האבן זיך אין אידעס אויגן צוזאמענגעגאסן אין א שטיק ראון שוים. פון ערגעץ האט אויף זיי א פארבארגענער שטראל א גלאנץ געטאן. אבער דער שליטן האט פארקירעוועט אין טויער און דער ראזער שוים איז פארשוונדן פון אויג. א בחור מיט א שטאטישער טשופרינע איז געלאפן פון הויף, ווייזט אויס כאפן די טעליצע. מיט צייכנס האט ער אנגעוויזן דעם פעטער בערל, אז די בהמה האט זיך ארויסגעגנבעט פון שטאל. בערל איז אראפגעשפרונגען פון שליטן, נישט וואר-טנדיק ביז ער וועט זיך אפשטעלן. ער איז פארלאפן דעם וועג עפעס א יונג-מאן אין א סוועטער און מיט א פייקע אין ווינקל מויל און מיט די הענט אין די הויזן-קעשענעס.

— האלא, דאקטער!

— האלא, פאדלאסקי!

— וואס מאכט דזשעק?

— ביטער.

דער יונגער-מאן האט באפרייט א האנט פון קעשענע, ארויסגענומען די פייקע פון מויל און אויסגעשפיגן צווישן די ציין אין דער זייט אויף א מהלך, ווי אויס-געשאסן.

— וואס וועט שוין דא העלפן די אפעראציע, אז זיי האבן אים אלע געדערים צעקנאדערט.

— ווער איז דזשעק? — האט אידע צעשראקן געפרעגט ביי דארעטשקען.

און יענע האט איר מיטן פולן ערנסט דערקלערט, אז דזשעק — דאס איז בערלס יאגדהונט, וואס די וועלף האבן אים צו רעכט געמאכט בעת אן אבלאווע. האט אידע, די קלוגע אידע, אין דעם מאמענט נישט געוויסט, צי זאל זי זיך באליידיקן אויפן פעטער בערל, וועלכער האט פאר דער טיר אן איר פארגעסן צוליב עפעס א פארווונדעטן הונט, צי זי זאל דאס אננעמען פאר ליב. זי האט בכלל נישט געוויסט, ווי אזוי זי וועט זיך אריינפאסן אין דעם היגן וועלטל מיט זיין אייגנארטיקן, ווילד-פרעמדן ריטעם.

מען עסט

אידע האט קוים באוויזן זיך אַרומצוואַשן און איבערצוטאָן. זי האט זיך נאָך נישט אָנגעזעטיקט מיט דער וואַרעמקייט פון צימער, ווען אויפן הויף האט זיך דערהערט אַ מעלאָדישע שברים-תרועה פון אַ וואַלדהאַרן. אידע איז צו צום פענצטער און דערזען יונגע-לייט לויפן פון אַלע עקן הויף אין איין ריכטונג, צום הויז, ווי אויף אַ שרפה. עלטערע, געזעצטע יידן זענען אין דער זעלביקער ריכטונג געגאַנגען נישט געאיילט. מיט מיושבדיקע דאַרפישע טריט און מיט כוונה. דאַרעטשקע, וואָס האט געהאַלטן אין בלעטערן אידעס אויסגעפאַקטע פרישע ביכער, האט איבערגעריסן איר אַרבעט.

— מיר מוזן זיך צואיילן, אידע, אַז נישט וועלן מיר בלייבן נישט געגעסן. האט אידע זיך צעשמייכלט אויפן פעטער בערלס קאַזאַרמע-רעזשים, אויף זיין איינפאַל צו רופן צו מיטאַג מיט אַ וואַלדהאַרן. מיט דאַרעטשקען האט זי נאָך כמעט נישט גערעדט. זי איז געווען אויף דער וואַך, זיך צוגעקוקט צו איר און געוויגן און געמאַסטן, וואָס זי האט מיט איר צו ריידן. פון דעם פעטערס באַנעמונג צו דאַרעטשקען האט אידע געדרונגען, אַז זי דאַרף זיין באַזונדערס פאַרויכטיק מיט דער קליינער לערערין. דאַרעטשקע אַליין איז אויך געווען צוריקגעהאַלטן. זי האט זיך נאָר באַגנוגנט מיט אַ פאַר פראַגן וועגן דער מאַמען און זיך אָנגענומען מיט געדולד, ביז אידע וועט אויספאַקן דער מאַמעס בריוו.

אידע האט זיך אַפילו געוונדערט אויף דאַרעטשקעס צוריקגעהאַלטנקייט. זי האט זיך גאָר פאַרגעשטעלט, אַז די קליינע לערערין איז אַ גרויסע פלאַפּלערין. דאַרעטשקע האט, ווייזט אויס, זיך אויסגעלערנט שווייגן אונטער פעטער בערלס השפעה. אידען האט זיך אַפילו אויסגעוויזן, אַז די קליינע לערערין האט איבערגענומען אייניקע תנועות און גענג פון דעם פעטער בערל און זי באַמיט זיך אים נאָכצומאַכן. אַפילו די מענער-בלווע מיטן פאַסיק, וואָס זי האט געטראַגן מיט

א גראציעזער נאכלעסיקייט און וואס האט זי געמאכט מער מענעריש — אפילו די בלוזע איז ענלעך געווען צו דעם פעטערס בארימטער טאלסטאווקע. אויך גע-קעמט האט זיך דארע מענעריש. די האר ארויף און מיט איר הויכן בולטן שטערן האט זי אויך געכאפט די ענלעכקייט צום פעטער בערל.

— מוזן מיר, הייסט עס, גיין עסן? — האט אידע קאמיש אפגעזיפצט און געקוקט מיט פארבענקטע אויגן אויף דער אויסגעבעטער בעט. דאס בלוט האט איר ערשט אויפגעשפילט אין די אנגעפרוירענע באקן, און אין די אויערן האבן אפגעהילכט די גלעקלעך פון שליטוועגס. ווי גוט ס'וואלט געווען אונטער זייער עכא איינצושלאפן! דארעטשקע האט אידען געטרייסט, אז דעם מיטאג וועט מען גיך איבער-קומען, ווייל אין פאדלאסיע פארזיצט מען זיך נישט ביים טיש. פאראן קיין עין-הרע עסערס, וואס פטרן נישט קיין צייט.

מעשה היימישער מענטש, האט דארעטשקע זי אראפגעפירט אין דער קאנטינע. די לאנגע צוויי צימערן מיטן נידעריקן געוועלבטן סופיט, מיט די געדיכט באזעצטע בענק ארום די געדעקטע טישן, מיטן טומל פון געריידעריי און געקלאפעריי פון געפעס האבן אין דעם אויגנבליק געמאכט אויף אידען א שווערן קאזארמע-איינדרוק.

די קאנטינע איז געווען אין אונטערשטן שטאק, כמעט אין קעלער. די פענצטער, פון אינעווייניק גאנץ הויך געבויט זענען פון דרויסן אויסגעקומען נידעריק ביי דר'ערד און דא האט שוין געהערשט א גרויער בין-השמשות. און אט דער טומלדיקער מאלצייט אין בין-השמשות, אונטערן געוועלביקן, נידעריקן סופיט האט שוין אין דער צווייטער רגע געשאפן גאר אן אנדער בילד פארן גאסט.

— ס'איז נישט קיין קאזארמע, ס'איז א נעסט פון א רויבער-באנדע! און דער קבלת-פנים וואס מען האט איר באלד געמאכט אין ערשטן צימער איז אויך געווען אין סטיל פון א הפקרדיקער רויבער-באנדע. ביי איר אריינקומען האט זיך איינגעשטילט דער מוראדיקער טומל, פון אלע בין-השמשות-ווינקלען האט זי דערשפירט אויף זיך אנגעשטעלטע אויגן און אויפן שטעל האט זיך ארגאניזירט א העפטקע כאר-דעקלאמאציע. — וויין! וויין! מיר ווילן טרינקען וויין! פאדלאסקי האט א גאסט! מיר ווילן טרינקען וויין!

און אט האט דער פעטער אין זיין גראער טאלסטאווקע זיך באוויזן אין דער ברייטער גאראזשטיר פון צווייטן צימער.

— חברה! זאל זיין שטיל! כ'קאן איך פאַרשטעלן מיין גאַסט, מיין פלימעניצע אידע. זי איז אייערע אַ דעקלאַרירטע ציוניסטקע.

— הידד! מיר ווילן טרינקען וויין!

— אַ פייג וועל איך איך געבן. דאָס איז אויך אַן ארץ-ישראלדיקע פרי. בערל איז געשטאַנען מיט פאַרלייגטע הענט אין אַן אַרויספאַדערנדיקער פאַזע, בעת חברה ביי די טישן אין ערשטן צימער האָט אַנגעהויבן אַ שטורעם פון פראַטעסט.

— אַזאָ נבלה! וואָס טראַכט ער זיך עפעס! מען שטרייקט! וויין זאל זיין!
— פאַרהאַלטן דעם גאַסט! נישט דורכלאָזן דעם גאַסט! חברה! בלייבט מיט

אונדז!

אַבער אונטערן שוץ פון פעטערס מעכטיקע פלייצעס האָבן אידע מיט דאַרעטש-קען זיך דאָר אַריינבאַקומען אין צווייטן צימער.

דער צימער האָט אויסגעזען פונקט ווי דער ערשטער. נישט מער, דער עולם וואָס איז געזעסן אַרום טיש האָט זיך געהאַלטן פיל אַרטיקער און רויקער. דאָ זענען געווען די עלטערע אַרבעטער און די אַדמיניסטראַציע פון פאַדלאַסיע.

פאַר אידען מיט דאַרעטשקען זענען געשטאַנען גרייט צוויי שטולן נעבן פעטער בערל, בעת די מענער זענען געזעסן אויף פראַטע דאַרפישע בענק.

אַבער איידער נאָך פעטער בערל האָט באַוווּזן צו פאַרנעמען זיין פלאַץ איז פון אונטערן טיש ערגעץ מיט אַ קוויטש אַרויסגעשפרונגען אַ פלינק נפשל מיט אַ טשוּפרינע איבער די אויגן.

— עס איז דאָ! — האָט דאָס נפשל געקוויטשעט, זיך אַרויסדרייענדיק פון

אונטער די הענט — עס איז דאָ!

— כאַפּט אים! כאַפּט אים!

— בורגונדער! טאַקאיער! עס איז דאָ!

— הידד! — האָט מען גערעוועט פון ערשטן צימער.

האָט דער פעטער בערל דערקלערט, אַז ער קאַפיטולירט און אַרויסבאַקומען פון ערגעץ נאָך צוויי פלעשער. דאָס זענען אַלץ געווען מזל-ברכהדיקע רעשטלעך פון פאַדלאַסקיס פאַרמלחמהדיקן וויינקעלער, רעשטלעך, וועלכע האָבן זיך נישט געוואַלט אויסשעפן.

פאַדלאַסיע האָט אַפילו לעצטנס קיין וויין נישט געטרונקען. דאָס האָט בערל געמאַכט אַ שטיקל יום-טוב לכבוד דעם גאַסט זיינעם — אידען.

אַבער חוץ דעם וויין, צוגעפראַוועט מיט אויסבראַכן פון געוונטן געלעכטער.

איז דער מיטאַג אין דער קאַנטינע געווען גאַרנישט קיין פריצישער.

מען האָט דערלאַנגט צו די טישן דאַרפישע מאַכלים, האַרבע און זעטיקע:

גאנצע פישלעך, געפרעגלטע אין מעל, גאנצע שטויסן האלב-דורכזיכטיקע קארטאָ-פלנע לאַטקעס, אַ פינצטערע קאַשע, וואָס איז געווען אי פּעט, אי טרוקן און הייס, ווי דער גיהנום. איבערן לאַנגן טיש האָבן אַרומגעשפּאַצירט גרויסע קאַראַפּן עפּלקוואַס. דער טומל ביי די טישן האָט זיך שוין לאַנג איינגעשטילט. מען האָט געטאַן מיט אַ סדר אַ וויכטיקע זאַך: מען האָט געטאַן עסן.

איז פון דער שטילער אַכילה אויסגעוואַקסן אַ מין מיסטעריע פון יענער רויער-גרויער צייט, ווען פּראַווען טיש איז געווען אַן עבודה, וואָס האָט געדאַרפט צו האָבן זיין כוהן-גדול.

איז טאַקע דער בערדיקער פעטער בערל געוועסן אויבן אַן ווי אַ פירשט צווישן זיינע ליבנקעכט. עס האָט נאָר געפּעלט ער זאָל צעטיילן מוציאס מיט דער אייגע-נער ברויטגעבערישער האַנט.

און צי איז טאַקע די וועלט גישט אַוועק אויף צוריק, צו יענע רויע-גרויע צייטן פון פינצטערן מיטל-עלטער ?

אין דרויסן — שווערער ווינטער. עס בושעווען הונגעריקע וועלף און עס טשאַטעווען הונגעריקע דייטשן ביי וועלכע דער גאַנצער טעוואַנשישער אונטער-שלאַק איז אַרויסגעקראַכן אין דרויסן. דאָ, אונטער בערלס אייזערנער האַנט, האָבן זיך מענטשן פאַראייניקט אין אַ לאַנד-קאַאָפּעראַטיוו מיט דעם איינציקן וויכטיקן ציל: צו דערהאַלטן און באַשיצן דאָס אייגענע לעבן. בלויז אין אַזעלכע אומרוקע, פאַרווילדעטע צייטן קאָן מען דאָך פילן די אמתע טייערקייט פון לעבן, די ברכה פון וואַרעמקייט אין שטוב און פון זאַטקייט אין מאַגן.

פאַר אידען איז פּלוצלונג פאַרשטענדלעך געוואָרן דער פעטער בערל מיט זיין רעזשים און מיטן גאַנצן בין-השמשותדיקן מיטל-עלטערלעכן מאַלצייט, וואָס האָט געשמעקט אי מיט פּעאַדאַליזם, אי מיט קאַמונע.

פאַר איר האָט זיך אַנטפּלעקט דער זין פון די איינפאַכע אוראַלט-וואַכעדיקע רייד, וועלכע האָבן זיך אַנגעקניפּט ביים טיש, בעת דער ערשטער הונגער איז געשטילט געוואָרן. מען האָט גערעדט וועגן אויסגראַבן קאַרטאַפּל פון דער באַהעל-טעניש, אַז דער דייטש זאָל גישט באַמערקן. מען האָט גערעדט וועגן דער ריזיקע פון דעם גרויסן סכּום ווינטערווייץ, וואָס מען האָט פאַרווייט אויף בערלס אַחריות, און וועגן דער חוצפה פון די הונגעריקע וועלף האָט מען גערעדט, וואָס זיי לויפן שוין גאָר סטאַדעסווייז. ס'געהערט ? סטאַדעסווייז ! — האָט מען זיך געבייזערט אויף די וועלף, ווי זיי וואַלטן געבראַכן דעם אַפּמאַך צו לויפן בלויז איינציקווייז. — אויך דאַרעטשקע האָט געהאַט וואָס צו זאָגן. וואָס הערט זיך מיט האַלץ פאַר דער שול אין ננישטעטל ? ווען וועט שוין ישראל ברענגען דאָס צוגעזאַגטע האַלץ ?

— כאָ, ער וועט זיכער ברענגען ! וואָס פאַר אַ פּראַגע, וואָס ?

ישראל האָט ווייניק גערעדט און פליסיק געגעסן און מיט כוונה געקייט. נאָך זיין גרויס אומגליק איז דער מענטש — ווייזט אויס — אַריין אין זיין אייגענעם גוף און דאַרט געפונען אַ באַהעלטעניש. אַבער אין דעם אַלעם האָט געשטעקט אַ העכערער זין, דער זין פון דערהאַלטן זיך ביים לעבן אין אַ מבוּל-צייט אַדער אין דער צייט פון אַ וויסטער מגפה. און נאָר אומגעריכט — פּלוצלונג האָט אויפגעבליט אַ ליכטיקייט אין אַלע ווינקלעך פון קאַנטיגע און די מיטל-עלטערלעכע מיסטעריע איז פאַרשווונדן. אַלע, חוץ אידען, האָבן באַגריסט די ליכטיקייט מיט אַ פּריילעך אויסגע- צויגענעם:

— אַ—אַ—אַ!

פעטער בערל האָט פאַר אידען אויפגעקלערט די שימחה:
— היינט צינדט זיך אַן די עלעקטריע נאָך אַ לענגערער הפסקה. ישראלן איז ערשט היינט געלונגען צו באַקומען אין ליאַסאָווע די נייטיקע ערזאַץ-מכשירים. און אין ערשטן צימער האָט שוין חברה געפאַטשט בראַוואַ און געליאַרעמט הידד! דאָס האָבן די חלוצים, וואָס האָבן געאַרבעט אין פּאַדלאַסיער הויף, געמאַכט אַן אַוואַציע זייער חבר דעם מעכאַניקער, וואָס אים איז געלונגען צו מאַכן זיי ליכטיק אין די אויגן.

איצט איז ער געשטאַנען אַ פאַרשעמטער פון דער אַוואַציע און געפּינטלט מיט די אויגן און זיך געווישט די הענט מיט פּאַקליע. דאָס איז ער אַריינגעקומען אין זיין פאַרשמאַלצעוואַטן בלויען ספענצער בלוז אַ קוק טאַן, צי עס ברענט ווי געהעריק די עלעקטריע. צוליב דעם מאַנטאָזש האָט ער נאָך קיין מיטאַג נישט געגעסן, ער האָט זיך אַפּגעגעבן פאַרן כלל.

האַט טאַקע דער כלל איצט געלאַכט פון אים דאָס גרויסע געלעכטער און זיך גערייצט מיט אים, אַז מיט זיין מיטאַג האָבן זיי זיך שוין לאַנג אַן עצה געגעבן. און טאַמער איז דאָס ווייניק געווען, האָט מען אים נאָך אַריינגעשריען אין די אויערן וועגן דרייסיק פּלעשער וויין, וואָס מען האָט היינט ביי פּאַדלאַסקין אַרויס- באַקומען און אַט זענען שוין אַלע שיכור.

און אפשר וויל ער — דער מעכאַניקער — וועט מען אים נעמען פאַר אַ הענטל, אַט ווי ער שטייט און גייט, און מען וועט אים פאַרשטעלן פאַר בערלס פּלימעניצע, די וואַרשעווער דאַמע.

— און יענע איז טאַקע אויך אַ ציוניסטקע און זי וועט זיך באַלד פּאַרליבן אין דיר.

און חברה איז שוין אויפגעשפרונגען פון די טישן און איינגעשלאָסן דעם הונ- געריקן מעכאַניקער אין אַ רעדל און געכאַפט אַ ריקודל, די הענט אויף די אַקסלען.

ותן לנו בנים

בנים ובני בנים

עוסקים בתורה ובעבודה — אה!..

האָט אידעס האַרץ אויפגעציטערט, ווי פון דעם ריח פון פאַרגעסענעם בען. דאָס האָט פאַרשמעקט מיט דעם פּרילינג פון איר אייגענער ערשטער יוגנט. אָט די אַלע יונג-בחורישע פּנימער, וואָס האָבן איצט אין פּראָפּיל פאַרבייגעהעצקעט פאַר אירע אויגן — זיי אַלע זענען געווען ווי אַלטע גוטע באַקאַנטע. זי וואָלט זיי געקאַנט — דאָכט זיך — ביי די נעמען אַנרופן. אָט דעם יונגן-מאַן מיט די איידעלע וואַנצעלעך, מיטן חשובן פנים, וואָס ער האָט ביי דער משפּחה געירשנט — אַוודאי אַ זון פון אַ וואַלד-סוחר בן-וואַלד-סוחר.

זי קאַן אויך דעם אינטעליגענטן בחורל מיט דער לאַנגער שמאַלער קין און מיט די בלאַנדע זיידענע האַר, וואָס פּאַלן אים אויפן הויכן שטערן. דער שטאַמט געוויס פון רבנים. און אויך יענעם ליב-מיאוסן פּלעבעישן חבר מיט די באַקנביינער, מיט די גרויסע ציין און זומער-שפּרינקלעך אום ווינטער. זי קאַן אויך דאָס מיידל אין דעם קורצן שומרישן כאַקי-קליידל — דאָס מיידל מיט דער שוואַרצער ברעם, מיט דעם מאַט-ווייסן אַוואַל פון פנים — די איינציקע חלוצה צווישן די בחורים אין רעדל — די טרעגערין פון אידעס נשמה אין איר ערשטער בליענדיקער יוגנט, ווען עס האָט געשמעקט מיט בעז פון דער היגער היים און מיט עקזאָטישער פאַרפּום פון דער נאַציאָנאַלער היים — פון פּאַנטאַסטיש נאַענטן רעאַל-ראַמאַנטישן ארץ-ישראל.

ווי ווייט איז יענער צימער, וווּ די חלוצים טאַנצן, פון דעם, וווּ זי זיצט מיטן פעטער בערל! ווי העכער איז דער זין פון יענער פּרייד פאַר דעם זין און תּכלית פון דער היגער האַרעוואַניע, צו דערהאַלטן דאָס לעבן אין די פינצטערע צייטן פון באַנייטן מיטל-עלטער!

אידען דאָכט זיך, אַז זי האָט אַ לאַנג פאַרלוירענעם אוצר געפונען. און דער פעטער בערל אין דער טאַלסטאַווקע רייכערט געלאָסן זיין נאַכמיטאָ-ציגאַר און רעזאַנירט האַלב-שפּאַסיק.

— אַז מען האַדעוועט שונאים אין שטוב! דאָ, אין גלות, חבר פּאַדלאַסקי, וועט איר קיין גוטס נישט דערלעבן! אייער קאַמונע וועט זיך צעפּלען ביים ערשטן פּאַגראַם! אַ, לאַבוסעס! צאן-קדשים! שטילער דאַרט! אַבער די האַראַ איז ערשט אַריין אין רעכטן ברען. זיי האָבן אַפּילו נישט באַמערקט ווי דער מעכאַניקער האָט זיך אַרויסגעדרייט פון רעדל. ער איז זיי מער נישט אַנגעגאַנגען. זיי האָבן געדאַרפט עפעס מער, ווי זעטיקן די יונגע מאַגנס. זיי

האַבן געדאַרפט אויסלאָדן זייער לעבנס-ענערגיע אין שטורמישע באַוועגונגען. און זיי האָבן געדאַרפט האָבן פאַר די אויגן אַ הויכן, אַ ליכטיקן ציל. האָט די האַראַ זיי געטראָגן צום ליכטיקן ציל — צו דער מאַמע-ציון. הענט אויף אַקסל, מיט פאַרביסנקייט אויף די פנימער, מיט אַ נעפל אין די אויגן, האָבן זיי געוואָרפן קעפּ, האָבן זיי געוואָרפן פיס און געדרייט זיך אין איין צוזאַמענגעשלאַסענער, צוזאַמענגעוואַקסענער ריטמישער מאַסע — אין אַ לעבע-דיקן רינג.

ותתן לנו בנים

בנים ובני בנים...

איין גאַט דער לעבעדיקער, דער גאַט פון ציון, ווייסט וואָס פאַר אַ טיפע כוונות זיי האָבן אַריינגעלייגט אין די דאָזיקע ווערטער. די „תורה“ און די „עבודה“ — דאָס וויסן און די אַרבעט זענען געווען פאַר זיי דער לויכטנדיקער טאַפּל-שטערן, אַבער ענין „בנים“, דער פאַרלאַנג צו קינדלען, דער עראַטישער שטורעם פון יונגן, געהאַמעוועטן בלוט האָט דאָ אויך גישט געפעלט. עס האָט מיטגעריסן.

ותתן לנו בנים

בנים ובני בנים...

עוסקים בתורה...

דער זמר איז באַרייכערט געוואָרן מיט אַ לויטערן קלינגענדיקן אַלט, וועלכער איז געווען שטאַרק און יאָדערדיק, ווי אידעס מוסקולערער גוף. זי האָט מיטגעזונגען, זי האָט מיטגעטאַנצט, און גישט אַליין. צו אַלעמענס שטוינונג האָט זי מיטגעשלעפט דעם באַוואַקסענעם ישראלן פאַרן אַרבל.

— זינגט, ישראל! טאַנצט!

ותתן לנו בנים...

און אין צימער פון די עלטערע אַרבעטער איז געוואָרן אַ פּלוצלונגע בראַוואַ-פאַטשעריי.

— הורא! ישראל גייט טאַנצן!

דער פעטער בערל איז נישט פון אייזן

— בערל, זאג דעם אמת, דיר האט דיין ארבעט זיך שוין צוגעגעסן, דעריבער ווילסטו אנטלויפן עק וועלט, נישט אזוי ?
 בערל איז געזעסן אין ווינקל, ביים פענצטער פון קאנטאר, פארלייגט איינע אויף דער אנדערער די פיס אין די הויכע שטיוול און דורך דעם רויכל פון ציגאר האט ער באטראכט אי פלטיאלן, אי זיין שדישן שאטן אויף דער וואנט. וואס האט זיך אפגעשפיגלט פון אפענעם פלאמענדיקן אייוועלע. פלטיאל איז געווען ווי באשאפן צו זיצן פאר אן אפן אייוועלע. דער רויטער פלאם — דאס איז געווען זיין אמתע שדישע סטיכיע.

בערל האט גערוועזן, נישט לויט זיין טבע גאר, א צוק געטאן מיטן אקסל.
 — אפשר... אפשר, פלטיאל, ביסטו גערעכט. איך אנטלויף נאך אבער נישט, נישט היינט און נישט מארגן. און אויב איך האב דיך איינגעשפאנט אין דער ארבעט — איז דאס נאר אויף יעדן פאל, וואס קאן זיך מאכן.
 פלטיאל הייבט אויף זיינע שפיציקע ברעמען און שמייכלט פארן שיין פונעם אייוועלע. בערל האט אים איינגעשפאנט אין די קאנטארביכער, ארויסגע-שלעפט פון דער סמאליארניע און געמאכט פאר דעם עקאנאם אין ליאסאווע. נישט צוליב זיין שוואכן כאראקטער איז פלטיאל אזוי נאכגיביק צו גיין אין שפאן. ער לאכט דאך אים אויס, בערלען, מיט זיינע אידעאליסטישע אויפטועכצן. און אויב ער לאזט זיך שפאנען — איז עס בלויז צוליב דער נייגעריקייט, צוליב שדישער נייגעריקייט. אבו, לאמיר זען, וואס דערפון וועט ארויס.
 פאר פלטיאלן איז די גאנצע ליאסאווער קאאפעראטיווע באלעבאטישקייט — א וויץ. אבער דאס ליגט שוין אין זיין טבע: אזוי לאנג ווי ער האלט די ביכער אין זיינע הענט — וועט זיין ארדענונג. אפילו פעדערס שאנעוועט ער און פוצט זיי אפ נאכן באנוצן. א פעדער — זאגט ער — קאן אפדינען א לעבן לאנג, מען דארף נאר וויסן ווי זיך צו באגיין דערמיט.

נו, און פאַר זיין בוכפירונג האָט דאָך בערל געוויס נישט וואָס מורא צו האָבן. פּלטיאל דער וואַלד־שד איז צו אַלעם פעיק, אַפילו צו ציילן מאָן. נעמט ער אַ פּידל אין האַנט אַריין — שפּילט זי. נעמט ער בלעטערן אָן אַלטע עקאַנאַמישע צייטשריפט — וואַקסט אויס אַ פּראַיעקט צום פינאַנץ־מיניסטער וועגן אַן איבערלעכער הלוואה. אין דער סמאַליאַרניע זענען ביי אים געוואַקסן העברעיִשע שירים און שפּעטער האָט ער מיט זיי דעם אויוון געהייצט. אַט דאָס איז זיין גליק און זיין אומגליק, פּלטיאלס, וואָס ער קאַן זיך אַנציינדן ביי יעדער זאַך, אָבער קיין זאַך פּאַרכאַפט אים נישט ביזן גרונט און אַזוי לייכט ווי ער קאַן זיך אַנציינדן, אַזוי לייכט קילט ער זיך אַפּ. בערל קאַן אים מיט אַלע זיינע מעלות און חסרונות, דעם אַלטן שד — דעם פּאַדלאַקס־ביין. ער זעט אין אים זיין אייגענעם קרומען שפּיגל און ער האָט אים ליב אַזוי ווי ער איז. אָבער שאַנעווען, שאַנעווען זיי זיך ביידע נישט. בערל, ווען ער איז נאָר אויפגעלייגט צו ריידן, זאָגט ער אַריין אין דעם פּאַמיליאַנט זיינעם, וואָס נאָר אין דער קאַרט שטייט. פּלטיאל, ווידער, מאַכט אָפּן חוזק פון בערלס אידעאָלאָגיע. איצט האָט ער דערפּילט בערלס שוואַכע מינוט און ער האָט זיך אַ נעם געטאַן צו אים מיטן גאַנצן ברען פון זיינע שדישע אויגן. — זעסט שוין, בערל, זעסט שוין? דו מוזסט אַליין מודה זיין, אַז איך בין גערעכט. מה־דאָך, אַ מענטש קאַן זיך אַליין דערעסן — בפרט נאָך אַנדערע מענטשן... אַ מיאוסער פּאָך, קרוב מיינער, צו וועלן מענטשן גליקלעך מאַכן. האַסט זיך אויסגעקליבן אַ מיאוסן פּאָך. איך קאַן דאָך דיך פון אַלע מאַל. וואַלסט געקאַנט זיין אַ נישקשהדיקער בעל־תפילה, אַ גוטער מעכאַניקער און וואָס נישט? האַסטו דיר גאָר אויסגעקליבן אַ פּאָך — מענטשן!

און אַז בערל האָט געוואַלט צום וואַרט קומען, האָט ער אים איבערגעשלאָגן: — און — שאַ, וואָס הערט זיך עפעס מיטן ווייץ? האַסט שוין פּאַרזאָרגט דאָס נישטעטל מיט ווייץ? וואַרט, וואַרט! וועסט נאָך לעקן האַניק פון זיי! דער דייטש וועט, אַם־ירצה־השם, דעם ווייץ דיינעם רעגולירן — לאַמיר נאָר האָבן אַ גוט גערעטעניש — און די יידן וועלן פון דיר פּאַסן שניידן — הערסט?

— ביים דיר אַפּ די צונג, שד איינער! וועסט שוין זען, אַז מיין אויסרע־כענונג איז געווען אַ ריכטיקע. דער דייטש וועט ביזן נייעם שניט אָנהאַלטן. אָבער אין גרונט גענומען איז בערלען געווען אַנגענעם וואָס דער פּאַמיליאַנט זיינער זאָגט אַרויס אַזעלכע אַפּיקורסישע געדאַנקען וועגן מענטשן און זייער אומדאַנקבאַרקייט.

בערל אליין האט גענוג כוח געהאט אין זיך די זעלביקע געדאנקען צו דערשטיקן.

יארן לאנג האט ער מיט פריזישער עקשנות און מיטן טאטנס פארמעגן געהאלטן אין פארווירקלעכן א שטיק סאציאלע אוטאפיע, און ווער זענען געווען זיינע מיטהעלפער? קיינער נישט פון דער זייט און קיינער נישט פון די וואס ער האט אין שפאן געטריבן, נאר זיין אייגענער פעסטער ווילן און די טיפע איבערזייגונג, אז ער טוט א גוטע, א מענטשלעכע זאך. דער מענטשן-מאטעריאל, איבער וועלכן אים איז אויסגעקומען צו ארבעטן, איז געווען הארט, נישט נאכ-גיביק. אים איז אויסגעקומען צו האקן ווי פון שטיין.

איז טאקע אויסגעקומען אזוי, אז ער, בערל פאדלאסקי, דער רייכער עקס-פערימענטאטאר, האט ליב מענטשן אין דער טעאריע. אין דער פראקטיק אבער איז ער קריגעריש צו זיי, ווי דער סקולפטאר מיטן האמער איז קריגעריש צו דעם שטיק מארמאר.

— גראף ליובאמירסקי קולטיווירט קירבעסן, פירשט בעקלעמישעו — זייד-ווערעם, און דער קרוב מיינער, בעריש פאדלאסקי, האט זיך גענומען צו קולטיווירן מענטשן.

דאס איז געווען פלטיאלס אלט שטעכווערטל, צו וועלכן ער פלעגט נאך צוגעבן:

— און ער ווייסט נישט — דער קרומער קאפ, אז זיין פאנטאזיע איז די אומ-דאנקבארסטע און די שעדלעכסטע.

אויף דעם האט בערל געהאט פאר זיין קרוב איין גרייטן ענטפער: — פאר מיין פאנטאזיע זאל דיר דער קאפ נישט דארן. טו וואס מען הייסט! און ער פלעגט שמייכלעך דערביי מיט א וועלפישן שמייכל. דעם זעלביקן שמייכל האט בערל געהאט, ווען ער פלעגט הערן די מיינונג וועגן אים, אז ער האט קיין הארץ נישט, אז ער זעט קיין מענטשן נישט, נאר הענט און פליצעס אויף דורכצופירן זיין רצון.

ער האט אליין מיטגעוויירקט, אז די מיינונג וועגן אים זאל זיך פארברייטערן. ער פלעגט זיך אויסבאהאלטן מיט הארציקייט, ווי מיט א גנבה, ווייל ער האט שוין לאנג זיך ארומגעזען, אז מענטשן זענען די גרעסטע עקספלאטאטארן פון יענעם הארציקייט.

ער איז אנגעגאנגען אין זיינע עקספערימענטן מיט א פעסטער האנט און ווען נישט די מלחמה וואלט ער שוין געהאלטן אויף א דרך. די מלחמה האט צעשטערט פיל פון זיינע דערגרייכונגען, א תל געמאכט פון זיינע נייע פלענער.

אַבער בערל האָט קיין צייט נישט געהאַט זיך אָפּצוגעבן מיט שווערע שטי-
מונגען. די לאַגע פון די לעבעדיקע מענטשן, וועלכע זענען פאַרבליבן אין זיין
רשות, איז געווען אַ ביטערע. די נויט האָט געטריבן צו ווייטערדיקער אַרבעט.
און דאָ ערשט האָט בערל זיך אַרומגעזען, וואָס פאַר אַ טייערן מיטהעלפער
ער האָט אין דער מלחמה. די נויט האָט געשאַפן ווונדער. דער מענטשן-מאַטעריאַל
איז געוואָרן ווייך און נאַכגיביק און זיך געלאָזט קנעטן אַזוי, ווי ער האָט געוואָלט
און פאַרשטאַנען.

און אַט זענען די רעזולטאַטן :

אַ יישוב פון יידישע האַרעפּאַשניקעס, וועלכע לעבן פון זייער אייגענעם שווייס
און מי און האָבן פון כל-טוב, בעת אין די שטעטלעך גייט מען אויס פאַר הונגער.
איז טאַקע בערלס מדינה ווי אַן אינדזל פון שפע אין מיטן דעם הונגערדיקן
י.ם. און דווקא איצט, אין דער צייט פון זיינע ממשותדיקע דערגרייכונגען, האָט
אים אַרומגעכאַפט אַ גערוועזענע שטימונג און ער איז גרייט אַלץ אַוועקצוואַרפן
און אַנטלויפן.

וואָס זשע איז געשען ? צי האָט זיך אין אים צעפלאַקערט די פּאַדלאַסקישע
קללה פון צעשטערן מיט די אייגענע הענט דאָס אויפגעבויעטע ?
פּלטיאל האָט דאָס אים אַמבעסטן פּוּת-חלום געווען.

אַט זיצט ער ביים אַפּענעם אויוון, אַרומגענומען זיין שפיציקע קני, ווי אַנטאַ-
קאַלסקיס מעפיסטאַפּעל, און צעלייגט פאַר בערלען אויף טעלערלעך זיין איצטיקן
משונהדיקן צושטאַנד :

— און פון וואָנען זאַלסטו זיין צופרידן, בעריש, אַז דו זעסט שוין אַליין,
וועהין דיין תורה האָט דיך פאַרנאַרט.

דיינע פריש-געבאַקענע פויערים זענען אַריינגעקראַכן אין דעם ווייץ און אין
די קאַרטאַפּלעס מיט קאַפיטעס און אַזוי גיך וועסטו שוין פון דאַרטן זיי נישט
אַרויסיאַגן. חומרדיקע דערגרייכונגען. און דו ביסט דאָך נישט אַזאַ טיפש, אַז דו
זאַלסט וועלן מאַכן יידן פאַר אידיאָטן בעת עס איז פאַראַן אַ קלוגע, ליכטיקע וועלט.
איז עס דען אַ לייזונג פון יידישן פּאַלקס-פּראַבלעם — זייער קאַסמאַס אַריינצוטרייבן
אין מאַגן ?

יא, ס'איז טיילווייז אמת, וואָס פּלטיאל זאָגט.

בערל האָט זיך שלעכט געפילט אין דעם קולט פון זאַטקיט, וואָס האָט אַרומ-
געכאַפט זיין לאַטיפּונדיע. דאָס איז געווען דער קעגנפּאַלוס פון זיינע אידעאָליס-
טישע שטרעבונגען.

מען האָט דאָ געפרעסן מיט כוונה, ווייל מען האָט געפילט ווי עס הונגערט
די וועלט !

בערל וואלט אבער אויף קיין פאל נישט נאכגעגעבן פלטיאלן, ווען עס געשעט נישט אין דעם מאמענט א קאטאסטראפע. נעמלעך: דער אש פון זיין ציגאר, וועלכן ער האט לויט זיין אלטער פריזישער געווינהייט אפגעהיט ווי אן אבן-טוב, האט פון אן אומגעלונגענער באוועגונג מיט דער האנט זיך אראפגעשאטן. דא האט בערלען זיך אויסגעוויזן, אז ער האט שוין בכלל נישט וואס צו פארלירן און ער האט נאכגעגעבן:

— פלטיאל, ביסט גערעכט.

— אהא, זעסטו שוין! — האט יענער אויפגעהויבן א שפיצקן שדישן פינגער פארן אייוועלע און אויפן שאטן אויף דער וואנט האט דער פינגער זיך אויסגעצויגן אין א גאנצער שפין.

אבער מערקווערדיק זענען די וועגן פון מענטשלעכן הארץ! אפילו פלטיאלס הארץ איז ווייך געווארן פון דעם, וואס בערל איז מיט אים מסכים און, אנשטאט אים ווייטער זיך איינצועסן אין די ביינער האט ער אים גאר גענומען מאכן קאמ-פלימענטן.

— און מיינסטו, בעריש, מיר געפעלט נישט דיין איצטיקער צוג אויף צוריק? דיין דראנג אוועקצולויפן פון דיין אויפטו ווו שווארצער פעפער וואקסט? עס געפעלט מיר דווקא זייער. אדרבא, עס איז גארנישט קיין סתירה צו דיין הנהגה. דאס שטרייכט אונטער די גאנצקייט פון דיין כאראקטער. בערל, דו ביסט אן אומ-היילבארער אידעאליסט. און גאנצע אידעאליסטן זענען אלע מאל גאר האלבע אויפטויער. אויף צו זיין אין ארדענונג מיט זיך מוזן זיי זיך אפשטעלן אין מיטן וועג. בערל האט אוועקגעלייגט דעם נישט-דעררייכערטן ציגאר, אויפגעשטאנען און אויסגעקנאקט די ביינער. דערביי האט ער זיך אפגעהארציק אויסגעגעענעצט.

— און דו, קרוב מיינער, — האט ער געזאגט — ביסט נאר פעיק אנצוטאפן א האלבן אמת. נישט די זאך מיינע גופא האט מיר דערעסן, נאר פון ענגשאפט ווער איך דערשטיקט. איך בין דעם מאסשטאב אריבערגעוואקסן. עס האנדלט זיך דא נישט מער אין זאט מאכן א פאר הונדערט מענטשן, ווען עס הערשט אומגליק און הונגער אויף דער וועלט. די גאנצע מענטשלעכע טבע דארף מען איבערברעכן. פארשטייסט? און צו דעם זענען ווינציק פריוואטע עקספערימענטן. דא, ברודער, פאדערט זיך אן איבערקערעניש, א רעוואלוציע, פארשטייסט? פלטיאל האט זיך די הענט געבראכן אין קאמישער פארצווייפלונג.

— קינדערלעך מיינע! דער מענטש איז א פארפאלענער! מיט רעוואלוציעס וויל ער איבערמאכן די מענטשלעכע טבע! ערשטנס — האלט נאך ניט ביי קיין רעוואלוציע. און צווייטנס — וואס איז אזוינס טבע — פויערישער קאפ? וואס איז אזוינס טבע? וועלן מענטשן דען אויפהערן צו עסן און צו שלאפן? משתין צו זיין

און צו קינדלען? געבוירן ווערן און פאַרלוירן ווערן? און אַט פון דער נעבעכדיקער, אומהיילבאַרער אומפולקאממענהייט זייערער שטאַמען דאָך אַלע אומגליקן אויף דער וועלט, פון אַ שילשול ביז דער וועלט־מלחמה, פון אַ ווייב אַ שלאַק ביז — סאַציאַלער אומגלייכהייט...

פּלטיאל האָט נאָך געהאַט לאַנג צו ריידן און געשמאַק צו ריידן אויף דער דאָזיקער טעמע. אַ גאַנצער אַרסענאַל פון אייגנאַרטיקן פּילפּול איז אים געשטאַנען צו הילף.

אַבער אין די רייד איז אים אַריינגעפאַלן לוקיאַן מיט אַ פּראָסט אויף די וואַנצעס און מיט שניי אויף די שטיוול. ער איז אַריינגעפאַרן, ווי אויף דער ביקס רייטנדיק, ווייל ער האָט זי מיט געראַש נאַכגעשלעפט פון הינטן, בעת די פּאַפּאַכע איז אים גאַר פאַרקראַכן אויף דער נאָז.

— עך, מאַט' מאַיאַ, נסים, פּאַנטעלימאַן אַבראַמאָוויטש! — האָט ער אויפֿ־ גערודערט די קאַנטאַר מיט זיין דונער־קול. ער האָט אַבער איצט באַמערקט פּאַדלאַסקין אין ווינקל און ער האָט זיך שעמעוודיק פאַרקייכט.

דאָן איז ער צוגעגאַנגען, ווי אים האָט זיך געדאַכט, שטיל און אויף די שפיץ פינגער צום קאַנטאַרטיש און אַוועקגעלייגט די לעדערנע טאַרבע מיט דער פּרישער פּאַסט, וואָס ער האָט נאָר וואָס געבראַכט פון ליאַסאָווע. און מער זיך איינהאַלטן האָט ער שוין ניט געקאַנט.

— פאַרשטרייקט, באַריס יאַקאָוולעוויטש, יעי באַהו פאַרשטרייקט! דער צאַר־ באַטישקאַ האָט זיך אָפּגעזאַגט פון טראָן און — ניטאָ ווער ס'זאָל קיניגן אין רוסלאַנד!

בערל האָט שטרענג אַ קוק געטאַן אויף לוקיאַנען, אַ פינטל געטאַן מיטן אויג און זיך אַ שנעל געטאַן איבערן האַלדן.

לוקיאַן האָט פאַרשטאַנען די אַנדייטונג און גענומען זיך צלמען.

— וואַט־טיע כריסטאַס, פאַרשטרייקט! גאַנץ ליאַסאָווע קאַכט.

פּלטיאל האָט שוין באַוויזן אַריינצוקוקן אין דער דייטשישער צייטונג און דער אויסדרוק זיינער איז געוואָרן ענלעך צו לוקיאַנס.

— האָסט דאָך געוואַלט אַ רעוואָלוציע, פּריץ מיינער! האָסטו זי. ניקאַלאַי האָט אַבדיקירט.

— אַט־אָ! לייענט, לייענט ווייטער! דאַרט שטייט אַלץ! — האָט זיך לוקיאַן.

פאַר פּרייד געקראַצט.

דעם פעטערס צווייטע פראָבלעם

בערל האָט נאָך מיט אידען אויג אויף אויג קיין צוויי ווערטער נישט גערעדט פאַר דער צייט פון איר אַנקומען.
— זאל זי זיך אויסרוען, זאל זי זיך דורכשלאָפן — האָט ער זיך אַליין פאַרענטפערט.

אַבער די אמתע סיבה, פאַר וואָס ער האָט זי אויסגעמיטן, איז געווען די, וואָס ער האָט אַ ביסל מורא געהאַט פאַר אַ טיפערן געשפרעך מיט איר. זי איז דאָך געקומען צו אים נאָך אַן עצה. איז זי אַבער אַנגעקומען אין אַזאַ צערודערטער צייט, ווען ער נייטיקט זיך אפשר אַליין אין אַן עצה. וויניקער פאַר אַלץ איז ער איצט פעיק געווען צו זאָגן אידען מיט דער פולער אַחריות: טו דאָס און דאָס. אַז ער האָט נישט געוואָלט מיט זיך אַליין וואָס צו טאָן.

און אויב ער איז איצט געלאָפן פון קאַנטאָר גלייך צו אידען, איז עס דערפאַר, ווייל אים האָט אַנגעשפאַרט דער פאַרלאַנג מיט עמעצן זיך צו טיילן וועגן די גרויסע געשעענישן אין רוסלאַנד.

דאָ, הינטערן דייטשישן פראַנט, איז דאָך אויסגעקומען אַז רוסלאַנד איז ערגעץ הינטער די הריי־חושך אָדער אפשר גאָר אויף אַן אַנדערן פלאַנעט. אַבער אין דעם דאָזיקן אויפגעוואַכטן רוסלאַנד איז דאָך איצט געלעגן זיין האַרץ און זיינע האַפענונגען.

און בערל האָט איצט געפילט די באַדערפעניש זיך אויסצוריידן מיט אַ פאַר נענטערע מענטשן, וועלכע זאָלן אויפנעמען זיינע רייד, נישט ווי פלטיאל — דער אייביקער סקעפטיקער. און ביי אידען וועט ער דאָך אַוודאי טרעפן נאָך מענטשן, ישראלן אפשר, דאַרעטשקען. אויב נאָך מיטאַג האָט אידען זיך אויסגעשלאָפן, זיצט מען דאָרט אַוודאי און מען רעדט וועגן וואַרשע.
און בערל האָט טאַקע אידען געטראָפן אַ מונטערע, אַן אויסגעשלאָפענע.

האַלב זיצנדיק אין אַנטוועכץ אויפן בעט און לעבן איר אויפן ראַנד פון בעט איו, ווי אַ שווערער זאָק מיט צרות, געזעסן ישראל מיט אַראַפגעלאַזטע הענט. עס איז שווער געווען זיך פאַרצושטעלן, אַז אַט דער זאָק מיט צרות איו היינט צו מיטאַג געווען אַריינגעצויגן אין חלוצים-טאַנץ.

און ווי ישראל איז געזעסן אַראַפגעבויגן צו דר'ערד פון זיין אייגענער האַפּע-נונגסלאַזיקייט, אַזוי איו ער אויך געבליבן זיצן ביי בערלס אַריינקומען. אידע האָט אָבער פריידיק אויפגעפלאַטערט, ווי אַ פרישער ווינט וואַלט אויף איר פנים אַ בלאַז געטאַן און צעשטויבט אַרום פנים דאָס דינע רויכל פון אירע קאַפּריזונע האַר. צוזאַמען מיט די הענט האָט זי אויך אויסגעשטרעקט צום פעטער בערל דאָס ווינטיקע פנימל מיט די שאַרפע קנייטשלעך ביי דער נאַז, ווי זיך אַנגעבאַטן אויף אַ קוש.

האַט דער פעטער זיך צעקושט מיט איר.

— האָסט דיך שוין אויסגערוט, אידע?

— יאָ, פעטער!

— האָט זיך שוין אַנגערעדט ווי אַ פויק? — האָט ער אַ ווונק געטאַן אויף ישראלן.

— יאָ — האָט אידע אַפגעענטפערט מיט אַ זיפן.

און דאָ האָט זיך בערל געכאַפט, אַז עפעס פעלט אים. יאָ, ס'האַט טאַקע געפעלט. דאָרעטשקע איו דאָ ניט געווען.

געלאַפן אַהער איו ער מיט דער דעה קודם אַרויסצולייגן די צייטונג. אָבער אין דעם איצטיקן מאַמענט האָט ער פּלוצלונג דערפילט, אַז דער פאַרלאַנג אַרויסצולייגן די גרויסע ניס וועגן רוסלאַנד איו אין אים ראַפטעם אַפגעשטאַרבן. ער האָט זיך אַליין דערשראַקן פאַרן דאָזיקן טויטגעפיל, וואָס איו געקומען צו אים דווקא איצט, ווען ער האָט זיך אַרומגעזען אַז דאָרעטשקע איו דאָ נישטאַ. ווען בערל וואַלט נישט געשטאַנען מיט דער פלייצע צום עלעקטרישן ליכט, וואַלט אידע געקאַנט באַמערקן, ווי בלאַס ער איו פּלוצלונג געוואָרן.

און בלאַס איו ער געוואָרן פון דער שווערער אַנטדעקונג, אַז די קליינע לערע-רין פון ניישטעטל האָט אויף אַ רגע געקאַנט פון אים פאַרשטעלן די רוסישע רעוואַלוציע.

ער האָט אַ צי געטאַן מיט די ברייטע אַקסלען, ווי אַראַפצוואַרפן אַ לאַסט פון זיי, אַ דריי געטאַן מיטן קאַפּ, ווי לויז צו מאַכן דעם קאַלנער פון דער טאַל-סטאַווקע, און אַז ער האָט זיך אויסגעדרייט צו ליכט, האָט אידע דערזען זיין שמייכל פיל ברייטער ווי געוויינלעך, ווייל געוויינלעך פּלעגט בערל ניט שמייכלען מיטן פולן מויל.

— האָסט פאַרשלאָפּן דעם סוף פון אַ תקופה, אידע! זיך געלייגט אין דער צייט פון רעאַקציע און אויפגעשטאַנען אין מיטן דער רעוואָלוציע.

ער האָט געלאָסן אַרויסגעצויגן פון קעשענע די צייטונג.

אידע האָט קינדיש מיט די הענט אַ פאַטש געטאַן, דערזענדיק דאָס גרויסע סענסאַציאָנעלע קעפל. אויך ישראל איז אַרויס פון זיין פאַרגליווערטן צושטאַנד, אַראָפּגעוואָרפן פון זיך דעם לעבעדיקן מת.

גערעדט האָבן שוין אַלע.

אידע — וועגן אַ ניי לעבן אויף דער וועלט, וואָס האָט זיך ביי איר אַסאַצירט מיט איר אייגן ניי לעבן...

ישראל — וועגן יידישער גלייכבאַרעכטיקונג. דער אינטערעס פאַר יידישע מאַסן איז — ווייזט אויס — ביי אים נישט אַפּגעשטאַרבן, נאָר געלעבט אונטערן אייז פון זיין אומגליקס־פאַרגליווערונג.

און בערל האָט גערעדט, כדי זיך אַליין צו הערן און זיך אַליין צו איבערצייגן, אַז דער אינטערעס פאַר דער רעוואָלוציע איז אין אים גיט אַפּגעשטאַרבן.

און ריינדדיק האָט ער זיך פאַרגעשטעלט, אַז דאָס וויל ער אויך איבערצייגן די קליינע לערערין, וועלכע הערט אים.

— אָבער וווּ איז עפעס דאָרע? — האָט ער אין מיטן רייזן, ווי פאַרבייגייענדיק, געפרעגט. איז ביי אידען פּלוצלונג אַפּגעפאַלן די באַגייסטערונג און ישראל איז צוריק פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ זאַק מיט צרות.

דאָרע איז אַוועק גיט לאַנג פאַר בערלס קומען.

— ביי דער נאַכט? אַליין? — האָט זיך בערל געוונדערט — ישראל, ווי דערלאַזסטו דאָס, האָ?

ביי אים איז רעכט געווען, אַז די לערערין האָט אַליין אַוועקגעמאַרשירט אין ניישטעטל. זי איז פעיק געווען אויף אַזעלכע ווילדע גענג.

אָבער דאָרעטשקע האָט זי גיט געזאַגט, אַז זי גייט אַוועק. זי האָט זיך אַרויס־געשלייכט געזעגנט. האָבן זיי געמיינט: טאַמער וויל זי זיך אויסוויינען אין דער שטיל.

— וואָס עפעס וויינען? — איז בערל געוואָרן נאָך מער אומרויק.

אים האָט זיך אויסגעוויזן, אַז אידע מיט ישראלן דערריידן עפעס נישט.

אָבער אידע האָט דעם פעטער אַנגענומען ביי דער האַנט און האָט זיך מודה געווען אין איר שולד: זי האָט זיך אויסגערעדט פאַר דאָרעטשקען, אַז ביסטריצקי איז געשטאַרבן.

— ביסטריצקי?

— נו, יא, ביסטריצקי, דאָרעטשקעס אַמאָליקער האַרץ־פריינד. ער איז אומגע־

קומען ערגעץ ביי די דייטשן אין געפענגעניש. גאנץ ווארשע האָט זיינער צייט מיט דעם געקאָכט. מען האָט אַפילו געשמועסט וועגן אַן אויספאַרשונג, ווייל מען איז חושד, אַז ביסטריצקין האָט מען דערהרגעט און באַרויבט.

אידיע האָט זיך פאַרענטפערט. זי זאל געווען זיך פאַרשטעלן, אַז אויף דאַרען וועט די ידיעה מאַכן אַזאָ רושם, וואָלט זי דאָס צום מויל ניט געבראַכט. זי האָט געמיינט, אַז דאַרעטשקע האָט שוין לאַנג איבערגעקערענקט איר אַמאָליקע אומ-גליקלעכע ליבע צו דעם אויסוואַרף.

אידיעס פנים האָט אַפגעשפיגלט אַ טאַפלטע שפיל: אי פון אויפריכטיקער חרטה, אי פון שעלמישן, אומברחמנותדיק-ווייבלעכן נייגער, ווי אַזוי וועט דער פעטער בערל איצט רעאַגירן אויף דעם.

און בערל האָט רעאַגירט גאַנץ איינפאַך. ער האָט אַנגעטאַן די פאַפאַכע אַרויפ-געכאַפט דעם פעלץ אויף זיך און אַוועקגעלאָזט זיך אין דער נאַכט אַריין אַפּוזן דאַרעטשקען.

דאָס וואָלט דאָך געווען אַ פשוטער משוגעת פון איר זייט, אַוועקצולאַזן זיך איצט פון פּאָדלאַסיע קיין ניישטעטל אַן אַ באַגלייטער. וועלף האָבן געבאַלעבאַטעוועט אויף די וועגן, אַ פאַר מאָל זיך שוין אַריינגעריסן אין שטאַל. ביי דער נאַכט פלעגט קיינער ניט אַרויס פון הויף אַן אַ רעוואָלווער. אַבער אויף דאַרעטשקען איז אַלץ צו גלייבן. נישט נאָר איז אַ מאַמענט פון פאַרצווייפלונג — ביי איר איז סתם געווען אַ קרן צו פאַרשאַפן אַ נאַענטן מענטשן שרעק און עגמת-נפש. זי האָט דאָך זיכער געוויסט, אַז בערלען וועט זי פאַרשאַפן קרענקונג מיט איר פלוצלונגדיקן פאַרשווינדן פון הויף אין שפעטן ווינטער-אַונט. און אויף דעם האָט זי טאַקע געוויס אויסגערעכנט. בערל האָט, אַגב, אויך פיינט געהאַט צו בלייבן איר שולדיק. און אַזעלכע ווילדע באַציונגען האָבן זיך שוין איינגעשטעלט צווישן זיי: אַ מין ספּאַרט פון פייניקן איינער דעם צווייטן. אַט וועט ער זיך נאָך דערקונדיקן, צי זי איז דערגאַנגען צו זיך אַהיים בשלום. און אויב ביי איר אין צימער איז נאָך ליכטיק, וועט ער פאַרקערעווען צוריק און דאָן מעג זי שוין לאַנגע וואַכן זוכן די געלעגנהייט מיט אים זיך צו באַגעגענען.

פאַר בערלען איז זיין אייגן געפיל צו דער קליינער לערערין געווען אַן אַפּקו-מעניש. דאָס איז געווען אַ געפיל וואָס האָט אַריינגעבראַכט כאַאָס און צעוואַרפנקייט אין זיין אויסגעמאַסטן, סיסטעמאַטיש לעבן. בערל פּאָדלאַסקי טאָר נישט האָבן אַזעלכע געפילן צו אַ פרוי. בערל פּאָדלאַסקי קאַן זיין מיט אַ פרוי באַפריינדעט, מעשה חבר. ער קאַן אויך האָבן מיט אַ פרוי אינטימערע באַציונגען. אַבער אין לעצטן פאַל וויקלט זיך גאַר שנעל אויף פאַר אים די גאַנצע מיספאַרשטייעניש, די ווילדערעמדקייט צווישן מאַן און פרוי ביי די אינטימסטע באַציונגען און דאָן זוכט

ער וואָס שנעלער אָן אויסוועג, אַ באַפריינג פון דער רעלאַטיווער אינטימקייט. פּאָדלאַסקין קאָן אַ פּרוי געפּעלן, זי קאָן אַפּשר אַ מאָל אויך זיך איינעסן אין אים, אָבער אַז פּאָדלאַסקין זאָל אַ פּרוי וויי טאָן — דאָס איז שוין גאָר אַ זעלטענע דער־שיינונג. צו דעם דאַרף שוין די פּרוי האָבן גאָר באַזונדערע אייגנשאַפטן, וואָס מען טרעפט זיי טאַקע נאָר אין דער אייגענער פּאָדלאַסקי־משפּחה. נישט אומזיסט האָבן די פּאָדלאַסקים נישט געקאָנט זיך צוקלייבן קיין ווייבער פון דער פרעמד. און די פּאָר זעלטענע פּאַלן ווען אַ פּרוי האָט אים וויי געטאָן, דערמאָנט זיך איצט בערל מיט אַ מין חיהשן טראַגזום. ווייל ער פילט, אַז דער ווייטיק האָט זיך אים אָפּגערופּן. די קליינע, קרענקלעכע לערערין מיט די בלויע חוצפהדיקע אויגן — זי טוט אים וויי. און צו אַזעלכע פּרויען וואָס קאָנען וויי טאָן האָט בערל קיין מאָל קיין גליק נישט געהאַט. דאָס איז שוין נישט קיין פּרוי. דאָס איז אַ מין באַרוועסער גאַט, וואָס שפּאַנט איבער זיין האַריקער ברוסט, בעת ער ליגט צו דער ערד אַ צוגענעגלטער — שפּאַנט איבער זיין ברוסט און ווייסט דעם סוד פון זיין אונטער־באַווסטזיין.

און ווער איז זי — דאַרעטשקע — אַט די קליינע פּרוי מיט די סודות פון איר קרענקלעכער פּאַרגאַנגענהייט, וועלכע זי האָט אַלע ביז איינעם אויפּגעדעקט פּאַר אים, כדי אים וואָס מער וויי צו טאָן? נאָך אַלעמען איז זי דאָך קעגן אים אַ קינד. און וואָס שטעקט מער אין זיין ווייטיקלעכער זאָרג איבער איר? מאָן, וואָס גאַרט נאָך דער פּרוי, אָדער מאָן, וואָס גאַרט זיינע נישט־אויסגעלעבטע פּאַטער־געפילן אויסצולאָדן? און וואָס איז, אין גרונט גענומען, דאָס ווילדע געראַנגל, וואָס זיי פירן צווישן זיך שוין פון אַ לענגערער צייט, ווי צוויי חיות אין וואַלד. וואָס שטויסט זיי אָפּ איינער פון דעם אַנדערן, און וואָס בינדט זיי צוזאַמען? אויב מען זאָל דאָס אַלץ באַצייכענען מיט דעם טראַפּאַרעטן וואָרט „ליבע“, דאָן איז די מענטשלעכע טערמינאַלאָגיע קיין שמעק טאַבאַק נישט ווערט.

אין דער שטילער, נישט־פּראַסטיקער נאַכט שפּאַנט בערל האַסטיק, באַרג־אַרויף צו די פייערן פון נישטעטל. ער שלינגט מיט גרויסע טריט דעם סקריפענדיקן שניי און קוקט צום לויטערן הימל מיט זיינע קליינע ווייטע איינגעפרוירענע און צאַפּליקע פייערלעך. דאָס זענען בריליאַנטענע גליווערעם, וואָס צאַפּלען זיך אין שפינוועבס פון דער קאַלטער אייביקייט.

בערל האָט אַראַפּגעקוקט און געטראַכט:

— אייביקע געזעצן! וואָס האָט איר בכלל פאַר אַ שייכות צו דעם מענטש, וועלכן ס'איז נישט קאַלט און נישט וואַרעם פון אייער קרישטאַלענער, נאַריש־געטלעכער האַרמאַניע? אַ מענטש איז נישט קיין טייל פון דער נאַטור, נאָר אַן אויסנאַם. אַ כּופּר! יאָ, אַ כּופּר בעיקר, ווייל ער איז פאַר זיך אַליין דער עיקר.

ער האָט זיך דערוויל דערמאָנט, אַז פאַר דער צייט האָט ער זיך נישט אומ-
געקוקט אויף ביידע זייטן וועג, צי ליגט נישט ערגעץ דאַרעטשקע אַ פאַרחלשטע,
אַ פאַרצוקטע, אים האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס לויפט ער זי זוכן דורך דער אייביקייט.
און שוין נישט צום ערשטן מאל לויפט ער אַזוי, נאָר זיין געלאָף חזרט זיך איבער
אין אייביקן קרייז. דאָס יאָגט ער זיך נאָך איר? צי דאָס יאָגט ער זיך נאָך זיין
אייגענעם שאַטן אין דער אייביקייט?

און אין דער צייט ווען בערל איז געלאָפן זי זוכן מיטן וועג צום ניישטעטל, איז
דאַרעטשקע שוין ווידער געזעסן ביי אידען אין צימער און, כלומרשט אַ רויקע,
אַריינגעקוקט אין אידעס אַ בוך. אויף אידעס באַמערקונג, אַז דער פעטער איז
געלאָפן זי זוכן, האָט זי נאָר מיט אַ גרינגשעצונג אַ הייב געטאָן דעם שמאַלן אַקסל.
— אַוודאי געלאָפן אין ניישטעטל, דער משוגענער.

— אַ משוגענער? — האָט זיך אידע באַליידיקט פאַרן פעטער בערל.

— אַוודאי אַ משוגענער...

און שפעטער האָט דאַרעטשקע אויפגעהויבן פון בוך אַ פאַר בלויז אויגן,
נישט קיין חוצפהדיקע, נאָר פאַרטערטע און אַנגעפילטע מיט טיפן צער.

— אַז מען קאָן צו אַזאַ צעבראַכענעם נפש, ווי איך, האָבן זיין באַציונג —

דאַרף מען שוין זיין משוגע.

וועגן ביסטריצקין האָט זי שוין מער קיין וואָרט נישט דערמאָנט, ווי די ידיעה
וועגן זיין טויט וואָלט שוין אין גאַנצן זיך אויסגעוועפט פון איר געדעכעניש. זי
האָט זיך נאָכגעפרעגט וועגן דער מאַמען און זיך געווישט די פאַרטערטע אויגן
און ווידער ווי מיט אַ גרינגשעצונג געצוקט מיט די אַקסלען, ווען זי האָט אויס-
געדריקט איר פאַרווונדערונג וואָס בערל האָט, זי נישט פרעגנדיק, געשיקט דער
מאַמען אַזאַ גרויסע סומע געלט.

אויף אידעס פאַרויכטיקער פראַגע, וווּ זי האָט זיך אויסבאַהאַלטן, בעת בערל
איז דאָ געווען, האָט זי דערציילט, אַז זי איז געזעסן ביים וועטערינאַר אין אַמבולאַ-
טאָריע, נעבן בערלס פאַרווונדעטן הונט.

זי האָט דערציילט וועגן דזשעקס לייזן, וועגן דער אַפּעראַציע, וואָס דער וועטע-
רינאַר האָט אים געמאַכט און אירע אויגן האָבן איצט אַן אויפהער געטרערט און זי
האָט שוין די טרערן נישט אַפּגעווישט. און פון איר צאַרטקייט צו בערלס אומגליק-
לעכן יאָגדהונט האָט אידע אַרויסגעפילט, אַז די אומגליקלעכע דאַרעטשקע האָט
דעם פעטער בערלען שטאַרק ליב.

מיט דער ידיעה וועגן דער רוסישער רעוואָלוציע האָט זיך דאַרעטשקע ווייניק
וואָס איבערגענומען. זי האָט נאָר באַמערקט מיט אַ שמייכל דורך טרערן, אַז בערל
וועט איצט וועלן איבערקערן אַ וועלט.

אין זייער גאנצן געשפרעך האט ישראל קיין אַנטייל נישט גענומען. ער איז געשטאנען ביים פענצטער, צו זיי מיטן רוקן, און, צוגענייגט דעם קאפּ צו דער קאַלטער שויב, האָט ער געזעטיקט זיין פינצטער געמיט מיט דער פינצטערניש פון דער נאַכט.

און פּלוצלונג האָבן ביידע פּרויען אויפגעציטערט און ישראל האָט אַוועק־געריסן דעם קאָפּ פון דער שויב. דאָס האָט אַ קנאַל געטאַן אַ נאַנטער שאַס און זיך צעשפּרייט אין אַ הילכיקן עכאַ. נאָך דעם ערשטן קנאַל — אַ צווייטער. און אַט איז שוין שטיל געוואָרן, אַזוי, אַז די פּרויען האָבן געהערט זייערע הערצער קלאַפּן. — אַ וואַלף אַוודאי — האָט ישראל געפרוווט זיי באַרויקן.

דאָרע איז געלעגן צוגעפאַלן מיטן פנים צו אידעס הענט און כמעט נישט געעטעמט. און אידע האָט דערהערט און דערפילט די אַלטע שטילקייט אין צימער, די שטילקייט פון די אַלטע פּריזישע גאַבעלינען, וואָס קוקן שוין פון די ווענט אַראָפּ לאַנגע יאָרן און וואַרטן אויף עפעס אַן אומגליק, אַ קאַטאַסטראָפּע, אַבי אַרויסצוגיין פון זייער פאַרכישופּטער שטומעניש. און אַט איז די דערוואַרטונג אַנגעצויגן ווי אַ סטרונע ביזן העכסטן גראַד. באַלד פּלאַצט זי.

און אויף די שטיגן האָבן זיך דערהערט שטאַלפּערדיק־שטייפּע טריט. און ס'איז אַריין דער פעטער בערל אַ בלאַסער, מיט באַהאַלטענע אויגן.

מיט די הענט אין די קעשענעס און אויף קיינעם נישט קוקנדיק האָט ער גענומען שפּאַנען איבערן צימער היץ־און־צוריק.

— פעטער! ווער האָט געשאַסן? — האָט אידע זיך דערוועגט צו פּרעגן.

האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און זיך אומגעקוקט אויף אידען. און איר האָט זיך געדאַכט — ער האָט אַ שמייכל געטאַן.

— דאגה ווער? איך האָב געשאַסן. האַסטו זיך איבערגעשראַקן?

גערעדט האָט ער קוקנדיק אויף אידען און ס'איז אויסגעקומען ווי ער וואַלט דאָרעטשקען נישט באַמערקט.

האָט דאָרעטשקע זיך אויפּגעהויבן צו בערלס פנים מיט אַ פאַר אויגן פון אַ סאַמנאַמבולע.

— דו האַסט אים דערשאַסן?

און בערל האָט זיך שלעכט צעשמייכלט מיט אַ האַלבן מויל.

— אַ קראַנקן הונט — דערשיסט מען.

איז דאָרעטשקע אומגעפאַלן מיט אַ ווילדן ווייגעשריי.

— אי! אַ קראַנקן הונט דערשיסט מען!

אַ מענטש אליין

ישראלן האָט עפעס אָפגעשטויסן פון שלאָף, ווי מען וואָלט אים אין חלום דערמאָנט. אַז אַ וויכטיקע זאַך איז פאַרלאָרן געגאַנגען און אַז ער האָט נאָך נישט ווי געהעריק אָפגעמאַסטן דעם פאַרלוסט.

ס'איז נאָך געווען שטאַק פינצטער, ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט. אָבער לויט דער ראַשיקער נישטערער וואַכקייט, וואָס האָט העל און ווייטיקלעך זיין מוח אָנגע-צונדן, האָט ער געזען, אַז מער מיט קיין אויג צומאַכן קאָן ער שוין נישט און אַז מען דאַרף זיך תיכף נעמען עפעס טאָן.

ישראל האָט זיך אליין אינסטינקטיוו געהיילט פון דעם גייסטיקן בראַך, וואָס זיין אומגליק האָט פאַר אים פאַרשאַפט. זיין גאַנצע קראַנקייט איז באַשטאַנען אין איין שאַרפן בליץ פון געדעכעניש. עס פלעגט זיך אָנצינדן אומגעריכט, מאַמענטאַל, אויף דער וואַך, צי אין חלום, אַלץ איינס, און דער תהום פלעגט באַלויכטן ווערן: — אַ ווייב מיט צוויי קינדער! אַ-אַ!

און נאָך דעם בליץ פלעגט שוין מער אין דעם גאַנצן גוף זיינעם נישט פאַר-בלייבן קיין איין פינטעלע, וואָס זאָל נישט פילן די אימהדיקע נאַכווייעניש. ישראל האָט געהאַט נאָר איין מיטל זיך צו ראַטעווען פון ווילדן ווייטיק — איינשפאַנען זיך אין עפעס אַן אַרבעט. און מיט דעם האָט ער זיך געהיילט. ער פלעגט זיך באַהאַלטן פון זיין אומגליק הינטער דער אַרבעט, פאַרהאַרעווען זיך ביז צום פאַרטעמפן די געפילן און די מחשבות, איינוויקלען זיך אין דעם וואַלקן פון איבער-מידקייט און אַריינפאַלן אין אַ שטיינערנעם שלאָף.

האָט מען שוין אין פאַדלאַסיע זיך צוגעוויינט צו זיינע פלוצלונגע אַנפאַלן פון פלייסיקייט סיי ביי טאָג, סיי אין מיטן דער נאַכט.

ווי אַ געניטער חולה, וואָס גרייט זיך אָן רפואות פאַרן שלאָף, אַזוי פלעגט ישראל האָבן אָנגעגרייט אַדער צוגעטראַכט עפעס אַן אַרבעט אויפן פאַל, טאַמער וועקט עס אים איבער.

ער איז אויך איצט אויפגעשפרונגען פון געלעגער, אָנגעצונדן אַ ליכט און אייליק זיך אָנגעטאָן, מיט דער טעמפער בענקשאַפט, וואָס גיכער זיך איינ-צושפּאַנען.

אַ פּאַר מינוט שפּעטער האָט ער זיך שוין געפּאַרעט ביי פּערד און שליטן אויפן הויף, ביים שוואַכן שיין פון לאַמטערן. פּונאַנדערנעמענדיק דעם צוגעפּרוי-רענעם געשפּאַן האָט ער זיך איבערגעקוקט מיט דעם קרייז פון שטילער פינצטער-ניש, וואָס האָט אים מיטן לאַמטערן און מיטן זיפּצנדיקן פּערד אַרומגערינגלט, און זיך געטראַכט:

— אפשר בין איך טאַקע אַ נאַכטוואַנדלער ?

— וויאָווישטאַ — האָט ער דורכגעבראַכן זיין אייגענע היזעריקייט און די פּאַרטייעטע שטילקייט פון הויף.

און מיט אַ וואַכעדיקן פּוס-טריט אין דעם יום-טוב פון שטילער פינצטערניש האָט דאָס פּערד אַרויסגעטראָגן דעם שליטן מיט ישראלן, מיט דעם ברענענדיקן לאַמטערן פון הויף.

אַ האַלבע שעה שפּעטער איז ישראל שוין געפּאַרן באַרג-אַראַפּ, צום וואַלד, הינטער ניישטעטל, געגליטשט זיך מיט אַ ליידיקער שנעלקייט איבערן שוואַרצן וועג, וואָס האָט זיך פּאַרנומען צו דער גראַקייט פון די פעלדער. דאָס פּערד איז זיך מעסיק געלאָפּן און אין בויך האָט אים לאַנגווייליק-ריטימיש געשלוקערצט דער לעבער.

ישראל האָט געפילט דאָס פייכטע ערב-פּרילינגווינטל אין פנים און די הענט האָבן אים געשוויצט און געבענקט נאָך די קורצע און דורכגעפּרוירענע שייטן בעראַזענע האַלי, וואָס שטעכן אונטער די נעגל מיטן צוגעפּרוירענעם שניי און וואָס פּאַלן אין שליטן אַריין אויף זייער ריכטיקן פּלאַץ אין שטויס מיט אַזאַ פּריילעכן טרוקענעם און קורצן קלאַנג. דאָס איז ער געפּאַרן אין וואַלד נאָך האַלי פּאַר דער שול און געוואַלט האָט ער זיך פּעדערן מיטן האַלי אין ניישטעטל נאָך איידער די ערשטע פליסיקע באַלעבאַסטע צעקריגט זיך מיטן אַלטן ביים פּונאַנדערפירן די ראַשטשינע.

דערווייל איז נאָך גרויע נאַכט אַרום. דערווייל לויפט ער לעבן שליטן, אַנטקעגן דעם ערב-פּרילינגווינטל, ער לויפט כדי צו זיין אין באַוועגונג. זאָלן די גלידער ניט פּאַסטן און דער מוח ניט טראַכטן.

עס טראַכט זיך אָבער. עס טראַכט זיך וועגן דעם, אַז דער בליץ, וואָס האָט אים היינט אויפגעוועקט, דער בליץ פון דערמאַנונג, האָט אַ שייכות צו אידעס קומען. אַ פּריינדלעכע האַנט, אַ פּריינדלעכער זיפּן און — אַט זענען שוין ווידער אַפן די ווונדן.

ער פאלט אויפן פלאַכן שליטן, אויפן אונטערגעבעטן היי, ווי אַ געשאַסענער.
ער שוועבט אַזוי נידעריק ביי דער בלאַסער, נישט-וואַרהאַפטיקער ערד, אַז ער קאַן
זיך מיט די הענט אָן איר אַנכאַפּן. און עס זינגט זיך אַ טרויעריק זמרל:
— אַ ווייב מיט צוויי קינדער! אַאַ!

שוין פאַרבייגעפאַרן דעם דאַרף באַריסאָוקע מיט געשוואַלענע דעכער, ווי
מאַהאַראַדזשעס מיט פאַרבונדענע קעפּ. פון אַ ווייטן לאַדנשפּאַלט פּאַלט אַ פּאַס ליכט.
דער פּויער איז קאַרג. ער וועט נישט ברענען קיין פּויער אַזוי אומזיסט-אומנישט.
אפּשר שטאַרבט דאַרט אַ קינד? אַ קליינס, אַ בלאַנדס, ווי זיין משהלע?

אַבער ווען דער פּאַס ליכט איז פאַרשווונדן האַט ישראל דערפּילט, אַז עס פעלט
אים עפעס. ער בענקט נאָך דעם פּאַס ליכט, נאָך דעם שטאַרבנדיקן קינד בענקט ער.
און פאַר וואָס קומט עס אים, ער זאָל זיין אַ מענטש אַליין, אַן אַרויסגע-
שטויסענער פון דער פאַרריגלטער, שלאַפּנדיקער וועלט, וואָס זי שפּירט אַפּילו
נישט ווי ער גליטשט זיך איבער איר שניי-פּערענע!

לינקס, ביים עק פון פעלד טאַפּט אַן דאָס אויג די פאַרטייעטע טונקלקייט פון
וועלדל און דאָס וועלדל דערמאַנט ישראלן אַן דעם קליינעם פּאַדלאַסער בית-
הקברותל, וואָס האַט זיך דאַרט צוגעטויליעט אין אַ ווינקל, ווי צייטווייליק, און די
דערמאַנונג פּילט אַן ישראלס פאַרגליווערט האַרץ מיט אַ זודיקער, יאַמערדיקער
טרייסט:

אויף דעם פּאַדלאַסער בית-הקברותל האַט ער דאָך זיין אייגן פּלייש און בלוט
באַהאַלטן, דאַרט ליגט דאָך אונטערן פאַרפרוירענעם שניי זיין בלאַנד קינד, משהלע.
וואָס צוליב די פרעסט האַט מען שוין עס נישט געקאַנט אַוועקפירן צו דער מאַמען
און דעם ברודערל זיינעם אויפן ליאַסאָווער גרויסן בית-עולם.

פאַרגייט אים איצט דאָס האַרץ אין שניידנדיקן פיין, אַז דעם קינד איז אַזוי
אומעטיק אויפן קליינעם בית-הקברותל ביים וועלדל, אַפּגעריסן פון זיין טויטער
מאַמען און טויטן ברודערל. אַן עוולה איז געטאַן געוואָרן דעם קינד!
און צוליב די גרויסע פרעסט איז דאָס קברל אַפּילו נישט אַרומגעמויערט —
וויי! אַ פאַרפרוירן בערגל ערד מיט שניי באַדעקט און דאָס איז אַלץ!

און תּיכּף דערפּילט ישראל אַ נאַגנדיק באַדערפּעניש צוצופאַרן צום קליינעם
בית-הקברותל, געוואַר ווערן דעם קינדס קברל איצט, אין גרויען צודעק פון דער
ווינטערדיקער נאַכט, ווען זיי זענען ביידע אַזוי עלנט און אַזוי טרייסטלאַז.

האַט ער פאַרקירעוועט דאָס פּערד פון גלייכן וועג אַראַפּ לינקס, צום וועלדל.
האַט ער זיך אַפּגעשטעלט אין טיפּן האַרטן שניי און צוגעבונדן דאָס פּערד צו די
נידעריקע ביימלעך. איז ער געקראַכן אין שניי ביז די קני, כדי זיך אַריבערבאַ-
קומען איבערן גראַבן, דורך וועלכן דאָס בית-הקברותל איז געווען אַפּגעשיידט

פונעם פעלד. און ערשט איצט, ווען ער האָט שוין אָנגערטראָפן מיט די שטיוול אויף די ערשטע פּאַר מצבות, איז אים קלאָר געוואָרן, אַז ער וועט דאָס ניט-אַרומגעצוימטע קברל אין דעם שנייפעלד ניט געפינען. איז די פיין געווען גרויס. לאַדי, וואָס ער איז אָפּגעשיידט פון קינד דורך דער מחיצה פון טויט און לעבן, ליגט נאָך צווישן זיי אַ מחיצה פון שניי און ער קאָן דאָס קברל נישט אויסגעפינען! טאַפטשעט ער אומבאַהאַלפן אין טיפן שניי אויפן קליינעם שטח, טאַפט אַרום זיך די בלינדע, קאַלטע ווייכקייט און ברומט:

— קינד מיינס! וווּ ביסטו מיר פאַרוואַגלט געוואָרן!

ער פרוּווט אָפּילו אַנרייבן אַ נאַסע שוועבעלע, כדי צו באַלויכטן די מחיצה צווישן אים און זיין בלאַנד קינד משהלע, וואָס געפינט זיך דאָ ערגעץ נאָענט, מיט דער האַנט צו דערלאַנגען, אָבער אויף אַן אַנדער, גאָר אַן אַנדער וועלט. און פּלוצלונג דערזעט ער ווי דאָס פאַרלאַרענע, אָפּגעבראַכענע שוועבעלע איז פאַרטראָגן געוואָרן ווייט אויפן שניי און דאָרט ליגט עס און עס טליעט, גריין-שוועבלידיק. און נישט עס צינדט זיך אַן רויט און נישט עס וויל זיך אויסלעשן, נאָר אַזוי ווי עס וואַלט זיך אָפּגעבראַכן און צעטיילט אויף צווייען — איין פּלעמל לעבן דעם אַנדערן.

און ווען ער רייבט זיך אויס די אויגן מיט דער נאַסער האַנט און גיט ווידער אַ קוק אין דער זעלבער ריכטונג — זענען די גרינע פּלעמלעך נישט פאַרשוונדן, נאָר זיך ווידער געטאַפּלט. איצט זעט ער שוין צוויי פאַר טליענדיקע שוועבל-פּלעמלעך אויפן שניי.

און גלייכצייטיק דערהערט ער דאָס אומרויִקע כראַפּען פון דעם פּערד ביי די ביימלעך, אויף יענער זייט גראַבן. ווערט אים קלאָר: וועלף.

אין דעם געגנט זענען וועלף נישט קיין זעלטנקייט, און ישראל האָט ביי זיך אַ רעוואַלווער. עס נעמט אים אָבער אָפּ די הענט פאַר שרעק, וואָס ער טרעפט זיך מיט די וועלף דוקא ביי זיין קינדס קברל און דאָס קברל איז אונטערן שניי, אַ קליין בערגל ערד, נישט באַשיצט, נישט אַרומגעמויערט.

און אַזוי ווי אין שטיינערנעם חלום שטייט ער אין שניי איינגעגראַבן און קוקט זיך איבער מיט זיין שרעק, וועלכע האָט גאָר קיין מענטשלעכע גרענעצן ניט. עס טאַפלען זיך די גרינע פּלעמלעך פאַר זיינע אויגן. שוין דריי פאַר, שוין פינף.

— אַוועקט! דערהערט ער פּלוצלונג זיין אייגן אָפּגעהאַקט געשריי — אַוועקט! און ער האָט צוויי מאַל אויסגעשאַסן, פון וואָס די פּלעמלעך האָבן זיך תיכף אויסגעלאָשן, כדי אַ פאַר מינוט שפּעטער אויפצולויכטן פון אַן אַנדער ריכטונג. דריי דייטשישע מיליטער-לייט זענען געריטן פּוס-טריט דורך דער גרויער

ווינטערנאַכט, אויסשפירנדיק, צי די פויערים פון דער געגנט גראָבן נישט אויס ערגעץ קיין קאַרטאָפֿל פון זייערע באַהעלטענישן. האָבן זיי דערהערט צוויי ווייטלעכע שאַסן הינטערן וואַלד און זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט. שפעטער האָבן זיי דערזען: הינטערן וואַלד ווערט ליכטיקער, עס צינדט זיך אָן און עס צעפלאַקערט זיך אַ פייער. זענען זיי שוין צוגעריטן אין גאַלאָפּ. און זיי האָבן דערזען:

אַ מענטש אָן אַ היטל פאַרעט זיך ביים צעוואַקסענעם פלאַקער, ווי ער וואַלט געבראַטן קאַרטאָפֿל, און עפעס שרייט ער מיט ווילדע קולות און פון צייט צו צייט שליידערט ער אויף רעכטס און אויף לינקס אַ ראַקעטע פון ברענענדיקן היי. זענען די דייטשן אַראַפּגעשטיגן פון די פערד און מיט אַנגעלאַדענע רעוואַלווערן זיך געלאָזט גיין צום פייער-צינדער.

און אַז ישראל האָט דערזען פאַר זיך לעבעדיקע מענטשן, האָט ער זיך צעוויינט פאַר פרייד. און ער האָט דערציילט פאַר די דייטשן וועגן די וועלף און זיין קינדס קברל. האָבן זיי באַהאַלטן די רעוואַלווערן און די אויגן זיך געווישט.

און אַ סך טעג און נעכט האָט נאָך ישראל אָפּגעקעמפט מיט די וועלף, באַ-שיצנדיק זיין קינדס נישט-אַרומגעמויערט קברל, און געברענגט האָבן אויף אים זיינע קליידער, וועלכע האָבן זיך אַנגעצונדן פון צעלייגטן פייער.

און געפרעסן האָט אים די קעלט, ווייל ער האָט שוין אַלץ פאַרברענט אויף זיך און איז געשטאַנען אין פעלד אַ נאַקעטער. און זיין אַרט פאַרלאָזן האָט ער נישט געקאַנט און ווער עס זאָל אים צודעקן איז נישט געווען, ווייל ער איז געווען איינער אַליין, אַ מענטש אַליין אויף דער וועלט.

אַבער אין די רגעס ווען ער איז געקומען צום באַווסטזיין, האָט ער באַמערקט פאַר זיינע אויגן אַ צאַרטע האַנט שוועבן — אַ האַנט ווי אַ טויב אין ראָזן אָפּשיין פון פלאַקער. און ווי אַ טויב האָט די האַנט זיך אַראַפּגעלאָזט אויף זיין שטערן. האָט ער צוגעמאַכט די אויגן, כדי צו פאַרהאַלטן דעם טרייסטיקן חלום וואָס לענגער.

און אַז ער איז איבערגעקומען די שווערע קראַנקייט און געעפנט די אויגן אַן אויסגעניכטערטער, האָט ער דערזען לעבן זיך אידען זיצן. זי איז געזעסן פאַר-זאַרגט, אַנגעשפאַרט אויף דער האַנט. און דערקענט האָט ער די האַנט, ווי אַ טויב אין ראָזן פלאַקער.

און איינגעזאָפט האָט ער מיט די אויגן די זאַרג פון איר אָפּגעצערט פנים. דאָס איז געווען די זאַרג פון אַ שוועסטער און פון אַ מוטער. פון אַן עלטערן פריינד און פון אַן אומבאַהאַלפן קינד.

האַט ישראל פאַרשטאַנען, אַז די האַנט פון דער פרוי האָט אים פון טויט אַרויסגעצויגן און די זאַרג פון דער פרוי האָט ווידער אַנגעפילט זיין לעבן און ער איז שוין נישט מער — אַ מענטש אַליין אויף דער וועלט.

שייקעס מאַרסעליעזע

העלדישקייט, ווייזט אויס, איז אויך נישט מער ווי אַ געווינהייט. דער טויט שוועבט אַ מענטשן פאַר די אויגן, פייפט אים אין אויער אַריין און פליט פאַרביי. זעט ער — דער מענטש, אַז דער טויט האָט אים אויסגעמיטן איין מאָל, אַ צווייט מאָל און אַ דריטס — באַקומט דער מענטש די איינריידעניש, אַז דער טויט איז נישט אים אויסן געווען, אַז דאָס איז אַ בייזער הונט אַזאַ, וועלכער וואַרפט זיך נאָר אויף אַנדערע.

דאָן הייבט זיך אַן די בראַוורע, דאָס קריכן מיט דער הוילער האַנט דעם בייזן הונט אין פּיסק אַריין. אַז ער בייסט נישט!

דער קאַוואַלער פון דריי געאַרגי-קרייצן שייקע זוסמאַן איז געווען נישט ווייניק איבערראַשט, ווען עפענענדיק די אויגן האָט ער זיך דערזען מיט אַ מאָל אַרומגע-רינגלט מיט ווייסקייט און זיך דערפילט איינגעוויקלט אין יאָדאַפאַרם-ריח.

מיט קיין אבר אַ ריר טאָן קאָן ער נישט און עס צעגיסט זיך פּלוצלונג אַ הייסער שטראַם פון שרעק איבער זיין לייב און באַווסטזיין: ער, שייקע, איז צו רעכט געמאַכט. ער ליגט צוגעשמידט צום לאַזאַרעט-בעטל.

נו, איז וואָס איז די שרעק? מסתמא לעבט ער דאָך. און אַז דער קאַפּ איז אים פרעמד און ווי איינגעפאַסט אין אַ קירבעס — איז וואָס? האָט ער קיין ערגערס נישט אַנגעזען?

די שרעק אַבער שטראַמט פון דעם ברענענדיקן ווייטיק אין לינקן פּוס און אין דער לינקער האַנט. ווייסט ער, שייקע, פון דער טעאַריע, אַז וויי טאָן קאָן אַ פּוס און אַ האַנט אפילו דאָן, ווען זיי זענען שוין לאַנג אַפּגעשניטן. און דאָ קאָן ער מיטן קאַפּ נישט אַ קער טאָן, נישט אַ הייב טאָן זיך, צו זען, צי האָט ער נאָך זיין האַנט מיט זיין פּוס.

וועגן אַ ריר טאָן מיט דער האַנט אַדער מיטן פּוס איז גאָר קיין רייד ניטאָ, גיי ריר מיט אַ טייך הייסן, צעשמאַלצענעם בליי.

און איבער אים — זעט ער — איז אַריבערגעהאַנגען דאָס פנים פון דער קראַנקן־שוועסטער, אויסטערליש לאַנג און שמאַל, און מיט צוויי פאַרשיידענע אויגן: אַ בלויען און אַ גרינעם, און מיט אַן אויסדרוק אַן ערנסטן, אַן אַנגעכמורעטן. הער אַ מעשה! ברענען ברענט אויף אים דאָס לייב און זי איז גאַר די אַנגעכמורעטע!

צעשמייכלט ער זיך דורך ווייטיק:

— מאַיאַ פאַטשטעניע, סעסטריצאַ!

— ליג רוּיִק, זעמליאַק, ריר זיך נישט!

מיט אַ טרומייטערדיקן באַס, האַרט און פראַזאַיש רעדט זי אַריין אין אים, ער זאָל זיך וואָס ווייניקער באַוועגן, ווייל קיין געזונט וועט אים דערפון ניט צוקומען.

— שוועסטערל! פיס האָב איך נאָך?

— יאַ.

— און הענט — ביידע?

— ביידע.

— נו, אַ דאַנק — צעכליפעט ער זיך שטיל, מיט אַן אומפאַרשטענדלעך לייכטן איבערגאַנג פון שמייכל צו טרערן, ווי ביידע וואַלטן פון איין מקור געווען. דאָס איז קלאַר, אַז אויב ער האָט זיי נאָר, דעם פוס מיט דער האַנט, — וועט ער זיי שוין האָבן צייט ער וועט לעבן. שניידן וועט ער נישט לאַזן, שייקע. מען שניידט נישט. זאָל מען זיך אַקאַרשט ביי אים אַנפּרעגן, ס'איז זיינס! איצט הייבט ער זיך אַן צו גריבלען אין זכרון, ווען, ביי וועלכער סיטואַציע האָט עס אים צו רעכט געמאַכט.

אין זכרון פלאַנטערן זיך פאַרשיידענע עפּיזאָדן, ווען דער טויט האָט אים געשוועבט פאַר די אויגן. אָבער ער דערקענט זיי כמעט ניט. דאָן, בעת די בריק האָט אויפגעריסן און ער האָט געפילט ווי עס טראַגט אים אין דער לופטן, אָדער דאָן, בעת ער האָט דעם פאַרווונדעטן קאַפיטאַן סעמיאַנאָוו אַרויסגעטראַגן אויף די אַקסלען פון טויטנפעלד, אָדער דאָן, בעת לויפנדיק אַלץ פאַרויס אין אומאויפהערלעכן אַטאַק האָט ער זיך פּלוצלונג געפונען אין אַ טראַנשיי פון קניענדיקע מתים מיט די ביקסן אין דער האַנט — אַ טראַנשיי אַ פאַרסטע פון דייטשישע גאַזן — דאָן האָט ער געפילט, ווי נאָענט ס'איז דער טויט לעבן אים. אָבער די שרעק פאַרן טויט האָט ער ערשט איצט געפילט. און מיט אַט דער שרעק זענען די אַלע עפּיזאָדן גאַר אַנדערש באַלויכטן געוואָרן און זיי האָבן זיך געביטן מיט דער צייט. ער האָט נישט געווסט, וואָס ס'איז פריער געשען און וואָס שפעטער. כמעט צוויי יאָר פראַנטלעבן האָבן זיך צוזאַמענגעגאַסן פאַר

אים אין איין אומאויפהערלעכן טאג. אבער דער טאג, וואס האט זיך נאך נישט געענדיקט אפילו, איז שוין גלייכצייטיק געווען א מהלך ווייט פון אים. ער האט זיך דערמאנט די איינצלנע מאמענטן, ווי א זיידע אן זיינע יוגנט-יארן. און ערשט איצט האט ער זיך געבאדן אין פארשפעטיקטער שרעק פאר דעם איבערגעלעבטן.

און גאר צו לעצט איז ארויסגעשוומען פאר זיין געדעכעניש די הילצערנע בודע ביים נאָרעוו. אט די איינפאכע הילצערנע בודע האט זיך אנגעטשעפעט אן זיין געדעכעניש און נישט געוואלט מער אפלאזן. שייקע האט זיך צעלאכט. די בודע האט זיך איצט פאר זיינע אויגן זייער קאמיש און זייער בולט איבער-געקוליעט מיטן קאפ אראפ. ער האט זיך ענדלעך דערמאנט.

— א באבע ביסטו, זעמליאק, אט וואס! אט ווינסטו, אט לאכסטו — אזוי האט איבער אים געטרומייטערט די לאנג-פנימדיקע קראנקן-שוועסטער און עפעס פארריכט אויף זיין געלעגער.

— אז ס'איז קאמיש, שוועסטערל, זייער קאמיש. הערט א מעשה. און צוזאמענגענומען די צעשאטענע געלעכטער-ארבעס, וועלכע האבן זיך געשאטן ווי פון א לעכערדיקן בייטל, דערציילט ער דער שוועסטער, ווי אזוי ס'האט אים צו רעכט געמאכט.

זאלבע פינפט זענען זיי געזעסן ארויסגערוקט אויף א היפּשן מהלך פון שוין-גראָבן, אבער פארשטעלט פון דער הילצערנער בודע ביים נאָרעוו. — וואס? א שוואך באהעלטעניש? שוועסטערל, אונדזערע אלע אויפטועכצן אין לעבן זענען דאך נישט מער ווי א הילצערנע בודע, הינטער וועלכער מיר באהאלטן זיך פאר טויטשרעק.

— דו פילאסאפיר נישט, זעמליאק, דו דערצייל בעסער. דערציילט ער דאך: זאלבע פינפט זענען זיי געזעסן הינטער דער בודע, פינף ווילע יונגען און דער טונקעלער אקומענקא מיט די זילבערנע האר און דעם זילבערן אויערינגל האט געווארפן אין דער הויך א זילבערנעם רובל און כישופדיק פארויסגעשריען:
— בודע אריאל.

— אריאל!! — האט אונדז אלעמען א רעווע געטאן אין די אויערן און צוגעדעקט מיט א גרויס היטל. ווען שייקע האט געעפנט די אויגן האט ער דערזען די שאַפע ווייט אין פעלד און איבערגעדרייט מיטן פונדאמענט ארויף. און אויף אן אייזערנעם סלופ איז געהאנגען א בינטל העלע האר מיט א זילבערן אויערינגל.
— און וואס איז ווייטער געווען, שוועסטערל, א?

דאָס ווייטערדיקע האָט אים שוין דערציילט דער דאָקטער לאַזאַרעו, אַ דזשענטלמען מיט אַ געצערטלטער הערצל-באַרד און מיט זייער קלאַרע, שמאַלע הענט.

— דיך, זעמליאַק, האָט מען באַמערקט אין דער אויפגעריעטער בלאַטע ערשט דאָן, ווען איבער דיין פאַרווונדעטן פּוס איז איבערגעפאַרן אַ וואַגן מיט פאַטראָנעס.

דער דאָקטער האָט געגלעט דעם פאַרווונדעטן איבערן פאַרבאַנדאַזשירטן אַקסל מיט דער אומפילבאַרקייט פון זיינע ווייסע שמאַלע הענט, וועלכע זענען נישט מחויב צו וויסן, אַז דעם פאַרווונדעטן טוט וויי אַפילו פון אַזאַ באַרירונג. דערביי האָט ער דעם געאַרגי-קאַוואַלער פאַטערלעך איינגערעדט:

— פאַר דיין טובה וועגן, זוסמאַן, לאַז דיך שניידן דעם פּוס...
— ניין.

— ער איז דאָך געשוואָלן ווי אַ באַרג. קיין גאַנצער ביין נישט.

— איך וועל נישט לאַזן.

— און אזוי רעדט עס אַן אינטעליגענטער סאַלדאַט? און נאָך אַ געאַרגי-קאַוואַלער!

— אזוי רעדט ער, און איר, דאָקטער, שערט אייך בעסער אַפּ די באַרד. זי שטעכט ווי מיט שפּילקעס.

— מען וועט דיך אַ סך פרעגן. מען וועט שניידן. אַט וואָס.

דאָ האָט שייקע אין ביטערע יסורים געפרוווט אַ הייב טאַן דעם קאַפּ, וואָס איז איינגעוואַקסן אין אַ קירבעס.

— דריי קרייצן, דאָקטער! דריי געאַרגי-קרייצן! דאַכט זיך גענוג פאַר מיינעטוועגן אויף צו האַבן אַ דעה איבער זיך!

דאָקטער לאַזאַרעו האָט איבערגעגעבן דעם געשפרעך זיינעם מיט שייקען דעם הויפטדאָקטער מיטן טיטל גענעראַל און מיט אַ פנים פון אַ שטעכיקן יאָזש, האָט דער יאָזש אין פאַרבלוטיקטן פאַרטעך מיט פאַרקאַשערטע אַרבּל זיך אַפּגעשטעלט פאַר שייקעס בעטל און דורך זיין זילבערנעם האַרבערשטל האַבן אַרויסגעבלישטשעט צוויי שאַרפינקע אייגעלעך.

— ווי וואַנסטו עפעס, דו?

האָט שייקע אַריינגעקוקט דעם יאָזש אין זיין בערשטל-פנים און דורך יסורים האָט אים אַנגעשפּאַרט אַ געלעכטער.

— וואַשע פרעוואַסכאַדיטעלסטוואַ! זייט העפלעכער צו אַ געאַרגי-קאַוואַלער! צום ערשטן מאל האָט איצט שייקע געשלאָגן קאַפיטאַל פון זיינע מלחמה-פאַרדינסטן. דאָס בערשטל-פנים איז זיך צעשווומען אין דער ברייט. דער יאָזש

האָט זיך געהאַלטן ביי די באַקעס און אונטערן בלוטיקן פאַרטעך האָט זיך געהוידעט פאַר געלעכטער זיין סאַליד בייכל.
— כאַפט אים דער טייוול! נעמט אים אין דער זעקסטער פּאַלאַטע אַרײַן.

יחסנים!

דער זעלביקער יאָזש האָט פון דעסטוועגן פיל מי געלייגט ביים צוזאַמענ-
שטעלן שייקעס צעשמעטערטן פּוס. די שוועסטער האָט נאָכדעם דערציילט שייקען,
אַז ביי דער אָפּעראַציע האָבן ביידע זיך שרעקלעך געזינדלט: שייקע פון שלאָפּ-
טרונק און דער יאָזש פון רציחה. אָבער די אָפּעראַציע אַליין איז געלונגען. און
אויב דער פאַרגיפּטעוועטער געאַרגי-קאַוואַלער וועט נישט שטאַרבן פון קיין
אינפעקציע, וועט ער אַוודאי בלייבן לעבן. מיט דער האַנט איז שייקע אָפּגעקומען
מיט אַ קלייניקייט: צוויי פינגער האָט עס אים צעשמעטערט. דערביי איז פון
צווייטן פינגער נאָך פאַרבליבן אַ גוטע העלפט. אַ באַזונדערע שטאַנד האַפּטיקייט
האָט אַרויסגעוויזן שייקעס קאַפּ. דעם קאַפּ זיינעם האָט יאָזש אין בלוטיקן פאַרטעך
באַטראַכט מיט אַ מאַדנער גרינגשעצונג, ווי אַ מינדערווערטיקן אבר. אַז קיין
זייטיקע קעגנשטאַנדן האָבן זיך אונטערן שאַרבן נישט אַריינבאַקומען, דער מוח —
נישט אַנגערירט און די אָפּענע לעכער — אין אַ גוטן צושטאַנד.
האָט מען שייקעס קאַפּ טאַקע דעם ערשטן באַפרייט פון די באַנדאַזשן און
אַ לענגערע צייט האָט שייקען עפעס אויסגעפעלט: ס'האָט אים געפעלט דער
קירבעס אויף די פלייצעס.

מיט צען וואַכן שפעטער איז דער פאַרווונדעטער קאַוואַלער שוין געווען
מיט לייטן גלייך. אין זוניקן קאַרידאָר פון גרויסן שפיטאַל האָט ער זיך געלערנט
גיין אויף קאַזיאַנע קוליעס.

זיין אויסזען איז נישט געווען איבעריקס מקנא צו זיין. אַן אָפּגעקראַכענער
האַן, וואָס האָט אַ מאַל געהאַט רויטע פעדערן. אָבער די כינעזישע אייגעלעך
האַבן שוין האַפּערדיק געלאַכט פון די איבערגעלעבטע יסורים.

שייקע האָט געהאַט אַ טרייסט צו זיינע צרות: פאַר דער צייט, וואָס ער איז
געלעגן, האָט אַ צווייטער געמאַכט נאָך ערגערע געשעפטן פאַר אים: ניקאַלאַי
האָט פאַרלאָרן זיין קנעלונג, געוואָרן אויס צאַר. דאָס האָט דעם געאַרגי-קאַוואַלער
משונה הנאה געטאַן.

אויף די קאַזיאַנע קוליעס איז ער געווען אויפגעריכט, ווי אַ פרייער בירגער
פון דער רוסישער רעפּובליק. אין דעם זוניקן קאַרידאָר האָט ער זיך איצט
געפילט ווי דער אמתער העלד, ווייל איצט, נאָך דער איבערקערעניש, האָט זיין
מדרגה פון דריי אויסצייכענונגען באַקומען איר אמתע חשיבות. עס האָט געשמעקט
מיט אָפּיצירן-ראַנג.

היימיש האָט ער זיך דאָ אויך געפילט, צוליב זיין פעסטער פריינדשאַפט מיט דער עלטערער קראַנקן-שוועסטער, וואָס זי האָט אַן אויסטערליש לאַנג פנים און איין אויג אַ בלויען, דעם צווייטן אַ גרינעם.

קראַנקן-שוועסטער — דאָס איז אייגנטלעך אַ צו באַשיידענער טיטל פאַר דעם אָרט, וואָס דאָס אויסטערלישע פרויען-באַשעפעניש האָט פאַרנומען אין שפיטאַל.

מאַריאַ פאַנטעלימאַנאָוואַ — אַזוי האָט זי געהייסן — איז געווען אין שפיטאַל אַ האַלבער דיקטאַטאָר. און ניט נאָר דאָקטער לאַזאַריעוו מיט דער הערצל-באַרד האָט איר אַרויסגעוויזן זיין רעספעקט — אַליין דער רוגזהדיקער אַלטער יאָזש מיטן גענעראַלישן טיטל, דער אַרדינאַטאָר-דאָקטער פעשל האָט אין איר קעגנזאָרט אויף גוטע זעכציק פּראָצענט איינגעהאַלטן זיין רוגזה. מיט דעם מאַמענט פון דער איבערקערעניש איז פון מאַריאַ פאַנטעלימאַנאָוואַ געוואָרן טאָוואַרישטש מאַריאַ און אויף איר האָבן איצט אַלע געקוקט ווי אויף דער פאַק-טישער מאַכט פון שפיטאַל.

און שייקעס פריינדשאַפט מיט אַט דעם לינקן דיקטאַטאָר אין קליידל האָט זיך דווקא אויסגעדריקט אין אומאויפהערלעכן ווערטלעך זיך און אין שטיפערישע צולהכעיסן.

— טאָוואַרישטש מאַריאַ! מיין פוס — אַט איז ער! ווער איז אַ חכם? כּוואַלט אייך געפאַלגט, וואַלט ער שוין לאַנג געווען אַפּגעשניטן.

און שייקעס פרוווט זיך עלעגאַנט אַ הייב טאָן זיין נאָך היפש קלעצלידיקן פוס. — אַבער זייט דאָך נישט קיין קלאַון, זוסמאַן! דאָ איז אַ שפיטאַל, נישט קיין צירק!

לאַכט ער — דער כינטשיק אויף קוליעס — פון גאַנצן האַרצן און לאַזט זיך ווילגיין אין ברייטן זוניקן קאַרידאָר מיט אַ טענצל אויף די קוליעס. וואָס פעלט אים דען? ניקאַלאַי האָט זיך אויסגעגליטשט. און עס זינגען שוין פייגעלעך אין פענצטער. און אַט טראַגט מען פאַרביי אַ מת אויף אַ טראַגבעטל — נישט אים. מוז מען זיך דאָך אויסלאַכן אַ ביסל. דער טויט איז פאַרט נישט מער ווי אַ היימישער הונט.

אַבער טאָוואַרישטש מאַריאַ טראַגט — וויזנט אויס — אויף אירע מעכטיקע, רונדע פלייצעס דעם גאַנצן וועלטשמערץ, זי וויל נישט וויסן פון שייקעס לעבנספרייד.

— אַ מויד — אַ פאַסטומענט און זאַל דאָס אַ מאַל אַ שמיכל טאָן — עסט ער זיך די לעבער.

די כינעזישע אייגעלעך זיינע באַוונדערן אירע גרויסע הענט און פיס.

איר לאנג מענעריש פנים, איר פענאמענאלע גראציע פון א מעכטיקן האלצהעקער
און — דער עיקר — איר פארשיידנפארביקייט, מיט וועלכער זי איז באשאנקען
פון דער נאטור.

נישט נאך וואס אירע ביידע אויגן זענען פון פארשיידענער פארב: איינס
א בלוי, דאס אנדערע א גרין, זענען נאך אירע האר אויך ניט פון איינהייטלעכן
קאליר. אט קוקט ארויס פון אונטערן ווייסן טשעפיק א לאק א ברוינער, א
צווייטער — א גאלדיק-בלאנדער.

— וואס פאר א פוטוריסטישער גאט האט די דאזיקע מאריא פאנטעלימא-
נאוונא אויסגעטראכט? — ווונדערט זיך שייקע און האט דערביי א ווארעם,
צערטלעך געפיל פאר איר — און פאר וואס איז זי נישט קיין ארטילערישער
אפיציר — צו אל די גוטע יאר? אפילו פאר איר שטים ציטערט דאך דער
נידעריקערער פערסאנאל. די סאניטארן רופן זי: דער טרומייטער פון יריחו.
אבער איר טרומייטערדיקע יונג-מענערישע שטים איז פאר שייקעס אויער
דאך זייער אנגענעם.

און ער, שייקע, וויל דווקא פון אט דעם לאנגן פנים, וואס האט געשווארן
ערנסטקייט, א שמייכל אראפרייסן.

— טאווארישטש מאריא, אנטלויפט! איך גיי צייכענען פון אייך א קאריקאטור.
— און איך וועל אייך די הענט אפהאקן, פרווזט נאר!
ניין, ריזיקירן וויל ער נישט. ער האט שוין — זאגט ער — אזוי אויך
איין האנט א קאליקע.

ביים מעדיצינישן פערסאנאל האט שייקע זיך פאפולער געמאכט מיט
א געלונגענער קאריקאטור אויפן אלטן יאזש, דעם דאקטער פעשל. ער האט
אים אנגעצייכנט אין זיין באפלקטן קצבישן פארטעך, מיט א האק אין דער
האנט און מיט אן אפגעהאקטן פוס אונטערן ארעם. און דאס צוזאמענגעקניפטע
שטעכיקע בערשטל-פנים האט ביי שייקען אנגענומען אזא פארביסן-גולנישן
אויסדרוק, אז ווען דער אלטער האט דערזען פאר זיך די קאריקאטור אויף
דער וואנט פון אמבולאטאריע, האט ער דריי מאל אויסגעשפיגן.

שפעטער ערשט האט ער זיך אפגעקערט צום פענצטער און זיין בויד
אונטערן פארטעך איז זיך פארגאנגען אין א ספאזמאטישן געלעכטער.

דאקטער לאזאריעו האט שייקען געשאנקען א סקיצנבוך מיט פאסטעל-
פארבן און דערמיט האט ער זיך אויסגעקויפט פון א קאריקאטור אויף זיין
הערצל-בארד. דער געארגי-קאוואלער האט טאקע איצט געהאלטן אין איין
צייכענען.

ער האט געצייכנט די אויסגעצערטלטע פון קרענק זעלנערישע פנימער.

געצייכנט זיי ביים תענוג פון עסן, ביים גליק פון פאַרצײען אַ רעשטל פון אַ פאַפיראַס, ביי דעם ליידנשאַפטלעכן קאַרטנשפּיל, ביי דער פאַרווונדערונג פון אומגעריכטע ווייטיק-אַטאַקן. איין זעלנער מיט אַ פאַרווייבערישט פנים פון לאַנג ליגן אין שפּיטאַל דיקטירט אַ סענטימענטאַל בריוול אַהיים. אַ צווייטער — ווי פון קופער אויסגעשמידט, נאַר מיט אַ פּרישן וויסן גאַט איבער דעם בלייענעם נאַקעטן קאַפּ, זיצט אין טעמפּער אומבאַקוועמלעכקייט און מאַכט אומזיסטע אַנשטרענגונגען צו דערמאַנען זיך ווער ער איז, ווי ער הייסט, אין וועלכן פאַלק ער האָט געדינט.

דער גאַנצער שפּיטאַל איז פאַרוואַנדלט געוואָרן פאַר שייקען אין איין גרויסן צייכן-ציימער מיט אומזיסטע מאַדעלן. טאַוואַרישטש מאַריאַ איז געווען אויסער זיך פון שייקעס פּוסט-און-פאַסעווען.

— נאַר מענטשלעך מאַלן! אַ מענטש זאַל עס נעמען אַ ביכל אין האַנט!
 — טאַוואַרישטש מאַריאַ, אַנטלויפט! כּוועל מאַכן אייער קאַריקאַטור!
 — און איך וועל די הענטלעך אַפהאַקן. פּרוּווט נאַר! אַ ליידיקייטער דאַס איז!
 — טאַוואַרישטש מאַריאַ, טאַוואַרישטש מאַריאַ! — ער היפט איר נאַך אויף זיינע קוליעס איבערן קאַרידאָר.

— נו? — קערט זיך אום צו אים דער פאַסטומענט.

— כּ'האַב אייך געוואַלט בלויז זאַגן, אַז איך האָב נאַך אַ פּאַך: איך קאַן פּייפּן, און, צוגעלייגט דעם אויסגעקערטן פּויסט צום מויל, פאַרגייט זיך שייקע אין אַ הילכיק-טשוויטשערנדיקע מאַרסעליעזע, געשען איז דאַס פּונקט אין דעם אייגענעם מאַמענט, ווען אין דער שכנישער אַמבולאַטאָריע איז אַ קראַנקער, ביים איבערבאַנדאַזשירן, זיך פאַרגאַנגען אין אַ רעווען פון אַן אַקס ביי דער שחיטה.
 — הערט אויף, ווילדער מענטש! הערט אויף!

— און דאַס געפעלט אייך, טאַוואַרישטש מאַריאַ? — און ער גיט אַ מיש אויף אין זיין סקיזנבוך אַ סצענע פון דריי זעלנער ביי אַ פּאַליטישער דיסקוסיע. די צייכענונג איז איר דווקא יאָ געפעלן. קוקנדיק אויף די זעלנערישע צעהיצטע פּנימער האָט זי געזען, אַז פון די ניי-געברויכטע קלאַציקע ווערטער ביז די אַלטע, גוט באַקאַנטע פעטש-אַרגומענטן איז איין האָר. זי האָט אים אַבער אַפּגעשטופּט מיט זיין סקיזנבוך. נישט פאַרגונגען אים קיין קאַמפּלימענט — דעם קלאַוזן.

שוין כּמעט ביי דער טיר, וווּ זי האָט געדאַרפט פאַרשווינדן, האָט שייקע אויף זיינע קוליעס זי ווידער אַנגעיאַגט, ווי ער וואַלט זיך אַ נדר געטאָן זיך איינצועסן איר אין די ביינער.

— און דאַס געפעלט אייך, טאַוואַרישטש מאַריאַ!

זיינע אייגעלעך זענען געווען פול מיט גוטמוטיקן געלעכטער. בעת זיין האנט האט געציטערט אַ ביסל פאַר שוואַכקייט און אפשר גאַר פאַר מורא. ווען ער האָט אויסגעשטרעקט אַ בינטל פאַפּיר מיט קורצע יידישע שורהלעך. מאַריאַ פּאַנטעליימאַנאַוואַ האָט אַ ריס געטאַן פון זיין האַנט אַרויס דאָס פעקל כתובים און צו זיין גרויס איבערראַשונג גענומען ליענען טרומייטערדיק און פאַרבלאַז, ווי אַ נייע פאַראַדענונג פון שפּיטאַל :

ביי דעם בלוטיקן שפיגל פון נאַרעוון,
הינטער זאַמדיקע, רויטע אַקאַפּעס
ליגן מענטשלעך טראַגיש און נאַריש,
ווי צעוואַרפן פאַרגעסענע סנאַפּעס...

און זי האָט אַנגעשטעלט אויף אים צוויי ערנסטע אויגן, איינעם אַ בלויען, איינעם אַ גרינעם.

— אין אַזאַ וויכטיקער צייט, זוסמאַן, פאַרנעמט איר זיך מיט נאַרישקייטן! קומט בעסער אַריין צו מיר נאָכן דיושור. איך האָב מיט אייך עפעס צו שמועסן. שייקע איז נאָך לאַנג געשטאַנען אויף זיינע קוליעס אַנגעשפּאַרט און געגלאַצט ווי אַ גולם.

— אַט האַסטו דיר אַ מאַריאַ פּאַנטעליימאַנאַוואַ!

פאַרשטייט זיך, אַז נאָכן דיושור איז שייקע זוסמאַן געשטאַנען אויף זיינע קוליעס ביי דער קראַנקן־שוועסטער אין צימערל. און דאָ האָט ער זיך עפעס דערוואַסט:

— איך הייס נישט מאַריאַ. מירל איז מיין נאָמען. און מיין פאַטער איז נישט פּאַנטעליימאַן, נאָר פּלטיאל. אַ גרויסער אַריגינאַל. אָבער דאָס האָט נישט צו אונדזער ענין. אַט ליענט בעסער איבער די בראַשור און פאַר אייער טעמפּן קאַפּ וועלן פיל זאָכן קלאַר ווערן. און אויב איר וועט עפעס נישט פאַרשטיין, וועלן מיר עס שפּעטער אַרומריידן, נו, נאָ לעוואָ קרוגאַם — מאַרש! איך דאַרף זיך איבערטאָן!

די בראַשור האָט געהייסן: „וואָס ווילן די פאַראַזשענצעס“. שייקע האָט זיך אַנגעשטויסן אין איר אויף נעמען, וועלכע זענען אים געווען אַ ביסל באַקאַנט פון פאַר דער מלחמה: לענין, פּלעכאַנאַוו, בוכאַרין... גוט, ער וועט איר דערווייזן, דער מויד מיט די לאַנגע פיס, אַז ער איז נישט קיין שוואַרצמאָהניק. אַפילו זיין ערשט ליד, וואָס האָט געטויגט אויף כפרות, האָט ער דאָך אַפּגעדרוקט אין פּראַלעטאַרישן אַרגאַן פון „פּועלי־ציון“. צוליב אים איז קיין מניעה נישט — צוליב שייקען. צוליב אים מעג מען איבעררייסן די מלחמה אַפילו היינט. אַי — ער איז אַ העלד, אַ געאַרגי־קאַוואַלער? — נו, איז וואָס?

— וואָס האָט אייך געצווונגען, זוסמאַן?

— איך הייס שייקע, הייס איך. רופט מיך: חבר שייקע.

— אַזוי? וואָס האָט אייך געצווונגען, חבר שייקע, צו ווערן אַ רוסישער

מלחמה-העלד? זייט איר טאַקע אַזאַ פאַרברענטער פאַטריאָט?

דאָס מאָל, מיט דער איבערגעלייענטער בראַשור אין דער האַנט, האָט שייקע

זיך שוין געפילט פיל היימישער אין איר קליין צימערל. פון איר פראַגע האָט ער

זיך פאַרקרימט, ווי פון אַ באַליידיקונג.

— אַ פאַטריאָט! איך — ניקאַלאַס אַ פאַטריאָט! נישטאַ ווער ס'זאָל לאַכן!

כ'האַב זיי נאָר געוואָלט באַווייזן, די קאַצאַפּעס, אַז אַ ייד קאָן קענען די מלאכה נישט

ערגער פאַר זיי. איר פאַרשטייט, חברטע מירל? ס'איז מיר געגאַנגען אין מיין

יידישער אַמביציע.

צי האָט ער דאָס געמיינט ערנסט? צי האָט ער געוואָקט? ווער קאָן דען

אַרויסלייענען דעם אמת פון זיינע לאַכנדיקע כינעזישע אייגעלעך!

— וואָס קוקט איר מיך אַזוי אָן, חבר שייקע?

— איר געפעלט מיר. אַזוי, אָן דעם טיכל אויפן קאַפּ. עס נעמט ממש אָן

אַ יצר-הרע...

— קלאָן!

— אַ יצר-הרע אייך צו מאַלן.

ענדלעך! ענדלעך האָט ער אַראַפּגעריסן אַ קאַרגן שמייכל פון אירע שטרענג

צוזאַמענגעצויגענע ליפּן.

אַ, ווען דער אומגליקלעכער פּוס זאָל אים נישט זיין אַזוי קלעצלדיק און ווען

ער קאָן איצט אַוועקשליידערן די קוליעס!

שייקען האָט זיך זייער געוואָלט אַפּשפּילן איצט אַזאַ מין קלאָנישע סצענע:

אַ פּאַל טאַן אויף די קני פאַר איר, פאַרברעכן די הענט און אויסרופן פאַ-

טעטיש:

— אַ, רעוואָלוציאָנערער מלאך מיינער! דערלויב מיר אויסמאַלן דיין אויס-

טערלישע געשטאַלט!

ווייל ערשט איצט, ווען ער האָט זי צום ערשטן מאָל דערזען אָן אַ טשעפיק

אויפן קאַפּ, איז פאַר זיינע אַנטציקטע אייגעלעך אַנטפלעקט געוואָרן איר גאַנצע

אייגנאַרטיקייט און — יאָ — איר פאַסטומענטאַלע שיינקייט.

הינטערן פענצטער האָט געגאַסן אַ געדיכטער פּרילינג-רעגן מיט זאַפּטיקע

דונערן און כמעט רעגלמעסיקע אינטערוואַלן. און דאָס גרויסע מיידל — חברטע

מירל — איז געשטאַנען באַפעלעריש געווענדט מיטן פּראַפּיל צום פענצטער,

פאַררייסנדיק דעם לאַנגן קאַפּ צו די דונערן. און דער קאַפּ אירער האָט געטראָגן

א קרוין פון לאַקן, פון גאַנצע דריי קאַלירן: קאַשטאַן-ברוין, גאַלדיק-העל און אין דער מיט אַ לאַק אַ ווייסער. ווי אַ פּאַסטומענט פון אַפּינאַ-פּאַללאַראַ האַט זי אויסגעזען אין זיינע אויגן אין איר שטומען איבערוונק מיט די דונערן.
— וואָס? איר זייט נאָך נישט אַוועק? — האַט זי זיך פאַרווונדערט, אַפּווענדנדיק דעם פּראָפּיל פון פענצטער.

— ניין, כּוועל נישט אַוועק, חברטע מירל! איך מוז אייך מאַכן באַוווּסטיניק.
און מיט היין און מיט האַסט, כדי זי זאָל אים נישט איבערשלאַגן, האַט ער גענומען איר אויפקלערן, ווי אַריגינעל זי איז אין געשטאַלט און ווי נוצלעך דאָס וואַלט געווען פאַר דער רעוואָלוציע, ווען זי לאַזט פון זיך מאַלן... נו, די מאַרסעליעזע, צום ביישפּיל.

אַט איז דער אַלבאַם זיינער — זי זעט? פּנימער סאַלדאַטסקע פון שפּיטאַל, פּאַלקס-פּנימער. זאָל זי נישט מיינען, אַז דאָס איז ביי אים אַ שפּיל אַזאַ. שייקע נעמט פּיל טיפּער. זאָל זי זיך צוקוקן צו די סקיצן: תּאוּוה, הונגער, גיריקייט, ווייטיק, שרעק, שינאה, בענקשאַפט, טעמפּקייט, קרעטיניזם — אַלץ איז דאָ פאַראַן, זי זעט? קאַצאַפּעס, אוקראַינער, פּאַליאַקן, יידן, גרווינער, טאַטערן; אַפּילו אַ טשוקטשע.

און אַט די אַלע פּנימער — אַ האַגל פון מלחמה-אַפּפּאַל — אַלע מיט אויפּגע-ריסענע מיילער ווי מיט בראַנדיקע ווונדן, מיט איין אויסגעשריי — פאַר וואָס? — דאָס וועט זיין דער הינטערגרונט.

און אויפן ערשטשן פּלאַן — זי, חברטע מירל, טאַוואַרישטש מאַריאַ, מאַריאַ פּאַנטעליימאַנאַוואַ, זי מיט אַ רויטער פּאַן אין דער גרויסער האַנט, מיט איר פאַרריסענעם שפּיציקן קאַפּ, ווי אַן איבערגעקערטער הוט צוקער, און מיטן יאַפּאַ-נישן שירעמל פון אירע דרייפאַרביקע לאַקן — זי פאַרויס, פאַר דער מאַסע.
— עס וועט דונערן, זאָג איך אייך, חברטע מירל! עס וועט אַנמאַכן אַ רעוואָ-לוציע דאָס בילד אַליין! עס וועט אַראַפּריטשען פון לייזונט מיט אַ מעטאַלענעם געהילך:

זאָגט אייך אַפּ פון דער וועלט, פון דער אַלטער,

טרייסלט אַפּ זיין שטויב פון די פּיס!

וואָס פאַר אַ ריזיקן רעדנער-טאַלאַנט האַט שייקע געדאַרפט אַרויסווייזן ביי זיין פּלוצלונגער קונסט-אַטאַקע, אַז זי, חברטע מירל, די אומזיגבאַרע ערנסטקייט פון גאַר אַנדערע וועלטן, האַט אים געמוזט נאַכגעבן און צוזאָגן, אַז זי וועט פּאַזירן פאַר זיין מאַרסעליעזע.

אפּשר האַט זי די טעמע אַליין פאַראינטערעסירט. און אפּשר — דער יונגער-מאַן

מיט זיינע אַגיטאַטאָרישע מעלות, וואָס מען קאָן נאָך פון אים מאַכן אַ לייט.

זיי האבן אפגעמאכט צווישן זיך אזוי: זי וועט זיך לאזן מאַלן און ער וועט זיך לאזן מאַכן פאליטיש באַווסטזיניק.

איצט בלייבט נאָר צו פאַרצייכענען דעם פאַרלוף פון דער מאַלעריי מיט דער אַגיטאַציע, וועלכע האָבן צוזאַמען פאַרנומען פונקט אזוי פיל צייט, וויפיל ס'איז נייטיק געווען, אַז שייקעס קלעצלידיקער פוס זאל זיך אָנהייבן נאַרמאַל באַוועגן און ווערן לייטן גלייך.

— שטעלט אייך פאַר, חברטע מירל, ווי איר מאַרשירט מיט דער פאַן פאַרויס, מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ, מיט אַן אַנטבלויזטער ברוסט...

— מיט אַן אַנטבלויזטער... וואָס? — האָט די חברטע אַ טרובע געטאַן, אָבער אַ טרובע געטאַן אזוי, אַז ביי דעם אַרעמען געאַרגי-קאוואַלער זענען זיך די פאַסטעלפאַרבן צעפליגן אין אַלע ווינקעלעך. ער האָט שיער נישט קאַליע געמאַכט דעם גאַנצן עסק ביי דעם ערשטן סעאַנס. קוים אויסגעפּוועלט, זי זאל כאַטש נישט פאַזירן אין ווייסן כאַלאַט, וועלכער וואַרפט אויף איר פנים ווילדע רעפּלעקסן.

שייקע איז אָבער געווען אַן איינגעגעסענער. צום פּערטן סעאַנס האָט אים אַפּגעגליקט אויסצופּועלן ביי זיין געפּערלעכן מאַדעל אַ שטיקל בלויון אַקסל.

— איר פאַרשטייט? חברטע מירל, איר פאַרשטייט? ס'איז דאָך אַ רעוואַלוציע. אייך קאַן דאָך נישט ליגן אין קאַפּ צו זיין פאַרשפּיליעט אויף אַלע קנעפּלעך.

— פאַרדרייט אייך אַליין דעם קאַפּ, רויטער קלאָזן איינער! (ביי שייקען איז שוין אַפּגעוואַקסן די רויטע טשוּפּרינגע) און אַז רעוואַלוציע, איז וואָס? באַדאַרף מען פאַרשפּרייטן פאַרנאַגראַפיע?

אוי, וווּ נעמט מען אַ שפּיז! אַנטבלויזן דעם אַקסל הייסט ביי איר פאַרנאַגראַפיע! — פאַרזעסן זאָלט איר ווערן, מיאוסע מויד! — האָט זיך שייקע צעשרייען — גאַלדע גאַליעוונע, וואָס איר זייט! האָט איר דען אַ באַגריף, וואָס פאַר אַ זעלטענע ליניע ביי אייך איז פון האַלדז צום אַקסל אַראַפּ?

— איך הייס נישט גאַלדע — איז דער פאַזירנדיקער פאַסטומענט צעטומלט געוואָרן און מיט האַרץ אַנטבלויזט איר פולן רונדן אַקסל, ווי זי וואַלט אים אַרויס-געוואַרפן פאַר די הינט.

— און געזעסן בין איך שוין אויך גענוג, — האָט זי שפּעטער צוגעגעבן מיט אַ זיפּץ — איך בין געזעסן, מיין ברודער איז געזעסן... פון ססילקע אַנטלאַפּן... גיי טענה זיך אויס מיט איר, אַז זי ווייס נישט, וואָס דאָס מיינט: פאַרזעסן ווערן!

שייקע האָט אויפּגעהערט זיך אויסצוטענהן און צוזאַמען מיט די ריטמישע שמירן פון קוילנסקיץ גענומען אונטערפּיפּן די מאַרסעליעזע. ערשט נאָך אַ וואָך פאַזירן האָט מירל זיך פאַרגונען אַ קוק אַ זייטיקן אויף

שייקעס קאמפאזיציע. און מער האט שוין איר גרינער אויג זיך נישט געוואלט אפרייסן פון איר אייגן געשטאלט.

מענטשן זענען פאר זיך נישט לייענבאר. א צווייטער דארף קומען און זיי אויסטייטשן, און אין שייקעס אינטערפרעטאציע האט נישט געפעלט נישט קיין ווילדע דרייסטיקייט און נישט קיין פלאמענדיקער טעמפעראמענט.

מירלס בליק האט זיך קודם אפגעטונקט אין א כאאס פון מאזשאַרע פארבן און איר האט זיך אויסגעוויזן, אז דער מאַלער טרייבט איבער איר א ווילדן חזק. אבער אַט האט פון אונטער די צעקלונגענע, פאַרביקע קוטשמעס האָר זיך אָנגע- הויבן אויסצוטיילן אַ לאַנג פאַרריסן פנים, אַ קאַלאָנען-אַרטיקער בלויזער האַלדו, אַ מעכטיקע רונדיקע ליניע פון אַקסל.

— בין איך דאָס טאַקע? — האט זי מיט פלוצלונגער שעמעוודיקייט געפרעגט.

— ניין, די באַבע מיינע! — האט דער מאַלער אומהעפלעך אַפגעברומט. ער איז נאָך ווייט נישט צופרידן געווען מיט זיינע דערגרייכונגען. און ביי די סעאַנסן האט ער זיך אויפגעפירט ממש דיקטאַטאָריש, בעת מירל, די גרויסע מירל, האט זיך געפילט אומבאַהאַלפן. זי האט זיך געשעמט פאַר איר נאַכגיביקייט, פאַר איר פאַלגן זיין קאַמאַנדע, פאַר איר שטיין און פאַזירן, ווי אַ ליימענער גולם. דאָס איז באמת געווען אַ צו טייערער פרייז פאַר די אויסזיכטן, וואָס זי האט אויף אים געהאַט.

אַבער גלייך נאָך די סעאַנסן פלעגן זיי זיך בייטן מיט די ראַלן און דער נישט- העפלעכער מאַלער פלעגט פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ געהאַרזאָמען שילער, אין אַ נאַכגיביקן טייג אין אירע אַגיטאַטאָרישע מאַנצבילשע הענט.

איז דער פועל-יוצא פון דעם אַלעם געווען גאַר אַ מערקווערדיקער. וואָס ווייטער שייקע איז אָנגעגאַנגען מיט דער אַרבעט, אַלץ קאַמפּליצירטער איז געוואָרן זיין קינסטלערישע אויפגאַבע. די זיכערקייט פון די ערשטע עטלעכע סעאַנסן, בעת פון מירלס גראַנדיעזער פיגור האט ער אַרויסבאַקומען דאָס צאַרט-ווייבלעכע — אַט די זיכערקייט האט אים שוין פאַרלאָזן, פאַרפאַלגט האט אים די מירל פון נאָך די סעאַנסן, ס'הייסט נאָך דער פערצנטער אַגיטאַציע האט ער שוין געקוקט אויף זיין מאַרסעליעזע מיט די אויגן פון אַן איבערצייגטן באַלשעוויק. און שייקע דער באַלשעוויק האט זיך געראַנגלט מיט שייקע דעם ראַמאַנטיקער און מיט יעדן נייעם שטריך אַוועקגערויבט ביי דער מאַרסעליעזע אַ ביסעלע פון איר מאַסיווער ווייבלעכקייט.

האַט מירל דאָס צוגעזען און האט געליטן, ווי איר גורל וואַלט זיך געוויגט אויף אַ וואַגשאַל. איר איז דווקא אַ שאַד געווען די מירל פון די ערשטע סעאַנסן און

יעדעס מאָל, נאָך שייקעס אַוועקגיין, פלעגט זי פאַרזיכטיק אָפקערן דאָס בילד פון דער וואַנט און מיט האַרצקלאַפּעניש נאַכקוקן וויפּל פּראָצענט ווייבלעכקייט ס'איז איר היינט אָפּגעקומען.

און נאָך איינעם אַזאַ סעאַנס, ווען נאָך אַ גרויס ראַנגלעניש האָט שייקע דער ראַמאַנטיקער גובר געווען און אויפגעריכט די געשטאַלט אין איר פּולער ווייב־לעכקייט, האָט מירל, פאַרבלייבנדיק אַליין, אָפּגעטאַן אַ זאַך, פון וואָס זי איז אַליין רויט געוואָרן: זי האָט אַ קוש געטאַן דאָס בילד, און נישט נאָר דאָן, אויפן שטעל, איז זי רויט געוואָרן, זי האָט זיך גערויטלט אויך שפּעטער, ווען זי האָט זיך דערמאַנט אָן דער באַגאַנגענער נאַרישקייט. איר כּעס האָט זי אויסגעלאָזט אויף מאַרגן צו שייקען:

— ווי לאַנג וועט ער זיך נאָך נאַריש מאַכן? ווי לאַנג וועט ער נאָך פּטרן צייט אויף מאַלערייקעס? דער פּוס זיינער איז דאָך שוין כּמעט אין אַרדענונג און עס פּאָדערן זיך איצט אייגענע מענטשן אויפן פּראַנט.

— יא, חבּרטע מירל איז טאַקע גערעכט. ריטאַוו, איך לאַך פון דיר מיט דיינע אַקאַדעמיעס און פּרעמיעס! מירן נאָך אויפּמאַלן אַ מאַרסעליעזע, אַז אייראַפּע וועט פאַרציטערט ווערן! שייקע פילט אַ שפּרודלדיקן קוואַל אין זיין סאַלדאַטסקער ברוסט. דערווייל אַבער דאַרף מען גיין מאַכן די רעוואָלוציע און אַפּלייגן דאָס מאַלעריי אויף אַ בעסערער צייט.

און מיט אַ שטעקעלע אין האַנט, דעם שוואַכן פּוס צו הילף, און מיט אַלע דריי געאַרגי־קרייצן אויף דער ברוסט און מיט אַ פּריש אָפּגעוואַקסענער טשופ־רינע, נאָך רויטער ווי אַ מאַל, האָט שייקע, פייפּנדיק די מאַרסעליעזע, זיך אַוועק־געלאָזט אויפן פּראַנט מאַכן די רעוואָלוציע.

און מירל איז פאַרבליבן אויף איר שווערן פּאַסטן. זי האָט געקוקט אויף דער נישט־פאַרענדיקטער מאַרסעליעזע, פון וועלכער שייקע האָט נאָך נישט באַוויזן אַרויסצוטרייבן די מאַסיווע ווייבלעכקייט און אירע אויגן, דאָס בלויזע מיטן גרינעם, זענען פאַרלאָפּן מיט טרערן. אונטער דעם מאַסיוון, בולטן ברוסטקאַסטן האָט שווער געקלאַפּט אַ מיידלש האַרץ.

פ ר י ל י נ ג

אין יענעם טאָג האָט די שטאָט ליאַסאַווע זיך געהוידעט אין אַ שיכור־טאַנץ. איבער דעם געווירבל פון מיליטערישן כאַקי און ציוויל־קליידער האָבן די ליאַסאַ־ווער באַרימטע שפיציקע שינדלדעכער זיך געשטייגערט אין אַריבערטאַנצן איינער דעם אַנדערן. די שטאָט איז פאַרכליניעט געוואָרן פון מעשענער מוזיק. פון אַלע עקן זענען געשוומען איבערן געדיכטן מענטשנשטראָם די צעבראַכענע, צעקלונגענע שטיקלעך זון פון די מיליטערישע אַרקעסטערס. דאָס האָבן אַריינמאַרשירט אין דער שטאָט די רוסישע רעוואָלוציאַנערע פּאַלקן.

די דייטשן זענען נאָך מיט צוויי טעג צוריק אָפּגעטראָטן אין גרויס איילעניש, איבערלאָזנדיק די שטאָט אויף דער אחריות פון אַ קליינער בירגער־מיליץ מיט בענדער אויף די אַרבל. האָט שוין מיט צוויי טעג צוריק די שטאָט זיך דערפילט ווי אַ פּרייע, אומאַפּהענגיקע רעפּובליק. די רוסישע פּאַלקן האָבן איצט אַריינגע־בראַכט אין דער שטאָט דאָס אמתע, נאַו־ו־ריינע גאולה־געפיל און די שטאָט איז אַרויס מקבל־פנים זיין משיחן.

דער שטאָט ליאַסאַווע איז באַשערט געווען מיט פאַרשפּעטיקונג איבערצולעבן די קוש־וואַך פון דער ערשטער רעוואָלוציע. אויף אַלע פּנימער איז געווען אויס־געגאַסן אַ יום־טובדיקע פּרייד. אין דער שימחה האָבן אַנטייל גענומען קינד און קייט. פאַרשלאָסן די וווינונגען און משפּחותווייז אַרויסגעשאַטן אויף דער גאַס. צו דעם גרויסן תּענוג פון די ליאַסאַווער באַלעבאַטיים האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אין שטאָט זענען פאַרבליבן אַ היפשע צאָל דייטשן. זיי האָבן באַצייטנס זיך געמאַלדן צו דער נייער מיליטער־מאַכט, אָפּגעגעבן דאָס געווער און איצט אַרומ־געשפּאַצירט איבער ליאַסאַווע און זיך געחברט מיט די רוסישע סאַלדאַטן, ווי פּרייע בירגער.

וואָס איז אַזוינס רעוואָלוציע ?

יעדער חדר-ינגל אין ליאסאָווע מיטן פאַרדרייטן דאַשיק און צעשפּאַלטענעם ספּעצער וואָלט געקאַנט אויפקלערן, וואָס דאָס איז אַזוינס.

רעוואָלוציע — דאָס איז אַ טאַג, ווען מען גייט נישט אין חדר, נאָר מען לויפט אַנטקעגן די סאַלדאַטן און מען שרייט: הוראַ! די דרייטערע הענגען זיך אַפילו אָן אויף די מיליטערישע וועגענער.

רעוואָלוציע — דאָס איז אַ טאַג אַזאַ, ווען אַ דייטש מיט אַ רוס, ביידע בגילופין, גייען אַרומגענומען, רייכערן פון איין פאַפיראַס און זידלען יעדער אויף זיין שפראַך ניקאַלאַיען מיט ווילהעלמען.

יונגע בית-מדרש-בחורמלעך טראַקטירן די זעלנער מיט פאַפיראַסן, שטודירן די מאַשינעריע פון קוילנבאָרפער און ווילן פון איין שמועס געווירר ווערן די גאַנצע סטראַטעגיע.

אויף דער גאַס איז אַן ענגשאַפט, אַ פריילעכער יריד. מען טרעט זיך אָן אויף די הינעראויגן און מען פילט קיין ווייטיק נישט, מען שטויסט זיך מיט די עלנבויגנס און קיינער באַליידיקט זיך נישט. אויף די ראַגן איז שוין נישט קיין ענגשאַפט, נאָר אַ שטיקעניש, אַלע ווילן הערן, אַלע ווילן אַנטייל נעמען אין דער דיס-קוסיע, וואָס אין מיטן רעדל פירן אַ פאַר פאַרברענטע פאַליטיקער.

— הוראַ! — פישטשען אַלטע ווייבער מיט די חדר-ינגלעך אין איינעם — הוראַ, רבונ-של-עולם, שוין צייט טאַקע עס זאָל קומען עפעס אַ שטיקל דערלייכ-טערונג.

צו גרויס, צו שטורמיש איז געווען די פרייד, וואָס די רוסישע אַרמיי האָט איצט אַריינגעבראַכט אויף אירע שפיציקע באַגעטן. דאָס איז געווען אַ פרייד פון אַ נייער מעשה-בראשית, פון אַ פריילינג, וואָס די וועלט האָט נאָך נישט אַנגעזען. מען האָט געזען פאַר זיך אַ נס: אַט די אַלע פאַרווייניקטע, פאַרשוויצטע, באַוואַק-סענע פנימער פון די איואַנעס מיט סטעפאַנעס אין זייער כאַקי-אויניפאָרעם — ווי אויסגעאיידלט זיי זענען פלוצלונג געוואָרן פון דער רעוואָלוציע! זיי אליין — די רוסישע אַרמיער האָבן דאָך קיין רעוואָלוציע נישט דורכגעמאַכט. מען האָט זי אַראַפגעבראַכט פון מאַסקווע אַ פאַרטיקע אויפן פראַנט, ווי אַ נייעם באַפעל אַדער ווי אַ פאַרטיע סוכאַרעס.

קיינער האָט נישט רעכט פאַרשטאַנען, וואָס דאָס מיינט אַזוינס: רעוואָלוציע. אַבער אין דעם רונדיקן זאַפטיקן וואָרט האָט יעדער איינער אַריינגעלייגט זיינע בעסטע כוונות און מענטשלעכסטע האַפענונגען.

אויפן הויכן פלעצל ביי דער קאַלטער שול איז אַנגעגאַנגען אַ מיליטערישער מיטינג צוזאַמענגערופן פון אַרבעטער- און סאַלדאַטן-ראַט. אויפן גרינעם מיליטערישן וואַגן איז געשטאַנען דער גרויער שלמה לוריע —

דער אלטער רעוואלוציאנערער וואָלף אין זיינע אָפּגעטראַגענע לעדערנע קליידער פון שטעטפּאַרבאַנד, אין זיין הויכער פּאַפּאַכע, מיטן רויטן קרייץ, — איז ער געשטאַנען און געפּאַכעט מיט די לאַנגע הענט און מיט זיין געעלטערטער היליכיק-בלעכענער שטים אַרויסגעלייגט פאַר די צוהערער די מלחמה-אַריענטאַציע פון זיין פּאַרטיי, פון די עס-ערן.

צו די ווייטערע רייען פון גרויסן געזעמל האָבן דערלאַנגט נאָר איינצלע אָפּגעריסענע פּראָזן פון לוריעס האַמער-אַן-בלעך, דערלאַנגט בלויז אין דער ריכ-טונג, ווהיין ער האָט זיך אין דעם מאַמענט געווענדט, אָדער ווהיין דער קאַפּריז פון לייכטן פּרילינגווינטל האָט זיינע ווערטער פאַרטראָגן.

— ברידער סאָלדאַטן! אויף אייך זענען איצט געווענדט די בליקן פון דער גאַנצער פּראָגרעסיווער וועלט... אין אייערע הענט ליגט דער גורל פון דער וועלט-רעוואָלוציע... די איצטיקע שעה איז אַ היסטאָרישע... די וואַגשאַל — איז אין אייערע הענט... מיט דער לעצטער העראַזשער אַנשטרענגונג דאַרפט איר העלפן באַזיגן דעם שונא... די נעסט פון דער אייראָפּעישער רעאַקציע...
— אמת...

— שאַרף און צום פּונקט...

— וואָס האַקט ער דאַרט אַ טשייניק?

— אַ מענטש פון טיל... מיר קאַנען זיי. קיין פּולווער נישט געשמעקט...

און בערל פּאָדלאַסקי איז געשטאַנען אין דער מיט פון ענגן געזעמל, זיך צוגעהערט צו די צווישנרופן און געביסן די ליפּן פון זיין פּריינד און לערערס רייד. ער איז מיט שלמהן נישט מסכים געווען. נאָך פאַרן מיטינג האָט ער זיך געאַמפּערט מיט אים ביו הייזעריקייט.

בערל האָט זיך נישט אָנגעשפּאַרט אויף קיין דאַקטרינעס. די לאַגיק האָט אים פאַרביטן זיין געזונטער, חיהשער אינסטינקט. און איצט, אין דעם גרויסן געטומל פון באַפּרייונג, אין דער אַלגעמיינער שיכרות פון פּרייד, שטייט, בערל, אַ ניכטערער.

די רעוואָלוציע, וואָס אירע לאַזונגען האָט ער געטראָגן אין זיך שוין העכער צוויי צענדליק יאָר, וואָס נאָך איר אויסבראָך האָט ער אין די לעצטע חדשים פון דער אַקופּאַציע אזוי געבענקט — די רעוואָלוציע האָט אים איצט נישט מיטגעריסן. און ווי איז דאָס געשען, וואָס בערל איז איר נישט אַנטקעגן געלאָפּן צו גלייך מיט אַלע?

אין דער שטאַט ליאַסאָווע, ביי דעם גרויסן אַלגעמיינעם יום-טוב, איז ער געווען דער איינציקער, וואָס האָט נישט געקאַנט אָננעמען די רעוואָלוציע אין איר איצטיקער נאַווער קאַנפּעטן-געשטאַלט. דער אינסטינקט זיינער האָט אים אונטער-

געזאגט, אָז עפעס איז דאָ געפעלשט, נישט עכט. אָז מענטשן וועלן זיך נאָך אַרומקוקן.

און אין אָט די אַלע פריידיקע אויסגעשרייען פון סאַלדאַטסקע מיילער שפירט זיך אים דער אַנקום פון אַ געשריי אַ דראַענדיקן, פון אַ געשריי פון אַ פאַרווי-דעטער און צערייצטער חיה, און דאָס וועט ערשט זיין דאָס אמתע פנים פון דער רעוואָלוציע.

פאַר בערלען איז קאַמיש-לעכערלעך שלמהס אַגיטאַציע צו די ועלנער פאַר פירן ווייטער די מלחמה. מיט אַן אַרמיי אין אַזאַ צושטאַנד גייט מען נישט מלחמה האַלטן. דאָס הייסט פשוט אַרויסרופן דעם בער פון וואַלד. וויל ער דאָס — שלמה לוריע? וויל ער אויפהייבן די צערייצטע מאַסן-חיה? ניין, ער וויל דאָס זיכער נישט. און בערל — צי ער וויל צי ער וויל נישט, אָבער ער זעט פאַר, אָז דער בער וועט פון וואַלד אַרויס, און דאָן וועט זיך ערשט אַנהייבן דאָס עכטע פון דער רעוואָלוציע. ווי אַ שווערער יאָך לייגט זיך בערלען אויפן קאַרק אַרויף דאָס פאַרגעפיל פון דעם עכטן אין דער רעוואָלוציע. געוויס וועט ער, בערל, זיך נישט אַנטקעגן-שטעלן דעם אויפגעברויזטן ים. אָבער ווי איז דאָס געשען, וואָס ער, בערל, אָן אַלטער רעוואָלוציאַנער, האָט זיך אַזוי ווי דערשראָקן פאַרן פנים פון דער עכטער רעוואָלוציע? ווי האָט עס געקאָנט געשען, וואָס ער, בערל, אַ נאַטור אַ גראַדליניקע און אַ טעטיקע, האָט זיך פלוצלונג דערפילט ווי פאַראַלזירט פאַרן פנים פון דער רעוואָלוציע און קאָן פאַר איר טובה וועגן מיט אַ פינגער נישט אַ ריר טאָן?

איז דאָס ביי אים אַריסטאָקראַטיזם פון בלוט? אַנעמיע פון אינטעליגענץ-טישקייט? די נאַטירלעכע שרעק פון זיין שטאַנד-אַנגעהעריקייט?

אפשר האָט זיך פון אָט די אַלע חולאתן ביי אים פאַרוואַלגערט צו ביסלעך. אָבער דער עיקר — פילט ער — איז דאָס נישט.

דער עיקר — פילט ער — איז דאָס, וואָס די רעוואָלוציע רוקט זיך אָן אויף זיין קאָפּ ווי אַ קאַטאַסטראַפּע. ער וועט ווערן אויס באַלעבאָס איבער זיין אייגן ווערק, אויס דעה-זאָגער און איניציאַטאָר. פון דעם געפיל אַליין צעגיסט זיך אַ בלאַסקייט איבער זיין פנים. שטייט ער איצט אין דעם פריילעכן געזעמל, אין דעם פרוזדור פון דער רעוואָלוציע, ווי אַ זייטיקער צושויער אויף אַ פרעמדער חתונה.

און דער גרעסטער אַבסורד איז דאָס, וואָס דער קרוב זיינער פלטיאל, דער שטענדיקער סקעפטיקער און אַפּשאַטער זיינער, וועלכער שטייט איצט האַרט לעבן אים, אַקסל ביי אַקסל, פילט זיך דאָ גראַד ווי אַ דירעקטער מחותן. אָט וועט עס איצט פלטיאל האָבן אַ געלעגנהייט פאַר דאָס גרויסע געלעכטער איבער אים: „גיבור מיינער! ווען ס'האָט געשלאָגן די ריכטיקע שעה, האַסטו זיך איבערגע-שראַקן!“

בערלען האט שטארק פארדראָסן, וואָס ער האָט היינט מיטגענומען פלטיאלן קיין ליאַסאַווע. און נאָך מער האָט אים פארדראָסן, וואָס ער האָט מיטגענומען ישראלן, וועלכער איז נאָך צו די כוחות נישט געקומען נאָך זיין שווערער לונגען-אַנצינדונג. נישט פאַר ישראלן איז עס צו ווערן זיך מיט די עלנבוֹיגנס אין דער מויערדיקער ענגשאַפט.

— ס'איז דיר וואָרעם, ישראל? טערפי קאַזאַק — פרוּווט זיך בערל אַ שפּאַס צו מאַכן און מיט די אייגענע אייזערנע פלייצעס האַלט ער אָפּ דעם מעכטיקן דרוק פון די הינטערשטע רייען.

ישראל הערט נישט. ער איז אַריינגעטאַן מיט די אויגן אין דעם יונגן אַגיטאַטאָר, וועלכער האָט איצט פאַרנומען דאָס אָרט פון דעם אַלטן סאַציאַליסט-רעוואָלוציאָנער. אַ כאַק־העמדל מיט דריי געאַרגי־קרייצן. די לינקע האַנט — אין אַ הענטשקע און דער קאַפּ — ווי אַ קופערנע קאַסקע אויף דער זון.

— חברים! בירגער! — שניידט זיך אין דער מאַסע אַריין ווי אַ בייטש זיין יינגלש־הילכיקע שטים — טויזנטער גרעסערע העלדן פאַר מיר האָבן ניט דער-לעבט אַנצוטאָן אויף דער ברוסט די מעטאַלענע אויסצייכענונגען. אין זייער נאַמען רוף איך צו אייך: גענוג מיט דער אומזיסטער בלוט־פאַרגיסונג! פויער! אַוועק צו דיין אַקער! אַרבעטער! צו דיין וואַרשטאַט גיי! אייער ווירטשאַפט — פאַר-וויסט! אייערע הייזער חרוב! ווייב און קינדער שמאַכטן פאַריתומטע...

— ריכטיקע רייד!

— אַ באַלשעוויק, אַן אונדזעריקער!

— רייב זיי, ברודער, אַ מאַרדע, די בורשויען!

— נידער מיט דער מלחמה!

עס האָבן אַבער אויך נישט געפעלט קיין אַנדערע צווישנרופן:

— אַ חרפה פאַר אַ געאַרגי־קאַוואַלער!

— די קרייצן זענען נישט זיינע!

— דער דייטש האָט זיי אים אויסגעבאַרגט!

דער רעדנער האָט מיט אַן אויפגעהויבענער האַנט אַפּגעוואָרט דער שטורעם זאַל זיך איינשטילן און האָט אַריינגעוואָרפן אין דער מאַסע די פאַר הילכיקע, נייטיקע ווערטער, וועלכע האָבן אויפגעהויבן אַ נייעם שטורעם פון מיטשטימונגען און פאַרטויבט די קעגנערישע צווישנרופן.

ישראל האָט אַבער שוין נישט געהערט, וואָס דער רעדנער האָט ווייטער גערעדט. אין זיינע אויערן האָט נאָך אַפּגעקלונגען די גוט־באַקאַנטע שטים, פאַר זיינע אויגן האָט געפלאַקערט די רויטע טשופרינע און פאַר אים האָט זיך אַנגעהויבן אַ מין פאַנטאַסטישע שיכרות פון דער לעבעדיקער וועלט.

שייקע איז ביי אים פון לאַנג פאַררעכנט געווען צו דער וועלט פון די געשטאַרבענע. צוזאַמען מיט ביסטריצקין, מיט פינעסן, מיט באַסיען, מיט דער אייגענער משפּחה זיינער — האָט שייקע באַטייט פאַר אים יענע פינצטערע ציגלוואַנט, וואָס האָט אַרומגעמויערט דעם קבר פון זיין אייגענער נשמה. איצט איז פּלוצלונג איין ציגל אַרויסגעפאַלן: שייקע איז אַ לעבעדיקער געשטאַנען אויף דער טריבונע און אין ישראל נשמה-קבר האָט זיך אַריינגעריסן אַ שטראַל. אויב שייקע איז פון צווישן די מלחמה-טויטע אויפגעשטאַנען אַ לעבעדיקער, דאַן לעבט ער דאָך, ישראל, אַודאי אויך. און שייקעס מונטערע, הילכיקע שטים האָט אים טאַקע געוועקט: ישראל, דו לעבסט!

דער מופת, ווי אַזוי שייקע פייפער איז אין קאַלכאוויוון פון דער מלחמה געוואָרן איבערגעשמאַלצן אין שייקע דעם אַגיטאַטאָר — דער מופת איז איצט ישראל ניט אַנגעגאַנגען. אַבי ער לעבט.

אַבער בערל האָט זיך צוגעהערט צו דעם יונגן רעדנערס שמייסנדיקע אויסרופן מיט אַפענע אויערן. און נאָך מער האָט ער זיך צוגעקוקט צו דעם רושם, וואָס די אויסרופן האָבן געמאַכט אויף דער כאַקי-מאַסע. די זעלנערישע מאַסע, וואָס האָט איצט אין ענגשאַפט געעטעמט מיט איר אייגן אויסגעפרעסטן שווייס, האָט זיך, דאַכט זיך, אויפן אַרט איינגעהאַלטן בלויז צוליב דעם, ווייל זי איז געווען ווי פון איין גוס. זי האָט זיך געהוידעט ווי אַ שטיק יערנדיקער גרינער טייג אין אַ דייזשע. און זי האָט געוואַרט, אַז אַ שטאַרקע האַנט זאָל די דייזשע אַ שטויס טאָן, כדי זי זאָל זיך קאַנען צעגיסן און פאַרגיסן אַלץ וואָס אַרום.

וזהין איז פאַרשוונדן די נאַיוו-קינדישע פרייד פון די זעלנערישע פנימער, וועלכע האָבן נאָך ערשט ניט לאַנג גענאַנט דאָס אויבאַקאַנטע צוקערל פון דער רעוואָלוציע? קללהדיקע פינצטערע אויגן, וועלפישע ציין און אויסגעשטשירעטע קאַלמיקישע באַקנביינער, אויסגעבלייכטע פון איינגעהאַלטענעם צאַרן.

דער יונגער רעדנער האָט פאַרשטאַנען, ווי אַנצורירן די וואַרהאַפטיקע ווינדן פון דער מאַסע און — אַט האַסטו דאָס אַפּגעדעקטע פנים פון די רעוואָלוציע. בערל האָט אַפילו צוגעמאַכט די אויגן, זי נישט צו זען. ער האָט זי אַבער געפילט מיט זיין אַטעם און מיט זיין גאַנצן אורמענטשלעכן וואַלדוועזן. זי איז געווען נאַענט. זי איז געווען אומפאַרמיידלעך.

— אַט האַסטו דיר די טאַפּלטע בוכהאַלטעריע! — איז בערל אין כעס געוואָרן אויף זיך אַליין.

ישראל האָט זיך געפילט נישט גוט אין דער ענגשאַפט. פּלטיאל איז ערגעץ פון אונטער דער האַנט אַנטרונען. און בערל האָט ווי עס איז מיט די אייגענע

פלייצעס און עלנבויגנס דורכגעבראָכן פאַר ישראלן אַ וועג און אים אַרויסגעפירט פון דער ענגשאַפט.

איצט איז שוין אויף דער טריבונע דער רויטער רעדנער נישט געווען. זיין אָרט האָט פאַרנומען אַ הויכער לאַטיש און פון דער ווייט האָבן, ווי פון אַ פּרעמדער שפּראַך, זיך צעטראָגן זיינע איינצלנע שטאַרק אַקצענטירטע ווערטער. זיין שטים איז געווען פון טשווגן. און אין גאַנצן איז דער לאַטיש געווען אַ טשווגנענער, מאַנאַטאָן און האַרט.

פּלטיאל האָט זיך אָפּגעפּונען. אַ הויכער, אַ שיינענדיקער אין זיין בלאַסקייט און מיט אַ בלויער באָרד האָט ער חבּריש געפירט אונטערן אַרעם דעם פּריערדיקן רויטן רעדנער מיט די געאַרגי־קרייצן.

— אַט איז ער, דער יאַט!

שייקע האָט בערלען גלייך דערקענט און גלייך זיך דערמאַנט:

— איר האָט נאָך אַזעלכע מוסקולן ווי אַ מאַל, חבּר פּאַדלאַסקי?

אַבער דאָ האָט ער דערזען ישראלן און ער האָט אויסגעשפּרייט די אַרעמס:

— רעדאַקטאָר מיינער!

פאַרטאָן אין זייער פּלוצלונגער באַגעגעניש, זענען די חבּרים געוואָרן אָפּגע־טופּט אָן אַ זייט. אָפּגעשיידט דורך אַ גרויזאַם שטיק לעבן, וואָס יעדער האָט פאַר דער צייט דורכגעמאַכט, האָט זיי ביידן פאַרפעלט לשון צו דערציילן און זיך נאַכצופּרעגן. זיי האָבן נאָר אַרומגעטאַפט איינער דעם אַנדערן מיט פאַרזיכטיקע בליקן און זיך געביטן מיט אומבאַדייטנדיקע, בלאַסע ווערטער.

און אַרום דער טריבונע האָט זיך ווידער געשטאַרקט די ענגשאַפט. דאָרט איז, ווייזט אויס, געווען אַ שטיקל נייע אַטראַקציע.

אויף דער טריבונע איז געשטאַנען אַ דייטש, אָן אמתער דייטשישער אָפיציר אין אַ פּיקלהויב און גערעדט רוסיש צו דער פאַרזאַמלונג. און, ווייזט אויס, ער האָט גערעדט אַ גוטן רוסיש און צו דער זאַך, ווייל די צוהערער האָבן מיט אָן אָפּטן געברום אויסגעדריקט זייער צופּרידנקייט.

שייקען האָט פאַראינטערעסירט אַט דער קריגסגעפּאַנגענער אָפיציר, וועל־כער האָט באַקומען אַ וואַרט אויף אַ מיטינג פון אַרבעטער־ און סאַלדאַטן־ראַט. אַרומפּאַרנדיק איבערן פּראָנט האָט שייקע, אויף דעם געביט פון דער היגער אַרמיי, געקאַנט כמעט אַלע רעדנער פון אַלע פאַרטייען. דער דייטש איז געווען אַ פנים חדשות און שייקע האָט זיך צוגעשטופּט נענטער, אויב נישט צו הערן דעם רעדנער, איז כאַטש זיך צוקוקן צו אים.

ער האָט זיך אַבער באַלד צוריקגעקערט צו ישראלן און אַ מאַך געטאַז

מיט דער האַנט: — כאַפט אים דער וואַטן-מאַכער, דעם קאַמיקער! קום, ישראל! מיר וועלן שמועסן.

ישראלן האָט זיך אויסגעוויזן, אַז שייקע איז עפעס צעשראַקן. ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ מענטש, וועלכער האָט צו פיל געשעפטן צו דערליידיקן און ווייס נישט צו וואָס זיך פריער צו נעמען. אָבער שייקעס פנים און זיין מעגלעך באַפעסטיקטע פיגור האָבן געשפרודלט מיט ענערגיע.

— האָ? וואָס פּרעגסטו, ישראל? ווי אַזוי קום איך צו פּלטיאלן? ס'איז אַ גאַנצע מעשה דערביי. טויזנט-און-אַיין-נאַכט. כ'האָב זיך באַקאַנט אין שפי-טאַל מיט זיין טאַכטער. זי הייסט: טאַוואַרישטש מאַריאַ פּאַנטעלימאַנאַוואַ. האָ? ווי געפעלט עס דיר. וואָלסט געמעגט אַנקוקן דאָס טעכטערל. אַ ריז... אָבער וויהיזן גייען מיר, אייגנטלעך? איך מוז זיין אויסגערעכנט מיט דער צייט... זאַגסטו, אַז פּינעס ליגט טאַקע אויפן היגן בית-עולם? אַך ניין, דאָס האָט פּלטיאל מיר געזאָגט. וויסטו וואָס, גוטער ברודער? פיר מיך אַריבער צו פּינעסן אויפן קבר.

לעבן שייקעס ברויזנדיקייט דערפילט ישראל ווידער זיין אַפגעשטאַר-בנקייט, זיין אַפהענטיקייט. דער וועג צום בית-עולם שרעקט אים מיט זיין ווייטיקייט. און שייקע מונטערט נאָך אים אונטער מיט אַ חברישן קלאַפ איבער דער פליצע.

— שלאָג מיך נישט, שייקע, כ'בין ערשט נאָך אַ קרענק.

— נאָך אַ קרענק, זאַגסטו? הם, מען זעט עס. איך האָב אויך, ברודער, קיין האַניק נישט געלעקט. נו, דערצייל, דערצייל אַלץ. ווי איז דאָס געשען. פון דיין אומגליק ווייס איך שוין אַ ביסל. פּלטיאל האָט מיר דערציילט. אַז די צונג איז אין מויל ווי אַ ליימענע און עס גלוסט זיך נישט אַנצוהייבן דערציילן, אויפהייבן אַ רינגעלע פון דער לאַנגער קייט פון פיין. און די פיס גייען, ווי פּרעמדע. און די שוואַכע מידע ביינער פילן אַ קינאה צו דעם געזונטן שייקען, וואָס גייט ריטמיש און מיליטעריש, ווי אַ מאַשין.

ישראל וואָלט אָבער גערן גערעדט מיט שייקען בכלל וועגן לעבן, וועגן אַ ווייטערדיק לעבן. מען דאַרף דאָך לעבן ווייטער, טאָ ווי זשע לעבט מען פאַרט? און ווי גיט מען דאָס צו פאַרשטיין אַט דעם ברויזנדיקן, צעטראַגענעם באַלשעוויק, וועלכער וויל אַלץ וויסן פאַר אַ מאַל און געדענקט איין זאַך פון צען און מיט אַלע זיינע פּראַגן שטויסט ער אים, ישראלן, צוריק צו זיין פינצ-טערער דורכלעבעניש, וואָס איז אַזוי גוט ווי דער טויט.

מען האָט זיך אָבער דאָך צערעדט. אומגעלומפערט גערעדט, מישנדיק די טראַגישע איבערלעבונגען פון די לעצטע פאַר יאָר מיט די פּריילעך-קאַמישע

פארמלחמהדיקע דערינערונגען. אין די רייד האט זיך אפילו אריינגעפלאכטן א שטיקל פאליטישע דיסקוסיע צוליב זייערע אויסגעוואקסענע מיינונגס-פאר-שידנקייטן. און פון דעם געשפרעך האט ישראל דערפילט דעם פארשיכורנדיקן גערוך פון א שטיק אויפגעשניטן לעבן, ווו דאס פריילעכע און טרויעריקע, קלוגע און נארישע — אלץ איז כאאטיש צוזאמענגעמישט.

אויפן בית-עולם איז היינט שטילער געווען ווי אלע מאל. אין ליאסאוע האט מען, דאכט זיך, אויפגעהערט שטארבן און די לעבעדיקע האבן פארגעסן אן זייערע טויטע, וועלכע זענען שוין אויסגעגלייכט מיט דער ערד. דער קברן האט אויפגעהאנגען א שלאס אויפן טהרה-שטיבל און איז אַוועק — אוודאי אויפן מיטינג.

אויפן פאן פון א פערינעארטיקן פוכיקן וואַלקן איז אויפן באַרג פון בית-עולם ווי א פאנטאסטישער טעמפל אויפגעגאנגען פאדלאַסקיס פאמיליען-מאור-זאלי. דאָ, פאַרן מאַוואַליי, איז געשטאַנען פינעסעס מצבה, אַרומגענומען מיט אייזערנע קייטן אויף שטיינערנע סלופעס און אויף דער מצבה איז געהאַנגען אן אַפגעבליאַקעוועטער דייטשישער אייזערנער קראַנק.

און ישראל האט זיך גאַרנישט פאָרגעשטעלט, אַז דעם ליטוואַקס מצבה זאל מאַכן אויפן לעבנסלוסטיקן באַלשעוויק אַזאַ רושם. שייקע איז צוגעפאַלן מיטן רויטן קאַפּ צו דער מצבה און האט זיך צעוויינט.

האַט ישראל דערפילט אַ באַדערפעניש אַרויסצוויפצן זיין אייגענעם טרויער. האט ער איבערגעלאָזן שייקען אַ וויינענדיקן ביי פינעסעס מצבה און אַליין איז ער אַוועק אויפזוכן די קברים פון זיין ווייב מיטן קינד. די קברים זענען אים געווען ליב און טייער. אָבער דער טויט האט זיך שוין מער נישט געוויקלט אַרום זיין אייגן האַלדז און נישט געוואָרגן מיט זיין נאַענטן ריח. ישראל האט געוויינט נאָך זיין ווייב און קינד, ווי אַ לעבעדיקער נאָך טויטע. צום ערשטן מאל האט ער זיך געזעגנט מיט זיי, ווי אויף אַ שידוועג. נאָך שטיל, נאָך נישט דרייסט האט ער אין זיין האַרצן געפילט, אַז זיין וועג פאַרנעמט זיך צוריק צום לעבן. פון דער ווייט, פון שטאַט, האַבן אַהער, אין דער בית-עולם-שטילקייט, זיך פאַרטראַגן אַפגעריסענע קלאַנגען פון די אַרקעסטערס. פאַנגענדיק מיטן אויער די ווייטע מטושטשע קלאַנגען, איז ישראל געזעסן ביי די קברים פון זיינע נאַענטע און ס'איז געווען טרויעריק-מנוחהדיק.

אונטן, אין בית-עולם-טאַל, האט זיין אויג אַנטדעקט אַ לעבעדיק ווייס באַ-שעפעניש אויפן פאַן פון יונגן פּרילינגגרינס. ישראל האט געמיינט אַז דאָס איז דעם קברנס ציג. אָבער אַט האט דאָס באַשעפעניש זיך אויפגעשטעלט און אַנגענומען אַ מענטשלעך געשטאַלט, אַ ווייס מענטשעלע פון אַנדערע וועלטן.

און דאָס מענטשעלע איז לאַנגזאַם און געבויגן געשטיגן באַרג-אַרויף, און ישראלן איז געווען אַ חידוש, וואָס דאָס ווייסע מענטשעלע, ווי פון אַנדערע וועלטן, ווי פון אַ מעשהלע אַרויס, צערינגט נישט אין דער פּרילינגלופט, ווי אַ האַלוצינאַציע, נאָר דערנענטערט זיך צו אים רעאַל. ישראל האָט שוין דערקענט דאָס ווייסע מענטשעלע. דאָס איז געווען דער אַלטישקער ליאַסאַווער תהילים-זאַגער ר' נחומטשע אין זיין לאַנגן כאַלאַט. די לעבעדיקע לעגענדע פון אַ וואַרהאַפטיקן למד-וואָוו. האָט פון דער ווייסער, אַלטער פיגורל אַ ווייע געטאַן אויף ישראלן מיט אַ וויי-סער שטילער פּרייד און ער האָט שוין געוואַלט, אַז דער אַלטער זאָל זיך דער-גענטערן און עפעס ריידן צו אים.

האַט דער אַלטישקער, ווי אויף זיין ווונטש, זיך דערנענטערט, טראַגנדיק אויפן מילך-בלאַסן פנים און אין די לעבעדיקע שוואַרצע אייגעלעך אַ גרויסן אוצר — דאָס אייביק מענטשעלעכע. און דער אַלטישקער האָט צוגעשטעלט זיין לינקע האַנט, ווי אַ דאַשיק צום שטערן. אין דער רעכטער האַט ער געהאַלטן צו דער ברוסט צוגעדריקט זיין אייביק תהילימל.

— דו ביסט, דאַכט זיך, פון בערלס חברה, אויב איך האָב קיין טעות נישט?
— האָט דער אַלטער אים געפרעגט און זיין זינגענדיקע שטים איז פונקט ווי די אויגן זיינע געווען פיל יינגער און לעבהאַפטיקער ווי זיין געבויגן געשטאַלט.

— יא, רב נחומטשי, וואָס זשע טוט איר דאָ?

— הערסט? דאָס דאַרף איך דיך פרעגן. וואָס טוסטו דאָ? איצט. אין אַזאַ ליכטיקן טאַג, גיי, גיי פון דאַנען, פאַר דיר איז דאָ אַוודאי קיין אַרט נישט.

דער אַלטישקער האָט זיך אַפּגערוט, אויסגעגלייכט דעם אַטעם נאָכן קריכן באַרג-אַרויף און ווייטער גערעדט:

— אַ צדיק, דער בערל דיינער, לאַנג לעבן זאָל ער. אַ צדיק אַ ניסתר. ווער-ווער — איך ווייס. און ער האָט אַנגעהויבן כמעט בעטן זיך ביי ישראלן:

— גיי, קינד מיינס! גיי צו די לעבעדיקע, פאַר דיר איז דאָ קיין אַרט נישט...

און צוגעגעבן, נאָך אַ שטיל געלעכטערל:

— און וואָס, מיינסטו, בין איך אַהער פאַרקראַכן? מיינ צייט איז נאָך אויך נישט געקומען. נישט מער — געוואַלט מיט די אייגענע אויגן זען, צי טאַקע אמת, וואָס מען דערציילט, אַז אונדזערע צדיקמלעך האָבן היינט, אין מיטן מיטוואָך, אַרויסגעשטרעקט זייערע מצבהלעך פון דר'ערד. איז דאָך עס אמת, ליבינקער. אַט האַסטו זיי — דאַרט. משיח צייטן. וואָרע משיח צייטן... נו, גיי... הערסט. מוזיקע שפּילט. מוזיקע!

ער האָט, דאַכט זיך, געוואַלט ישראלן אַרויסנאַרן, ווי אַ קינד, פון בית-עולם אַרויס.

— איך גיי, ר' נחומטשי, איך גיי. דארפט מיך נישט טרייבן. — האט ישראל דאנקבאר געשמייכלט.

שייקען האט ער געפונען דארט, ווו ער האט אים איבערגעלאזן. אויף א סלופ ביי דער מצבה איז ער געזעסן, טיף אנגעבויגן דעם רויטן בלויון קאפ און עפעס אריינגעשריבן אין א נאטיציבל. ביי ישראלס אנקומען האט ער דאס ביכעלע האסטיק, שעמעוודיק באהאלטן.

— שרייבסט ?

— אט, גלאט אזוי, נארישקייטן. כ'האב עפעס פארציילונט. יא, זאג מיר נאר, ישראל, ווער האט עס געמאכט די מצבה? ס'איז דאך עפעס א פייער זאך. האט ישראל זיך צוגעזעצט אויף דער קייט לעבן שייקען און האט גע- מיטלעך און מיט א געלאסענעם הומאר אים דערציילט די געשיכטע פון דעם לובלינער סקולפטאר מיט זיין ווייבל, די זעלביקע געשיכטע, וואס ער האט א מאל דערציילט אידען אויפן וועג פון דער סטאנציע צו פאדלאסיע. און ווי קומענ- דיק אויפן בית-עולם האט ישראל זיך ניט געריכט, אז פינעסעס מצבה זאל מאכן אויף שייקען אזא שטארקן רושם, אזוי אומגעריכט פאר אים איז אויך געווען דער רושם, וואס זיין דערציילונג האט אויף שייקען געמאכט.

שייקעס איצטיקע געזונטקייט און פעסטקייט זענען, ווייזט אויס, געווען בלויז אויסערלעכע, קערפערלעכע. זיין געמיט, אויפגעטרייסלט פון די שווערע פראנט-איבערלעבענישן, איז ווייט געווען פון גלייכגעוויכט. שייקעס געמיט האט זיך געוויגט צווישן צוויי פאלוסן, צווישן געוויין אדער געלעכטער. און דאס געלעכטער, וואס האט אים אנגעכאפט נאך ישראלס דערציילונג, איז געווען גאר אויסטערליש. ער איז פשוט פון סלופ אראפגעפאלן און זיך אויסגעדרייט אויפן רוקן, אויף דר'ערד ביי פינעסעס מצבה.

— אוי, אוי! — האט ער זיך פארן בויך געהאלטן — כ'וועל דאס נישט אויסהאלטן! איז זי אנטלאפן, זאגסטו? אנטלאפן מיטן דייטש? אוי, קרוינדעלע! — האסט זי דען געקאנט?

— ס'איז דאך מיין אמאליקע כלה, מענטש איינער! געוואלד, ווו נעמט מען לעאנען! ער וואלט געשווירן, אז איך האב די מעשה אויסגעטראכט! און הער! הער נאר דעם אבסורד! האב איך געדארפט אנטיל נעמען אין פינעסעס עקזע- קוציע, כדי די מצבה זיינע זאל מיר שפעטער ארויפברענגען אויף דעם דאזיקן אנעקדאט!

שייקע איז געזעסן אויף דר'ערד, ביי דער מצבה, און דאס כינעזישע פנים זיינס האט געלאכט און פון די כינעזישע אייגעלעך זענען גערונען טרערן. מיט דער לינקער האנט אין דער הענטשקע, ווו צוויי פינגער זענען דעפארמירט

לויז געווען, האָט ער די טרערן צעשמירט איבערן פנים און אומאויפהערלעך ווייטער געלאַכט.

ישראלן האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דער געזונטער חבר זיינער, דער פראַנץ טאַויק און באַלשעוויק, איז אַ ביסל אַנגערירט פון מלחמה-משוגעת. יא, לעאַן האָט דאָ איצט טאַקע געפעלט. נאָך אַלעמען איז ער דאָך פאַרט אַ שרייבער. ער וואַלט גיכער פאַרשטאַנען שייקעס צערודערטן צושטאַנד. — דו האָסט דערמאַנט לעאַנען, שייקע. אַ מענטש אַ טינטלער, אָבער ער האָט דאָך זיינע אייגענע גענג. אַט האָט ער, למשל, זיך איינגעשפאַרט, אַז ביסטריצקי איז נישט געשטאַרבן.

— וואָס איז? ער איז דען יאָ געשטאַרבן?

— נאָך אַ מין שטאַרבן! גאַנץ וואַרשע — דערציילט מען — האָט געקאַכט מיט זיין טויט. ער איז דערהרגעט געוואָרן אין געפאַנגענשאַפט.

האַט שייקע אַנגעקוקט ישראלן מיט זיינע שעלמישע כינעזישע אייגעלעך.

— און דו גלייבסט אויך, אַז ביסטריצקי האָט זיך געלאָזט דערהרגענען?

— איך פאַרשטיי דיך נישט, שייקע. מען דערציילט דיר אַ פאַקט.

— אַ פאַקט? — שייקע איז אויפגעשפרונגען, אַרומגעצויגן די גימנאַסטי-

אַרקע און שטייפער איינגעצויגן דעם פאַסיק. זיינע אייגעלעך האָבן נישט אויפֿ-
געהערט צו לאַכן.

— אַ פאַקט, זאַגסטו? מיר האָבן שוין געזען אַזעלכע פאַקטן. און ווייסטו,

וואָס איך וועל דיר זאָגן?

— וואָס, אַ שטייגער?

— דער דייטש אין פיקלהויב, וואָס האָט היינט גערעדט אויפן מיטינג.

איז נישט קיין פאַקט?

— וואָס פאַר אַ שייכות?

— ס'האַט שוין יאָ אַ שייכות. קום נאָר אין שטאַט אַריין, לאַמיר אים אויס-

טאָן דעם פיקלהויב, וועסטו זען, אַז דאָס איז ער.

— ביסטריצקי, נו!

— ביסט משוגע?

— אויב כ'האַב נאָך פריער געהאַט דעם מינדסטן צווייפל, בין איך איצט

זיכער אין דעם.

ישראל האָט געשטוינט.

צי איז דאָס ביי שייקען אַן אַטאַק פון מלחמה-משוגעת? אָדער קריכן

טאַקע די מתים פון זייערע קברים אַרויס?

ווי זאַגט רב נחומטשי? — משיחס צייטן.

פערטער טייל

מעשה בראשית

ווייץ

איז בערל פאדלאַסקי געשטאַנען אויף אַ בערגל, ווי אַ געפאַנגענער אין וויצענעם ים. און נישט ער איינער איז געווען געפאַנגען. קופּעס בושאַזעס, ווי גרופּקעלעך נאַקעטע חברטעס מיט צעלאַזטע האַר, האַרציק אַרומגענומען, האַבן געפרוּווט אַריבערשפּאַנען דעם ווייץ-געוויסער און געבליבן שטעקן אין דער מיט. איינזאַמע דעמבעס, ווי אַלטע דויאַדעס, זענען געקראַכן, געבויגענע אין ווייץ ביזן גאַרטל. און אַ פּאַר נאַקעטע סאַסנעס אין דער ווייט מיט שיטערע שירעמלעך אונטערן הימל, אַנגעבויגענע, ווי אין דער אַנשטרענגונג פון גיין, האַבן געשאַפן די אילויזיע פון אויסגעדאַרטע פּאַלמעס אין גאַלדיקן מידבר.

רעכטס און לינקס האַט דער וויצענער אויסגוס אין דער ווייט זיך געאַמ- פּערט מיט די רויך-בלויזע פעלדזונזענט פון די פּאַדלאַסיער וועלדער. פּאַרויס האַט דער ווייץ זיך געהויבן אין איינעם מיטן האַריזאָנט און פּאַרטרונקען אַ זוניק דערפּל.

און בערל פּאַדלאַסקי איז געשטאַנען אויף אַ בערגל אין מיטן דעם גאַלדענעם ים, געשטאַנען אַ פּאַרשיכורטער פון זיינע אייגענע מעשיידין.

אויך דאָס בערגל — אַ פּאַרצייטיקער קורגאַן — איז געווען פּאַראַקערט און אַריבערגעפּלאַסן מיט ווייץ. איז אויסגעקומען, אַז בערל רייט אויף אַ וויצענער כּוואַליע אין מיטן דעם וויצענעם ים.

אונטערן בערגל, אויפן שמאַלן קאַרק פון פעלדוועג, האַט געוואַרט אויף איר באַלעבאַס די באַיאַרנטע בעלאַמי, געשפּאַנט אין רייטוועגעלע. אין זיסן דרעמל האַט זי באַוועגט מיט די אויערן און איר רונדיקער שמאַנטרוקן האַט זיך לאַנגזאַם געוויגט אין איינעם מיטן וויצענעם פעלד.

אין דער צעשמאַלצענער בלאַסקייט פון הימל איז ווי אויף אַ גומע-פעדעמל געהאַנגען אַ סקאַווראַנעק, זיך געהוידעט אַרויף און אַראַפּ, ווי צוגעבונדן צום

אָרט, און אַראָפּגעשאַטן פון אויבן זיין מעטאַלענע טרילעריי. ערגעץ אין דער טיף פון הימלס פוסטקייט האָבן נאָך אַ פאַר מעטאַלענע שטימעלעך געטשווייטשערט. בלויז די שטימעלעך זענען פאַרבליבן. די זינגערלעך אליין זענען צעגאַנגען פאַר היץ.

האַבן די איינצלע פּעדעס פון פייגל-געזאַנג געפרוּווט מיט לאַנגע זיל-בערשטעך דורכגיין די גיגאַנטישע שטילקייט פון צייטיקע פעלדער. און אין דער גיגאַנטישער שטילקייט זענען זיי בטל געוואָרן.

און בערלס פאַרוויגטער בליק האָט מיטגעשוועבט מיט דער גרוי-אַטלאַ-סענער שאַטן-כוואַליע, וואָס האָט פאַרויס פאַר זיך דעם זוניקן שויס איבערן פעלד געטריבן. צופוסנס פון קורגאַן האָט זיך איינגעלייגט די כוואַליע מיט אַן אויסגעהויכטן זיפץ, מיט אַ הייסן אַטעמווינקל בערלען אין פנים אַריין. און פון דער ווייט האָט זיך שוין אַנגערוקט אַ צווייטע כוואַליע, וואָס האָט אויסגעקערט דאָס גאַלד פון פעלד מיטן זילבער-גרויען אונטערשלאַק אַרויף.

בערלען האָט זיך געדאַכט, אַז מיט דער אַנקומענדיקער כוואַליע פון מידבר-ווינטל צעטראַגט זיך אַ שטיל געמורמל איבערן פעלד:

— זאַל לעבן די רעוואָלוציע!

איז עס געווען, ווי אַהער, אין די פּאָדלאַסיער פעלדער, אין זייער מאַיעס-טעטישער צייטקייט, וואָלט פאַרטראַגן געוואָרן אַן אַפּקלאַנג פון דעם אומענדלעכן שאַלן איבערן אומענדלעכן פעלד פון דער יונגער רוסישער רעפּובליק. אַ מאַל, בעת די צאַרישע גרויסע פאַראַדן, פלעגט די כוואַליע פון הוראַ-געשרייען אַזוי קונציק-רעגלמעסיק דורכפליען איבער דער לאַנגער מיליטערישער קייט פון איר איין עק ביזן אַנדערן און צוריק.

איצט איז דאָס גאַנצע רוסלאַנד פאַרוואַנדלט געוואָרן אין איין גרויסן פאַראַד, וועלכער האַלט שוין אַן חדשים און וויל גאַרנישט אויפהערן.

בערלס שרעק פאַר דעם אַפּענעם פנים פון דער רעוואָלוציע איז נאָך דערווייל מיט קיין מעשים נישט פאַרענטפערט געוואָרן. דאָס לאַנד האָט געש-ריען: זאַל לעבן די רעוואָלוציע! און די פּאָדלאַסיער פעלדער האָבן זיך געגרינט און שפעטער געגאַלדיקט און אַנגעגאַסן און צייטיק געוואָרן, ביז ס'איז געקומען דער טאָג פון אַראָפּנעמען דעם ווייץ.

בערל האָט געהאַט מיט דער רעוואָלוציע אַ טאַפּלטן חשבון:

אַט די צעגאַסענע גאַלדיקע פעלדער — די שטאַלצע אין זייער צייטיקייט — זיי זענען דאָך כמעט דורכויס די ברכה פון יידישן שווייס און מי — אליין אַ שטיק רעוואָלוציע אין יידישן לעבן, די פרוכט פון זיין, בערל פּאָדלאַסקיס, פיליאַריקער עקשנות.

די גאַנצע ווייץ־קאָמפּאַניע האָט ער דורכגעפירט אין האַרבטט אויף זיין אייגענער אחריות און ריזיקע.

אַבער בערל האָט גישט געגלייבט אין קיין אילוועס, אין קיין פאַרווירק־לעכטע חלומות. די רעוואָלוציע, וואָס האָט אָפּגעראַטעוועט דעם ריזיקן סכּום ווייץ פון דייטשישן אָקופּאַנט, די רוסישע רעוואָלוציע פון בלוט האָט אין איין העלן טאָג געקאַנט צעטרעטן, צעטראַטעווען די פּרידלעכע רעוואָלוציע פון יידישן לעבן, די צייטיקע וויצפעלדער.

איז די שרעק פאַר די וויצפעלדער אים נאַכגעגאַנגען פּוּס־טריט און אים געהאַלטן אין אַ פיבעריש־יעגערישן צושטאַנד: צי וועט ער באַווייזן אַראָפּצו־שיסן דעם ווייץ איידער די עכטע רעוואָלוציע וועט זיך צעפּלאַקערן?

דער פּרילינג איז געווען אַ לינדער. דער זומער — אַ פּריער. און רעגנס זענען געפאַלן אין דער נייטיקער מאָס. און צו דער ריכטיקער צייט האָט די זון גענומען באַקן. און דער גרעסטער שטח פון פאַרווייטן ווייץ איז אויסגע־פאַלן אויף יונגעפּעלדער נאָך דעם אויסגעוואַרצלטן וואַלד. דאָס אַלץ האָט גע־געבן אויסזיכטן אויף אַ גערעטעניש. אַבער דאָס היי־יאַריקע גערעטעניש איז איבערגעשטיגן אַלע דערוואַרטונגען. דער וויצנזאָנג — ווי אַ נאַראַוויסט פּערדל מיט אַ שווער אַראָפּגעבויענעם קאַפּ, מיט אַראָפּגעהאַנגענער גריווע.

בערל פליקט אַראָפּ אַ זאָנג, צערייבט אים אין די הענט, צעמאַלט מיט די ציין דאָס צייטיקע בייכיקע קערנדל. און דאָס האַרץ קלאַפט אים ספּאַרטיש־יעגעריש, ווי אין די לעצטע טריט פאַר דער מעטע.

— זאָל לעבן די רעוואָלוציע! מאַרגן טרייבט ער אַרויס גאַנץ פּאַדלאַסיע אויפן פעלד!

★

האָט דער מאַרש אין פעלד אַרויס זיך אַנגעהויבן פאַר טאָג און געווען איז ער ענלעך צו אַ מיליטערי־מאַרש. בערל האָט אַפילו אַראָפּגעבראַכט פון ליאַסאַווע אַ מיליטערי־אַרקעסטער מיט צוויי פעלדקיכן. די שניטמאַשינעס זענען געקראַכן איינע נאָך דער אַנדערער, ווי אַ משפּחה ריזיקע שפינען מיט אַ פאַר פאַראַלי־זירטע פּיס אין דער הייך. נאָך זיי — דער מעכאַנישער וואַרשטאַט אין אַ ברעזענטענער בויד אויף אַ לאַסטאויטאַ. דאָן — אַ גאַנץ פעלדאַפּטייקל מיט סאַניטאַרן, די פעלדקיכן, די וועגענער פון ניישטעטל מיט שניטערס און בעבע־כעס אויף צום נעכטיקן אין פעלד. די צעקלונגענע יונגוואַרג פון פּאַדלאַסיער הויף איז געגאַנגען פאַרויס, נאָכן אַרקעסטער. זייער וואָגן איז זיי נאַכגעפאַרן אַ ליידיקער. און אויפן בערגל, צווישן דעם ים תּבואה זענען געזעסן אויף ווייסע פּערד־לעך צוויי רייטער אין ווייסן און ביידע שוואַרצבערדיקע. בערל אין זיין טאַלס־

טאָוקע און ספּאַרטעיטל מיטן שוואַרצן באַנד האָט אויסגעזען ווי אַ קאַפיטאַן פון אַ ווייטער עקספעדיציע. דער לאַנגער פּלטיאל אין זיין שטרויענעם הוט מיט די ברייטע ראַנדן איז געווען ווי פון אַ שאַפּאַנישן אַלטן געמעל אַראַפּגעקאַפּירט. זיי זענען אַרויסגעריטן אין שנעלן גאַלאַפּ, נאָך איידער די שניטער האָבן זיך געריט פון פּאַדלאַסיע, און איצט, אין דער פּרימאַרגן-שטילקייט, זענען זיי געווען אויפן בערגל אין פעלד די ערשטע. ווי מרגלים צוויי, האָבן זיי פון דער הייד פון זייערע זאַטלען אויסגעפלאַנעוועט, ווי אַזוי צו פּאַרטילילן די אַרבעט. די זון איז נאָך נישט אויף, אָבער דער אַפּגעדעקטער מיזרח האָט זיך שוין לאַנגזאַם אַנגעגאַסן מיט לעפלעכער זוניקייט. אַ פּאַר טינט-בלויע וואַלקנדלעך, וועלכע האָבן גענעכטיקט אויפן נאַקעטן מיזרח, האָבן אויסגעשטירעט צו אים פון דר'ערד די זילבער-פּלאַמיקע ציין.

און דאָ איז געשען עפעס, פון וואָס בערל מיט פּלטיאלן האָבן איבערגעריסן זייער פּלאַנעווען און אַמפּעריי און זענען אַנטשוויגן געוואָרן. זיי האָבן, דאַכט זיך, ביידע דערהערט די פּרימאַרגנדיקע שטילקייט, וואָס האָט געשפּרייזט איבערן ריזיקן וויצענעם טעפעך.

אַ פעלדגרייל, וואָס האָט ביי די פּערדס פּיס ערגעץ אַ פּרוביר געטאַן זיין אייזערנעם פּיילכל, צי איז עס נישט פּאַרזשאַווערט געוואָרן איבער דער נאַכט — איז אויך אַנטשוויגן. עס איז געווען, ווי אויף אַ רגע וואַלט זיך אַפּגעשטעלט די צייט. און פּלוצלונג האָט אַן איינגעהאַלטענער גערויש, אַ זיפּן פון דערלייכ-טערונג אַ פּאָך געטאַן איבערן פעלד און ווי אַ פעכער זיך אויפּגעפּנט און צעשפּרייט. דער טויטער תּבואה-ים האָט גענומען אויסטאַן פון זיך זיין מאַט-זילבערנעם צודעק, ווי דעם ליילעך פון דער נאַכט. די וואַלקנדלעך אויף מיזרח זענען געהאַנגען לייכטע און ראָזע און האַלב צערוגענע אין דער ראַזקייט אַרום זיי. און אין דער זעלביקער צייט האָט ערגעץ אין דער ווייט, אַן דער זייט אויפּגעפּלאַצט אַ מעשענע, קלינגענדיקע באַמבע. דאָס האָט פון דער פּאַדלאַסיער זייט אַנגעצויגן דער שניטערמאַרש און דער געבאַרגטער מיליטערישער אַרקעס-טער האָט מקבל-פנים געווען דעם אויפּגאַנג פון דער זון.

האַט פּלטיאל אַנגעשפּיצט די ברעמען און שדיש זיך צעלאַכט.

— משוגענער קרוב מיינער! צו וואָס טויג דיר די נאַרישע אַפּערע? אָבער בערל האָט אַפּילו נישט באַוויליקט צו ענטפּערן. ער האָט האַסטיק אויסגעקערעוועט און אַנגעבויגן צום פּערדס נאַקן, מיט אַן אויפּגעבלאַזענער טאַלסטאַווקע, האָט ער שוין אין פּולן גאַלאַפּ זיך געטראָגן אַנטקעגן די שניטער. און ס'איז אויסגעקומען: ער שוועבט איבערן פעלד ווי אַן אויסגעשאַסענער ווייסער גראַנאַט.

און וואָס האָט ער זיך געהאַט צו פאַרענטפערן פאַר פלטיאלן? דער משוגענער פאַרמעסט צו פאַרזייען הונדערטער דעסיאַטין ווינטערווייך איז דאָך געווען פון דעם זעלביקן סטיל, ווי אַרויסגיין אין פעלד מיט אַ מיליטערישן אַרקעסטער. בערל האָט זיך דאָ געקאַנט אַרויסווייזן פאַר אַ גרויסן לאַנד־חכם אָדער פאַר אַ גרויסן דעספּאָטישן גאַר.

אַבער די מוזיק האָט דערווייל אַרויסגעשליידערט אַ שימחה אין פעלד און לייכט געמאַכט אין די שניטערס אויגן די קאַטאַרושנע אַרבעט פון אַנקומענ־דיקן טאַג.

די מעטעאָראָלאָגישע סטאַנציע האָט צוגעזאַגט אַ וועטער־ענדערונג אין פינף טעג אַרום. פאַר דער צייט האָבן די הונדערטער דעסיאַטין ווייך געדאַרפט זיין אַראַפּגענומען פון די פעלדער — אויסגעקערט ווי מיט אַ בעזעם.

דער ערשטער וואָגן שניטערס איז פאַדאַלסקין אויף צעפּוקעניש דעקאַרירט געווען אין ווייס־בלוי. ווי צונויפּגעפרעסטע עופות זענען דאָרט געזעסן חברה חלוצים פון הויף און מבטל געמאַכט דעם אַרקעסטער מיט זייער אייגן נישט־צונויפּגעזונגען געזאַנג.

גרויסער גאַט, מיר זינגען לידער.

אונדזער הילף ביסטו אַליין.

נעמט צונויף די סנאַפעס, ברידער,

ביז די זון וועט אונטערגיין!

אַז מען קאַן זיך אַז אַ ליד פון אַרט נישט רירן — פאַרפאַלן. ווער מיט אַ פּסוק — חברה חלוצים מיט אַ זמרל.

אַ פולער וואָגן מיט שווימענדיקער בלוי־ווייסער ענערגיע.

בערל האָט אַפּגעשטעלט דאָס צעגאַלאַפּירטע פּערדל און נאַכגעמאַכט די פּרימאַרגן־זון מיט די וואַלקנדילעך אין איצטיקן מאַמענט: זיך אַנגעכמורעט און — צעשמייכלט.

ער איז צוגעריטן צום בלוי־ווייסן וואָגן חוצפהניקעס פּונקט דאָן, ווען ישראל האָט געוואַלט העלפּן אידען אַרויסשטייגן פון הויכן וואָגן און אידע האָט זיך נישט געוואַלט לאָזן העלפּן, דווקא אַליין אַראַפּגעשפרונגען. זי איז געווען, ווי די צווייטע חלוצה פון דער קאַמפּאַניע, אין אַ סיצן קליידל מיט אַ בלוי טיכל אַרום קאַפּ פאַרדרייט. פון אונטערן טיכל האָבן זיך אַרויסגעריסן אירע קאַפּריזע ווינטיק־רויכיקע פּאות און זיך געטוליעט צו די אַנגעקניפּענע באַקן, וועלכע האָבן קופּערדיק אויפּגענומען די זון. זי האָט געלאַכט צום באַריטענעם פעטער בערל און בראַוירט פאַר אים מיט דעם גאַנצן מוסקולערן קליינעם גוף

אירן. זי אין שידך און זאקן, האט זי מיט די רויטלעכע פיס אירע אויסגעזען ווי א קופערנע סטאטועטקע אָנגעטאָן אין סין.

אויך ישראל, אין אַ צעקניטשטן שטרויענעם דאַרפישן קאַפעליש און מיט אַ בלוי טיכל אַרום האַלדו, איז לאַנגזאַם פּויעריש צוגעגאַנגען צו בערלען, האַל-טנדיק די הענט פאַרשטעקט אין די קעשענעס פון די ווייסע ברייטע הויזן און שמייכלענדיק פאַרשעמט, פאַר וואָס ער האָט זיך אויך געלאָזט פאַרגרימירן פאַר אַן ארץ-ישראלדיקן קאַוּבאַי.

קוקנדיק אויף אידען מיט ישראלן, איינע נעבן די אַנדערע צעשמייכלטע, האָט בערל אַ טראַכט געטאַן, אַז דאָס לעבן איז פאַרט די בעסטע קוראַציע קעגן אַלע צרות.

— ארץ-ישראל האָט איר מיר דאָ געמאַכט, לאַבוועס!

— זאַלסטו טאַקע וויסן, פעטער, אַז מיר פאַרן אַהין. גלייך נאָכן שניט פאַרן מיר! וואָס, ישראל?

ישראל האָט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ און שעמעוודיק געשמייכלט. אַפּגעשוירן און אַפּראַזירט, האָט ער, דאַכט זיך, זיך אַליין געהאַלטן פאַר אַ פרעמדן. בערל האָט אַ צי געטאַן מיט די אַקסלען און דעמאַנסטראַטיוו אַוועקערטן צו די ווייטע וועגענער. אידע מיט ישראלן האָבן אים נאָכגעלאַכט. די גאַנצע חברה חלוצים האָט מיטגעהאַלפּן.

— ס'איז גוט, ישראל? — האָט אידע גנביש געפרעגט.

— ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגן? — האָט ער איר ביי דער זייט די האַנט געדריקט — לעבן איז אַ מיצווה!

איר האַנט האָט שוין די איידעלע שטאַטישע צאַרטקייט פאַרלאָרן. אַבער איר דריק איז געווען הייסער קופער, וואָס האָט ישראלן געברייט. די מוסקולערע פיגור אירע האָט געאַטעמט צו אים. און דאָס האָט דאָך איינגטלעך געדאַרפט זיין דער נאַטירלעכער אַנהייב פון זיין יונג לעבן. ווי איז דאָס געשען, אַז ער און זי זענען דורכגעגאַנגען אַזאַ גהינום איידער זיי האָבן זיך געטראָפּן אויף די פּאָדלאַסיער פעלדער?

ישראל האָט נישט געקאַנט באַגרייפּן, ווי אַזוי דאָס איז געשען, אַז צווישן אים מיט אידען איז געווען אַ סאַציאַלער מהלך. זי — די פאַבריקאַנטיין, ער — דער אַרבעטער. דאָס איז דאָך געווען אַן עס-האַרצישער גרייז פון לעבן! נאָך גוט, וואָס דאָס לעבן האָט עס, ענדלעך, אויסגעקאַרעגירט. זי איז דאָך אַזוי: ווי פאַר אים באַשאַפּן געוואָרן! זי איז דאָך אַן אוצר פון באַגייסטערונג און האַרציקער פשוטות! ערשט דאָ, אין פּאָדלאַסיע, וווּ עס ברעכן זיך אַלע סאַציאַלע ווענטלעך, האָט ער געקאַנט האָבן אויף אידען די ריכטיקע השפּעה, ביז צו דעם

באַשלוס אירן מיטצופאַרן מיט אים קיין ארץ־ישׂראל, אַנצוהייבן אַ ניי לעבן דאָרט.

אין זיין גרויסער נאַיווקייט האָט ישׂראל אַפילו נישט געפרוווט זיך אַנ־שטויסן, אָז דער באַשלוס איז נישט זיינער, נאָר אירער, אָז זי האָט אים דעם באַשלוס אונטערגעזאָגט, דיקטירט אָן ווערטער. און אויך די גאַנצע אויפלע־בונג זיינע, די צוגעקומענע פּרישע ענערגיע, זיינע נייע האַפענונגען — אַלץ איז אירע. דעם גאַנצן מענטש האָט זי אַ פאַרחלשטן פון תּהום פון פאַרצווייפלונג אַרויסגעצויגן און אים איבערגעמיסטערט לויט איר אייגענעם ווילן און באַגער. אידע האָט געבויט פאַר זיך אַ ניי לעבן. איצט וואָלט זי שוין געקאַנט זיך מודה זיין, אָז קיין פאַדלאַסיע איז זי אַראַפּגעקומען נישט אַזוי צוליב דעם פעטערס קלוגער עצה, ווי צוליב ישׂראלן. זי האָט אים געהאַט אויפן אויג. פון זייער פּריערדיקער פּריינדשאַפט. ער איז געווען דער פאַסיקער מאַטעריאַל, דאָס געהערדיקע ליים, פון וועלכן זי האָט בדעה געהאַט צו קנעטן פאַר זיך אַ נייעה לעבנס־באַגלייטער.

אויך איר פּריערדיק לעבן האָט זי אויסגעקנאַטן מיט אירע אייגענע הענט. פון דעם יינגלשעוואַטן אַשרן האָט זי דאָך געמאַכט אַ פאַבריקאַנט מיט אַנזען, אַריינגעלייגט אין זיין האַנט אַריין די פעדעם פון איר אייגענער איניציאַטיוו, אַבער אין איר פּריערדיק לעבן האָט זי זיך אַנטוישט. דאָרט האָט זי אַ פעלער געמאַכט. צו פיל וואָג געלייגט אויף שכל און פּראַקטישקייט און צו טיף באַגראַבן איר אייגענע עקזאַלטאַציע און ראַמאַנטיק. איצט האָט זי פון שטייג אַרויסגעלאָזט איר גאָר אַמאָליקן מיידלשן ראַמאַנטיזם, אויף צו להכעיס דער גאַנצער פּראַקטישער פאַרגאַנגענהייט. אויב אַ ניי לעבן — איז אויף יסודות נייע. אַבער אויך אונטער דער איצטיקער עקזאַלטאַציע האָט געשפרודלט דער קאַלטער קוואַל פון שכל און אויסרעכענונג. אַזאָ איז זי שוין געווען פון דער נאַטור: הייסער טעמפּעראַמענט און קאַלטער שכל. האָט זי טאַקע זייער פּראַקטיש אַנגעצייכנט פאַר זיך איר נייעם ראַמאַנטישן לעבנספּראָגראַם. זי האָט „איינגע־שטימט“ צו פאַרן מיט ישׂראלן קיין ארץ־ישׂראל און זי וועט האַלטן וואָרט. קיין „קבוצה“ געפעלט איר נישט. איר געפעלט בעסער אַ „מושב“. דאָרט, אויף דער באַשיידענער נחלה, האַלב אינדיווידוואַליסטיש, האַלב קאַלעקטיוויסטיש וועט זי זיך אויסבויען איר אייגענע מענטשלעכע נעסט, פאַרווירקלעכן איר אַמאָליקן יונג־מיידלשן חלום.

★

האָט אַ ים ווייץ געגלעט דאָס אויג מיט זיין עלאַסטישן אויסגוס. זענען אַנגעקומען מענטשן מיט מאַשינען, מיט מאַטאָרן, אַ געטופּעריי פון

פערד, מיט הייזעריקע און הילכיקע קולות און — א צוגאַב נאך — מיט א מעשענעם אַרקעסטער, און אַ שליידער געטאַן אויפן רויקן, גאַלדיקן שטח דעם כאַס פון אַ שלאַכטפעלד.

אין עטלעכע קאַמפּאַניעס האָבן זיך די שניטער צעשיידט אויפן גאַלדיקן פעלד. און גלייך פון דער ערשטער מינוט זענען זיי אַריין אין אַ סכנותדיקן קאַנקורענץ־געוועט, וועלכע קאַמפּאַניע וועט פריער פאַרטיק ווערן מיט איר באַשטימטן באַצירק.

דער אַרקעסטער איז אויף צוויי גרויסע פורן אַרומגעפאַרן פון איין קאַמפּאַניע צו דער צווייטער און צעזייט און צעשליידערט איבערן גאַלדענעם פעלד זיינע מעשענע קלאַנגען. און פון דעם וואָס די מוזיק איז אויפגעקומען אַלץ איז אַנדערע פונקטן פון פעלד האָבן די פאַרטונענע שניטער די אַריענטאַציע פאַרלאָרן, וווּ דרום, וווּ צפון.

די שניטער אַליין זענען שוין געווען טויבע מעשענע אויטאָמאַטן מיט ריטמישע באַוועגונגען. זיי האָבן שוין כמעט נישט געפילט זייערע אייגענע איבערמענטשלעכע אַנשטרענגונגען, נישט געפילט ווי מיט שווייס ווערט באַגאַסן זייער לייב. די הענט האָבן געטאַן זייער אַרבעט אויפן באַפעל פון די מעשענע קלאַנגען. אויף דעם זעלבדיקן באַפעל האָבן די גופים זיך אַנגעבויגן און אויסגעגלייכט, דאַכט זיך, קרעכצנדיק מיט די אַפגעריבענע זאַוואַסעס אין אַלע גלידער. אויב אין די געהירן האָט זיך נאָך באַוועגט איין מענטשלעכער געדאַנק, איז דאָס געווען: אַריבעריאַגן דעם שכן. און אויפן געקאַדערטן פעלד, אויף די אַפגעגאַלטע שטחים זענען פון אונטער די הענט געוואַקסן די שטייענדיקע געצעלטן פון צוזאַמענגעשטעלטע גאַרבן, איין ריי נאָך דער אַנדערער, איין לאַגער דאָ, אַ צווייטער — דאָרט.

און די שניטמאַשינען האָבן געלאָסן דאָס זייעריקע געטאַן. מיט די ריזיקע רויטע אויסגעקרימטע שפינען־פּיס האָבן זיי זיך באַמיט אַרויפצודראַפּען אויפן גליטשיקן אויסגעבלייכטן הימל און פאַרבליבן קריכן איבער דר'ערד. און איבער וועלכן שטח זיי זענען אַריבערגעקראַכן, דאָרט האָבן זיי — די רויטע שפינען — געלאָזט הינטער זיך, ווי צעקוועטשטשע פליגן, צעוואַרפענע גאַרבן און פון איין גאַרב צום צווייטן האָט זיך געצויגן, ווי אַ שפינוועבס, דאָס שטאַרקע צוקער־שטריקל, מיט וועלכן זיי אַליין, די מאַשינען, האָבן די גאַרבן צונויפגעבונדן מעכאַניש.

אַפט איז אַ שניידמאַשין קאַליע געוואָרן, זיך אַפגעשטעלט און מיט אַן אויסגעצויגענעם פייף געבעטן הילף. און מיט אַ האַרץ־אויסשרייענדיקן אימפעט האָבן דאָן געיאָגט איבערן פעלד פאַרשוויצטע, פאַרמורושעטע מעכאַניקער מיט

לעדערנע טאַרבעס מכשירים איבער די אַקסלען, דער שווערער אויטאָ מיטן וואַרשטאַט האָט טרייסטנדיק געריטשעט פון ווייטן שאַסיי ערגעץ. אויפן רויפן פעלד האָט ער נישט געוואָגט מיט זיין שווערקיט צו פאַרקירעווען.

בערל אין זיין נאַס העמדל, צוגעקלעפט צום לייב, איז געווען ווי אַ ווינטש-פינגערל. אומעטום און אין ערגעץ נישט. אַט גאַלאַפּירט ער אויף זיין אויסגע-מאַטערט פּערדל, ביי וועלכן די שוויסיקע באַקעס זענען איינגעפאַלן, אַט פאַרעט ער זיך מיט די מעכאַניקער ביי אַ שניטמאַשין און אַט פּירט ער שוין גאַר אָן מיטן שווערן אויטאָ.

ער האָט שוין אַליין נישט געקאַנט לינדערן דעם ווילדן אימפעט פון דער אַרבעט, די ריטמישע בהלה פון שניט, וואָס איז געווען ווי די בהלה אַ טאַג פאַרן מבול.

צוועלף דעם זייגער האָט ער אויסגעשאַסן פון אַ ביקס. ווי עכאַס האָבן זיך אָפּגערופן ווייטלעכע שאַסן, אַ טרילער געפּיף האָט זיך צעיאָגט איבער די פעלדער, צוזאַמענגערופן די שניטער צו מיטאַג און אַפּרו.

די פּערד — אויסגעשפּאַנט, די שניטער — צעפאַלן איבערן פעלד, אַליין ווי די אונטערגעשניטענע גאַרבן, יעדער איינער מיט פּודן הייס בליי אין רוקנ-ביין און אין מוח, מיט אברים — ווי צעבראַכענע, מיט הענט און פיס — ווי פאַרברענטע.

איבער די פעלדער איז מיט איין מאָל אַ גרויס ליידיקייט געוואָרן, ווייל עס האָבן פאַרפעלט קולות, סיגנאַלן און מוזיק. די שניטערס פון אונטער די גאַרבן-ציילן האָט מען נישט אַרויסגעזען, די מאַשינען אָן פּערד זענען געשטאַנען ווי אַפּגעשוונדענע סקעלעטן פון פאַרמבולדיקע חיות. נאָר אַפּטרייבנדיק די פליגן מיטן עק האָבן זיך געמיטלעך געפּיטערט די אויסגעשפּאַנטע פּערד.

שפּעטער מיט אַ שעה האָט ווידער געפּלאַצט די מעשענע באַמבע פון מיליטערישן אַרקעסטער און איינגעשפּאַנט פּערד און מענטשן אין דעם צווייטן קאַפּיטל פון אַ טאַג קאַטאַרגע.

דאַכט זיך, אַז נאָך אַזאַ טאַג האָבן די ווייצעפּעלדער פון פּאַדלאַסיע געדאַרפט פּאַרזינקען אין שטיינערנעם שלאָף גלייך מיטן זונפאַרגאַנג. די שניטערס האָבן געדאַרפט פּאַלן פון די קלאַציקע פיס דאָרט וווּ זיי זענען געשטאַנען.

אַבער וואָס רייפער עס איז אַנגעקוואַלן דער סאַמעט פון דער שפּעט-זומערדיקער נאַכט, אַלץ מער האָט נאַכגעלאָזט די פּאַרטייעטע שטילקייט פון איבערמדיקייט. דאָ און דאָרט האָט זיך שוין געהערט אַ שטיל געלעכטערל, אַ פּיף, אַ רוף. גרופּקעלעך סילוועטן זענען אויסגעוואַקסן אין פעלד. עס איז געווען, ווי דער ריזיקער טאַגאימפעט וואַלט די כוחות נישט אונטערגעזעגט, נאָר געגעבן

זיי אן אנדערן, א ברייטערן מאַסשטאַב, אויפגעטרייסלט אין די מענטשן אַ פאַר-
באַהאַלטענעם קוואַל פון ענערגיע און דאַרשט דאָס לעבן אויסצולעבן.
ווייט אין פעלד, אויף דעם אָפגעשניטענעם שטח הינטערן טיכל, איז אויס-
געוואַקסן אַ פאַרכישופטער קווייט פון אָנגעצונדענעם שייטער. דאָס האָבן די
פויערס פון באַריסאָווקע, וועלכע האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין פאַדלאַסער קאַאָפּע-
ראַטיוו, געפראָוועט אַ קאַראַהאַד ביים פייער. עס ווימלט דאַרט אַ קרענצל פון
שוואַרץ-רויטע מענטשעלעך, עס צעשפרייט זיך אין דער נאַכט אַריין דער האַניק
פון האַרמאַניש באַהאַפטענע שטימען. פון אַלע עקן פעלד ציען זיך אַהין ביי-
געוודיקע טונקעלע געשטאַלטן, ווי דאַרט, ביים פייער, וואַלטן זיי זען אַ תיקון
פאַר זייערע פאַרבלאַנדזשעטע נשמות.

אַבער די חלוצים שווייגן נישט. זייער פייער האָבן זיי צעלייגט ביים וועלדל,
ביי דעם בושאַזענעם וועלדל, וואָס איז אַרומגערינגלט מיט ווייך פון אַלע זייטן.
זיי מאַכן דאַרט שבת פאַר זיך. זיי טאַנצן אַ האַראַ און זינגען אַ האַפקע. און
אַנשטאַט דעם דערעסענעם מעשענעם אַרקעסטער פון בייטאַג זומט דאַרט איצט,
ווי אַ פרידלעכע בין, אַ מאַנדאַלינע און אַ ליימענע קאַרינע פאַרגייען זיך דאַרט
אין זייערלעכער מתיקות.

און צווישן איין פייער אין פעלד און אַ צווייטן איז אַ דופטיקער תהום
פון וואַרעמער פינצטערניש. פון דעם תהום אַרויס רופט אַ לויטערע דאַרפישע
פרויענשטים, רופט ווי אַ קלאַרנעט און עס דאַכט זיך: ביי דער פרוי דאַרפן
זיך די קני בייגן אין צייטיקן דאַרשט:

— וואַ—אַ—סיוק! וואַ—אַ—סינקאַ!

איצט, אַז ישראל האָט מיטגעטאַנצט מיט די חלוצים דעם שפיציק-ווינקל-
דיקן יידישן טאַנץ, האָט דאָס שוין קיינעם אַרום נישט געחידושט. אַ מענטש
דאַרף — אַדער טאַנצן, אַדער — שטאַרבן.

און אין מיטן דעם לעבעדיקן רעדל האָט באַזונדער געטאַנצט די חלוצישע
מוזע — די שיינע מרים מיט די רונד געשניצטע ברעמען און צאַרטן אַוואַל.
זי האָט געטאַנצט אין איר ווייס קליידל מיט די ווייסע שיכלעך אויף די באַרוועסע
פיס, אין דעם קליידל מיט די שיכלעך, וואָס זי האָט נאָך מיטגענומען פון היימישן
טאַטע-מאַמעשן גוטס. און אַזוי האָט זי איצט אין דעם קליידל מיט די שיכלעך
אוועקגעטאַנצט פון טאַטע-מאַמע צו מאַמע-ציון. זי האָט נישט אַזוי פיל געטאַנצט,
ווי מאַיעסטעטיש פאַזירט — די שיינע מרים. זי האָט געוואוסט, אַז זי איז שוין
און אַז יעדער איר בייג מיטן קאַפּ און קנייטש מיטן אַקסל רופן אַרויס ביי די
חברים אַ שטילע פאַרליבטע באַגייסטערונג. און זי האָט געוואַלט אַזוי — די
שיינע מרים. זי האָט געוואַלט צובינדן, צוכישופן צו זיך די חברה מיט איר

שיינקייט. און אין איר נאַיווער ווייבלעכקייט איז געלעגן אַ הייליקע עבודה. אַזוי האָט זי מיט איר ריינער שיינקייט געדינט דער מאַמע-ציון. זי איז געווען באַרופן דערצו. זי איז געווען די לעבעדיקע געשטאַלט פון ציון אויף די פעלדער פון גלות. איז דען אַ לעבעדיקער מענטש מיט גוף און נשמה ווייניקער ווערט ווי אַן אידעע? און איז דען די אידעע נישט לעבעדיקער און טייערער, ווען זי קריגט איר פאַרקערפערונג אין אַ לעבעדיק געשטאַלט? אין אַ שיינ מיידל?

די שיינע מרים האָט די חלוצים באַגייסטערט און מיטגעריסן. זי האָט זיי גערופן מיט איר טאַנץ אַהין. קיין ציון, זי האָט מיט איר טאַנץ געמאַלט לעבעדיקע ביבלישע בילדער פאַר זייערע אויגן. און דאָ, אויף פאַדלאַסקים ווייצפעל-דער, האָבן זיי זיך שוין איצט געפילט צווישן טייטלביימער און איילבירטביימער אויף די בערג פון יהודה, ביי די שטיינערנע ברינעמער.

האַט אידע אַרויסגעצויגן ישראלן ביים אַרבל פון רעדל אַרויס. מיט האַרטער און הייסער האַסטיקייט האָט זי אים געצויגן ערגעץ טיף, אין וואַרעמען, פינצ-טערן תהום.

— קום, ישראל, קום! וועסט זיך נאָך פאַרליבן אין דער שיינער מרים, און וואָס וועט זיין?

— טייעריקע מיינע, וואָס רעדסטו, וואָס?

— נו-יאָ! נו-יאָ!

אידעס שטים האָט געקלונגען גאַר מיידלש-קינדעריש. איר אייפערזוכט — אַזאַ פלוצלונג דאַרפיש-הייסע און דאָס האַלטן אים שטייף פאַרן אַרבל אַזוי אַפּנהאַרציק-אומצוטרוילעך, אַז ער זאָל נישט אַנטלויפן — דאָס אַלץ האָט ישראלן צום קאַפּ געשלאָגן ווי אַ שטאַרקער וויין. ביז איצט איז ער נאָך אַ פאַרליבטער פריינד געווען. איצט האָט ער זיך מיט אַ מאָל דערפילט ווי אַ מאַן און באַשיצער. קיין מאָל אין זיין פריערדיקן אומגליקלעכן זיווג האָט ער זיך נישט געפילט אַזוי מענעריש און באַשיצעריש.

דינה פלעגט אין די פּאָעטישסטע מינוטן אים געבן צו פילן, אַז עס איז פאַראַן עמעצער, וואָס שטייט העכער פאַר אים, אומדערגרייכבאַר העכער. איצט, שפּאַנענדיק מיט אידען ערגעץ אין דער פינצטער, מיט דער אידען, וואָס האָט זיך צוגעקלאַמערט צו אים און געזוכט זיין שוץ — איצט האָט ישראל זיין אייגענע פּוּססט פאַרקוועטשט און צום האַרצן צוגעדריקט און אין דער שטיל זיך געשווירן אויפן ירושלימער נוסח:

— זאָל מיר אַפּגענומען ווערן די רעכטע האַנט, אויב איך וועל פאַרגעסן אַן דיר, אידע!

און גערעדט האָט זי איצט גאַר מיט אים וועגן רעוואָלוציע.

אויף אַ מערקווערדיקן אופן האָט זיך אָפגעשפיגלט אין איר באַוווּסטזיין די רוסישע רעוואָלוציע. געבענטשט זאָל זיין די רעוואָלוציע — דער נייער אָנהייב. די רעוואָלוציע איז דאָך אין איר, ווייל זי האָט צעבראָכן איר פריערדיק לעבן. די רעוואָלוציע איז דאָך אין ציון, ווייל דאָרט וועט זי אָנהייבן אַ נייעם. און ער, ישראל אירער, איז דאָך אַ רעוואָלוציאַנער. ווי האַרמאָניש דיין וועלט איז, גאַטעניו! איז דען נישט ארץ-ישראל די אמתע רעוואָלוציע פון גאַנצן יידישן לעבן? איז דאָס נישט אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון יידישן פּאָלק?

יא, דאָס אַלץ האָט פאַרשטענדלעך גערעדט צו ישראלס האַרץ, אָבער מיט נאָך נישט קיין גאַנץ קלאַרער שפּראַך, פון וועלכער ער, ישראל דער אַרבעטער, האָט קוים געקאַנט דעם אלף-בית, מיט דער שפּראַך פון ראַמאַנטיק. — זעסט, ישראל, אַט-די זיבן שטערן איבער אונדז — דעם גרויסן בער, ווי מ'רופט עס. ווי מיינסטו, ווו וועלן מיר זיי זען פון גליל, אַוודאי ביים סאַמע האַריוואַנט ערגעץ.

— מען זאָגט, אַז די שטערן פינקלען דאָרט שטאַרקער און ווייזן אויס גרעסער איידער דאָ — האָט ער אומזיכער געפרוווט די נייע שפּראַך און ער האָט שיער נישט געזאָגט: איידער דאָ אין גלות. — יא, טייערער! אין די לבנה-נעכט ביים ים-כינרת קאָן מען פשוט פון זינען אַראָפּ.

— מען זאָגט — איז ער שוין געווען פעסטער ביי זיך און אַרומגענומען איר עלאַסטישע טאַליע — מען זאָגט, אַז פון הר-הצופים זעט מען אַ מערק-ווערדיקע פאַנאַראַמע, מען זאָגט. האָט די נאַענטע פינצטערניש זיי אויסגעשאַסן מיט אַ געלעכטער אין פנים. זיי האָבן זיך אָנגעשטויסן אויף צוויי סילוועטן. און ס'איז געווען, ווי זיי וואַלטן זיך אָנגעשטויסן אַן זייער אייגענער אָפּשפיג-לונג אין שפיגל פון דער נאַכט.

— ווער? האָט ישראל געפרעגט — און אַרויסגעכאַפט און אָנגעדריקט דאָס עלעקטרישע לעמפל.

דאָס קעגנאיבערדיקע פאַרל האָט געזשמורעט די אויגן און געלאַכט: דאַרעטשקע מיט דעם פּאָדלאַסיער וועטערינאַר — מיט גלוסקינען. דאַרעטשקע, אין איר לאַנגן שאַל איינגעוויקלט, איז געשטאַנען צוגעטויליעט צו דעם שלאַנקן דעקאַלטירטן וועטערינאַר, ווי זי וואַלט וועלן זיך אויסבאַהאַלטן פון דעם חוצפהדיקן עלעקטרישן פלעמל.

ווען צוויי פאַרלעך שטויסן זיך צונויף אין טאַנץ פון פעלד און פון נאַכט, איז דאָס לעמפל טאַקע איבעריק. ישראל האָט עס אַליין דערפילט און אַריינגעשטעקט דאָס לעמפל אין הויזן-קעשענע.

— ווי קומט איר אָהער, גלות-קינד, ווי קומט איר עפעס אָהער, האָ? זינט גלוסקין, דער סאַראַטאָווער סטודענט, האָט זיך אין פּאַדלאַסיע באַ-פריינדעט מיט די חלוצים, איז נישט געווען פאַר אים קיין ערגערע זאַך ווי הערן, אַז מען פאַרבייט זיין פאַמיליע גלוסקין אויף גלות-קינד. דאַרעטשקע האָט זיך נאָך שטאַרקער צעלאַכט.

— ישראל! זע וווּ עס ברענט ביי דיר, ישראל! ישראל האָט איצט גאָט געדאַנקט, וואָס קיינער זעט נישט, ווי ער איז רויט געוואָרן. געלאַכט האָבן איצט אַלע, אידע אויך. ווייל געברענט האָט ביי ישראלן דאָס לעמפל טיף אין דער לייזונטענער הויזנקעשענע.

אין די הפסקות פון געלעכטער האָט דאַרעטשקע דערציילט: שוין אַ פאַר שעה ווי זיי וואַנדערן איבערן פינצטערן פעלד און קאַנען זיך צו בערלס געצעלט נישט דערשלאָגן. דאַרעטשקע וויל דאָ דווקא בלייבן נעכטיקן. אַוועקגעלאָזט האָבן זיי זיך אין פעלד פאַרנאַכטלעך, נאָך דער אַרבעט. נישט געקאַנט איינזיצן אין דער היים, ווען אַלע זענען דאָ. דערווייל האָט מען אָפּגערוט ביים טייכל. דערווייל איז צוגעפאַלן די נאַכט. און דער פויערישער כאַראַוואַד האָט דאָך אויך עפעס צו זאָגן. מען איז געגאַנגען אַנקוקן, איז מען אַריינגעצויגן געוואָרן אין טאַנץ.

— איך האָב זי קוים אָפּגעריסן פון די שקצים — האָט גלוסקין זי פאַרמסרט.

— און ווער האָט אַ שעה צייט נישט געוואָלט פון וואַסער אַרויס? אַזוי האָבן זיי, צו זייער אייגענער חרפה, פאַרמסרט איינע די אַנדערע און באַדעקט זייערע קעפּ מיט בזיונות.

און געשפאַרט האָט פון זייערע רייד דער כאַאָס פון אויפגעברויזטע יונגע בלוטן, פון בלאַנדזשעניש אין פעלד באַנאַנד ביי נאַכט און דאָס פיקאַנטסטע איז געווען, וואָס גלוסקין האָט דאָ געשפּילט די ריטערלעכע ראַלע פון איר באַגלייטער צום פעטער בערלס געצעלט.

— איר מוזט זיין גוט הונגעריק, חברה? — איז ישראלן איינגעפאַלן. האָבן זיי ווידער געלאַכט. נאָך קיין מאָל אַזוי פיל און מיט אַזאַ אָפּעטיט נישט געפרעסן. יעדע קאַמפאַניע שניטער האָט איבער דעם פאַרבלאַנדזשעטן פאַרל רחמנות געהאַט און געבעטן צום נאַכטמאַל. און עס איז אויסגעקומען. אַז זיי קאַנען אַזוי פון רחמנות אָפּלעבן אַ לעבן. מער נישט אין איין אַרט האָבן זיי געהאַט אַ מיאוסן אָפּשניט. ווען לויט דער וויסטער געווינהייט האָבן זיי זיך צוגעשאַרט צום לעבל ברויט דאַרט, האָט מען זיי דאָס עסן פון דער האַנט אַוועקגענומען:

— לידיקגייער, גייט געזונטערהייט. צוויי מאל עסן גיט מען נישט. ערשט מיט א שעה צוריק זייט איר דא געווען!
אזוי האבן זיי נעבעך געקרייזט און געבלאנדזשעט איבער דעם כאַס פון די פאָדלאַסיער ווייצפעלדער.

— איז ווו, זאָגט איר, געפינט זיך בערלס געצעלט?
אידע האָט זיי גענוי און דייטלעך אָפגעמשלט אין וואָס פאַר אַ ריכטונג זיי דאַרפן זיך פאַרנעמען. פון פעלדשטאַב, הייסט עס, לינקס פון דעם חלוצישן פייער, ביז דער ערשטער שניידמאַשין, דאָן מיט דעם גאַרבנוועג רעכטס.

— אָבער נישט רייכערן, איר הערט? ס'איז פאַרווערט. — און זי האָט אַרויסגעכאַפט פון גלוסקינס הענט די שוועבעלעך, מיט וועלכע ער האָט זיך געפאַרעט צום פאַררייכערן.

— פריער לינקס... נאָכדעם רעכטס — האָבן געקרקעצט די וואַנדערער, פאַרזינקענדיק אין דער פינצטערער נאַכט — אוי, וויי צו אונדז, וויי צו אונדז!
ישראל מיט אידען זענען געבליבן שטיין שטייף אַרומגענומען, האַרץ צו האַרץ.

— פעטער בערל, נעבעך — האָט אידע אָפגעזיפצט.
ישראל האָט געוויסט וואָס דער זיפץ באַטייט. פון פעטערס נאַענטער פריינדשאַפט מיט דער קליינער לערערין האָט אידע קיין גוטס נישט דערוואַרט.
— און דו האָסט דערציילט בערלען, אַז ביסטריצקי לעבט?

— ערשטנס ווייס איך נישט צי ער לעבט — האָט ישראל געענטפערט — דאָס האָט דאָך נאָר שייקע פאַרזיכערט. מיר האָבן שפעטער אים געזוכט אין שטאָט, דעם דייטש, און נישט געקאָנט אויסגעפינען. שייקע איז אַוועקגעפאַרן.
— אָבער דער פעטער דאַרף דאָס פון דעסטוועגן וויסן. פאַר איר, פאַר דאַרעטשקען, וואַלט איך עס אויסבאַהאַלטן.

זי האָט ישראלן געפירט ערגעץ אַלץ טיפער אין וואַרעמען תהום, אַלץ ווייטער פון די צעקלונגענע פייערן. ישראל איז שוין געגאַנגען ווי אַ בלינדער. מיט יעדן טריט — האָט זיך אים געדאַכט, וועט ער גיין באַרג-אַראָפּ און ער האָט זיך געוואונדערט, וואָס די ערד אונטער די פיס, די ווייכע ערד, איז אין אַ גלייכער נאַענטקייט, זי ווערט נישט נידעריקער. איצט איז שוין גאַר שטיל אַרום. די חלוצים זענען שוין מיד. נאָר פון דער ווייט, פון צווייטן פייער וויקלט זיך נאָך די האַרמאַנישע לענטע פון פילשטימיקן געזאַנג.

ישראל מיט אידען האָבן געפונען זייער באַהעלטעניש צווישן די גאַרבן אין פעלד.

- וועסט זיך פאַרליבן אין דער שיינער מרים? וועסט זיך פאַרליבן? —
האַט אידע אים באַפעלעריש געצויגן אין אירע אַרעמס.
- ניין, טייערע, ניין! איך בין דאָך דיינער.
- זאַלסט זיין מיינער, מיינער.

און אויף די עלאַסטישע גליטשיקע גאַרבן האָט אידע זיך אים אָפּגעגעבן מיט דער בהמהשער נאַטירלעכקייט פון אַ דאַרפשיקסע.

ישראל האָט געקאַנט צוויי אידעס. איינע — די אין זיינע אַרעמס, די הייסצאַפּלדיקע, מאַגענדיקע. די צווייטע — די ווילד־דערצויגענע, צוריקגע־האַלטענע און טאַקטישע וואַרשעווער דאַמע, פאַר וועלכער ער האָט געהאַט גרויס דרך־ארץ און אַ ביסעלע מורא. איז אים שווער געווען צו פאַרבינדן אין זיין פאַרשטעלונג אַט די ביידע אידעס. ביידע זענען געווען רעאַל, ווען באַזונדער. צוזאַמען גענומען זענען זיי געווען אַ פאַנטאַסטישער חלום, וואָס האָט געדראַגט יעדע רגע צו ווערן איבערגעריסן. ער האָט נישט געקאַנט פאַרשטיין — דער באַשיידענער מענטש — מיט וועלכער קראַפט ער האָט די וואַרשעווער דאַמע צו זיך צוגעבונדן ביז צו אַזאַ אינטימער נאַענטקייט. אים איז נישט איינגעפאַלן — דעם נאַיוון מענטש — אַז דאָס האָט די פרוי אים גענומען, ווי זי האָט גענומען אַלץ אין לעבן מיט די אייגענע הענט. אים איז אויך נישט איינגעפאַלן אין זיין צניעותדיקייט, אַז ווען אַ ווילדערצויגענע וואַרשעווער דאַמע וויל נעמען דעם מאַן, איז זי דאָס געצוונגען צו טאָן אויף דעם אייגענעם אורמענטש־לעכן בהמהשן שטייגער, ווי דאָס טוט די דאַרפשיקסע.

★

ביים ריפּ פון געצעלט, וואָס האָט געהייסן: דער פעלדשטאַב, איז געזעסן בערל פּאַדלאַסקי, געזעסן אויף אַ בלעכענעם קעסטל מעכאַניש געצייג און געקילט זיין נאַקעט לייב ביזן גאַרטל אין דעם קוים באַוועגעלעכן זייד פון ביינאַכטיקן ווינטעלע. איינשלאָפּן האָט בערל נישט געקאַנט צוליב דעם נאַגנדיקן ווייטיק. ביים פאַרריכטן אַ קאַליע געוואַרענע שניידמאַשין האָט ער זיך געמאַכט אַ טיפע ווונד אין דער דלאַניע. די ווונד האָט מען פאַריאַדינירט און די האַנט פאַרבאַנדאַזשירט. דעם ערשטן שאַרפּן ווייטיק האָט בערל פאַרטריבן מיט אַ האַלב פלעשל ספּירט, וואָס ער האָט אויסגעטרונקען גלייך אויפן ניכטערן האַרצן. איצט איז דער ווייטיק געווען אַן איינגעבירגערטער און אַ נאַגנדיקער. בערל האָט מיט דעם ווייטיק שלום געמאַכט, אָבער איינשלאָפּן — נישט געקאַנט. דער דופּק פון דעם גאַנצן גוף האָט זיך ביי אים קאַנצענטרירט אין

דער הייסער פארווינדעטער האנט, ביי דער ווונד טאקע, און געשלאגן ריטמיש און שווער, ווי פון דער ווונד וואל טריט נאך טריט ארויסמארשירט דאס חיות. בערל האט געקוקט צו די שטערן, צו די פייערן אין פעלד, זיך צוגעהערט צום ווייטן געזאנג און אליין זיך פארגאנגען אין א צעצויגענעם אומעטיקן ניגון אויף א שטילן פאלצעט. געזונגען האט ער אן אלט רוסיש לידל, וואס איז מיט אים מיטגעגאנגען א מאל פון סיביר. און די ווערטער פון דעם האלב טאטערנישן ניגון האבן זיך געצויגן, ווי פון פעך, אומגעלומפערט פרימיטיווע, שטאלפערדיק גראטעסקע, אבער דער ניגון אליין איז זיך פארגאנגען אין אן אורמענטשלעכן אומעט:

רייטן רייט ער

אויף א שיוון, אויף א פערד.

און דאס העמדל אויף אים —

פייער־רויט

און די הויזן אויף אים —

ליקסאנדרישע

און דאס היטל אויף אים —

ווי די הערבער ביי דעם רוח.

צי האט בערל זיך צוגעהערט צו די ווערטער וואס ער ברענגט ארויס פון מויל? יעדע סטראפע האט זיך אויסגעצויגן מיט אַזאַ פינאַל פון פארפריי-רענער טרייסטלאַזיקייט, אַז פון דעם אומגעלומפערטן לידל האט אַנגעהויבן צו ווייען מיט עפעס אן אוראלטער וועלט־חכמה.

בערלס פאלצעט האט זיך אריינגעקבערט אין דער סאמע טיף פון דעם ניגון און ארויסגעשרויפט פון אים די פיין פון אוראלטע, אין איינפעריאד פארגאנגענע דורות. אפשר האט עס זיין ווונד אַזוי געזונגען און אפשר זיין בלוט אַזוי.

באדארפט האט אַזוי זיצן און מרוקען אין פינצטערן פעלד א מענטש א האלב נאקעטער מיט טויזנטער און טויזנטער יאָרן צוריק, ווען די פאָעזיע פון טאָן האט ווייט אַריבערגעיאַגט דעם אַרעמען ווערטלעכן אויסדרוק. און בערל האט זיך גאַרנישט צוגעהערט צו דעם וואס ער זינגט. ער האט זיך צוגעהערט צו זיין דופק אין דער פארווינדעטער האנט.

אַט דער שטאַרקער דופק איז איצט געווען ווי אַן אָפן טירעלע אין דער מאַשין־אַפטיילונג, פון וואַגען עס הערט זיך דאָס קלאַפן פון דעם מאַטאַר פון זיין לעבן. און דאָס וואָס דער מאַטאַר קלאַפט רעגלמעסיק און שטאַרק

באווייזט, אז ער איז אין פולן גאנג. און דאס וואס דאס טירעלע איז אפן דערמאנט אין דעם, אז די מאשין וועט זיך מוזן אפשטעלן.

צי איז נישט אלץ איינס, ווען דאס וועט געשען? אפשר אין א פאר טעג ארום פון א בלוט-פארגיפטונג אין דער האנט. און אפשר וועט עס געשען מיט א יאר אדער צען יאר שפעטער. סיי ווי סיי האט בערל פאר זיינע אויגן יענע רגע, ווען דער מאטאר וועט זיך אפשטעלן. און יענע רגע איז דאך שטארקער פאר טעג און יארן, באדייטנדיקער. בלויז פון דעם הויך פון יענער רגע צעריינט זיך די צייט, ווי א רויכל.

נישט צום ערשטן מאל טראכט בערל פאדלאסקי וועגן יענער רגע. אנדערש וואלט ער דאך פאר זיך אין ליאסאווע קיין קבר נישט אנגעגרייט. אבער איצט איז דאס טראכטעניש זיינע אין צוזאמענהאנג מיט דער אנשטרענג-גונג און מאטערניש, וואס א מענטש נעמט אויף זיך פרייוויליק און מיט פרייד. ווו איז דער זין פון אזא אנגעשטרענגטער ארבעט, ווי די וועלכע ער האט דורכגעפירט, למשל, היינטיקן טאג?

ווי איז דער זין פון דער פארכאפערישער ענערגיע פון מענטש און א פשיטא שוין פון ארגאניזירטן קאלעקטיוו, וועלכער קאן וועלטן איבערקערן, די נאטור גובר זיין, ווונדער שאפן און בלייבט דאך אויפן פליישבאנק אין יענער וויכטיקער רגע, ווען די מאשין פון מענטשנס לעבן שטעלט זיך אפ?

און בערל קאנטראלירט נאך א מאל זיין אייגענע תשובה, וועלכע איז ביי אים שוין צוגעגרייט פון לאנג.

דאס קומען און דאס אוועקגיין פון מענטשן אויף דער וועלט זענען נישט אזוי שרעקלעך אין זיער פארשלאסענעם סוד, ווי שרעקלעך ס'איז דער אומזין פון דער נאטירלעכער באשטימונג פון דעם מענטש; דערהאלטן דעם מין און פאשען דעם גוף פאר די ווערעם.

ליגט טאקע דער זין פון מענטשלעכן אויפטו אין קינסטלעכן אויסמיידן דעם דרוק פון נאטירלעכן אומזין.

דאס איז נישט קיין חכמה. דאס איז טאלאנט צו באזיגן דאס לעבן. אזא טאלאנט האט ער, בערל פאדלאסקי, און דאס איז די שטילע טיפע פרייד פון זיין אויסדערוויילטקייט. בערלס פרייד איז איצט ענלעך צו א געוואלדיקער רויקייט פון א פעלדז ביים ים. אזוי זיצט דער מענטש א האלב נאקעטער, ביים ריפ פון געצעלט, באדט זיין האריק לייב אין ווייכן ווינטל און הערט זיך צו גלייכ-צייטיק אי צו דעם ווייטיק אין זיין פארווונדעטער האנט, אי צו דער פרייד פון זיין גרויסן בארוף, צו קאנען מענטשן מיטרייסן און אוועקרייסן פון דעם אומזין פון זיער נאטירלעכער באשטימונג.

נאָר פּלוצלונג האָט בערל איבערגעריסן זיין שטיל געזאָנג. עס האָט זיך אויסגעשיילט פאַר זיין אָנגעשטרענגטן בליק אַ קליינער באַקאָנטער סילוועט אין דער דורכזיכטיקער טונקליקייט. ווי זיין אייגענע האַלוציאַציע איז דער סילוועט אויסגעוואַקסן מיט אַ מאַל. און האַלב פאַרווישט, האַלב פאַרניקט האָט דער סילוועט אַ שוועב געטאַן צו אים, זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דר'ערד, איז דאַרעטשקע שוין מיטן הייסן קאַפּ אויף בערלס קני געלעגן.

— זינג, בערעלע, זינג, האַרציקער! האָסט אַזוי טייער געזונגען!

— דו? דו, נאַריש מיידעלע דו! אַליין גאַר אין פינצטערן פעלד ביי

דער נאַכט?

מיט דער געזונטער האַנט האָט ער געגלעט אירע פייכטע האַרטלעכע האַר, איר פאַרשוויצט פּנימל און זי האָט אים דערציילט, ווי אַזוי זי האָט געבענקט נאָך אים, ווי אַזוי זי האָט אים געזוכט אין פעלד, און ווען אירע זוכנדיקע הייס-הונגעריקע הענט האָבן אָנגעטראָפּן אויף זיין קיל-נאַקעטער האַריקער ברוסט, האָבן זיי אין זיין לייב זיך איינגעביסן מיט אַ בייזער הונגעריקייט און איר קליינער גוף האָט העפטיק אויפגעפלאַטערט. און מיט דער הויט פון זיינע פיס האָט בערל געפילט ווי עס ווערן אָנגעגאַסן שטייף די קנאַספּן פון אירע קליינע בריסט.

דאָס איז זי דאָך געגאַנגען צו אים אין פעלד, ווי רות צו בועזן. אַבער וואָס קאָן זי זיך העלפּן, אַז זי האָט געבלאָנדזשעט? דאָס איז דאָך זיין, בערלס שולד, וואָס ער שטויסט זי אָפּ פון זיך און לאָזט זי בלאָנדזשען.

און אפשר דערפאַר האָט איר ליידנשאַפט געגרענעצט מיט שינאה, בעת זי האָט זיך איינגעקניפט מיט דער האַנט אין זיין האַריקער קילער ברוסט. זאָל זי כאַטש קאַנען זיך מודה זיין! זאָל זי כאַטש קאַנען אים דעם אמת זאָגן, אַז מיט אַ צען מינוט צוריק אין טאַרכנדיקן ווייץ און נישט ווייט פון זיין געצעלט האָט זי זיך געראַנגלט מיט זיך און מיט גלוסקינען און מיטן לעצטן פונק פון באַוווּסטזיין און בלוזי אַ דאַנק דער פינצטערער נאַכט און גלוסקינס נישט-בריהשקייט האָט זי פון זיינע אַרעמס זיך אַרויסגעריסן!

און אַפילו איצט, ווען זי ליגט צופוסנס ביי דעם מענטשן, אין וועלכן זי איז פאַרליבט, וועלכן זי גאַרט מיט דער גאַנצער פאַרשאַלטענער ברענענדיקייט פון איר נאַטור, ווען זי קלאַמערט זיך אַ פאַרשמאַכטע צו בערלס לייב, צו דעם לייב פון וועלכן עס שמעקט מיט וואַלד און מיט מאַן און מיט אורקראַפט, אַפילו איצט שפּירט זי דאָך אין איר לייב אַ באַנגלעכע נאַכווייעניש, פאַר וואָס זי האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון גלוסקינס אַרעמס.

צו די אויגן איז איר געבליבן, ווי צוגעקלעפט, דאָס טונקעלע געשטאַלט

פון שלאַנקן, נאַקעטן וועטערינאַר, וועלכער האָט אויסגעזען ווי אין זיין אייגענעם שאַטן-טריקאָ אָנגעטאַן, בעת ער האָט זיך געבאַדן אין טייכל.

אַבער ווי קאַן זי דאָס אַלץ אויסדערציילן פאַר דעם, וועמען זי האָט ליב? צו פיל נאַקעטקייט, שוידערלעכע נאַקעטקייט פון איר פאַרגאַנגען לעבן האָט זי שוין אָפּגעדעקט פאַר אים, אַז זי זאָל נאָך קאַנען זיך ווייזן אין איר לעצטער געפאַלנקייט. און ער, בערל — ער וויל איר נישט העלפן, ער שטויסט זי אָפּ פון זיך, ער קריגט זיך מיט איר אָדער ער צווינגט זי, אַז זי זאָל זיך קריגן און רייצן מיט אים.

און גערעדט האָט זי צו בערלען נישט-דעררעדטע און היציקע ווערטער. און געוויקלט האָט זי זיך אַ פאַרשיכורטע אַרום זיינע פיס. און זי האָט מיט איר ליב אים געכישופט און באַשווירן און געמאַנט, בעת אירע ליפן האָבן אויס-גערעדט אַל דאָס ביזן אויף איר אַליין.

— בערל! ס'אָ ווילדע איך בין! ס'אָ אומדערטרעגלעכע, שמוציקע באַשעפעניש איך בין! ווען דו זאָלסט וויסן, בערל, וואָלסטו מיך נישט געצערטלט אַזוי. נישט געצערטלט! אוי, צערטל מיך, בערל, צערטל מיך!

איז אין איר פיינלעך מאַנענדיקן „צערטל מיך!“ געווען עפעס אַזוינס, ווי זי וואָלט אים אַ פאַרשטאַכענעם אבר אונטערגעטראָגן און געבעטן זיך אַרויס-צונעמען די שטיק גלאַז פון פאַרוונדעטן אָרט.

און בערל האָט זי לייכט אויפגעהויבן מיט דער געזונטער האַנט און זי געזעצט אויף זיינע קני.

אַט איז אַריין די פרוי אין זיין לעבן און זי טרעט אויף זיין האַרץ, ווי אַ באַרוועסער אָפּאַט. עס מאַכט נישט אויס, וואָס זי איז קליין, וואָס זי איז אַ קינד קעגן אים. צעשפרייט האָט זי אים, דעם געזונטן מאַן, איבער דער ערד און פאַדערט פון אים זיין נאַטירלעכע באַשטימונג: דערהאַלטן דעם מין און מיט דער ערד זיך אויסמישן. און געוויס האָט ער זי ליב — די קליינע פרוי, אויב ער האָט זי מיט אַלע מיטלען אויסגעמיטן און אין דער איצטיקער וואַרעם פינצטערער רגע פילט ער אַזאַ מיסטעריעזע שרעק פאַר זייער דער-נענטערונג.

ער הייבט זי אויף מיט דער געזונטער האַנט און ער טראָגט זי ווי אַ קינד, ווי אַ ליאַלקע, די פרוי, וועלכע הערשט איצט איבער אים, ער שפאַנט אין דער וואַרעם פינצטערניש ערגעץ, צו די גאַרבן.

אַבער דאַרעטשקע האָט זיך דערשראַקן פאַר עפעס, אפשר פאַרן אַנקלאַפן זיך מיטן קאַפּ אָן אויסגעשטערנטן הימל, אפשר פאַרן פינצטערן מוטנעם תהום, איבער וועלכן זי האָט אַזוי הויך געשוועבט.

זי האט זיך אַ וואַקל געטאָן און זיך אָנגעכאַפט אָן בערלס צווייטער האַנט — אַן דער פאַרווונדעטער. און מיט אַ ברום פון ווייטיק דורך די פאַרפרעסטע ציין האַט בערל זי פון דער האַנט פאַרלאָרן און די קני זיינע האָבן מיט אַ ציטער זיך אונטערגעבראַכן.

איז דאַרעטשקע צוגעפאַלן מיט די ליפן צו זיין פאַרווונדעטער, פאַרבאַנ־דאָזשירטער האַנט, ווי וועלנדיק דעם ווייטיק זיינעם אין זיך אַריינזויגן. און הייסע טרערן האָבן איר דורכגעלעכערט די אויגן און אויפגעלייזט דעם טשאַד פון איר ווילדער ליידנשאַפט. איר קערפער איז שוין געווען נישט קיין ווונד, נאָר אַ שטיק לויטערע ליבע.

פון פּלוצלונגן שאַרפן ווייטיק האַט עס בערלען געשוידערט און דאַרעטשקע האַט אים מיט איר גרויסן לאַנגן שאַל איינגעדעקט און לעבן זיין גרויסן גוף זיך פאַרטייעט, ווי אַ הינטל. דער מאַרגנשטערן האַט זיי דערזען ביידן שלאַפנדיקע אונטער איין שאַל, ווי מידע קינדער.

★

פּלטיאלס טאַפּטשאַן אין „פעלדשטאַב“ האַט געוואַרט אויף זיין באַלעבאַס אַ גאַנצע נאַכט. פּלטיאל איז אַוועק און איבערגענעכטיקט ביים וואַסער. פאַר־קראַכן איז ער צום טייכל אויסבאָדן זיך נאָך אַ שווערן טאַג אַרבעט, און שלעפן זיך צוריק אַ שיינע פאַר וויאַרסט צום פעלדשטאַב האַט זיך אים נישט געגלוסט. און ווי דאָס האַרץ וואַלט אים געזאָגט, אַז ער וועט קיין חשק נישט האָבן צוריק צו גיין, האַט ער מיטגעשלעפט צום טייכל זיין שעפּסענעם טולופל. איז ער איצט אַרונטערגעקראַכן אונטערן אויסגעבויכטן טולופל, ווי אַ טשערעפאַכע אין איר איבערגעקערטן שיסל אַריין, אַריינגעצויגן די לאַנגע הענט און פיס און גע־קרעכצט פאַר תענוג. האָבן זיינע איינגעשרומפענע גלידער געזונגען די שירה פון מידיקייט און געהאַלטן אים אין איין דאַנקען פאַר דער קאַלטער באַד און פאַר דער איצטיקער מחיהדיקער וואַרעמקייט. פּלטיאל האַט אַלץ געטראַכט : ער וועט זיך אַפרוען, וועט ער אפשר גיין אַהיים.

אַבער ווען ער האַט געעפנט די אויגן און אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ פון אונטערן טולופל, איז שוין נישט געווען צוליב וואָס צו איילן זיך.

ער האַט אין איין אַטעם, — ווייזט זיך אַרויס — אַפּגעשלאָפן די נאַכט און איצט האַט שוין רעכט געגרויט אויף טאַג. איז ער נאָך אַ ביסל געלעגן אָן אויסגערוטער און דאָן זיך אַרויסגעגליטשט פון אונטערן טולופל און ווי אַ פלינקע שפּין אַראַפּגעטאַנצט צום וואַסער אויף די לאַנגע הענט און פיס, כדי לויט דער אַלטער געווינהייט אַפּצויגן נעגל־וואַסער.

אַ פאַרטיקער ייד, אין טלית־קטן און אין אַ שפיציקער יאַרמלקע, האָט ער זיך דאָן צוגעזעצט אויף אַ שטיין און אָנגעשפיצט זיינע שדישע ברעמען אויפן גרויען פרימאַרגן.

צו זיין באַרד האָט ער גאַרנישט געהאַט. ער האָט געלעבט מיט זיין באַרד בשלום און מיט די לאַנגע, בלאַסע און געקניפטע פינגער געקעמט און איבער־געקליבן אירע פעך־און זילבער־פעדעס.

אויף די פעלדער איז נאָך שטיל געווען און אַ גרוי רויכל האָט איינגעהילט זייער צעקאָדערטקייט.

און דער הימל האָט, דאָכט זיך, געפרעגט ביי גאָט אַ שאלה: זאָל איך מאַכן טאָג? צי, אפשר, האָ?...

פּלטיאל האָט געוויקלט אַ פאַפּיראַס אין אַ ביבולע־פאַפּיר און באַטראַכט די גראַבע פינגער פון זיינע אומגעלומפערט דאַרע פּיס. ווי געסט האָבן אים אויסגע־קוקט די דאַרע פּיס זיינע מיט די אַזוי ווי צעקוועטשטע גראַבע פינגער, ווי אַ ווייטע משפּחה זיינע, וואָס ער האָט זי לאַנג נישט געזען.

האַט ער אַראַפּגעשמייכלט און געוונקען צו זיינע באַרוועסע פּיס. און גע־טראַכט האָט ער וועגן אַן ענין:

וואָס פעלט אים? האָ? וואָס פעלט אים? ס'איז דאָך אים וויל. ס'איז אים בכלל וויל אויף דער וועלט, וווּ מען זאָל אים נישט אַוועקזעצן. פון וואַנען נעמט זיך דאָס, האָ?

„ביסט, ווייזט אויס, אַן עגאַיסט פון די וואַזשנע עגאַיסטן, פּלטיאל מיינער, אויב דיר איז וויל, וווּ מען זאָל דיך נישט אַוועקזעצן“.

דאָ האָט ער זיך געכאַפּט, אַז ס'איז דאָך שוין אייגנטלעך גענוג ליכטיק אַרייַן־צוקוקן אין אַ ספר אַרייַן.

האַט ער אַ טאַפּ געטאַן זיין טולופּל ביים בוועם און יענער האָט אים געגעבן אין דער האַנט אַרייַן זיין קליין „זוהרל“.

זיצט ער, פּלטיאל, און וויגט זיך באַצייטנס און בלעטערט דאָס ספרל און שמייכלט פאַר תענוג.

זענען אָנגעקומען פון יענעם ברעג טייכל דריי פאַרשלאַפענע, צעגענעצטע שיקסעס, כדי אין טייכל זיך אויסצובאָדן.

נאָך גייענדיק האָבן זיי געצויגן פון זיך די גראַבע, רויט באַזוימטע העמדער. און דערזענדיק אין דער זייט דעם יידן מיט דער יאַרמלקע, וואָס כישופּט איבערן ספרל, האָבן זיי אַלע דריי אויסגעשרייען:

— אַ יעזו!

און די העמדער שוין מער נישט אויסגעטאַן.

האָט דער ייד מיטן ספרל אויפגעהויבן די אויגן, אָנגעקוקט די דריי שיקסעס
און צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, ווי אַן אַלטער צאַפּ. ס'הייסט: זיי זענען אים וויל
געפעלן.

האַבן די שיקסעס באַשלאָסן אים איבערצושרעקן און פאַרטרייבן פון זיין
איינגעזעסן אַרט, כדי זיי זאָלן קאַנען זיך אויסבאַדן.
און אַלע דריי, ווי לויט אַ קאַמאַנדע, האָבן זיך אויסגעקערט צו פטליאלן מיטן
הינטן און פאַרריסן די העמדער אַרויף: נאַ, קוק!
אַבער ווען זיי האָבן זיך אומגעקוקט האָבן זיי דערזען דעם צדיק אויף זיין
אַרט זיצן ווי אַ באַשווירענעם.
ער האָט נאָר האַסטיק געשאַקלט מיטן קאַפּ צו זיי, ס'הייסט: ער איז מקבל
באהבה.

האַבן די שיקסעס דערזען, אַז דאָס העלפט נישט, האָבן זיי, ווי לויט אַ קאַמאַנדע,
זיך אויסגעשטעלט מיטן פנים צו אים, אויסגעשפיצט די בייכער, אָנגעבויגן די קני
און ווידער פאַרריסן די העמדער ביז אַרויף: נאַ, אַט האַסטו דיר!
האַט פּלטיאל דערויף נאָר אַפּגעענטפערט מיט אַ קרעכץ.
און זיין קרעכץ האָט זיך געטראָפּן מיט אַ פרעמדן קרעכץ.
אַ ייד — אַ שניטער, אַ בערדיקער באַלעבאַס פון ניישטעטל איז, פונקט ווי
פון דר'ערד אַרויס, אויסגעוואַקסן ביי דער לעצטער סצענע.
האַט ער אַפּגעקרעכצט און העפטיק אויסגעשפיגן אויף זיין אייגענער קאַלטשע-
וואַטער באַרד.

— טפו, וואָס מיינע אויגן דאַרפן דאָס צוזען!

האַט פּלטיאל אים געטרייסט:

— אַ גוטינקער אויפשטאַנד אויף אייך, רב אריה-לייב! וואָס נעמט איר אייך
אַזוי צום האַרצן? דאָס זענען דאָך נאָר די בעלי-קבין, גוטע גייסטער, וואָס קומען
אונדז משמח זיין בעת מיר זענען אין דער מדרגה... אַ-וואָ.
און ער איז נישט אַוועק.

לייוונט

האנדלשאפט איז נישט קיין ברודערשאפט.
 צווישן חשובע בירגער — דעם שמאנט פון ליאסאווער אינטעליגענץ, —
 צווישן אפטייקער שאסקעס און דעם ציינדאקטער ראזנקראנץ איז דורכגעלאפן
 א שווארצע קאץ.

און געווען זענען דאך דאס צוויי גוטע פריינד מיט איין נשמה און מיט איין
 ווייב אפילו — ווי מען האט אונטערגעשמועסט, — מיט דער ראסאווער ווייסלייבי-
 קער מאדאם ראזנקראנץ מיטן ליבן גוידערל, וואס צוזאמען מיט איר קליינער
 רונדער קיין דערויף האט עס אויסגעזען ווי א שטיבעלע מיט א שאלקע, און מיט
 די פוכקע פינגערלעך אירע — די מילכיקע סערדעלקעס, געניטע אין טערטל-
 מערטל און פרעפערענס.

אין זייער וועלט-אנשויונג האבן די ביידע פריינד אפילו געהאט מיינונגס-
 פארשיידנקייטן. ראזנקראנץ איז געווען דער אנגענומענער ציוניסט אין שטאט
 וואס וועמען-וועמען — אים וועט מען נישט אפזאגן נישט אין א שקל קויפן און
 נישט אין חתמענען א וועקסעלע אויף איינעם פון די קרנס.

און שאסקעס האט געגאלטן פאר שטאטס בארימטן ציניקער וואס אט די
 רעפוטאציע האט ער אייפערדיק אפגעהיט ווי א פרומער ייד היט אפ שבת.
 אבער צו הארציקער פריינדשאפט האט די וועלט-אנשויונג נישט געשטערט.
 שטאט איז געווינט געווען צו זען זיי ביידן צוזאמען.

א מאל, אין די פרידלעכע צייטן, פלעגן ביידע פריינד בעת א פאראד מארשירן
 האנט ביי האנט אין זייערע בלישטשענדיקע אונפארמס מיט גילדענע קנעפ און
 מעשענע קאסקעס פארויס פאר דער קאמאנדע פרייע פייערלעשער.

דער הויכער בלאס-טונקעלער ראזנקראנץ מיט די גלאנציקע וואנצעס און
 עספאניאלקע האט דאן ווי אן אמתער גיבור-חיל געהאט א האק אין לעדערנעם
 שייד אויף זיין גארטל. דער קורצער שאסקעס מיטן בארוועסן פנים ווי א צוגעלע-

גענער ווינטערעפאל און מיט א קליין שווארץ פלאסטערל פון נישט גאר אפראזירטע וואנצעס האט זיך באנוגנט מיט א מעשענעם טראמפייט אויף א געדרייטער פאר- ביקער שנוור. יעדער פון זיי האט זיך געהאט זיין אפיצירישע מדרגה און עבודה ביי די פייער-לעשער. ביידע צוזאמען — זענען זיי געווען דער יידישער עפנטלעכער גלאנץ פון ליאסאווע.

שפעטער, אין די מהומדיקע מלחמה-צייטן, בעת גאנצע יידישע שטעט און שטעטלעך האבן דא אויף דעמס, דא אויף יענעמס באפעל גענומען מיט די בעבעכעס מאכן ויסערויחונג — האט מען דאך ביידע פריינד אוודאי געזען צוזאמען.

אין פארשידענע קאמיטעטן, דעלעגאציעס און רעפרעזענטאציעס פון די היימ-לאזע, ווער האט זיך ארויסגעשטופט? — שאסקעס מיט ראזנקראנץ.

און טאמער האט שוין א פינצטערער, באעוולטער קבצן געהאלטן אין אויסגיסן די תוכחה אויף די קעפ פון דעלעגאטשיקעס — האט ער קיין מאל נישט געשאלטן יעדן באזונדער, נאר שטענדיק די קאמפאניע שאסקעס-ראזנ-קראנץ צוזאמען.

און ענדלעך זענען אנגעקומען צייטן, ווען שאסקעס און ראזנקראנץ האבן געקאנט אויסטאן פון זיך דעם יאך צו פארזארגן כלל ישראל. פארן כלל האט זיך שוין געזארגט די גרויסע רעוואלוציע. נישט פארזארגט איז אבער געבליבן דער פרט. און דא האט מען שוין ביידע פריינד אוודאי און אוודאי געזען צוזאמען. שאסקעס און ראזנקראנץ האבן אנגעפירט א בשותפותדיקע ספעקולאציע מיט וואס עס האט זיך נאר ספעקולירן געלאזט.

און מערקווערדיק:

שטאט האט אלע מאל אונטערגעמורמלט, אז ביידע פריינד וועלן ווען עס איז זיך צערייסן ביי די נעז צוליב דעם ווייבל מיטן גוידערל און מיט די פינ- גערלעך, ווי מילכיקע סערדעלקעס. אויסגעלאזט האט זיך, אז ביי פריוואטע געשעפטן גאר האבן ביידע שותפים זיך צעקריגט און איינער האט דעם אנדערן געשלעפט צו א דין-תורה.

דערביי האט די לאגיק פון דער צייט זיי אפגעטאן א מיאוסן שפיצל:

ס'איז אויסגעקומען, אז מיט דער דין-תורה זייערער האבן זיי זיך צו ווענדן צו דער איינציקער געזעלשאפטלעכער אינסטאנץ, וועלכע האט ביי היינ-טיקן טאג א שטיקל אנזען: צום פאראייניקטן יידישן ארבעטער-קאמיטעט.

פון דעם רב האבן ביידע שותפים נישט געהאלטן. אבער דער ציוניסט ראזנקראנץ וואלט דאך נישט געפועלט ביי זיך אויסצומיידן דעם רב. האט דעצידירט שאסקעס וועלכער האט אפן דערקלערט, אז ער וועט הערן דעם רב ווי דעם קאטער.

אגב האָט שאַסקעס געהאַט אַ שטיקל מיין דערביי. ער האָט זיך געהאַלטן נישט פשוט פאַר דעם וואָס די שטאַט האָט אים געהאַלטן, פאַר אַ ציניקער. ער האָט אויסגעטייטשט זיין ציניזם ווי אַ מין פריידענקעריי און צוליב דעם האָט ער זיך געפילט פאַר אַ שטיקל מקורב מיטן אַרבעטער־קלאַס. און קיין עקספלאַטאַטאָר איז ער דאָך אויך נישט. מען קאַן דאָך אים זען אין זיין אייגן אַפטיק אין אַ פאַרטעך, שוויצנדיק איבער דעם פאַרצעלייענעם מערזל, צעריי־בנדיק די לאַטיינישע קרייטעכצער.

ראַזנקראַנץ האָט קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט, ווי שלעפּן שאַסקעסן אין אַרבעטער־קאַמיטעט אויפן גרינעם פּלעצל ביי דער שול, אויפן ערשטן שטאַק אין דער אַלטער הילצערנער בודע.

זיצט דער פאַרויצער, כאַנע דער בערשטער — אַן אַלטער בונדישער וועטעראַן מיט אויסגעזעצטע פּאָדערשטע ציין, נאָך אַ זכר פון פינפטן יאָר, זיצט ער מיט די אַסיסטענטן זיינע, דעם געקרייזלטן חבר מאַטעס אין אַ שוואַרץ העמדל און מיט אַ פנים און גראַבע ליפּן, וואָס דערמאָנען אַן פּושקינען, און מיט דעם חבר אַלעקסאַנדער, דווקא אין אַ האַרטן הויכן קראַגן, מיט האַרטע מאַנקעטן און אַן אַ שפּרינקעלע אויף דער מאַרינאַרקע און אַן אַן איבעריק הערעלע אויפן צוגעשוירן בערדל — אַן עכטער גאַלדענער באַלעבעסל — חבר כאַנע פון בונד, חבר מאַטעס פון די טעריטאָריאַליסטן און דער באַלעבעסלדיקער חבר אַלעק־סאַנדער פון די עס־ערן. זיצן זיי און הערן אויס די טענות פון ביידע חשובע בירגער, שאַסקעס און ראַזנקראַנץ.

חבר כאַנע איז אַליין אַן אַרבעטער און אַן אַלטער פאַרטיי־טוער. ער געדענקט נאָך די אידילישע צייטן, ווען צום „בונד“ פּלעגט קומען צו לויפן אַ פינצטערע יידענע, אַ סעדעכע, און פאַרמסרן פאַרן „בונד“ איר מאַן דעם שיכור, אַז ער שלאַגט זי. ער געדענקט, ווי אַ פאַרביטערטער, ברייטפלייציקער טאַטע מיט אַ שטריק אויפן גאַרטל פּלעגט אַריינפאַלן אין קאַמיטעט און „טרעבעווען“ מיטן פּויסט אין טיש, אַז דער „בונד“ זאָל צווינגען פּלונ־בן־פּלונ־י — דעם אויסוואַרף — חתונה צו האַבן מיט זיין טאַכטער, וואָס ער האָט זי — נעבעך — אומגליקלעך געמאַכט.

אַזעלכע און אַנדערע פּאַלקסטימלעכע די־תורות געדענקט דער אַלטער בונדיסטישער טוער — כאַנע דער בערשטער, אַזאַ מין די־תורה ווי די איצטיקע האָט ער נאָך נישט מיטגעמאַכט.

און נישט אומזיסט האַלט כאַנע פּעסט צוגעמאַכט דאָס מויל. דאָרט, אין דעם ליידיקן שטח פון די אויסגעזעצטע ציין, ווייקט זיך אַ יאָדערדיק זידלוואַרט אין

לייכע, און חבר כאַנע האַלט זיך איין מיט אַלע כוחות, נישט אַ שפיי צו טאָן און זיך נישט אויסצווידלען.

ראַזנקראַנץ מיט די בלוי-ראַזירטע באַקן און בלוי-שוואַרצע גלאַנציקע וואַנצעס און עספאַניאַלקע מאַכט אויף כאַנען דעם איינדרוק פון אַן אינטער-נאַציאָנאַלן שולער, וועלכער וויל עמעצן פאַרריידן די ציין און מאַכט דערווייל שוואַרצע קונצן מיט די ליידיקע הענט.

— אַבער מיינע הערן, מען קאָן דאָך נישט אַזוי! וווּ איז עלעמענטאַרע מענטשלעכקייט? דער העכערער זין פון מענטשלעכע באַציונגען באַזירט דאָך אויף קעגנזייטיקן צוטרויען... נישט וואַר? און ווען דער צוטרויען ווערט געבראַכן דאָן ווערט דאָך צוזאַמענגעבראַכן דאָס גאַנצע געזעלשאַפטלעכע צוזאַמענלעבן... נישט וואַר?

אויף דעם האַט שאַסקעס קורץ פאַרירט, האַלטנדיק, ווי אים האַט זיך געדאַכט, פראַלעטאַריש די פיס צעשטעלט און מיט איין האַנט דאָס שטעקעלע אויפן רוקן.

— איר הערט, חברים, איר הערט? אַט דאָס קעפעלע זאָל אַזוי נישט קרענקען, ווי דער ייד וועט נישט אַנזען די פראַכטן.

עס האַט זיך געהאַנדלט אין אַ געוויסן סכום לייזונג, וואָס ביידע צדדים האַבן נישט געוואָלט אויסזאָגן פאַר די חברים-ריכטער, ווי גרויס עס איז דער סכום.

ראַזנקראַנץ האַט געקויפט ביי שאַסקעסן דאָס לייזונג לויטן פראַכט, נאָך איידער די סחורה איז אַרויס פון טיף רוסלאַנד. איינגעצאָלט האַט ראַזנקראַנץ אַ געוויסע סומע מזומנים, וואָס ביידע האַבן ווידער נישט געוואָלט אויסזאָגן, ווי גרויס די סומע איז געווען איצט, ווען ער, ראַזנקראַנץ, האַט געפונען אַן אַפּנעמער און פאַרקויפט די סחורה אויפן ערנוואַרט — יא, מיינע הערן, אויפן ערנוואַרט! — שטופט אים שאַסקעס זיין האַנטגעלט מיט דעם אויסרייד, אַז לא דובים ולא יער — דער וואַגאָן, וווּ די סחורה האַט זיך געפונען, האַט פאַר-בלאַנדזשעט אויפן אוראַל ערגעץ און מען קאָן קיין טאַלק נישט דערגיין.

— איז דאָך ממה-נפשך — מיינע הערן: גיסטו קיין סחורה נישט, גיב כאַטש די פראַכטן. עס פלאַמט דאָך מיר דאָס פנים פאַר מענטשן, וואָס איך האָב זיי אַריינגעבראַכט אין פאַרלעגנהייט. איך האָב דאָך זיי געגעבן אַן ערנוואַרט, געלט ביי זיי גענומען.

דאָס געלט — זאָגט שאַסקעס — גיט ער אים צוריק. ער איז אַליין בדיל הדל געוואָרן, וואָס קאָן יענער נאָך פון אים פאַדערן? אַט די פיסעלעך זאָלן

אים אַזוי נישט אַפּדאַרן, ווי ער גייט מער מיט ראַזנקראַנצן צו קיין דין-
תורה נישט.

חבר אַלעקסאַנדער פון די עס-ערן הערט זיך געלאַסן צו צו די טענות פון
די צדדים און באַטראַכט זיך זיינע נעגל ווי אַ ייד צו הבדלה.

אַבער חבר מאַטעס פון די טעריטאָריאַליסטן גיט פּלוצלונג אַ פּאַטש מיט
די נעגערישע ליפּן און שטעלט אַ פּראַגע פון טשיקאַוועס וועגן:

— ווי וואַלט געווען, ווען די סוחרים וואָס האָבן ביי הערן ראַזנקראַנצן
אַפּגעקויפט די סחורה אויפן ערנוואַרט גייען אַריין אין זיין פּאַרלעגנהייט און לאָזן
אים אַרויס פון דעם עסק? צי וואַלט ער, פון זיין זייט, אויך אַריין אין ה'
שאַסקעסעס פּאַרלעגנהייט און אויך אים אַרויסגעלאָזט פון דעם עסק?

— אַ! אַ! אַט דאָס טענה איך דאָך! — האָט דער אַפטייקער זיך דערפרייט
און זיין באַרוועס פנים איז געוואָרן ווי אַ צעקנייטשטער עפל.

אַבער ראַזנקראַנצן האָט דאָ פּלוצלונג פּאַרלאָרן זיין פּאַרלאַמענטאַרישן טאָן.
— אַי, אַי! אַ בטלנישע חכמה אַ ביסל! פאַר וואָס זאָל איך דאָס אים טאָן?
פאַר וועלכע מעשים-טובים? באַשר לייוונט איז פאַר דער צייט צענפאַך טייערער
געוואָרן?

די דין-תורה איז אַריין אין אַן אַנדער פּאַזיס.

וואָס פאַר אַ רעוואָלוציאַנערע דונערן האָבן דאָס אַפּגעשאַלט קורץ און
העפטיק אויף די הילצערנע טרעפּ פון דער אַלטער בודע פון אַרבעטער-קאַמיטעט?
דאָס האָבן חברים ריכטער מיט פּאַראַייניקטע כוחות אַ ביסל אין אַ צו
שנעלן טעמפּאַ אַרויסבאַגלייט די קריגערישע צדדים.

און ביידע חשובע בירגער, די אינטעליגענץ פון ליאַסאַווע, האָבן זיך דערזען
זיצן אין נישט קיין געהויבענער פּאַזע אויפן פּאַררעגנטן ברוק.

— ראַזנקראַנצן! אַט דאָס מענטשעלע זאָל מיר אַזוי אַפּקומען מיט בלויוער
שרעקעניש — האָט שאַסקעס זיך געטייטלט מיטן פינגער אין ברוסט — ווי
איך קאָן דיר טרייסטן מער נישט מיט אַ קרעכץ!

*

פון דער הויכגעלעגענער שלאַסגאַס אין ליאַסאַווע, וווּ פּאַרשימלטע שטיי-
נערנע ווענט האָבן אַרומגענומען אַ פּלאַץ מיט אַלטע היסטאָרישע געביידעס
און וווּ עס האָבן זיך איצט געפונען די מיליטערישע בעקערייען, האָט זיך מיט
שווערער האַסטיקייט אַראַפּגעגליטשט אַ גרויסער לאַסטאויטאָ אַנגעלאָדן מיט אַ
פּיראַמידע זעלנערישע ברויטלעך, ווי מיט שוואַרצע פּירקאַנטיקע ציגל. צוויי
זעלנער זענען געזעסן אויבן אויף דער פּיראַמידע אין חול-המועדיק צעשפּילטע
שינעלן און געמיטלעך גערייכערט אימפּראַוויזירטע פּייקעס פון צייטונגס-פּאַפּיר.

דער אויטאָ האָט זיך אַראָפּגעגליטשט פון באַרג און קוים פאַרקירעוועט אויף דער פּוּשקין-גאַס, די איינציקע געמויערטע גאַס אין ליאַסאַווע, האָט ער מוראדיק אַ קרעכץ געטאַן און אַ פּאַל געטאַן אויף די קני, ווי אַ פאַרווונדעטער העלפּאַנד. דער אויטאָ האָט זיך איינגעגראָבן מיט די פּאַדערשטע רעדער אין אייגעבראַכענעם ברוק.

דער שאַפּער אין זיין איינגעקנייטשטן אייזערנעם ביידל איז אַפּגעקומען בלויז מיט טויטשרעק. פיל ערגער האָבן אַפּגעשניטן די צעשפּילעטע זעלנער אין דער הייך, אויף די ברויטלעך; זיי זענען אַראָפּגעפּאַלן אויפן ברוק ווי פון אַ שטאַרקער רושטאַוואַניע און די שוואַרצע פּיראַמידע ציגלברויט האָט אַ האַגל געטאַן אויף זייערע קעפּ.

אַ נייגעריקער געזעמל האָט גלייך פאַרשטאַפּט די גאַס פון דעם פאַרווונקענעם אויטאָ ביז שאַסקעסעס אַפּטייק, ווהיין מען האָט אַריינגעטראָגן די צעשעדיקטע זעלנער. שוואַרצע אַנגעבראַכענע ברויטלעך האָבן זיך געוואַלגערט אונטער די פּיס, געגאַנגען פון האַנט צו האַנט. ווער עס האָט פּרום געהאַלפּן זיי צוזאַמען-קלייבן, און ווער עס האָט געמאַכט אַ פּריוואַטן געברויך פון מיליטערישן פאַרמעגן. פאַר אַלעמען איז געווען אַ חידוש, ווי האָט עס דער אויטאָ געקאַנט איינברעכן דעם ברוק און כמעט ביז העלפט איינזינקען.

עמעצער האָט געוואַרפּן אַ געדאַנק, אַז דאַס האָבן אַוודאי די דייטשן פאַר זייער אַפּטרעטן געמינירט די שטאַט און איצט האָט זיך די מינע געעפּנט און עס קאַן אַ ליאַדע רגע אויפרייסן. די השערה איז אויסגעוואַקסן אין דער פּולער זיכערקייט, אַז אַזוי איז עס טאַקע. דער עולם האָט זיך שנעל אַפּגעטראָגן פון געפּערלעכן אַרט, איבערלאַזנדיק אויף דער ליידיקער גאַס דעם דיבאַם שטייענדיקן אויטאָ, די צעשאַטענע ברויטלעך און דעם אומבאַהאַלפענעם פאַרטויבטן שאַפּער. אַ פּאַנישע שרעק האָט אַרומגעכאַפּט גאַנץ ליאַסאַווע. אויב אויפרייסן — וועט דאָך די גאַנצע שטאַט אַוועק אין דער לופּטן. און דאַס וואָס וועט פאַרבלייבן — וועט אַוועק מיטן רויך. שאַסקעס איז געקומען צו לויפּן אין אַפּטייק נישט טויט, נישט לעבעדיק. די ביטערע בשורה האָט אים געמאַכט פאַרגעסן אַן דעם סוף פון זיין דינ-תורה. אים האָט מען אַנגעזאַגט, אַז די מינע האָט זיך געעפּנט נעבן זיין אַפּטייק. איז ער אַריינגעפּאַלן אין אַפּטייק אַריין פּונקט אין דעם מאַמענט, ווען צוויי סאַניטאַרן האָבן זיך געקליבן אַרויסטראָגן אויף אַ טראַגבעטל איינעם פון די פאַרבאַנדאַזשירטע זעלנער. דער צווייטער זעלנער, מיט אַן איבערגע-בונדענער האַנט און פאַרבאַנדאַזשירטן קאַפּ, איז געזעסן ביים פענצטער, איינ-געהאַלטן געקרעכצט און אַן אויפהער געפּיפקעט אַ פּאַפּיראַס, אויף צו שטילן דעם ווייטיק.

שאַסקעסעס פנים האָט זיך פאַרקנייטשט פון די בלוטיקע שטיקער מאַרלע. וואָס זענען צעוואַרפן געוואָרן אין אַפטייק. ער איז אַבער גובר געווען זיין אינס-טינקטיוון פחד פאַר בלוט און אַפילו געהאַלפן דעם פאַרמאַצעוויט-געהילף אַרויס-צופירן אונטערן אַרעם דעם צווייטן פאַרווונדעטן זעלנער צו דעם סאַניטאַר-קעטשל, וואָס האָט געוואַרט אויף דער גאַס.

און אַז דאָס קעטשל איז פון דער ליידיקער גאַס אַפגעפאַרן, האָט שאַסקעס זיך געלאָזט צו דעם אַרט פון דער קאַטאַסטראַפּע, וווּ דער לאַסטאויטאַ האָט געשטעקט ראַקאָם, מער ווי ביז העלפט איינגעגראַבן מיט דער נאַז אין אַפגע-ריסענעם ברוק.

— אַבראַם בעניאַמינאָוויטש! גייט נישט — האָט אים דער געהילף זיינער געפרוּווט נאַכשרייען — עס וועט אויפרייסן!

— עס האָט שוין אויפגעריסן — האָט שאַסקעס געענטפערט און מיט אַן עכט צינישער העלדישקייט צוגעטראָטן צום געפערלעכן אַרט.

דאָרט איז ער שטיין געבליבן מיט אַ פינגער ביי דער נאַז, ווי אַ קינד ביי זיין צעבראַכענעם שפּילצייג. ער האָט אַראַפגעקוקט צו דעם פינצטערן לאַך, וואָס דער אויטאַ האָט דורכגעבראַכן אין מיטן דער פּושקין-גאַס, זיך אומגעקוקט אויף זיין אַפטייק, וואָס איז אויסגעקומען פונקט קעגן איבער, אין אַ גלייכער ליניע, און ערשט דאָ, ווייזט אויס, האָט ער דערפילט ווי גרויס די געפאַר איז פאַר אים. מיט דראַבנע טריטעלעך האָט ער גענומען זיך צוריקציען הינטערוויילעכץ. ער איז נישט אַריין צוריק אין אַפטייק. ער האָט פאַרקערעוועט אויף דער אייזן-גאַס. פון דאָרט האָט ער מיט אַן איינגעהאַלטענער איילעניש אַוועקגעשפּאַנט צום שאַסי און מיט אַ גרויסן אומקרייז איז ער מיט אַ פאַר שעה שפּעטער אַנגע-קומען אויף דער באַן-סטאַנציע. און אַז די באַן איז געקומען האָט שאַסקעס זיך שטיל אַריינגעשלייכט אין אַ קופּע צווייטע קלאַס און זיך אַפגעטראָגן פון ליאַסאַווע. און אַ שעה און צוויי האָט אַנגעהאַלטן אין שטאַט דער פחד פאַר אַ באַלדיקן אויפרייס. אַבער ביסלעכווייז איז אַנגעוואַקסן אַ צווייטע ווערסיע וועגן די מינעס און דאָס האָט אַריינגעבראַכט אַ שטיקל באַרויקונג. די אַלטע תּושבים פון ליאַסאַווע האָבן אויף דער נייער ווערסיע נאָר צוגעשאַקלט מיט די קעפּ און זיך געחידושט, ווי אַזוי איז זיי דאָס גלייך נישט איינגעפאַלן.

דאָס האָט דער לאַסטאויטאַ מיט זיין שווערקייט זיך אַריינגעבראַכן אין די אַלטע היסטאָרישע קעלערן.

ליאַסאַווע האָט זיך געהאַט אירע היסטאָרישע רייכטימער... אונטער דר'ערד. נאָך פון מלך סאַבעצקיס צייטן האָבן געשטאַמט די אונטערערדישע קאַרידאָרן, וועלכע האָבן זיך געצויגן פון דער הויכער שלאַסגאַס ביז צו דער קאַלטער

שול ביים טייכל און ערגעץ נאָך ווייטער צו די אַלטע באַסטיאַנען אויסער דער שטאָט. מיט אַ יאָר דרייסיק צוריק זענען די קעלערן נאָך געווען גאַנץ פּאַפּולער. יעדער ליאַסאַווער חדר-ינגל האָט כאַטש ווען עס איז אין אַ פּרייטיק אַנטייל גענומען אין אַן עקספּעדיציע אין די געהיימענישפּולע קעלערן. זיך אַריינגי-בענעדיק אַהין פון שולהויף. געזוכט האָט מען דאָרט לעגענדאַרישע טאַטערישע אוצרות און אויך דעם ליימענעם גולם, וועלכן די צען ליאַסאַווער צדיקים האָבן דאָרט אויסבאַהאַלטן פאר דער וועלט. די חדר-ינגלעך זענען נאָך געלאָקט געוואָרן פון אַ רייצנדיקן פרעסטל, וואָס אין די פינצטערע קאַטאַקאַמבעס האָט מען נישט איין מאָל געכאַפט אַ בחור — אַ גאַסנינג מיט אַן אשה, ביי עפעס אַ געהיימער, נישט שיינער זאָך, פון וועלכער די עלטערן זענען געווען אויפגעבראַכט ביז גאָר. פון די פינצטערע עקספּעדיציעס פלעגן די חדר-ינגלעך צוריקברענגען בליש-טשענדיקע אייגעלעך, אַ פאַרסאַפעטן אַטעם, ביילן אויפן שטערן און צעריסענע הייזלעך. דער גאַב, וואָס זיי פלעגן קריגן אין דער היים, האָט נישט אַפּגעשלאָגן ביי זיי דעם חשק צו פרווון גליק אַ צווייט מאָל.

אומפּאַפּולער זענען די קעלערן געוואָרן ערשט נאָכן פינפטן יאָר, ווען עס האָט זיך פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז די צאַרישע זשאַנדאַרמען האָבן אַהין צונויפ-געשלעפט אַלע דערשאַסענע און פאַרפייניקטע רעוואָלוציאַנערן. מיט דער צייט האָט מען אַן די קעלערן אַזוי גוט ווי פאַרגעסן. איצט האָבן זיי פּלוצלונג אַליין אַן זיך דערמאַנט.

נישט געווינט צו טראָגן די ריזיקע לאַסט פון די מלחמה-אויטאַמאַבילן, האָט דער אַלטער געמויערטער קעלער-סופּיט אַנגעהאַלטן אַזוי לאַנג, ביז ער האָט אין איין אָרט געפּלאַצט, פונקט קעגן איבער שאַסקעסעס אַפּטייק.

דעם איינגעזונקענעם אויטאָ האָט מען ווי עס איז אַרויסגעשלעפט. דערביי איז די לאַך אין ברוק צענפאַך פאַרגרעסערט געוואָרן. און דאָס וואָס פאַרן גייגע-ריקן עולם האָט זיך אַנטפלעקט אין דער פאַרברייטערטער גרוב, האָט אַריבער-געשטיגן אַלע לעגענדעס וועגן טאַטערישע אוצרות און וועגן גולם.

די אונטערערדישע קעלערן — וויזט זיך אַרויס — זענען פול געווען מיט לייזונט. באַלנווייז און פעקלעכווייז האָבן סאַלדאַטן אויף אַ לייטער אַרויסגע-שלעפט דעם אוצר אויף דער ליכטיקער שיין.

מען האָט געשלעפט דעם לייזונט און איינגעלייגט אין פּיראַמידעס. און די פּיראַמידעס האָבן געהאַלטן אין איין וואַקסן. עס האָט זיך געדאַכט: גאַנץ ליאַסאַווע שטייט אויף לייזונט. אינטענדאַנט-אַפיצירן זענען געשטאַנען און פאַר-צייכנט די מציאה.

יידן שאַצערס האָבן מיט פאַרוויינטע אויגן ממש זיך געריבן די הענט און

זיך געווינטשן דאָס פאַרמעגן, וואָס מען קאָן אָנפאַקן בריליאַנטן אונטער
ליאַסאַווע.

אַבער די פרייד נאָך דער ערשטער איבערראַשונג האָט באַלד נאָכגעלאָזט.
דאָס געפונענע לייזונג איז געווען פון מיליטערישער אַפּשטאַמונג, אויף דעם
האַבן עדות געזאָגט די חתימות און אַדלערס.

מיט דעם לייזונג וואַלט מען געקאָנט באַזאָרגן אַ קאַרפּוס אַ גאַנצן מיט
וועט אַדער ליילעכער.

סאַלדאַטן־ליידיקגייטער האָבן איינציקווייז און גרופּעסווייז זיך דערנענטערט
צום פאַרכישופּטן אַרט, וואָס האָט געשפיגן מיט לייזונג און אַראַפּשפיייענדיק אין
דעם אַפּענעם לאַך די שאַלעכץ פון באַניקערן, האָבן זיי זיך אַפּגערעדט פון האַרץ.
— מיר האָבן אונדזער בלוט פאַרגאַסן — דיין מאַמען אַזוי און אַזוי —
און אונדזער לייב האָבן לייז געפרעסן. און דאָ — זע נאָר! אונדזער לייזונג
האַט מען אויסבאַהאַלטן!
— יידישע אַרבעט!

★

דער אינסטינקט האָט די ליאַסאַווער בירגער נישט גענאָרט. די שטאַט איז
טאַקע געווען געמינעוועט אויפצורייסן. דער ריזיקער לייזונגסקלאַד האָט זיך
אַרויסגעוויזן ערגער ווי אַ סקלאַד פון דינאַמיט. און דער סקלאַד האָט געהערט
צו שאַסקעסן. אַ טיר האָט געפירט פון אַפטייק־קעלער גלייך אין דעם קעלער
פון לייזונג אַריין. און שאַסקעס איז נישט געווען דער איינציקער. עס האָט זיך
אַרויסגעוויזן, אַז ליאַסאַווע פירט גאַנץ היפשע מיסחרים אונטער דר'ערד. מען
האַט אָנגעהויבן זוכן און געפונען גאַנץ היפשע לאַגערן פון פאַרשידענע סחורות,
באַהאַלטענע אויף ספעקולאַציע. און אַלץ אין די שטאַטישע היסטאָרישע קעלערן,
וואָס די סחרים האָבן אַפּגעצוימט, אַרומגעמויערט יעדערער פאַר זיך, לויט זיינע
באַדערפענישן.

די אמתע ספעקולאַנטן זענען פאַרשווינדן פון ליאַסאַווע איידער וואָס־ווען
און אַריינגעפאַלן זענען יענע סחרים, וועלכע האָבן געלאַכט פון פאַניעס היטעלע,
ווייל זיי האָבן געהאַלטן די סחורה אין די קעלערן פראַסט־פשוט, צוליב דער
ענגשאַפט אין קראַם.

האַט מען די סחורות קאַנפּיסקירט, אַ צענדליק סחרים אַריינגעזעצט וווּ
מען דאַרף און איבער ליאַסאַווע איז געבליבן הענגען דער בילבול אין אַלגעמיינער
ספעקולאַציע.

איז די צום טויט דערשראַקענע שטאַט פּלוצלונג פאַרפלייצט געוואָרן פון
אַנגעלאַפּענע זעלבער, וועלכע האָבן זיך אָנגעהערט גוזמאות וועגן באַגנבעטע

מיליטערישע מאגאזינען, וועגן גאנצע ארסענאלן געווער, וואס מען האט געפונען ביי די יידישע סוחרים אין ליאסאָווע.

און ווי אן עדות פון דעם יידישן פארברעכן האט געגענעצט די אפענע גרוב אויפן ראָג פושקין-גאָס און שלאָסגאָס, קעגן איבער שאַסקעסעס פאַרחתמעטער אַפטייק. די גרוב איז נאָר געווען אַרומגעצוימט מיט ברעטער, אַז מען זאָל אהין נישט אַריינפאַלן, און ביי דער נאַכט האָט איבער דער גרוב געברענט אַ רויטער לאַמטערן.

זעלנער האָבן זיך דעם גאַנצן טאַג געשטופט אַרום דער גרוב אין אַן ענגן רינג, באַפעסטיקנדיק אויף דער פושקין-גאָס אַ גאַנץ מאַסיווע לופט, כאַטש שנייד מיט אַ מעסער. פאַרטיעסווייז, קאַמאַנדעסווייז, גייענדיק אין באַד, אין צעכהאַוז און אין דער צערקווע, זענען די זעלנער אַפגעטראָטן אַנקוקן די מערק-ווערדיקע נאַטור-דערשיינונג: אַ גרוב אין מיטן גאַס. שפיציק-גלאַנציקע קינדאַקן זענען געגאַנגען כאַדאַראַם. שאַלעכץ פון באַניקערן זענען געפאַלן אין גרוב אַריין און אַפגעברענטע רויט-לעדערנע קערק האָבן געטראַכט אַ מחשבה: ווי אַזוי און צוליב וואָס דער פויערשער מזל איז אַזוי פאַרפינצטערט און פאַרביטערט.

האַט דאָס דאָזיקע טראַכטעניש געוויס קיין גוטס נישט צוגעזאַגט. און ליאָסאָווע האָט זיך אויסבאַהאַלטן אין די לעכער. געוואָרן אַ טויטע שטאַט.

עס האָבן שוין נישט געהאַלפן קיין פאַרזאַמלונגען און קיין מיטינגען. דער פויער איז אַרויסגעקראַכן פון לעדערנעם פאַסיק, פון צעריסענעם שיגעל און פון מיליטערישער דיסציפלין. אויף אַלע גוטע קלוגע רייד האָט ער געהאַט איין טעמפן ענטפער:

— זנאַ-אַיעם! מיר ווייסן שוין!

און אפשר איז די לעגענדאַרישע לייוונטגרוב געווען נישט מער ווי אַן אויסרייד. דער טשאַד וואָס איז אַריין אין די זעלנעריש-פּויערישע מוחות האָט זיך געטראָגן פון די צייטיקע פעלדער, פון דעם ריח פון שניט. עס האָט זיך אויפגעוועקט דער אַטאָוויזם פון פּויערישע דורות. די הענט די ווייס געוואָרענע, אויסגעאיידילט פון ליידיק גיין, האָבן געבענקט נאָך סערפ און קאַסע. און דאָן איז שוין אַלץ איינס געווען פאַר די הענט וואָס צו שניידן און וואָס צו קאַסיען; זאַנגען אין פעלד אָדער מענטשן אין שטאַט. עס האָט געשמעקט מיט שניט...

אַבער פאַר וואָס פאַרשיט מען נישט די גרוב? וועמען איז דאָ צו דער האַנט געווען די אויפגערייצטע פאַגראַם-גרייטיקייט פון דער זעלנער-מאַסע? כאַנע, דער אַלטער בונדיסט, האָט גוט פאַרשטאַנען די לאַגע, ווען מיטן רויטן באַנד פון אַרבעטער-ראַט אויפן אַרבל און מיט זיין פאַרפינצטערט יידיש

אַרבעטער-פנים איז ער אויסגעוואַקסן אין דער מיט פון דעם שטייפן זעל-
נערישן רינג ביי דער גרוב אויף פושקין-גאַס.

— אַט, צום ביישפּיל, אַ גרוב — האָט ער אָנגעהויבן טענהן ווי פון דער
מיט געשפרעך אַרויס — נו, צו וואָס איז די גרוב? נאָר דאָס פנים אונדז
פאַרפינצטערן, רעביאַטאַ! די שולדיקע וועלן דאָך סיי ווי סיי באַקומען זייער
שטראַף און די גרוב, טאַוואַרישטיש, לאַמיר פאַרשיטן, יאָ?

האַבן די נענטערע זעלנער זיך איבערגעקוקט און זיך נישט אָפּגערופן.
נאָר פון די הינטערשטע רייען האָט אַ שיטער געל קולכל אויסגעקרייט:
— פאַ—אַרשיטן? מען פאַרשיט נישט! נישטאַ אַזאַ געזעץ, ברודער, צו
פאַרשיטן בורזשויעקע גריבער! זאָל אַ נאַש-בראַט זען און זיך אָנשטויסן וואָס
צו וועמען, מיר זענען אויך מיט וואַנצעס. נישט מיט קאַרע-שטרוי גענייט,
הייסט עס, מיר וויי—ייסן!

איז געוואָרן אַ פאַרדעכטיקע שטילקייט אַרום דער גרוב, די זעלנער,
וועלכע זענען נאָנט געשטאַנען צו כאַנען, האָבן זיך אָפּגערוקט פון אים ווי
פון אַ פאַרפעסטעטן.

שוין נישט צום ערשטן מאל האָט כאַנע דער בערשטער, דער אַלטער
סאַציאַליסט, איבערגעלעבט אַ פאַגראַם-שטימונג. פונקט ווי אין די צאַרישע
צייטן האָט ער איצט, אין די טעג פון דער רעוואָלוציע, דערפילט זיך פּלוצלונג
אַווי, ווי מען וואַלט ביי אים אַרויסגעצויגן דעם באַדן פון אונטער די פיס.
ער האָט פּלוצלונג פאַרלאָרן זיין קלאַסן-פּאַזיציע. און נישט גלאַט פאַרלאָרן,
נאָר מען האָט זי ביי אים צוגענומען ווי עפעס אַ גנבה, צוגענומען זיין רעכט
אויף דער קלאַסן-פּאַזיציע. ער, כאַנע דער בערשטער, וועלכער האָט זיין
פּאַליטישע דערציונג באַקומען נאָך ביי די ערשטע בונדישע שטרייקן, ער —
אַן אַרבעטער בן-אַרבעטער, וועלכער האָט פיינט געהאַט די בורזשואַזיע פון
אַלע לענדער און פון אַלע פעלקער, איז פּלוצלונג אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף
איין ברעט מיט די ליאַסאַווער קרעמער און ספּעקולאַנטן און געפילט, אַז דאָ
איז זיין אַרט. ער האָט זיך איינגעהויקערט פון אַ פיינלעך גלות-געפיל, פון אַ
מין געלע לאַטע אויפן רוקן.

אויף אים האָבן זיך איצט געגאַסן די זעלנערישע בליקן ווי אַ שווערער,
בלייענער גיפט. ער האָט אויסגעטאַן דאָס היטל, כדי דעם שווייס אָפּצווישן
און דערפילט, אַז ער האָט עס נישט געדאַרפט טאַן. זיין שטערן, וואָס איז
פאַרקראַכן אויפן מוח אַרויף, אין די שיטערע, אויסגעקראַכענע האַר אַריין,
איז געווען צו גרויס, צו רבניש-יידישלעך אין אַט דעם זעלנעריש-פּויערישן

געזעמל און דאָס האָט אים געמאַכט נאָך פאַר אַ נענטערן מחותן צו די ליאַ-
סאָווער קרעמער, וועלכע ער איז איצט געגאַנגען ראַטעווען פון אַ פּאַגראַם.
האָט ער האַסטיק אַנגעטאָן דאָס היטל, זיך אויסגעגלייכט און חוצפהדיק
אַ לאַך געטאָן דעם נאַענטסטן זעלנער אין פנים אַרײן.

— און איך הייס פון דעסטוועגן די גרוב פאַרשיטן — האָט ער געלאָסן
געזאָגט. — וואָס פטרט איר דאָ צײַט, חברים, אין די טעג פון רעוואָלוציע?
— פאַרשיטן — דאָס קאָן מען. — האָט עמעצער פינצטער אַ ברום געטאָן.
— פאַר וואָס זאָל מען נישט פאַרשיטן? אַפילו מיט דיר אין איינעם.
און אַרויסגערוקט האָט זיך אַ ווואָדנער מיט אַפגעמעקטע אייגעלעך אויף
אַ פנים אָן ברעמען און מיט אַ שטרויענער באַרד ווי אַ לאַפּעטע. און דער
ווואָדנער האָט אַ זאָג געטאָן:

— זוּ—נאָ—איעם! פון די זייעריקע! אַ קאַנטיקער פויגל!

— אַ כמאַליע אים אין גרוב אַרײן!

— פאַרשיטן איז פאַרשיטן! וואָס קוקט איר אים, רעביאַטאַ, אין די
אויסגעזעצטע צײן?

— מיך פאַרשיט מען נישט — האָט כאַנע חוצפהדיק געלאַכט זיי אין
פנים אַרײן — איך בין פון אַרבעטער־ראַט, חברים!
— רוסלאַנד האָבן די יידן דעם דײַטש פאַרקויפט און ביי אונדז די לעצטע
פאַר פאַרטיאַנקעס אַוועקגענומען.

די לעבעדיקע רינג איז שוין ענג געווען אַרום כאַנע. קורצע, הילצערנע
פינגער, מוראדיקע אין זייער שטומער טעמפּקײַט, האָבן זיך איינגעביסן אין
זײן אַקסל און געשלעפט אים צו דער גרוב.

— איר וואַרט, חברה, מיך צו שלעפּן — האָט ער פּלוצלונג זיך אַ רײס
געטאָן און אַ זעץ מיטן פּויסט איבער די טעמפע פינגער — מיך שלעפּט
מען נישט. הערט אויס:

דערביי האָט כאַנע געלאָסן אַבער חוצפהדיק געשמייכלט, ווי דער גאַנצער
ענין מיטן שלעפּן אים צו דער גרוב וואַלט געווען נישט מער ווי אַ מגושמ-
דיקער פּויערישער וויץ און אַט וויל ער מיט זיי אַרײנטענהן וועגן איידלקײַט.
— נו, גוט חברה, מיך וועט איר באַגראָבן און פאַרשיטן. מיך — דעם
דעלעגאַט. און וואָס וועט צו אייך געטאָן ווערן — האָ? ווייסט איר זאָס?
אייך וועט מען צעשיסן ווי די הינט, ווען עס זאָל אַפילו פעלן אַ האָר אויף
מיין קאַפּ. ווי די קאַנטר־רעוואָלוציאַנערן וועט מען אייך צעשיסן. נו, פרעג
אייך אייך, לוינט אייך דאָס? איצט, ווען איר קלייבט זיך אַהיים צו גײן, ווען
יעדע רגע וואַרט מען אויף אַ באַפעל פּרײַ צו לאָזן די גאַנצע אַרמײ...

כאַנע האָט גערעדט וואָגיק און געלאָסן, דורכנעמענדיק דאָ איינעם, דאָ אַ צווייטן מיטן בליק. עס איז אויסגעקומען, ווי אים אליין דראַט נישט די מינדסטע געפאַר. נישט מער: ער וואָרט זיי פון דער גרוב זיך אַפצורוקן, ווייל זיי קאַנען נאָך אַריינפאַלן.

די רינג אַרום איז געוואָרן געראַמער. אַ פאַר חרטה-שטימען האָבן שוין געמוסרט דעם וווּוואָדנעם מיט די אַפגעמעקטע אייגעלעך פאַר זיין נישט־ריכטיקער עצה צו באַגראַבן אַן אַרבעטער־דעלעגאַט לעבעדיקערהייט.

ערשט ווען אַרום דעם עצה-געבער האָט זיך אָנגעהויבן אַ העפטיקע קריג, האָט כאַנע זיך אַרויסבאַקומען פון ענגן געזעמל. ער האָט געהאַט גאַר אַ קנאַפע פרייד פון זיין רעטונג. נישט אים איז אַן אַנדערן. נישט היינט — איז מאַרגן. צו עמעצענס קאַפּ וועט דאָך מוזן אויסגיין דער פויערישער סטי־כישער צאַרן.

און צו וואָס האָט ער זיי אַפגענאַרט? צוליב וואָס האָט ער זיי דערציילט אַ מעשה וועגן פונאַנדערלאָזן די אַרמיי, בעת אין אַרבעטער־ראַט אליין זענען פאַר דעם בלוז אַ הייפל חברים.

און צוליב דעם וואָס ער האָט זיך געראַטעוועט מיט אַ ליגן, האָט כאַנען ווידער באַהערשט דאָס פיינלעכע יידישע גלות-געפיל. ווידער האָט ער געפילט די ברענענדיקע לאַטע אויפן איינגעהויקערטן רוקן.

אַן איינגעהויקערטער איז כאַנע אַריינגעקומען אין לאַקאַל פון אַרבעטער־און סאַלאַדאָטן־ראַט און דערזען, אַז ס'איז דאָ איצט נישטאַ צו וועמען צו רעדן. אַלע פאַראַנטוואָרטלעכע חברים זענען זיך אין דעם געפערלעכן מאַמענט צעפאַרן אין ווייטערע שטעט און פונקטן אויף מיטינגען און איבערגעלאָזט זיין ליאָסאַווע אויף הפקר.

באַגריסנדיק די קוים באַקאַנטע נישט־יידישע חברים אין לאַקאַל, האָט כאַנע דער בערשטער זיך באַמיט צו מאַכן אַ פריילעכע, כוואַטסקע מיגע, אַז מען זאָל אין זיין צערודערונג די געלע לאַטע נישט דערקענען.

ערשט איצט האָט כאַנע דערפילט, ווי גרויס עס איז די שאַנדע צו זיין אַ ייד, בעת עס דראַט מיט אַ פאַגראַם און מען דאַרף אַנקומען נאָך הילף צו זייטיקע. מיט קיין שום לאַגיק וואַלט ער נישט געקאַנט פאַרענטפערן די דאָזיקע שאַנדע. ער האָט זיך געשעמט מיט זיין ווייטיק, ווי אַ קאַליקע מיט זיין מום.

און אַט איז דורכן גערוימען קאַזאַרמעאַרטיקן צימער פון ראַט דורכגעלאָפן דער איינציקער פאַראַנטוואָרטלעכער חבר, וועלכער האָט זיך געפונען אין שטאַט: וולאַדעק יאַשינסקי. ער האָט זיך דורכגעטראָגן איבערן טונקעלן

זאל ווי א בלאנדער ליכטיקער מלאך, מיט פארווונדערטע אויגן און קינדיש צעשמייכלטע ליפן.

כאָנע האָט אים אָפּגעשטעלט, כאָטש ער האָט נאָך נישט געוואָסט, צי ער וועט פּוּעלן ביי זיך אַרײַנציען וואָלדעקן אין זײַן ביטערן ייִדישן ענין. וואָלדעק האָט אים געדולדיק און קינדעריש אויפּמערקזאַם אויסגעהערט, בעת די גאַנצע בייגעוודיקע פיגור זײַנע און דאָס שײַן פנים האָבן געצאַפּלט פון לעבנספּרייד.

— גיין צום מיליטער־קאַמענדאַנט?.. פּאַרזיכערן שוין פאַר דער שטאַט?.. אָבער, טײַבעלע, כאָנעלע, דו טרײַבסט איבער! איך זע נישט, אַז די געפאַר זאל זײַן אַזוי גרויס. נו, גוט, מירן גיין, ווייסט ווען? מאָרגן. הײַנט בין איך פּאַרנומען, ברודער.

און ער לייגט אים די האַנט אויף דער איינגעבויענער פלייצע און פאַר־טרויט אים אַ ליכטיקן טוד אין אויער.

— הײַנט בין איך פּאַרנומען, ברודער. איך מוז צופאַרן צו אַ מיידל מײַנס, וואָס איך האָב זי שוין דריי חדשים נישט געזען.

און ער איז פּאַרשוונדן, וואָלדעק, איבערלאָזנדיק כאָנען מיט די געבויענע פלייצעס און מיט אַ שמייכל פון אַ מלאך לעבן אים און מיט אַ גערודן פון לעבנספּרייד אַרום אים.

כאָנע האָט באַשלאָסן צו גיין אליין צום מיליטער־פּאַרוואַלטער, כאָטש גלייכער וואָלט געווען צו גיין זאַלבענאַנד. שוין אויף דער גאַס אַרויסגייענדיק האָט ער געטראָפּן דעם שטייפן, פרעמדן פאַרשוין — דעם פאַרשטייער פון דער אַנאַרכיסטן־גרופּע אין ראַט.

דאָס איינציקע וואָס כאָנע האָט געוואָסט וועגן דעם חבר אין, אַז ער איז פון די דייטשע יונקערס, אַ קריגס־געפּאַנגענער און אַז ער האָט אַ באַראַנישן טיטל.

כאָנע האָט זיך אַלע מאָל געהאַלטן פון דער ווייטנס פון אַט דעם אַריס־טאַקראַטישן רעוואָלוציאַנער מיט די אַרױפּגעבערשטע ווילהעלם־וואַנצעס און שטייפּע מיליטערישע מאַנירן.

אָפּילו איצט, אין זײַנע האַלב ציווילע ספּאַרטקליידער, האָט דער באַראַנישער אַנאַרכיסט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ טאַטנס אַ זינדל, וועלכער טרײַבט רעוואָלוציע צוליב און ספּאַרט און צוליב זײַן מיליטערישער געווינהייט צו קאַמאַנ־דירן און פּאַלגן קאַמאַנדע.

קיין שלעכטס האָט ער אָבער וועגן דעם פרעמדן חבר נישט געהערט.

און נישט פאַר זיינע שיינע אויגן האָבן אים דאָך די ב—סקער אַנאַרכיסטן דעלעגירט אין ראַט.

און אויף די עטלעכע זיצונגען, וווּ זיי האָבן זיך ביידע צוזאַמענגעטראַפן, האָט דער באַראָן געמאַכט אויף כאַנען דעם איינדרוק פון אַן אַנטשלאַסענעם און פּאַליטיש רייפן מענטשן.

איצט, ביים אַרויסגאַנג פון אַרבעטער־ראַט, ווהיזן דער באַראָן האָט — ווייזט אויס — זיך געקליבן אַריינצוגיין, האָבן זיי זיך באַגריסט מיט דער קאַלטער העפלעכקייט פון האַלב באַקאַנטע.

אַבער דער באַראָן האָט געהאַט אַ שאַרפן בליק פון אונטערן שטערן אַרויס און מיטן בליק האָט ער כאַנען אַפּגעשטעלט.

— גיבטס וואָס נועס, קאַמראַד? — און ער איז גלייך אַריבער אויף רוסיש — ווי קאַק בודטאַ וווּוואַלנאַוואַני, טאַוואַרישטש?

האַט כאַנען אין קורצן אים איבערגעגעבן זיין ענין. ער האָט מורא פאַר אַ יידישן פּאַגראַם. מען דאַרף גיין צום מיליטער־פּאַרוואַלטער פּאַדערן שוץ פאַר דער שטאַט. איז קיינער פון די חברים נישטאַ.

— און איך וואַלט אייך נישט געטויגט? — האָט דער דייטש זיך קאַלט אַנגעבאַטן און נאָך איידער כאַנען האָט אויסגעדריקט זיין הסכמה האָט דער אַנאַרכיסט מיט אַ שטייפער מיליטערישער גראַציע זיך אויסגעדרייט ריקווערטס. — גייען מיר, חבר!

גייענדיק האָט כאַנען זיך אַפּגעגעבן אַ חשבון, ווי טיף ער איז דורכגעדרונגען מיט דער יידישער פּאַניק אין ליאַסאַווע, אויב ער האָט געקאַנט ביי זיך פּועלן מיטשלעפן צום מיליטער־פּאַרוואַלטער אַ פּרעמדן דייטש.

אמת, דער מיליטער־פּאַרוואַלטער גריגאָריעווי איז נישט קיין זיכערע פּערזאָן, אַ מענטש וועלכער האָט נאָך ווייט נישט שלום געמאַכט מיט דער רעוואַלוציע און דעריבער דאַרף כאַנען האָבן אַ צווייטן צו זיך בלויז אַלס עדות, צו האַלטן יענעם ביים וואַרט.

אַבער פּאַרדריסלעך איז דאָך, וואָס ער האָט זיך צוגעאיילט מיטצושלעפן אַ מענטשן אַ פּרעמדן, אַ זייטיקן.

און אַז דעם באַראָן גייט דער גאַנצער ענין נישט אָן, איז געווען צו זען ביים מיליטער־פּאַרוואַלטער אין קאַבינעט, וווּ גריגאָריעווי האָט די דעלעגאַטן געלאָזט אויף זיך וואַרטן.

מיט די הענט אין די פּרענטש־קעשענעס האָט דער באַראָן זיך אַרומ־געדרייט איבערן גרויסן קאַבינעט, מיט נייגער זיך צוגעקוקט צו דער קאַלעקציע אַלטע שווערדן און פּיסטוילן, וואָס זענען געהאַנגען אויף אַ רויטן געוואַנט און

באזונדער זיך אפגעשטעלט פארן פארהאנגענעם גרויסן קני-בילד פון אבדיקירטן צאר. פון אונטערן רויטן שלייער, וואס האט געזאלט סימבאליזירן די רעוואָ-לוציע, האט גאנץ בולט ארויסגעקוקט ניקאלאי מיט זיין בערדל און פארקעמטן שרינט.

כאנע האט פארביסן די ליפן, דערזענדיק דעם פארהאנגענעם פארטרעט. דער דייטש האט נאר געשמייכלט מיט אַ ברייטן מויל און מיט די הענט אין די קעשענעס.

— געפעלט אייך די קאמבינאציע, חבר? — האט ער ביי כאָנען געפרעגט. גריגאָריעווי איז אַריין אַ הויך אויסגעוואַקסענער און מיט צוויי גרויסע שפאָן איז ער געווען ביים רויטן שרייבטיש. דאָ האָט ער זיך אָנגעלענט מיט דער האַנט און די רעכטע פאַרלייגט ביי דער פעטליע פון מונדיר. ער האָט אָנגענומען אומגעפער די זעלבע פאַזע, ווי ניקאלאי הינטער אים, הינטערן רויטן שלייער.

— זעצט אייך, חברים. מיט וואָס קאָן איך דינען?

אַ שטים אַ פאַרשטיקטע און, דאַכט זיך, אַ געבאָרגטע ביז אַ צייט. דער דאַרער האַלדז מיט אַ קנאַפּ, וואָס גייט אים אַרויף און אַראָפּ ווי אַ מין קוועקזילבער און דאָס ביינערנע פנים מיט אַ טויטקאַליר באַגאַסן, ווי באַ-לויכטן פון אַ קוואַרצלאַמפּ.

און דאָס ביינערדיקע פנים האָט גאָר אַ פליישיקע, פאַרריסענע נאָז און די העל אויפגעריסענע אויגן זענען באַשמירט מיט געדיכטע שוואַרצע ברע-מען, ווי מיט שוואַרצע בערשטלעך צוויי. אַ פנים אַ צוזאַמענגעשטעלטס, וואָס איין מאָל אַריין אין אויג, לאַזט עס זיך גישט פאַרגעסן.

— מיט וואָס קאָן איך דינען, חברים.

כאָנע קלערט אים אויף די לאַגע אין שטאַט. אויף די סאַלדאַטן קאָן מען זיך נישט פאַרלאָזן. מאַיאָר גריגאָריעווי מוז צושטעלן אַן אַפּיצירן-באַטאַליאָן, ווייל אויף אים ליגט די אחריות פון זיכערקייט און רו.

אַבער דער אויסגעוואַקסענער מאַיאָר גריגאָריעווי ענטפערט נישט מיט אַ מאָל. ער לאַזט אַראָפּ די בערשטלעך אויף די אויגן, בייגט אָן די שמאַלע פלייצעס און נעמט שפאַנען מיט ריזנטריט איבערן קאַבינעט.

— איז וואָס זשע ווילן די חברים פון ראַט? נו יאָ, ס'איז אמת. די סאַל-דאַטן זענען אויפגערעגט. אומרוען קאָנען אויסברעכן. אַבער דאָס איז דאָך דער שיקזאַל פון יעדער רעוואָלוציע. ניין, ער גלייבט נישט, גריגאָריעווי, אַז דאָ קאָן מען עפעס העלפן מיטן פאַרשיטן די גרוב. אַ גרוב איז דאָ בכלל אַ צו

טיפע אויסגעגראָבן. און ער, מאַיאָר גריגאָריעווי — עס טוט אים לייד, נאַטירלעך — אָבער העלפן קאָן ער גאַרנישט, גאָ—אַר—נישט.

און זיין שמייכל איז העפלעך, און ער פאַרנייגט זיך טעאַטראַליש-גראַציעז, ביי זיין גאַנצן אומגעלומפערט הויכן וווקס. און מיט אַן עכטער אַפערן-פאַר-צווייפלונג פאַרשפרייט ער די הענט, וואָס דאָס דאַרף באַטייטן:

— קרייזיקט! איך קאָן נישט העלפן!

גאַר עפעס דאַכט זיך כאַנען, אַז די ווייסע ציין זיינע שמייכלען אים אַרויס פון דעם אַרט, וווּ זיינע אויגן זענען געווען.

און דער דייטש איז די גאַנצע צייט געמיטלעך געזעסן אין פאַטעל, אַ פוס אויף אַ פוס פאַרלייגט און זיך געצאַצקעט מיט די אייגענע נעגל.

האַט ער זיך פלוצלונג אויפגעהויבן און גאַר אומגעריכט אַריינגעטראָגן אין געשפרעך אַ מין טעלעגראַפישע זאַכלעכקייט.

— חבר מאַיאָר! צו איך רעדט מען אויף דער רוסישער שפראַך: אַ באַטאַליאַן אַפיצירן פאַר ליאַסאַווע פון מאַרגן באַגינען אָן. אויב איר פאַר-שטייט עס נישט, וועל איך — עס טוט מיר לייד! — וועל איך איך מוזן דערשיסן ווי אַ קאָנטרערעוואַלוציאַנער. דאָס האָט איר פאַרשטאַנען?

און אַ שטאַלענע קורצנעזליקע באַשטעטיקונג איז אויסגעוואַקסן אין זיין האַנט, געצילט צו גריגאָריעווי אין פנים אַריין.

כאָנע האָט אינסטינקטיוו געמאַכט אַ באַוועגונג, ווי וועלנדיק אַפּווענדן דעם דייטשס האַנט מיטן רעוואַלווער. אויך דער הויכער מאַיאָר האָט זיך אין דער ערשטער רגע דערפילט נישט היימלעך.

אָבער אַט שטייט ער שוין אין מיטן צימער מיט גרויסע און ברייט צעשטעלטע פיס, הויך און שמאַל אין די אַקסל, ווי אַן אייפל-טורעם. און ער קוקט אויפן דייטש מיט רויקע טונקעלע אויגן, וואָס דער שוואַרצאַפּל האָט זיי איצט פאַרגאַסן.

— נו, גוט, חברים — האָט ער פלוצלונג אַנגעהויבן רעדן מיט אַן אַנ-געגריפענעם באַס — אויב דאָס איז אַן אַרגומענט, נעם איך אים אָן, איך מוז אים אָננעמען. מאַרגן וועט איר מסתמא דעם אַפיצירן-באַטאַליאַן האַבן.

— טאַ-טאַ! — האָט דער באַראָן נאַכלעסיק אַריינגעשטופט דעם נאַגאַן אין קעשענע. — געדענקט זשע, חבר מאַיאָר, אייער צוזאַג.

און ער האָט זיך מיליטעריש געזעגנט און מיט אַ שטייפן טראַט פאַרלאָזט דעם קאַבינעט.

נאָך אים איז אַרויס כאַנען.

אויפן גאַניק האָט דער דייטש זיך אָפּגעשטעלט און פּאַרזיכטיק אַרויסגע-
שיקט זיין האַנט אויף דער גאַס, צו זען צי עס גייט נישט קיין רעגן.
— כ'האַב עס גאַרנישט געוואָסט, אַז איר זייט אַזאַ האַסטיקער, חבר! —
האַט כאָנע געצווונגען געשמייכלט.
האַט דער דייטש אַרויסגענומען אַ גאַלדענעם פּאַרטסיגאַר מיט אַ הערב
און פּאַררייכערט אַ פּאַפּיראַס. און אַז ער האָט זיך פּאַרצויגן, האָט ער זיך
ברייט צעשמייכלט און דער רויך איז אים גערונען פון גאַנצן מויל.
און דער דייטש האָט געזאָגט אויף מאַמע־לשון און מיט אַ גמראַ-ניגון
אַבער מיט אַ ברייטן באַראַנישן זשעסט:
— וואָס טויג מיר די חכמה, אַז נאַרישקייט גילט!

בערל נעמט אַ שטעלונג

רייטן רייט ער

אויף אַ שיוון אויף אַ פערד

און אויף אַ שיוון אויף אַ פ—ע—רד!

איז בערל מיט דער האנט אין דער באַקע, מעשה היימישער פריץ, און מיט דער צווייטער אויפן צוימל אַריינגעריטן פוס-טריט פון אַ הינטערגאס אין ליאַסאַווע. אמת, ער איז אַריינגעריטן נישט אויף אַ שיוון, נאָר אויף אַ ווייסן פערד, אַזוי ווי נאַפאַלעאַן, אַבער די שטאַט ליאַסאַווע האָט אים אויפֿ-גענומען אַנגעכמורעט, מרה-שחורהדיק. האָט עס בערלען פאַרווונדערט.

ער איז געווינט געווען, אַז ליאַסאַווע זאָל אים ביי זיינע זעלטענע וויזיטן אויפנעמען ווי אַ ליבן און חשובן גאַסט. ער איז געווינט געווען אַ קלאַפּ צו טאָן דער שטאַט איבער דער פלייצע, ווי אַ צוגעלאַזטער פריץ זיין שיקינגל.

— זיי אַ גוטער ברודער און דערליידיק מיר דאָס און דאָס!

און ווי אַ פריילעכע דעפעש צעפליט זיך זיין קלאַפּ איבער דער שטאַטישער פלייצע ביז צו דער צענטער גאַס, און פערדהענדלער, פורמאַנעס, סוחריםלעך, מעקלער קלאַפּן זיך שוין איבער די פלייצעס, אַז עס גייט אַ רויך. און מיט אַ בליצל פון גוטן הומאָר זאָגן זיי זיך אַן די גוטע בשורה:

— פאַדלאַסקי איז דאָ!

וועט, הייסט עס, זיין אַ פאַרדינסטל. וועט, הייסט עס, זיין אַ כוסע אויך. ווייל פאַדלאַסקי קומט קיין מאָל נישט אַראָפּ מיט ליידיקן. שטענדיק רודערט ער אויף די שטאַט מיט זיינע געשעפטן. און דאָס איז שוין זיין פריצישע שוואַכ-קייט; ער האָט ליב, אַז עס רודערט זיך אַרום אים, ער האָט ליב, אַז מענטשן אַרום אים זאָלן פילן דעם טעם פון פדיון, מעג עס אים אפילו קאַסטן מער ווי ער האָט בדעה געהאַט אויסצוגעבן.

אַבער היינט איז עפעס געשען מיט דער שטאַט ליאַסאַווע. אפילו די

שטיבער פון הינטערגאס, נידעריקע שטיבער מיט דריי מאל פאר זיי העכערע שפיציקע שינדלדעכער שאפן היינט דעם איינדרוק פון אן אלגעמיינער פאר-קרימעניש פאר צאנווייטיק.

זאל עס טאקע אמת זיין, אז אין דער שטאט איז פארגעקומען אן אי-בערקערעניש?

פאר די פאר וואכן שניט און איינזאמלען די תבואה אין די שיערן איז פאדלאסיע געווען אין גאנצן אפגעריסן פון דער שטאט. אויף די אלע אומרויקע קלאנגען האט בערל קיין אכט נישט געלייגט, פשוט קיין צייט נישט געהאט ווי געהעריק זיי איבערצוקייען. אויב די רעווא-לוציע האט אים געשאנעוועט און געלאזט אראפנעמען פון די פעלדער, וועט ער מסתמא אויך ווייטער אנגיין מזלדיק, ביז פאדלאסיע וועט געווינען די שווערע זומער-קאמפאניע. אי — אין שטאט קאכט זיך דארט? וועט זיך איבערקאכן און ס'וועט ווידער ווערן שטיל. ווען זיי וואלטן דארט געהאט די זארג און די קאטארגע פון פאדלאסיע בעתן שניט, וואלט זיי אין קאפ נישט געלעגן צו קאכן זיך.

אזא, אומגעפער, איז געווען דער שמאלער געדאנקען-גאנג פון פאדלאסיע מיט בערלען בראש פאר די לעצטע עטלעכע טעג. איצט איז בערל אריינגעריטן אין ליאסאווע ווי נאפאלעאן דער זיגער, מיט א לידל אין מויל, מיט דער האנט אין דער באקע: ער האט געוונען די ווייץ-קאמפאניע.

און געקומען איז ער קיין ליאסאווע א טאפ טאן דעם דופק, ווי האלט עס מיט תבואה אויפן מארק און פאראיינוועגס טאקע אנטעלעגראפירן צו דעם און צו יענעם פון זיינע גוט באקאנטע תבואה-אפנעמער, זיי זאלן קומען צו פארן.

לויט זיין אויסרעכענונג האט ער געדארפט אין איינע דריי טעג אויפרודערן און שטעלן אויף די פיס די גאנצע שטאט.

— פאדלאסקי איז דא! ער האט א שלל מיט ווייץ!

אבער וועמען רודערט מען דא אויף און וועמען שטעלט מען אויף די פיס, אז אין גאס הערשט א שטילקייט, ווי אין דער שטוב פון א שווער קראנקן? אפילו דער הימל איז פאריאושט. אן ערב-הארבסטיקער הימל מיט נידעריק אויסגעבעטע גרויע ווארעמע פערענעס. פון אים פאלט עס די שטילקייט אראפ. און איינזאם און נישט אויפן ארט הילכט אפ אין דער שטילקייט דאס שיטערע קנאקן פון בערלס פערדס פאדקעוועס אויף ליאסאווער ברוק. ערשט איצט, ווען ער איז ארויסגעריטן אויפן מארק, האט בערל תופס

געווען, ווי ווייט ער האָט נישט אָפּגעשאַצט די קלאַנגען וועגן דער לעצטער איבערקערעניש אין ליאַסאַווע.

ביי די ראַגן, ביי די געשלאָסענע טירן פון די געוועלבער האָבן זיך געטוליעט שיטערע גרופקעלעך פון ליאַסאַווער בירגער מיט נייגער אין די אויגן, מיט אַ טויטשרעק אויף די בלאַסע נעז.

און אין דער מיט פון ליידיקן מאַרק האָבן זעלנער געגעבן אַ מאַדנע שטומע פאַרשטעלונג, וואָס האָט דערמאָנט אַן עפעס אַ קאַמישן קינאַבילד אַן מחיק-באַגלייטונג.

זעלנער האָבן אין מיטן מאַרק אַרומגעטאַנצט אַן הויזן. פון דער הויך פון זיין זאַטל האָט בערל געהאַט ווי אויף דער האַנט דעם גאַנצן פירעק פון מאַרק מיט די שבתדיק פאַרהאַמערטע קראַמען, צווישן וועלכע בלויז איינע האָט געגענעצט מיט די אויפגעפראַלטע טירן און פענצטער. געגענעצט און געגאָוערט מיט אַרויסגעשאַטענע סחורה.

דאָס איז געווען וואָלף מעזעריטשערס גרויסער הורטגעשעפט פון פאַר-טיקע קליידער. אויפגעקנעפלטע זעלנער האָבן טרעטנדיק איבער דער צעשאַ-טענער סחורה ביי דער טיר געשלעפט פון געוועלב אַרויס גאַנצע פעק מיט פאַרטיקע קליידער און זיי געשליידערט אין איין קופע, אויפן מיטן מאַרק. און אַנדערע זעלנער האָבן זיך געפאַרעט ביי דער קופע קליידער אין מיטן מאַרק און געשלעפט פון דאָרט וואָס פאַר איינעם טויג. מערסטן טייל האָט מען געשלעפט הויזן — אַ טייל פון טואַלעט, וואָס איז ווייניק וואָס אַנזעעווי-דיק אונטער דעם אַרויסגעלאַזטן העמדל און פאַרשטעקט אין די שטיוויל און קאָז דעריבער ווייניק וואָס פאַרשעמען די מיליטערישע אונפאַרם. און טאַקע דאָ אויפן אַרט האָבן די זעלנער זיך איבערגעטאַן אין וואָלף מעזעריטשערס נייע הויזן.

אַבער צוליב דעם גרויסן אויסוואַל זענען די הויזן-באַדערפטיקע זעלנער געוואָרן גאַנצע איבערקלייבער. אַריינגעקראַכן אין אַ פאַר הויזן, זיך אַ וויילע געשפיגלט אין זיי, געפונען פאַר נישט פאַסיק אַדער נישט באַקוועם גענוג — און אַט קריכן שוין ווידער די הויזן אַראָפּ פון די נאַקעטע פיס. און געמיט-לעד, אַן הויזן, טאַנצט מען שוין ווידער אַרום דער צערזעטער קופע.

און ווי אומגעלומפערט דאָס בילד האָט נישט אויסגעזען, האָט בערל דאָך באַמערקט אַ שטיקל סדר אין דעם הויזן-פאַגראַם. לענג-אויס פון די רייען געשלאָסענע קראַמע האָבן מיט ערנסטע מינעס מאַרשירט וואַכזעלנער אונטערן ביקס, ווייזט אויס אַפצוהיטן די אַלע איבעריקע פאַרלאַדנטע טירן. און אַנדערע זעלנער, שוין ניי באַהויזנטע, זענען אומגעלאָפן איבער די געסלעך אַרום

מאָרק מיט זאָפּאָסאָווע נייע הויזן אויף דער האַנט און געקלאַפּט אין די טירן און פענצטער אַרײַן.

— יידן — בירגער, הינטישע זין! וואָס באַהאַלט איר זיך אויס אין די לעכער? גייט נאָך הויזן ווער עס דאַרף! אַ באַפעל אַז: רויב דאָס אָנגערױבטע! הויזן, הויזן, ווער דאַרף אַ פאַר הויזן?

ערגעץ אַרום שולהויף האָט זיך דערהערט אַ כאַרכלדיק געשרײַ, ווי מען וואָלט עמעצן גענומען ווערגן. די יידן אויף די ראַגן זענען שוין גרייט געווען צו לאָזן זיך לויפן, ווי בעת אַ פּאַגראַם. אָבער אַט איז איבערן דיאַגאָנאַל פון מאָרק דורכגעפּלויגן ווי אַ פּײַל פון בויגן דער קאַלטענעוואַטער משוגענער קלמן. דאָס האָט ער דאָס געטראָגן מיט זיך דעם כאַרכלדיקן געשרײַ. צוויי זעלנער האָבן אים נאָכגעיאָגט מיט אַ פאַר צעשפּרייטע נייע הויזן אין די הענט און דער משוגענער קלמן האָט געשווינדלט פאַר די אויגן מיט זײַנע בלאַס-ברודיקע נאַקעטע פּײַס פון אונטערן צעשפּרייטן, צעפּליקטן שירעם פון זײַן קאַפּאַטע.

— געוואָלד, יידן, ראַטעוועט פון זײַערע הענט!

פון בר־מצוה אָן האָט דער משוגענער קלמן קיין הויזן נישט געטראָגן. ער האָט זיך געשוואָרן, אַז אין הויזן בייסט אים. די גאַנצע שטאַט האָט דערויף געקאַנט עדות זאָגן. אָבער ווער וועט עס וואַגן זיך אַרײַנצומישן?

און אַט איז אויסגעוואַקסן אין מיטן מאָרק אַ זקן אין אַ לאַנגן געשפּאַל-טענעם שניטראַק און מיט אַ גרויער באַרד, ווי מען מאַלט אברהם אבינו: דאָס איז געווען וואָלף מעזעריטשער אַליין, דער חשובער הורטאַוויק פון ליאַסאָווע. זײַן היטל האָט ער, ווייזט אויס, פאַר גרויס צעטראַגנדיק פאַרגעסן אין דער היים, אָדער אויפן וועג פאַרלאָרן, בעת מען האָט אים אָנגעזאָגט די פינצטערע בשורה, אַז מען פּאַגראַמירט זײַן געשעפט.

איצט זענען די געל-גרויע שיטערע האַר אַרום זײַן חשובן פּאַלירטן בליק געשטאַנען דיבאַם, ווי אין אַ שטורעמווינט. פון זעלנער צו זעלנער איז ער געלאָפּן מיט אויסגעשטרעקטע הענט, וואָס זענען אים אויסגעוואַקסן ווייט פון די אַרבל אַרויס.

— האָט רחמנות! — האָט ער געשריען — טײַערע סחורה! ענגלישער שטאַף! טרעט נישט מיט די פּײַס! מיט די חזירישע שטיוואַלעס טרעט נישט! גיט זשע מיר אַוועק מײַנע הויזן? מײַנע, מײַנע, מײַנע האַ, וואָס? נישטאַ קיין מײַנע? אָבער איך בין דאָך אויך אַ מענטש, איך דאַרף דאָך אויך האָבן הויזן! געוואָלד, גזלנים! כאַטש אַ פאַר!

און אַרויסגעריסן אַ פאַר הויזן בײַ אַ זעלנער, האָט ער זײ צוגעדריקט צום האַרץ ווי אַ ספּר־תורהלע און אַרומגעלאָפּן מיט זײ איבערן מאָרק ווי בעת אַ שרפה.

און אַט האָט ער זיך אָפּגעשטעלט אַ צעטומלטער און מיט הכנעהדיקער פלייסיקייט פון אַ טעמפּ חדר־יינגל גענומען זיך צוקוקן צו דעם, וואָס עס ווערט געטאָן מיט די הויזן. און דאָ האָט ער באַשלאָסן נאַכצוטאָן די זעלנער. צוהאַלטנדיק די נייע הויזן אונטער דער שיווער באַרד, צוגעדריקט זיי מיט דער גאַמבע צו דער ברוסט, האָט ער מיט ציטערדיקע הענט גענומען אַראָפּ־ציען פון זיך זיינע אַלטע הויזן.

אַבער אַז ער האָט זיך דערזען אין שניטראַק און אין די געשטרייפלטע גאַטקעס, איז ער אויף אַ רגע געקומען צום פאַרשטאַנד און פאַרבראַכן די הענט און זיך צעיאַמערט אין מיטן מאַרק:

— זעט, יידן, וואָס עס איז געוואָרן פון אונדז!
זענען אָנגעלאָפּן פון אַ זייטיקער גאַס אַ כאַפּטע יונגע ווייבער, ווייס־לייביקע און שוואַרץ־חנעוודיקע מיט אַ קוויטשעריי און יללה:

— טאַטע! טאַטע! אַט איז דער טאַטע, וויי איז צו אונדז!
דאָס זענען געווען וואָלף מעזעריטשערס טעכטער און שניר. ווי פייגל זענען זיי אים באַפאַלן פון אַלע זייטן און אים די הענט געקושט און איבערן בליק געגלעט און אים אָנגעטאָן אויף אַ זייט דעם געפונענעם צע־קנייטשטן הוט.

— אַ גזירה, ווי צו אונדז, אַ גזירה.
און אין דעם שניטראַק מיט די געשטרייפטע גאַטקעס און מיטן צעקנייטשטן הוט, וואָס איז אים געזעסן ווי אויף אַ פרעמדן קאַפּ, האָבן זיי דעם אַלטן עקסקאַר־טירט פון מאַרק אַראָפּ אין זייטיקן געסל — אַ מין קיניג ליר מיט זיינע טעכטער. בערלען האָט אָנגעכאַפּט אַ קאַנווולסיע אין די שלעסער פון די באַקנביינער ווי אויפצורייסן דאָס מויל אויף צום שרייען אָדער צום גענעצן.

ער האָט צו העפטיק אָנגעגריפּן דעם פערד זיינעם מיט די שפּאַרן און גלייכצייטיק אַ קער געטאָן אים רעכטס, פון וואָס דאָס פערד האָט אַ צעטו־מלטער אַ קלאַפּ געטאָן מיט אַלע פיר פאַדקאַוועס אָן ברוק, אַ הייב געטאָן זיך דעם קאַפּ און ערשט דאָן זיך פאַרנומען אין דער געהעריקער ריכטונג.
דער אומגעלומפערטער הויזן־פאַגראַם איז פאַרבליבן הינטער אים.

אַבער בערלס פאַרשטאַנד האָט בשום אופן נישט געקאַנט פאַרבינדן דאָס, וואָס זיינע אויגן האָבן נאָר וואָס געזען מיט זיינע וואַכעדיקסטע באַגריפּן וועגן דער דערוואַרטער רעוואָלוציע. ער האָט זיך פאַרגעשטעלט די עכטע רעוואָלו־ציע אין איר בלוטיקער פאַטעטישער נאַקעטיקייט. אַבער דאָס וואָס זיינע אויגן האָבן צוגעזען, איז דאָך אַ ביליקער וואַדעוויל, אַ פאַראַדיע אויף גלייכהייט, נישט די גלייכהייט אַליין. און דער עיקר, עס איז געווען אַזוי אומגעלומפערט נאַריש

און לאַנגווייליק, לאַנגווייליק צום חלשן. נישט אומזיסט האָט אים אַזוי גענייגט צום גענעצן, ווען ער איז זאָט געוואָרן מיט דער סצענע.

אַפּשרעקנדיק די שיטערע, אַזוי אויך צעשראַקענע פּאַרבייגייער, איז בערל געריטן דורך דער שטאַט אין פּולן גאַלאַפּ, ווי יאַגנדיק צו ראַטעווען אי זיך אי ליאַסאַווע פון דער קאַטאַסטראַפּע פון לאַנגווייליקייט.

ערשט ביי דער פּושקין-גאַס האָט ער איינגעהאַלטן דעם גאַלאַפּ. פּוס-טריט איז ער צוגעריטן צו דעם אַרט, וווּ אַ רויטע פּאַן האָט געפּלאַטערט און אַ גרופּע זעלנער האָט זיך פּויל געפּאַרעט ביים פּאַרשיטן די ברייטע גרוב אין מיטן גאַס. מיטן פּאַרשיטן די גרוב האָט אַנגעפּירט אַ היגער אַרבעטער-טוער, כאַנע דער בערשטער, וועלכן בערל האָט פון דער ווייטן געקאַנט.

— וואָס קומט דאָ פאַר, חבר כאַנע? — האָט בערל געפּרעגט מיט דער נאַיווער אַפּנהאַרציקייט פון אַ פרעמדן. האָט כאַנע צו אים אַ שמייכל געטאַן און — ווי בערלען האָט זיך אויסגעוויזן — נעבעכדיק אַ שמייכל געטאַן מיט דער אַפּענער גרוב פון זיינע פּאַדערשטשע פעלנדיקע ציין.

— דיקטאַטור פון פּראַלעטאַריאַט, בירגער!

אַבער די זעלנער מיט די לאַפּעטעס האָבן שוין בערלען אַרומגערינגלט פון אלע זייטן און אַפּגעשטופּט דעם אַרבעטער-טוער אויפן דריטן פּלאַץ. און זיי האָבן איצט בערלען גענומען אויפן פּאַרהער.

וואָס טוט ער דאָ אין ליאַסאַווע? ווי אַזוי איז ער געקומען אַהער? ווי אַזוי האָט ער זיך דורכגעריסן דורכן „צעפּ“ ביי די ראַגאַטקעס? און וועמעס איז זאָס רייטפּערד.

עס האָבן אַנגעהויבן זיך שיטן בייסיקע באַמערקונגען אויפן חשבון פון זיינע עלעגאַנטע ברוינע שטייול, פון זיינע לייקענע הענטשקעס און דעם שפיצרוט מיט דעם זילבערנעם הענטל. עמעץ האָט שוין אַ נעם געטאַן דאָס פּערד פאַרן צוים.

דאָן האָט בערל פּאַרקוועטשט די ציין, איינגעדריקט די שפּאַרן און זיין ווייסער רייטפּערד האָט זיך ווידער אַ הייב געטאַן דיבאַם, אַפּשרעקנדיק און אַפּשטויסנדיק דאָס ענגע זעלנערישע רעדל. בערל איז אַבער קיין העלפט פון דער גאַס נישט אַפּגעריטן, ווען דעם וועג האָט אים פּאַרשטעלט אַ פּאַטרול.

— דאָס פּערדל, בירגער, וועט איר מוזן אַפּלאַזן. נישטאַ אַזאַ געזעץ, אַז בורזשויען דאַרפן פאַרן רייטנדיק.

— פּירט מיך צום קאַמענדאַנט — האָט בערל איינגעהאַלטן אויסגעברומט צום אונטער-אַפיציר מיטן קורצן נעזל, וועלכער האָט איצט שטייף זיין פּערד פאַרן צוים געהאַלטן.

— איר דאַרפט נישט קיין אונטערפירער, בירגער! — האָט דאָס נעזל אים חוצפהדיק אָפּגעענטפערט — איר וועט איך פרעגן אין האָטעל „פּאַליי-ראַיאַל“ אויפן חבר קראַנעבערג, און אויף דעם רעקוויזירטן פּערד וועט איר באַקומען די געהעריקע קוויטונג. סאַשקאַ? — האָט דאָס נעזל זיך געווענדט צו זיין חבר ביי דער זייט — האַלט צו דאָס פּערד, אָ דער הער זאָל נישט אַנטלויפן.

און אַרויסגעשלעפט פון כאַקיי־העמדל אַ קליין בלאַקל, האָט דאָס נעזל פלינגן אויף דער קני גענומען שרייבן אַ קוויטונג אויפן רעקוויזירטן פּערד. ביי די איבעריקע פּאַטרו־זעלנער האָט בערל דערוועקט רעספעקט און מיטגעפיל דורך זיין בראַוורן און עלאַסטישן אַראַפּשפּרינגען פון פּערד. אַנפּאַטשנדיק דאָס פּערד איבערן ברייטן האַלדז, ווי צום צערטלעכן געזעגענען זיך, האָט בערל, גרימפלענדיק מיט די שפּאַרן, ברייטפלייציק און זייטיק, מיט דער שפיצרוט אין דער באַקע זיך צוגעשאַרט צום שרייבער און זיך אַנגעבויגן איבער אים.

— שרייב, ברודער! דאָס פּערד איז רעקוויזירט ביים היגן גוטבאַזיצער, באַריס פּאַדלאַסקי.

דאָס נעזל האָט אים איראַניש סאַלוטירט, אָפּגעבנדיק דעם קוויט צו דער האַנט.

— מיט אונדזער הויכאַכטונג, ווילגעבורט! איר וועט זיך אויסטענהן מיטן קאַמענדאַנט. חבר קראַנעבערג איז אויך אַ ווילגעבירטיקער. אַ באַראַן. בערל האָט מיט דעם מינדסטן ציטער פון פנים נישט אַרויסגעגעבן זיינע איצטיקע געפילן. דאָס פנים זיינס איז געווען ווי אַ גיפּסענע מאַסקע, ווייס און האַרט און די שוואַרצע באַרד האָט אויסגעזען ווי אַ צוגעקלעפטע.

מיטן קוויטל אין קעשענע און קלימפּערנדיק מיט די שפּאַרן האָט ער אַוועקגעשפּאַנט אין דער ריכטונג פון ליאַסאַווער פּריצישן האָטעל „פּאַליי-ראַיאַל“, כדי זיך צו דורכצושמועסן מיטן באַראַנישן קאַמענדאַנט פון די סאַל-דאַטסקע רעוואַלוציאַנערן.

אַבער ביי דער מיליטערישער וואַך נעבן האָטעל האָט בערל זיך דערוווסט, אַז דעם חבר קאַמענדאַנט קאַן מען געפינען אויפן מאַרק, ווו ער פירט אַן מיט דער רעקוויזיציע.

האָט בערל געלאָסן אַוועקגעשפּאַנט אין דער ריכטונג פון מאַרק. ער איז געגאַנגען ווי שפּאַצירנדיק און צום טאַקט פון די קלימפּערדיקע שפּאַרן זיך צוגעקלאַפט מיטן שפיצרוט אַן די שטייול. צו דעם וואָס אויף דער גאַס קומט פאַר האָט ער זיך איצט צוגעקוקט מיט די אויגן פון אַ

זייטיקן באַאָכטער, וועמען דאָס אַלץ גייט נאָר אָן, ווי אַ פרעמדער יריד. אויף די גאָס האָט זיך געפילט די שטימונג פון אַן ערבֿיום־כיפור מיט דער צעשראַקענער, פאַרלאָרענער איילעניש פון פאַרשפּעטיקטע פאַרביילויפער. און נישט געקוקט אויף דער צעשראַקענער איילעניש, האָבן די פאַרביילויפער אויף חידושים זיך אָנגעקוקט אויף דעם פּריצישן רייטער מיטן בייטשל און אָן אַ פּערד, וועמען ס'איז איינגעפאַלן אין מיטן דער זעלנער־שער רעוואָלוציע צו מאַכן אַ געלאָסענעם פּוסטריט־מאַציאָן.

און קיינעם איז נישט איינגעפאַלן, אַז דעם געלאָסענעם פּריץ דערלאָנגט פון צייט צו צייט אַ זעץ דאָס בלוט צו די שלייפן און רייסט אים פאַרויס אין אַ ווילדן אימפעט. און נאָר פאַרקוועטשנדיק די שפּיצרוט אין דער האַנט, האַלט ער זיך אַליין איין, ווי אַ צעיאָגט פּערד.

שוין אַ פאַר יידן האָט בערל אָפּגעשטעלט און געבעטן, מען זאַל אים אויפקלערן, וואָס עס קומט פאַר אין שטאָט. אָבער די יידן האָבן געקוקט אין אַלע זייטן און זיך אַרויסגעמאַכט פון יעדער קלאָרער תשובה. זיי וויסן נישט. זיי פאַרשטייען נישט. זיי האָבן קיין צייט נישט.

און אַט האָט זיך בערל לייכט צעשמייכלט. איצט וועט ער שוין יאָ וויסן וואָס דאָ קומט פאַר. עס איז אים אָנגעקומען אַנטקעגן זיין אַלטער פּריינד און לערער שלמה לוריע.

— דו אויך? — איז שלמה אים באַפאַלן מיט די לאַנגע הענט און מיט אַ פאַרצווייפלטן אויסדרוק און גענומען אים טרייסלען ביי די שטיינערנע פליי־צעס — דו אויך מיט זיי?

— וואָס, אַ שטייגער, וואָס קאַכסטו דיך?

— וואָס הייסט: איך קאָך זיך? ס'איז דאָך אַ העסלעכע פּראָוואַקאַציע! ווי קומסטו צו זיי!

— ווער האָט דיר געזאָגט, שלמה, אַז איך בין מיט זיי? און ווער זענען דאָס די „זיי“?

— ווי הייסט? דו שפּאַצירסט דאָך אַרום ווי אַ שטאַט־באַלעבאָס!

— אַ ברירה האָב איך? אַז דאָס פּערד האָט מען ביי מיר צוגענומען! און אגב, וואָס איז דאָס איילעניש? ווילסט אַ ציגאַר? — און בערל האָט געלאָסן פאַררייכערט. בלויז דער ציטער פון זיין האַנט האָט איצט דערציילט, אַז די גאַנצע געלאָסנקייט זיינע קאַסט אים אַ גרויסע אַנשטרענגונג.

אָבער דעם גרויען רעוואָלוציאָנער זענען נישט געלעגן אין קאַפּ בערלס גוטע ציגאַרן.

— מיר זענען געפאָנגענע — האָט ער אומבאַהאַלפֿן געקרעכצט — געפאָג־
גענע ביי אַ באַנדע פאַרברעכער! מיר האָבן אַ באַראָן אויף אונדזער קאַפּ!
— וועלכער באַראָן? וועלכע פאַרברעכער? רייך ווערטער! — האָט
איצט בערל, פאַרגעסנדיק זיין גאַנצע געלאַסנקייט, דעם חבר זיינעם און לערער
געטרייסלט ביי די אַקסלען.

האָט שלמה אים אַ נעם געטאָן אונטערן אַרעם און האַסטיק אים מיט־
געשלעפט אין אַ זייטיקער שטילער גאַס. האַסטיק שפּאַנענדיק, כמעט לויפנדיק,
האָט ער אויפן אויער אים דערציילט וועגן דער רעוואָלוציע פון ליאַסאָווער גאַר־
ניזאָן. עטלעכע אָפיצירן מיט דעם ליאַסאָווער מיליטער־פאַרוואַלטער בראש
האָט מען שוין צו רעכט געמאַכט. די איבעריקע אָפיצירן זענען זיך צעלאָפֿן
און באַהאַלטן זיך אויס. אין דער שפיץ פון דער רעוואָלוציע שטייען אומפאַר־
אַנטוואַרטלעכע אַנאַרכיסטן מיט עפעס אַ האַלבן דייטש און אַ האַלבן רוס
באַראָן קראַנעבערג — אַ מענטש, וועלכער וועקט נישט צו זיך דעם מינ־
דסטן צוטרוי.

— דאָס איז דאָך אַ פאַרברעך? — האָט דער אַלטער רעוואָלוציאָנער זיך
געקאַכט אין זיין פולער אומבאַהאַלפֿנקייט — דאָס הייסט דאָך: דערפירן די
אַרמיי צום אָפּגרונט פון דעמאָראַליזאַציע! אַט אַזוי מאַכט מען דאָס רעוואַ־
לוציעס — אַט אַזוי? האָסט געזען וואָס עס טוט זיך אויפן מאַרק?
— טאָ וואָס זשע שווייגסטו, חכם איינער? — האָט בערל זיך פלוצלונג
אָפּגעשטעלט, ווי צו דער ערד צוגעוואַקסן.

אין דער טעאָריע איז ער מיט שלמהן נישט מסכים געווען. אין א
רוקער צייט וואַלט ער זיך אַריינגעלאָזט אין אַ דיסקוסיע מיט אים. ער האָט
אַבער אַליין מיט זיינע אויגן היינט געזען די סצענע אויפן מאַרק. דערצו נאָך
האָט מען ביי אים, בערל פאַדלאַסקין, געוואַגט צו רעקוויזירן זיין רייטפערד!
און ערשט איצט דערפילט בערל, ווי קאַמיש איבעריק עס זענען אים
די שפּאַרן, ווען דאָס פערד האָט ער שוין נישט. און נערוועז — אויפגעבראַכט,
נעמט ער דאָ, אויף דער גאַס, אָפּשפילען די שפּאַרן פון די רימענדלעך.
און שלמה האַלט זיך אין איין פאַרענטפערן פאַר אים.

וואָס קאָן ער — איין מענטש — אויפּטאָן? אַז ער איז אַ געפּאַנגענער.
נישט איצט, איז אין אַ שעה אַרום, וועט אים די באַנדע אַרעסטירן, ווייל ער
האָט אָפּן אַרויסגעזאָגט זיין פּראָטעסט. און אַרויסבאַקומען זיך פון שטאַט קאָן
ער אויך נישט. ווי אַזוי?
בערל האָט זיך ענדלעך באַפרייט פון זיינע שפּאַרן און זיי אָפּגעשליידערט
אויף דער מיט פון גאַס.

- און ווען דו באקומסט זיך פון שטאָט אַרויס, וואָס וואָלט געווען?
— אַ, עס וואָלט שוין גוט געווען! — דערפרייט זיך שלמה — אַ וויאַרסט
פּערציק פון ליאַסאַווע האָט ער שטיין אין די אַלטע פּאַרטן אַ פּאַר רעוואָלו-
ציאָנער זיכערע רייטער-פּאַלקן...
— און טאַמער איז דאָרט די אייגענע חתונה?
— וואָס רעדסטו עפעס, בערל? די גאַנצע וועלט איז דאָך נישט משוגע
געוואָרן. נישט קיין באַנדע אַנאַרכיסטן עפעס...
— נו, גוט.
איצט גייט שוין בערל פּאַרויס און זיין אַלטער לערער שפּאַנט אים נאָך.
עפעס האָט בערל זיך אַלץ אומגעקוקט, אַלץ געזוכט מיט די אויגן.
און אַזוי האָבן זיי פּאַרקערעוועט צוריק צו דער שלאַסגאַס.
— אַבער ווהיין טראַגט עס דיך, וואָלט איך וועלן וויסן?
— הערסט, שלמה, דו האָלט קאַפּ.
און אַט האָט בערל זיך אַפּגעשטעלט אויף דער לידיקער גאַס. פון דער
הייך האָט זיך לאַנגזאַם געגליטשט אַ מיליטערישער כאַקיי-אויטאַ. בערל האָט
אָוועקגעשליידערט די ציגאַר און פּאַרלאָפּן דעם אויטאַ דעם וועג.
— גלאַזאַמער! ביסטראַטאַ אי באַטיסק! * הערסט, שלמה?
און בערל איז שוין געהאַנגען אויפן טרעפל פון אויטאַ און געצווונגען
דעם שאַפּער צו טאַרמאַזירן.
— שטיי, חבר, אַז מען רעדט צו דיר!
— ווער זייט איר? — האָט דער צעטומלטער פירער פון לידיקן אויטאַ
געפינטלט מיט די אויגן. דאָס פּאַר איך אויפן מאַרק נאָכן קאַמענדאַנט.
— זעסט נישט ווער מיר זענען? — און בערל האָט אַנגעוויזן אויף שלמהן
אין מיליטערישן היטל אויף דער גרויער גרויע — איצט זעסטו שוין ווער?
שלמה האָט זיך שוין אַריענטירט. מעשה באַלעבאַס איז ער מיט אַ שנעלער
געלאַסנקייט צוגעגאַנגען און אַריינגעשטיגן אין לידיקן אויטאַ.
— אַן אַרדער! — האָט דער שאַפּער זיך אַיינגעשפּאַרט — חברים, איר
דאַרפט ווייזן אַן אַרדער!
— פּאַרן! — האָט שלמה געגעבן אַ בלעכענעם באַפעל פון אויטאַ אַרויס.
בערל איז שוין געזעסן לעבן שאַפּער.
— אַן אַרדער! — האָט זיך יענער פון אַרט נישט גערירט.
— נאָ דיר אַן אַרדער! — איז בערל פון אַ נאַענטער דיסטאַנץ פּאַרפּאַרן

* אויגמעסטער! שנעלקייט און אַנגריף!

דעם שאַפער מיטן פויסט אונטער דער גאַמבע און מיט אַזאַ האַסט און מיט אַזאַ קראַפט, אַז יענער האַט מיט אַ פאַרריסענעם קאַפּ אַ פאַל געטאַן אָן אַ זייט, אויפן טירל. מיט נאָך צוויי קלעפּ האַט בערל אים געהאַלפן דאָס טירל אויסזעצן און אַ פאַל טאַן ווי אַ זאַק אויף דער גאַס אַרויס, כמעט אויף די הענט פון עטלעכע צעטומלטע זעלנער, וועלכע זענען אָנגעלאָפן אויפן בייז ווונדער.

— נעמט אים, דעם שיכור — האַט פון אויטאָ אַרויס באַפעלעריש געשריען שלמהס גרויער קאַפּ אין מיליטערישן היטל — נעמט אים און פירט אים צום קאָמענדאַנט! ער האַט געבראַכן די דיסציפלין!
און אין דער זעלביקער צייט האַט די מאַשין אַ שופּ געטאַן פון אַרט, ווי באַפרייט פון אַן איבעריקער קראַפט. בערל האַט זי פון אַרט געלאָזט מיטן פולן אימפעט.

שוין אויף דער דריטער גאַס האָבן צו דעם אַלטן לערער מיט זיין פעיקן שילער זיך דערטראַגן פאַרשפעטיקטע שאַסן. דער אויטאָ האַט געקרייזט איבער דער שטאָט מיט אַ מעסיקער געשווינדקייט. לויט בערלס אַריענטאַציע איז דער ערשטער וועג געווען דער בעסטער און נאָך אַ קורצן אומקרייז איז דער כאַקי־אויטאָ אַרויסגעלאָפן הינטער דער שטאָט באַרג־אויף, דורך שלאַס־גאַס.

אויף דער גאַס גופא האַט מען זיי טאַקע אַמוויניקסטן אָפּגעוואַרט. אָבער, צוקומענדיק צו דער ראַגאַטקע, האַט בערל אַ געשריי געטאַן אויף צוריק:
— לייג זיך!

און אַליין האַט ער זיך אַראַפּגעלאָזט אויף די קני, לעבן רודער. און אַזוי אויף בלינד און מיטן פולן אימפעט האַט ער אַ לאָז געטאַן די מאַשין מיט דער אידעאַלער ליניע פון שאַסיי. און גידעריק איבער זייערע קעפּ האַט אַויפּגעפלאַצט אַ ביקסן־קאַנאַדע, מיט אַ הינטערשטעליקן פאַרשפעטיקטן רעווע פון עטלעכע סאַלדאַטסקע מיילער אויף אַ מאַל.

בערל האַט זיך האַסטיק אויסגעגלייכט אויף זיין זיצפלאַץ און אַ דריי געטאַן דעם רודער עטוואַס רעכטס, פונקט אויף אַזוי פיל, כדי דער אויטאָ זאָל נישט אַראַפּפאַלן אין גראַבן, ביים ראַנד פון שאַסיי, וואָס ער איז מיט נסים אויף בלינד פאַרבייגעפלוויגן.

— שלמה, ביסט גאַנץ?

די שאַסן האָבן זיי נאָך שיטער און פאַרשפעטיקט נאַכגעיאַגט, זיי זענען שוין אָבער געווען נישט געפערלעך, ווייל פון דער ראַגאַטקע האַט זיי אָפּגע־טיילט אַ בערגל.

— פאר גיכער, אל די שווארצע יאר! — האט שלמה זיך אפגערופן
ווי פון אונטער דר'ערד ארויס.
האט בערל זיך אכזריותדיק צעלאכט.
— איך פייף אויף דיר, חבר באראן! דו מיר אין בארשטש — איך דיר
אין קרויט. נא דיר מיין פערדל און גיב מיר דיין אויטא!
— א מזיק א ביסל! — האט שלמה א צעקאדערטער ארויסגעטויכט פון
זיין באהעלטעניש.
און בערל האט געחזקט, צעגאסן אין גליקלעכן אכזריותדיקן שמייכל.
— וואס מיינסטו דען? פאדלאסקי איז א בוך-רעוואלוציאנער?
דאס היטל — דאס ווייסע ספארטהיטעלע מיטן שווארצן ראנד, וואס האט
אים אזוי ענלעך געמאכט צו א קאפיטאן — האט בערל ערגעץ פארלארן.
און די שנעלע, געפערלעכע נסיעה מיט דער האנט אויפן רודער פון
לעבן און טויט האט אים אנגעפילט מיט א גליקלעך געפיל פון הפקות.
און דער לעצטער נאכפליענדיקער שאס האט גאך נישט איינגעשטילט, ווען
בערל האט זיך צעזונגען אויף א הילכיקן פאלצעט:
רייטן רייט ער!
אויף א שיוון אויף א פערד.

רעוואָלוציאָנער מיטן כוח פון אינערציע

— אלץ קאָן דער מויק! — האָט שלמהה אויפריכטיק אַרויסגעברומט זיין אַנטציקונג, אַריבערקלעטערנדיק צו בערלען אויפן זיצפלאַץ לעבן שאַפער. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט באַקוועם און זייטיק און געקוקט מיט דרין אַרץ ווי בערל גיט זיך אַן עצה מיט דער מאַשין און ווי די מאַשין פאַלגט אים. — וווּ האַסטו דיך אויסגעלערנט שאַפערײ, גאון מיינער?

— דריי וואַכן הינטער וואַרשע — האָט בערל אים אַפגעענטפערט מיט אַ האַלבן שמייכל און זיך נישט אומקונדיק. ער האָט איצט געהאַט די איינציקע זאַרג, צי וועט סטאַיען בענוזן ביזן אַנקומען צום ציל, ביז די אַלטע פאַרטן. פונקט ווי ער האָט פעסט געהאַלטן די ראַד פון דעם רודער אין האַנט און געיאָגט די מאַשין צו איין פונקט, אַזוי פעסט האָט ער אויך זיין ווילן אין האַנט פאַרקוועטשט און דער געדאַנק זיינער האָט נישט אַפגעקערט, נישט רעכטס און נישט לינקס פון שאַסיי און אויך זיך נישט אומגעקוקט אַהינטער. זיין געדאַנק, ווי די מאַשין, האָט געשאַסן צו איין פונקט: צו די פאַרטן. די מאַשין איז געלאָפן מיט אַ מעסיקער שנעלקייט, עס האָט נישט געלוינט צו ריזיקירן מיט די אַפאַנעס איבערן צעלעכערטן מלחמה-שאַסיי. פון ליאַסאַווע וועט זיי שוין סיי ווי קיינער נישט נאַכיאָגן.

דאָס איז שוין איצט, ביי די ערשטע צען קילאָמעטער, קלאַר געווען, אַז ליאַסאַווע איז אַן אַפגעזונדערטע מדינה מיט אַן אייגענעם נוסח אין דער רע-וואַלוציע און אַז דערווייל וועט זי נישט וואַגן די נאַז אַרויסצושטעקן הינטער די אייגענע ראַגאַטקעס.

און ווייל ליאַסאַווע איז בלויז געווען אַ טראַפן אין ים פון דער רוסישער רעוואַלוציע, האָט שלמה זיך נישט פאַרגונען איבערצונעמען, נישט מיט דער בראַוורע, וואָס זיי האָבן דאָרט ערשט אַרויסגעוויזן, און נישט מיט דער געפאַר, וואָס זיי האָבן דאָרט ערשט איבערגעלעבט. אגב זענען זיי נאָך צו נאַענט געווען

צו דער איבערגעלעבטער געפאַר און נישט געקאַנט ווי געהעריק זי אָפּשאַצן. אין די אויערן האָט נאָך ווי וואַטע געשטעקט די טויבקיט נאָך דער שיסעריי איבער זייערע קעפּ.

און בערל איז געזעסן שטיינערדיק פעסט, ווי איינגעמויערט אין זיין פּלאַץ, און איינגעהויקערט, ווי פּאַרויסצופליען, און געטראָגן האָט ער אַנטקעגן דער ווייטער סטרונע פון שאַסיי זיין הויכן, בלאַסן עקשנותדיקן שטערן.

„וואָס הייסט עפעס: פּאַדלאַסקי וועט נישט אויספירן?!“ — אַזאַ אויסדרוק האָט געהאַט דער שטערן זיינער.

„אַט דאָס איז אַן אמתער רעוואָלוציאַנער!“ — האָט שלמה מיט מילדער קינאה געקוקט פון דער זייט אויף זיין פריינד און שילער.

דער שאַסיי איז אַנטקעגנגעלאָפּן, מערסטן טייל אַ גלאַטער, ערטערווייז מיט שטרויכלונגען, און דאָן האָט די מאַשין, ווי אַ דענקענדיקע באַשעפעניש, פּאַרלאַנגזאַמט איר געלאָף און זיך פּאַרטראַכט, ווי אַזוי די שטרויכלונגען אויס־צומיידן אויפן בעסטן אופן. אַ קער רעכטס, אַ קער לינקס, און ווידער לויפט שוין אַנטקעגן אַ גלאַטער שאַסיי. און פון ביידע זיינע זייטן — שיטערע רייען פון פּאַרקריפּלטע אַלטע ווערבעס; אַפּגעזעגטע פון אויבן און ווילד באַוואַקסענע מיט שמאַלע, לאַנגע ריטלעך גלייך פון ברייטן קורצן שטאַם אַרויס זעען זיי אויס ווי די קאַרליקעס מיט ווילד שטאַרצנדיקע געדיכטע האַר. און הינטערן שיטערן פּאַרהאַנג פון די ווערבעס שפּרייט זיך פון ביידע זייטן שאַסיי די רויקע רחבות פון די עלטסטע און פרידלעכסטע צייטן. איינצלע כאַטקעס, פּאַר־שלאַפענע, שטרויענע דערפלעך מיט אַ פרידלעכן רויך פון אַ פּאַר איינגעפּאַלענע קוימענס. פּוילע מעלה־גירהדיקע טשערעדעס אויף די אַפּגעשניטענע פעלדער.

און אין דער מיט, אויף דער פּאַליצע פון שאַסיי, טראַגט זיך אין איילעניש אַן איינזאַמער אויטאָ: שמעיה, וווּ לויפסטו?

בערל האָט מיט פּאַרביסנקייט געשוויגן און די פריינד פון זיין אויפגע־לייזטער ענערגיע האָט ער אַריינגעגאַסן אין די לויפנדיקע רעדער.

אַבער שלמה לוריע איז בטבע קיין שווייגער נישט געווען. ער איז געוויינט געווען צו פּאַרברויכן יעדן טאָג אַ קאַלאַסאַלע פּאַרציע פון גערעדטע און געשרי־בענע ווערטער. פּאַר אים איז איצט דער שווייגנדיקער חבר זיינער געווען אַן אמתער אבן־טוב.

און עפעס איז היינט געשען מיט דעם אַלטן רעוואָלוציאַנער. צי די דער־שיטערונג פון דער איבערגעלעבטער געפאַר האָט אים סענטימענטאַל געמאַכט, צי די דאַנקבאַרְקייט פּאַר זיין פריינד און שילער, וועלכער האָט אַרויסגעוויזן דעם נייטיקן רעוואָלוציאַנערן מוט צו דער ריכטיקער צייט.

אַבער שלמה לוריע האָט פאַררוקט די הענט אין די אַרבל, זיך איינגע-
הויקערט, ווי אַן אמתער זקן, און גענומען רעזאָנירן, גענומען פלוצלונג זיך
מתווה זיין פאַר זיין פריינד אין דער עברה פון אַלטקייט.

בערל האָט געמיינט, אַז ער קען גוט זיין פריינד שלמה לוריע, און אַז פון
זיין לעבן ווייס ער כמעט אַלץ, וואָס אַ פריינד דאַרף וויסן. אַבער אַ טייל פון
שלמהס איצטיקע רייד זענען געווען פאַר בערלען פיינלעך ניין. ערשט איצט
האָט ער אַריינגעקוקט אין דעם נישט-פולקומען רעוואָלוציאָנערן מעכאַניזם, וואָס
הייסט: שלמה לוריע.

בערל האָט געוויסט אַז שלמה איז אַ זון פון פרומע עלטערן, אַז ביז זעכצן
יאָר האָט ער געלערנט אין אַ ישיבה און איז נישט אַרויס פון קליינעם שטעטל.
אַבער צו אַכצן יאָר איז דער ישיבה-בכור שוין אַוועק אַרבעטן אין „פאַלק“,
צווישן אוקראַינישע פּויערים, און מיט אַ פרומער התמדה פאַרצייכנט די פּויער-
שע ווערטלעך און זיטן. די שיטה פון שלמהס צייט איז שוין געווען אַזאַ: גיין
אין פאַלק האָט געהייסן: וואָס ווייטער אַוועקגיין פון דעם יידישן שטעטל. האָט
דער יונגער רעוואָלוציאָנער טאַקע אַלץ געטאָן, כדי אַוועקצוגיין וואָס ווייטער
און וואָס גרינטלעכער. צו צוויי און צוואַנציק יאָר איז דער געוועזענער ישיבה-
בכור שוין געווען פאַלקסלערער אין אַן אוקראַינישן דאַרף, און כדי צו פאַר-
ווישן די מחיצה צווישן זיך און „פאַלק“ האָט ער אַפילו געהאַלטן ביים אונ-
טערשמדן זיך. און דער יונגער פאַלקס-רעוואָלוציאָנער וואָלט טאַקע פרום אויס-
געהאַלטן זיין שיטה, ווען נישט די פלוצלונגע פאַגראַם-כוואַליע, וואָס האָט
אין אים דערוועקט אַ יידישן אַדער.

איז דער יונגער רעוואָלוציאָנער געקומען צו לויפן פון דאַרף אין זיין
שטעטל אַריין און ער האָט אין גרויס חרטה-איילעניש חתונה געהאַט מיט אַ
חנעוודיקער יידישער טאַכטער, וועלכע האָט אים געשיינט צו זיין גענוג אויפ-
געקלערט און פראַגרעסיוו.

אַט פאַר דער חרטה-איילעניש האָט ער לאַנגע יאָרן זיך נישט געקאַנט
אויסצאָלן. פון דעם אויפגעקלערטן מיידל האָט זיך אויסגעלאָזט אַ מקווה-
ווייבל מיט אַ שייטל און מיט אַ וויסטער שרעק פאַר דעם, וואָס אין שטעטל
וועט מען זאָגן אויף איר מאַנס גוי'ישע גענג.

איז שלמה לוריע אַנטלאָפן פון זיין יידיש ווייבל, מיטנעמענדיק בלויז דעם
פאַרטפעל מיט נאַטיצן וועגן די מינהגים און ווערטלעך פון אוקראַינישע פּוירים.
צוויי מאָל איז שלמה לוריע פון תפיסה אַנטלאָפן. אַ דריט מאָל איז ער
אַנטלאָפן פון אַ ווייטער פאַרשיקונג, הענגענדיק ווי עס איז אונטער אַ וואַגאָן

צווישן די רעדער. אבער דאס אלץ איז געווען ווי א קינדערשפיל אין פאר-
גלייך מיט זיין ערשטער פליטה פון דעם יידישן ווייבל.

און צען יאר צייט האט די עגונה זיך אפגעמאטערט און נישט געוואלט
פון אים נעמען קיין גט. נישט דערפאר, חלילה, ווייל זי איז געווען אזוי פאר-
ליבט אין איר מאן, נאר ווייל זי האט זיך געשראקן פאר דעם, וואס אין שטעטל
וועט מען זאגן.

צו דער צייט, ווען בערל, נאך אלס משורר ביי א חזן, האט זיך באקאנט
מיט זיין רעוואלוציאנערן לערער, איז יענער שוין געווען דער טיפישער עס-
ערישער נע ונדניק מיט א דעקאראטיווער לייבנאריע, מיט א פרעמדן פאס
און מיט אן אייגענעם מאגן-קאטאר. זיין באלעבאטישקייט איז באשטאנען פון
איין געשוואלטענעם אלטן פארטפעל, ווו עס האט זיך געפונען אן ארט אפילו
פאר א טשייניק. שלמה אליין האט דעם פארטפעל זיינעם גערופן: מיין קאמאד.
אבער צו דער זעלביקער צייט איז שלמהס נאמען שוין געווען אויפגעקומען
אין דער פובליציסטיש-ליטערארישער וועלט און ער איז געווען א חשוב אין די
אינטעליגענטישע רעוואלוציאנערע קרייזן פון דער הויפטשטאט.

האט אויף א ווונדערבארן אופן זיך פאראייניקט אין אים דער נע ונדניק,
דער באסיאק, וואס איז אויסגעקנאטן מיט די גרויע פויערים און רויער ארבע-
טער-מאסע, מיט דער באפעלערישער חשיבות און עלעגאנטע מאנירן פון א
פעטערבורגער סאלאנען-לייב. און אט די פאראייניקונג פון צוויי היפוכים האט
עס בערלען דאן אממיינסטן אימפאנירט.

פאר דער צייט פון זייער פריינדשאפט איז דעם לערער און שילער אויס-
געקומען נישט איין מאל זיך צו שיידן אויף א לענגערער צייט, סיי צוליב
בערלס פארשיקונג, סיי צוליב שלמהס פאליטישער פליטה קיין אויסלאנד.
אט די לאנגע אפגעריסנקייט האט איבערגעלאזט היפשע בלויזן אין זייער קעגנ-
זייטיקער דערקענטעניש.

א פרעמדן און דאך אן אנגענעמען איינדרוק האט געמאכט אויף בערלען
זיין געעלטערטער פריינד נאכן צוריקקומען פון אויסלאנד, הארט פאר דער
מלחמה.

די געדיכטע לייבן-גריווע איז טאקע היפש גרוי געווארן, אבער דאס
בערדל מיט די ברעמען האבן אנגעהאלטן זייער יוגנטלעכע שווארצקייט אין
די אויגן — זייער יוגנטלעכע לעבעדיקייט און גלאנץ.

איבעראשט האט בערלען די מילדקייט, וואס שלמה האט איצט ארויסגע-
וויזן, ווי די יארן וואלטן פארווישט אלע שפיציקייטן פון זיין כאראקטער און
אים אויסגעלערנט צו זיין פארליבט אין דער וועלט.

אַבער ווי זאָל עס בערלען איינפאַלן, אַז אָט דער גרויער קאַפּ פּול מיט אַרטיקלען און טעזן, אַז אָט די געשליפענע צונג, וואָס דיאַלעקטישע פּאַרמולעס קלעפּן זיך צו איר, ווי פּליגן צום האַניק-פּאַפּיר, אַז זיי זאָלן פּעיק זיין צו מאַכן עפעס אַנדערש, חוץ דער טעאָריע פּון דער רעוואָלוציע און פּון צייט צו צייט אַ מילדע, אַלט-בחוריִשע לאַכערייקע?

אין בערלס אויגן איז שלמה געווען דער טיפּישער לעבנסלוסטיקער מאַנאָך פּון רעוואָלוציאַנערן אַרדן. ער האָט זיך טאַקע אויסגעלערנט אין עמיגראַציע צו האַלטן איראַפעיש די הענט אין די קעשענעס און נישט אַרומפּאַכען מיט זיי ווי אַ ווינטמיל. ער האָט אַבער די הענט זיינע נישט פשוט געהאַלטן אין די קעשענעס. דאָרט, אין דער קעשענע — האָט זיך בערלען געדאַכט — האַלט ער פּאַרקוועטשט אין דער האַנט אַ גרייטן רעצעפט גליקלעך צו מאַכן די וועלט. און איין מאָל, פּאַרטרינקענדיק מיט אַ גוט ביסל וויין די געשפרעכען וועגן די ערשטע יידישע מלחמה-צרות, האָט דער אַלטער רעוואָלוציאַנער פּלוצלונג אַרויסגענומען אַ בילד פּון קעשענע.

דאָס איז געווען נאָך שלמהס ריזע איבער גאַליציע און בערל האָט געמיינט — ס'איז אַ פּאַגראַם-בילד.

איז ער טאַקע נישט איבערראַשט געוואָרן, ווען ער האָט דערזען אויפן בילד אַ בלאַנדע שיינע פּרוי מיט לאַכנדיקע אויגן.

— אַ גאַליציאַנערין? — האָט ער געפרעגט.

— ניין, ברודער, פּון סאַמעראַדנע מאַסקווע!

און מיט אַ שעלמישן בליצל אין די יונגע אויגן האָט דער גרויער קאַפּ באַהאַלטן דאָס בילד צוריק אין בוזעם-קעשענע.

איז פאַר בערלען ערשט קלאָר געוואָרן, פּון וואַנען עס נעמט זיך ביים רבין די לעבנספּרייד. ווען בערל וואַלט זיך דאָן דערוואַסט דאָס, וואָס אים איז אויסגעקומען איצט צו הערן, וואַלט ער נישט אַזוי געווען איינגעגלייבט אין שלמה לוריעס לעבנס-חכמה.

עס ווייזט זיך אַרויס, אַז שלמה האָט צום צווייטן מאָל אין זיין לעבן אָפּגעטאָן די נאַרישקייט. דאָס מאָל האָט ער חתונה געהאַט מיט דער מאַסקווער יונגער שיינהייט.

פּאַרטאָן אין דער רעוואָלוציע, האָט ער קיין צייט נישט געהאַט איבער-צוקלערן וועגן דער ריכטיקייט פּון זיין שריט. און וואָס פאַר אַ באַטרעף האָט איין פּריוואַטער טעות קעגן דעם גליק פּון דער מענטשהייט?

איר האָט, ווייזט אויס, אימפּאַנירט זיין לייבן-גרווע און די חשיבות פּון זיין נאָמען. אים האָט אימפּאַנירט שוין דאָס אַליין, וואָס זי אימפּאַנירט אים.

האָט ער גענומען, דער אַלטער, און האָט חתונה געהאַט און זי מיטגענומען הינטערן פראַנט, כדי זי זאָל אים העלפֿן מאַכן די רעוואָלוציע. האָט הינטערן פראַנט זיך געפונען אַ דאָקטער לאַזאַריעוו, וועלכער האָט געזאָגט, אַז ער איז בילכער, ווייל ער איז יינגער פאַר שלמהן.

איז די מאַסקווער שיינהייט פאַרבליבן ביי לאַזאַריעוו.

אַט פאַר וואָס שלמה לוריע, דער אַלטער רעוואָלוציאַנער מיט דער נישט-אויסגעשעפטער ענערגיע איז פאַר דער לעצטער צייט געוואָרן אזוי גרוי און אַפגענוצט!

— איך בין, ברודער, אַלט געוואָרן צוליב דעם לעצטן דורכפאַל מיינעם. דאָס צאָל איך פראַצענט פאַר מיין נאַרישקייט. און דער פראַצענט מאַכט פון מיר אַ תל. צי ווייסטו דען, בערל, וואָס פאַר אַ פיינלעך געפיל דאָס איז, פלוצ-לונג צו דערפילן די עלטער אין די ביינער? און נאָך ערגער: נישט קיין אַלטער רעוואָלוציאַנער, בערל, נישט קיין אַלטער לייב. אַן אַלטער ייד בין איך, ווי דער טאַטע מיינער, ווי דער זיידע. אַט האָב איך דורכגעמאַכט דעם פולן קרייז און געקומען צוריק צו דעם פונקט פון מיין אויסגאַנג. האָט זיך דאָס געלוינט, פּרעג איך דיך, האָט זיך דאָס געלוינט. אַז נאָך פּערציק יאָר כמעט פון שטורמישער רעוואָלוציאַנערער טעטיקייט זאָל איך דעם פאַרגאַנגענעם שבת ראש-חודש, אין אַ שטעטלעך ערגעץ, וווּ קיינער קאָן מיך נישט, פאַרקריכן אין בית-מדרש אַריין און בעטן ביים שמש אַ טלית אַפצודאַווענען — אַ שמוציקן פאַרפעצטן טלית, אַ דורכגעזאַפּטן מיט שמעקטאַבאַק און קראַנקן יידישן שווייס? עס זענען געווען ביי מיר צו פּופצן יאָר חטאת-נעורים, ווען איך האָב אַריינג-גקוקט אין טרייף-פּסולדיקע ביכלעך. איצט, ווייזט אויס, הייבט זיך אַן די סדרה פון חטאת-זקונים. היינט שטעל דיר פאַר, ווי אזוי האָט ביי אַזעלכע שטימונגען געדאַרפט ווירקן אויף מיר די לעצטע דיסקוסיע מיט דיין באַראָן!

— פאַר וואָס עפעס מיינער?

— ווייל דו ביסט דאָך ביז היינט אַליין געווען מער נוטה צו זיין שטיטה ווי צו אונדזערער. האָסט זיך דאָך געהאַלטן אין איין אַמפּערן מיט מיר.

— און וואָס האָט ער דיר געזאָגט, דער באַראָן?

— שוין איין מאָל געזאָגט! איך האָב גענומען אים דערווייזן, אַז זיין אַנאַרכיסטישער אויפטו איז סם פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע. האָט ער זיך חוצפהדיק אויסגעלאַכט מיט אַ ברייטן מויל.

— אַ רעוואָלוציאַנער זייט איר, טאַוואַרישטש? אַ ברוזשוואַזער נאַכשלעפּער זייט איר געווען אייער גאַנץ לעבן און איר זייט עס פאַרבליבן. איצט ציט איך צוריק צו אייער שורש.

פאַרשטייט אַ חוצפה? מיט איין שמיר מיין גאַנץ לעבן געפּסלט! און ווי ער וואָלט דערביי געשטאַנען דאָרט אין שולכל, בעת איך האָב ביים שמש דעם טלית געבעטן...

און נאָך דעם ווי שלמה לוריע האָט זיך איינגעהויקערט און אַנטשוויגן געוואָרן האָט בערל דערפילט, אַז דעם באַראַנס באַליידיקונג איז פאַר דעם אַלטן רעוואָלוציאַנער דער גרעסטער ווייטיק.

שלמה איז איצט געזעסן מיט צוגעמאַכטע אויגן. די גרויע כאַאָטישע גריווע זיינע האָט אויסגעזען ווי קאַלטענעוואַטע פּאות ביי אַן אַלטן ייד. און אויף דעם אַלטן יידישן קאַפּ איז דאָס מיליטערישע היטל געזעסן זייטיק און פרעמד, ווי אַ שטיק חוזק. שלמה האָט איצט אויסגעזען ווי אַ פּורים-רב.

און אַ שווערקייע האָט זיך געלייגט בערלען אויפן האַרצן, ווי ער וואָלט איצט צו די פּאַרטן געפירט נישט קיין לעבעדיקן, נאָר אַ טויטן, דעם טויטן קערפּער פון אַ געפּאַלענעם רעוואָלוציאַנער.

און ערשט איצט איז פאַר בערלען קלאָר געוואָרן, אַז די גאַנצע בראַוורע, וואָס ער האָט אַרויסגעוויזן אין ליאַסאַווע, איז דאָך געווען נישט אַזוי צוליב דער אינערלעכער איבערצייגונג, ווי צוליב דעם פּריינד און לערער זיינעם. אין אַ הייסער מינוט האָט ער געוואָלט מיט עפעס וויכטיקס אַפּדאַנקען דעם אַלטן לערער זיינעם פאַר דעם, וואָס ער האָט אַ מאַל גענאָסן פון זיין גייסטיקער שפּיין, האָט ער זיך דורכגעריסן דורכן אַנאַרכיסטישן רינג, כדי צו העלפן שלמהן מאַכן זיין, שלמהס, רעוואָלוציע.

ווייזט זיך אַרויס, אַז דער רעוואָלוציאַנער איז גאַר טויט. אַ לעבעדיקער מת. שלמהס אויסדרוק איז געווען אַזעלכער, ווי ער וואָלט מיט פאַרמאַכטע אויגן זיך פאַרטיפּט אין זיין אייגענעם ווייטיק. דאָס נאַכגיביקע אומוואַקלען זיך אין צעטרייסלטן אויטאָ האָט אַרויסגעגעבן די אומבאַהאַלפּנקייט פון עלטער.

— שלמה, דו שלאָפּסט? מיר זענען שוין באַלד אין דער היים.

האָט שלמה די אויגן אויפגעריסן און זיך אויסגעגלייכט.

— אַהאָ! איך זע שוין.

דער אַלטער פאַרט איז געלעגן אויף יענער זייט בריק ווי אַ גרין באַוואַק-סענע חורבה פון אַ ריזיקן רוימישן אַמפיטעאַטער. אַרום פאַרט האָט זיך מיט אַ סדר צעשפּרייט אַ מיליטעריש געמויערט שטעטעלע, שטרענג איינגעטיילט אין גאַסן און קוואַרטאַלן. אויף הויכע סלופּעס זענען איבערן שאַסיי געווען אַנגעצויגן ריזיקע פּלאַקאַטן מיט אויפשריפטן:

זאַל לעבן די רעוואָלוציע!

די גאַנצע מאַכט דער גרינדונגס-פאַרזאַמלונג.

יא, שלמה האט געקענט רויק זיין. דאָ האָט געהערשט די רעוואָלוציע אין זיין נוסח.

עטלעכע אָפיצירן זענען געשטאַנען ביים אָפּענעם טויער פון פּאַרט און געדולדיק אָפּגעוואַרט דעם פרעמדן אויטאָמאָביל מיט זיינע געסט. — זאָל לעבן די רעוואָלוציע! — האָט איינער פון די אָפיצירן באַגריסט די אָנגעקומענע ווי מיט אַ פּאַראַל.

— זאָל לעבן די רעוואָלוציע! — האָט מעכטיק און יונג אויסגעברומט שלמה פון דער פולער ברוסט. און ער איז אַראָפּגעשפרונגען פון אויטאָ. נישט האַבנדיק קיין געדולד ביז די מאַשין וועט זיך פּאַרקירעווען און זיך אָפּשטעלן. בערל איז נישט אויסגעשטיגן. ער האָט זיין אַרבעט אָפּגעטאַן, געבראַכט שלמהן אין פּאַרט. איצט האָט ער געהערט, ווי לעבהאַפט און זאָלעך שלמה רעפּערירט פּאַר די אָפיצירן וועגן דער סיטואַציע אין ליאַסאָווע, ווי איבער-צייגט און איבערצייגנדיק ער אַקצענטירט דאָס נייטיקסטע, ווי פּאַרכאַפט ער איז פון רעוואָלוציאָנערן קאַמף.

ווי איז אַהינגעקומען דער צעבראַכענער אַלטער ייד, דער לעבעדיקער מת שלמה לוריע ?

אין פּאַרצווייפּלונג פון עלטער, אין זיין צעבראַכענעם לעבן, האָט שלמה ווייזט אויס אַרויסגעלאָזט פון אויג איין וויכטיקן פּונקט: די אינערציע-קראַפט פון פּערציק-יאָריקן פּונאַדערלויף. אַט די קראַפט וועט אים נאָך זיכער גענו-גענען ביז צו דער ענד פון זיינע טעג, אויב נאָר זיינע פיזישע כוחות וועלן זיך נישט איינברעכן.

און מיט וועלכער קראַפט איז ער, בערל פּאַדלאַסקי, אַהער פּאַרשלעפט געוואָרן? וואָס פּאַר אָן איבערצייגונגען בינדן אים מיט אַט יענעם גראַבן, אַסטמאַטישן קאַמאַדיר, וועלכער ענטפּערט אַזוי געלאַסן אויף שלמהס פּראַגע, צי זיי האָבן נאָך גענוג אַמוניציע:

— אַזוי פיל, אויף אויסצוגלייכן ליאַסאָווע מיט דער ערד האָבן מיר נאָך אַלנפּאַלס.

און איצט האָבן זיך אַלע אָפיצירן אַ לאַז געטאַן צום אויטאָ, ווי שלמה שטעלט פּאַר פּאַר זיי זיין חבר און שילער, ווי דעם אמתן העלד פון טאַג. זיי דריקן אים די האַנט, בערלען, און דאַנקען אים פּאַר זיין העלדישקייט, און ער ווייס נישט ווי די אויגן צו באַגראַבן און ווי אַזוי זיך אַרויסצומאַכן פון זיי. זיין איינציקער פּאַרלאַנג איז צו קריגן אַ רייטפּערד און אַוועקצולויפן קיין פּאַדלאַסיע, צו זיך אַהיים. דאָרט וועט מען אַפילו נישט וויסן ווי ער איז פּאַרפּאַלן געוואָרן.

רעוואָלוציאָנער מיטן כוח פון ציניזם

20... סעפטעמבער 1917 לויט דער אַלטער צייט־רעכענונג.
 יאָר פון רעוואָלוציע — ערשטער.
 מאַטעריאַלן צו דער גענעאַלאָגיע פון באַראָן קאַרל ריטער פאַן קראַנעבערג.
 גראַבער אונטערשטריך און צוויי אויסרוף־צייכנס.
 ...עס איז געקומען די צייט צו מאַכן געשיכטע. מאַכט מען זי ווי מען
 קאַן. ביי טאַג מיט דער שווערד, מיט דער פּען ביי דער נאַכט.
 נו, דאָס איז אַן אויסדרוק אין רוימישן סטיל. ביי אונדז מאַכט מען געשיכטע
 מיטן נאַגאַן ביי דער מויערוואַנט פון שלאַסגאַס.
 און מען שרייבט זי מיט אַ כעמישן בלייפּעדער ביי אַ פאַראַפּין־ליכטל אין
 האַטעל „פּאַלי־ראַיאַל“. און דאָס ליכטל האַט נישט קיין כח גברא און האַט
 די פּאַליקע.
 זינט די רעוואָלוציע האַט אויפגעדעקט איר אמתן פנים האַט אין ליאַסאַווע
 פאַרפעלט קוילן און קיין עלעקטריע ברענט שוין נישט. אָבער זי ברענט נאָך
 אין טויזנטער שטעט אויסער ליאַסאַווע. און דאָס איז שלעכט.
 אגב — לאַמיר קלאַר מאַכן צו וועמען אַדרעסירן מיר די נאַטיצן אונדזערע.
 צו דער וועלט? — דאָס איז אַ ביסעלע פּריציפּטיק. די וועלט האַט נאָך
 אַ קנאַפּן באַגריף וועגן דעם נאַמען און די גבורות פון באַראָן קראַנעבערג.
 צו דער וואַנט? — נו, דאָס איז לאַנגווייליק און סענטימענטאַל.
 אפשר צו דיר, הויכגעשעצטע, ווילגעבירטיקע מוטער — באַראַנעסע פאַן־
 קראַנעבערג? האַסט עס כשר פאַרדינט, אַז דיין אַנלען אויף דער עלטער און
 דיין איינציקער יורש, וועלכער האַט דעם הערב פון די קראַנעבערגס מיט שאַנד
 באַדעקט, ווייל ער האַט זיך געקליגט אַריינצופאַלן אין דער רוסישער געפאַנ־
 גענשאַפט — אַז אַט דער זון דיינער זאַל טראַכטן וועגן דיר אפילו דאָן, ווען
 ער מאַכט די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד.

האָט ער דאָך דיר אין זיינער צייט פאַרוואַרפן מיט ברייולעך פון דייטשישן פראַנט — אַט דער תכּשיט דיינער — און דיין באַראַגעסיש מוטערהאַרץ האָט אַנגעקוואַלן, וואָס דיין זון האָט זיך ענדלעך פאַרנומען אויף אַ רעכטן וועג און קעמפט פאַר דעם רום פון פאַטערלאַנד, אַנשטאַט צו שטעקן הינטערן פראַנט. דו האָסט נאָר מורא געהאַט, אַז צו זיין שוואַכן געזונט זאָל דיין תכּשיט נישט כאַפן מיט אַ האַרמאַט אין זייט און דו האָסט אַנגעפילט זיינע בריוו צו אים מיט מוטערלעכע עצות, מיטן לאַנגווייליקן מוסר און מיט באַנקטשעקן אויף גאָר היפשע סומעס.

און פאַר דעם לעצטן, פאַר די באַנקטשעקן, בין איך דיר באַזונדער דאַנקבאַר, מוטער־באַראַגעסע. זיי זענען מיר צו ניץ געקומען. אָבער אַדרעסירן צו דיר די נאָטיצן מיינע וועל איך נישט. זיי וואַלטן דיר אַ ווינציקע טרייסט פאַרשאַפט, ווען זיי פאַלן אַריין אין דיינע אַדעליקע הענט. און אגב איז דיין הונדערט־פראַצענטיקער אַנצווייפלבאַרער זון נישט אַלע מאָל גענייגט אַפצורייכטן די קלאַונאַדע. ווי גוט זי זאָל נישט זיין איינגעשטודירט די קלאַונאַדע — טויג זי דאָך בעסער פאַרן צירק פון דער אימפּעריאַליסטישער מלחמה, איידער פאַרן טעאַטער פון דער גרויסער רעוואַלוציע. אגב, שרייבנדיק די דאָזיקע נאָטיצן האָב איך דאָך פאַר אַ ציל זיך געשטעלט נישט נאָר צו דערגרונטעווען זיך אין באַראָן קראַנעבערגס גענעאַלאָגיע, וואָס איז זייער וויכטיק פאַר דער מענטשהייט, נאָר אויך קלאַר מאַכן אַ ביסל די מחלוקה צווישן מענטש און פאַזע, וואָס דאָס מיינט דורכפירן אַ פּסיכישע דעזינפעקציע אַדער אַפהיטן די פאַרשריפטן פון עסטעטישער היגיענע. איך פאַדער, אַלנפאַלס, נישט פון כעמישן בלייפּעדער נישט קיין ווידוי פאַר דער מענטשהייט און נישט קיין געוויסן־גראַבלעריי פאַר זיך אַליין. אַט — אַט! די ליכט פאַלט שוין! זי חלשט, צוקוקנדיק ווי איך שרייב, און ווידוי און געוויסן האָבן מיר אַפּגעגעבן אין אַרכיוו אין איינעם מיט דער אַלטער, פאַרשימלטער מאַראַל.

צו וועמען זשע שרייב איך, גאַט פאַרדאַמטער!
און צו וועמען, אַ שטייגער, וואַלט חבר נאַפּאַלעאַן געשריבן, ווען ער געפינט זיך אין מיין לאַגע? אַז קיין פריינד האָב איך נישט און איך האָב קיין מאָל נישט געהאַט.

אַ געליבטע?
מען שרייבט נישט צו אַ טויטער, אויב מען האַלט אַליין נישט ביי קיין זעלבסטמאַרד.

און איך בין, לעת־עתה, ווייט פון דעם געדאַנק.

פארקערט. פאר מיין פאנטאזיע צעשפילט זיך א מערקווערדיק בילד פון עפעס אן אפערן־ארטיקן קארטאון, וועלכער וועט מיך אריינפירן מיט טימפאנען און אדאליסקן, אויפן ווייסן קעמל, אלס זיגער קיין באגדאד.

האָט חבר נאָפּאלעאַן קיין מאָל נישט געהאַט אַזעלכע פּאַנטאַזיעס? מיר לעבן אין אַ צייט — געערטע מוטער באַראַנעסע — ווען עס פּולסירט שטאַרק דאָס בלוט אין די אַדערן. און ווי זאָל עס נישט פּולסירן שטאַרק, אַז מיר האַלטן יעדע שעה פון אונדזער טאַג דאָס לעבן אונדזערס שטייף אין דער לינקער האַנט פּאַרקוועטשט, בעת די רעכטע איז פּאַרגומען מיטן נאַגאַן. לויט די כללים פון רעוואָלוציע וואַלט איך אויך שרייבן באַדאַרפט מיט דער לינקער האַנט, ווייל ס'איז נישט רעכט, אַז דער נאַגאַן זאָל זיך פּאַרליגן אין דער זייט אָפּגערוקט.

איך זע, מוטער באַראַנעסע, דיין פּלאַטערידיקע עלטער־זאַרג, אַז אין דער צעהיצטער דעבאַטע, וואָס דיין זון פירט מיט דער וועלט, זאָל זיך דיין תּכּשיט חלילה נישט פּאַרקילן.

זיי רויק — מוטער באַראַנעסע. ס'קאָן אים שוין גאַרנישט שאַטן. און ס'איז מיר, אגב, לאַנגווייליק זיך אויסצוטענהן מיט דיר. ביסט אַ מענטש פון דער אַלטער דאַטע און וועסט עס נישט פּאַרשטיין, פּונקט ווי אייניקע פון מיינע הויכדייטישע בריוולעך — אַז דער אַמולעט פון באַראַן מינכהאַוזען, צי פון אַן אַנדער הייליקן טייוול, וואָס דו האַסט אַנגעהאַנגען דיין זון אויף דער ברוסט — האָט אים שוין אויך נישט געשאַט... לאַמיר בעסער זיין אַריגינעל און זיך פּאַרלאָזן אויף אונדזער פּאַעטישן שוונג.

מיר אַדרעסירן די נאַטיצן צו אונדזער חלום־באַשערטער, צו אונדזער גרעטכען — לאַמיר זאַגן. פאַר וואָס נישט — העלענאַ ? ניין. ווייל געטע איז אין דעם צווייטן טייל „פּאַוסט“ בפּירוש קאַליע געוואָרן. העלענאַ איז ביי אים צו פליישיק־רעאַל. מיט איר דאַרף מען האַבן באַציונגען בפּני כל עם ועדה. אַזוי נידעריק זענען מיר נאָך נישט געפּאַלן. אונדזער חלום־באַשערטע... ניין, איך מוז דאָ אַפווייכן פון זעלבסט־הערשע־רישן סטיל צו רעדן בלשון רבים. מיט באַשערטע טיילט מען זיך נישט. מיין חלום־באַשערטע איז אויסגעוועבט פון די צאַרטסטע נשמה־פעדעם. איר נאַמען קאָן איך נישט און איר פנים צעשווימט זיך פאַר מיין געדעכע־ניש. איך ווייס נאָר, אַז זי איז ליב. עס ליגט מיר בלויז אויף די ליפּן דער דופּט פון איר צוטרולעכן, בליענדיקן, ווייך־וואַרעמען מיידלקוש, אַזוי ווי זי האָט מיר אים געשאַנקען אין יענעם טיפּן שלאַף, וואָס איז מיר באַפּאַלן נאָך

אונדזער ערשטן זיגערישן אַרויסטריט, בעת איך האָב גריגאַריעוון אַריינגעזעצט אַ קויל אין קאַפּ און דערימט דערפילט מיין ריטערלעכע הבטחה.
אין חלום איז עס אַזוי געשען:

מיר זענען מיט מזל — געדענק איך — חתן-כלה געוואָרן. האָבן מיר זיך צוגעשפּאַרט אויף איין ווייס געלעגער, אויף דער צוקונפּטנעסט פון אונדזער שטילן גליק. מיר זענען צניעותדיק געלעגן יעדער אויף זיין ראַנד פון אונדזער בשותפותדיק געלעגער און צווישן אונדז איז געווען אַ שטיק לידיקע ווייס-קייט. אַט די אומבאַפּלעקטע ווייסקייט האָט עס דער חלום איינגעקריצט אין מיר אויף אייביק. איך בין איצט אַנגעטאָן אין מיין חלום, ווי אַ דין זיידן העמדל, וואָס איז מיר צוגעוואַקסן צום לייב. אַפילו אויף די הענט מיינע שפיר איך דעם הויך פון דער אומבאַפּלעקטער ווייסקייט. און ווען נישט די מאַזאַליעס פון דריקן דעם נאַגאַן, וואַלט איך געגלייבט, אַז די הענט מיינע זענען באַשאַפּן בלויז פאַר זיידענע העפּטאַרבעט.

אַט איז ער, דער חלום פון ליבע און אומשולדיקער ריינקייט, דער חלום, וואָס איז געקומען צו מיר אין די ערשטע הייסע רויטע טעג! דאָן האָט עס מיין חלום-באַשערטע מיר געשענקט איר וואַרעמען, אומשולדיקן קוש, וואָס איז אַזוי מיילן-ווייט פון די פאַרסטמע דערפאַרענע פרויענקושן.

ווייס איך שוין, מיין חלום-באַשערטע, ווער דו ביסט. מיין באַוויסטזיין האָט עס מיר אונטערגעזאָגט נאָך אין שלייער פון האַלבער דערוואַכונג און איך קאָן זיך שוין נישט אויסשיידן פון מיר. ווייל דו ביסט די מאַטעריאַלי-זירטע עסענץ פון מיינע מענטשלעכסטע בענקענישן. ווייל דו האָסט זיך אַרויס-געשלייכט פון דער תפיסה פון מיין אונטערבאַוויסטזיין און געקומען מיר אַ קוש טאָן דאָן, ווען איך בין איינגעשלאָפּן געזעטיקט מיט דער אַרבעט פון מיין נאַגאַן.

דו האָסט מיר נישט שווערער געמאַכט, נאָר לייכטער געמאַכט מיט דיין קוש און איך בין דיר פאַר אים דאַנקבאַר. און איך האָב זיך ליב און איך פאַרגעטער זיך, אויב אַפילו דו ביסט דער אַטאַוויזם פון דער אַלטער מאַראַל. ווייל דו האָסט מיך ווייס געמאַכט מיט דיין קוש. און צו דיר שרייב איך טאַקע, ווייל דו קאַנסט מיך אורטיילן און העלפן בייצוקומען דעם פּלאַנטער.

דאָס איז, חלילה, נישט קיין עטישער פּלאַנטער.
דאָס איז אַ פּלאַנטער פון פּאַזע, וואָס איז געוואָרן ביי אַ מענטשן זיין צווייטע און אפשר זיין דריטע נאַטור.
ווער בין איך?

פאר דער גענעאלאגיע פון באראן קראנבערג איז דאס זייער וויכטיק פעסטצושטעלן.

אין גרונט גענומען, וואס קאן עס מיך ארן, ווען א באראניש זינדל וועט אריין אין דער גאלדענער בלאט פון דער געשיכטע פון דער גרויסער רעוואלוציע? איז אבער די מעשה, וואס איך האב א גרונט נישט צו פארגינען אים דעם כבוד.

פאר וואס קומט עס אים? צי דערפאר אפשר, וואס ער, קארל קראנע — וועל באראן קראנבערג, דער שלעזישער יונקער, האט אויף א סאדיסטישן אופן געפייניקט די קריגס-געפאנגענע? צי אפשר דערפאר, וואס איך, דער פאקטישער יורש פון זיין נאמען און פארמעגן, בין דורכגעגאנגען ביי אים דעם פולן קורס פון מענטשנהאס?

איך האב מיט איבערמענטשלעכע אנטרענגונגען איינגעשטודירט פארן שפיגל אט דעם קארל קראנע, יעדן קער און ריר זיינעם, — ווי טשארלי טשאפלין האט איינגעשטודירט זיין פראטאטיפ. ביז איך בין געווארן ער — דער יונקער איז מיר אריין אין די ביינער.

און פאר מיר אליין קלינגט שוין דער נאמען ביסטריצקי ווי דער נאמען פון א טויטן. געווען א מאל אזא מענטש אויף דער וועלט. יא, געווען. אבער איך בין שוין צייטנווייז מסופק, ווער עס האט וועמען פון וועג אפגעראמט אין די זומפיקע וועלדער: קראנע ביסטריצקי — צי פארקערט.

איך געדענק, אז זיך טוישנדיק מיט די קליידער און וועש מיט דעם געהרגעטן, האב איך זיך נישט נאר דערזען אלס באזיצער פון א נאמען וואס איך האב געהאסט, נאר אויך אלס באזיצער פון א באראנען-טיטל און אלס קינפטליכער יורש פון א באראנישער לאטיפונדיע אין שלעזיע.

געווען איז עס פאר מיר א קנאפע טרייסט קעגן דער עוולה, וואס איז אפגעטאן געווארן דעם אומגליקלעכן ווארשעווער בירגער ביסטריצקי. ווי נעמט מען דאס אן אומשולדיקן מענטשן און מען מעקט אים אויס פון דעם רייסטער פון די לעבעדיקע גאר אומבאשטראפט?

דאס וואס פון דער פאקטישער זייט האט די זאך אויסגעזען א ביסל אנדערש, וואס אין דער אמתן האט דאך ביסטריצקי גאר אוועקגעלייגט קראנע בעבערגן — דאס האט נישט געענדערט, אזוי צו זאגן, די לאגע יורידיש, ווייל דער זעלביקער ביסטריצקי איז דאך געצוונגען געווען אריינצוקריכן אין דער פרעמדער פארהאסטער פעל פון א באראן קראנבערג און דערמיט סאנקציאנירן די עוולה, וואס איז געטאן געווארן טאקע דעם אייגענעם ביסטריצקי.

און נישט קיין אנדערער טאקע, ווי דער זעלביקער ביסטריצקי, האט זיך געשטעלט אויפן ראנד פון תהום, פראוואצירנדיק אין אנאנימע פאשקווילן צו די דייטשן און אויספארשונג קעגן דעם מוראדיקן פארברעכן, וואס קארל קראנע — וועל קראנעבערג — איז באגאנגען קעגן דעם אומשולדיקן דאלמעטשער ביסטריצקי אין וואלד.

אמת, דער פארפאסער פון די אנאנימע בריוו האט אויפן גרונט פון זיינע שטודיען איבער מענטשלעכער נארישקייט געמאכט דעם קלארן חשבון אויף גוטע אכציק פראצענט זיכערקייט, אז דווקא די אנאנימע בריוו וועלן דערוויי-טערן די זאך פון אן אויספארשונג, אז עס וועלן זיך שוין געפינען פראטעזשי-רנדיקע פלייצעס, וועלכע וועלן פארשטעלן דעם באראנישן תכשיט פון פאר-אנטווארטלעכקייט, בפרט נאך, אז דער העלדישער באראן קעמפט גאר אזוי מוטיק אויפן פראנט.

און דווקא אט די זיכערקייט פון אומבאשטראפטן פארברעכן האט מיך צייטנווייז דערפירט צו אטאקעס פון פארצווייפלונג.

נישט שוין זשע איז א מענטשנס לעבן הפקר?

דער זיג איבערן בעסטיאלישן יונקער איז מיר נישט ניהא געווען. וואס קומט ארויס פון דעם זיג, אז פאר דער וועלט איז ער דער זיגער און ביס-טריצקי פוילט אין דר'ערד.

מעגלעך אז אין א רויקערער צייט וואלט איך מיך אין מיין ווילדער שפיל פארגאלאפירט און אפשר אויפגעדעקט דעם ווארהאפטן אמת.

אבער די קאלאסאלע נערוון-אנשטרענגונג ביים אפשפילן די ראלע פון באראן אויפן פראנט, אזוי אז עס זאל דער מינדסטער חשד נישט פאלן — אט די אנשטרענגונג האט מיין גאנצע ענערגיע פארשלונגען.

כהאב מיך געמוזט אויסלערנען אפילו זידלען זיך פון שלאף אויף זיין יונקעריש הינטישן שטייגער.

איבעריקנס בלייבט מיר נאר איבער צו דאנקען דער הויכגעשטעלטער באראנעסע קראנעבערג, וועלכע האט מיר צו דער געהעריקער צייט צוגעשיקט די לעצטע אפתיקא און דערמיט מיר פארלייכטערט אריבערצוגיין דעם פראנט און נאך מיטשלעפן אנדערע מיט זיך. און עס איז געווען די העכסטע צייט, ווייל דער ענין קראנעבערג האט אנגעהויבן ווערן קאמפליצירטער. מען האט מיך גערופן צו א שטארק פארשפעטיקטן ראפארט, ווו מען איז, פארשטייט זיך, נישט אויסן געווען ביסטריצקיס קריוודע.

שוין בלויז אלס דאנקבארקייט צו דער אלטער באראנעסע וואלט א יושר געווען איבערצולאזן זי ביי דער אילויע, אז איר זון אין געפאנגענשאפט

לעבט און איז געזונט, גאָט צו דאַנקען, און אז ער האָפט נאָך צו דערלעבן איבער-
צונעמען די כשרע ירושה.

און וועמענס עסק איז דאָס, ווער דער באַראַן קראַנעבערג איז, אז ער
איז אַ Self made man, ווי די אַמעריקאַנער זאָגן, אז ער האָט זיך אַליין
אויסגעמיסטערט פאַרן שפּיגל אין פאַרלויף פון לאַנגע וואַכן שווערע איבונגען
ביז עס האָט זיך אַרויסבאַקומען דאָס פולקאָמע און נייטיקע געשטאַלט.

און ווער איז דען מחוייב אַריינצוטערעטן אין דער רעוואַלוציע דווקא
מיט דער אייגענער מעטריקע? אָט האָט דאָך חבר בראַנשטיין זיך פאַראייגנט
דעם נאָמען פון טאַמבאָווער גובערנאַטאָר. פאַר וואָס זאָל ביסטריצקי נישט
טאַרן טראָגן דעם נאָמען פון אַ שלעזישן באַראַן?

און וואָס פאַר אַ רעכט האָט איר בכלל, בירגער ביסטריצקי, זיך צו בונ-
טעווען און דווקא וועלן אויפשטיין תחית-המתים? פאַר וועלכע מעשים טובים
קומט עס דווקא אייער נאָמען צו שטיין אויף דער גאַלדענער בלאַט פון דער
רעוואַלוציע?

כאָטש איר זייט געפאַלן אויף דער לייכטער המצאה אַנצודרייען גרויסע
מלחמה-געשעפטן אין וואַרשע און רייך צו ווערן פון מענטשלעכער נאַריש-
קייט און בלוט?

זאָל איך דאָס אפשר טאָן אין זכות פון אייערע אידעאָליסטישע, פאַרמל-
חמהדיקע שיינע אויגן, בעת איר האָט געקבצנט אין אַ ווייסער פריזירער-
מאַרינאַרקע און זיך געקליגט אַריינצוגיין אין געשלעכטלעכער פאַרבינדונג מיט
אַ יונג מיידעלע, כמעט מיט אַ קינד?

ניין, בירגער ביסטריצקי! איר זייט פונקט אזאָ עפיזאָד אין דעם לעבן
פון אַ געוויסן אַנאַרכיסטישן אינדיווידוּם, וואָס דאָס איז דער אומגליקלעכער
באַראַן.

ווייל נאָך פריער פאַר ביסטריצקי איז געווען אַ מענטש אויף דער
וועלט, אַ יונגער-מאַן, אַ גרינע, איידעלע קנאַספּ אויפן ביאָליסטאַקער ברוק
און אָט דער יונגער-מאַן קאָן אפשר האָבן פיל גרעסערע פרעטענזיעס אויף צו
פאַראייניקן זיין נאָמען מיט דער רעוואַלוציע.

ווייל ס'איז געווען אַ צייט, ווען אָט פאַר דעם יונגן-מאַן, פאַר דער איידעלער
קנאַספּ, פון וועלכער עס האָט זיך שפּעטער אַנטוויקלט די פרעכטיקע בלום,
אַז פאַר אים האָט געציטערט גאַנץ ביאָליסטאַק אויף אַ ראַדיוס פון גוטע
הונדערט קילאָמעטער.

און געהייסן האָט דער יונגער-מאַן גדליה דעם רופּאס בחורעץ, חיימקע
רוקי-ווערך.

צו זעכצן יאר אין אנארכיסטן-קרייזל, צו זיבעצן ביי דער ערשטער עקספראפריאציע, האט ער צו אכצן יאר איינגענומען א וועלט. זיין נאמען יאגט א שרעק אויף אלע גוידערדיקע סוחרטעס, וועלכע האבן א טבע צו באהאלטן דאס געלט אין דעם זאק.

חיימקעס שטאב געפינט זיך אויף כאנייקעס אין א פריילעך הייזל, ווהיין מען קאן זיך אריינבאקומען דורך א שמאל און בלינד הינטערגעסל און ווו די צארישע פאליציי האט מורא די נאָז אריינצושטעקן, ווייל זי האט שוין א פאר מאל פארזוכט דעם טעם פון א באַמבע.

אָט דאָס איז זי — די נישט־אָנגעשריבענע עפאָפּע פון דריטן־פּערטן יאַר. חיימקע אליין האָט זי נישט אָנגעשריבן ערשטנס דערפאַר, ווייל ער איז געווען פאַרנומען מיט פּראַקטישער אַרבעט. און צווייטנס — ווייל ער האָט נישט געקאַנט שרייבן. ער איז געווען אַ האַלבער אָנאַפּאַבעט.

קיין וואַרשע איז ער אַראָפּגעקומען ערשט נאָך אַ מוראדיקן דורכפאַל, וועלכער האָט דעם גאַנצן קרייז ליקווידירט.

אַראָפּגעקומען איז ער מיט אָפּגעווישטע ליפּן און אין אַ ווייסער מאַריי־נאַרקע און מיט אַ פּאַס אויף דעם פּרידלעכן נאָמען פון טודרוס ביסטריצקי.

אויך די כוונות זיינע זענען געווען פרידלעכע.

ער האָט געוואָלט עקספּראַפּירירן דאָס מענטשלעכע וויסן מיט דער זעלביקער לייכטייט, מיט וועלכער ער איז געוויינט געווען דורכצופירן אַן אַקציע.

און דאָס — מוז ער מודה זיין — האָט זיך אים נישט איינגעגעבן. אַנשטאַט אַ קאַטעדרע אין בערבער אוניווערסיטעט, צו וועלכן ער האָט געהאַט אַ באַזונדערע שוואַכקייט, האָט דער שיקזאַל אים באַשטימט גאַר אַן אַנדער קאַריערע, אַפילו אויך אַ בכבודיקע, אָבער נישט קיין וויסנשאַפּטלעכע.

חיימקע רוקי־ווערך איז געשטיגן אויפן סאַציאַלן לייטער און נאָך אייניקע מיספּאַרשטייענישן איז ער ביי היינטיקן טאַג אַ מענטש מיט אַ באַראַנען־טיטל און מיט אויסזיכטן אויף אַ לאַטיפּונדיע אין שלעזיע. מיט דעם פּאַקט מוז מען זיך רעכענען.

אָבער דער שיקזאַל האָט זיך דווקא נישט גערעכנט מיט דעם פּאַקט און אַנשטאַט צו ברענגען דעם באַראַן קיין מאַנטע־קאַרלאַ אויף דער רולעטקע, האָט ער אים גאַר אַריינגעשליידערט אין אַרסענאַל פון דער רוסישער רעוואָלוציע און געהייסן צולייגן אַ האַנט.

נו, געוויס איז אים דאָס אַ נענטערע מיליע און ער קאָן דאָ ווירקזאַמער

אָנווענדן זיינע פעיקייטן. די פראַקטיק האָט אָבער באַוווּזן, אַז ער קאָן אָנווענדן זיינע פעיקייטן ערגעץ אַנדערש וווּ אויך.

אַ מינימום פרינציפן ביי אַ מאַקסימום עגאָ האָט דער האַלבער אַנאַלפאַבעט מיטגעשלעפט נאָך פון ביאָליסטאָק קיין וואַרשע און דאָס ווייטערע לעבן האָט מיט אים געלערנט דעם פסוק: *Homo homini lupum est*.

איז דאָס זייער אַ בייזע נאָכשלעפעניש אין טעמפל פון דער רעוואָלוציע. דערפאַלג איז אַ זאך פון שנעלער אַריענטאַציע, הער באַראָן? היינט מאַכן זיי די פראַלעטאַרישע וועלט־געשיכטע, און „עס וואַר יאָ עכט ראַמאַנטיש, צום טייוול!“.

אָבער ווער ווייס צו וואָס דער מאַרגן וועט אייך אַנרעדן? יאָ, מיין אויסגעבענקטע חלום־באַשערטע! עס פעלט מיר די ליבע צו מענטשן, וואָס זאָל באַרעכטיקן מיין האָס קעגן זיי.

קיין מענטשן־שיסער לויט מיינע נייגונגען, בין איך גישט, הגם איך טו די מלאכה, ווען זי פאָדערט זיך, גאַנץ געשיקט.

און אין דער מעגלעכקייט פון אַ סאַציאַלער רעוואָלוציע גלייב איך אויך. איך בין אָבער מסופק אין דער מעגלעכקייט פון אַ רעוואָלוציע אַ גייסטיקער. און איך האָב נישט די זיכערקייט, אַז ווען די רעוואָלוציע וועט אַריין אין די פעדערן, זאָל זי חס־ושלום אַליין נישט אַנטרעטן אויף מיין באַראַנישן הינעראויג.

ווייל אַפילו אַן דעם נאָמען און טיטל בין איך שוין, ליידער, לויט מיינע לעצטע געווינהייטן, אַ באַראָן מיט פאַנטאַזיעס, וועלכע בינדן זיך דערווייל מיט זיין אַנאַרכיסטישן פראַגראַם. איז וואָס זשע וועסטו זאָגן, ליבהאַרציקע חלום־באַשערטע, צו דער פראַבלעם?

בין איך אַ פשוטער אַוואַנטוריסט, וואָס זיין עטיק האָט אונטערגעפּוילט נאָך אין דער צאַרטער יוגנט — דאָן ווי שיקט זיך עס, וואָס דו האָסט געפּועלט ביי זיך צו קומען מיר צו חלום און נאָך שענקען מיר דיין קוש?

בין איך אַ ראַמאַנטיקער — פאַר וואָס זשע ווילט זיך מיר אויף יעדן נישט־פאַרויסגעזעענעם פאַל איבערלאָזן דעם טיטל מיט דער שלעזישער לאַטי־פונדיע אין קעשענע?

ווער בין איך?

...צום טייוול! מען שיסט שוין ווידער אויף דער גאַס! מיט צען קעפּ דאַרף מען זיין איינצוהאַלטן די בעסטיע! וווּ איז מייין נאַנאַן?..

א צוגווינט

אין דעם זעלביקן טאג, ווען בערל איז אוועקגעריטן קיין ליאסאָווע אין זיינע ווייצענע געשעפטן, איז ביי אים אין פאָדלאַסיע פאָרגעקומען אַ שטיקל הויף-איבערקערעניש.

עס האָט זיך אָנגעהויבן פון אַ שטילן סודען זיך אין די ווינקעלעך ביי דער חלוצים-גרופע. דאָס סודען זיך איז אַריבער אין אַ ליידנשאַפטלעכער דע-באַטע. די נערוועזיטעט איז געשטיגן און ענדלעך זענען אַלע געוואָרן אייניק: מען מוז פאָדערן די חשבונות ביי פלטיאלן.

האָט חברה זיך אַ לאַז געטאָן צו דער קאַנטאַר, אַ פּראַל אויף געטאָן די טיר און אָפּגעטראָטן מיט דרך-אָרץ.

אין זיין שפיציקער יאַרמלקע, מיט די אַרויסגעלאָזטע ציצית פון טלית-קטן און מיטן ספרל אויף די קני, איז פלטיאל געזעסן אויף אַ קליין בענקעלע און געקאַרמעט פון דער האַנט נבוכדנאצרן — בערלס גרויסן בער. זינט נבוכדנאצר איז געבליבן אַן אלמן — וואָס דאָס איז געשען מיט דריי חדשים צוריק, — האָט פלטיאל אים אַרויסגעוויזן זיין באַזונדערע סימ-פאַטיע. אמת, אין הויף האָבן זיך געהאַדעוועט נאָך אַ פאַר בערן, אָבער יענע האָבן געהערט צום יינגערן דור און נבוכדנאצר פלעגט זיך ווייניק וואָס חברן מיט זיי. שוין גיכער מיט פלטיאלן.

— וואָס ווייסט איר וואָס פאַר אַ למדן דאָס איז! — פלעגט פלטיאל זיך נישט קאַנען אָפּלויבן פון זיין בערישער אינטעליגענץ.

און איצט האָט דער למדן זיך דערשראַקן פאַר דעם פלוצלונגן חלוצישן אָנפאַל אויף דער קאַנטאַר. האָט ער געטאָן וואָס אַ בער דאַרף טאָן בעת ער דערשרעקט זיך: ער האָט קאַליע געמאַכט די לופט.

האָט פלטיאל זיך פאַרקרימט און אים גוטמוטיק אויסגעזידלט. אָבער דאָ איז נבוכדנאצרן באַפאַלן אַ נערוועזיטעט און ער האָט געוואָרפן

אַ קרום אויג אויף די פאַנעריע אויפן אַלטן שרייבטיש. אים איז נישט געפעלן געוואָרן, וואָס די פאַנעריע שיילט זיך. האָט ער גענומען מיט די ציין און מיט די נעגל אין גאַנצן זי אַראָפּרייסן.

דאָס איז שוין געווען אַן אומאַרדענונג אין דער קאַנטאַר-אַרבעט און פל-טיאל איז פאַרפאַרן זיין פריינד מיטן פויסט אין פויסק אַריין.

— מיש דיך נישט — איך בעט דיך — נישט אין דיינע געשעפטן.

דאָן האָט ער נבוכדנאצרון אַרויסגעפירט אויף דער קייט אַ פאַרשעמטן

און אַ באַרוקטן אויפן הויף, צו דער בערנשטייג.

די חלוצים זענען אים אָפּגעטראָטן דעם וועג, זיך איבערווינקענדיק:

— פאַדלאַסקישע גזע...

— שדימלעך...

צוריקקומענדיק אין קאַנטאַר האָט ער געטראָפן די חלוצים פאַרזאַמלט

אַרום שרייבטיש.

— נו, חברה, וואָס וועט איר זאָגן?

— אַ רעכענונג?

— וואָס פאַר אַ רעכענונג?

— פון קאַפּעראַטיוו, פון ווייץ, פון אַלץ.

— דער ווייץ איז דאָך אָבער נישט פאַרקויפט.

סיי ווי סיי, זיי דאַרפן וויסן פון אַ חשבון, וויפל עס וועט אויספאלן אויף

זייער חלק. צי וועט זיי סטייען אויף הוצאות ביז ארץ-ישראל.

— שוין? איר קלייבט זיך שוין אין וועג אַריין?

— און וואָס האָט איר געמיינט? מירן דאָ בלייבן מיט נבוכדנאצרון?

— וואָס ווייסט איר וואָס פאַר אַ למדן דאָס איז!

— מיר האָבן שוין געהערט זיין לומדות.

— נו—מא, האָט איר אויסגעשמעקט אייער חלק. ס'איז דאָך עפעס אַ

קאַפּעראַטיוו...

אויף פלטיאלן באַליידיקט מען זיך נישט. גיי באַליידיק זיך אויף אַ שד, וואָס

איז נאָך דערצו אַ בן-תורה. בפרט אַז מיט איין שטאָך האָט ער געקאַנט טרעפן

אויף ביידע פראַנטן: אי חוזק געמאַכט פון בערלס אויפטועכצן, אי חוזק געמאַכט

פון זייערע פּרעטענזיעס.

פאַרמעל, אַלס בוכפירער, איז פלטיאל געווען אין אַרדענונג.

ער האָט אַיפּגעעפנט אַלע קאַנטאַר-ביכער און זיי אַנגעוויזן אַלע פּאַזיציעס.

— נאָט, חברה, חשבונט אייערע מאַיאַנטקעס, נאָר מאַכט מיר נישט קיין

פלעק אויף די ביכער.

און חברה האָט פאַרויכטיק געבלעטערט אין די ביכער און געחשבונט און געמעקט אויף שטיקלעך פאַפיר און זיך געישובט און געשוויצט און געזיפצט און ווידער געחשבונט און ס'איז אַלץ אויסגעקומען, אַז נאָך דער סומע, וואָס וועט פאַלן אויף זייער חלק, אַפילו ביי די בעסטע פרייזן פון ווייץ, וועט זיי דאָך אויסקומען אַ היפשע שטרעקע צוצוגיין צו פוס ביז ארץ-ישראל. ווייל כל-זמן די דייטשן האַלטן אַן דעם פראַנט, וועט זיי אויסקומען צו מאַכן אַ שטיקל אומוועג.

דער וועטערינאַר גלוסקין האָט פאַרשפרייט אויף די ביכער זיין צעקנייטשטע לאַנדקאַרטע. מען האָט אַנגעצונדן די עלעקטריע, ווייל ס'איז שוין געווען פינצטערלעך אין קאַנטאַר.

— זעט, חברה! — האָט גלוסקין שאַרף אַרויסגערעדט דעם ריש — מירן אַוועק קיין פינלאַנד, פון דאָרט — קיין שוועדן. נאַכהער — קיין האַלאַנד. דורך בעלגיע קיין פראַנקרייך און פון מאַרסעל — אויף דער שיף. דאָס איז דער קירצסטער וועג ביי היינטיקן טאַג.

— פאַלג מיך אַ גאַנג! — האָט פלטיאל געפרוּווט אַריינשטעלן זיין וואָרט. ער האָט עס געמאַכט מיט אַ מילדן שמייכל און מיט אַנגעשפיצטע ברעמען און ס'איז שווער געווען צו זאָגן, צי עס געפעלט אים צי נישט דער חלוצי-שער פלאַן.

— אי אַטשען פראַסטאַ — האָט קורץ אים אַפגעענטפערט גלוסקין און די קיילעכדיקע גאַר נישט יידישע אויגן זיינע האַבן זיך תמימותדיק געחידושט, וואָס פלטיאל פאַרשטייט נישט זיין פלאַן.

פלטיאלס איבערגעשפיצטער קאַפּ האָט דעם גאַנצן וועג קיין ארץ-ישראל געהאַלטן פאַר קרום. אָבער דער חלוצישער רייזעפלאַן איז אים דווקא יאָ געפעלן. ס'איז אים געפעלן זייער פאַרנעם.

אַט די חברה בנימין השלישי — ווי ער האָט זיי באַצייכנט אין געדאַנק — וועלכע זענען געזעסן אַריינגעטאַן מיט די ערנסטע נעז אין דער לאַנדקאַרטע — ווי ווייט זיי זענען שוין אַוועק פון זייער פראַטאַטיפּ — פון בנימינען! זיי האַבן זיך געקליגט צו פאַרוואַנדלען אין אַ שטיק וואַכעדיקע רעאַליטעט דעם אַלעקסאַנדער-מוקדון-מאַרש הינטער די הרי-חושך. און די וועלט האָט זיך איינגעבויגן פאַר זיי און זיך אויסגעשפרייט אונטער זייערע פיס ווי אַ טעפעך. און זיי וועלן דאָך גיין! פלטיאל זעט אין זייערע נעז, אַז זיי וועלן גיין. דורך פינלאַנד, דורך שוועדן, דורך האַלאַנד און ווייטער און ווייטער ביז צו דעם ממשותדיקן פינטעלע אויף דער לאַנדקאַרטע — ביז צו זייער ציל. און צי דו ביסט מסכים מיט זיי, פלטיאל, צי ניין — איינס מוזסטו צוגעבן:

יידישער ווילן איז קאלאָסאַל אויסגעוואַקסן, יידישע אויגן זענען גרויס געוואָרן, בעת די וועלט איז געוואָרן אי קלענער אי באַשיידענער און פאַרלאָרן דעם כישוף פון נישט-דערגרייכבאַרקייט.

— אַזוי, אַזוי! — האָט פּלטיאל אויף חידושים זיך געגראַבלט אונטער דער גאַמבע — און דו אויך מיט זיי, ישראל, דו אויך?
 — וואָס דען? איך בין קיין ייד נישט?
 — און איר, אידע, און איר?
 — וואָס פאַר אַ פּראַגע!
 — גייט איר, הייסט עס, באַדאַי צו פּוס?
 — באַדאַי צו פּוס.

— צו פּוס?! — האָט פּלטיאל אויסגעשריען און גענומען זיך די הענט רייבן ווי פון אַן אַנגענעמען פּרעסטל — קינדערלעך מיינע! דאָס זענען דאָך וואַרע משיחס צייטן! נו, אַוודאי! דער חשבון איז קלאַר: מלחמת גוג ומגוג... און דאָן... קומט משיח... דער חשבון איז קלאַר...

ער האָט זיך אַ גראַבל געטאָן אונטער דער יאַרמלקע, זי איבערגעלאָזט שטעקן אויף אַ זייט און מיט אַ קרעכץ אַוועקגעשפּאַנט צו זיך אין צווייטן ציימער. חברה האָט זיך איבערגעוונקען אויף זיין חשבון. פּלטיאל האָט מיט זיי מיטגעטאַנצט אַ האַראָ. ער איז אַבער געווען זייערער אַ פאַרביסענער קעגנער. און זיי האָבן אַפילו געוואוסט די סיבה פון זיין קעגנערשאַפט. ער האָט פאַרגעטערט זיינע קינדער און פאַרהייליקט זייער גלויבן, און ביידע קינדער זיינע — דער זון מיט דער טאַכטער — זענען געווען פאַרברענטע רעוואָלוציאַנערן-באַלשע-וויקעס.

עפעס האָבן די חלוצים אויך גענאַשט פון דער רעוואָלוציע. טאַקע אַט דעם שטורעם און דראַנג זייערן תיכף-ומיד זיך אַוועקצולאָזן אין וועג אַריין, ווי עס וואָלט זיי געדראַט צו פאַרשפּעטיקן דעם אויפבויע פון הייליקן לאַנד. די רעוואָלוציע האָט געשאַפן פאַר זיי די אילוזיע, אַז אַט-אַט פאַלן שוין די קייטן פון דער אַלטער וועלט און פעלקער שטייען אויף, אויפצובויען זייער ניי לעבן. און די רעוואָלוציע איז דאָך פאַרגעקומען נישט ערגעץ אין אַ ווייטן לאַנד, נאָר טאַקע דאָ, אין דער היים ביי זיי, אין דער גלות-היים, וואָס איז נישט לייכט זי פון האַרצן אַרויסצורייסן. און געוואָלט האָבן זיי טאַקע וואָס גיכער זיך געפינען אין די אַרעמס פון זייער טריי-געשוואַרענער ציון-באַשערטער, כדי נישט גע-שטרויכלט צו ווערן אין אומגעזעצלעכער ליבע צו דער רוסישער רעוואָלוציע. בפרט נאָך אין די לעצטע עטלעכע טעג, ווען עס האָבן אַנגעהויבן אַנצוקומען אַזעלכע פּאַנטאַסטישע ידיעות פון דער נאַענטער שטאַט ליאַסאַווע, אַז דאָרט

איז געשען אַ פולשטענדיקע סאַציאַלע איבערקערעניש און די קלאַסן-פאַר-טילונג איז אָפּגעמעקט געוואָרן פון דער וועלט.

געוויס איז מען נאָך מיט ליאַסאַווע אַליין נישט זיכער. אָבער פון טאָג צו טאָג ווערט דאָך מעכטיקער דער שטורעם אַרום זיי. און אין איין שיינעם טאָג קאָנען זיי זיך געפינען ווי אויף אַן אינדזל אין מיטן אויפגעברויזטן ים און שוין נישט קאָנען גיין צו פּוס, ווען זיי זאָלן אָפּילו וועלן. איצט איז זייער גרופע אין פּאַדלאַסיע געווען שטאַרק און סאַליד. דער סאַראַטאַווער וועטערינאַר גלוסקין און אידע מיט ישראלן האָבן דער גרופע צוגעגעבן אַ באַזונדערע חשיבות.

אמת, גלוסקין האָט זיך אַריינגעצויגן אין דער חברה צוליב אייגענע מאַטיוון. אים איז געפעלן געוואָרן זייער מאַיעסטעטיש קלינגענדיקער העברעיש, פון וועלכן ער האָט קיין צענטן וואָרט נישט פאַרשטאַנען. אים איז אויך געפעלן געוואָרן זייער האַלב קאַוּבאַישער, האַלב קאַמוניסטישער גייסט.

און אַממיינסטן איז אים געפעלן געוואָרן די שיינע חלוצה מרים וואָס מיט די ברעמען, ווי אָנגעצייכנטע מיט קויל, און מיט מאַנדלאַוין. מיט איר כמעט הייליקן רייך האָט זי דעם סאַראַטאַווער וועטערינאַר אויך געפאַנגען און ער איז גרייט געווען איר נאַכצוגיין הינטער די הריי-חושה.

אידע איז געווען אַ געווינס פאַר דער גרופע, ווייל זי האָט געקאַנט איר עכט מיידלשע עקזאַלטאַציע אויף אַ ווונדערבאַרן אופן פאַראייניקן מיט הונד-דערט-פּראַצענטיקער פּראַקטישקייט. זי איז, דאַכט זיך, מיטגעפלוין מיט די יינגסטע פון דער גרופע. און אין דער זעלביקער צייט האָט זי געהאַלטן קאַפּ, אַז חברה זאָל נישט פאַרפליען צו הויך און דעם רעאַלן באַדן נישט פאַרלירן. און אָפּילו זי, די פּראַקטישסטע, האָט זיך נישט אָפּגעשראַקן פאַר דעם פּלאַן צוצוגיין אַ שטיקל וועג צו פּוס ביז ארץ-ישראל.

ישראל איז פאַר דער גרופע געווען דער וויכטיקסטער מענטש. ער האָט געשוויגן. ער האָט זיך מיט קיינעם, חוץ אידען, נישט געטיילט מיט זיינע געדאַנקען.

ער איז אָבער גרייט געווען צו גיין אין ארץ-ישראל און צו אַרבעטן. און די גרופע האָט אים שיער נישט דערהויבן צו דער מדרגה פון איר שווייגן-דיקן רבין.

ביי ישראלן האָט מען זיך נישט נאַכגעפרעגט אויף זיין מיינונג. מען האָט נאָר געקוקט, וואָס פאַר אַ מינע ער וועט מאַכן. סוף-כל-סוף זענען דאָך די אַלע יונגע לייט בייגעווען די גרויסע אומגליקן, ישראלס. זיי האָבן אים שוין געהאַלטן פאַר אַ פאַרפאַלענעם. איצט איז ער

געווען פאר זיי א גייגעפונענער. פון טויט לעבעדיק געווארן. האבן אלע געפילט, אז אין דעם אויפקום זיינעם שטעקט עפעס א טיפע, פארבארגענע גבורה, וועלכע איז איבערצייגנדיקער ווי ניין מאס רייד.

און איצט, אין קאנטאר ביים שרייבטיש, ביי די חשבונות און זיפצן איבער די בולטע שוועריקייטן, האבן אלע געפילט, אז פון די פארויסגעזענע שוועריקייטן, האט זיך זייער ווילן געשטארקט, זיך צוזאמענגעגאסן אין איין אייזערנעם רינג און זיי באהאפטן צוזאמען. מען וועט זיין צוזאמען, מען וועט ליידן צוזאמען און צוזאמען וועט מען גובר זיין אלע שוועריקייטן. און פון דעם שטארקן געמיינזאם-מען פארלאנג, וואס גיכער אפצוטרייסלען פון די פיס דעם שטויב פון גלות-באדן, איז אנגעוואקסן א מין מיסטעריע, וועלכע האט זיך שוין מיט קיינע רעאלע מעגלעכקייטן נישט גערעכנט. עס האט נאר די חלוצים געוונדערט איינע אויף די אנדערע, פאר וואס פאלט נישט פון עמעצנס מויל דאס ווארט, וואס האט זיך אויף דער צונג געבעטן, לאמיר גיין שוין מארגן — פאר טאג! לאמיר נישט מאכן אונדזער עליה אפהענגיק פון פארקויפן אדער נישט פארקויפן עטלעכע וואגאן גלותדיקן ווייך!

און קיינער פון זיי האט נישט געהערט, ווי אויפן ווייכן באדן פון הויף איז א פור ארויפגעפארן. די חלוצים זענען נאר איבערראשט געווארן, ווען אין קאנטאר איז מיט שטורעם אריינגעפאלן דער „אינטערנאציאנאל“.

דאס זענען אנגעקומען די יונגע-לייט פון ניישטעטל.

לויט א באזונדערן, פסיכישן געזעץ פון יידישע קיבוצים האט שוין דער פאקט אליין, וואס דער הויף פארמאגט א שטארקע חלוצים-גרופע, גורם געווען דערצו, אז אין ניישטעטל זאל זיך אויסבילדן אן אפאזיציע. אבער לעצטנס האט די אפאזיציע אונטער דארעטשקעס אנפירונג זיך ארגאניזירט אין א פעסטער גרופע און זיך פראקלאמירט פאר א באלשעוויסטיש קעמערל. און איצט זענען זיי געקומען אין קאנטאר נישט מיט ליידיקן. דאס האבן זיי ביי די צעבראכענע קלאנגען פון אינטערנאציאנאל אריינגעפירט א חשובן גאסט, אן אנגעזעענעם באלשעוויסטישן אגיטאטאר אין א מיליטערישן שינעל מיט מלחמה-קרייצן. אריינגעפירט אים אין קאנטאר האט טאקע דארעטשקע, א פארלעגן-צעשמי-כלטן צוליב דעם טומל, וואס מ'האט געמאכט ארום זיין פערזאן.

— שייקע, א רוח זאל דיך נעמען! פון וואנען קומסטו דאס?

דאס האט ישראל אויסגעשריען און מיט אזא וויליונגעריש-הארציקער פרייד, וואס האט זיינע אייגענע חברים פארחידושט. אזעלכע טענער האט ער שוין לאנג פון זיין ברוסט נישט ארויסגעבראכט.

און בעת ער מיט שייקען האבן זיך געהאלטן אין טשמאקען, איז אויך

געקומען פון זיין צימער צו לויפן פלטיאל מיט די לאַנגע הענט און ער האָט שייקען אָפגעשלאָגן פאַר זיך.

— אַך, אַ גאַסט, אַזאַ טייערער גאַסט! — האָט ער שייקען אַרומגענומען מיט פאַטערלעכער צערטלעכקייט — וואָס מאַכט איר, פריינד? וואָס מאַכט דאָרט עפעס מירל מיינע?

— וואָס זאָל מען מאַכן, פלטיאל? מען מאַכט די רעוואָלוציע — מאַכט מען. אַ גרוס געבראַכט. און, באַפרייט זיך פון פלטיאלס אַרעמס אין איינעם מיטן מיליטערישן שינעל, האָט שייקע, אַ ברייט-ברוסטיקער, אַ מיליטעריש-עלאַס-טישער, זיך אַוועקגעזעצט אויפן ראַנד פון שרייבטיש אין מיטן צימער, אַרומ-גערינגלט פון אַלע זייטן מיטן נייגעריקן עולם, וועלכער האָט געוואַלט וויסן וואָס הערט זיך אין ליאַסאַווע.

אין ליאַסאַווע? דאָס קומט ער דען פון ליאַסאַווע? דאָס קומט ער גאַר פון פראַנט. ער איז אָפגעשטיגן אַהער גלייך פון דער באַן-סטאַנציע, נישט פאַרפאַרנדיק אין שטאַט. דאָס פאַרט ער ערשט קיין ליאַסאַווע אַנקניפן אַ פאַרבינדונג מיטן רעוואָלטירטן גאַרניזאָן, וועלכער האָט דאָרט באַהערשט די לאַגע. אַן אינטערעסאַנטער עקספּערימענט.

און אָפגעשטיגן איז ער אויף דער דרינגלעכער בקשה פון חברטע מירל, אָפגעבן פלטיאלן אַ גרוס און אַנזאָגן אים די בשורה, אַז דער זון זיינער האָט זיך שוין צוריקגעקערט פון אויסלאַנד...

— בענצל איז דאָ! — האָט פלטיאל ווי אויסגעשאַסן און אויסער זיך פאַר שימחה גענומען פאַטשן אין די הענט. — קינדערלעך מיינע, בענצל איז דאָ! וווּ געפינט ער זיך? ווען איז ער געקומען? ווי אַזוי האָט ער זיך דורכ-געשמוגלט דורך די דייטשן?

שייקע ווייס גאַר, אַז איצט געפינט זיך בענצל אין מאַסקווע און אַז געקומען איז ער מיטן ים קיין פעטראַגראַד, דורכמאַכנדיק צוזאַמען מיט נאָך פאַליטישע עמיגראַנטן אַ געפערלעכע נסיעה אויף אַ שיף מיט דינאַמיט. — אוי וויי איז מיר! — האָט פלטיאל זיך פאַרקנייטשט אין פאַרשפּע-טיקטער שרעק.

אַבער באַלד האָבן די אויגן זיינע גענומען פינקלען און די שטים איז צוריק געוואָרן העל-יום-טובדיק.

— קינדערלעך מיינע! בענצל איז דאָך דאָ! איצט וועט איר, חברה, זען, וואָס הייסט אַזוינס: מאַכן רעוואָלוציע!

— ע, פלטיאל! עפעס מאַכט איר דאָך אונדז גאַר צו קליינגעלט! — איז שייקע געגאַנגען זיך באַליידיקן. — און מיר זענען שוין גאַרנישט קיין רעוואָ-

לוציע-מאָכער? טאַקע גאַרנישט? טאַ פאַרט, זייט מוחל, אַ קוק טאַן, וואָס טוט זיך אין מאַסקווע. און שאַ, וואָס דאַרפט איר מער, נעמט ליאַסאַווע? — אַבער, גאַט מיינער, וואָס טוט זיך אין ליאַסאַווע? — איז אַ פאַרצוויי-פּלעטער פון זיין אַרט אויפגעשפרונגען גלוסקין. ער האָט אַפילו אַרויסגעלאָזט פון זיינע הענט די האַנט פון דער שיינער מרים, וואָס אומבאַמערקט פאַר זיך און פאַר איר, האָט ער זיך שוין פון אַ לענגערער וויילע געשפילט מיט איר. — וואָס טוט זיך אין ליאַסאַווע? איך בעט אייך? מירן דאָך בלייבן אויסגעשטעלט מיטן ווייץ!

צעלאַכט האָט זיך בלוז די יוגנט פון ניישטעטל, די וואָס האָבן דער-טאַפט דעם דורכפאַרנדיקן אַגיטאַטאָר און אים אַראַפגעבראַכט אַהער מיט גרויסער פאַמפע. שייקע האָט קאַלטבלוטיק געצויגן מיט די אַקסלען. — אין ליאַסאַווע, איז מיר נאָר באַוווסט, האָבן געבראַכט צו דער איבער-קערעניש אַ גרופע אַנאַרכיסטן. און וויסט, ישראל, ווער ס'שטייט דאַרט אין דער שפיץ? דער דייטש יענער...

— וועלכער דייטש? — האָט ישראל נישט געקאַנט זיך אַנשטויסן.

— נו, ביסטריצקי!...

האָט דאַרעטשקע זיך געלאָזט הערן מיט אַן אויסגעצויגענעם קוויטש, ווי פון אַ פּלוצלונגן געפערלעכן שטאַך. אידע איז שוין צו איר געלאָפן, מאַכנדיק שייקען פאַרשפּעטיקטע פאַרווורף-צייכנס.

אַרומגערינגלט מיט מענטשן פון אַלע זייטן, אַוועקגעזעצט אויף פּלטיאלס נידעריקן בענקעלע, וועלכער איז צופעליק צו דער האַנט געקומען, האָט דאָ-רעטשקע פון דאַרט, ווי פון אַ ברונעם, אַרויסגעשריען האַלב הייזעריק, האַלב הילכיק:

— וואָס האָט ער געזאַגט? ישראל! וואָס האָט ער דאַרט...

— איך ווייס? — האָט ישראל אין פאַרלעגנהייט געצויגן מיט די אַקסלען —

שייקע מיינט, אַז ער לעבט, ביסטריצקי.

— אַוודאי לעבט ער! וואָס דען, ער לעבט נישט? — האָט זיך שייקע

אַנגעכאַפט — איך האָב זיך צוויי מאל געטראָפן מיט אים אויפן פּראַנט.

געמיינט, איר וויסט. מער ווי דער נאַמען איז אים נישט אַפגעקומען. קראַנ-גאַלד הייסט ער איצט, צי קראַנבערג. מען רופט אים: דער באַראַן.

— אַבער באַרויק זיך, דאַרע! — איז אויך ישראל צוגעלאָפן. ס'איז אים

נישט געפּעלן געוואָרן דאָס פאַרשטיקטע כליפען אירס, וואָס האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ צישענדיק געלעכטערל. מיט אַט דעם פאַרשטיקטן כליפען פּלעגט זיך אַנהייבן ביי דאַרעטשקען אַ נערוועזער אַטאַק און זיך אויסלאָזן מיט

איר שטיינערנעם שלאָף. — באַרוק זיך, דאַרע, — האָט ישראל זי געגלעט איבער די טרוקן צעשאַטענע האָר.

און דאַרעטשקע האָט זיך געוויגט אויף איר קליין בענקעלע, ווי ערשט אין שבעה זיך געזעצט, און מיט די פּרעכטיקע די-געשניצטע הענט דאָס פנים פאַרשטעלט און דורך איר צישענדיק געלעכטערל האָט זיך קוים דורכגעזיט איר שטים:

— איך לעב שוין נישט, איך קאָן שוין נישט לעבן מער...

און דער קאַנוולסיש-אַטאַק האָט זיך אָנגעהויבן.

האָט ישראל זי אַ נעם געטאָן אויף די הענט און האַסטיק אַריינגעטראָגן אין צווייטן צימער, צו פּלטיאלן, דאַרט, אין אַלקער, אויף פּלטיאלס בעט האָט ער זי אַוועקגעלייגט.

צווישן דעם עולם אין קאַנטאַר איז פּלוצלונג געוואָרן אַ געדריקטע שטיי-מונג. מען האָט זיך צעטיילט אויף גרופּקעלעך און געשמעסט שטיל און אַבלדיק. פאַר די חלוצים איז פּלוצלונג קלאָר געוואָרן, אַז די רעוואָלוציע וועט זיך נישט אַפּשטעלן צוליב זייער האַפענונג אויף ווייץ. אויב ס'איז אמת די מעשה ליאַסאַווע — זענען די האַפענונגען פאַרלוירענע. עס בלייבט נאָר איבער צו זיצן און צו וואַרטן ביז בערל — דער גאַנצער איניציאַטאַר פון דער ריזי-קער ווייץ-קאַמפּאַניע — וועט צוריקקומען, כדי פון אים צו דערוויסן זיך דעם אמת. אָבער ווער ווייסט, צי וועט אים געלינגען אַזוי שנעל זיך אַרויסבאַקומען פון ליאַסאַווער ווילקאַן?

און גלוסקין האָט קיין אויג נישט אַראַפּגעלאָזט פון דער שיינער מרים. ער האָט געזען אין פּראָפּיל דעם געטאַקטן בויגן פון איר ברעם. די רונדע, עטוואַס אַרויסגעשטעלטע קיין, די פאַרשמאַכטע, האַלב אַפּענע בענקענדיקע ליפּן אירע, ווי פאַרבענקטע נאָך אַ ווינטל אין דער מיטבר-הייץ. און דאָס אויג אירס האָט געדוכנט עפעס צו דער ווייט, אַריבער אַלעמען, דורך אַלעמען, צו אַ ווייטער וויזע האָט איר אויג זיך געצויגן. האָט גלוסקין גענומען די פאַרחלשטע האַנט פון דער שיינער מרים און געווענדט האָט ער זיך נישט צו איר, נאָר צו אַלעמען: — חברה! וואָס וועלן מיר דאָ אויסזיצן? לאַמיר מאַרגן זיך אַוועקלאָזן צו פּוס קיין פּאַלעסטינע!

אַלע פון דער חברה האָבן די ווערטער אויף דער צונג געהאַט. זענען זיי דאַנקבאַר געווען דעם וועטערינאַר, וואָס ער האָט געהאַט דעם מוט זיי אַרויס-צוזאָגן.

ווייל ווי פּאַנטאַסטיש דער פּראַיעקט צו גיין צו פּוס זאָל נישט זיין, איז

ער געווען דער איינציקער אויסוועג, כדי נישט אָפּגעריסן צו ווערן דורך דער דעוואַלוציע פון זייער לעבנסציל.

האַט די שטימונג מיט אַ מאָל זיך אַ הייב געטאַן הויך, ווי דער קוועק-זילבער אין טערמאַמעטער ביי אַ היץ-קראַנקן. אידע האָט אָנגעהויבן איינצופאַסן אין פּראַקטישע ראַמען דעם פּאַנטאַסטישן פּראַיעקט און ער האָט זיך אַרויס-געוויזן פאַר דורכפירבאַר.

און דאָ איז אַריינגעקומען ישראל. ער האָט געזאָגט, אַז דאָרעטשקע פילט זיך שוין בעסער, נאָר ס'איז איר אומעטיק אַליין. זי וואָלט וועלן זיך דורכשמועסן מיט גלוסקינען. האָט גלוסקין אַרויסגעלאָזט פון זיינער די האָנט פון דער שיינער מרים.

— באַלד קום איך צוריק, חברה!

און אַריין איז ער צו דאָרעטשקען כמעט אין דעם אייגענעם מאַמענט, ווען דער שברים-תרועה פון וואַלדהאַרן אויפן הויף האָט גערופן צו אַוונטברויט און דער עולם האָט גענומען אַרויסשיטן זיך פון קאַנטאַר צו דער קאַנטינע.

*

גלוסקין — אַ געזונטער בחור, דערצויגן אויף מיללערי-גימנאַסטיק, האָט אַליין נישט געוואוסט, ווי טיף ער איז מיט אַלע חושים פאַרליבט אין לעבן.

און וואָס פאַר אַ באַטרעף האָט ביי אים צו גיין קיין ארץ-ישראל צו פוס, אַז דער ענין גיין איז דאָך אויך — לעבן. און שטרעבן און באַאַבאַכטן און ליידן, און רעגן און ווינט — דאָס איז דאָך אַלץ — לעבן. הונגער אפילו איז אויך גוט. ווייל אַ יונגער מענטש מיט הענט און מיט פלייצעס קאָן העכסטנס צוהונגערן, אָבער נישט אויסגיין פאַר הונגער.

און דער שנעלער אויפבוי פון דער אַלטער ציון-היים אין איינקלאַנג מיט דער ביבל-ראַמאַנטיק און מאַדערנע טעכנישע דערגרייכונגען איז אוודאי אַ שטיק קאַנדענסירט לעבן — אַ מעגלעכקייט אויסצולעבן צען לעבנס אויף אַ מאָל. און די שיינע מרים איז אַ הערלעכער לעבנס-חלום, וואָס עס ווילט זיך גאַט בעטן, אַז ער זאָל זיך קיין מאָל נישט ענדיקן.

— נו — און דאָרעטשקע?

די קליינע לערערין פון ניישטעטל איז אויך אַ טייל פון דעם לעבן.

מיט דאָרעטשקען האָט גלוסקין געהאַט נישט פאַרענדיקט די חשבונות נאָך פון שניטציט. און צווישן דער שיינער מרים און דער רייצנדיקער לערערין האָט גלוסקין זיך געפילט ווי אויף אַ ווילד שטעגעלע צווישן אַ באַרג און תהום.

ס'האָט געצויגן אַרויף און ס'האָט געצויגן אַראָפּ. און ווי אַ באַווייז פון דער פערטער אויסמעסטונג אין די נשמהדיקע וועלטן, איז דער וועג סיי אַרויף, סיי אַראָפּ געווען איינער און דער זעלבער: דער וועג פון לעבן.

פאַר דאַרעטשקען איז דער ענין געווען פיל קאַמפּליצירטער און טראַגישער. איר יונג לעבן איז ענלעך געווען צו דעם פלי פון אַ ראַקעטע. זי האָט געקאַנט הויך פליען. זי האָט געקאַנט טיף פאַלן. און פליען האָט זי געקאַנט נישט מיט איר אייגענעם פרייען ווילן, נאָר מיט דעם שטויס — פון אויפרייס. און דער איינציקער אויפרייס-מאַטעריאַל, וואָס האָט געשטויסן איר לעבן אַרויף, איז געווען — ליבע. נישט קיין אויסגעחלומטע, הימלישע ליבע, נאָר זינלעכע, ערלעכע, מגושמדיק-עראַטישע, אַזאַ, פאַר וועלכער איר האָט אַליין דאָס פנים פאַר בושע געפלאַמט — אַבער דאָס איז געווען ליבע.

מיט אַזאַ ליבע האָט זי אין איר פריסטער יוגנט אויפגעפלאַמט צו ביסט-ריצקין. אַן ענלעכע ליבע האָט זיך אין איר צעפלאַקערט צו בערלען. און איצט, מיט דער ידיעה וועגן דעם, אַן ביסטריצקי לעבט, האָט אויך אויפגעלעבט אין איר מיט אַ מיסטישער קראַפט איר ערשטער פלאַקער. אין דעם איז געווען אויך עפעס מוטערלעכס: די הייסע ליבע צו אַ צוריקגעפונען קינד. און דאָס קינד איז דאָ געווען נישט אַזוי ביסטריצקי, ווי איר ערשטע ליבע. אַבער פון דעם איז איר הייס געפיל צו בערלען נישט קלענער געוואָרן. ביידע פלאַמען האָבן זיך צוזאַמענגעשטויסן איבער איר קאַפּ. און דאָ איז געקומען די לאַגיק פון פאַרצווייפלונג: ביסטריצקי האָט זי אַפּגעשטויסן נאָך מיט דריי יאָר צוריק. בערל ווייזט אַרויס אַ בולטן פאַרלאַנג זיך צו האַלטן ווייט פון איר. און דאָס איז זי אַליין די שולדיקע. דאָס האָט זי זיי אַפּגעשטויסן פון זיך מיט איר מגושמדיקן ערדיקן קערן, מיט איר עראַטישער נאַטור. געוויס וואָלט זי זיך איבער גוואַלד איינגעקלאַמערט אין בערלען, ווען ער זאָל איצט זיין דערביי. איז ער אַבער אַוועקגעפאַרן און זי איבערגעלאַזט אַליין איבער איר תהום. אַזאַ פרוי, ווי זי, טאָר מען נישט איבערלאַזן אַליין. עס וואַכן אויף אין איר כוחות, וועלכע זענען שטאַרקער פאַר איר לאַגיק און גלייכן שכל, די שטויסקראַפט פון איר לעבן, די ליבע צו ליבע, די אורווייב.

אַט האָט איר פאַרצווייפלונג געפונען אַן אויסוועג: אַרויסגערופן אין געדע-כעניש דאָס בילד פון דעם נאַקעטן שלאַנקן גלוסקינען צווישן טאָג און נאַכט אין טייכל ביי די וויצפעלדער. דער שלאַנקער מענערשער גוף, ברייט אין דער ברוסט און שמאַל אין די היפטן, איז אַזוי ווי אין טריקאָ פון זיין אייגענעם שאַטן אַנגעטאָן.

האָט זי געבעטן ישראלן, ער זאָל אַריינשיקן גלוסקינען צו איר, ווייל זי

האַט מיט אים עפעס איבערצושמועסן איידער ער פאַרט אַוועק און ווייל ס'איז גלאַט אומעטיק צו ליגן אליין.

און גלוסקינס געפילן און אירע געפילן און אויך דער צופאַל, וואָס ביי זיין אַריינקומען צו איר האָט דער וואַלדהאַרן אַרויסגערופן אַלעמען צו אַוונט-ברויט און זי איבערגעלאָזט אליין, האָט געשאַפן דאָס, וואָס אויפן ליטעראַ-רישן לשון הייסט עס: עפיזאָד, וואָס איז מענטשלעך און פאַרגענגלעך און לאָזט נישט איבער נישט קיין ווידער-טעם, נישט קיין מאַראַלישע נאַכווענישן.

רעוואָלוציאָנערער בעל-גאווה

בערל איז אַוועקגעריטן קיין ליאַסאַווע אויף אַ ווייסן פּערד און איז צוריק-געקומען אויף אַ שוואַרצן. דאָס איז געווען ווי דער לעבעדיקער סימבאָל פון זיינע געפילן, מיט וועלכע ער איז אַהין און מיט וועלכע ער איז צוריק געריטן. דעם שוואַרצן פּערד האָט מען אים ליבנסווערדיק אויסגעבאַרגט אין די פּאַרטן. צום נישטעטל האָט ער זיך דערנענטערט אין דער שפּעטער נאַכט און הערנדיק פון דער ווייטן דאָס ריטמישע קלאַפּן פון פּערדישע פּאַדקאַוועס אָן ברוק, ווי ער וואָלט זיך אַליין דערהערט אַנקומען אין שפיגל פון דער פינצטערניש, האָט בערל פון וועג אַראָפּגעקערט אויף די ווייכע אָפּגעשניטענע פּעלדער. ער האָט נישט געוואָלט זיך באַגעגענען מיט זיין עבנבילד. אַזוי האָט ער זיך אויס-געמיטן מיט שייקען, וועלכער האָט געבאַרגט אַ פּערד ביי פּלטיאלן, כדי נאָך היינט ביי דער נאַכט צו זיין אין ליאַסאַווע.

אין נישטעטל איז שוין געווען שטאַק-פינצטער. די פייערן אויסגעלאָשן צוליב דער שפּעטער שעה. אַבער באַרג-אַראָפּ אין פּאַדלאַסיער הויף האָבן נאָך האָפּערדיק געלויכטן עלעקטרישע פייערן, געלויכטן באַדרערדיק, אין איין צייל און בערל האָט זיך אַריענטירט, אַז דאָס זיצט מען נאָך אַוודאי אין דער קאַנטינע.

— בעלער אויף מיין קאַפּ! — האָט ער אומצופּרידן אַ ברום געטאַן. ער געדענקט, אַז נאָך אין שניטציט האָט מען געשמועסט וועגן אַ ביבע, וואָס וואָלט אַ יושר געווען צו פּראַווען נאָכן איינזאַמלען די תבואה אין די שייערן. האָבן זיי — די חכמים — טאַקע אויסגעקליבן די ריכטיקע צייט. פונקט דאָן, ווען זייער גאַנצע מי-און-מאַטערניש גייט לאַיבד און דאָס גאַנצע לעבן דערנענטערט זיך צו תּוהו־וּבוהו.

האָט זיך אַבער ווידער נישט געלייגט אויפן שכל, פאַר וואָס האָט מען מיט דער ביבע אויף אים נישט געוואָרט.

ווען ער איז אַריינגערופן אין הויף און דערהערט דעם טעמפֿ־זשומיקן געטומל הינטער די באַלויכטענע באַדערעדיקע פענצטער, ווי דאָרט וואַלט געאַרבעט אַ מאַטאָר, האָט ער זיך באַפעסטיקט אין דער דעה, אַז דאָרט אין דער קאַנטינע פּראַוועט מען טאַקע אַ באַל. אין הויף איז קיינער נישט געווען. ער האָט אַריינגעפירט דאָס פּערד אין שטאַל, אויסגעצוימט, צוגעשטעלט צום האַבער און אַ פּיף געטאָן.

און דאָ ערשט, ביי דעם ערשטן אַפעטיטפולן כראַמסק פון האַבער, געמאַלן מיט די פּערדישע צייך, האָט בערל דערפילט, אַז ער איז אַליין טויט הונגעריק. ס'איז קיין ברירה נישט געבליבן, ווי אַפּוואַשן די הענט ביים ברונעם און אַריין אין דער קאַנטינע.

בערלס פּלוצלונגדיק דערשיינען האָט דאָ אַנגעמאַכט אַ רושם, ווי אַ וויזיע פון יענער וועלט. אַן אַ היטל, אַ צעשוּבערטער, מיט אַן אַנגעריסענעם אַרבל פון דער טאַלסטאַווקע, איז ער שטום געשטאַנען אין מיטן לאַנגן צימער, געווישט זיך די הענט מיט עפעס אַ צופעליקער שמאַטע און געקנייטשט דאָס קאַלץ-בלאַסע פנים, ווי צום שמייכלען.

— בערל! — האָט די ערשטע דאָרעטשקע פאַרצווייפלט אויסגעשריען.

— ער איז דאָ, אונדזער בן־יקיר! — האָט זיך פּלטיאל דערפרייט.

און דער עולם האָט אים אַרומגערינגלט.

— נו? וואָס הערט זיך אין ליאַסאַווע?

— כ'בין הונגעריק — איז געווען זיין תשובה.

ער האָט אומזיסט מיט די אויגן געזוכט סימנים פון אַ ביבע אויפן טיש. דאָס געפעס נאָכן אַונטברויט איז שוין לאַנג געווען אַוועקגענומען, די טיש־טעכער אַראַפּגענומען און אויף די ליידיקע טישן האָבן זיך נאָר געוואַלגערט אַ פאַר אַלטע צייטונגען.

אידע מיט דער שיינער מרים האָבן זיך אַ נעם געטאָן צו דער באַלעבאַ־טישקייט און אין אַ פאַר מינוט אַרום איז אויסגעוואַקסן אַן אימפּראַוויזירטער נאַכטמאַל פאַר בערלען אויף אַ טישטעכל אויפן ברעג פון לאַנגן טיש.

— און מיר האָבן דאָ אַ גאַסט געהאַט — איז פּלטיאל געווען זייער אויפ־

געלייגט און ווי מיט אַ כיוון אונטערגעשטראַכן פאַר בערלען זיין גוטע שטימונג.

— אַ גאַסט? הם! וועמען?

— דו דאַרפסט אים געדענקען, בערל! אַזאָ רויטער יונגער־מאַן, אַ

פּריילעכער, אַ באַלשעוויק, מיין מירלס אַ חבר. ערשט מיט אַ האַלבער שעה צוריק איז ער אַוועקגעפאַרן.

— זיי האָבן שוין גענומען אַהער אויך אַריינשטעקן די נאָז?

אין דעם ווינקל ביי די גנישטעטלדיקע יונגע-לייט איז געוואָרן אַ שטיקל גערודער. זיי האָט געהידושט צו הערן פון בערלען אַזעלכע דיבורים. זיי האָבן דאָך ביו איצט אים געהאַלטן פאַר אַ שטיקל אייגענעם חבר.

— אָבער וואָס הערט זיך אין ליאַסאַווע, גאַט מיינער!

דאָס האָט אומגעדולדיק מאַנענדיק, כמעט ווינענדיק, אויסגעשריען גלוס-קין. און געמיינט האָט ער נישט אַזוי פיל ליאַסאַווע, ווי דעם גורל פון וויין. האָט בערל, ביז קיינדיק זיין נאַכטמאַל, זיך אַ קער געטאַן אין יענער ריכטונג, פון וואַנען גלוסקין האָט זיך געלאָזט הערן. און בערלס אויסדרוק האָט מען געקאָנט אויסטייטשן:

— דו זעסט — איך עס? טשעפע מיך נישט. וואָרעם איך קאָן דיך איצט אויך אויפּעסן.

האָט דער עולם מיט אַ שלעכט געפיל געקוקט בערלען אין מויל אַריין און געוואָרט ביז ער וועט ענדיקן זיין סעודה. און בערל האָט געגעסן, נישט געאיילט און מיט אַ טאַלק. געשניטן ברויט אויף איינציקע גלייכע ביסנס און יעדן ביסן באַזונדער און זאַרגפעליק אַרומ-געשמירט מיט פוטער און געקייט לאַנגזאַם און באַרעכנט. דערביי האָבן זיינע אויגן פאַרבלאַנדזשעט ערגעץ ווייט איבער אַלעמענס קעפּ. און עס האָט זיך געדאַכט, אַז ער געדענקט גאַרנישט, אַז אין צימער געפינען זיך מענטשן און וואָרטן מיט אומגעדולד אויף אַ וואָרט.

און עס האָט זיך געדאַכט: זיין סעודה וועט זיך פאַרציען אין דער איי-ביקייט. אָבער אַט איז ער אין מיטן עסן פאַרקראַכן מיט דער האַנט אין קעשענע און, אַנשטאַט אַ נאַזטיכל, וועלכע ער האָט געזוכט, האָט ער אַרויסגעשלעפט די זעליביקע שמאַטע, מיט וועלכער ער האָט די הענט געווישט. האָט ער זי אַנגעקוקט פאַרחידושט און אַוועקגעשליידערט. דאָן האָט ער די הענט פאַרויכטיק צו דער נאַז צוגעטראָגן. ערשט איצט האָט ער דערפילט דעם ריח פון בענזין.

— אַ—אַ פייער זוכט אים!

— וועמען? — האָט פּלטיאל גוטמוטיק געקנייטשט מיט די אַקסלען.

— וועמען? דעם באַראָן.

— דעם באַראָן פון ליאַסאַווע. דעם אַטאַמאַן פון דער אַנאַרכיסטישער באַנדע.

— טאָ לאַמיר שוין אַ מאַל הערן. וואָס ציסטו די עצמות?
ערשט נאָך דעם ווי בערל האָט פאַררייכערט אַ ציגאַר און זיך פּריציש פאַרצויגן, פאַרוואַרפּנדיק דעם קאַפּ, און אַ פּוס פאַרלייגט, וואָס האָט אין גאַנצן

נישט געשטימט נישט מיט זיין צעשוּיבערטן אויסזען און נישט מיט זיין צעריי-
סענעם אַרבל — ערשט דאָן האָט ער אַנגעהויבן קאַרג און צו ביסלעך אַרויסלייגן
פאַר די צוהערער זיינע היינטיקע ליאַסאָוער איינדרוקן.

איז אין קורצע אָבער שאַרפע שטריכן אויסגעוואַקסן פאַר די צוהערער
דאָס טראַגיקאַמישע בילד פון הויזן-פאַגראַם אויפן ליאַסאָוער מאַרק.

חברה חלוצים האָבן, פאַרגעסנדיק אַן דער טרויעריקער לאַגע מיטן ווייץ,
זיך צעהירזשעט ווי די יונגע לאַשעקלעך, בעת בערל האָט אַפגעמאַלט ווי אַזוי
דער משוגענער קלמן איז געלאָפן זיך ראַטעווען פון דער פאַר הויזן, וואָס
האָט אים פאַרפאַלגט.

אַפילו די ניישטעטלדיקע האָבן זיך נישט איינגעהאַלטן פון אַ שמיכל,
כאַטש די הויזן-פאַרטיילונג איז געלעגן אויף דער ליניע פון זייערע איבער-
ציגונגען.

איז פאַר בערלען פלוצלונג אויסגעוואַקסן דאַרעטשקע אין איר לאַנגן
שאַל, וואָס איז אין גלייכע פאַלדן געפאַלן, און זי האָט אויסגעזען ווי אַ
סטודענטקע פון מאַיאַליק — אין גלייכע ליניעס, פון איין גוס. און איר דין
הענטל פון שאַל אַרויסגעשטרעקט — ווי אַ פאַרצעלייענע.

— בערל! דו מאַכסט חזק פון דער רעוואָלוציע, הערסט?!

דער עולם אַרום האָט זיך איבערגעוואַרפן מיט בליקן. צום ערשטן
מאַל האָט זי אים געזאָגט דו פאַר אַלע אין די אויגן.

בערל האָט זי אַנגעקוקט מיט געלאַסענער בייזקייט און זיך פאַרצויגן
מיט דעם ציגאַר.

— צי ביסטו טאַקע אַזאַ קינד, צי מאַכסטו זיך בלויז קינדיש, דאַרע.
אַט דאָס זאַל הייסן רעוואָלוציע? דאָס פנים האָט דאָך מיר געפלאַמט.

אַבער דאַרעטשקעס בולטע בלויע אויגן, וועלכע זענען געווען ביו דעם
מאַמענט נאָר פייגלעך צעשראַקן, האָבן פלוצלונג געביטן זייער אויסדרוק:
געוואָרן בייז-חוצפּהדיק.

— וועלכע אחריות פאַר דער געשיכטע טראַגט עס בערל פאַדלאַסקי,
אַז דאָס פנים דאַרף אים פלאַמען פאַר דער רעוואָלוציע מיט איר אויסזען?
האָט בערל אַראַפגעשטויסן מיטן קליינעם פינגער דעם אַש פון ציגאַר,
וואָס דאָס איז גאַרנישט געווען אין זיין געווינהייט. ער האָט ליב געהאַט,
פאַרקערט, אַז דער אַש זאַל זיך האַלטן וואָס לענגער.

— נו, אויב דו גלייבסט אַזוי אין דעם ליאַסאָוער נוסח, מיין חברטע, טאַ
גיי טאַקע, זיי מוחל, און העלף דאַרט מאַכן רעוואָלוציעס און זיך נישט דאַרט,
ווי ס'איז ווייך און באַקוועם.

שוין ביי דעם נאכקלאנג פון זיינע רייד האט ער אויף זיי חרטה געהאט.
ביי זיין גאנצער איצטיקער אויפרעגונג האט ער דאך נישט בדעה געהאט
אזוי זיך אויסצודריקן.

ס'איז שוין אבער א פארלארענע זאך. אין זייערע פארפלאנטערטע באציונג
גען האט א צו וויכטיק ארט פארנומען דער „פלאטאנישער“ סאדיום, דער
פארלאנג צו פארשאפן דעם צווייטן וואס א טיפערן ווייטיק.

דארעטשקע האט, דאכט זיך, קיין בעסערס נישט דערווארט פון אים. זי
האט נאר שטאלץ דעם קאפ פארריסן.

— וועל איך גיין, זאלסט עס וויסן!

— און מיר וועלן אייך פון ליאסאווע ווי די מייז פארטרייבן.

— ווער — מיר ?

— מיר, די ערלעכע רעוואלוציאנערן, די אלטע גווארדיע און נישט די
באראנען, וואס קוואליפיצירן זיך אויף הינטשלהגער.

און בערל איז אויף קיין רגע נישט געווען איינשטימיק מיט זיינע אייגענע
רייד. די „ערלעכע רעוואלוציאנערן“, וועלכע האבן דאס געדארפט, ווי אים איז
באוואוסט געווען, איינפירן מארגן אן ארדענונג אין ליאסאווע, און אויב ס'זועט
נייטיק זיין, אויסגלייכן די שטאט מיט דער ערד — זיי זענען אים געווען נאך
פרעמדער ווי די אנארכיסטישע באראנען.

אבער דאך איז אין זיינע רייד געווען מער ווי צו להכעיס דארעטשקען.
טאקע דער האס צו דער אנארכיע אונטערן מאנטל פון רעוואלוציע האט
אים דיקטירט זיינע רייד.

פליטאל האט נאך אלץ נישט געקאנט זיך צופאסן צו דער הייסער
טעמפעראטור פון געשפרעדן. ער האט זיך נאך אלץ געקלאמערט אין זיין
גוטן הומאָר, הגם דאָס לאַנגע פנים זיינס האט זיך אויסגעצויגן נאך לענגער
און געוואָרן ערנסטער.

— זאָג נאָר, קרוב מיינער! ווי אזוי וועסטו קוואליפיצירן די אַרבעט פון
מיינע קינדער, פון מיין בענצלען מיט מרימען, זאלן געזונט זיין? האבן זיי
זיך אויסגעוואַלגערט אין אַלע טורמעס, דעם גאַנצן גיהנום אויסגעשטאַנען כדי
צו קוואליפיצירן זיך אויף הינטשלהגער ?

— לאַמיר זיי נאָר זען ביי דער אַרבעט.

— וואָס הייסט זען? זיי אַרבעטן שוין פון לאַנג. פון יאָרן שוין. בפירושע
באַלשעוויקעס, זייער אַרבעט איז אַ צעשטערערישע, אַ דעסטרוקטיווע...

— זענען זיי הינטשלהגער.

— שטילער דו !

דער עולם איז אָפּגעשפרונגען, נישט צו וויסן פאַר וואָס פּריער, צי פאַר דעם חיהשן ברום פּלטיאלס, צי פאַר דעם קראַך זיינעם מיט דער דאַרער פּויסט אָן טיש, וואָס דאָס איז ענלעך געווען צו אַ שאַס אין די אויערן.

צוזאַמען מיטן רעשט פון בערלס נאַכטמאַל איז אויף דר'ערד געלעגן אַ שטיק דעמבענע ברעט, וואָס פּלטיאלס פּויסט האָט אָפּגעקלאַפּט.

פיל טאַלאַנטן פּלטיאלס זענען דעם עולם באַוווּסט געווען. מען איז אים אָפּילו חושד געווען, אַז ער טראַגט אין זיינע דאַרע ביינער אָן אייזערנע גבורה. אָבער אַז ער וועט ברעכן דעמבענע ברעטער — דאָס האָט קיינער נישט געגלייבט. און נאָך ווייניקער וואַלט מען געגלייבט, אַז אין דעם יידן זאָל שטעקן אַזוי פיל רציחה.

אַן אַמתער וואַלד-גולן איז איצט געשטאַנען איבערן אָפּגעבראַכענעם טיש, איבערגעבויגן צו בערלען. די שדישע ברעמען זענען אים הויך אויפן שטערן אַרױפּגעשפרונגען. דאָס מויל איז אים געווען פּירקאַנטיק אויפּגע-ריסן, אַזוי אַז אָפּילו די וואַנצעס האָבן נישט געקאַנט פאַרשטעלן די בלויע יאַסלע איבער די שיטערע געלע לאַנגע ציין.

דעם קלענסטן רושם האָט פּלטיאלס דראַענדיק געשטאַלט געמאַכט אויף בערלען אַליין. ער איז געבליבן זיצן אויף זיין אַרט, אויף דעם אַנלעז פון זיין שטול צוריקגעוואָרפן און דעם ווילדן קרוב זיינעם גלייך אין די אויגן אַרייַן געקוקט. נישט מער: בערלס אויגן זענען פיל העלער געוואָרן, דאַכט זיך פּריילעכער.

— שווייגן וועל איך ווען איך וועל וועלן — האָט בערל ווי אָפּגע-זעגט. — דערווייל בין איך דאָ באַלעבאַס און נישט דיינע קינדער מיט זייערע חברים. זעץ זיך אויף אָן אַרט! נו, זעץ זיך, שנעל!
זיי האָבן אַ וויילע זיך נאָך אַנגעקוקט און דער הויכער ייד מיטן רוצחישן פנים האָט זיך אַוועקגעזעצט אָן איינגעלאַשענער.

— אַט אַזוי — האָט בערל געזאָגט שוין מיט אַ ווייכערער שטייב, ווי ער וואַלט געהאַט צו טאָן נישט מיט אַ קרוב, נאָר מיט אַ לייב אין אַ שטייג. — איצט וועלן מיר רעדן ווי מענטשן.

ער האָט אַ שטויס געטאָן מיטן פּוס דעם ברויט, וואָס איז פון טיש אַראַפּגעפּאַלן, און דער ברויט איז אַראַפּגעשפרונגען אין ווינקל ווי אַ פּוספּילקע. בעת דער שווערער שטילקייט האָט בערל אַזוי געדרשנט:

— בערל וויל, אַז קיין שד זאָל מער נישט געבאַרן ווערן. דאָס וויל בערל. מיין באַבע, עליה-השלום, אַ קאַרגע יידענע געווען, האָט געהאַט אַ ווערטל:

קינדערלעך, היט אייך פאר א שאדן. צעברעכט מען א חפץ — ווערט געבארן א שד.

איר פארשטייט, מענטשן? בעת איר שאפט דעם חפץ — שאפט איר דעם מענטש.

און דער שד, וועלכער זיצט אין דעם מענטשן, ווערט אריינגעכישופט אין דעם חפץ און זיצט אין אים א געפאנגענער, א געבונדענער. צעברעכט איר דעם חפץ — באפרייט איר דעם שד.

איצט בארעכנט, וויפל שדים וועלן געבארן ווערן אויף די חורבות, וואס די רעוואלוציע וועט אנמאכן! דאס רייך איך וועגן דער רעוואלוציע אין ליאסאווער נוסח.

איך פיל אפשר אין זיך דעם שד מער, ווי פיל אנדערע, און דעריבער וויל איך אים פון דער קייט נישט אראפלאזן. מיין גאנץ לעבן זיך געמיט אים וואס פעסטער צו פארמויערן.

בערל האט געמאכט א פויזע צום פארציען זיך, מיט דער פולער זיכער-קייט, אז קיינער וועט אים נישט איבערשלאגן די רייד. ער האט נאכגעדענקט און הארט א לאך געטאן, וואס דאס איז ענלעך געווען צו ישראלס געלעכטער אין די ערשטע צייטן נאך זיין אומגליק.

— כע! איך געדענק די ערשטע שטרייקן און דעמאנסטראציעס, בעת איך בין נאך א יינגל געווען. די ווייבער אויפן מארק פלעגן נאכקרימען די שטרייקערינס:

— פרייהייט! ציפקע, גיי לאז ארויס די הינער פון קאטן!

לאכט נישט פון די יידענעס. עס ליגט עפעס אין זייערע רייד. פרייהייט איז דאך פאר אלע. אמת, די הינער קאנען בלויז אנשמוצן אויף דער פאדלאגע. נו, און די בערן?

פליטיאל, קרוב מיינער! אפשר וואלט טאקע א יושר געווען, זאלסט ארויסלאזן די בערן פון שטייג? ביסט דאך געווארן זייער אפוטרופוס.

האט פליטיאל פינצטער א ברום געטאן:

— אז מען וועט דארפן, וועט מען עס טאן.

— וואס? און איך, זעסטו, וועל זיי דערשיסן, נאך איידער עס וועט קומען צו דעם. זאג מיר נאך דו, בעל-חשבון, בעל-קבלה, קאפמענטש! וואס האסטו אין דיין לעבן אויפגעבויט מיט דיינע אייגענע הענט? וואס? איך וועל דיר זאגן וואס דו האסט אויפגעבויט: א טויבנשלאק אין דער סמאליארנע, וואס וועט בלייבן א זכר נאך דיר. און א זכר א שלעכטער, ווייל עס טויג אויף כפרות. און איך האב עפעס געבויט. געבויט און אויפגעבויט. יא.

בערל האָט זיך אָפּגעשטעלט. זיך שווער אָנגעלענט מיט די הענט אויפן טיש, מיט די שטאַל-בלויע אויגן אויף פּלטיאלן.

— די צרה איז, וואָס איך האָב געבויט, זיך נישט רעכענענדיק מיט דער צייט. איין שוואַלב מאַכט קיין פּרילינג נישט. איצט וועט עס אַלץ מוזן צעשטערט ווערן און מען וועט מוזן אָנהייבן פון בראשית.

— איז וואָס זשע ווילסטו? — האָט פּלטיאל שוין מיט אַ נייגונג צו שלום געפרעגט.

— איך וויל נישט צולייגן קיין האַנט צו דער צעשטערונג.

— ווער נייט דורך פון קהל?

— ווער עס נייט מיר? — בערל איז אַנטשוויגן געוואָרן און זיך האַס-טיק אַוועקגעזעצט.

האַט גאָר אומגעריכט דער שוויגער ישראל גענומען אַ וואָרט.

— אונדו בערל, האַלט איר אויך פאַר צעשטערער?

— נאָך אַ מין! — איז אים בערל אַנטקעגן געקומען מיט אַ פאַרטיקן ענטפער, ווי ער וואַלט נאָר אויף דער פּראַגע געוואָרט. — זיי, אין ליאַסאָוע, זענען לאַנד-צעשטערער. איר זייט פּאַלקס-צעשטערער. איר קאַנט אייך געבן די הענט. זיי וועלן אַראַפּברענגען דעם מבול און איר וועט אַוועקשווימען אויף נחם תיבה. זאָל זי זיך טרינקען — די וועלט! אגב, ווען שווימט איר אָפּ מיט מזל?

— מאַרגן.

— הם. אַ ביסל זיך צוגעאיילט. כוועל אייך נישט קאַנען דעקן פאַרן ווייץ. וואָרט אויף. אויף מאַרגן שטייט די וועלט. מאַרגן ווערט אַ סוף געמאַכט צו דער ליאַסאָוער אַוואַנטורע. מאַרגן ליגט ער אין פעקל — דער באַראָן.

— פון וואַנען ווייסט איר דאָס?

— וואָס הייסט פון וואַנען? פון דער ערשטער קוועלע. איך קום דאָר ערשט פון די פאַרטן.

און איז קורצן האָט בערל איבערגעגעבן וועגן זיין נסיעה צו די טרייע פּאַלקן.

— דאָס איז אַ פאַרראַט! — האָט דאַרעטשקע פון ערגעץ אַ ווייטן ווינקל הילכיק אויסגעשריען און זי האָט אַ זעץ געטאָן מיט דער טיר.

אַ ווילע איז בערל געזעסן מיט אַ ווייס פנים און שפיציקע אויגן.

אלטער קאציזנע / געזאמלטע שריפטן

דאן האט ער זיך אַ ריס געטאָן פון שטול מיט דער דעה צו לויפן צו
דער טיר, וווּ דאַרעטשקע איז אַרויס.
ער האט זיך אָבער אָפגעשטעלט, פאַריכט די אויסגעבויכטע טאַלסטאַווקע
אַרום גאַרטל און זיך געווענדט צום טיש מיט אַ קאַלכענעם שמייכל.
— חברה. מאַכט נאַכט. ס'איז שוין שפּעט.
דאָן איז ער אַרויס.

אין גרינעם פארטאג

בערל האָט אויפגעריסן די אויגן מיט אַ פיינלעך געפיל פון באַגאַנגענע פעלערן, וועלכע לאָזן זיך שוין נישט פאַרריכטן. עס איז געווען אַזוי, ווי זיין אונטערבאַווסטזיין וואָלט דורכגעפירט דעם חשבון-הנפש און געמאַכט דעם סך-הכל אָן זיין אַנטייל, פאַר די פאַר שעה, וואָס ער איז אָפגעשלאָפן האָרט, אָן חלומות, ווי אין אַ פינצטערן זאַק אַריינגעשליידערט.

איצט האָט זיך אים אָפגערופן אונטערן האַרצן און אַפילו אויפן גומען דער שלעכטער ווידער-טעם פון זיינע נעכטיקע דרשות אין דער קאַנטינע. צוליב וואָס האָט ער זיך צעדערשנט? פאַר וואָס האָט ער זיי אַלע דאָרט אַזוי גראָב אַריינגעזאָגט? און וואָס פאַר אַ טייוול האָט בכלל אים געשטויסן צו לויפן נאָך מיליטער קעגן ליאַסאַווער אויפשטאַנד?

אַ רעוואָלוציאַנער אין דער טעאָריע, איז ער אין דער פראַקטיק געווען און פאַרבליבן בערל דער פריץ. אַ פערד האָט מען ביי אים צוגענומען — און די גאַנצע רעוואָלוציע איז דערפירט געוואָרן צו איין נאַרישן פונקט: ביי פאַדלאַסקין נעמט מען קיין פערדלעך נישט!

נאָך צוואַנציק יאָר רעוואָלוציאַנערע איינריידעניש האָט בערל פריץ נישט אויסגעהאַלטן דעם ערשטן עקזאַמען.

און נאָך אַלעמען, אַנשטאַט זיך מודה צו זיין אין זיינע פעלערן און שלאָגן זיך על-חטא, האָט ער זיך גאָר אַנגעזעצט אויף אַנדערע.

וואָס האָט ער געהאַט צו דאַרעטשקען? פאַר וואָס האָט ער זיך אַזוי גראָב צו איר באַנומען? איצט האָט אים נישט נאָר ווי געטאָן דאָס האַרץ אויף איר, — עס האָט אים געשראַקן. דאַרעטשקע איז אין דעם פרט אין אים געראָטן. זי איז נישט פון די נאַטורן, וועלכע קאַנען פאַרדייען אַ באַלידיקונג. ער האָט דאָך איר געגעבן אַ קאַפולער אַנצוהערעניש, אַז זי זיצט ביי אים אויף כל-טוב אַנשטאַט זי זאל גיין מאַכן די רעוואָלוציע.

אמת: זי האָט אים אָפּגעדינט מיט אַ מיאוס וואָרט, מיט אַ שרעקלעך וואָרט, וואָס איז אים געווען ווי אַ מעסער אין ברוסט. זי האָט אים אָנגערופן פאַררעטער.

אַבער, צוריקגעשמועסט, האָט ער דען איצט די הונדערט-פּראָצענטיקע זיכערקייט, אַז זיין נעכטיקע אַקציע שמעקט נישט מיט פאַרראַט? מיט קאַנטר-רעוואָלוציע?

בעת בערל האָט געטראַכט און איבערגעטראַכט, געווענדט מיט די אויגן צום גרויען שפינוועבס פון פאַרטאָג, וואָס האָט זיך פאַרשטעקט צווישן די שווערע פאַרטיערן אויף די פענצטער, האָט פּלוצלונג אים אַרומגעכאַפט אַן אויסטערליש געפיל, אַ געפיל פון אַזאַ שטיינערנער איינזאַמקייט, פון וועלכן אַ מענטש קאָן אָנהייבן שרייען געוואָלד און לויפן ווי פון פייער.

דאָס געפיל איז געווען פענאַמענאַליש ניי פאַר בערלען. קיין מאָל נאָך האָט דער שפיגל פון זיין איינזאַמקייט אַזוי נאַנט נישט צוגעשוועבט צו אים. האָט ער זיך צוגעהערט צו זיין ניי געפיל מיט נייגער, ליגנדיק אַן דער מינדסטער באַוועגונג, ווי די אויסטערלישקייט וואָלט אים צוגעכישופּט.

און געהערט האָט ער די שטילקייט אַרום אַ דראַענדיקע און אַ פאַר-רעטערישע, ווי אַלע וואָלטן זיך צעלאָפּן פון גרויסן פּאָדלאַסיער הויז נאָך אין מיטן דער נאַכט און אים איבערגעלאָזט אַליין. און דאָס הויז איז געמינירט. בערל האָט זיך באַמיט צו פּאַנגען מיטן אויער דעם שטילן שאַרף פון דאַרעטשקעס אַטעם אין צווייטן צימער, הינטער דער פאַרמאַכטער טיר. אַבער די שטילקייט איז פאַרבליבן אומבאַרירלעך.

האָט פּלוצלונג אונטן אין דער קאַנטינע דער פאַרצייטיקער וואַנטזייגער אין אַ משונהדיקער איילעניש אויסגעשפיגן פינף. זינט פּלטיאל האָט גענומען דעם חרובן זייגער אין דער אַרבעט אַריין האָט די אַלטע כלי צוריק באַקומען לשון. עס האָט אַבער אָנגעהויבן שלאָגן מיט אַזאַ משונהדיקער איילעניש, ווי אַ ייד כאַפט אָפּ דאָס דאַוונען פאַרן יאַריד.

פון דאָן אַן פּלעגט דער פאַרצייטיקער וואַנטזייגער שפּילן פאַר בערלען די ראָל פון אַ שטוב-ליך. ער האָט נישט געקאַנט הערן זיין גאַלאַפּ און זיך נישט צעשמייכלען דערביי.

איצט איז די ווירקונג געווען אַ פאַרקערטע. די פינף קורצע הוסטקלאַנגען, וואָס האָבן געוואָלט אַריבעריאָגן איינע די אַנדערע, האָבן ווי פינף האַסטיקע שמייך אַראַפּגעטריבן בערלען פון געלעגער. אים איז קשה געוואָרן די שטילקייט אין צווייטן צימער, וווּ דאַרעטשקע שלאָפט.

ער האָט געקוקט אויף דער טיר פון צווייטן צימער און פאַר זיין לאַנגן אַנגעשטרענגטן בליק האָט זיך אַנגעהויבן אויסצייכענען, אַז די טיר איז נישט פעסט צוגעמאַכט.

נעכטן, בעת ער איז אַרויס נאָך דאַרעטשקען פון דער קאַנטינע, האָט ער נאָר מורא געהאַט, אַז אַ באַליידיקטע זאַל זי נישט אַוועק צו פוס קיין ניי-שטעטל אין מיטן דער נאַכט. ער האָט אַבער געזען ווי זי איז אַרויף צו אים אין ווינונג, געמאַכט ליכטיק אין קאַבינעט. האָט ער זיך אַרומגעדרייט איבערן הויף ביז דאַרעטשקע האָט דאָס ליכט נישט אויסגעלאָשן. ער האָט נישט געוואָלט מער זיך אויסטענהן מיט איר. און אַז ער איז דאָן אַרויף צו זיך, האָט ער געטראָפן די טיר פון קאַבינעט פעסט צוגעמאַכט. דאָס האָט געהייסן: זי וויל זיך אויך נישט אויסטענהן מיט אים.

און איצט זעט ער די טיר פון קאַבינעט עטוואָס אויפגעמאַכט.

איז ער אין צוויי האַסטיקע שפרייזן געווען ביי דער טיר און זי אַ שטויס געטאָן. דאַרעטשקעס צעקנייטשט געלעגער האָט זיך געבלייכט מיט זיין ליידיקייט. האָט דאָס שרעקגעפיל פון איינזאַמקייט, פאַר וועלכן ער האָט ביז דעם מאַמענט געזוכט אַ פאַרענטפערונג, פלוצלונג באַקומען אַ באַקאַנטן אינהאַלט: דאַרעטשקע איז נישטאָ.

אין אַ פאַר מינוט איז בערל געווען אַנגעטאַן און — אויפן הויף.

דאָ האָט ער דערזען, אַז דער האַרבסטיקער פאַרטאַג איז נישט קיין גרויער,

נאָר אַ גרינער.

איבערן הויף, ווי גרויס ער איז, האָבן זיך צעזיט און צעשפרייט טויט-גלאַנציקע קאַלזשעס פון דעם רעגן, וואָס האָט געגאַסן ביי נאַכט, ווייזט אויס פאַר די פאַר שעה, ווען בערל איז געשלאָפן.

די שיטערלעכע בלעטער אויף די ביימער האָבן געגלאַנצט ווי האַרטער בלעך און דער נידעריקער פלאַטשיקער הימל איז געווען באַדעקט מיט אַנגעקוואַ-לענע גרינלעכע אַניצעס. דער גרינער פאַרטאַג האָט, דאַכט זיך, געהאַט אַ ישוב-הדעת, צי עס לוינט אים גאָר אַ טויט-געבאַרענעם צו קומען אויף דער וועלט. און אַט דאַכט זיך בערלען, אַז פון דעם פינצטערן ווינקל ביי די געמויערטע שטאַלן, וווּ די נאַכט ליגט נאָך ווי איינגעקאַרטשעט אין דרייען, אַז פון דאַרט הערט ער דאָס קלאַגנדיקע וואַיען פון זיין לאַנג שוין דערשאַסענעם הונט — דזשעקו.

און ווי אַריבערהיפנדיק די צייט אויף צוריק, ווי אַן אַפּקלאַנג פון נעכ-טיקן אַוונט, שניידט זיך אים אַריין אין אויער דאַרעטשקעס טראַגישער לוי-טערער אויסגעשריי:

— א קראנקן הונט דארף מען דערשיסן!

בערל היפט איבער די גלאנציקע קאלוזשעס אהין, צו די שטאלן, און אין גרינעם פארטאג זעט ער זיך אליין פון דער זייט א היפנדיקן איבערן גרויסן ליידיקן הויף און ער קומט זיך פאר משונה-ווילד.

ביי די שטאלן איז רויק. דורכן פענצטערל מיט די קראטעס דערטאפט ער מיטן אויג דעם מאסיוון סילוועט פון שווארצן מיליטערישן פערד, אויף וועלכן ער איז געכטן צוריקגעקומען פון די פארטן. ריטמיש פויל מאלנדיק מיט די ציין, שטייט דאס פערד איבערן האבער אָנגעבויגן, אזוי ווי בערל האָט אים געכטן דאָ איבערגעלאָזט.

שפעטער אַ ווילע שטייט שוין בערל ביי פלטיאלס פענצטער, פלטיאל האָט זיך געמאַכט אַ געווינהייט צו שלאָפן ביי אָפּענע פענצטער. זעט איצט בערל אין דער טונקליקייט פון צימער, ווי דער לאַנגער קרוב זיינער ליגט אויסגעצויגן און שטיל אויף זיין צו קורצן בעט. די שאַרפע נאָז דערלאָזט נישט דער יאַרמלקע דאָס גאַנצע פנים פאַרדעקן.

און מיטן קאַפּ פון איין זייט און מיט די ווייט אַרויסגעשטרעקטע באַר-וועסע פיס פון דער צווייטער זייט, צו דער קורצער פלאַציקער קאַלדרע צוגע-שטעלט, מאַכט דער שלאָפנדיקער פלטיאל דעם איינדרוק פון אַ געהאַקטן הערינג, בעת מען דערלאָנגט אים צום טיש.

וואָס זשע פאַר אַ שייכות האָט דאָס אַלץ צו דער פאַרשווונדענער דאַרעטשקע? בערל פרוווט זיך אָפּגעבן אַ רעכענונג, אַז אין גאַר אַ גרויסער מאָס נעמט זיך די איצטיקע שרעק זיינע פון די צעשרויפטע נערוון נאָך געכטיקן שווערן טאָג.

פון דעם, וואָס דאַרעטשקע האָט פאַרלאָזן דאָס צימער, קאָן מען נאָך נישט אַרויסדרינגען קיין שום שרעקלעכס.

און פלוצלונג נעמט בערל האַסטיק אַריבערהיפן די קאַלוזשעס צוריק צום גרויסן הויז. אַט איז ער שוין ביי זיך אין צימער. אַט נישטערט ער אין די קעשענעס פון זיין געכטיקער צעריסענער טאַלסטאַווקע. אַט שאַרט ער נערוועז אין אַלע ווינקעלעך פון די שופלאָדן און שרייבטיש. און ער געפינט נישט דאָס, וואָס איז אים פאַרלאָרן געגאַנגען: דעם רעוואָלווער זיינעם. פאַר צעטראַגנדיק עפנט ער נישט די פאַרטיערן, נאָר ער זוכט אין דער טונקליקייט דאָס עלעקטרישע טאַשנלעמפל. און אויך דאָס לעמפל געפינט ער נישט.

די שרעק זיינע נעמט אָן בולטע קאַנטורן פון פאַרלאָפּענעם אומגליק. ער דריקט צוזאַמען מיט די הענט זיינע שליפן און זיצט אזוי איבערן שרייבטיש

מיט דער פאַרשטיינערטער אַנשטרענגונג אַ ביסל לענגער נישט צו טראַכטן. נישט אַריינצוטראַכטן, כדי שפעטער אַריינצולאָזן אין באַוווּסטזיין דאָס אומ-גליק אין זיין פולער מאַס.

און אַט זענען די אויגן זיינע אַנגעשפּאַרט אָן שרייבטיש אין דעם לעצטן באַווייז, אין דער לעצטער באַשטעטיקונג, אין אַ פאַרשריבן בייגעלע פּאַפּיר. אַפילו אין דער טונקלקייט דערקענט בערל די קרעפטיקע האַנטשריפט. און ער ציט אָפּ די רגע דאָס פּאַפּיר אין האַנט צו נעמען און צוטראַגן צום פענצטער. שפעטער האַט ער אַפּגעאַטעמט מיט דערלייכטערונג. דאָרעטשקע האַט טאַקע אַפּגעטאָן אַ ווילדע זאָך, אָבער נישט דאָס ערגסטע, וואָס ער האַט זיך אויסגעמאַלט אין זיין צעשרויפטער פּאַנטאַזיע.

ביים פענצטער האַט ער געלייענט איר בריוו:

„אין דרויסן איז אַ פינצטערניש, כאַטש מיט אַ מעסער צו שניידן. און איך קאָן מער קיין רגע נישט וואַרטן. כ'האַב מיר געביסן די פינגער וואַר-טנדיק ביז דו וועסט איינשלאָפּן, בערל. איך לויף קיין ליאַסאַווע. דיין רעוואַל-ווער און לעמפל וועל איך דיר אַפּשיקן מיט אַ געלעגנהייט. איך וואַלט סיי ווי נישט פאַרבליבן מער אין דיינע מקומות נאָך דעם ווי דו האַסט מיר פּאַר-געוואַרפּן, אַז איך זיך וווּ ס'איז ווייך און וואַרעם. איך בין אַ מבין אויף אַ פּאַרווורף, כ'וואַלט עס אָבער אַלנפּאַלס נישט געטאָן אין מיטן דער נאַכט. מיך טרייבט עפעס אַנדערש. איך מוז ראַטעווען אַ מענטשן, וואָס דו האַסט אים געשטעלט אין געפּאַר. איך מוז אים וואַרענען קעגן דעם מיליטער, וואָס דאַרף מאַרגן, ווי דו זאָגסט, ליקווידירן די ליאַסאַווער רעוואַלוזיע. בערל, ביסט אַן אַכזר! אָבער ביי דיין גאַנצער אַכזריות בין איך זיך מודה: איך האָב זיך ליב, איך פאַרגעטער זיך אפּשר שוין צו פיל, און דאָס קאָן איך מיר נישט שענקען. זיך דאַרף מען ליב האָבן אָן פאַרגעטערונג, אַנדערש דאַרף מען זיך אַליין פאַרלירן. עפעס אַנדערש איז דער מענטש צו וועמען איך לויף איצט. אויב ס'איז אמת וואָס שייקע דערציילט, איז דער ליאַסאַווער אַנאַרכיסט מיטן באַראַגישן טיטל נישט קיין אַנדערער ווי מיין טאַדעק, טאַדעווש ביס-טריצקי, וועגן וועמען איך האָב דיר דערציילט אַזעלכע בלוטיק אומפאַרשעמטע איינצלהייטן. דער מענטש איז מיר פון טויט לעבעדיק געוואָרן. ווי קאָן איך אַ רגע זיצן רויק, אויב איך וועל דאָס ווונדער מיט מיינע אויגן נישט דערזען? און ווי קאָן איך איין רגע וואַרטן, ווען איך ווייס, אַז דער מענטש איז אין געפּאַר? צי איז דאָס אַ פאַרשלאָטענע ליבע אַזאַ? איך ווייס נישט, בערל. איך ווייס נישט, צי מען קאָן ליב האָבן אַדער פיינט האָבן אַ מענטשן מיט

וועלכן מען פילט זיך קערפערלעך צוזאמענגעוואקסן ווי אַ סיאַמער צווילינג. ער האָט דאָך מיר גענומען ווען איך בין אַ קינד געווען — דו ווייסט. איך האָב שוין געהאַט זיך צוגעוויינט צום געדאַנק, אַז דער מענטש לעבט נישט. מיט דעם רעשט פון מיין צעשניטן לעבן האָב איך זיך צוגעבונדן צו דיר, בערל, און אפשר וואָלט איך איצט שטאַרקער געווען, ווען דו שטויסט מיך נישט אָפּ פון זיך אויף שריט און טריט. אָבער איצט? איצט פיל איך ממש מיט אַלע מיינע נערוון, אַז דאָס באַגראַבענע איז פון קבר אַרויס און אַז עס דראָט אים די געפאַר ווידער באַגראַבן צו ווערן. איך קאַן דאָס נישט דערלאָזן און איך לויף. וווּ מיין ליבע איז ווייס איך שוין נישט. אויף אַזאַ אויסוואַרף, ווי איך בין, איז צו גלייבן, אַז איך האָב אייך ביידן ליב. נו, האָב קיין פאַראיבל נישט, בערל. ס'איז נישט די צייט זיך אַריינצולאָזן אין אַנאַליז. מען דאַרף טאַדעקן ראַטעווען. און האָב קיין מורא נישט. איך וועל אַנקומען קיין ליאַסאָווע בשלום. הלוואי זאָל איך נאָר אַנקומען צו דער צייט..."

✱

די געפּלעקטע בעלאַמי האָט, דאָכט זיך, געפּילט ווי אייליק ס'איז דעם באַלעבאַס אירן אַזוי פאַרפרי אין שטאַט אַריין. די שקאַפע האָט געיאַגט איבערן דורכגעווייקטן פאַרגאַסענעם וועג מיט דעם גאַנצן אימפעט פון אירע באַיאַרנטע פּיס.

פאַרכליאַפעט ביזן גאַרטל, האָט בערל זיך געטרייסלט אויפן נידעריקן רייטוואַגן און געוואַרפן מיטן קאַפּ דאָ אין איין זייט, דאָ אין דער צווייטער, דערוואַרטנדיק צו דערזען אונטער אַן אַפּגעפליקטן בוים ערגעץ אויף דעם נאַסן בלעטער-טעפּעך אַן איינגעהויקערט, פאַרחלשט פּרויען-געשטאַלט. דער בלוילעכער געפּל איז געהאַנגען איבערן וואַלדוועג אין דער גאַענטער פּערספּעקטיוו און אַפּגעמעקט יענע מענטשלעכע האַפענונג אין דעם היינטיקן טויט-געבאַרענעם טאַג, וועלכער דער נידעריקער הימל האָט האַרט דער נאַסער ערד צוגעדריקט.

אַ טאַג, וועלכער האָט זיך איינגעמאַשטשעט אין ענגשאַפט פון דער וועלט, ווי אין אַ פּייכטן, טונקעלן קעלער. און בערל האָט געפּילט, ווי דאָס האַרץ ווערט אים פּונאַנדערגעשפּאַרט פון גרויסן צער און גרויסער בענקשאַפט גאָך דער קאַפּריזנער קרענקלעכער דאַרעטשקען. זי איז דאָך גערעכט: זי איז דאָך געלאָפּן ראַטעווען אַ מענטשן, וועלכער איז איר בלוטיק גאַנט. נישט מער:

„פאַר וואָס, מיין קינד, ביסטו געלאָפֿן אין די בלאַטעס... צו פּוס... ביי דער נאַכט?... נישט געקאַנט מיר זאָגן? נישט געקאַנט?“
נישט קיין פאַרליבטער, נישט קיין אייפּערזיכטיקער וואַלדמענטש יאַגט זיך אויפֿן רייטוועגעלע נאָך איר פאַרמעקטן, פאַרטריקנטן פּוס־טריט.
אַ פאַטער אָן אומגליקלעכער לויפט עס אין דער וועלט אַריין אויפֿזוכן זיין פאַרבלאַנדזשעט קינד.

געקומען צו דער צייט

אין מעת-לעת האָט אים אָפגעטיילט פון יענער שעה, ווען ער איז דורך דער זעלביקער הינטערגאָס אַריינגעריטן אין ליאָסאָווע אויף זיין ווייסן פערד. אָבער בערלען האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ס'איז שוין פאַרלאָפן אַן אייביקייט, אַז געווען איז ער אין ליאָסאָווע אין זיין פאַרגאַנגענעם גילגול. דער רייטער אויפן ווייסן פערד איז געווען ווי אַ שיינער, פון לאַנג שוין אויסגעוועבטער חלום. איצט האָט זיך בערל געטרייסלט באַדערדיק אויפן גידעריקן רייט-וועגעלע איבערן סכנהדיקן ברוק און די געפּלעקטע בעלאַמי האָט שוין קוים געפּלאַנטערט מיט אירע פיס די געשוואַלענע פון בלאַטע.

האַט בערל פאַרקערעוועט צו דער ערשטער קרעטשמע-אַכסנייה, וווּ עס שטעלן זיך אָפּ די פּרעמדשטעטלדיקע פּורמאַנעס און וווּ בערל פּלעגט זיך אָפּשטעלן, ווען ער פּלעגט דאַרפן אין ליאָסאָווע איינהאַנדלען פּערד. ער איז אַריינגעפאַרן מיט פּערד און וואָגן גלייך אין שטוב אַריין, אין דעם פּירקאַנטיקן טויער-קעסטל אונטערן הויכן שינדלדיקן דאַך. דאָ האָט נאָך געהערשט דער נעכטן אין אַוונט. ביי אַ פאַרייכערטער לאַמטערן האָט דער קרעטשמע-משרת אין ציצית צונויפגעשאַרט מיט אַ לאַפּעטע אין אַ ווינקל דאָס פאַרצעניאַריקע מיסט. בערל האָט אים איבערגעגעבן זיין פּערד און וועגעלע און אַליין, נישט אָפּגערייניקט די בלאַטע פון די קליידער, איז ער אַוועקגעלאָפן אין שטאַט אַריין, צום האַטעל „פּאַלי-ראַיאַל“.

— וועגן פּערדעלע געקומען, בירגער? — האָט אים אַ פּינטל געטאָן דאָס נעכטיקע נעזל מיט פּרידלעכער חוצפה, און בערל האָט איצט באַמערקט, אַז אַחוץ אַ נעזל פאַרמאַגט נאָך דער פאַרשוין זומער-שפּרענקלעך און געלע שי-טערע ציין. — ס'וועט אייך גאַרנישט העלפן, איר וועט מוזן צוואַרטן אַ פאַר שעה. דער חבר קאָמענדאַנט איז איצט פאַרנומען. זעט וואָס עס טוט זיך... מיט צופּרידענער זעלבסטווערדע און מיט אַ זשעסט וואָס האָט געזאַלט

זיין טעאָטראַליש האָט דאָס נעזל אים אָנגעוויזן אויפן לאַנגן האַטעל־קאָרידאָר, וווּ עס האָט גערוישט ווי אין אַ בינשטאַק. זעלנער אין גייע קלימפּערדיקע אַמוניציע און מיט ציווילע אינטעליגענטישע פּנימער האַבן אַרומגעשמייעט מיט טעקעס און פּאַפּירלעך טיר־אויס טיר־אין. און אויף יעדן יונגן פּנים איז געווען צו לעזן: היט זיך, וועלט! דאָס גיי איך — די רעוואָלוציע!

בערל האָט פּאַרשטאַנען, אַז מיט בקשות וועט ער זיך צום קאָמענדאַנט נישט דערשלאָגן, דאָס נעזל אָפּגעקערט צו אַנדערע אינטערעסאַנטן, האָט ער אים שוין געוויזן זיינע זומער־שפּרינקלעך אויפן חל־ווייסן נאַקן.

— הערט אויס, בירגער! — האָט בערל אַ נעם געטאָן דאָס נעזל ביי די פּלייצעס און אים אויסגעדרייט צו זיך — אין צוויי שעה אַרום וועט צו שפּעט זיין. איך דאַרף זען דעם קאָמענדאַנט פּאַר זיין אייגן טובה וועגן. איר פּאַרשטייט וואָס מען רעדט צו אייך?

דאָס נעזל האָט פּאַרווונדערט דאָס מויל געעפּנט און זיין חוצפּהדיק שמייעלע האָט זיך אויסגעגליטשט.

— ווי הייסט איר, בירגער?

— פּאַדלאַסקי הייס איך.

— באַלד.

און אַ פּאַר מינוט שפּעטער איז בערל געשטאַנען אין צימער אויג אויף אויג מיטן אַנאַרכיסטישן באַראָן.

דער מיטלוווקסיקער, ברייטפלייציקער אָפיציר מיט די אַרויפּגעקעמטע וואַנצעס האָט פּאַרמאַגט אַ שאַרפּן טשאַטעווענדיקן בליק אונטערן ברייטן, באַלקאַנאַרטיקן שטערן. סיי דער בליק, סיי דער שטערן זענען בערלען קענטיק געווען. אָבער ביסטריצקין האָט בערל געזען אין איינציק מאָל אין וואַרשע. און נישט דער בליק זיינער און נישט דער שטערן האַבן זיך נישט געבונדן אין זיין פּאַרשטעלונג מיט יענעם ביסטריצקין, וועגן וועלכן דאַרעטשקע האָט אים אַנדערציילט.

אַנשטאַט אַ באַגריסונג האַבן זיי זיך לאַנג און שווייגנדיק אָנגעקוקט ווי צוויי הענער. דאַכט זיך, קיינעם פּון זיי איז נישט אָנגעשטאַנען דעם ערשטן אַוועקצוקוקן אָן דער זייט.

— יאָ, הער פּאַדלאַסקי! — האָט דער אָפיציר ענדלעך אַרויסגעזיפּצט —

אַזוי זעען מיר אויס.

און ער האָט גענומען שפּאַנען איבערן צימער.

— וואָס — יאָ? — האָט בערל רוי־הייזעריק איבערגעפרעגט — זי

איז געקומען?

דער אפיציר האט מיליטעריש צו אים זיך א קער געטאן מיט א גרייטן, טשאטעווענדיקן בליק.

— זי איז דא, הער פאדלאסקי. איר קאנט זי זען, אויב איר ווילט.

און ער האט אנגעוויזן אויף דער טיר פון צווייטן צימער.
בערל איז אריין אהין.

מיט פארקוועטשטע פויסטלעך אין דער קאלדרע איינגעדריקט, מיט א פארשפיצטער קיין און פארהאקטע ציין, פון וואס אירע באקנביינער זענען געווארן שארף-ווינקלדיק, איז דארעטשקע געלעגן אויפן בעט, פארשטייפט אין איר עפילעפטישן שלאף. אפילו די האר אירע, צעשאטענע איבערן שטערן און קישן, האבן אויסגעזען פארשטייפט און הארט, ווי געשניצט פון האלץ אדער געפורעמט פון מאטן, טונקעלן גלאז. אזעלכע האר דארפן זיך ברעכן און ברעקלען אונטער די פינגער. אויף א פאר שטולן און אויף דער פאדלאגע האבן אנגעגעצט אירע צעווארפענע שווער-אנגעווייקטע קליידער און וועש. אט די אלע טיילן פון איר קליידונג האבן אויסגעזען ווי טיילן פון איר אייגן וועזן, איצט מער לעבעדיקע ווי זי אליין. אז מען האט די טיילן אפגעשיידט פון איר לייב, איז פון איר ארויס דאס חיות.

ערשט איצט, ביי איר געלעגער, האט בערל אין א פרישער דערשיטערונג תופס געווען די העלדישקייט פון איר טראגישן געלאף ביי דער נאכט קיין ליאסאווע, כדי צו ראטעווען איר טאדעקן. צי האט זי דערגרייכט איר ציל? צי האט זי אים געווארנט פון געפאר?

זי איז געלעגן אנגעטאן אין א קלאר מענערהעמד מיט ברייטע בלוי-באזוימטע ארבל. אויפן האלדז איז די צו ברייטע העמד געווען נישט געשיקט פארשפיליעט מיט א זיכערנאדל.

פאר דער צייט וואס ביסטריצקי האט זי איבערגעטאן, האט זי דאך געוויס באוויזן אים צו ווארענען.

בערל האט צוריקגעקערט אין ערשטן צימער און מיד פון דער אויס-געלאדענער אנטערענגונג פון היינטיקן פרימארגן, האט ער זיך שווער אראפ-געזעצט אין אומבאקוועמען אמפיר-פאטעל פון ליאסאווער האטעל.

אויפן צווייטן אמפיר-פאטעל קעגן איבער האט זיך אוועקגעזעצט דער ברייטשטערנדיקער אפיציר, מיט דער אפיציעלער גרייטקייט אים קורץ און זאכלעך צו ענטפערן אויף זיינע פראגן.

— שוין לאנג אז זי שלאפט, הער ביסטריצקי?

— שוין א קארגע שעה, הער פאדלאסקי.

— זי קאן אזוי אפ שלאפן ביזן אונט.

— איך ווייס.

דאָ האָט ביסטריצקי געוואָרפן אַ בליק אויף בערלס שטיינע און אַ ביטול-שמיכל האָט איינגעקנייטשט די ווינקלען פון זיין ברייטן מויל.

— איר זייט רעכט איינגעשמוצט, הער פּאָדלאַסקי.

בערל האָט גלייכגילטיק אויסגעצויגן אַ פּוס און באַטראַכט זיין בלאַטיקן שטיינע.

— דאָס בין איך שוין אַרויסגעפאַרן נאָכן רעגן. און זי איז דאָך געלאָפן

צו פּוס אין רעגן ביי דער נאַכט!..

ער האָט פּיינלעך פאַרקוועטשט אי די אויגן, אי די ליפּן, ווי זיך

ווערנדיק קעגן שוידערלעכן בילד. ס'איז אים שוין אַ ווייטיק געווען צו

רעדן, ווי מיט יעדן וואָרט וואָלט ער באַגייט איר ביינאַכטיקן אַפּקומעניש.

און פאַר וועמען וועט ער דאָ רעדן? פאַר אַ מענטשן, וועלכער האָט זי איבער-

געטאַן אין זיין אייגן העמד?

— איר רייכערט, הער פּאָדלאַסקי?

ביסטריצקי האָט געהאַלטן אויסגעשטרעקט צו אים איבערן טישל אַ

גאַלדענעם פאַרטסיגאַר מיט אַ הערב פון עמאַל אין בריליאַנטן.

ווער זשע איז ער פאַרט, אַט דער ביסטריצקי? עפעס מיידט ער זיך

אין גאַנצן אויס מיט בערלס פאַרשטעלונג סיי וועגן דאַרעטשקעס אַמאַליקן

געליבטן, סיי וועגן אַנאַרכיסטישן אַוואַנטוריסט מיטן באַראַגנישן טיטל.

אַ מענטש מיט קאַרעקטע מאַנירן, איינגעפאַסטע אין שטרענגן מיליטע-

רישן ריטם.

בערל האָט אויסגעשטרעקט די האַנט נאָך אַ פאַפּיראַס.

— ווי אַזוי האָט געווירקט אויף אייך איר קומען, הער ביסטריצקי?

קנייטשעלעך פון ביטול-שמיכל אין די ווינקלען פון זיין ברייטן מויל.

— אומגעפער אַזוי, ווי אויף אייך איר אַוועקגיין, הער פּאָדלאַסקי.

ער האָט אונטערגעטראָגן בערלען פייער.

— האָט זי עפעס גערעדט מיט אייך?

דער אַפיציר האָט אים אַנגעקוקט פאַרווונדערט.

— איך מיין, אַז דאָס איז שוין אונדזער פּריוואַטזאַך, הער פּאָדלאַסקי.

— איר האָט מיך שלעכט פאַרשטאַנען. איך מיין, צי האָט זי אייך געוואָרנט...

— אַך, דאָס מיינט איר? נו, יאָ. זי האָט אַנגעהויבן דערציילן וועגן עפעס

אַ געפאַר. אַבער דאָ איז זי איינגעשלאָפן, אויף איר שטייגער, פּלוצלונג...

צי זייט איר דאָס אַ מאַל נישט די געפאַר, הער פּאָדלאַסקי?

בערל האט דערזען פאר זיך דעם ביטול-שמיכל און כמארגע אויסגע-
ברומט:

— אפשר.

— נו, אויב אזוי, בין איך גרייט אייך צו דינען — איז דער אפיציר
פלוצלונג פריילעך געווארן — אויף ראפירן, פיסטאלעטן — ווי איר פאר-
לאנגט. מיט סעקונדאנטן, אונטער פיר אויגן — מיר איז אלץ איינס.
וואס פאר א מין רעטעניש איז אט דער פארשוין מיט די וואנצעס, מיטן
טשאטעווענדיקן בליק און פריילעכן ביטול-שמיכל? מאכט ער עס דען אזוי
גוט זיין באראנישן אנשטעל, אדער די באראנישע הויט איז טאקע זיין נאטיר-
לעכע הויט און דער נאמען ביסטריצקי איז דא נאר א צוטשעפעניש?

בערל האט געפילט, אז דער אפיציר איז אים באזונטער אנטפאטיש,
טאקע הויפטזעכלעך מיט דעם, וואס ער זעט זיך אליין אין אים, ווי אין א
קרומען שפיגל. ער, בערל פאדלאסקי, איז דאך אליין, אין גרונט גענומען,
א מענטש פון פאזע און פון אנשטעל, א באראן מיט פאנטאזיע, ווי פלטיאל
האט ליב זיך אויסצודריקן. אין דעם איצטיקן מאמענט האט דאס לעבן אים
צו שטארק אריינגענומען אין די לאפעס, אז ער זאל אין זינען האבן צו פאזירן.
אבער דערפאר טאקע פארגינט ער נישט אט דעם „באראן“ ביסטריצקי, וואס
יענער שפילט זיך מיטן לעבן ווי מיט זיין גאלדענעם פארטסיגאר.

„ווארט, ברודער! וועסט שוין שפילן ביי מיר!“ — טראכט זיך בערל.
ער איז צופרידן מיט דער איינציקער קארט, וואס גיט אים די מאכט איבער
ביסטריצקי, און עס טוט אים הנאה וואס ער האט נאך די קארט נישט
ארויסגעלייגט.

— נו, הער פאדלאסקי, וואס זשע וועט איר זאגן גוטס?

— וואס זאל איך אייך זאגן, הער ביסטריצקי? איך בין נישט געקומען
צו אייך זיך נאריש מאכן. איך בין געקומען צוליב איר. און אז איך בין שוין
דא, דערלויבט מיר אייך צו זאגן, אז עס געפעלט מיר נישט, ווי אזוי איר
מאכט די רעוואלוציע און פארטיילט הויזן אויפן מארק. איך האב נישט
קיין צוטרוי צו אייער הויזן-פארטיילונג. איר זייט פונקט אזוי פיל רעווא-
לוציאנער, ווי באראן.

— באראן קראנעבערג. — האט ביסטריצקי מיט אפיציעלער מאנירלעכקייט
זיך פארגעשטעלט — באראן קארל ריטער פאן קראנעבערג. און מיר, זעט איר,
געפעלט אייער אפגהארציקייט, הער פאדלאסקי. איך פארשטיי שוין, אז איר זייט
געקומען פאדערן מיין דעמיסיע — וואס?

— אומגעפער, הער באַראַן... פאַר אייך אַליין וועט געזינטער זיין, איר זאָלט ווי אַמשנעלסטן זיך אָפּטראַגן פון ליאַסאַווע.

ביסטריצקי האָט זיך צעלאַכט מיטן גאַנצן מויל און ערשט איצט האָט בערל אויף אַ רגע דערקענט אין אים דעם ביסטריצקי פון זיין פאַרשטעלונג. — איר זייט אַ מענטש פון געניאַלער פּשטות, הער פּאַדלאַסקי! מיט וואָס קאַנט איר אַרגומענטירן די נייטיקייט פון מיין דעמיסיע? — מיט אייער אייגענער טובה, ביסטריצקי! עס קומט אָן מיליטער. — הם... העכסט ראַמאַנטיש...

— דאָס איז שוין גאַרנישט אַזוי ראַמאַנטיש, ביסטריצקי! בערל האָט אָנגענומען מיט דער האַנט דעם אַנלען פון אַמפּיר־פּאַטעל האַט דער פּאַטעל אַ קרעכץ געטאַן. בערל האָט אַוועקגענומען די האַנט און זי אָנגעלענט אויפן טישל, האָט אַ קרעכץ געטאַן דאָס טישל. איז בערל אויפגעשטאַנען און אונטער אים האָט גענומען קרעכצן די פּאַדלאַגע. דאַכט זיך; אַלץ איז אונטער זיין באַרירונג אַרויס פון געלענק, ווי ער וואָלט פּלוצלונג געוואָרן מיט בליי אָנגעגאַסן.

ביסטריצקי האָט אים פאַרזיכטיק נאַכגעקוקט. — אויב איך בין אַ קעגנער פון אַנאַרכיע, ביסטריצקי, הייסט עס נאָך נישט, אַז איך וויל אייך אומברענגען.

אַט דער ביטול־שמייכל אין די ווינקלען פון די ברייטע ליפן האָט בערלען אַרויסגעבראַכט פון גלייכגעוויכט און געצווונגען אים צו ריידן נישט פּונקט דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט.

— ווי קומט איר, הער פּאַדלאַסקי, צו אורטיילן וועגן אַנאַרכיזם? — האָט ביסטריצקי שטיל, שוין צו שטיל געפרעגט, אָבער ביי דער שטילקייט האָט ער זיך געקליגט צו אַקצענטירן באַזונדער יעדעס וואָרט — און נאָך עפעס: צי מיינט איר באמת, אַז מיד איז אַזוי לייכט אומצוברענגען? אַדער האָט איר אויף איין רגע געקאַנט דערלאָזן, אַז איך וועל זיך דערשרעקן פאַר אייך און אייער אויסגעטראַכטן מיליטער?

— נו, וואָרפט דאָך אַוועק די קאַמעדיע! — האָט בערל אויסגעשריען — מען רעדט מענטשלעך צו אייך!

ערשט איז ביסטריצקי אויך אויפגעשטאַנען, זייער לאַנגזאַם און געלאַסן, מיט דער פוילער גראַציע פון אַ קאַץ.

און אין דעם מאַמענט האָט, נישט אַנקלאַפּנדיק אין טיר, זיך זייטיק אַריינגעשלייכט דער קעלנער פון האַטעל מיט קאַזע און פּרישטיק אויף אַ מעטאַלענעם טעצל און מיט אַ שמוציק סערוועטל אונטערן אַרעם.

אַ מענטש מיט אַ פינצטער, נישט ראַזירט פנים, אַ געבויגענער און אַ דערשלאַגענער, האָט ער מיט הכנעהדיקער שטילקייט זיך צוגעשלייכט צום טישל און גענומען סערווירן דעם פרישטיק. אַזוי אַרום האָט ער צעשיידט ביידע רעוואָלוציאַנערן אין זייער מחלוקה וועגן דעם נוסח, ווי אַזוי אַט דעם קעלנער גליקלעך צו מאַכן.

אויפן דרויסנדיקן קאַרניו פון דער באַלקאַנטיר האָט אַ לץ אַ קנאַק געטאַן מיט דער צונג. דאָס האָט אַהער פון ערגעץ אַ קויל פאַרבלאַנדזשעט. באַלד איז ערגעץ הינטערן שטאַט אויסגעבראַכן אַ זאַלפּ. אין קאַרידאָר האָט זיך אַנגע-הויבן אַ בהלה-טופּעריי, ווי מען וואַלט דורכגעטריבן אַ סטאַדע אַקסן. דער קעלנער האָט, פאַרלירנדיק אַ לעפעלע, אויסגעגלייכט דעם קאַרק שטאַרק אויף צוריק און הינטערוויילעכץ אַרויסגעפאַלן אין קאַרידאָר, איבערלאַזנדיק דעם חידוש פון טויטשרעק אין זיין בליק.

פאַדלאַסקי מיט ביסטריצקין זענען צוגעלאַפן צום פענצטער און דערזען סאַדאָטן אין גרויס אומאַרדענונג אין דער ריכטונג צום מאַרק. און אַט האָט אין די שויבן אַפּגעגרילצט אַ מעשענער עכאַ, אַ כאַראַק-טעריסטישער זינגענדיקער קלאַנג פון רייטער-אַרקעסטער, נישט קיין צע-בראַקטער און צעשטויסענער פון טאַצן און פויק.

כמעט קעגן איבער די פענצטער, אויפן סאַמע שפיץ פון דער באַרגיקער שלאַסגאַס זענען אויסגעוואַקסן אַ צאַל באַוועגעלעכע סילוועטן, זענען אויסגע-וואַקסן הויך, ווי אומגעלומפערטע ריזן.

דאָס האָבן די רייטער זיך צוזאַמענגעגאַסן מיט זייערע פּערד. און אַט גיסט זיך שוין די לעבעדיקע לאַווינע אַראַפּ שלאַסגאַס, גע-שלעפט פאַרויס פון אַ מעכטיקן רויטן זעגל, פון אַ גראַנדיעזער רויטער פאַן מיט די לאַזונגען פון געכשרטער רעוואָלוציע.

צוליב דעם האַגל פאַדקעוועס אַן ברוק איז פאַרטויבט געוואָרן דער אַרקעס-טער-מאַרש. דאַכט זיך: די ברוקשטיינער קוילערן זיך באַרג אַראַפּ און שטויסן זיך מיט אַנאַדד.

ביסטריצקי איז געשטאַנען מיט ביידע הענט אין די קעשענעס און מיט אַ מינע, ווי גרייט צום פייפן. קיין שום רעזיגנאַציע האָט בערל אויף זיין פנים נישט באַמערקט. נאָר דער באַלקאַן פון ברייטן שטערן האָט זיך אויפגעהויבן און די אויגן זענען, דאַכט זיך, אַרויס פון זייער טונקעלער באַהעלטעניש. זיין בליק איז געווען ליכטיק און קאַנצענטרירט, ווי איבער אַ שווערן שאַכצוג.

— טוט זיך איבער! — האָט בערל צו אים אויסגעשריען.

און מיט דעם ערשטן וואָרט איז ביסטריצקי האַנט אַרויסגעשפרונגען

פון קעשענע אין אייגעם מיטן פאַרקוועטשטן נאַגאַן.

— און וואָס וועט דאָן זיין ?

— דאָן וועל איך אייך אַרויספירן דורך די שטאַטישע קעלערן.

— קאָן מען אייך טרויען ?

— ווי איר פאַרשטייט.

ווען ביסטריצקי האָט מאַרשירט צו דער טיר פון צווייטן צימער, האָט בערל אים נאַכגעקוקט מיט דרך־ארץ. דער מענטש האָט אויסגעצייכנט גע־הערשט איבער זיינע גערוון.

בערל האָט זיך אַוועקגעזעצט רייכערן.

און ביסטריצקי האָט זיך צוריק באַוויזן שנעלער ווי בערל האָט דערוואַרט. אין ציווילע קליידער און אָן וואַנצעס, האָט זיך דאָך נישט אָפגעטאָן פון אים דער באַראַנישער שטעמפל, וועלכער איז געווען פאַר בערלען אַ רעטעניש. — וועט איר זיין אַזוי ליבנסווערדיק איבערגעבן דער פריילן מונדלאַק די פאַר ווערטער ?

— באַהאַלט זיי דאָרט אונטערן קישן.

— געמאַכט.

בערל איז דער ערשטער אַרויס אין קאַרידאָר. נאָך אים ביסטריצקי. זיי זענען צו צום פענצטער, וואָס האָט אַרויסגעקוקט צום הויף. מיט אַ קעצישער לייכטקייט האָט בערל זיך אַריבערגעוואַרפן דורכן אָפגענעם פענצטער אויפן שכנישן שינדלדאָך. ביסטריצקי — נאָך אים.

אַ ביסל שפעטער זענען זיי אויסגעוואַקסן אויפן שכנישן הויכן פאַר־קאָן און זיך אַראָפגעגליטשט פון יענער זייט. זיי האָבן אַ שווינדל געטאָן צווישן די אייזקעלערן פון שכנישן ליידיקן הויף.

פון וואָס מען עלטערט זיך

בערל וואָלט געקאָנט צופרידן זיין מיט זיין געלונגען שטיקל אַרבעט. ער האָט בשלום דורכגעפירט ביסטריצקין דורך די שטאַטישע קעלערן צום טייך. פון דאָרט האָט אַ באַקאַנטער פישער אַריבערגעפירט דעם דעמיסאַ-נירטן דיקטאַטאָר אויפן צווייטן ברעג, אויף דער פריי. שוין פון מיטן טייך האָט ביסטריצקי געבלאַנקט צו אים מיטן מאַנקעט פון דער אויסגעצויגענער האַנט און געשריען פון שיפל אַרויס: — אונדזער דיסקוסיע איז נאָך נישט פאַרענדיקט!

האַט בערל זיך צעלאַכט און געלאַכט אויף צוריקוועגס אין שטאַט אַריין. שוין צו פיל פּאָזע האָט אין דעם באַראַנישן ביסטריצקי געשטעקט. ווי ער וואָלט איין מאָל אַרויפגעצויגן אַ מאַסקע אויף זיך און די מאַסקע איז אים צום פנים צוגעוואַקסן. אָבער איצט האָט שוין בערל געזען דאָס גאַנצע געשעעניש אין הומאַריסטישן שיין. פון זיין נעכטיקן אַנטלויפן פון ליאַסאַווע ביז צו דער היינטיקער קריכעניש דורך די פינצטערע קאַטאַקאַמבעס איז זיך אַלץ פאַרלאָפן ווי אין אַ גוטן אַלטפּרענקישן ראַמאַן. שינאַה, ליבע, אייפּערזוכט, ריטערלעכקייט צום פּאָליטישן קעגנער, וועלכער האָט זיך, אגב, אַנגעטשעפּעט אַ באַראַנישן טיטל, און — וואָס נישט? מאַדנע: איצט, ווען ביסטריצקי איז שוין געווען פון שטאַט אַרויסגעפטרט, האָט בערל אַפילו צו אים קיין אַנטי-פּאַטיע נישט געפילט. און אַ דערלייכטערונג איז פאַר אים געווען, וואָס ער קאַן איצט דעם גאַנצן ענין נעמען נישט ערנסט. פונקט ווי אין די קינדער-יאָרן, ווען צוזאַמען מיט די ווייסע-חברניקעס פלעגט ער זיך אַוועקלאָזן אין די קעלערן זוכן אַן אוצר, איז ער אויך איצט צוריק געגאַנגען מיט אַן אויפ-געשפילט געמיט פון זיין שקאַצעוואַטן אויפטו, מיט אַ פאַרריסטער באַק און צעריסענע קני און אַרבל. אין אַ פאַר ערטער זענען די קאַטאַקאַמבעס געווען היפש נידעריק און ס'איז זיי אויסגעקומען צו קריכן אויף די קני. אין איין

אַרט איז צו בערלס גרויס פאַרווונדערונג אויסגעוואַקסן אַ געמויערטע וואַנט און זיי דעם וועג פאַרשטעלט. האָט מען אָן אַ ישוב־הדעת די וואַנט צענומען ציגלווייז און ווייטער געקראַכן. און געוונדערט האָט אים איצט, וואָס די וואַנט האָט זיך געלאָזט צענעמען אזוי לייכט און די גאַנצע אונטערערדישע עקספעדיציע האָט שוין אָנגענומען אַ פּאַנטאַסטישן קינדערשן חן. אָבער פּלוצלונג דערפילט בערל זיין אייגענע ראָלע אין דער מיט פון די לעצטע געשעענישן און דאָס הומאַריסטישע בילד ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ קאַריקאַטור.

אין דער אמתן: אין וואָס איז דאָ באַשטאַנען זיין אויפטו? ער איז געלאָפן אָנזאָגן די רייטער אין די פּאַרטן, אָז זיי זאָלן ראַטעווען די שטאַט פון אַ געפערלעכן בער. און פונקט אין דעם מאַמענט, ווען די רייטער זענען אָנגעקומען פון אויבן, אויף דער גאַס, האָט ער אַליין דעם בער געראַטעוועט און אים אַרויסגעפירט אונטער דר'ערד אויף דער פּריי. האָט ער, הייסט עס, יאָרן לאַנג זיך געקעכלט מיט דעם וואָרט רעוואָלוציע, כדי די אמתע רעוואָלוציע, ווען זי איז געקומען, צו פאַרוואַנדלען אין אַ קאַריקאַטור, אין אַ ספּאַרטשפּיל! זענען דען אַזעלכע טיפן ווי ער, פּאַדלאַסקי, נישט פיל געפערלעכער פאַר דער רעוואָלוציע, ווי דער אַנאַרכיסט ביסטריצקי, וועלכער הייבט אָן די נייע געשיכטע פון אַ הויזן־פאַרטיילונג אויפן מאַרק, אָדער ווי דער אַלטער שלמה לוריע, וועלכער איז גרייט אין נאָמען פון זיין פאַרמולע די שטאַט מיטן באַדן אויסצוגלייכן?

ווען בערל האָט דורך אַ פאַר קווערגעסלעך און עטלעכע באַקאַנטע דורכ־הויפן זיך אַריינבאַקומען צוריק אין צענטער פון שטאַט, איז די שטימונג שוין געווען ווייט נישט קיין הומאַריסטישע.

ער האָט געאיילט אין האַטעל אַריין, צו באַרויקן דאַרעטשקען, אויב זי האָט זיך שוין אויפגעכאַפט, אָדער צו באַוואַכן איר קראַנקן שטיינערנעם שלאָף. היינט, אין דעם גרינעם פאַרטאַג, בעת ער האָט זיך געטרייסלט אויפן רייטוועגעלע די לעצטע פאַר וויאַרסט פאַר ליאַסאַווע, האָט ער מיט אָפּענע שיכורע אויגן אַ חלום געזען: איבערן פּלעצל אַראָפּ שלאַסגאַס פליען דראַגונער אויף צעיושעטע פּערד, פּאַכען מיט די שווערדן, ריטשען מיט הייזעריקע דיסקאַנטן, ווי פּערד, ווען זיי צעבייסן זיך, און אַלע טוען איינס: זיי יאָגן איבערן פּלעצל די אומגליקלעכע דאַרעטשקע, זיי יאָגן זיך מיט די שווערדן און נאָהייקעס איינער צום אַנדערן.

איצט, אויפן זעלביקן פּלעצל, האָט זיך בערלען געדאַכט, אָז ער זעט דעם המשך פון זיין חלום. אַט זענען זיי, די צעיושעטע דראַגונער, וואָס ברעכן

דעם ברוק מיט די פאדקעוועס און פאכען מיט די נאהייקעס איבער פלייצעס פון פארבייגייער, ארויפטרעטנדיק אויפן שמאלן טראטואר.

— אנטלויפט, בירגער, א קדחת אין אייער מאמען! אנטלויפט, באלד וועט מען שיסן! איי-וויי, טאטעלע-מאמעלע, אנטלויפט!

אזוי האט די רעגירונגס-טרייע רעוואלוציע איינגעפלאנצט ארדענונג אין דער צעבונטעוועטער שטאט. און אט פירט מען שוין אן ארומגעריסענע, צעק-נאדערטע פארטיע פון צעבונטעוועטן גארניזאן. ווער פון זיי עס ווישט דאס בלוט פון פנים, ווער עס פארדרייט א ציגארעטל פון מאכארקע — אלע ארומ-געפליקטע, אן פאסקעס, אן היטלען, אלע פארסאפעט מידע און פאטאליסטיש רויקע.

און איבער דעם פלוצלונג אויסגעליידיקטן פלעצל, גאר נידעריק איבערן ברוק הייבט אן צו גראגערן א קוילן-ווארפער. בערל האט אין דעם זעלביקן מאמענט באוויזן אריינצושפרינגען אין טויער פון האטעל.

דער אימפעט טראגט אים אויף די טרעפ ארויף. דער אימפעט שליידערט אים אריין אין צימער און דא בלייבט ער איינגעשרויפט אין עטלעכע פאר זעלנערישע ארעמס.

דאס לעכל פון רעוואלוער, אין א זאפרען-האריקע האנט פארקוועשט, פייפט אים שטום אין די אויגן אריין.

די טיר אין צווייטן צימער איז אויפגעפראלט און עטלעכע אפיצירן פארען זיך ארום דער פארשטיינערט ליגנדיקער דארעטשקען.
— לאזט זי צו רו! — שרייט בערל — זי איז א קראנקע!
— א, דער הער באראן! צוריקגעקומען צוליב דער דאמע! ריטערלעך, זייער ריטערלעך.

— איך בין נישט דער באראן — שרייט בערל און באמיט זיך צו באפרייען פון די זעלנערישע ארעמס.

— וואס הייסט: נישט דער באראן? — ווונדערט זיך דער זאפרען-בער-דיקער אפיציר מיטן אנגעשטעלטן רעוואלוער — מיט וואס וועט איר עס דערווייזן?

בערל פילט די גאנצע ערנסטקייט פון זיין לאגע. ער קאן אבער גלייך אויפקלערן דאס מיספארשטייעניש. ער דארף נאר אריבערשרייען די טומלע-נדיקע אפיצירן ארום אים, אז דאס איז ער, דער זעלביקער, וואס איז נעכטן געקומען מיטן אויטאמאביל אין די פארטן, כדי אנצוזאגן וועגן ליאסאווער בונט. זאלן זיי אים פירן צום קאמענדאנט, אויב זיי גלייבן אים נישט. אבער

אָט די עטלעכע ווערטער קאָן ער בשום אופן צום מויל נישט ברענגען. ס'איז אים לייכטער צו שוויגן אויף דעם האַגל פון קרייצפראַנג, איידער פאַרענטפערן זיך. דאָס איינציקע, וואָס ער קאָן נאָר אויסרעדן און, ווי אַלעמען דאַכט זיך, מיט אַ געלאָסענעם שמייכל:

— איך בין נישט דער באַראָן, מיינע הערן! ס'איז אַ טעות.

— ס'איז אַ טעות!

און מען טרייבערט אים אויס אַלע קעשענעס און מען נעמט פון דאָרט אַלע פאַפירלעך אַרויס.

— ס'איז אַ טעות!

און ווי מיט אייזערנע רינגען אויף די אַרעמס פירט מען אים, צוהאַלטנדיק, פון די טרעפ אַראָפּ און מען זעצט אים אַריין אין אַ דראַזשקע מיט צוויי באַ-וואַפנטע דראַגונער פון ביידע זייטן, מיטן זאַפּרען-אַפיציר, וואָס דער רעוואָלווער איז אים אין פויסט איינגעוואַקסן — קעגן איבער.

— ס'איז אַ טעות!

און כאַטש עס לייגט זיך אים אַזוי פשוט אויפן שכל, אַז דאָס פירט מען אים שיסן, קאָן ער זיך דאָך נישט דורכנעמען מיט דער פולער טויטשרעק, ווייל דער ענין דערשאַסן צו ווערן קלעפט זיך עפעס נישט צו זיין לעבעדיק וועזן, און ווייל ביים גאַנצן טראַגיום פון זיין לאַגע שלעפן זיך אים נאָך פראַזן פון געלעכטער צוליב דער קאַמישער מיספאַרשטייעניש. די שרעק וואַקסט אָן אין אים ביסלעכווייז, ווען מען פירט אים איבער די גאַסן פון זיין געבורט-שטאָט, וווּ אים קאָן יעדער איינציקער, וווּ יעדער איינציקער קאָן עדות זאָגן, אַז ער איז נישט דער באַראָן, אַבער וווּ אָט דער איינציקער אַפילו פעלט. די גאַסן זענען פּוסט. די מויערן האָבן זיך אַפּגעשמועסט נישט צו דערקענען אים.

און דער זאַפּרען-אַפיציר מיטן רעוואָלווער קעגן איבער איז אַזוי מענטש-לעך שווייגנדיק-ליידנדיק אין דער אכזריות פון זיין פליכט. איין מענטש פירט דעם אַנדערן צום דערשיסן! האַסטו געהערט אַ מיסטעריע! און נאָך אַ פאַר מענטשן פאַרן מיט. און דער אַלטער פּורמאַן אין זיין צעדריפעטן אַרמיאַקל נעמט דאָך אויך אָן אַקטיוון אַנטייל: שמייסט פליסיק אונטער דאָס פּערדל און טרעפט אַלץ אָן דער זייט, אין דייקש אַריין.

אַ נאַנטע געקלאַפּעריי פון פאַדקעוועס האַט בערלען אַפּגעריסן פון דער צייטונג, וואָס האַט ביים זאַפּרען-אַפיציר אַרויסגעשטעקט פון קעשענע און וווּ בערל האַט זיך קאַנצענטרירט אויף עפעס אַ פאַרקנייטשט קעפל פון קריגס-באַריכט.

אַ קליינע גרופע אַפיצירן זענען פאַרבייגערטן און צווישן זיי האַט בערל

באמערקט איינעם א נישט געניטן רייטער מיט א גרויסער קוטשמע האר אונטערן מיליטערישן היטל.

— שלמה! — האט ער אויסגעשריען און פון ארט זיך א ריס געטאן. און דער ריס פון ארט האט אים שיער דאס לעבן נישט געקאסט. דער אפיציר קעגן איבער האט זיך א ווארף געטאן מיטן רעוואלווער צו זיין פנים. אבער דאס געשריי האט אים געראטעוועט.

מיט א בלאס, ווי פאראליזירט פנים, און מיט בלוטלאזע ציטערנדיקע ליפן האט שלמה זיך פונאנדערגעפרעגט ביי אים און ביי דעם זאפרען-אפיציר, וואס דא איז געשען. און די איבעריקע אפיצירן האבן ארומגערינגלט די דראזשקע און די נענטערע האבן זיך פון די פערד אריבערגעבויגן און בערלען פריינדלעך די האנט געדריקט. דאס זענען געווען באקאנטע פנימער פון נעכטן ביי די פארטן.

דער זאפרען-אפיציר האט זיך קיין ארט נישט געקאנט געפינען, פאר-שטעקט דעם רעוואלווער אין דער קאבורע, האט ער זיך אליין די פויסטן געביטן פאר היסטערישער אויפרעגונג און דאס פנים איז אים געווען צונטער-רויט, מיט בלויע פארלאפענע אדערן אויפן שטערן, און די אויגן האבן זיך אים אויסגעבלייכט ווי ביי א שיכור.

— אזא אומגליק! אזא אידיאטיזם! פאר וואס האט איר זיך גלייך נישט פאררופן אויף סעמיאן ארקאדיעוויטשן?
דאס האט ער געמיינט שלמה לוריען.

— און וואס איז דער חילוק? — האט בערל בלאס געשמייכלט — צי איר וואלט מיד, צי א צווייטן דערשאסן? וואלט דען קלענער געווען דער אידיאטיזם צוליב דעם?

בערל האט זיך אפגעבעטן ביי זיינע באפרייער, מען זאל אים לאזן אליין. ער איז אראפ פון דער דראזשקע און זיך אוועקגעזעצט אין קליינעם נאקעטן-ארעמען פושקין-סקווערל, וואס איז געווען נאס אויסגעבעט מיט אראפגעפאל-לענע בלעטער.

ער האט וועגן גארנישט געטראכט. ער האט נאר מיט פארגעניגן געגלעט זיינע אייגענע קני. איז צוגעגאנגען צו אים שלמה לוריע און, קיין ווארט נישט ריינדיק, האט ער ארויסגענומען א נאזטיכל און אפגעווישט בערלען די פארריסטע באק.

איז די בארירונג זיינע געווען א צארט-מוטערלעכע און בערל האט זיך דערפילט ווי א קינד. ער האט די אלט-געקניפטע טרוקענע האנט פון זיין פריינד און לערער צו זיין באק צוגעדריקט און שפעטער — צו די ליפן.

*

דאַרעטשקע איז ערשט אין אַוונט אַרויס פון איר שטיינערנעם שלאָף. און דערזען בערלען נעבן זיך, האָט זי מיט אַ בלאַסן שמיכל אויסגעדריקט איר צופרידנקייט. זי האָט מיט פאַרנעפלטע אויגן אים געדאַנקט און מיט דער אָפגעשוואַכטער האַנט האָט זי זיינע געגלעט.

בערל האָט זיך געשראַקן, אַז די אויפטרייסלונג פון דער ביינאַכטיקער וואַנדערונג אירער זאָל זיך נישט אַפרופן אויף איר אַרגאַניזם מיט עפעס אַ שווערער קראַנקייט. דערווייל אָבער זענען קיין שלעכטע סימנים נישט געווען, פֿונקט ווי דער שטיינערנער שלאָף וואַלט זי, ווי אַ פּאַנצער, באַשיצט פון אַלע קאַמפּליקאַציעס. עטלעכע מינוט נאָכן עפענען די אויגן האָט זי שוין געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ מונטערן, אויסגערוטן מענטשן.

ווי אַלע מאָל ביים אַרויסגיין פון שטיינערנעם שלאָף, איז זי אַריינגעפאַלן אין אַ שפּילנדיקער שטימונג, געפרוּווט די רולאַדן פון איר אָפגעפרישטער שטים. איצט האָט זי געהאַט נאָך אַן אַרבעט: זיך געשפּילט מיט די ברייטע אַרבל פון איר מענערעהעמד.

וועגן ביסטריצקין האָט זי מיט קיין וואָרט נישט דערמאַנט און בערל האָט זיך געפּילט אומהיימלעך פון אירע צאַרטע בליקן. עפעס האָט ער געצ- וויפּלט, צי זי אַריענטירט זיך, אַז ער זיצט עס נעבן איר. אָבער אַט האָט זי אַנגעהויבן ריידן און שוין פון איר לויטערער, אויסגעוואַשענער שטים איז אים קלאַר געוואָרן, אַז זי איז געזונט אויף אַלע חושים.

— מיינסט, כּהאַב נישט געוואָסט, אַז איך וועל דיר פאַרשאַפן עגמת- נפש מיט מיין אַנטלויפן ביי דער נאַכט? ס'איז אָבער געווען איבער מיינע כוחות. כּהאַב געמוזט לויפן.

— און אַז איך וועל דיר נאַכלויפן, האָסטו אויך געוואָסט?

— כּהאַב עס געפּילט. ביסט שוין לאַנג דאָ, בערעלע? און פאַר וואָס איז אַזוי פינצטער אין דרויסן? אַז איך בין געקומען אין שטעטל האָט שוין אַנגע- הויבן צו טאַגן.

— און פאַר וואָס פּרעגסטו זיך נישט נאָך אויף... טאָדעקן?

זי האָט זיך צעלאַכט, ווי אַ גלעקל.

— טאָדעק! ער איז גאַרנישט דער אייגענער. אַ גאַנצער באַראָן. פאַר וואָס איך פּרעג נישט אויף אים? ווייל דו ביסט נעבן מיר, בערעלע. איך בין זיכער, אַז קיין בייז איז אים נישט געשען. און ביידע צוזאַמען קאַנט איר דאָך נישט זיין נעבן מיר.

זי איז פלוצלונג געוואָרן אומעטיק-איבערגעשראַקן און די בלויע אויגן —
בולט פאַרשטאַרט, ווי ביי אַ סאַמנאַמבולע.

— איך בין טאַקע רעכט משוגע, בערל. איך האָב אייך דאָך ביידן ליב,
ווי דאָס וואָלט געווען גאַר אַ נאַטירלעכע זאַך. דו פאַרשטייסט עס?

זי האָט אויפגעהויבן צו אים אַ באַהאַרצטן פייגלעך־פרעגנדיקן בליק.
בערל האָט דאָס פנים אָפגעווענדט און זיך צוריקגעצויגן. אָבער דאַרעטש׳
קע האָט אים אָנגעכאַפט ביים אַרבל און צו זיך געצויגן. זי האָט אַריינבאַקומען
זיין קאַפּ אין אירע הענט און באַדעקט זיין פנים מיט שטאַרקע בייסנדיקע קושן.
— דיך האָב איך ליבער, שטאַרקער, טיפער. און צו אים — ציט מיך
מער. דו פאַרשטייסט עס?

בערל האָט עס נישט געקאַנט און נישט געוואָלט פאַרשטיין. דער קאַפּ
האַט אים געשווינדלט, ווי ער וואָלט אין אַ תהום אַריינגעקוקט.

ער האָט זיך אַרויסגעריסן פון אירע אַרעמס וואַקלדיק, שיער נישט פאַלנדיק
און זיך אָנשטויסנדיק אויפן מעבל אויף יעדן טריט. האָט ער אַריינגעשפאַנט
אין ערשטן צימער און אַריינגעפאַלן אין איינעם פון די אַמפיר־פאַטעלן.

— האָסט זיך צעקלאַפט? בערל, האָסט זיך צעקלאַפט, וואָס איז מיט דיר?
ביסט ביז?

בערל איז ביז געווען. אויף זיך מער ווי אויף איר. אַזאַ נישט קיין יונגער־
מאַן, ווי ער, האָט געמעגט האָבן אַ שטאַרקערן קאַפּ אויף די פלייצעס און נישט
לאָזן זיך פאַרטשאַדען פון אַ קראַנק היסטעריש באַשעפעניש, וואָס בלאַנדזשעט
אין מידבר פון ליבע אָן אַ שום עטישן קאַמפּאַס. זי האָט ליב דעם. זי האָט
ליב יענעם... איינפאַך און פרימיטיוו, ווי ביי די אורמענטשן. גאַר קיין פראַבלעם
נישטאַ דערביי.

און אויב ער האָט זי אַפילו ליב, איז וואָס פון דעם געדורנגען? דאַרף
ער זיך לאָזן טרעטן? און צי הייסט עס בכלל ליבע — זיין אומבאַגרענעצטע
צוגעבונדנקייט צו אַ קראַנק באַשעפעניש? צי וואָלט ער געהאַט דאָס זעלביקע
געפיל צו איר, ווען זי זאַל זיין אַ געזונטער, גאַרמאַלער מענטש און זיך נישט
נייטיקן אין זיין שוץ און אָנהאַלט? אפשר איז עס גאַר ביי אים אַזאַ מין
אויסגעלונקען געפיל פון נישט־באַפרידיקטער פאַטערלעכער בענקשאַפט? און
וואָס גייען אים בכלל אָן די געפילן, אָן זיי ריידן איצט ביידע אויף צוויי באַזונד־
דערע שפראַכן?

נאָך דעם וואָס ער האָט איבערגעלעבט, דאַרף ער שלאָפן, שלאָפן אַ
מעט־לעת און אַ צווייט מעט־לעת און אפשר זיך אַריינשלאָפן אין דער אייבי־

קייט. ער האָט שוין איבער גענוג אָט דעם נשמה־ווייטיק, וואָס איז אַזוי ענלעך צו דעם נאַגנדיקן ווייטיק פון אַ קראַנקן צאָן. אַ קראַנקן צאָן רייסט מען אַרויס. זאָל ער אפשר פרווון די זעלביקע אָפּעראַציע מאַכן איבער דער נשמה זיינער ?

— בערל ! בערל ! פאַר וואָס ענטפּערסטו נישט ? — האָט זי שוין פון צווייטן צימער שטילער גערופן, ווי זי וואַלט פאַרלאָרן איר דרייטקייט און זיכערקייט, צי האָט זי בכלל רעכט צו אים זיך אַנצורופן. און זי האָט אָפּגעזיפּצט און איז אַראָפּ פון בעט.

בערל איז זיכער געווען, אַז דאָס לאַזט זי זיך גיין צו אים אין צימער אַריין. אָבער געשען איז עפּעס אַזוינס, אויף וואָס ער האָט זיך אַמווייניקסטנס געריכט.

זי האָט געמאַכט אַ פאַר באַרוועסע אייליקע שפּרייז צו דער טיר און צוריק און אָט זיצט זי שוין ווידער אויפן בעט. בערל הערט, ווי זי פאַטשט מיט די ליפּן.

האָט ער זיך אומגעקוקט צו דער אָפּענער טיר. דאָרעטשקע איז אין דעם לאַנגן מענערעהעמד געזעסן אויפן בעט, געפאַכט מיט די אַראָפּגעהאַנגענע פּיס און זאָרגלאָז און מיט הנאה עפּעס געביסן און געקייט. איז אים קלאָר געוואָרן ; בעת ער האָט אַ שטויס געטאָן דעם טיש איז אַראָפּגעפאַלן אַ זעמל פון ביסט־ריציקס נישט־באַרירטן היינטיקן פּרישטיק. און דאָס זעמל האָט זיך אַוועק־געקולערט אַזש צו דער טיר פון צווייטן צימער. האָט עס דאָרעטשקע דערזען, אויפּגעהויבן און זי קייט.

— ווילסט עסן ? — האָט ער זיך אַנגערופן פון זיין ווייטלעכן טונקעלן פּלאַץ.

— איך בין הונגעריק ווי אַ הונט — האָט זי זאָרגלאָז געענטפּערט אַ ווייסע, אַ באַלויכטענע.

בערלען האָט זיך פאַרוואַלט אין דעם מאַמענט שאַפן אַ קויש מיט פּרישע זעמל און אויסשיטן ביי איר אין בעט. נאָ — פרעס ! און גלייכצייטיק האָט אים דאָס האַרץ פאַרדריקט פאַר גרויס רחמנות צו איר אומגעלומפּערטער אומבאַהאַלפּנקייט.

ער איז אויפּגעשטאַנען, אויסגעפונען אין דער וואַנט דאָס עלעקטרישע קנעפל און אַנגעדריקט.

אין שטילן קאַרידאָר האָט חוצפהדיק־פאַרשעמט אָפּגעהילכט אַ קלונג, ווי אַ נאַקעטער מענטש וואַלט אין גאַס דורכגעלאָפּן. בערל איז צו צו דער טיר פון צווייטן צימער.

— דיר איז נישט קאלט צו זיצן אזוי, דארעמטשקע?

האט זי אים שעמעוודיק-חוצפהדיק אנגעקוקט און נישט אויפגעהערט צו פאכן מיט די באַרוועסע פיס.

— וואָרף אַרויף אויף מיר דיין מאַרינאַרקע, בערל! וועל איך טראָגן זיין העמד און דיין מאַרינאַרקע.

בערל האָט אַראָפּגעשלונגען דעם וויץ אירן, וועלכער האָט זיך אים אויס-געוויזן קרענקלעך-ציניש. אָבער די מאַרינאַרקע האָט ער איר אַרויפגעוואָרפֿן אויף די אַקסלען און איז אַרויס פון צימער, צומאַכנדיק די טיר.

איז אין ערשטן צימער פּלוצלונג ליכטיק געוואָרן. דאָס האָט דער אַריינ-געקומענער קעלנער אויפגעדרייט די עלעקטריע פון זיין אייגענער אינציאטיוו, געווען איז דאָס דער זעלביקער פינצטערער געבויגענער פאַרשוין, מיטן שמוץ ציקן סערוועטל, וועלכער האָט אין דער פרי סערווירט דעם פרישטיק.

אָבער דערזען פאַר זיך בערלען, האָט דער פאַרשוין נישט נאָר אויסגעגלייכט דעם רוקן, נאָר ער האָט זיך ראַשיק אַריבערגעבויגן אויף צוריק, ווי אין יענעם מאַמענט, בעת ער איז פאַר שרעק פון דער שיסעריי אין קאָרידאָר אַרויסגעפאַלן. איצט האָט ער זיך אָנגעכפּאַט אָן דער וואַנט.

— איר... אייך... האָט מען נישט דערשאָסן?!

בערל האָט אים געדראַט מיטן פּויסט און אַ ווונק געטאָן אויף דער טיר פון צווייטן צימער, ער זאָל שווייגן. דאָן האָט ער שטיל אים אָפּגעענטפּערט:

— עס האָט געהאַלטן דערביי.

— און אים? דעם באַראָן? — האָט דער קעלנער זיך איבערגענומען מיט שטילקייט.

— אויך נישט דערשאָסן.

— גאָט צו דאַנקען! — האָט דער פינצטערער פאַרשוין אָפּגעזיפּצט. — אַבי אין שטאַט רעדט מען, אַז מען האָט אייך בייַדן צו רעכט געמאַכט. אַזאַ מענטש! אַזאַ מענטש!

— ווער?

— דער באַראָן. איר ווייסט דאָך עס בעסער פון מיר. ווער האָט די שטאַט פון אַ פאַגראַם געראַטעוועט, אַז נישט ער?

— אזוי... אזוי!...

דאָס בילד פון ביסטריצקיס עלעמענטאַר-יושרדיקער הויזן-פאַרטיילונג האָט צום ערשטן מאָל פאַר בערלען אויפגעבליצט נישט אין קיין קאַמישן שיין. צו דעם נאַכטעסן, וואָס דער קעלנער האָט אויף זיין באַשטעלונג אַרויפ-

געבראַכט, האָט זיך בערל נישט צוגערירט. הגם פון נעכטן ביי דער נאַכט האָט ער קיין ביסן אין מויל נישט געהאַט. דערפאַר האָט אָבער דאַרעטשקע געפאַקט ווי נישט אין זיך מיט אַן אָפּנ-האַרציקער הונגעריקייט.

— וואָס קוקסטו מיך אַזוי אָן, בערל? — האָט זי זיך פּלוצלונג אָנגעהויבן שטיקן מיטן ביסן און איז רויט געוואָרן.
— איך קוק ווי דו עסט.
— איך ווייס אַליין נישט. עפעס אַ דיבוק זיצט אין מיר און פאַרשלינגט אַליין, וואָס איך עס און איך קאָן זיך נישט אָנזעטיקן.
— עס, עס געזונטערהייט.

אָבער פּלוצלונג איז זי אַראָפּגעשפרונגען פון בעט אין דעם לאַנגן העמד, אַ באַרוועסע, און עפעס גענומען זוכן אין נאַכטשענקל. זי האָט נאָך דעם ביסן נישט דערקייט.

— בערל, וועסט אַרויסגיין אויף אַ רגע.
אינטימקייט האָט איר עסטעטישע גרענעץ ביי געזונטע נאַטורן. דאַרעטש-קע האָט פון די גרענעצן נישט געוואוסט אָדער נישט געוואָלט וויסן. די מאַס פון בערלס ווידערגעפיל איז, דאַכט זיך, געווען פאַרפול. און ערשט דאָ איז אים קלאַר געוואָרן, ווי טייער אים איז אַט די קליינע קרענקלעכע פרוי אין איר געבראַכנקייט אָדער בהמהשער גאַנצקייט, אויב אַפילו אין דעם איצטיקן מאַמענט טראַכט ער נישט וועגן אַנטלויפן וווּ די אויגן טראַגן.

ער איז שפעטער געזעסן ביי איר בעט און געטראַכט וועגן ביסטריצקין. ער האָט זיך פאַרגעשטעלט, ווי דער אַנאַרכיסט מיטן באַראַגען-טיטל שפּאַנט איבער די נאַכטיקע, וואַלדיקע וועגן מיטן נאַגאַן אין דער האַנט און קוקט אויס די פינצטערניש, ווי אַ וואַלף און, דאַכט זיך, פון זיין שאַרפּן טשאַטעווענ-דיקן בליק אַליין צינדט זיך אָן אַ שריפה אויפן פינצטערן האַריזאָנט. און פּלוצלונג האָט דאַרעטשקעס קליינע וואַרעמע האַנט אין זיינער אַ ציטער געטאַן. זי איז געלעגן איינגעגראַבן מיטן צעשוּבערטן קאַפּ אין קישן און גערעדט, ווי פון שלאָף:

— ער גייט זיך אין דער פינצטערניש אַליין זיין וועג...

— ווער גייט עס אַליין זיין וועג, דאַרע?

בערל האָט גאַר שטיל געפרעגט, זי נישט איבערצוועקן, אויב זי רעדט עס באמת פון שלאָף.
אָבער זי שלאָפט נישט.

- דאָס רייד איך וועגן טאָדעקן. ער גייט, זאָג איך, אַליין זיין וועג.
— פון וואָנען ווייסטו עס?
— איך ווייס עס נישט. איך זע אַזוי, בערל, עס מאַלט זיך אויס פאַר מיר, נאָך אַ לאַנגן שלאָף, בערעלע, זע איך אַ מאָל זאָכן — גלייב איך, אַז דאָס איז טאַקע אַזוי.
מיטן הענטל אונטערן באַק פאַרלייגט, אין גאַנצן אַ קינדיש אומבאַהאַלפענע, אַן איינגעקאַרטשעטע, ליגט זי מיט האַלב צוגעמאַכטע אויגן און רעדט מיט אַ גלייכער, איינטאַניקער שטים, מיט אַ שטים אָן שאַטנס, רעדט ווערטער פון עפעס אַ וואַרענעריין. דאָס האָט זי אַזוי פשוט און בולט איבערגעלייענט זיין געדאַנק, ווי אין אַן אַפענעם בוך. און אפשר האָט זיך עס איר זעונג צו אים אין געדאַנק אַריינגעוואַרפן?
עפעס וועבט זיך צווישן זיי אַ פאַדעם, וואָס איז טיפער פון באַוווּסטזיין, טיפער פון סימפּאַטיע און אַנטיפּאַטיע. אַ ווייטיק איז אים נאָר, וואָס דער פאַדעם ציט זיך דורך עמעצן אַ דריטן, אַ פרעמדן.
— דאָרעטשקע, ענטפער מיר, אחוץ אים זעסטו גאַרנישט? טאַקע גאַרנישט? מיד, צום ביישפּיל?
זי שווייגט אַ ווילע, ווי אין אַן אמתן טראַנס.
— דיך, בערל, פיל איך, איך פיל, ווי דיר טוט וויי. איך פיל אַז דו ווילסט מיד פיינט האַבן און דו קאַנסט נישט. ניין, לאַמיר נישט ריידן וועגן דעם. מירן זיך ווידער צעקריגן.
...הערסט, בערעלע, עס ליגט מיר אַ חלום אויפן האַרצן. ווען איך האָב אים געזען — ווייס איך נישט. דאַכט מיר: נעכטן. דאַכט מיר: היינט. מיין שטיינערנער שלאָף לאַזט נישט איבער קיין חלומות. בלייבט נאָך די סכנה, אַז איך האָב דעם חלום געזען אויף דער וואַר, בעת איך בין געלאָפן אין רעגן און בליצן קיין ליאַסאָוע.
— עס האָט דאָן געבליצט אויך?
— אַוודאי. געבליצט און געדונערט, ווי אין מיטן זומער. ווילסט הערן?
— יאָ, דערצייל.
און זי דערציילט אים, ווי אַזוי זי איז געלאָפן אין רעגן און אין בליצן ביי דער נאַכט קיין ליאַסאָוע.
דאָס עלעקטרישע לעמפל זיינס איז איר שוין אויסגעגאַנגען אַדער קאַליע געוואָרן. האָט זי עס אַוועקגעוואַרפן אין מיטן וועג, עס זאַל איר נישט באַש-ווערן די קעשענע. אַן איבעריקע לאַסט איז איר געווען דער רעוואָלווער, וועל-כער האָט איר געקלאַפט אַן די קני און געשטערט צו גיין. אַבער אַרויסגעמען

אים פון קעשענע האָט זי מורא געהאַט, ער זאל נישט אויסשיסן. האָט זי זיך געשלעפט אין דער שטאַק־פינצטערניש, דורכגעווייקט ביז די ביינער, געפענטעט מיט די פיס אין די שווערע בלאַטיקע שיק און אין דעם גאַסן קליידל.

טייל מאָל פאַרלירט זי דאָס געפיל פון שווערקיט און פון קלעפיקן גליט־שיקן באַדן אונטער די פיס און איר דאַכט: זי שוועבט אין דער לופטן, זי גיסט זיך אין איינעם מיטן רעגן אין דער ריכטונג צו ליאַסאַווע. און אַט פילט זי זיך שוין ווידער צום באַדן צוגעשמידט און די גאַנצע קלעפיק־צעקראַכענע וועלט שלעפט זי ווי אַ גומענעם קנויל נאָך נאָך זיך מיט אירע טריט. אָבער פאַרויס פירן זיי נישט אירע טריט פון געוואַלדיקער אַנשטרענגונג. דאָס טאַפטשעט זי זיך אויף איין אָרט אין דער פינצטערניש, בעת איר נשמה האָט שוין מער קיין געדולד נישט געהאַט און פון גוף אַרויסגעפלוין און פאַרויס געפלוין קיין ליאַסאַווע, אויסצופירן איר שליחות. טאַפטשעט זיך אויף איין אָרט אַ מין טויטער, אומפילבאַרער מעכאַניזם.

דעם וועג האָט זי געזען בלויז ביי די בליצן — אַ זילבערנעם שטראַם צווישן די פעלדזנווענט פון וואַלד. און אַט זעט זי, אַז איין בליץ איז ערגעץ פאַרשטעקט געוואָרן און געבליבן פלאַטערן צווישן די צווייגן, ווי אַ פליג אין שפינוועבס. גוססט און גוססט און קאָן נישט אויסגיין.

אָבער דעם וועג זעט זי שוין. ער הערט נישט אויף זיך צו קאַרטשען מיט זילבערנע שופן. אויפן האַרצן איז איר דאָן געפאַלן אַ טעמפע שרעק, יענע באַראַקטעריסטישע שרעק, וואָס פלעגט זי אַלע מאָל באַהערשן, ווען זי פלעגט דערפילן אויף אַ מהלך דעם שטיינערנעם שלאַף אירן. אָבער איצט האָט זי נישט געטאַרט זיך אונטערגעבן דער שרעק, ווייל זי האָט נישט געטאַרט זיך אונטערגעבן דעם קראַנקן שלאַף אירן.

בולטער פון אַלע מאָל האָט זי געפילט דעם מהות פון איר שלאַף, דאָס איינזינקען אין דער נאַסער פינצטערניש. און זי האָט דעם שלאַף אירן געש־לעפט איבער געוואַלד אויף אירע פיס, ווי אַ בר־מינן. זי האָט געטראָטן איבער די גליטשיקע זילבערשופן שלאַפנדיקערהייט.

האָט דער קאַפּ, ווי אַן אמתער לופטבאַלאַן, זי געהויבן אין דער לופטן. האָבן די פיס, ווי פרעמדע עלאַסטישע רעסאָרן, זי אַפגעשטויסן פון באַדן. און דער גוף איז געווען אַ בר־מינן. דער גוף איז פול געווען מיט שטיינערנעם פיל־פודיקן שלאַף. וויינט אויס, דאָן האָט זי דאָס דעם חלום דערזען, פאַרן פינקל פון בליץ, וואָס איז פאַרשטעקט געווען צווישן די צווייגן. איבער די רירעוודיקע זילבערשופן אין מיטן וועג האָבן געטאַנצט שדימלעך.

און צי איז זי אפגעשטאנען אדער שנעלער געלאפן, זענען זיי אלץ איינס פאר-
בליבן אויפן זעלביקן מהלך פון איר.

און די קאמישע ברואימלעך האבן געטאנצט אין שפיציקע קאפעליושן און
אין שיד מיט לאנגע שפיציקע געז, ווי ביי די צירקפאציאצן. זיי האבן געהיפסלט
אין א קארטאדא, אלע מיט די זעלביקע באוועגונגען, ווי מען וואלט זיי געצויגן
ביי א שטריקעלע, און אלע האבן זיי געהאט פארנומענע הענט מיט פירקאנטיקע
פודלען, ווו ס'איז אוודאי געלעגן דרשה-געשאנק.

— דרשה-געשאנק ? !

— הער, בערעלע, הער ! אין מיטן פון זייער קרייז איז געשטאנען א חופה
מיט ווייס-זילבערנע חתן-כלה, מיט א סאמעטענעם רב און דער כוס, וואס דער
רב האט געהאלטן, איז געווען רובינען-רויט. האבן די שדימלעך זיך געדרייט ווי
א לעבעדיקע קארוועלע ארום דעם רב מיט חתן-כלה.

— וואס... וואס ציטערסטו אזוי ? דו האסט קיין מאל נישט געהאט קיין
האלצינאציעס ?

— ניין.

— און קיין מאל אזא חלום נישט געזען ?

— אפשר.

— זעסטו, בערעלע, איך האב געפילט, אז דו האסט אויך אזא חלום געזען.
— געפילט ?

— איך ווייס נישט. איך קאן דיר דאס נישט אויסדריקן. אבער דאס שענסטע
איז, בערעלע, וואס דער חלום איז גאר קיין חלום נישט. דאס איז גאר א
דערינערונג פון מיין קינדהייט.
— ווי ?

— אוי, דריק מיך נישט אזוי שטארק, בערעלע, איך האב שוין נישט
מיט וואס צו עטעמען. דאס האט מיר די מאמע מיינע דערציילט, בעת איך
בין א קינד געווען. דער טאטע האט שוין דאן נישט געלעבט.

— וואס האט זי דיר דערציילט ?

— נו, אט-די געשיכטע מיט די שדימלעך. זי איז א מאל געפארן מיטן
טאטן אין וואלד, האט זי געזען א שדישע חתונה.
— מיט וועלכן טאטן ?

— נו, פארשטייט זיך, אז מיט מיין טאטן, נישט מיט אירן... א
מאדנע זאך, בערעלע. דער טאטע לעבט שוין נישט פון לאנג און די שדימלעך
טאנצן נאך. אט האב איך זיי ווידער געזען. שלאפסט ? בערעלע, שלאפסט ?
וואס מאטער איך דיר ?

ס'איז שוין געווען נאך האלבע נאכט. בערל איז געשטאנען אויפן באל-קאן פון האטעל-צימער און לאנגזאם געווישט מיט זיין נאזטיכל דעם רעוואל-ווער, וואס ער האט ארויסבאקומען ביי דארעטשקען פון דער נאסער, ענגער מאנטל-קעשענע.

אונטן, אויף דער גאס, האט געהערשט נישט קיין טויטע שטילקייט, נאר א פארטייעטע אימה. און די זעלביקע אימה האט געהערשט אויך אויבן, ווו די לבנה איז אן אפשטעל געלאפן צווישן אנגעקוואלענע וואלקנס איבער די פינצטערע שפיציקע דעכער. די נאסע ברוקשטיינער האבן אין איין ארט געגלאנצט, ווי א טויטער געלעכטער אונטערן איין און איינציקן לאמטערן-אויג אויפן ראג. און אט אין דער פארטייעטער אימה פון דער נאכט האט זיך פלוצ-לונג אריינגעגאסן א דין, שיטער-ציטעריק קולכל, פארשלונגען געווארן פון דער שטילקייט און אויסגעשפיגן געווארן פון דאס ניי און אין דער באענט.

דאס האט איבער דער טויטשווייגנדיקער שטאט זיך געקוילערט דער געיא-מער פון אן איינזאמען הונט. בערל האט געזען, ווי מיט א מעסיקער שנעלקייט האט דער פינצטערער קנויל זיך דורכגעקייקלט איבערן איינציקן באליכטענעם שטיקל פלאץ אויפן ראג און איז פארשלונגען געווארן פון דער ווייטערער פינצטערניש. אבער נאך לאנג האט אין דער נאכט אנגעהאלטן דאס ליד פון חיהשן פחד פאר דער פארטייעטער וועלט.

און דער הינטישער געיאמער האט בערלען אויפגעטרייסלט ביז צו דעם מארך פון זיינע ביינער. דאס האט דער הונט זיינער דושעק אים גערופן צו זיך. דאס האט דארעטשקע נאכגעיאמערט, אז א קראנקן הונט דארף מען דערשיסן.

און בערל האט איינגעפונען, אז איצט איז אנגעקומען די רגע צו מאכן א סוף. האט ער צוגעשטעלט דעם רעוואלווער צום מויל און אים אנגעקלאפט אן די ציין. דאן האט ער זיך פארקוקט צו דער פינצטער-גרינער בהלה אויפן הימל און דעם רעוואלווער אוועקגענומען און גענומען זיך אויסטענהן מיטן שד פון זיין לעבן.

— פאר וואס האסטו געטריבן איבער מיר אזא ביטערן חוזק? פאר וואס האסטו מיך גענארט מיט אילויעס צענדליקער יארן און מיך דערפירט צו פארצווייפלונג דווקא איצט? דווקא איצט? ווילסט איך זאל מיך אונטערשרייבן אונטער זינד, וועלכע דו ביסט באגאנגען?

דו ווארפט דאך מיר אונטער דעם ממזר פון זינלאזיקייט, בעת איך האב

זיך אַ לעבן לאַנג געראַנגלט פאַר אַ זין. דו ביסט זיך נוקם אָן מיר, וואָס איך האָב דיך אויסגעליידיקט ווי אַ פאַס, כדי אַנצופילן מיט מיין אייגענעם אינהאַלט! אָט האָט דאָס לעבן זיך פאַרטייעט הינטער די מויערן פאַר דער אימה פון מאַרגן, וואָס וועט נישט זיין ענלעך צו די נעכטנס און אייערנעכטנס.

און איך האָב נישט קיין רעכט דעם מאַרגן אין פנים אַריינצוקוקן? איך, וואָס יאָרן לאַנג האָב איך געהאַלטן צו דעם מאַרגן געווענדט מיינע אויגן? טאָ וואָס וועל איך דיר נאַכגעבן און אויספירן דעם אורטייל איבער מיר דווקא היינט? איך וועל דאָס קאַנען טאָן מאַרגן, ווען איך וועל אויך אין זיין שייך דערזען מיין זיבלאַזיקייט. דורכשיסן זיך דעם מאַרד איז נישט פון די שווערע זאַכן.

בעת בערל האָט ענדגילטיק אַראַפגעלאָזט דעם רעוואָלוער מיט דער דעה אַפצולייגן דעם סך־הכל ביו דעם מאַרגן, אויף וועלכן די וועלט האָט געוואַרט אין פאַרטייעטער אימה, האָט ער געזען אין זיין האַנדלונג אָן אויסדרוק פון קראַפט. אין די נאַענטע שפּעטערע טעג און וואָכן האָט ער נישט איין מאָל געקלאָגט אויף יענער רגע, ווי אויף אַ רגע פון שוואַכקייט.

א בלעטל פון דער עפאָפּע

אויפן וועג שטייט אַ בוים,
שטייט ער איינגעבויגן.
פאַרט אַ ייד קיין ארץ־ישׂראל
מיט פאַרוויינטע אויגן.
גאַט, גאַט, גאַטעניו,
לאַמיר דאַונען מנחה...

ס'אָ שיינער ליגן. ביי קיינעם פון דער חברה זענען די אויגן נישט פאַרוויינט
געווען און קיינער האָט נישט געהאַלטן ביי מינחה דאַונען.
עס איז געווען אַ טרוקן־פרעסטלדיקער, שפעט־האַרבסט־יקער פרימאַרגן
מיט אַ זון, ווי אַ מעשענער טאַץ, גידעריק איבער די פּאַדלאַסיער שייערן. און
די חלוצים אַליין, וואָס זענען נאַכגעגאַנגען נאַכן וואָגן מיט זייער מאַגערן
געפּעק, האָבן אויסגעזען ווי פון מעש אויסגעגאַסן.
די שוואַרצע פעלדער זענען באַדעקט געווען מיט אַ צאַרטן שליייער פון
רעגנבויגנדיק בלישטשענדיקע שפינוועבס־פעדעם, גלייך אַנגעצויגענע, ווי אַ
וועבשטול. אין די שאַטנקאַרבן האָט זיך געגראָט דאָס יונג פּרעסטל, וואָס די
קאַלטע זון האָט זיך געפּוילט אַפּצוראַזירן. און איבערן ווייטן, צעאַקערטן קור־
גאַן האָבן זיך שווער אויפגעוויבן און זענען שווער צוריקגעפּאַלן שוואַרצע
טשאַטעס קראַען, אַזוי ווי מיט דריי טויזנט יאָר צוריק.
חברה חלוצים האָבן געזונגען, ווייל עס האָט זיך געזונגען צום טאַקט
פון די שפּאַנענדיקע פּיס. ווייל דאָס פּרעסטל האָט אַנגעגורט זייערע לענדן
און דאָס שאַרפע ווינטל האָט צעבלאַזן די עקן פון די העל־בלויע פּאַטשיילעכלעך
אויף די העלדזער.
מען האָט אַפּגעגעבן דעם לעצטן צינדז דער פּאַלקסטימלעכקייט און געזונט־

גען א יידיש לידל, פארלאזנדיק דעם גלות מיט זיין רעוואלוציע און קאנטר-
רעוואלוציע, שפאנענדיק צו דער באן, ווו מען האט נאך געהאפט צו פארקאפן
ערטער אין א פראכטוואגאן.

נישט גאר ווייט האט מען געקאנט אנגרייפן מיט דער באן. עס איז פאר-
געשטאנען דורכצושפאנען צו פוס דורך פינלאנד און דורך האלאנד און דורך
נאך און נאך א לאנד. אבער ווער שטעלט זיך דען אפ פאר אזעלכע קלייניקייטן!
אין פאדלאסיע און אין ניישטעטל האבן זיך באפעסטיקט די באלשעוויקעס
און דער לאנגער פלטיאל מיט די שדישע ברעמען האט אין זכות פון זיינע
קינדער געקאנט האדעווען די בערן, אריינקוקן אין זוהר און אפילו אנפירן מיט
די ביכער פון דער ערשטער לאנדווירטשאפטלעכער קאמונע, פונקט ווי פריער
מיטן פאדלאסיער קאאפעראטיוו.

פאדלאסיע איז געווען די ברויטבאזע. דא האבן די שיערן זיך געבראכן
פון ווייץ, די מיל האט געארבעט ביי טאג און ביי נאכט און געגעסן האט מען
דא חלה אין דער וואכן.

א וויארסט צוואנציק פון פאדלאסיע האט אין די זומפן זיך באפעסטיקט
דער לעגענדארישער באראן מיט זיין אנארכיסטישער חבריא. ער האט באשיצט
פון צפון די קליינע באלשעוויסטישע טעריטאריע, אנווארפנדיק א פחד אויף
די ווייס-גווארדייער מיט זיינע אומגעריכטע פארטיזאנישע איבערפאלן. פאד-
לאסיע האט באדארפט צושטעלן אין די זומפן ברויט, פלייש און פוראזש.
דאס וואס ליאסאווע האט איבערגעלעבט אין דעם ערשטן האלבן יאר פון
דער רעוואלוציע, איז נאך נישט געווען די רעוואלוציע אליין, נאר בלויז א
פארשפיל צו איר.

די עכטע רעוואלוציע האט זיך ערשט שפעטער צעוואיעט איבער דער
שטאט אין א מוראדיקער רויט-ווייסער פוגע.
ליאסאווע האט שוין אויפגעהערט צו ציילן, וויפל נייע באלעבאטים זי
האט אלץ געהאט איבער זיך, וויפל מאל זי איז געשליידערט געווארן פון
קאפיטאליזם צו קאמוניזם און צו אנארכיזם און — צוריק.
מען האט געשמועסט, אז דער שילד איבערן האטעל „פאליי-ראיאל“ האט
אויף זיין לינקער זייט א פארטיקע אויפשריפט „רויטער אקטיאבר“ און ווי א
זאך מאכט זיך, דרייט מען גלייך איבער דעם שילד.

און וואס איז דער חילוק: א וויסער שטאב, צי א רויטער?
יעדער שטאב דארף האבן קווארטירן פאר זיינע אפיצירן און א רעסטא-
ראן, ווו אפצוועסן און צו מאכן א כוסע.
האט דער האטעל — די איינציקע געביידע אין ליאסאווע מיט פרעטענויעס

אויף באַקוועמלעכקייטן — שוין באַקומען די חזקה אויף וואָס פאַר אַ שטאַב דאָס זאָל נישט זיין.

און ס'איז אויסגעקומען אַזוי, אַז פאַר דער צייט וואָס די אַלטע הילצערנע שטאַט איז סיסטעמאַטיש חרוב געוואָרן פון שטענדיקן איבערגיין פון האַנט צו האַנט, איז דער האַטעל „פּאַליי-ראַיאַל“ געוואַקסן און געקוואַלן אין דער לענג און אין דער ברייט.

דאָס געשעפט האָט פּראָספּערירט, קיין עין-הרע. עס מאַכט נישט אויס, וואָס פון אַנהייב פון דער רעוואָלוציע איז דער „פּאַליי-ראַיאַל“ שוין איינגע-שטאַנען אין דער פּערטער האַנט, ווייל דעם ערשטן באַלעבאַס האָבן צעשאַסן די ווייסע, דעם צווייטן — די רויטע און דער דריטער איז מיטן לעבן אַנטלאָפּן.

דאָס געשעפט האָט בלויז געוואַנען פון דעם.

איצט, אין דעם סאַמע ברען פון דער רעוואָלוציע, האָט דער „פּאַליי-ראַיאַל“ געהאַט אַ ריזיקע צוגעבויטע גלעזערנע וועראַנדע, וואָס האָט פאַר-נומען אַ האַלבע פּושקין-גאַס. די וועראַנדע פלעגט באַהייצט ווערן מיט צען אייזערנע אייזעלעך, וועלכע האָבן טאַקע דאָ, אויף דער גאַס, גערויכערט מיט זייערע בלעכענע פייקעס.

אַבער ביי דער נאַכט האָט די ריי עלעקטרישע פייערן אין גלעזערנעם זאָל און די מענגע סילועטן אַרום די טישלעך געשאַפּן דעם אימפּאַזאַנטן אייראַ-פעזשן איינדרוק.

נישט אומזיסט איז דער איינטיקער באַלעבאַס פון „פּאַליי-ראַיאַל“ געווען אַ לעוואַנטינער פון קאַנסטאַנטינאָפּאָל און גערעדט פּראָנציוויזיש.

דער איינדרוק איז נאָך מער אימפּאַזאַנט געווען, ווייל ער האָט זיך אויס-געצייכנט אויפן טונקעלן פּאַן. די שטאַט האָט געהאַט אַ שוואַכע דינאַמאַ און פלעגן אַוונטצייט זיך אַנצוינדן די לאַמפּן אין „פּאַליי-ראַיאַל“, אַזוי פלעגן זיי אויסזופּן די גאַנצע עלעקטרישע קראַפט און אין שטאַט פלעגט ווערן חושך. האָט טאַקע די גלעזערנע וועראַנדע העל געגלאַנצט, בעת אין אַלע איבעריקע הייזער האָבן די לעמפלעך אויסגעקוקט ווי רויטע טראַכאַמע-אויגן.

אַבער ליאַסאַווע האָט עס אַנגענומען פאַר ליב. זי איז שוין געווען צו ערגערס צוגעווינט. ליאַסאַווע האָט זיך שוין צוגעווינט צו שטאַרבן אין פאַרצירעוועטע און צעריסענע סקאַרפעטקעס אונטער דער אַלט-פאַרשימלטער שטיינערנער וואַנט הינטערן שלאָס. דאָרט פלעגט מען בירגערס צעשיסן בינט-לעכוויז, ביי יעדער פּאַסיקער געלעגנהייט.

אַ מאל האָבן ביים פייכטן פונדאַמענט פון דער גרינער שטיינערנער

וואָנט זיך געהאָדעוועט פּרעכטיק גרינע קליינע זשאַבקעלעך, ווי פייכטע צאַרטע פּרילינג-בלעטלעך. אָבער זינט די אַלטע וואָנט איז געוואָרן צעפאַקט פון די קוילן און זינט די פייכטקייט ביים פונדאַמענט האָט אָנגעהויבן שטינקען מיט בלוט — האָבן די גרינע זשאַבקעלעך זיך אָפּגעטראָגן.

און פונקט ווי דער האָטעל האָט געהאַט אַ חזקה אויפן שטאַב, אַזוי האָט די וואָנט איבערגענומען די חזקה אויף עקזעקוציעס, סיי ביי די ווייסע, סיי ביי די רויטע.

און סיי די ווייסע, סיי די רויטע האָבן געהאַט די זעלביקע טבע אַראָפּ-צוציען ביים דערשאַסענעם די שטיוול. האָבן די עקזעקוציעס אָנגענומען אַ כאַראַקטער פון אַן אמתן שטיוול-געיעג.

און ליאַסאָווע האָט זיך צו דעם צוגעוויינט און געלעבט. געלעבט אַ לעבן פון הינער אין אַ שטייג, וועלכע ווייסן נישט וועמען און וויפל פון זיי וועט מען מאַרגן פון דער שטייג פאַר די פליגל אַרויסשלעפּן.

און צוריק געשמועסט, אַזוי שטאַרבט מען דען נישט?

ליאַסאָווע האָט זיך צוגעוויינט צו ליגן פאַרטייעט אין די בעטן, אין אַנטוועכץ, גרייט צו לויפן אויף די בוידעמער, אין די קעלערן, אָבער דערווייל זיך צוהערן צו דעם הילכיקן גראַגערן פון די קוילן-וואַרפערס, צו דעם טעמפן מעשענעם געבראַזג פון נאַענט און נענטער אויפפלאַצנדיקע באַמבעס.

און דעריבער האָט טאַקע דער שטאַט עפעס געפעלט, ווען ס'איז מיט אַ מאָל שטיל געוואָרן. דאָס הייסט : נישט אין גאַנצן שטיל, נאָר עס האָט אויפֿ-געהערט די אַנגראַ-שיסעריי און מען האָט נאָר פון צייט צו צייט געשאַסן אין דעטאַל, און דווקא דאָן, ווען אַ מענטש איז פאַרנומען מיט דאגת-חיונה און קאָן זיך נישט אָפּגעבן מיט חשבון-הנפש, וואָס דאָס איז גוט צו טאָן בעת אַ סך באַמבעס פלאַצן.

אין ליאַסאָווע האָבן זיך, ווייזט אויס, אויף אַ לענגערער צייט באַפעסטיקט די ווייסע. האָט דאָן דאָס גאַנצע לעבן זיך קאַנצענטרירט אַרום „פּאַלי-ראַיאַל“. און נישט אַזוי אַרום האָטעל, ווי אַרום דער גרויסער גלעזערנער וועראַגן-דע, וואָס האָט געפּיקעט אויף דער גאַס אַרויס מיט צען בלעכענע קוימענדלעך. אויף דער צווייטער זייט גאַס, אָבער אין באַלויכטענעם שטח פון דער וועראַנדע, שפּאַצירט די ליאַסאָווער לאַיאַלע יוגנט פון ביידע געשלעכטער און שפּירט זיך אַליין יום-טובדיק מיטגערסן פון אַ שטיק אייראַפע. אַט די אומ-היילבאַרע יוגנט, וואָס עס גענדזלט זיך ביי איר באַדאַי אין מיטן ווינטער, באַדאַי אין דער צייט פון אַ קאַנטרעוואַלוציע.

מען שפּאַצירט פאַרלעכווייז ביזן ראַג און צוריק. און אויפן ראַג, נאָך אַלץ

באַלויכטן פון דער וועראַנדע, גלאַצט, אַרױפגעקלעפט אויף די אַלטע פאַר-
אַרדענונגען, אַ נײער געלער פלאַקאַט, אַ שטעקבריוו מיט אַ רײצנדער סומע
3000 רובל צאַרסקע אין צײפערן.

דריי טױזנט רובל באַלױנונג וועט באַקומען דער ערלעכער בירגער פאַר
ברענגען דעם קאַפּ אַדער אַנווייזן דאָס באַהעלטעניש פון דעם געפערלעכן
פאַרברעכער, וואָס באַהאַלט זיך אונטער דעם נאַמען: באַראָן קראַנעבערג.
ליאַסאַווער לאַיאַלע יוגנט כאַפט פאַרבייגייענדיק אַ קוק אויפן פלאַקאַט
און סודעט זיך.

— באַלד וועלן זיי אים כאַפן...

— שיט אים זאַלץ אויפן עק...

— ער ליגט זיי שוין גוט אין די בײנער, נישקשה!

— אַך, דער באַראָן!

דער באַראָן איז געווען דער פאַרבאַרגענער ראַמאַנטישער העלד פון דער
ליאַסאַווער יוגנט. זײער אייגענע לאַיאַליטעט האָבן זיי ווי עס איז פאַרענט-
פערט מיט דעם, וואָס זיי זענען אַלע געווען הונדערט-פראַצענטיקע גאַט-
בעטערס פאַרן באַראָנס לעגענדאַרישער הצלחה. באַזונדערס — די מײדלעך.
דערווייל האָבן די פאַרלעך מאַרשירט פון ראַג צוריק, כדי נישט דורכ-
צולאַזן דעם קאַנצערט, וואָס האָט זיך געריסן אויף דער גאַס אַרויס פון דער
גלעזערנער באַלױכטענער וועראַנדע.

יא, דער לעוואַנטינער פון סטאַמבול האָט אַרײנגעבראַכט אײראָפּע קײן
ליאַסאַווע. ער האָט אײנגעפירט אין רעסטאָראַן אַ קאַנצערט-אַפטיילונג.
דאַרט, אין דעם גלעזערנעם זאַל, האָט זיך פראַדוצירט דער הינקענדיקער
קופלעטיסט און „באַשעפער פון ײדישע טיפן“ — פישקין מיט זײן פאַפולער
לידל, וואָס איז שוין געזונגען געוואָרן פון דער גאַנצער שטאַט.

...חיים-יאַנקל, זאַגט ער, בודיעט קאַמיסאַראַם

אי זשיט אַן בודיעט דווקא וו/קרעמליע...

און דעם רעפריין האָבן מיטגעזונגען אַלע ווייסע גוואַרדיסטן בײ די
טישלעך. פישקינס ציגענע שטימעלע פלעגט פלוצלונג פאַרדעקט ווערן מיט
דעם מעכטיקן בריל פון רוסישע באַסן, ווי מיט אַ שטורעמוינט:

ס'אינטער-נאַציאָ-נאַ-לאַם

וועט פגרון דער לעצטער גוי —

אַי, גוט!

אַחוץ פישקינען פלעגט אויף דער סקריפנדיקער עסטראַדע נאָך אויפ-
טרעטן די זעקספודיקע רוסישע שײנהייט — קאַפריז-מאַרוסינאַ מיט ציגיינער-

ראמאנסן און איר פרויענבאס פלעגט גרילצן ווי אן אַנגעפלאצטע שויב אין אן אויטאָ. די יונגע ווייסע אַפיצירלעך, נאָר וואָס פון קאָדעטן זיך אויסגעפיקט, פלעגן אַרונטערפאלן אונטערן בראַטנדיקן בליק פון דער זעקספודיקער שיינהייט, בלייך ווערן און זיך פאַרזיכטיק אַפרוקן צו די ווייטערע טישלעך. צוריק צו דער עסטראַדע פלעגן זיי ערשט קומען, ווען מאַדעמואַזעל זשאַנעט פלעגט הייבן אירע דאַרע פּיסלעך.

מאַדעמואַזעל זשאַנעט איז געווען אַ פאַרוואַלגערטער שטערן פון אַ פאַר-גאַנגענער עפּאָכע. אָבער אין דעם איז געווען איר רייז, וואָס זי האָט נישט געוואַלט אַלט ווערן.

און דער אַסטמאַטישער פּאַלקאָוויק זאַיקין, אַ מאַנספּערשוין ברייט ווי אַ קרעדענס און אַ העלד פון דריי יידישע פּאַגראַמען, פלעגט זיך צעשמעלצן מיט די אייגעלעך אין דער ריכטונג פון זשאַנעטס שווינדלדיקע שטעקעלעך. — אַך, גאַספּאַדאַ! אַט דאָס איז אייראַפּע! גאַר קיין גוף נישטאַ! סאַמע גייסט. נאָר אַוועקצובלאַזן! טשע—א—עק! נאָך אַ גלעזל פּעפּערמינץ!

פּאַלקאָוויק זאַיקין איז דאָ געווען אַ פּרישער און דערפאַר נאָך געאַכטער מענטש. מען האָט אים אַראַפּגעשיקט אַהער צוליב זיינע פּעיקייטן אַרויסצו-קלאַפּן געפּערלעכע רעוואַלוציאַנערן פון זייער באַהעלטעניש אַרויס. איז ער דאָס טאַקע געווען דער טאַטע פון דעם שטעקבריוו וועגן באַראַן קראַנעבערגן. ער האָט זיך באַרימט, אַז ער וועט דעם באַראַן ליקוידירן אין איינע צען טעג. אָבער צען טעג זענען שוין לאַנג אַריבער פון זיין קומען און דער באַראַן האָט זיך אַלץ גערייצט מיט אים דורך חוצפהדיקע בריוולעך: אַט היינט, אַט מאַרגן קום איך צו אייך צו גאַסט, הער פּאַלקאָוויק!

אַט דער קרעדענסאַרטיקער פּאַלקאָוויק זאַיקין האָט עס געהאַט אַ שוואַכ-קייט צו זשאַנעטס דאַרע שטעקעלעך.

מען האָט אים נישט געקאַנט חושד זיין אין קיין זייטיקע כוונות. ווייל נאָך אַ גרעסערע סימפּאַטיע האָט ער אַרויסגעוויזן צו קאַליע דעם פּייפּער, דער גרעסטער אַטראַקציע פון היגן קאַבאַרעט.

צו דעם פּייפּער האָבן אַלע געסט פון רעסטאָראַן געהאַט אַ באַזונדערע שוואַכקייט. ווייל ערשטנס איז דאָס געווען אַן אמתער מלחמה-העלד מיט געאַרגי-קרייצן. צווייטנס — האָט ער טאַקע געפּייפט ווי אַ קאַנאַריק. — פּאַגיבשי טאַלאַנט! — האָבן די אַפיצירן געזיפּצט איבער אים.

זיי האָבן שוין געוואָסט קאַליעס לעבנס-געשיכטע. געשטאַמט האָט ער פון וויאַטקע. זיין פּאַטער — אַ רוס און די מוטער — אַ כינעזערין. דאָס דערקענט מען באַלד אַן זיינע קרומע אייגעלעך און די

קורץ געשאַרענע, פּעך-שוואַרצע האַר. געענדיקט האָט קאַליאַ דאָס קאַנסער-וואַטאַריום לויטן קלאַס פון פּראָפּעסאָר אָוער און געזאַלט זיין אַ באַרימטער פּידלשפּילער. האָט די מלחמה אים אָפּגעביסן אַנדער־האַלבן פּינגער פון דער לינקער האַנט און אויף אייביק אים צעשיידט מיט זיין פּידעלע. קאַן ער בלויז קאַנצערטירן, פּייפּנדיק אויפן רעכטן פּויסט.

האַט ער אָבער געפּייפט ווי אַ ווירטואַן. ער פּלעגט געבן זיינע פּייף-קאַנצערטן אין באַגלייטונג פון קלאַוויר און אַלטווקע. פון זיינע פּלאַך איינ-געלייגטע ליפּן ביי דער פּויסט פּלעגט מיט דער זעלביקער לייכטקייט אַרויס-טרילערן סיי די רוסישע טשאַטוּשקע, סיי מאַצאַרטס גראַציעז־שפּילנדיקער אַזשור.

און אַז פּאַלקאַוויק זאַיקין האָט צוריקגעקערט פון דעם לעצטן זיגרייכן פּאַגראַם, האָט דער אומגליקלעכער אַרטיסט לכּבוד אים אויסגעפּייפט שובּערטס אַוועק־מאַריאַ. איז דער גאַנצער גלעזערנער זאַל פּאַרציטערט געוואָרן. מען האָט זיך אויפּגעשטעלט פון די טישלעך און אַלע אויגן האָבן זיך אַנגעהאַנגען אַן זיין געזיכט. צום ערשטן מאַל איז די אָפּיצירן אויסגעקומען צו זען, אַז אַ פּנים מיט כינעזישע איינגעקנייטשטע אייגעלעך און אַ פּויסט ביי די פּלאַך־פּייפּנדיקע ליפּן זאַל בילדן אַזאַ טראַגישע מאַסקע. קאַליאַ האָט זיך גערוועזן געוואָרפן מיטן גאַנצן גוף, ווי ער וואָלט געשפּילט אויף אַ פּידל, און אַלע גלידער זיינע וואָלטן מיטגעשפּילט, און פון זיינע ליפּן האָבן זיך טאַקע אַרויסבאַקומען כמעט פּידלטענער.

ווען ער איז ביים ענדע פון דער קאַמפּאַזיציע אַריבער אויף אַ זילבערנעם פּלאַזשאַלעט, כּדי אין דעם פּאַרהאַלטענעם אַטעם פון זאַל אין די דינסטע פּויגלטענער אויסדריקן די טראַגישע אויפלייזונג, האָט זאַיקין נישט אויס-געהאַלטן און אַ וואַיע געטאַן ווי אַ וואַלף.

אין גלעזערנעם זאַל האָבן אויסגעבראַכן אַפּלאַדיסמענטן, ווי דער טינק פון גאַנצן האַטעל וואָלט פּלוצלונג זיך אָפּגעשאַטן. און דער קרעדענס-אַרטי-קער זאַיקין האָט שוין קוים זיין אַסטמאַטישן אַטעם געכאַפט און זיך געשלאָגן מיט ביידע הענט אין זיינע בולטע פּרויענבריסט.

— קאַליאַ! דאָס האַרץ האַסטו מיר איבערגעקערט, קאַליאַ! אַ פּאַדלעץ בין איך, קאַליאַ, אַ פּאַדלעץ! קום אַהער, קאַליאַ! צעקוש זיך מיט מיר! פּאַרן צאַר און פּאַטערלאַנד! לאַמיר אויסטרינקען, קאַליאַ! עי! טשע—א—עק! נאָך אַ פּלעשל פּעפּערמינץ!

— ווי אַ קינד, גאַספּאַדאַ, ווי אַ קליק יתומל וואָלט זיך געבעטן: שלאַגט מיך נישט! פּייניקט מיך נישט! — אַזוי האָט זאַיקין אַ צערודערטער זיך אומ-

געדרייט פון איין אפיציר צום אנדערן און געפרווט פאר זיי פארמולירן זיינע מוזיקאלישע עמאציעס.

ער איז געווען א מביין אויף נגינה, דער קרעדענס-ארטיקער פאלקאָוויק. קאליא איז געוואָרן אַ בן-בית ביי די אפיצירן און נאָכן קאָנצערט פלעגט ער פארברענגען ביי זייערע טישלעך.

ער האָט געוואוסט ווי אַפצושאַצן די אויסצייכענונגען, זיך פאַרהאַלטן באַשיידן, געטרונקען מיט מאַס און פאַר יעדן גלאַז ביר זיי אַפגעצאָלט מיט אַרמענישע אַנעקדאָטן אַדער עפּיזאָדן פון זיינע העלדישע קאַמפּן אויפן פּראָנט. מיט באַשיידענער ווערדע האָט קאליא פאַרטיידיקט זיין פאַליטישן קרעדאַ קעגן די שוואַרצמאהדיקסטע פון זיי. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז קאליא איז אַ ליבעראַל. אָבער אויך דער חטא איז אים פאַרגעבן געוואָרן פאַר זיינע פאַר-דינסטן פאַרן פאַטערלאַנד און פאַר זיין דינען דער קונסט.

אָבער ווי יעדער עכטער רוסישער קינסטלער, איז קאליא געווען אַן אויסגעלונקענע נאַטור, אַ פאַרבאַרגענער מרה-שחורהניק און שיכור. ער פלעגט גאַנץ אַפּט פאַרפאַלן ווערן אויף אַ פאַר טעג און צוריק פלעגט ער קומען אַ צעקנייטשטער, אַן אַרומגעריסענער, מיט צייכנס פון שיכורער התבודדות אונ-טער די אויגן.

און די ווייסע גוואַרדייעס האָבן דאַן פאַר אים געהאַט אַ זיפּץ פון טיפּן מיטגעפיל.

— וואָס, קאליא, ווידער אַן אומעט באַפאַלן? שיק עס צום טייוול! קום בעסער טרינקען, פאַגיבשי טאַלאַנט!

אין יענעם אָונט, ווען ס'איז פאַרלאָפּן דער גרויסער טומל אין זאַל, איז קאליא געזעסן מיט עטלעכע יונגע פּראַפּאַרשטיקעס ביי אַ טישל, אַ ביסל אין דער זייט פון גרויסן שטאַבטיש, וועלכער איז געווען פאַרשטעלט מיט אויסגעליידיקטע פלעשער, ווי מיט אויסגעשאַסענע גראַנאַטן.

קאליא האָט מיט באַגייסטערטן הומאָר דערציילט פאַר די פּראַפּאַרשטיש-קעס וועגן זיינע העלדישע מעשים אויפן פּראָנט און פון צייט צו צייט געכאַפּט אַ קוק צום שטאַבטיש.

כמעט יעדן אָונט פלעגן זיך דאָ באַווייזן נייע פּנימער פון צוקאַמאַנדירטע אַפיצירן אַדער געסט פון שכנישע ווייס-גוואַרדיישע אַפּטיילונגען. אַט צו די נייע פּנימער האָט קאליא געפילט אַן אַרטיסטישע נייעריקייט.

דאָס מאַל האָט אים טיף פאַראינטערעסירט זאַיקינס טעמפּעראַמענטפולער גלעזל-פאַרטנער — אַ מיטלווקסיקער, עלעגאַנטער אַפיציר אין פענסנע און מיט ברייטע, ווערדיקע מאַנירן.

דער אָפּיציר האָט זיך געאַמפּערט מיטן אַסטמאַטישן פּאַלקאָוויק, געפרוּווט אים עפּעס דערווייזן אויף די פינגער, ווי צוויי מאָל צוויי איז פּיר און, ענדלעך, אים איבערצייגט. דערביי האָט דער גאַסט זאָרגלאָז געלאַכט מיט זיין היפש ברייטן ציינישן מויל און מכבד געווען די אָפּיצירן אַרום טיש פון זיין גאַלדע-נעם פּאַרטסיגאַר. דאָן האָט ער געטרונקען מיט זאַיקגען און מיט סאַלאַוויאַון דעם פּאַפּאַרטיקן שטאַבס-קאַפיטאַן אויף ברודערשאַפט. דאָן האָט מען געש-ריבן אַ פּראַטאַקאַל און אַלע האָבן זיך אונטערגעשריבן און סיי דער גאַסט סיי זאַיקין האָבן באַהאַלטן די קאַפּיעס אין קעשענע.

קאַליאַ האָט נאָך געזען ווי סאַלאַוויאַו האָט אַרויסגענומען פון פּאַרטפּעל אַ פעקל אַסיגנאַציעס און גענומען זיי אויסצייילן פּאַרן גאַסט. און יענער האָט מיט אַ ברייטן געלעכטער זאָרגלאָז צעשטעקט די אַסיגנאַציעס אין אַלע קעשענעס. מער האָט שוין קאַליאַ נישט געזען, ווייל די אָפּיצירן, וועלכע האָבן אַרומ-גערינגלט דעם שטאַבטיש, האָבן אַלץ פּאַרשטעלט.

פון דעם בראַנפנטשאַד און בראַנפן-קולות האָט קאַליאַ דערפילט אַ קאַפּ-ווייטיק און ער האָט זיך אויפגעהויבן צו פּאַרלאָזן דעם זאַל. האָבן אַבער די יונגע אָפּיצירן ביים טישל נישט געוואָלט זיך שיידן מיט אים. זאַל ער נאָך עפּעס דערצייילן. אַדער — זאַל ער טרינקען. אַדער...

און זיך אָפּגעשמועסט אויפן ווונק, האָבן זיי גענומען ריטמיש און אין איינעם פאַטשן אין די הענט.

— מיר ווילן הערן קאַליען!

— מיר ווילן הערן קאַליען!

— ביס! — האָט זיך ווי פון שלאָף אויפגעכאַפט אַן אויסגעשטערנטער פליכעוואַטער אָפּיציר, וואָס האָט פּאַרבאַכט מיט דער קאַפּריז-מאַרוסינאַ ביים צווייטן טישל — קאַליאַ, ביס!

און די וואַגיקע שיינהייט האָט מיט איר עלעגאַנטן פּודיקן הענטל אייפער-זיכטיק געפאַטשט איר קאוואַליר איבער די ליפן.

ווען קאַליאַ האָט אָפּגעפייפט זיין ביסנומער איז דער פּרעמדער אָפּיציר שוין נישט געווען ביים שטאַבטיש.

אַבער דאָ האָט זיך אויפגעהויבן אַ פּלוצלונגער טומל. דער אַסטמאַטישער פּאַלקאָוויק האָט זיך געהאַלטן מיט עפּעס אַ צעטעלע און זיך קרעדענסאַרטיק אויסגעדרייט מיט די פלייצעס דאָ צו דעם, דאָ צו יענעם.

— גאַספּאַדאַ! איר פּאַרשטייט דאָ עפּעס? גאַספּאַדאַ?

דאָס צעטעלע איז שוין געגאַנגען פון האַנט צו האַנט און יעדערער וואָס האָט דערין אַריינגעקוקט האָט אויסגעגלאַצט אַ פּאַר אויגן. און אַז עס איז

געקומען צו סאלאויאוו, האט ער פאר כעס א פלאש צעבראכן און אויסגע-
דונערט ווי א הארמאט:

— פארמאכן אלע טירן! נישט ארויסלאזן קיינעם!! ארעסטירן און בא-
זוכן אלע ציווילע!

נו, קיין סך ציווילע אחוץ דעם רעסטאראן-פערסאנאל האבן זיך דא בכלל
נישט געפונען.

זאיקן אליין האט שווער סאפענדיק אוועקגעשפאנט צום טואלעט-צימער
און ער האט זיך אריינגעשטופט אין דער שמאלער טיר זייטיק. א פאר מינוט
שפעטער האט זיך פון דארט דערהערט א שאס. דאס האט זאיקן זיך גענומען
דאס לעבן.

מיט דריי טעג שפעטער איז קאליען געלונגען איבערצושיקן פון טורמע
א צעטעלע צו זינער א חברטע.

ער האט געשריבן:

„דערווייל — קיין ביז, איך זיך מיטן פערסאנאל. נאך נישט אויסגעפארשט.
דער אפיציר, וואס האט אויסגענארט ביי זאיקאנען טויזנט רובל אויפן חשבון פון
דעם, וואס ער קאן כלומרשט אנווייזן דעם באראנס באהעלטעניש, איז טאקע
געווען דער באראן אליין. ווען זאיקן דערשיסט זיך נישט פאר בושא — וואלטן
מיר שוין געווען אויף דער פריי. איצט איז ערגער. אממיינסטן שרעקט מיר,
וואס איך קאן דא נישט פארבן די האר. זיי ווערן רויטער פון טאג צו טאג.
ביים מינדסטן פארדאכט איז — קאפוט, קאליא! נו, איך בין צו דעם גרייט
געווען.“

צו לאנג, ווייזט אויס, האט אנגעהאלטן די אילווע פון שטילקייט אין
ליאסאווע. מיט זאיקינס טויט איז געקומען אן איבערבראך: אן עפידעמיע פון
ארעסטן, מערדערלעכע פייניקונגען, בליץ-שנעלע עקזעקוציעס און שום געריכט.
די ווייסע האבן צוגעגרייט א ברייטן אַנגריף אויף די רויטע און דער ערשטער
קרובן איז געפאלן — די אומבאשיצטע פאדלאסיע מיטן ניישטעטל.

די פאדלאסיער באלשעוויקעס האבן זיך צוריקגעצויגן אין די וועלדער,
נישט וועלנדיק און נישט קאנענדיק אריין מיט די ווייסע פאלקן אין אפענעם
קאמף.

איז די געגנט פארבליבן אן א באלעבאס.

דאן האט א ווארט גענומען דאס אויפגעקומענע דארף באריסאווקע. אין
איינעם מיט די ווייט אפגעלייגטע כווארן. מיטן גאנצן קלאפערגעצייג פון די
פאדלאסיער זומפיקע וועלדער: מיט זעגן, מיט העק און מיט רידל האבן די
פויעררים זיך א לאז געטאן קיין ניישטעטל, ווו עס זענען נאר די עלטערע יידן

פאַרבליבן, די ערשטע פּיאַנערן, וואָס בערל פּאָדלאַסקי האָט זיי מיט צען יאָר צוריק באַזעצט און מיט גרויס מאַטערניש זיי צוגעבונדן צום באַדן.

זענען אָפּהענטיק געבליבן די יידן פון נײַשטעטל, דערזענדיק די טשאַטע הימישע פּויערים, מיט וועלכע מען האָט בשותפות די פעלדער באַאַרבעט — איצט מיט אויפגעריסענע מיילער, מיט העק און רידל אין די הענט.

— זייט איר משוגע געוואָרן? טראַסציאַ וואַשעי מאַטערי!

— דאַיאַש! האָט געשריען דער סאַלדאַט קיריל, וואָס איז די טעג אַהיים געקומען און איצט אַנגעפירט די קאַמאַנדע. ער איז געווען אויפגערייצט פון די אַלע דאַרפישע געשיכטעס וועגן זיין ווייב — די סאַלדאַטקע, וואָס האָט פאַר די פאַר יאָר געלעבט אַ גוטן טאַג מיט אַלע יידן. — דאַיאַש! — האָט ער געשריען און געדרייט ווי אַ כפרה די לאַנגע האַק איבערן קאַפּ.

און די האַק זיינע האָט די ערשטע אַ פלי געטאַן אין אַ יידיש פענצטער און זיך אַריינגעבראַזגעט אין אַ פלישיקן קוויטש.

— דאַיאַש! — האָט שוין אויך דער רויטער לוקיאַן געריטשעט. דער האָט געהאַט טענות, פאַר וואָס מען האָט אים פאַר זיין שיכרות אַרויסגעשטעלט פון הויף.

און באַפאַלן אַ יידן אין מיטן גאַס, האָט ער ווי אַ דרעשמאַשין גענומען פליקן פון אים לעבעדיקע שטיקער.

און דער אַלטער אַרכיפּ מיט די קרומע צוויי פיס, ווי אַ לירע אין לאַפטשעס, האָט אַראַפּגענומען זיין שוואַמענאַרטיקן צילינדערל פון ווייס באַפּראַנדזון אַפּאַס-טאַל-פליך און זיך איבערגעצלמט.

— האַספּאַדי פּאַמאַהי, זאַ לעוואָרוציו!

און ער האָט געלאָסן אוועקגעשפּאַנט מיט דער האַק אין גאַרטל צום ערשטן יידישן גאַניק. אין אַ פאַר מינוט אַרום האָט זיך פון יענעם הויז אויס-געצויגן אַ יללה אין דער לענג פון דער גאַנצער קאַקעטישער גאַס.

— יידן, מען שעכט!

איין העלפט פון שטעטל האָט אַפילו גישט באַוויזן זיך צו פאַרטיידיקן. אין דער צווייטער העלפט האָבן יידן געשלעפט וועגענער פאַר אַ באַריקאַדע. די באַלשעוויקעס האָבן איבערגעלאָזט אַ טעלעפּאָן אין דער שול, וואָס האָט דאָס נײַשטעטל פאַראייניקט מיטן פּאָדליאַסער הויף.

האַט מען אַלאַרמירט די יידן פון פּאָדליאַסיע.

אַבער שוין ביי די ערשטע פאַר שטייפּע גופים מיט פאַרסמאַליעטע בערד, וועלכע האָבן זיך געפלאַנטערט ביי די צעיושעטע פּויערים אונטער די פיס, איז געוואָרן קלאַר פאַר יעדן פון די אַנגרייפער, אַז ס'איז נישטאַ קיין לייכטערע

און פריילעכערע זאך אויף דער וועלט, ווי קיילען יידן. עס איז עפעס ווי א שפיל אין א מלחמה, ווו דו ריזיקירסט מיטן לעבן נישט. גאטס ווונדער! אט האט א באַרד געלעבט און אט קייקלט זי זיך שוין פון גאניק. ווי א בערווענע. האבן די פויערים זייערע אייגענע אויגן נישט געגלייבט, ווען זיי האבן זיך ענדלעך אָנגעשטויסן אויף א ווידערשטאַנד. יידן האבן געשאסן אויף זיי פון הינטער די וועגענער און א צוויי-דריי פויערים זענען שוין אָפגעגאַנגען מיט בלוט אין הויכע „פאָמאַטערעס“. און דאָ האבן זיי די יידן נאָך אַ כישוף אָפגעטאָן: אָנגערייצט אויף זיי בערן.

לעבעדיקע, ריטשענדיקע בערן האבן געטיאָפּקעט אין מיטן גאס מיט אויפֿ-געריסענע ראָזע פּיסקעס און שיקלדיקע רוצחישע אייגעלעך. אַ הויכער ייד מיט מוראדיקע באַרד און ברעמען און מיט צעפאַלטע ציצית האָט מיט אַ דייקשל אָנגעטריבן די בערן אין דער ריכטונג צו דער ערשטער גרופּע פויערים. און אַז די פויערים האבן זיך געלאָזט לויפן אין איין ריכטונג, איז דער ייד מיטן דייקשל זיי פאַרלאָפן דעם וועג. און דער ייד איז געווען נאָך שרעקלעכער פאַר די בערן, וועלכע זענען שוין באַפאַלן די פויערים פון הינטן. קעגן דעם צעבראַכענעם דייקשל אין דעם יידנס דאַרע אייזערנע הענט זענען די העק און לאַפּאַטעס געווען ווי קינדערשפּילכלעך.

און דער ייד האָט געדעקט איבער קעפּ, איבער בייכער: בום! בום! פאַק. — אי—יך! האבן די געשלאָגענע בייכער נאָר באַוויזן אַ שלוקערין צו טאָן, און פויערים האבן געהאַרכזאַם זיך געלייגט אין מיטן גאס און אויסגע-שפיגן די נשמה אָן איבעריקע טענות. פון אַלע גאַניקעס זענען שוין די פויערים געלאָפן אין אַ וויסטער בהלה, פאַרלירנדיק אויפן וועג אַלץ, וואָס זיי האבן מיטגעשלעפּט פון די שטיבער. און די קולות און יללות פון מענטשן, בערן, הינט האבן זיך צוזאַמענגע-קנוילט אין איין אומענדלעכער קוויטשעריי פון געקוילעטע חזרים. ערשט ביים עק פון שטעטל האבן די פויערים זיך אַרומגעזען, אַז זייער מחנה איז נאָך גרויס און אַז קיינער יאָגט זיי נישט נאָך. דער צעשויערטער קיריל איז זיי אַנטקעגן געלאָפן ווי אַ שוואַרצער רוח מיט ווייסע אַרויסגע-זעצטע אויגן.

— צוריק! הינטישע זין! צוריק!

און געטרייסלט אין די הענט צוויי אויפגעהויבענע באַמבעס, וועלכע ער האָט מיטגעשלעפּט פון פּראַנט אַהיים און ביי דער איצטיקער עקספעדיציע זיי געהאַלטן די גאַנצע צייט פאַרשטעקט אין אַ סטויג היי.

האַט זיך באַגייט די רציחה. די פויערים האָבן באַלעבאָטעוועט אין שטעטל אַזוי לאַנג, ביז מען האָט שוין קיין איינציקן יידישן געשריי גישט געהערט. בלויז מיט די אייגענע וואַכעדיקע קולות האָבן די פויערים אַנגעפילט די גאַס, ווי אין אַ מאַרקטאָג.

זיבן און דרייסיק יידישע הרוגים האָבן זיי אויסגעלייגט ווי אין אַ יאַטקע אין מיטן דער גאַס. ביז אַ צענדליק גופים מיט געבונדענע הענט און פיס זענען געווען איבערגעזעגט אויף העלפט. אויך פלטיאלס גוף איז געלעגן אין אַ טעמפּן ווינקל אויף צוויי צעבראָכן, איבערגעזעגט.

גישט ווייט פון פלטיאלן איז געלעגן מיטן בויך אַרויף דער דערשאַסענער בער נבוכדנאצר. נאָך דעם האָט דריי טעג אַנגעהאַלטן אַ טויטע שטילקייט. ווי אַ זיסער שלאָף נאָך אַ פריילעכער חתונה.

אויף דער פערטער נאַכט איז דאָס דאָרף באַריסאָוקע געוואָרן שטיל אַרומגערינגלט פון אַ מענגע רייטער, פון שטוב צו שטוב איז געגאַנגען דער באַראָן מיט עטלעכע באַגלייטער און פון יעדער שטוב אַרויסגעפירט צו צוויי, צו דריי פויערים, ווי פערד פון די שטאַלן.

די פויערים זענען געווען פאַרשלאַפענע, דאָס רוב אין פעלצלעך אויף די בלויזע העמדער און גאַטקעס אַנגעטאַן.

— אַ רידל האַסטו? — האָט דער באַראָן יעדן באַזונדער געפרעגט.

— העי, דערלאַנג נאָר מיין רידל! — האָט דער פויער געשעפטלעך־ וואַכעדיק אַריינגעשריען צו זיין באַבע.

און אַז דער באַראָן האָט אַנגעציילט זיבן און דרייסיק פויערים, האָט ער אַ פייף געטאַן.

אַרומגערינגלט פון דער ענגער קייט רייטער איז דער אַרטעל אין פעלצלע־ לעך און גאַטקעס און מיט די רידלען אויף די אַקסלען שטיל אַרויס פון וואַיע־ דיקן דאָרף. אַ פאַר באַבעס, וואָס זענען נאָכגעלאָפן מיט יללות, האָט מען איינגעשטילט מיט אַ שאַס.

און צום פרימאַרגן איז אין זומפיקן פעלד, אַ מייל פון באַריסאָוקע, אויסגעוואַקסן אַ ברוינער באַרג פריש דורכגעפרוירענע ערד.

דאָס האָבן זיבן און דרייסיק פויערים דורך דער נאַכט אַ גרוב געגראָבן כדי אַריינגעשטויסן און פאַרשאַטן צו ווערן אין אים לעבעדיקערהייט.

שפעטער איז אַ שניי געפאַלן און דעם באַרג ווי דאָס פעלד באַדעקט און דעם שפור פון די רייטער פאַרווישט.

אין דעם זעלביקן טאָג, ווען די ידיעה וועגן די לעבעדיק באַגראַבענע

פויעררים האט דערגרייכט צו ליאסאָווע, האָט מירל פּאָדלאַסקי באַקומען צוגע-
שיקט אַ צעטעלע פון טורמע.

„איך בין שוין אַ פּאַרטיקער. מען האָט שוין אויסגעפּאַרשט ווער דער
געפּאַרבענער פּוקס איז. גענוג האָב איך זיי אָנגעפּייפט. שיק אַ ביסל סם, איך
זאָל קאַנען שטאַרבן ווי אַ מענטש.

זאָל לעבן די רעוואָלוציע! געדענקט אָן שייקען! חברים!“
אין פּאַרלויף פון די אַלע געשעענישן אין און אַרום ליאָסאָווע איז בערל
גאַר געזעסן אין מינסק, ווהיז ער האָט אַראַפּגעבראַכט די געפּערלעך קראַנקע
דאַרעטשקען.

דאָס לויפן אירס קיין ליאָסאָווע איז איר נישט אָפּגעגאַנגען גלאַט.
איצט איז זי געלעגן אין אַ שפּיטאַל און זיך געראַנגלט מיטן טויט.
און בערל האָט זיך אויך געראַנגלט מיט איר טויט און זיך איינגעשפּאַרט
זי אַרויסצורייסן פון זיינע אַרעמס.

די באַצווונגענע אויפן געמויזעכץ

לעאָן ברוינער, דער זייער פראָדוקטיווער שריפטשטעלער, האָט שוין לאַנג נישט געלאָזט הערן וועגן זיך, נישט אין דער ליטעראַטור און נישט אין דער וואַרשעווער פּרעסע. ער האָט, דאַכט זיך, באַשטעטיקט דאָס שפּריכ־וואָרט: ווען עס רעדן די קאַנאַנען, דאַן שוויגן די מוועס.

די מעשה איז, וואָס די וועלט־מלחמה האָט מיטגעשלעפט מיט זיך צווישן אַנדערע מגפות אויך די מגפה פון ספּעקולאַציע. און קיינער האָט זיך נישט געקאַנט אָפּהיטן. און לעאָן ברוינער האָט זיך אויך פון דער מגפה נישט אויס־געהיט, הגם ער האָט געוואָסט פון וועמען ער האָט זיך אָנגעשמעקט מיט דער ספּעקולאַציע־קרענק.

אַשר פּאַדלאַסקי מיט זיין קינדישער בנעימותדיקייט און שעלמעוואַטע אייגעלעך איז דאָס געווען דער בייזער גייסט, וועלכער האָט אים פון ליטע־ראַרישן וועג אַראָפּגעפירט און געמאַכט פאַר אַ סוחר.

איז ער בליץ־שנעל געוואַקסן אין זיין נייער קאַריערע און באַרימט געוואָרן אין געוויסע קרייזן פון גענשע־גאַס, פונקט ווי אַ מאַל ביי די לעזער פון אַ געוויסער צייטונג.

מיט דער באַשיידנקייט פון אַ מענטשן וואָס עס גייט אים דורך טיר און דורך טויער האָט שוין לעאָן באַשלאָסן, אַז ער האָט בכלל איינגעבאַרענע אוניווערסאַלע פעיקייטן, און אַז ווען ער נעמט זיך באַצייטנס נישט צו מיסער, נאָר צו סטראַטעגיע, אַ שטייגער, וואַלט אפשר די מלחמה געהאַט אַן אַנדער אויסגאַנג און רוסלאַנד וואַלט נישט חרוב געוואָרן דורך דער באַלשעוויסטישער רעוואַלוציע.

עס איז שווער געווען צו דערקענען אין ברוינערן די באַשיידענע ליטע־ראַרישע גזע זיינע. און נישט מחמת ער איז שוין געווען צו פיל פאַרריסן ביי זיך, ווי יעדער אויפגעקומענער גביר. פאַרקערט: אויסערלעך האָט ער

פיל איינגעהאלטן פון די אלטע גוטע טראדיציעס, ער האט נישט פארביטן זיין קינסטלערהוט מיט די ברייטע ראנדן אויף אַ שקאַציש ספּאַרטהיטעלע. ער איז פאַרבליבן ביי זיינע לענגלעכע געקרייזלטע האַר, אַנשטאַט צו פאַרלאָזן זיך אַ רויטן קאַרק, ראַזירט „פאַ אמעריקאַנסקו“. און ער האַט אויך נישט פאַרראַטן זיין קורצע באַהעמישע פייקעלע, בעת די ספּעקולאַציע־מאַגנאַטן אַרום אים האָבן געהאַלטן צווישן די מאַסיווע רינגען אויף די מאַסיווע פינגער נאָך מאַסיווערע ציגאַרן. אין די סוחרישע קרייזן האַט מען שטאַלצירט מיט אים, ווי מיט דעם בעסטן ליטעראַט פון אַלע סוחרים, בעת ער האַט געטענהט פאַרקערט, אַז ער איז דער בעסטער סוחר פון אַלע ליטעראַטן. ווי די מעשה זאָל גישט זיין, איז דער ליטעראַט געווען אַ פלוס צו זיין סוחרישן גוטן נאָמען. גענשע־גאס האַט געגלייבט אין אים ווי אין אַ גוטן יידן און געפאַלגט זיינע עצות. אַ מענטש אַ שרייבער נעמט זיך צו מיסחר און עס גייט אים — הלוואי אויף אַלע יידן געזאָגט. מסתמא נעמט ער דאָך אויף די זאָך פּסיכאָלאָגיש.

איז אויף גענשע געוואָרן אַ קולט פאַר פּסיכאָלאָגיע. און לעאַן ברוינער איז געקרוינט געוואָרן פאַרן שטערן־זעער און וועטער־אַנזאָגער אין ספּעקולאַציע.

שטענדיק איז ער געווען אַרומגערינגלט מיט אַ כאַפּטע יונגע איידעמלעך, וועלכע האָבן אים געקוקט אין מויל אַריין און געטשאַטעוועט אויף די פּסיכאָלאָגישע פּערל פון זיינע רייד. מען פלעגט אים אונטערטעניק אונטערטראַגן צוזאַמען מיט אַ שטול אין קאַפּעהויז, מיט אַן אַנגעצונדן שוועבעלע צו זיין פייקע אויך די לעצטע סוחרישע ניס און זען וואָס פאַר אַ מינע ער וועט דערביי מאַכן. פלעגט לעאַן אַ קנייטש טאָן מיט דער פליישיקער נאָז און מאַכן: ע־עט! — איז דער נייער עסק קיין עסק נישט געווען. פלעגט ער אָבער אויסציען זיין אינטעליגענטיש פנים און אויסרופן: אַ־וואָ! — דאָן פלעגט ווערן אַן אויס־כאַפּעניש אויף דער נייער ספּעקולאַציע.

מיט אַלעמען, דאַכט זיך, איז ער געווען אַ גוטער ברודער. צו אַלעמען צוגעלאָזט, די האַנט געדריקט און זיך נאַכגעפּרעגט: ווי גייטס? און דאָך איז געווען אַ דיסטאַנץ צווישן אים מיט דעם גענשער אַרום. עס איז אויסגע־קומען אַזוי, ווי אַלע זענען טויב און ער דאַרף זיי אַריינשרייען אין די אויערן די געוויינלעכסטע זאַכן. און לעאַן האַט זיי אַריינגעשריען אין די אויערן, מעשה אויטאָריטעט, די געוויינלעכסטע זאַכן טאַקע.

— מען דאַרף קויפן אַ צייטונג, דאַרף מען קויפן. איר פאַרשטייט? און מען דאַרף זען, ווי האַלט עס מיטן פּראָגט, דאַרף מען זען. און ווי האַלט עס

מיט דער בערלינער בערזע, דאַרף מען זען. און מיט מאַסקווע. דאָן וועלן מיר שוין זען וואָס מיר האָבן צו טאָן.

— איר פאַרשטייט? — האָבן די איידעמלעך איינער פאַרן אַנדערן אויס-געטייטשט זיין תורה — איר פאַרשטייט? אַ קאַפּ!

שאַרפע מוחות, שפיציקע גמרא-קעפלעך, היצקעפּ שוויצקעפּ, אויסגעציי-כנטע שאַכשפּילער, — פּלעגט זיי נישט איינפאַלן זיך צו באַליידיקן אויף לעאָן ברוינערס דרדקי-טאָן. רופט מיך טיפּש, אַבי לערן מיר אויס מאַכן דעם טאַלער. און ברוינער האָט געלערנט. אין געשעפט, אויף דער גאַס, אין קאַפע און אויף דער בערזע. אין איינע דריי חדשים איז אויסגעוואַקסן אויף גענשע אַ באַזונדער טיפּ סוחרמלעך — ברוינעריסטן, גרויסע מאדימס אויף צו צעגלידערן די פּאָליטיש-עקאָנאָמיש-סטראַטעגישע סיטואַציע און ציען פון איר די געהעריקע ספּעקולאַטיווע קאַנסעקווענצן אויף דער הייסער מינוט. ברוינער איז, אמת, נישט געווען דער איינציקער מענטש פון פרייער פּראַפעסיע, וועלכער איז אַריינגעצויגן געוואָרן אין סוחרישן ווירוואַר. מען האָט נאָך אַנגעזויגן אויף אַ באַרימטן אַקוליסט, אויף צוויי שוחטים און אויף אַ סאַלידן אַפּערע-באַריטאָן, וועלכע זענען אויך געווען געכאַפט אויף דער מעשה. אַבער ווער פון די דאָזיקע האָט דען זוכה געווען צו ווערן אַריינגעשאַצט אין אַ מיליאָן דאַלאַר?

און אַז ברוינער האָט געהערט וווּ זיינע שאַצערס האַלטן שוין, האָט ער נאָר געשמייכלט און זיך די גאַלדענע ברילן פאַרריכט.

— עס פעלט נאָך אַ קאַפיטשקע.

זיין שמייכל האָט מען געקאָנט אויסטייטשן, אַז עס פעלט טאַקע נישט קיין סך צו אַ מיליאָן.

אַבער ווען עס איז געשען, אַז דער אַלמעכטיקער אָשר פּאַדלאַסקי אַליין, איצט שוין אַ האַלבער יורד, האָט זיך אַנגעהויבן צו ווענדן צו אים נאָך עצות און אַנווייזונגען — דאָ האָט שוין ברוינער נישט אויסגעהאַלטן פּאַסאָן און זיך ביטער צעלאַכט:

— אויך דו, ברוטוס, ווער-ווער, אַבער אָשר האָט געמעגט וויסן, אַז קיין דופק איז נישטאָ, אַז ס'איז נאָר אויף אַנצוציען דעם עולם. אַט, עס דרייט זיך, זאָל זיך דרייען, קיין חכם קאָן מען דאָ נישט זיין.

אַט וווּ עס האָט געשטעקט די ליטעראַרישע פּסיכאָלאָגיע! ברוינער האָט גאָר קיין מאַל נישט גענומען ערנסט דאָס מיסחר. דאַרט — האָט ער געטראַכט — וווּ מען קאָן אין דריי חדשים ווערן אַ מיליאָנער, קאָן מען אין אַ פּיל קירצערער צייט ברעכן האַלדו און נאַקן. און דאָס איז טאַקע געווען דער אמתער

מאַטיוו, צוליב וועלכן ער האָט זיך אָפּגעטיילט פון זיין מזלדיקער שותפטע פייגע-פעסיע מונדלאַק, וואָס מיט אירע מיטאַלאָגישע געלטער איז ער צוגע-טראָטן צום געשעפט. ספּעקולירן האָט ער געוואָלט אויף זיין אייגענעם חשבון, נישט אויף אירן. און פייגע-פעסיע, וואָס צוזאַמען מיטן פאַרמעגן איז געקומען די חכמה צו איר, האָט אָנגענומען זיין מאַטיוו פאַר אַ יושרדיקן. זיי זענען געוואָרן אויס שותפים און פאַרבליבן גוטע פריינד. יעדערער האָט געפירט זיינע געשעפטן אויף זיין אייגענעם סיסטעם. ברוינער האָט זיך געוואָרפן מיט שווערע טויזנטער און פייגע-פעסיע האָט געציטערט איבערן גראַשן. ברוינער האָט זיך געוואָרפן מיט פאַרטייעס סחורה, און פייגע-פעסיע האָט געהאַלטן פון נישט פאַרקויפן.

און אַז עס איז געקומען דער קראַך און ברוינער האָט פאַרלאָרן דעם מיליאָן, וועלכן ער האָט קיין מאָל אין זיין האַנט נישט געהאַלטן, האָט עס געמאַכט אַ שטאַרקערן רושם אויף גענשע, ווי אויף אים אַליין.

— געהערט? ברוינער, נעבעך! אַזאַ חכם! וואָס זאָלן מיר שוין זאָגן?

— ווער? ברוינער — אַ חכם? אַ פאַרד, אַ גאַרנישט, אַ בטלן, טויג זיך נישט אַ קאַץ אָן עק צו פאַרבינדן! ווען ער בעט ביי מיר אויף אַ טראַמוויי — אסור אויב איך באַרג אים.

דאָס לעצטע האָט געזאָגט אַן אויפגעקומען איידעמל, אַ געוועזענער ברוינעריסט. נאָר אויב גענשע האָט אַזוי שנעל זיך אָפּגעפאַרטיקט מיט איר נעכטיקן אָפּגאַט. הייסט עס נאָך בכלל נישט, אַז ברוינער איז געווען אַזאַ נאַר.

פאַלנדיק פון פעדעסטאַל, איז ער געפאַלן ווי אַ קאַץ, געבליבן שטיין אויף די פיס. קיין בעל-חוב איז ער קיינעם נישט געבליבן און עטלעכע טויזנט טאַלער האָט ער זיך פון דעסטוועגן געקליגט צו פאַרשטעקן פון זיין אייגענעם סחרישן יצר-הרע.

נישט אמת, אַז ער איז פאַראַליזירט געוואָרן פון עגמת-נפש, ווי מען האָט געשמועסט אויף גענשע. נישט אמת, אַז ער שעמט זיך דאָס פנים צו ווייזן, ווייל ער גייט אין צעריסענע שיד. לעאָן האָט אין יענע טעג אין גאַנצן קיין שיד נישט געטראָגן. געזעסן אין שטובלאַטשן, אין אַ פידושאַמע, ביי אַ שוואַר-צער קאווע און געשמאַק געשריבן זיין לאַנג פאַרלאָזטן ראַמאַן. אַ שרייבעריש אַדערל ווייס גענשע נישט ווי אָפּצושאַצן.

און דערהערט פון דעם אומגליק, וואָס האָט דעם געוועזענעם שותף אירן געטראָפן, האָט פייגע-פעסיע זיך קודם-כל איינגעקלאַמערט מיט ביידע הענט אין דער שטיק סחורה, וואָס צוויי סחורים האָבן געהאַנדלט ביי איר.

— אַוועקט! טשעפעט זיך אָפּ פון מיר! איך פאַרקויף נישט! איך וויל נישט פאַרקויפן, איך וויל נישט לייזן!
האַבן די סוחרים זי אַנגעקוקט ווי חסר-דעה, זענען אַוועק און אַרױפגע-
שיקט צו איר אַנדערע צוויי סוחרים.
און אויך יענע האָבן מיט פאַרבענקטע בליקן זיך געזעגנט מיט דעם
שטיק סחורה אין אירע הענט און מיט די אַלע איבעריקע שטיקער סחורה אויף
אירע פּאַליצעס.

— אַ יידענע אַ ביסל! ליגט אויף דער סחורה ווי אַ קלב אויפן היי;
פרעסט אַליין נישט און לאַזט דעם צווייטן קיין הנאה נישט האָבן.
איז פייגע-פעסיע פון נישט פאַרקויפן — רייך געוואָרן.
פאַר לעאַנען איז די געוועזענע שותפתע זיינע געווען דער בעסטער אַרגו-
מענט, אַז צו מזל דאַרף מען קיין שכל נישט.
מעשה אַלטער גוטער-פריינד פלעגט ער אויך איצט, נאָך דעם קראַך
זיינעם, אַרױפקומען צו פייגע-פעסיען און מיט אמתער אַנטציקונג זיך צוקוקן
צו איר הנהגה.

אירע אַלע חשבונות האָט זי געפירט מיט דער הילף פון אַן אַפגעגריי-
זשעטן סטאַלערישן בלייפעדער אויף די מאַרגינעסן פון דאַרעטשקעס אַ פאַר-
שריבענעם אַריטמעטישן העפט. סיי דעם העפט, סיי דעם בלייפעדער האָט זי
אויסגעגראָבן אין אַ ווינקל ערגעץ פון אירע אַמאָליקע אוצרות. און ס'איז רעכט
געווען, אַז דעם קרעדיט מיטן דעבעט זאָל זי פאַרצייכענען אויף איין זייט
און שפעטער אַליין נישט וויסן, אויף וואָסער וועלט זי איז. אָבער די הצלחה
האָט זיך פון איר נישט אַפגעטאַן.

איצט האָט שוין מיט פייגע-פעסיען זיך אַנטציקט נישט לעאַן דער סוחר,
נאָר לעאַן דער ליטעראַט. און מיט זיין אַנטציקונג איז געשטיגן זיין פאַרווונג-
דערונג.

אַרױפקומענדיק צו איר נאָך אַ לענגערער הפסקה. האָט ער דערזען אַ גאַנצע
איבערקערעניש: פייגע-פעסיע האָט זיך מיטן אייגענעם שכל פאַרגומען אויף
אַ נייעם שניט.

די סחורה איז שוין נישט געווען צעשטעקט איבער אַלע צימערן, נאָר
צעלייגט אויף סאַלידע, דעמבענע פּאַליצעס אין איין גוטן גרויסן צימער —
איר אַמאָליקן עסצימער.

די פּאַדלאַגע איז געווען אויסגעבעט מיט לינאַלעום און פון דער נייער
גלעזערנער טיר פון שכנישן צימער האָט סאַליד אַרױסגעגלאַנצט דער עלעק-
טריש באַלויכטענער פליך פון אַ בוכהאַלטער איבער אַ הויכער קאַנטאַרקע.

פייגע־פעסיע אליין אין א סאלאט־גרינעם, זיידענעם קלייד מיט זשאבאטן, אין ברילן און מיט דער הויכער גרויער פריזור, וואס האט דאס פנים אירס יינגער און פרישער געמאכט, האט מיט א רייכן גערויש געשוועבט פארביי די פאליצעס מעשה פריצטע. און מיט די פאר פראווינצער סוחרים, וועלכע האבן נישט געווסט צי דארפן זיי דא אויסטאן די היטלען, צי נישט, האט פייגע־פעסיע גערעדט מיט א סאלידער, נידעריקער ברוסטשטימע און מיט אַזא זעלבסטווערדע, אַז ס'איז אויסגעקומען, — זי טענהט:

— אַז אַך און וויי איז צו דער וועלט, אַז פייגע־פעסיע די מיוחסת דאַרף זיך פאַרנעמען מיט אייך!

לעאַן האט געווסט, אַז די געוועזענע שותפטע זיינע פאַרמאַגט גענוג פאַב־טאַזיע און אַקטיאַרישע פעיקייטן, כדי זיך איינצוריינדן און אַפּשפּילן עפעס אַ געהויבענע ראַלע. אַבער צו אַזא געהויבענעם עפעקט איז זי נאָך קיין מאַל נישט דערגאַנגען.

— צי שטייט זי נישט אין שידוכים, צו אַל די גוטע יאָר? — האט ער נישט געקאַנט פון איר די אויגן אַפּרייסן.

און פייגע־פעסיע האט ווי געהעריק אַפּגעשאצט זיין פאַרווונדערונג. אַ פאַרוויטלטע און מיט טעמפּעראַמענט און גראַציע, וועלכע ווילן זיך נישט רעכענען מיט יאָרן, האט זי לעאַנען די הענט געדריקט:

— מען מוז מיטגיין מיט דער צייט, מיין פריינד!

אַט די אייגנשאַפט אירע פון הונדערט־פּראָצענטיקער ווייבלעכקייט שוין נישט ביי די יונגע יאָרן האט עס לעאַנס ליטעראַריש האַרץ געפאַנגען, און פייגע־פעסיע האט באַוויזן אַ קונץ, אין וועלכן יינגערע פרויען האבן איר געמעגט מקנא זיין: זי איז געוואָרן אַ העלדין פון לעאַנס געשריבענעם ראַמאַן.

דערצו האט נאָך, אמת, צוגעהאַלפן דער אומבאַגרענעצטער צוטרוי, וואָס זי האט געהאַט צו לעאַנען. אין איר ביטערער איינזאַמקייט האט זי געדאַרפט האַבן פאַר וועמען דאָס האַרץ אויסצוגיסן. און אַז באַשערט איז איר געווען אַ שותף — אַ ליטעראַט, אַ מענטשן־קענער און דערצו נאָך אַן אַנגעזעענער מאַנספאַרשוי, האט דער פרויען־אינסטינקט איר דיקטירט די פולע אַפּנהאַרציקייט פאַר אים. האט זי פאַרטרויט פאַר לעאַנען אַזעלכע סודות פון איר פאַרגאַנגענהייט, וועל־כע זי וואַלט קיין מאַל נישט געוואָגט צו דערציילן סלאָווען אפילו — לעאַנס ווייב. און פייגע־פעסיע האט זיך נישט אַפּגענאַרט. לעאַן איז געווען אַן אויפ־מערקזאַמער און דיסקרעטער פאַרטרוינגסמאַן. נישט קיין באַריידער, חלילה. דערפאַר אַבער איז ער געווען אַ באַשרייבער.

אין ברען פון דער ספּעקולאַציע האט לעאַן, אמת, קיין געברויך פון איר

דערציילונג נישט געמאַכט. ער האָט בכלל נישט געלאָזט אין זיך דעם ליטע-ראַט דעם קאַפּ אויפהייבן. אָבער אין אַ שרייבערס געדעכעניש גייט קיין זאָך נישט פאַרלוירן. לעאָן האָט אָפגעלייגט אירע סודות ביי זיך אין זכרון אויף פּראָצענט. און צו דער צייט, ווען ער האָט זיך ווידער אַוועקגעזעצט ביים שרייבטיש, איז שוין די זאָך געווען ביי אים אויסגעטראָגן. פייגע-פעסיע מיט איר דערציילונג האָט געענדערט די גאַנצע קאַנצעפּציע פון זיין ראַמאַן. זי איז אַריין אין זיין ווערק, ווי אַ זייל פון דער געביידע.

אין דעם ענין פון דער נייער קאַנצעפּציע האָט אויך צוגעהאַלפּן אַשר פּאַדלאַסקי, שוין אַ פּריערדיקער תּושב פון לעאָנס ראַמאַן.

אין פאַרלוף פון גאַר אַ קורצער צייט האָבן פאַר לעאָנס אויגן זיך אָפּגע-שפּילט צוויי פענאַמענאַלע דערשיינונגען: פייגע-פעסיעס פּאַנטאַסטישער אויפ-קום און אַשרס נישט ווייניקער פּאַנטאַסטישע ירידה. שוין צו לאַקנדיק איז געווען דער קאַנטראַסט, אַז לעאָן זאָל אים נישט וועלן אויסנוצן. דאָס איז געווען אַ געטריי צייטבילד. אָבער נישט דאָס איז נאָך אַלץ.

אַשר פּאַדלאַסקיס ירידה האָט געהאַט איר פאַרגעשיכטע אין זיין אַמאָליקער שותפות מיט דעם אומגליקלעכן ביסטריצקי, וועלכער איז שפּעטער אומגעקומען אין דער געפּאַנגענשאַפט. אַזוי גלייך ווי עס האָט זיך פאַרשפּרייט דער קלאַנג וועגן ביסטריצקיס טויט, האָבן די דייטשן זיך אַ נעם געטאָן צו אַשרן. מען האָט געזוכט זיין שייכות צו די אַנאַנימע בריוולעך, מיט וועלכע די דייטשן זענען דאָן פאַרשאַטן געוואָרן. אויף לעאָנען האָט אין יענער צייט געציטערט די הויט, אַז זיין צופעליקע באַגעגעניש מיטן הויפטמאַן פּאַן-ראַאָפּ אויף דער פּראַ-ווינץ זאָל זיך ווי עס איז נישט אַפרופן. לעאָנען האָט מען אָבער צו רו געלאָזט. אויך אַשר האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר גאַט די נשמה שולדיק. אָבער שפּעטער מיט אַ פאַר חדשים האָט מען זיך ווידער אַ נעם געטאָן צו אַשרן. עטלעכע מאָל האָט מען אים אַרעסטירט און יעדעס מאָל האָט ער זיך אויסגעקויפט מיט ריזיקע קויציעס ביז אַ צווייטער אויספאַרשונג. האָבן די קויציעס אַליין שוין אונטערגעבראַכן אַשרס פאַרמעגן. דערצו נאָך האָבן די דייטשן ביי אים אַוועק-גענומען אַ פאַר וויכטיקע קאַנצעסיעס. ער האָט שוין נישט געקענט האַנדלען מיט בערלין.

לעאָן איז אין איין פרט געווען אָבערגלייביק, ער האָט געגלייבט, אַז ביסטריצקיס בייזער גייסט, וועלכער האָט אים פאַרפּאַלגט ביים לעבן, וועט אים נישט לאָזן צו רו אויך נאָך ביסטריצקיס טויט. אָבער ווען ער האָט דערזען, אַז דער בייזער גייסט האָט זיך אַנגעזעצט אויף אַ צווייטן, אויף אַשרן,

איז אים אראפ א שטיין פון הארצן. ביסטריצקיס בייזער גייסט האט זיך געפונען אן אנדער קרבן, און אים, לעאנען, וועט ער שוין לאזן צו רן.

און די רויקע זיכערקייט האט זיך שוין פון לעאנען נישט אפגעטאן אפילו דאן, ווען ער איז שוין טיף אין הארצן איבערצייגט געווען, אז ביסטריצקי איז גארנישט געשטארבן, אז פון א זיכערער באהעלטעניש פירט ער עס אן מיט דער גרויסער מיסטיפיקאציע.

פון דער לעצטער קאנצעפציע, פונקט ווי פון זיין באגעגעניש מיט פאן-ראאפן, האט לעאן געהאלטן פאר גלייכער צו מאכן א שוויג..

אשרס ירידה איז געווען א שנעלע און א פינילעכע. צוזאמען מיט זיין פארמעגן האט ער זיין גאנצע תקיפות פארלארן. און זיין שלום-בית מיט דער שיינער האנקען איז צעשמעטערט געווארן קאטאסטראפאל.

איצט האט אָשר געהאַט איין טעמפע דערקלערונג פאַר אַלע זיינע צרות. אין אַלע זיינע אומגליקן — האָט ער ביטער געטענהט פאַר לעאָנען — איז שולדיק איין־איינציקער מענטש: אידע. זי, אידע, וואָס האָט אים פאַר אַ מענטש געמאַכט, האָט אים נישט געטאַרט אַוועקוואַרפן, נישט געטאַרט! ער וואָלט צום שכל געקומען, ער וואָלט פון האַנקען זיך אָפּגעזאַגט, ער וואָלט געוואָרן גוט און פרום, ווען זי האָט נאָר אַ ביסל מער געדולד פאַר אים — אידע. אָן איר איז ער אַ פאַרפאַלענער.

און אייגנטלעך איז אפשר נישט אַזוי אידע די שולדיקע, ווי ער, דער פעטער בערל, אַז קיין גוטס זאָל ער נישט האָבן: זיין אויפגעקלערטער קאַפּ שטעקט דערביי. ער האָט עס אידען אָנגערעדט צו נעמען גט און אַוועקפאַרן צו אים, צו די באַלשעוויקעס. וואָס דען? אַן אָפּגערעדטע זאָך!

און זיין ביטער האַרץ האָט אָשר אויסגעלאָזט צום פעטער בערל. ער האָט אויסגעגראָבן פון די משפּחה־קעלערן אַלע ווילדע, פּאַנטאַסטישע מעשיות וועגן פעטער בערלס שטורמישער פאַרגאַנגענהייט, ער האָט זיך דערגראָבן צו בערלס יוגנט. בעת ער איז אַנטלאָפּן פון דער היים, האָט ער זיך אומגעוואָלגערט אין אַלע וויסטע לעכער, ווי אַ שיקיינגל, אַ שלאַסעריונג, אַ משורר ביי אַ חזן און וואָס נישט?..

— אַזוי? אַ משורר ביי אַ חזן? — האָט לעאָן צוליב עפעס זיך געוונדערט און אָשרן האָט זיך אַפילו אויסגעוויזן, אַז לעאָן האָט זיך דערפרייט.

פון אָשרן האָט זיך שוין לעאָן געהאַלטן פון דער ווייטן. עס איז אים דערווידער געווען יענעמס כאַראַקטערלאַזע קלעפיקע אָפּהאַרציקייט מיט די צו פיל פאַמיליען־איינצלהייטן.

עס איז אים אויך נישט צום האַרצן געווען, וואָס אָשר באַשולדיקט אידען, פאַר וועלכער ער, לעאָן, האָט געפילט דעם טיפּסטן רעספעקט. און ווען לעאָן האָט זיך אַוועקגעזעצט איבערבויען זיין ווערק, האָט ער געהאַט דעם פעסטן באַשלוס אָפּצוראַטעווען אידעס כבוד. דאָ איז עס אים אַנטקעגנגעקומען זיין נייע קאַנצעפּציע. פייגע־פעסיעס דערציילונג וועגן איר פאַרגאַנגענהייט — אַ דערציילונג, אין וועלכער קיין זייטיקע מענטשן האָט זי, חלילה, נישט אָנגערופן ביי די נעמען — האָט ער אויף זיין אייגענער קינסטלערישער אחריות פאַרבונדן מיטן פעטער בערל און זיין יוגנט.

דאָס איז געווען אַ צופעליקער גליקלעכער צוזאַמענטרעף, וועלכער האָט געשאפן די אילוזיע פון וואַרשיינלעכקייט.

פייגע־פעסיע די חזנטע האָט דעם העלד פון איר ראַמאַן אָנגערופן בעריש. און בערל פּאָדלאַסקי איז אַ מאָל געווען אַ משורר ביי אַ חזן.

אַזאַ מזל האָבן שוין צוויי מינים מענטשן אויף דער וועלט: ליטעראַטן און מעקלער. פאַרטאָן אין פרעמדע עסקים, פאַרגאַכלעסיקן זיי זייערע אייגענע. פאַר דער צייט וואָס לעאָן האָט בהדרגהדיק איבערגעבויט זיין ראַמאַן האָט אין זיין אייגענער וויוונג זיך איינגעבירגערט עפעס אַ געוויסיקער מאַנס־פאַרשין מיט גלאַט ראַזירטע ראַזע בעקעלעך און אַ פירקאַנטיק שאַקאַלאַד־בערל צו דער גאַמבע צוגעקלעפט.

געווען איז עס סלאָוועס אַמאַליקער פאַרטיי־חבר שמואל. פאַרשוונדן אין דער מלחמה־צייט פון וואַרשעווער האַריזאָנט, איז ער איצט אַראַפּגעקומען פון אויסלאַנד מיט אַ פאַרטיקן דאַקטער־טיטל, וועלכער האָט ביי שמואלט נאַטירלעכער פוילקייט באַדאַרפט אים אַליין, סיידן, אַריינפליען אין קעשענע. אָבער אַחוץ דעם דאַקטער־טיטל האָט ער נאָך עפעס פאַרמאַנט. ער איז אַראַפּגעקומען פון אויסלאַנד אַלס פאַרטרוינגס־מאַן פון עפעס אַ גרויסן הילפּס־קאַמיטעט.

און בלויז סלאָווע האָט די זכיה געהאַט צו רופן אים חבריש ביים נאַמען, וואָס זי האָט טאַקע געטאָן מיט אַ פרומער כוונה און פלעגט זיך צניעותדיק פאַרוויטלען דערביי.

פאַר סלאָוועס מאַן האָט ער זיך פאַרגעשטעלט מיט קאַרעקטער זעלבסט־ווערדע.

— דאַקטער אויערבאַך.

אויערבאַך איז אויערבאַך. דער נאַמען איז געבליבן שטעקן לעאָנען אין

אין אויער, אבער אריינגעטאן אין זיין ראמאן, האט ער תחילת דעם נייעם מענטשן אויף זיין האריזאנט כמעט נישט באמערקט.

ער האט אנגעהויבן צו באמערקן דעם גאסט נישט דאן, ווען יענער האט זיך ארומגעדרייט איבער די צימערן, באטאפנדיק און באטראכטנדיק יעדע קלייניקייט, און אויך נישט דאן, ווען יענער האט זיך געוואלגערט אויף זיין, לעאנס, אטאמאנע אין קארעקט ריינע סקארפעטן, נאך דווקא דאן, ווען דאך טער אויערבאך האט אויסגעפעלט אין דער ווינונג. ווייל צוזאמען מיט אים האט שטענדיק אויסגעפעלט סלאווע, סלאווע די באלעבאסטע און סלאווע די מוטער פון לעאנס אכט-חדשימדיק מיידעלע.

און געשען פלעגט עס הויפטזעכלעך אין די אונטן, ווען דער ראמאניסט, אוועקגעריסן פון זיין שעפערישער ארבעט, האט אליין געמוזט פארוויגן און איינשלעפערן דאס קינד.

דאן פלעגט לעאן זיך צעזינגען איבער זאכן, וועלכע זענען גאנץ ווייט געווען פון זיין טעמע. ער האט עס געטאן מיט א פילאסאפישער רוניקייט. — פארפאלן, מירעלע! די וועלט וועלן מיר ביידע נישט איבערמאכן. שלאף איין, שלאף איין, מיין קינד! מיט דער צייט וועסטו פארשטיין, אז די מאמע דיינע איז נישט ערגער, נישט בעסער פאר אלע פרויען. און אז דו וועסט אויסוואקסן א גרויסע, וועסטו גיין אין אירע וועגן. שלאף איין, מיין קינד, שלאף איין. אז עס מאכט זיך נישט ווי עס ווילט זיך, מוז זיך וועלן ווי עס מאכט זיך. אויף אונדזער לשון הייסט עס: רעזיגנאציע. געדענקזשע מיין שיין מיידעלע: רע—זיג—נאציע...

צוליב א פיין ווערטל: רעזיגנאציע, האט לעאן זיך באפריינדעט מיטן דאקטער אויערבאך — זיין ווייבס פריינד.

אט דער דאקטער מיט די לידיקע הענט האט נישט נאך א טבע געהאט ארומצוטאפן אלץ, אויף וואס ער פלעגט ווענדן זיין אויפמערקזאמקייט. ער האט זיך אויך אפט געטאפט פארן אייגן צוגעקלעפטן בערדל, ווי צו זען, צי עס האלט זיך נאך אויף דער גלאטער גאמבע.

דערביי האט ער מיט א גאנץ נארישעוואטן אויסדרוק ארויסגעזאגט גאר נישט קיין נארישע געדאנקען. ער האט געהאט א שוואכקייט צו הויכע דיסקורסיעס, ווי יעדער געוועזענער פארטייזשער לייב. פלעגן די ליפן זיינע פעט זיך צעגלאנצן, און שעמעוודיק-מיידלש האט געגלאנצט דאס הויקערל אויף דער דינער נאז. און דאס גאנצע פנים זיינס, גוט אויסגעבעט און גלאט ראזירט, האט באקומען דעם אבליק פון אן אפגעפוצטן ראזן עפל אין שויפענצטער. און אזא אייגנשאפט האט נאך פארמאגט דער דאקטער אויערבאך: ער

פלעגט נישט פאַרטראַגן עמעצנס צו שטאַרקן בליק. אין אַזאָ פּאַל פּלעגט דאָס פנים זיינס אָנהייבן אַ געראַנגל מיט זיך אַליין, כדי נישט אָפּצושפּיגלען דעם אויסדרוק פון יענעם מענטשן, וואָס האָט אים שאַרף אָנגעקוקט. און דער סוף פּלעגט זיין, אַז ער פּלעגט יאָ אָפּשפּיגלען, אָנהייבנדיק פון אַ שמיכל און געענדיקט מיטן אויסדרוק פון צייגווייטיק.

און מערקווערדיק: ביי דער גאַנצער אויסערלעכער כאַראַקטערלאַזיקייט פּלעגט ער אין געשפּרעך אָנהאַלטן אַ פעסטן אומאָפּהענגיקן טאָן. לעאָן האָט זיך דערקונדיקט אין דעם, ווען ער האָט דעם דאָקטער אוי-ערבאַך געמאַכט פאַר אַ קריטיקער איבער זיין ראַמאַן. ער האָט פאַרשלעפט זיין ווייבס פּריינד צו זיך אין קאַבינעט און אים איבערגעלעזן אייניקע קאַפיטלעך.

דער דאָקטער האָט געהערט גערוועזן און אויפּמערקזאַם. אייניקע מאַל געביטן די פּאָזיציע אין פּאַטעל, זיך געטאַפט פאַרן בערדל און לעאַנען, ווען ער פּלעגט וואַרפן אַ בליק אויף אים, האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דער דאָקטער שפּיגלט אָפּ דעם אויסדרוק דאָ פון דעם, דאָ פון יענעם העלד פון ראַמאַן. ענדלעך האָט דער דאָקטער גענומען אַ וואַרט. אויסמיידנדיק לעאַנס בליק האָט ער קודם-כל אונטערגעשטראַכן, אַז פון דעם געלייענטן לאַזט זיך אַרויס-פילן דעם אויטאָרס טיפע גלייכגילטיקייט צו זיינע העלדן. און דאָס איז אַ חיסרון. לעאָן האָט אין דער באַמערקונג זיך אָנגעכאַפט מיט ביידע הענט.

— דאָס איז העכסט וואַרשיינלעך, דאָקטער, העכסט וואַרשיינלעך. איך בין אין די מענטשן נישט איבעריק שטאַרק פּאַרליבט. איך האָב, אמת, ליב מענטשן טעטיקע, מיט אַ ציל, מיט אַ אידעע אין לעבן. מען דאַרף אָבער אונטערשיידן, דאָקטער. מענטשן מיט אַ אידעע זענען נאָך ווייט נישט קיין אידעאַלע מענטשן. דער אידעאַלסטער מענטש — יענער איז גאָר אַ שטילער צדיק. פאַר זיינע אויגן מעג די וועלט אונטערגיין, וועט ער צו איר קיין האַנט נישט צולייגן. מענטשן אידעאַלע האָבן קיין ווילן נישט איבערצובויען די וועלט, כדי נישט קאַליע צו מאַכן איר אַזוי אויך שלעכטן מעכאַניזם. מענטשן מיט אַן אידעע האָבן נישט מורא פאַר קיין פעלערן און זיי באַגייען זיי טאַקע. ס'איז אַ פאַרכישופּטער קריין, דאָקטער. עס איז דעריבער שווער צו זיין פאַר-ליבט אין מענטשן.

אָבער דער דאָקטער אויערבאַך האָט צו נאַענט צום האַרצן גענומען די אומיושרדיקייט פון לעאַנס קלאַסיפיקאַציע. ער האָט זיך גענומען פאַרטיידיקן די אידעאַלע מענטשן, ווי אַן אייגענע משפּחה-אָנגעלעגנהייט. ער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין אַ גרינטלעכן פּסיכאָנאָליז.

און סלאווע איז, בעתן לעזן, אין דער היים נישט געווען. זי איז אנגעקומען שוין בעת דער העפטיקער דיסקוסיע אין פארמאכטן קאבינעט. איז איר בליק געבליבן הענגען אויף דער אומרחמנותדיק-פארמאכטער טיר און דאס הארץ איז איר אראפגעפאלן אין איינעם מיט די הענטשקעס אויף דער פאדלאגע. זי האט שוין לאנג געשפירט, אז לעאן וועט איין מאל פאר אלע מאל וועלן קלאר מאכן די לאגע פון א דריטן דערוואקסענע מענטשן אין הויז. פאר אירע אויגן האט זיך איר געשטעלט די שוועסטער די מארטירערין — באסיע — און איר באלויכטן איר אייגענעם מארטירער-וועג.

יא, זי האט זיך געגרייט, סלאווע, זי האט זיך געגרייט און זי איז נאך אלץ נישט גרייט געווען. לעאן איז א מענטש אן אומדערטרעגלעכער. נו, וואס וואלט אים געארט — גאט אין הימל! — ווען ער לייגט אפ דעם ביטערן שמועס אויף א צווייטן מאל, ווען ער וויל נישט לייזן די הארבע פראגע איצט, אין אזא ענגער צייט, ווען זי איז לחלוטין נישט צוגעגרייט און ווען עס קאנען גיין לאיבד די צוויי בילעטן פאר איר מיט שמואלן אין טעאטער?

זענען נאך דא אויף דער וועלט אזעלכע ענגהארציקע עגאיסטן, ווי די ליטעראטן זענען? סלאווע איז געשטאנען פאר דער צוגעמאכטער טיר און דערהערט פון דארט שמואלס העפטיקע ווערטער וועגן אידעאלע מענטשן, האט זי אויפגעציטערט מיט די רונדע אקסלען, רויט געווארן און זיך געלאזט שוועבן ארום טיש מיט א געפיל פון אומפארמיידלעכער קאטאסטראפע. פון עסצימער איז זי געלאפן אין קיך און פון קיך — צוריק און געבליבן איז זי ענדלעך שטיין, ווי אין א באהעלטעניש, אין קליינעם גלעזערנעם קארדאר, צווישן קיך און עסצימער.

און דאן איז עס, אייגנטלעך, געשען. דער העפטיקער שמועס אין קאבי-נעט האט זיך איינגעשטילט. און סלאווען האט זיך געדאכט, אז אייביק זויערט די שטילקייט.

דאן האט זיך אויפגעפראלט די טיר פון קאבינעט און ביידע מאנספאר-שויען האבן זיך אריינגעריסן אין עסצימער. ווי א סלופ איז סלאווע געבליבן שטיין, ווען זי האט דערזען דעם מאן אירן מיט שמואלן פרידלעך געארעמטע.

ביים דאקטער האט דאס פנים געגלאנצט ווי אן אפגעפוצטער עפל, און סלאווען האט זיך אויסגעוויזן, אז דאס האט אפאלא זיך צוגעקלעפט א בערדל. און לעאן האט געגלאנצט מיט די אפגעפוצטע ברילן און זיינע לענגלעכע אויף צוריק פארקעמטע געקרייזלטע האר האבן אויפגעדעקט זיין שטערן פון א תלמיד-חכם.

און סלאָווע, פון איר גלעזערנער באַהעלטעניש, האָט אין דעם אויגנבליק
נישט געוואוסט, צי האָט זי דאָס רעכט צו פילן זיך גליקלעך.
„אַזעלכע צוויי אינטעליגענטע מאַנספאַרשוינען! זי וועט דאָך צווישן
זיי בטל ווערן!“
און צוזאַמען מיט איר גרויס גליק האָט זי אויך דערפילט אַ שטאַך פון
אייערזוכט אויף זייער פלוצלונגער פריינדשאַפט.
און שפאַצירנדיק פריינדלעך געאַרעמט אַרום עסטיש, וואָס איז נאָך נישט
געדעקט געווען צו מיטיק, האָט דער דאַקטער לעאַנען געפרעגט:
— ווי אַזוי זשע וועט איר דעם ראַמאַן אַ נאַמען געבן?
— וועגן דעם, זעט איר, טראַכט איך טאַקע. איך מיין אים אַנרופן: די
באַצווונגענע אויפן געמויזעכץ.
— הם... די באַצווונגענע... אויפן געמויזעכץ. ויכבשוה באדו מיינט דער
פּסוק?
— אַט, אַט... איך זע, אַז איר פאַרשטייט.
און דער שריפטשטעלער האָט דעם נייעם פריינד זיינעם געקלאַפט איבער
דער אויסגעבעטער פלייצע.

לעפן העלפט בויען די מלוכה

ווען נאך עטלעכע חדשים אומדערמידלעכער ארבעט איז דער ראמאניסט
ענדלעך ארויסגעקראכן פון טיגטער, זענען די חושים זיינע שוין געווען אפגע-
ווינט פון דער לעבעדיקער וועלט.

פון א גוט באשריבענעם הייסן תמוז-טאג האט נאך קיינער נישט אנגע-
הויבן שוויצן, און פון א גוט געמאלטן הארבסטיקן רעגן-וועטער האט נאך
קיינעם נישט דורכגענעצט די שיד.

פאר א שריפטשטעלער איז דאס א מעלה: זיך אפגעוויינען פון דער
אלטער אפגעריבענער וועלט. מען קאן זי שפעטער אויפנעמען ווי א שפאגל-נייע.
האט שוין אבער אזא טבע דאס פארטינטלטע פאפיר, אז עס עסט זיך איין
אין דער נשמה. פארלאזן דאס אייגענע ארט ביים שרייבטיש, האט לעפן
שפעטער די גאנצע וועלט אויפגענומען ווי אן אנגעשריבן בוך, ווי א ליטע-
רארישע דערשיינונג און דווקא פון דעם שטארק הנאה געהאט.

ער איז געווען ליטעראריש אנטציקט און בארוישט און פארכלינעט פון
דעם הויז און מוזיק אויף די ווארשעווער גאסן. עס האט זיך אים אויסגעוויזן,
אז ווארשע האט זיך אויסגעבעט א געלעגער אין קלינגענדיקע פערזן.

די פעברואר-זון האט א תל געמאכט פון דער גאנצער טאנדעטער ווינטער-
דעקאראציע. פון די דעכער האבן אראפגעציטערט ביז צום שאטן אויף דער
גאס געפלאכטענע בריליאנטענע שנורון, און דער אלט-זילבערנער, לאנג-שפי-
צנדיקער אשור אויף אלע קארניזן האט דא און דארט זיך אפגעריסן און
זיך געבראכן מיט א דין-גלעזערנעם געבראזג. א האלבע גאס איז פארשיכורט
געווען פון איר אייגענעם נאסן זונגלאץ און די צוזאמענגעקערטע קופעס שניי-
האבן זיך פארמאסקירט אונטערן מאנטל פון אמתער פינצטערער בלאטע.

צו דער שפיל פון דער נאטור האט מיטגעהאלפן די שפיל פון דער מענטש-
הייט. אויף אלע ווארשעווער באלקאנען האבן זיך צעבליט ווייס-רויטע פענער.

אויף די אַרויסגעהאַנגענע טעפעכער האָט זיך צעשפּרייט אַ ווייסער אַדלער, אויף יעדן טעפעך מיט אַן אַנדער געשטאַלט. ער האָט זיך געקנייטשט ווי אַ לעבעדיקער — דער אַדלער, געוואָרן דאָ ברייטער, דאָ לענגער, ווי געוואַקסן און זיך איינגעשרומפן צום טאַקט פון דער אומאויפהערלעכער מוזיק.

האַט לעאַנען פאַר די אויגן געשווינדלט און דער קאַפּ האָט זיך אים פאַר-דרייט פון זון און פון ווייס-רויט. און די אַרקעסטער-קלאַנגען האָבן פון ביידע זייטן אים אונטערגעכאַפט אונטער איין אַרעם און אונטערן אַנדערן און געהאַלפן אַריבערשוועבן די בלענדיקע גאַס. לעאַן האָט זיך דערפילט היימיש מיטן פּוילישן פּאַלקסהימען.

אַז די פּוילישע מלוכה ווערט צוריק אויפגעבויט — דאָס האָט ער שוין לאַנג געהערט פון די צייטונגען. אָבער איצט האָט ער מיט זיינע אייגענע אויגן אַריינגעקוקט אין דער נייער בלאַט פון דער פּוילישער געשיכטע. און געשריבן האָט די בלאַט געשיכטע אַ פּאַעט און געשריבן זי אין קלינגענדיקע ראַמאַנטישע פּערזן.

אויף קראַקאַווער פּאַרשטאַט, איבער דער שטוינענדיקער מאַסע אָפּגע-דעקטע קעפּ, איז אויף די ברייטע וועלן פון פּאַלקסהימען לאַנגזאַם געשווומען אַן אַליי פון פּאַנטאַסטישע זעגלען, אַן אומענדלעכע ריי פון מיטל-עלטערלעכע צעכנ-פּאַנען. די כּל-המינים הייליקע, געשטיקטע אין גאַלד און באַצירטע מיט לאַטיי-נישע פּסוקים האָבן זיך לאַנגזאַם-ברכהדיק געוויגט איבערן המון. און אין איין גוס מיט זיי זענען מיטגעשווומען מיט זייער פּאַרלאַשענער רויטקייט, ווי צוואַ-מענגעלייגטע פּויפּסטלעכע באַלדאַכניגען די ריזיקע פּאַנען פון פ. פ. ס.

האַט שוין דאָס בילד אַליין, ווי אַן אומגעריכטער פייערלעכער אַקאַרד, זיך אָפּגערופן אויף לעאַנס באַרוישט געמיט.

ער האָט אָנגעקוקט די באַצירטע באַלקאַנען, אָנגעשפיקעוועטע מיט מענ-טשן, אַון עס האָט זיך אים געוואַלט אַרויפשרייען צו זיי:

— מענטשן-בירגער! קומט אַראָפּ צום המון! זייט נישט אָפּגעשיידט פון

אים! זייט נישט קיין צושויער!

ער אַליין איז שוין זיכער נישט געווען קיין צושויער. דאָס האַרץ האָט אים געטראָגן איבער אַ ניי-אויפגעריסענעם קוואַל פון פּאַטריאַטיש-ליטעראַרישער ראַמאַנטיק אין איינעם מיט די פּאַנען פון מיטל-עלטער און פון פ. פ. ס.

פאַרביי זיינע אויגן האָט דעפילירט די אויפגעקומענע פּוילישע מלוכה, דעמאַנסטרירנדיק דעם בלויען פּויגל פון פּאַלקסאיינהייט און בורגפרידן.

גרוע אַריסטאָקראַטן און לאַנדמאַגנאַטן אין צילינדערס, צעכנ-מיסטערס מיט טראַדיציאָנעלע לאַנגע וואַנצעס — אין צילינדערס, קאַטוילישע גלחים

מיט סאלידע אקטיארישע פנימער, ארמענישע גייסטלעכע מיט שווארצע בריי-טע בערד, יידישע רבנים — און עקזאטישער עפעקט — מיט זילבער-ווייסע כערד און פאות און אין ריזיקע שטריימלעך. און נאך די רבנים — פייערלעשער אין די היימישע בלישטשענדיקע העלמען און נאך די פייערלעשער — שווימער און נאך די שווימער קעמפער: די פוילישע סאציאליסטן אין מאצעוויזשעס.

לעאָן האָט שוין געזען דעם גס ווי דורך צעבראָכענע ברילן. אַלץ האָט זיך אים געטאַפלט פאַר די אויגן.

— וואָס וויינסטו, לעאָן?

— האָ?

סלאָווע האָט צאָרט און נישט דרייסט איר האַנט אויף זיינער אַרױפגע-לייגט. זי איז געשטאַנען פאַר אים ענג געאַרעמט מיט איר באַגלייטער דעם דאַקטער אויערבאַך. דער דאַקטער האָט מיטגעטראָגן אַ מינע, ווי ער וואָלט געבלאַזן אין אַ טראַמפּייט. מעגלעך, אַז דאָס האָט ער אָפּגעשפּיגלט דעם אויסדרוק פון אַ דערבייקן אַרקעסטער.

— וואָס וויינסטו, לעאָן? — האָט זי אים איבערגעפרעגט אומעטיק פאַרשולדיקט.

— איך ווין, מיין טיערע, איך ווין, וואָס דער גרויסער וויספּיאַנסקי איז געשטאַרבן פאַר דער צייט. ער האָט עס געדאַרפט מיט זיינע אויגן צוזען. אַי, וואָלט עס געווען אַ פּאַעמע!

סלאָווע האָט אים געשאַנקען אַ צאַפּלדיקן בליק פון צאַרטן מיטגעפיל און אַ זיפּץ געטאַן.

— גוט וואָס מיר האָבן זיך דאָ געטראָפּן, לעאָן.

— אַוודאי איז גוט.

און נאַענט לעבן זיי זענען געשטאַנען צוויי אַלטיטשקע פוילישע פרויען, צוויי אַלטע מוטערס, ווי פון וויספּיאַנסקיס אַ סצענע אַראָפּגענומען. זיי האָבן זיך געהאַלטן שטייף צוזאַמען, ווי צונויפגעקלעפט, ביידע אין שוואַרצן, ביידע ציכטיק אַרעמע און זיי האָבן אויך געוויינט. אין די אַלטע ווייבערישע הערצער האָט זיך ווי ראָסט איינגעגעסן די פאַרעלטערטע גלות-שרעק און די פאַרטערטע אויגן האָבן צעשראַקן, אַז צוטרוי געקוקט אויף פוילנס אויפקום. זיי האָבן נישט געגלייבט, אַז עס זאָל אָפּגיין גלאַט, אַז צער, אַז קאַטאַסטראָפּעס.

און דער דאַקטער אויערבאַך האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר אַ ווייניק פּיינ-פילנדיקן מענטש. דווקא איצט איז אים איינגעפאַלן צו ווענדן זיך צו לעאָנען:
— איר ווייסט, ברוינער, איך טראַכט אַלץ וועגן דעם העלד אייערן, קיווע

ווינשטיין. עפעס אַזאָ פּלוצלונגע ירידה פון זיין סוחרישער גדולה אַראָפּ. אומ-
גלייבלעך.

— איך וועל אייך ווען עס איז באַקאַנען מיטן פּראָטאַטיפּ — האָט לעאַן
קורץ געענטפּערט, כדי איבערצורייסן דעם פּראָזאַזשן שמועס.
— וועגן וועמען רעדסטו דאָס, לעאַן? — האָט סלאָווע צערטלעך-אומעטיק
געפּרעגט.

און לעאַנען איז געוואָרן נישט אַנגענעם, וואָס זיין פּרוי קוקט אויף אים
מיט אַזעלכע בלישטשענדיקע רחמנות-אויגן.
— איך רעד וועגן אַשרן, מיין טיערע.
— אַ-אַ!

און זיינע טרערן האָט זי אַוודאי אויך פאַלש אויסגעטייטשט.

דער עולם, וואָס איז געשטאַנען אין דרייפאַכע שפּאַלערן אויפן טראַטואַר
און געשלאָסן האַנט אין האַנט, געהאַלטן די אַרדענונג אין דער נייער מלוכה —
אַט דער עולם האָט אין איין אַרט פּלוצלונג אַ פּראָל געגעבן אויף צוריק אין
ברויס איילעניש. ס'איז געוואָרן אַ שטופּעניש, אַ יאַגעניש, אַ קוויטשעריי. לעאַן
איז געוואָרן אַוועקגעשטויסן פון זיין אַרט אין איינעם מיט די צוויי פּוילישע
אַלטע מוטערס.

עמעץ איז פאַרבייגעלאָפּן. עמעצן האָט מען נאַכגעיאָגט. און די צוויי
מוטערס זענען געשטאַנען אין מיטן ווירוואַר, איינע דער אַנדערער אויפן האַלדז
געפּאַלן און יאַמערלעך געוויינט. עס איז געשען דאָס, פאַר וואָס זייערע גלות-
הערצער האָבן די גאַנצע צייט געציטערט. עס איז פאַרשטערט געוואָרן די פּרייד.
די פּראָצעסיע פון די פענער איז אַנגעגאַנגען אין דעם זעלביקן טעמפּ
ווי פּריער. די אַרקעסטערס האָבן אויף קיין רגע נישט איבערגעריסן דאָס שפּילן.
די גאַנצע מהומה איז געווען אַ לאַקאַלע געשעעניש אויף אַ ווינקל גאַס.
זי איז אויסגעבראַכן צוליב אַ פּרעכן קעשענע-גנב, וועלכער איז געקומען
צו דער פייערונג מאַכן געשעפט. מענטשן האָבן מיט זייערע אויגן געזען ווי
דער גנב איז געלאָפּן, ווי מען האָט אים געכאַפט און אַוועקגעפירט. און דאָך
האַבן זיי שוין געגלייבט נישט די אויגן זייערע, נאָר די צוויי הילפּלאַז צעיאַ-
מערטע אַלטיטשקע אין מיטן גאַס. זייער געיאַמער איז געווען, ווי אַ
טראַגישער אַנוואַג פון אַ ניי פאַלקסאומגליק.

לויפּנדיק איבער זייטיקע גאַסן, זוכנדיק מיט די אויגן סלאָווען מיט איר
באַגלייטער, האָט לעאַן געזען ווי די מהומה גייט אַריין אין די געמייטער. אויף
שריט און טריט גרעסערע און קלענערע גרופּקעלעך אַרום איינצלנע דערציילער

און קאמענטאטאָרן. און ווי הינער דעם האַבער, אַזוי פיקן זיי די פאַניק, וואָס ער צעשיט פאַר זיי הויפּנסווייז.

און וואָס נענטער צו די יידישע קוואַרטאַלן, אַלץ פאַניש-ליידיקער ווערט אויף דער גאַס. אויפן ראַג פון די נאַלעווקעס און בעליאַנסקע האָט לעאַן זיך געמוזט אָפּשטעלן. עס זענען אים אַנטקעגן געלאָפן אַ כאַפּטע צעשראַקענע יידן. — פעטער, גייט נישט! מען שיסט!

און די גאַנצע כאַפּטע יידן איז ערגעץ צערונען געוואָרן אונטער די הענט, ווי די ערד וואָלט זיי איינגעשלונגען.

פון די נאַלעווקעס האָט מיט איזערנעם געבראַזג פאַרקערעוועט אַ פראַנץ-צייזישער פאַנצער-אויטאַמאָביל מיט צוויי קוילן-וואַרפערס אויף טורעמלעך. און עטלעכע ציווילע יונגע-לייט אין זעלנערישע היטלען האָבן, שטייענדיק אין פאַנץ-צער-אויטאַ, געלאָסן געטראַסקעט פון ביידע קוילן-וואַרפערס גלייכצייטיק אין דער לענג פון בעליאַנסקע גאַס.

לעאַן האָט קוים באַוויזן זיך צוקלעפּן צו דער פראַמוגע פון אַ פאַרמאַכטן טויער, ווען דער מחבל האָט זיך מיט אַ געטראַסק און געבראַזג פאַרבייגעטראַגן, ווי דורכלעכערנדיק אים ביידע אויערן.

לעאַן האָט זיין פלאַכע באַהעלטעניש נישט פאַרלאָזן אַזוי לאַנג, ביז פון די נאַלעווקעס איז אַנגעקומען אַ צווייטע פאַרטיע יידן, דאָס מאָל מיט אַ שווערן, געפלאַנטערטן טריט, ווי זיי ווילן לויפן און מען לאָזט זיי נישט. און מען האָט זיי טאַקע נישט געלאָזט. די יידן זענען געווען אַרומגערינגלט מיט באַוואַפנטע יונגע-לייט. לעאַנען האָט מען באַמערקט אין זיין פלאַכער באַהעלטעניש און אויך אַריינגעשלעפט פאַר ביידע הענט אין מאַרש, אַז עס זאַל אים נישט זיין אומעטיק אויף דער טויטער גאַס אַליין.

די זון, וואָס האָט נאָך מיט אַ שעה צוריק אַזוי העל-פּרילינגדיק געשיינט, איז זיך מודה געווען אין איר טעות און האָט זיך בחרפתה פאַרשלייערט מיט אַ שיטערן שניי. עס איז שוין קאַלט געווען צו קוקן אויף איר. ס'איז שוין קיין צייט נישט געווען זיך אומצוקוקן אויף איר.

די גאַנצע פאַרטיע אַרעסטירטע האָט מען אַריינגעטריבן איינציקווייז, ווי אַ סטאַדע גענדו, אין אַ האַלב פאַרקייטלעך פּורטקע פון קאַזאַרמע-הויף. — אַבער וואָס קומט דאָ פאַר, — האָט לעאַן איצט געפרוּווט זיך פּונ-אַנדערפּרעגן.

— אַדרבא, זאַגט איר? איר האָט דאָך צוויי פאַר אויגן — האָט אַ ביזער ייד זיך געוויצלעט. און אַ צווייטער האָט אים אַריינגעשריען אין אויער אַריין: — פעטער! דאָס פירט מען אונדז אין באַד אַריין.

אַזוי גלייך ווי לעאָן האָט דערשפּירט דעם אַלטן רוסישן קאַזאַרמע-ריח, וועלכער האָט איבערגעלעבט די דייטשן און די אַנטשטיינג פון דער נייער מלוכה, איז אים ליכטיק געוואָרן אין מוח און ער האָט אויפגעהערט צו פרעגן קשיות.

ער האָט זיך געראַטעוועט אין זיין לעצט באַהעלטעניש: אין רעזיגנאַציע. מיט אַ שמייכל פון רעזיגנאַציע האָט ער אויפגענומען דעם פאַקט, וואָס אַ גע-פאַקטער שייגעץ אָן ברעמען האָט אים געדרייט ווי אַ מאַנעקען אויף אַלע זייטן און געזוכט ביי אים באַמבעס אין די קעשענעס.

מיט דעם זעלביקן שמייכל האָט ער רעאַגירט אויף דער סצענע פון דעם העפלעכן לעגיאַניסט פון האַלערס חדר, וועלכער האָט זיך אַרומגעדרייט מיט אַ ביכעלע און מיט אַ שערעלע צווישן די בערדיקע יידן און שעמעוודיק געגלאַנצט מיט די ברילן.

— אַנטשולדיקט, פאַניע סטאַראַזאַקאַני! כּוועל נישט צופון, נישט פליקן, כּוועל נאָר אויסשערן עטלעכע הערעלעך. איך קאַלעקציאָניר, פאַרשטייט איר מיד, יידישע בערד.

און געבלעטערט האָט ער פאַר יידן זיין אייגנאַרטיקן הערבאַריום פון פּלאַציקע בינטלעך און רינגעלעך האָר: בלאַנדע, רויטע, ברוינע, שטייפע, געקרייזלטע, פעך-שוואַרצע, טויט-זילבערנע און מילך-ווייסע...

— נאָר אַפּשערן, פאַניע סטאַראַזאַקאַני, אַפּשערן...

און לעאָן האָט זיך כמעט ווי געשעמט, וואָס ער האָט נישט קיין באַרד פאַרן העפלעכן קאַלעקציאָנער.

יא, אָבער ווי קומט ער עפעס אין אַ צימער מיט פאַרקראַטעוועטע פענצ-טער? און אַזאָ ענגשאַפט, אַזאָ מיאוסער גערוך.

שוין ביי דעם ערשטן שריט פאַרטשעפעט ער זיך אָן אַ פאַר געלאַסן אויס-געשטרעקטע הילצערנע פיס און ווערט שיער געהרגעט.

— אַנטשולדיקט!

— אשרי יושבי ביתך, עוד יהלוך סלה!

— גיב אים דאַרט איבערן קאַפעליוש!

— זעץ אים אַרויס די אונטערשטע פאַר אויגן!

— איי, געוואַלד, יידן, מיין קאַפּאַטע!

און לעאָנען פליט אין פנים אַ וואַרעמע עיפּושדיקע שמאַטע, פון וועלכער ער קאַן זיך לאַנג נישט אַרויספלאַנטערן.

— איי, האָב איך מיר געשפּילט אויף דער טויז אייכל... מאַך אים א

משכנתא, מאַך אים! איי, האָב איך דאָך פאַרשפּילט דעם גאַנצענעם שכל...

נו, אז רעזיגנאציע איז שוין נישט קיין באהעלטעניש — דאן איז ביטער.
לעאנס הארץ האט א פישטשע געטאן, ווי א קליין בלינד הינטל, וואס מען
האט עס אנגעטראטן מיטן פוס. א משוגעים-הויז?
קעגן איבער האט געטאנצט א ייד אין עקלהאפט-שמוציקע מערידן-גאטקעס
און געשפרונגען, ווי א הונט קעגן דער לבנה, וועלנדיק כאפן די פליענדיקע
קאפאטע, וואס איז געפלויגן פון איין עק שטוב צו דער אנדערער איבער
אלעמענס קעפ.

אויף דער העסלעך פייכטער פאדלאגע האט מען פילאסאפיש געשפילט
אין קארטן, אויסגעשטרעקט די פיס אויף הפקר, אלע זאלן טרעטן. אין איין
ווינקל האט מען געפייפט, אין צווייטן — זיך געריסן צו פעטש און אויף די
נארעס זענען געזעסן א פאך יידן אין אונטעררוועש, ווי ביי זיך אין שלאפצימער.
— איך קאן נישט אראפ, פארשטייט איר מיך, ווארעם מען וועט פארבאפן
די נארע. — האט איינער פון די יידן לעאנען דערקלערט און אים פארגעלייגט
א שטיקל ארט צו זעצן זיך.

און פון פענצטער מיט די קראטעס האט זיך אפגעריסן א חסידיש יינגעלע
מיט פארחלשטע פארבלאזע פאותלעך. ער איז געקומען צו לויפן גלייך צו
לעאנען.

— אוי, פעטער, אזא רחמנות! א קליין פייגעלע איז ארויסגעפאלן פון
דער נעסט און די מאמע אירע נעבעך פישטשעט! אוי, א רחמנות!
א לאנגע צייט איז אריבער, ביז לעאן האט פארשטאנען, וואס מען רעדט
צו אים, ביז ער האט זיך אנגעשטויסן, אז אט דעם גאנצן ערב-רב האט מען
אין איילעניש איזאלירט ביים בויען די נייע מלוכה.
און ווען ער איז געקומען צום געדאנק, אז עס קאן אים נאך דא אויסקומען
איבערצונעכטיקן, האט ער דערפילט, אז זיינע נערוון וועלן דאס נישט אויס-
האלטן.

און דער ייד אין די גאטקעס האט אים געטרייסט :
— עס קאן אייך אויסקומען דא צו פארברענגען א פאך וואכן אויך. פונקט
אזוי ווי מיר. איך בין פון טורעק, בין איך.
די אייזערנע שטאבע איז אראפגעפאלן און אין דער געעפנטער טיר האט
זיך אריינגעשטופט א פינצטערער וועכטער.
— ווער דארף אויף דער לופט, ווער דארף?
צוזאמען מיט אנדערע איז לעאן געלאפן משתין זיין אונטער דעם וועכ-
טערס קאנטראל, כדי כאטש אויף א רגע צו האבן די אילויע פון פרייער
באוועגונג.

— ראַטעווע, ברודערקע, כּוועל דאָס נישט אויסהאַלטן! — האָט ער זיך פאַרן וועכטער פאַרטרויט.

און ער איז געוואָרן געראַטעוועט.

— ווער קאָן לעזן און שרייבן? — האָט דער וועכטער אויסגערופן צו דער פאַרטיע, וואָס ער האָט צוריקגעפירט אין פאַרקראַטעוועטן משוגעים-צימער. פאַרשטייט זיך, אַז לעאָן איז געווען צווישן די קענערס.

האָט מען אים און נאָך אייניקע וויל-געלערנטע אַוועקגעפירט באַזונדער, שטיגן-אַראָפּ, שטיגן-אַרויף און ענדלעך זיי אַריינגעטריבן אין אַ ריזיקער האַלב פינצטערער קאַזאַרמע-קיך. דאָס האָט מען יעדן געגעבן אַ טעמפּ מעסער אין דער האַנט און אַוועקגעזעצט שיילן קאַרטאַפּל.

האָט לעאָן געשיילט איבער דעם רעשט פון דעם טאָג און דורך דער גאַנצער לאַנגער ווינטערנאַכט. אַזוי אַרום האָט ער אַריינגעטראָגן זיין חלק שעפּערישער אַרבעט פאַר דער נייער מלוכה אין איר אויפקום.

אויף מאַרגן האָט מען אים באַפרייט. דער שעף פון דער יונגער קאַמאַנדע האָט זיך אַפילו אַנטשולדיקט פאַר אים, איבערקוקנדיק זיינע דאַקומענטן.

— וואָס זאָל מען טאָן, מיין הער! אַז מען האַקט האַלץ — פליען שפּענער. דער שעף האָט גערעדט מיט אַ רוסישן אַקצענט, געהאַט אַ מיליטעריש-אויסזען און אַ פּרעכטיקן פּאַניאַטאַוסיק-קאַפּ מיט ווייכע בלאַנדלעכע באַקנ-בערד. אַט דער פּרעכטיקער קאַפּ האָט זיך לעאָנען איינגעקריצט אין זכרון אויפן פּאָן פון די שיינע אַלטע פאַרהאַנגען אין שעפּס קאַבינעט.

ביים געזעגענען האָט דער אַפיציר זיך אַפילו פאַרגעשטעלט פאַר אים:

— קאַפיטאַן פּלאַטען-מאַיעווסקי.

און ביידע בירגער פון דער יונגער מלוכה האָבן זיך פרידלעך די הענט געדריקט. אַ לאַנגע צייט נאָך דעם האָט זיך לעאָנען אַלץ אויסגעדאַכט, אַז מען שפירט פון אים מיט צוגעפּוילטע קאַרטאַפּל.

און נישט נאָר פון אים, נאָר פון אַלעם צו וואָס ער רירט זיך צו. אַפילו פון דעם שרייבן זיינס... אַפילו ווען ס'איז שוין אַפּגעדרוקט...

מען טוישט אַ הונדערטער

די וועקסל-קאנטארן זענען געווען געשלאָסן צוליב זונטיק און פֿאַרן דאָקטער אויערבאָך, וועלכער האָט באַקומען זיין געהאַלט פֿון דעם אויס- לענדישן הילפּספֿאַראַיין אין דאָלאַרן, איז געשטאַנען די פֿראַבלעם: ווי טוישט מען אַ הונדערטער.

האָט זיין פֿריינדיגס מאַן — לעאַן ברוינער — אַליין זיך אָנגעבאַטן צו גיין מיטן דאָקטער אויף דער שוואַרצער בערוזע טוישן דעם הונדערטער און אַכטונג געבן, אַז מען זאָל נישט אָפּנאַרן אין קורס.

פיל איינפאַכער וואָלט געווען, ווען לעאַן ברוינער טוישט אים די הונדערט דאָלער פֿון דער אייגענער קעשענע. איז ערשטנס: ווי קומט עס אַ וואַרשעווער שריפטשטעלער צו אַזוי פיל פּוילישע מאַרקן, וועלכע זאָלן באַטרעפֿן אַזש הונדערט דאָלער? און צווייטנס: ווער דאַרף עס וויסן, אַז ברוינער האָט טאַקע אַ ביסל געלט? און דריטנס איז דער קורס אַזאַ פּיבערדיקער, אַז עמעצער וועט זיך דאָ מוזן אָפּנאַרן. טאָ זאָלן זיך שוין בעסער נאַרן אַנדערע, נישט ער — לעאַן ברוינער.

האָט ער אַרויסגעפֿירט זיין פֿריינד אויף די ברייטע נאַלעווקעס. דאָ האָבן ברוך-השם קיין מאָל קיין מענטשן נישט אויסגעפּעלט. אָבער איצט, צוליב די געשלאָסענע געוועלבער, לכּבוד זונטיק, האָט עס געמאַכט דעם איינדרוק, ווי אַלע סוחרים און קרעמלעך וואָלטן מיט געוואָלט עקסמיטירט געוואָרן אויף דער גאַס אַרויס און די טירן הינטער זיי האָט מען פֿאַרשלאָסן.

אַ שוואַרצע, געדיכטע ווימלענדיקע מאַסע, וואָס פֿאַרהיפּנאַטיזירט פֿון איר אייגענער געדיכטעניש קאָן זי זיך נישט אויפֿפלאַנטערן און צעקריכן איבער דער וועלט. קיין יחידים טיילן זיך גאַרנישט אויס. די קלענסטע גרופּקעלע יידן איז אַ פּערטל טוץ אויף אַ מאָל, אַ האַלב טוץ ריינדיקע הענט. דאָס איז

א קאשקעטן-אקאדעמיע אונטערן גרויען הימל, ווו שווארצע בערד מיט גרויע קנעלן איין איינע מיט דער אנדערער דעם שיעור פון דער נעכטיקער בערזע. און אין דער ענגשאפט פון געדיכטעניש האבן די נאלעווקעס א שארפן חוש פאר יעדן פנים-חדשות. ווי א פרעמד פליגעלע אין מוראשניק ווערט ער באפאלן פון אלע זייטן, נישט צום עטעמען.

— טוישט עפעס! ווער טוישט עפעס? איר דארפט דאך עפעס טוישן!
לעצן האט געקירעוועט זיין פריינד ביים ארעם, ווי א געניטער רודערער צווישן פעלדזן. לעאנס גלאנציקע ברילן האבן עמעצן אומגעזוכט אין דער געדיכטעניש, אומגעזוכט אנגעשטרענגט און מיט דער פולער זיכערקייט צו געפינען און ענדלעך טאקע ארויסגעפאנגען פון דער שווארצער מאסע ארויס.
— אט איז ער, אונדזער פאבריקאנט! פאניע פאדלאסקי! — האט א גופיקער מאנספארשוין אין א שמויסענעם היטל פארדראָסיק זיך אָפּגעווענדט פון דער גרופקעלע יידן, מיט וועלכע ער האט געהאט עפעס אריינגעטענהט. ער האט פארבויגן דעם קאפ, פארושמורעט די אויגן און אט האט זיין ברייט פנים נאך ברייטער און פלאציקער זיך צעשפרייט, ווי א פיינקוכן אויף דער פאטעלניע. מיט הכנעהדיקע דראַבנע טריטלעך טראַגט ער שוין זיין מאסיוון גוף אַנטקעגן לעאַנען מיט זיין פריינד.

לויט דעם שמויסענעם היטל און פוטערנעם קאלנער האט פאדלאסקי נאך געקאנט אנגיין פאר א פירשט פון די נאלעווקעס. אבער דאס היטל, וואס ער האט געטראָגן אויף אַ זייט, מעשה-כוואַט, האט פון דער נאָענט געמאכט דעם איינדרוק, ווי עס איז אַן אַ זייט פאַרקראַכן פון קאַפּדרייעניש. דאָס גרויסע העקל פון קאלנער איז אַרויס פון געלענק און נאָך מיטגעריסן אַ שטיק פוטער. און נאָך אַ פאַר קלייניקייטן האָבן עדות געזאָגט אויף דער גרויסער ירידה: די זעקלעך אונטער די רחמנותדיקע אויגן, די הכנעהדיקע קליינע טריטלעך און דער שוין צו רונדער קאַרק, ווי ביים ספּעקולאַנט וואַלט מען דעם קאַפּ איבער-געפלאַנצט מיט אַ פאַר צענטימעטער נידעריקער ווי מען דאַרף.

— אַט איז הער ברוינער אויך! די ליטעראַטור גייט! וואָס טוט עפעס די ליטעראַטור אויף די נאלעווקעס?

דערהערט אַז עס האַנדלט זיך וועגן טוישן אַ גאַנצן הונדערטער, האַט ביי אַשרן גענומען ציטערן דאָס קישעלע אונטערן רעכטן אויג. ער האַט אַפּ געגאַסן דעם דאַקטער אויערבאַך מיט אַ הייס-פאַרליבטן רחמנות-בליק און זיך באַמיט אַרויסצוריידן געלאַסן:

— מען דאַרף אַנקוקן די סחורה, דאַרף מען.

זאַלבע דריט, אונטער אַשרס אַנפירונג, האַט מען זיך אַריינגעקוועטשט

אין א קאוויארנעלע, שמאל ווי א וואגאן און לאנג ווי די יידישע טארבע, און דארט, ביים סאמע עק, ביים ווינקל-פענצטער האט עס אַשר פאדלאסקי בודק געווען די צוויי אמעריקאנער באַנקנאָטן צו פופציק דאלער.

ער האָט זיי באַטראַכט פון אַלע זייטן, אויסגעפאַרשט קעגן ליכט און אַפגעלייגט, ווי ער וואָלט זיי דאָס לעבן אַפגעזאָגט און נאָך צוגעדריקט מיט דער האַנט, ווי עפעס אַ נישטיקע זאָך.

דאָקטער אויערבאַכס פנים האָט מאַמענטאַל אַפגעשפיגלט פאדלאסקי פעסימיום.

ער האָט זיך אַליין חושד געווען, אַז ער האָט געבראַכט טוישן פאַלש געלט. פאדלאסקי האָט ווי באַשטעטיקט זיין חשד מיט קלאַרע ווערטער:

— די סחורה וועט קיין משוגענער נישט נעמען אין דער האַנט אַריין. וואָס-אַס? פאַלש געלט?

— ערגער! עס זענען פאַראַן לעכלעך.

— אַבער דערויף זייט איר דאָך עפעס אַ מייסטער, אַ פאַבריקאַנט, פאַניע פאדלאסקי!

דאָס איז לעאַן אַרויס מיט אַפענער חניפה.

— אַ פאַבריקאַנט בין איך טאַקע — האָט אַשר סאָליד צעצויגן און די האַנט פון די באַנקנאָטן דאָך נישט אַראַפגענומען — אַבער עס וועט קאָסטן געלט, וועט עס קאָסטן...

— וויפל זשע, לאַמיך הערן?

— איך ווייס? — דער פאַבריקאַנט האָט געצוקט מיט די ברייטע אַקסלען אין גרויס פאַרלעגנהייט, ווי ער וואָלט בכלל געצווייפלט צי מען קאָן נאָך דערראַטעווען די סחורה. — מען דאַרף נאָך אַ מאַל ציילן די לעכעלעך. מען וועט זיי דאָך מוזן פאַראַרבעטן דורך אַ שפאַקטיוו.

אַבער סוף-כל-סוף איז מען דורכגעקומען מיטן פרייו פאַרן רעמאַנט פון די לעכלעך אין די דאָלאַרן און אויך מיטן קורס.

די באַנקנאָטן האָט אַשר פאדלאסקי אַראַפגעלאָזט צו זיך אין בוזעם-קעשענע, און שוין געקליבן זיך צו זאָגן אַ זייט געזונט. האָט דער דאָקטער אים אַנגעכאַפט פאַרן אַרבל.

— נו, און געלט?

פאדלאסקי האָט פראַטעקטאַריש זיך צעשמייכלט צו לעאַנען אויף זיין פריינדס נאָיווקייט.

— געלט? פון וואַנען זאַל איך נעמען? אַ פריץ האָט פאַרלאָרן, וואָס? פריער דאַרף מען זען ברענגען די סחורה אין אַרדענונג, אַז אַ אַרנטלעכער

מענטש זאל עס וועלן נעמען אין דער האַנט אַרײַן. אין אַװנט, מירצעשעם, וועלן מיר זיך טרעפן אין „עלדאָראַדאָ“, איר װײַסט דאָך, פּאַניע ברוינער!
— ס'איז שוין רעכט! — האָט לעאַן זיין פּאַרגאַפּטן פּרײַנד אַ צי געטאַן פּאַרן אַרבל. — קומט, דאָקטער.

און דער דאָקטער איז אַרויס פון דער קאַװיאַרנעלע, טאַפּנדיק זיין צו-געקלעפט בערדל. ער האָט נישט געקאַנט קומען צו זיך פון דער מאַדערנער טראַנזאַקציע.

— נו, דאָקטער, געפעלט אייך מיין העלד?

— האָ? וועלכער העלד?

— דער פּאַבריקאַנט, מיין איך, דאָס איז דאָך דער העלד מײַנער קיווע װײַנשטײַן. װאַרט, איר װעט זיך נאָך אױפּרײַדן מיט אים אין אַװנט. פּאַר אַ גלאַז קאַװע װעט ער אײך דערצײלן, װי אַזױ ער איז זיך מיטן צװײטן װײַב זײַנעם צעגאַנגען.

איז דער דאָקטער גלאַנציק־רױט געװאָרן אײבער די אױערן. פּאַר דער דאָזיקער אומשולדיקער אײַגנשאַפט איז לעאַן דעם פּרײַנד זײַנעם פּיל מוחל געװען.

— אָבער פּאַר װאַס פּײַניקט מען אים נאָך מיט דעם צונאַמען: פּאַבריקאַנט?

— האָט דער דאָקטאָר זיך אָנגענומען דעם יורדס קרײודע.

לעאַן האָט געשמײכלט:

— װאַס הײסט? ער איז דאָך פּאַרט אַ פּאַבריקאַנט! האָט אַ פּאַבריקל פון

פּאַראַרבעטן לעכלעך אױף אַמעריקאַנער דאָלאָרן...

✱

דער לאַנגער זאַל פון „עלדאָראַדאָ“ איז זיך צעשוװמען אין אומענדלעכקײט פון די מאַסײַװע שפּיגלװענט. די העל־גרויע און װײַסע געדיכט באַזעצטע מאַרמאַר־טײַשלעך, געכפלטע אין דער אומענדלעכקײט פון די שפּיגלװענט, האָבן געשאַפן דעם אײַנדרוק פון אַ ים מיט קרײַס און מיט אַן אומצאָליקע מענגע פּינגװינעס, װאַס האָבן יעדע קרײַע באַזעצט אין אַ קרײַז. בלױז אין אײן אָרט פּאַר דער עסטראַדע האָט דער זאַל מיט זיך פּאַרגעשטעלט אַ גלאַנציקן פּליך. דאָס איז געװען דאָס אָרט צום טאַנצן. אָבער געטאַנצט האָט מען נאָך נישט, הגם דער דזשאַן מיטן סאַקסאָפּאָן אױף דער עסטראַדע האָבן געקערט װעלטן, כּדי די פּױלע פּינגװינעס פון די אײַנגעזעסענע קרײַס אײז אַראַפּצושטױסן.

— אַלאַ, ברוינער!

— אַלאַ, עטקין!

איינער אליין ביי זיין טישל האָט עטקין מיט צופרידנקייט פאַרקנייטשט זיין מאַלפיש פנימל און געוונקען מיט דער גראַבער ציגאַר צו ברוינערן מיט זיינע געסט, וועלכע זענען געשוומען צווישן די טישלעך און פאַרצווייפלט געזוכט אַ פרייען פּלאַץ. עס איז נישט געווען פון וואָס אויסצוקלייבן און לעאַן האָט אָנגענומען עטקינס איינלאָדונג צו זיין פרייען טישל.

מיט דער גראַציע פון אַ פאַפירן פאַיאַצל, וואָס מען ציט עס ביי א שטריקל און עס וואַרפט מיט הענט און פיסלעך, איז עטקין אַנטקעגן געלאָפן דער דאַמע. ער האָט ביי סלאָווען די האַנט געקושט און געהאַלפן איר דעם מאַנטל אויסטאַן. מיט לעאַנען און מיטן דאַקטער אויערבאַך האָט ער זיך באַגריסט מיט דער זעלבסטווערדע פון אַ באַנקיר.

— וואָס הערט זיך, קאַלעגע ברוינער ?

— אַ דאַנק, קאַלעגע עטקין !

עטקין און ברוינער זענען ווירקלעך געווען פאַך־קאַלעגע, אַבער מיט פאַרשיידענער באַגאַבונג און פאַרשיידן מול.

ברוינער, דער אַנערקענטער שריפטשטעלער, האָט פון זיין פען קוים געצויגן אַ באַשיידענע חיונה. עטקין איז געווען פאַרבונדן מיט אַ גרויסער ניו־יאָרקער צייטונג און פאַר זיינע וואַסערדיקע קאַרעספּאָנדענצן פלעגט ער באַקומען צוגעשיקט אַזוי פיל דאַלאַרן, אַז מען האָט געשמועסט : ער האַלט ביים אַפּקויפּן אַ נאַפטקוואַל אין מירזח־גאַליציע.

אין דאַלאַר אַן אַוונט פלעגט עטקין פאַרשווענדן אין „עלדאַראַדאַ“. און נישט אַזוי פאַרשווענדן, ווי צעטוישן. איז ער געווען דאָ פאַררעכנט פאַר אַ שטאַמגאַסט מיט הויכער וואַלוטע און זיין טישל פלעגט שטענדיק וואַרטן אויף אים מיט אַ פּלאַקאַטל אין ניקלנעם האַלטער : באַזעצט. האָט ער שטענדיק געהאַט די מעגלעכקייט אויפצונעמען געסט ביי זיין טישל.

— זעצט זיך, זעצט זיך, מאַדאַם ברוינער ! אַך, דאַקטער — ווי ? דאַקטער אויערבאַך ? זייער אָנגענעם. און וואָס הערט זיך עפעס, קאַלעגע ברוינער, מיט אייער ראַמאַן ?

אין דעם וואַרט : קאַלעגע, ווי אַזוי עטקין האָט עס אַרויסגערעדט, האָט אַפילו אַ זייטיקער געקאַנט הערן דעם פירוש :

— קאַלעגע, ביסט אַ שלימזל !

— אַ דאַנק פאַרן פרעגן, קאַלעגע !

און לעאַן האָט אַקצענטירט דאָס וואַרט קאַלעגע, אַז עס זאַל אויסקומען :

— קאַלעגע, ביסט אַ שמירער !

— צי האָט איר דאָ נישט געזען אַריינקומען דעם פּאַבריקאַנט פּאַדלאַסקי, קאַלעגע עטקין?

— הם... דעם פּאַבריקאַנט? ער איז נאָך נישט געווען, קאַלעגע, אָבער דערפאַר — די מאַדאַם זיינע, איך מיין: זיין עקס-מאַדאַם איז שוין אויפן פּלאַץ. און עטקינס מאַלפּיש פּנימל איז זיך צעשווומען אין אַ פעט שמייכעלע. קאַמיש האָט אויסגעזען די נישט-פּראַפּאַרציאָנעל גראַבע ציגאַר, וואָס ער האָט פון ווינקל מויל נישט אַרויסגעלאָזט. עטקין האָט אויך פאַרוואַרפּן זיין דאַר פּיסל אויף דער צווייטער קני און זיך געגלעט איבערן עלעגאַנטן זיידענעם שקאַרפעט.

— פּיין האָט זי זיך אַרויפגעאַרבעט — די עקס-מאַדאַם — האָ? — דאָס האָט ער גערעדט צו סלאָווען און מיט די אויגן זי פאַרבעטן צו קוקן אין אַ באַשטימטער ריכטונג, צו אַ ווייטלעכן טישל.

איין צירונג האָט עטקין געהאַט: אַ פאַר גרויסע אויגן האָבן באַשנייט זיין מאַלפּיש פּנימל. אַ מאָל זענען זיי ליכטיק געווען און קאַלט ווי אַפענע פענצ-טער אין אַ ווינטערטאָג און אַ מאָל זענען זיי געווען פאַרוואַלקנט, ווי פאַרהאַנגען מיט אַ שווערן פאַרהאַנג פון מחשבה. עטקין האָט געהאַלטן, און אפשר מיט רעכט, אַז אַט מיט די צוויי אויגן פאַנגט ער פּרויען-הערצער. אַן אמת איז, אַז די אויגן האָבן די נישט-שיינקייט פון זיין פנים פאַרשטעלט. סלאָווע האָט איצט געפאַלגט זייער ווונק און געקוקט אין דער אַנגעוויזענער ריכטונג.

דאָרט, ביי אַ טישל, האָט פאַרבראַכט אין מענער-געזעלשאַפט די עקס-מאַדאַם פּאַדלאַסקי, וועלכע האָט זיך געוואַרפּן אין די אויגן מיט איר פּאַפּאַכע שוואַרץ-גלאַנציקע געקרויזטע האָר.

— זי פּילט זיך דאָ היימיש — האָט עטקין זיך איינגעבויגן צו סלאָווע — זי איז דאָ געוואָרן אַנגאַזשירט אַלס פאַרטענצערין.
— ווער?

— נו, ווער? מאַדאַם האַנקע. מאַדאַם האַנקע איז פאַרטענצערין אין „עלדאָראַדאָ“. איר גלייבט נישט?
— אַן אַטראַקציע! — האָט סלאָווע אויפגעפלאַמט מיט די אויגן און איז שוין געוואָרן פון אַנטציקונג.

אָבער פאַר דעם דירעקטאָר פון „עלדאָראַדאָ“ איז, ווייזט אויס, ווייניק געווען איין אַטראַקציע, האָט ער צוגעגרייט אַ צווייטע, צו געווינען חן ביי דעם איצטיקן פּובליקום. אַט איז ער אַרויפגעשפּרונגען אויף דער עסטראַדע, דער דירעקטאָר, מיט זיין בייכל אין וויסן וועסט און מיט זיין נאַסלעכן גלייכן

שרינט און געמאלדן דעם געערטן פובליקום, און באַלד קומט פאַר אַ דעביוט פון דעם נייעם וועלטבאַרימטן דזשאַזבאַנדיסט. דעם נאַמען האָט ער אַליין שווער אַרויסגערעדט און דאָס פובליקום האָט אים גלייך פאַרגעסן. אויף דער עסטראַדע איז איצט געשטאַנען אַן עלעגאַנטער גרויער הער מיט אַ בלישטשענ־דיקן מאַנאַקל אויפן לאַנגן טונקעלן פנים — אַ פנים פון אַ הויכן דיפלאַמאַט. און דער עלעגאַנטער הער האָט זיך העפלעך פאַרנייגט, צודריקנדיק אַ האַנט צום האַרצן. דאָס איז געווען דער נייער וועלטבאַרימטער דזשאַזבאַנדיסט.

דער דעביוט האָט זיך אַנגעהויבן מיט אַ משונהדיקן נעגערישן טעמפּ, וואָס פאַר דעם נייעם ווירטואַז איז דאָס געווען אַ שפּילכעלע.

דער גרויער דיפלאַמאַט מיטן מאַנאַקל האָט געאַרבעט אויף אַלע כליים, מיט די הענט, מיט די פיס, מיט די זייטן. אַרום אים און פון אים אַרויס האָט געפּייפט און געגרילצט און געמעקעט און ער האָט נאָך צייט געהאַט אויסצור־גאַרגלען אַ לידל מיט אומפאַרשטענדלעכע, אַבער, ווייזט אויס, העכסט וויכ־טיקע ווערטער. דאָס פובליקום האָט גלייך דערפילט מיט וועמען מען האָט דאָ צו טאָן. דער גרויער הער האָט נישט נאָר דעם אַרקעסטער אַנגעטריבן, ער האָט דעם גאַנצן זאַל אויפגערודערט מיט זיין אויפגעקנעפלטן טעמפּעראַמענט. און ערשט דאָן, ווען ער האָט דעם אַרקעסטער אַריינגעטריבן אין אַ ווילדן גאַלאַפּ און ביי פיל פון די געסט אַרום די טישלעך האָבן די שטולן אַנגעהויבן ווערן מאַדנע אומרויק. ערשט דאָן איז דער גרויער הער אויפגעשטאַנען פון זיין אַרט, אויסגעטאַן דעם מאַנאַקל און אויסגעשטרעקט זיינע לאַנגע ווייסע הענט, ווי צום ווייזן אַ קונץ. דאָס טונקל דיפלאַמאַטישע פנים איז געווען באַלויכטן פון אַ מין ליכטיקער נבואה. ער האָט געעפנט דאָס מויל, אויסגעצויגן די ליפּן, ווי גרייט אַרויסזאָגן דאָס ניטיקע וואָרט, וואָס זאַל מאַכן אַלעמען אויפציטערן, און — גענומען זיך פאַטשן מיט די ווייסע הענט איבער די אַנגעצויגענע טונקעלע באַקן.

תחילת האָט דאָס פובליקום, וואָס האָט זיך אַ הייב געטאַן פון די ערטער, גאַרנישט פאַרשטאַנען וואָס דאָ קומט פאַר. דער גרויער הער האָט זיך געפאַטשט איבער די טונקעלע באַקן מיט אַ ווירטואַזער פלינקייט, צום טאַקט פון דער מוזיק. אַבער געווען זענען דאָס עכט מוזיקאַלישע פעטש. דער ווירטואַז האָט אַזוי מאַניפּולירט מיט דעם אַפענעם מויל און אַנגעצויגענע באַקן, אַז יעדער פאַטש האָט אַרויסגעגעבן אַן אַנדער טעמפּן הילכיקן טאָן און אין אַלגעמיין האָט זיך באַקומען אַן אימפּראַוויזירטער קסילאַפּאָן־קאַנצערט. דער רושם איז געווען אַ קאַלאַסאַלער. אונטער אַ מבול פון אַפּלאַדיסמענטן

האַט דער גרויער עלעגאַנטער הער זיך פאַרנייגט רעכטס, לינקס, ווי נאָך אַ דערפאַלגרייכער אַרבעט פאַרן וועלטפרידן.

דער דירעקטאָר אין ווייסן וועסט, נישט ער פאַטשט, נאָר ער רייבט זיך די הענט. דער נומער האָט אָנגעריסן. אין פראָפּיל זעט ער אויס, דער דירעקטאָר טאָר, ווי מען וואָלט אים פון הינטן מיט אַ האַק גלייך אָפּגעהאַקט, אַזוי גראַד-ליניק איז דער קאַפּ און קאַרק מיטן רוקן.

איצט טאַנצט מען שוין אַ געוויינלעכן שימי אין זאַל. פליכן מיט בובי-קעפלעך. די פּאַסטומענטאַלע עקס-מאַדאַם פּאַדלאַסקי מיט איר שוואַרץ-געקריי-זלטער פּאַפּאַכע שוועבט האַלטנדיק ביי דער ברוסט דעם קאַפּ פון קליינעם עטקינען, וועלכער טאַנצט ווי אויף צעשרויפטע זשאַבעפיסלעך שפּיציק-ווינקל-דיק, ריטמיש און דאָך העסלעך. דאָס גישט-גלייכע פּאַרל וואַרפט זיך אין די אויגן. האַנקע מיט דער שרייַקער באַשיידנקייט פון איר אַנטוועכץ: גראַ מיט רויט, פון וועלכע עס שפּאַרט, דאַכט זיך, איר נאַקעטע גופיקייט אַרויס. צו די ליפּן איז איר צוגעקלעפט אַן אַמאַראַנטענער קוש. אונטער די גרויסע שוואַר-צע אויגן — גרויסע טונקלע רעדער אונטערגעשמירט. דער קליינער עטקין טאַנצט געוויסנהאַפּט. ער קירעוועט זיין דאַמע, ווי אַ גרויסן אויטאָמאָביל, און ער לאַכט מיט די צוויי אָפּענע קאַלט-גרויע פענצטער זיינע פון דעם גאַנצן אומענדלעכן זאַל.

און צווישן די טישלעך שוועבט זייטיק דער פאַבריקאַנט פון די דאַלאַרן-לעכלעך אַשר פּאַדלאַסקי. באַגריסט זיך הכנעהדיק מיט איינעם, מיט אַ צווייטן און די טאַנצנדיקע האַנקע באַמערקט ער אַפּילו נישט, קוקט אין איר זייט נישט. ענדלעך דערשלאַגט ער זיך צו לעאַנס טישל.

— איר האָט אייך גוט אויסגעוואַרט, הער דאַקטער!

ביי סלאָווען קושט ער די האַנט און מיט אומבאַהאַלפענער באַוועגונג פרוּווט ער פאַרשפּיליען די מאַרינאַרקע אויפן אָפּגעשפּאַרטן בוּיך און ער זעט, אַז עס פעלט אים אַ קנעפל און ער וויל אַז אַנדערע זאָלן דאָס נישט זען.

ער הייבט אַן שלעפּן פון זיין בוועם-קעשענע פעקלעך פּוילישע באַנקנאַטן און צעלייגט זיי פאַרן דאַקטער.

— ציילט. אַט דאָ האָט איר געלט פאַר אַ הונדערטער, דאַכט זיך.

אין זיין סוחרישער אַנשטענדיקייט האָט ער אַפּילו צוגערעכנט די עטלעכע פונקטן, אויף וויפּל דער קורס איז געשטיגן אין פאַרלויף פון אַ פאַר שעה. אָבער מיט די לעכלעך — האָט ער זיך באַקלאַגט — איז געווען צרות. אַ היפשער, גאָר אַ היפשער רעמאַנט.

בעתן ציילן דאָס געלט איז אַ צעהיצטער צוריקגעקומען עטקין נאָכן טאַנק.

ער האט דעם פאבריקאנט געקלאפט איבער דער איינגעבויענער פלייצע און אים געזאגט, אז ס'איז אל-רייט.

אשר האט נאך געהאט צו דערליידיקן חשבונות ביי די ווייטערדיקע טיש-לעד. ער איז שוין אבער מיד געווען און מיט זיין גאנצער גופיקייט האט ער זיך אראפגעזעצט אויף א שטול לעבן לעאנען. איז אויף לעאנס ווונק אויסגע-וואקסן פאר אַשרן א גלאז הייסע קאווע מיט קרעם.

דער פאבריקאנט האט מאַשינעל צוגערוקט צו זיך דאָס גלאָז קאווע און איינגעטונקט די דורשטיקע ליפן אין קרעם. ער האט זיך אבער באלד צוריק-געצויגן מיט אַ טרער אין אויג. די קאווע איז הייס געווען. די ליפן האבן אים געגלאַנצט און אַ וואַנץ פון קרעם איז אים פאַרבליבן.

דאָס צעשווומענע פנים מיט די קישעלעך אונטער די רחמנותדיקע אויגן איז אים געוואָרן סענטימענטאַל-טרויעריק און נאָך איידער דער דאָקטער אויער-באָך האָט באַוויזן אַפצושפּיגלען זיין אויסדרוק, האָט שוין דער פאַבריקאַנט געהאַלטן זיין נייעם קליענט פאַר אַ קנעפל און גענומען אויסלייגן פאַר אים די געשיכטע, ווי אַזוי ער איז זיך צעגאַנגען מיט האַנקען.

ער האָט דערציילט געלאָסן, אין אַן אויסגעטראַטענעם נוסח און אַן האַרץ, כמעט פראַפעסיאָנעל, ווי דער וועגווייזער דערציילט וועגן די מערקווערדיקייטן פון דער שטאָט. ער האָט זיך דערביי באַקוועם געמאַכט און אויפגעקנעפלט די וועסט. און דער דאָקטער איז געבליבן ביי דעם איינדרוק, אַז אין זיין גייסטיקער ירידה איז דער מענטש גרייט זיך אויסצוטאָן פאַר אים אַ נאַקעטער.

צום ערשטן מאָל פאַר היינטיקן אָונט האָט דער אַפּגעפאַרענער ספּעקור-לאַנט אָנגעהאַנגען זיין מידן בליק אויף דער צעטרייסלטער טשופרינע פון זיין געוועזענער פרוי. ער האָט געקוקט אויף דער טאַנצנדיקער האַנקע אַן כעס און אַן אויפרעגונג. ער האָט זי בכלל מבטל געווען מיטן בליק.

ער האָט דערציילט, ווי אַזוי זיין צוזאַמענלעבן מיט דער שיינער פרוי איז געוואָרן אונטערגעשווענקט ביסלעכווייז און איינגעפאַלן מיט אַ מאָל.

נישט דאָס האָט אים געקרענקט, וואָס האַנקע איז געווען אַן אויסברענגע-רין. אַפילו דאָן, ווען ער איז אַראָפּ פון זיין גדולה און געדאַרפט צוזען ווי אויף האַנקען לאָזן זיך קאַסטן אַנדערע מענער, האָט ער אויך געליטן און געשוויגן. ער האָט געדענקט די צייט, ווען ער האָט זיך געלאָזט קאַסטן אויף איר, בעת זי האָט געהערט צו אַן אַנדערן. געטאָן האָט ער דאָס צוליב זייער קליין שוין מיידעלע. ער האָט געמיינט: ער מיט האַנקען קאַנען זיין אמתע טאַטע-מאַמע. און אַט האָט זיך דאָס קינד פאַרקרענקט. און אַט ליגט עס שוין מיט פאַרנעפלטע אייגעלעך און דערקענט שוין נישט טאַטע-מאַמע. דאָן ערשט האָט ער דערזען וואָס

האַנקע איז געווען, דאָן, אין יענעם איינציקן מאַמענט, ווען אין איר האָט זיך אויפגעכאַפּט די מאַמע און דאָס ווייב און זי איז אים געפאַלן צו די פיס מיט אַ בהמהשער שרעק אין די פליישיקע אויגן.

— אָשר! וואָס איך האָב געטאָן! אָשר!

די תשובה פון אַ זינדיקער מאַמען אפילו איז אַ הייליקע זאַך. אַלץ וואָלט ער איר מוחל געווען ביים בעטעלע פון גוססדיקן קינד, אַלץ, נאָר נישט דאָס וואָס זי האָט אָפגעטאָן. ווייל דאָס איז געווען ערגער ווי צעלאַזנקייט, ערגער ווי פאַרקויפן זיך פאַר קליידער און צירונג. דאָס איז געווען די אוממענטשלעכע טעמפּקייט פון אַ פרוי, וואָס איז באַזאָרגט מיט אַלעם גוטן. זי איז דאָך זיכער געווען, אַז זי האָט איר מזל ביי זיך אין דער האַנט. האָט זי באַשלאָסן, ווייזט אויס, נאָך אין די גוטע צייטן מער קיין קינדער נישט צו האָבן. איין קינד איז גאַנץ גענוג צו באַצירן איר רייך לעבן. האָט זי דורכגעפירט אַן זיין וויסן די נייטיקע אָפּעראַציע כדי צו קאָנען לעבן פריי.

— ניין, איר פאַרשטייט? איר פאַרשטייט, הער דאָקטער? אַט די טעמפּע גאווה, אַז מיט דעם מוטערגליק איז זי פאַרוזיכערט אויף אַ לעבן לאַנג. אַז דאָס קינד וועט איר קיין מאָל נישט חרוב ווערן. איר פאַרשטייט?.. גיי, האָב איך איר געזאָגט. גיי אַוועק פון מיינע אויגן! ווייל דאָס איז דאָס שרעקלעכסטע, פאַניע דאָקטער...

ניין, דאָס שרעקלעכסטע אין דער גאַנצער געשיכטע איז געווען דער סקאַר- באַווער טאָן, מיט וועלכן פאַדלאַסקי האָט עס איצט איבערדערציילט פאַר אַ ווילד- פרעמדן מענטשן, די געמאַכטע ווינענדיקע שטים און די אמתע צופרידנקייט פון קראַצן די אייגענע קרעץ.

דעם דאָקטער האָט זיך געדאַכט, אַז צו דער פיינלעכער געשיכטע וועט גאָר קיין סוף נישט נעמען. אָבער עס נעמט אַ סוף צו אַלץ. דערוואַרעמט פון די קאַווע און מיד פון אַ טאַג אַרומלויפעניש, זיצט שוין דער פאַבריקאַנט שטיל און רויק, די האַריקע פּינגער אויפן עטעמענדיקן בויד צונויפגעפלאַכטן, דאָס שיטער גוידער-זעקל אַראַפּגערונען אויף דער ברוסט און ער פּינטלט קינדיש באַליידיקט מיט די אונטערגעקישנטע רחמנותדיקע אויגן. אַזוי איז אָשר אומבאַמערקט איינגעשלאָפן.

אַרויפגעטורעמט אַ פויסט אויף אַ פויסט און אַנגעשפאַרט די קין אַן זיי, האָט לעאָן ערנסט שטודירט דאָס צעשוומענע פנים פון זיין שלאַפנדיקן העלד, ווען דער דאָקטער, אַ פאַרשעמטער און צעפלאַמטער, האָט אים אַנגערירט ביים אַקסל.

— ווי הייסט אייער ראַמאַן, לעאָן?

— די באצווונגענע אויפן געמויזעכץ.

דער שריפטשטעלער מיטן דאקטער האבן פארפירט ביים קאפעטישל אן אינטימען שמועס אין קעגנווארט פון איינגעשלאפענעם העלד, בעת דער אמע-ריקאנער קארעספאנדענט עטקין האט אמוזירט סלאווען מיט רכילותן אויף דעם און יענעם פון די אַנגעזעענע קאפעגעסט.

— אַ שרייבער איז באַגרענעצט מיטן מענטשן-מאַטעריאַל, דאָקטער! ווי דו זאָלסט נישט קאַמבינירן, איז דער פּוּעל-יוצא אַן אומעטיקער. סידן אויסגע-זויגן פון פינגער פריידיקע, גליקלעכע לעבנס און העראישע ענדעס.

— דערלויבט, לעאַן! דאָס לעבן פאַרמאַגט ביי היינטיקן טאַג אַזוי פיל העראַיזם, אַז מען פאַרשפאַרט עס אויסזויגן פון פינגער.

— אַ טעות, דאָקטער! דאָס געמט זיך ביי אייך פון נישט קאַנען דעם מהות פון לעבן. די אַלע העלדן פון אונדזער צייט, אויפגעפאַסט אין דעם ריטעם פון אַ ראַמאַן, פאַרלירן דעם גלאַנץ פון זייער העלדישקייט. דער ראַמאַניסט טוט אַן דעם העלד אין שטעקשיר, ווייל דער ראַמאַן איז בטבע אַ געמיטלעך-בורזשאַזע באַשעפּעניש. אַט — זעט איר — אַ העראַישע פּאַעמע איז עפעס אַנדערש.

סלאַווע האָט געכאַפט אַ גלאַנציקן קוק אויף איר מאַן מיטן דאָקטער און האָט אַ לייכטן ציטער געטאַן:

— אַזעלכע צוויי אינטעליגענטן...

עטקין האָט זיך פּלוצלונג אַ פאַטש געטאַן אין הויכן שטערן, זיך אַנגעבוּיגן צום שלאַפּנדיקן פאַבריקאַנט און אים אַריינגעשריען אין אויער:

— פּאַדלאַסקי, ס'איז אַל-רייט!

האַט אַשר אויפגעציטערט מיט די אַפּגעהאַנגענע באַקן.

— האָ? איר זאָגט עפעס? אַנטשולדיקט. כ'האַב דאַכט זיך איינגעדערעמלט.

— איך זאָג, ס'איז אַל-רייט, מיסטער פּאַדלאַסקי! איך האָב פאַר אייך אַ גוטע בשורה.

אַשר האָט זיך בעריש צו אים אויסגעדרייט מיטן גאַנצן גוף און אין שטול האָט עפעס געפלאַצט. ער האָט עטקינען ביים הענטל געכאַפט און ראַמאַנטיש זי צוגעדריקט צום ברוסט.

— נו?

— וואָס, נו? מענטש! אַז מען זאָגט אייך אַל-רייט! איר קאַנט שיקן נאָך פון די זעלביקע סחורה. מען וועט דרוקן. היינט באַקומען אַ בריוו פון מיין רע-דאָקטאָר.

אַשר האָט אין די הענט אַ פאַטש געטאַן, אויפן געזעס אונטערגעשפרונגען.

געוואָלט זיך צעשווימען אין אַ שמייכל און פלוצלונג אַוועקגעפאלן אויפן טיש אַ וויינענדיקער.

אויב פאַר סלאָווען מיטן דאַקטער איז דאָס געווען אַן אומדערוואַרטע און אומפאַרשטענדלעכע סצענע, האָט לעאָן עפעס יאָ אַנגעהויבן צו פאַרשטיין. זיין נאַענטע באַקאַנטשאַפט מיטן ספּעקולאַנט איז נישט אַפּגעגאַנגען גלאַטיק פאַר ביידן, אויב ער, ברוינער דער שריפטשטעלער, האָט געקאַנט זיך אַריינלאָזן אין ספּעקולאַציע, פאַר וואָס זשע זאָל פאַדלאַסקי דער ספּעקולאַנט נישט אויספרוּוון דאָס מזל אין ליטעראַטור? דאָס האָט ער אַוודאי פאַרווירקלעכט דעם משוגענעם פלאַן זיינעם אַנצושרייבן אַ בוך פון ספּעקולאַנטן-לעבן און איצט וועט דאָס בוך געדרוקט ווערן אין אַמעריקאַנער צייטונג דורך עטקינס פאַרמיטלונג! וועט ער, הייסט עס, דערציילן פאַר דאָלאַרן פאַר גאַנץ אַמעריקע דאָס, וואָס ער דערציילט פאַר אַ גלאָז קאַווע יעדן פּרעמדן אין „עלדאַראַדאָ“; איז פאַר וואָס זאָל דער מענטש, וואָס האָט פון זיך די בושה אויסגעטאַן, וועלן אין זיין בוך שווינען זייטיקע מענטשן? צום ביישפּיל — אים, לעאַנען? ער האָט דאָך אויך ספּעקולירט.

און די צייטונג וועט עס דרוקן שוואַרץ אויף ווייס. און מענטשן וועלן עס לעזן! און אַשר וועט נאָך באַקומען דאָלאַרן דערפאַר.

ווען סלאָווע וואָלט זיך אומגעקוקט אויף לעאַנען, וואָלט זי גיכער אים אונטערגעטראָגן אַ גלאָז וואָסער, איידער דעם היסטעריש צעכליפעטן פאַבריקאַנט פון די דאָלאַרן-לעכלעך, דעם ליטעראַרישן דעביוטאַנט אַשר פאַדלאַסקי.

עטקין אַבער האָט יאָ געכאַפט אַ זייטיקן בליק אויף לעאַנען און בעת סלאָווע מיטן דאַקטער האָבן זיך געפאַרעט אַרום אַשרן און זיך באַמיט אים צו באַרויַקן און פאַרשטעלן פון נייגעריקע בליקן, האָט דער אַמעריקאַנער קאַרעס-פאַנדענט זיך געשפּילט מיט דעם רעדאַקטאָרס בריוו, אין וועלכן ס'איז געווען געשריבן וועגן אַשרס אַנגעלעגנהייט. און, ווי צופעליק אַריינגעזאַפט לעאַנס פנים אין זיינע גרויסע פאַרוואַלקנטע אויגן אַריין, האָט ער מיט אַ קאַלט גענעצט, געפרעגט:

— נו, קאַלעגע, ווי גייטס?

פייגע-פעסיעס אָפּערע

זינט לעאָן מיט זיין ווייב און זיין ווייבס פריינד האָבן גענומען זיך באַווייזן אין דער געזעלשאַפט אין דרייען און זענען אַריינגעפאלן אין לייטישע מיילער, איז פאַר לעאָנען אַליץ מער קלאַר געוואָרן, אַז זיין פאַמיליע-לאַגע האָט אויך איר גוטע זייט: דאָס דעמאָנסטרירט ער קעגן קליינבירגערלעכע השגות. לעאָן איז בטבע נישט קיין קאַמפּסמענטש. אַבער דאָ איז די לאַגע אַזעלכע, אַז ער קאַן זיין אַדער לעכערלעך אין לייטישע אויגן אַדער — פּיאַנעריש. האָט ער שטאַלץ געטראָגן זיין פּיאַנערישקייט און ס'איז אים לחלוטין נישט אַנגעגאַנגען, וואָס מען מורמלט הינטער זיינע פלייצעס וועגן עפעס א הייליקן דריילינג.

דאָס הייליקע דריילינג פלעגט זיך באַווייזן אומעטום אין פולן קאַמפלעט: לעאָן, דאָקטער אויערבאַך און סלאָווע אין דער מיט. אין דעם זעלביקן סדר זענען זיי אויך געזעסן אויפן באַלקאן אין דער אָפּערע, בעת מען האָט געשפּילט „לאַהענגריין“. און גלייך נאָכן ערשטן אַקט, בעת ס'איז ליכטיק געוואָרן אין זאַל, איז סלאָווען פּינצטער געוואָרן אין די אויגן. כמעט קעגן איבער, אויף זייטיקע פלעצער, זענען געזעסן איר מומע זלאַטע מיטן פעטער עוור און ביידע האָבן פון דעם הייליקן דריילינג די בייסנדיקע בליקן נישט אַראָפּגעלאָזט. סלאָווע האָט זיך דערפּילט, ווי מען וואַלט זי אויס-געטאָן אַ נאַקעטע. דאָ אין דער אָפּערע. זי וואַלט געוואַלט אויף שטויב צעמאַלן ווערן צווישן אירע אינטעליגענטע מאַנספּאַרשוינען.

— אוי, לעאָן! אוי, שמואל! זיי וועלן אונדז באַרעדן!

— טאָ וואָס זשע אַרט עס דיר, קינד! זאַל זיי וויל באַקומען — האָט לעאָן

זי באַרויקט — אויף דעם זענען זיי דאָך פעטער עוור און מומע זלאַטע.

פון די דאָזיקע פעטער-מומע האָט סלאָווע זיך אָפּגעטרייסלט נאָך אין יענער צייט, ווען זיי האָבן נישט געוואַלט דערלאָזן צו איר שידוך מיט לעאָנען.

ווייל זיי האבן דאס געהאלטן פאר א פאמיליען-סקאנדאל. בכלל זענען די פעטער-
גומע געווען מענטשן מיט זייער פעסטע פרינציפן.

די ערשטע באזע פון לעבן האט זיך ביי זיי אנגעהויבן פון גוטן היימישן
איינגעמאכטס און צו אן אייגענע שטיק מעבל האבן זיי געהאט מער דרך-ארץ,
ווי צו עמעצנס גוטן שם אין דער משפחה. אז פעטער-מומע פלעגן ארויפשווימען
ערגעץ אויף דער אויבערפלאך, ער מיט זיין משכיליש געשפאלטן בלאנד-גרוי
בערדל און זי מיט די אפגעהאנגענע נגידיש רויטע בעקלעך און לאנגע אויערינג-
לעך-אנטיקן — האט עס געהייסן, אז עמעצן אין דער משפחה איז דערקלערט
געווארן מלחמה אויף לעבן און טויט.

און די משפחה איז געווען פארצווייגט אן א שיעור. מענטשן ווילד-פרעמדע
האבן זיך געפונען אין פארוואנדשאפט דורך די בשותפותדיקע פעטער-מומע.
אין די גוטע צייטן, ווען אָשר פאלאסקי דער ספעקולאנט האט זיך געחנפעט
צו דעם ליטעראט לעאָן ברוינער פלעגט ער זיך פאררופן פאר סלאָווען טאקע
אויף די דאָזיקע בשותפותע פעטער-מומע.
און סלאָווע פלעגט לאַכן.

— אז איך שענק זיי אייך אוועק, הער פאָדלאַסקי!

אָבער אָשר איז מוחל געווען די מתנה. ער האט געהאט אַ האַרץ אויף
די פעטער-מומע. ער איז זיי חושד געווען, אז זיי זענען אַנגעשטעלט ביי זיין
פאָטער אויף געהאלט און באַקומען אינסטרוקציעס פון קאַליש, ווי אַזוי אים
נאַכזושפּיאַנירן און לייגן אים קלעצער אין וועג, דערפאַר וואָס ער איז זיך
צוזאַמענגעגאַנגען מיט האַנקען.

ווי אַ סירכה אין דער משפחה — זענען פעטער-מומע געווען אויף דער וואַך.
און לעאָנען האַט דאָס פאַרפאַלק אינטערעסירט פון ליטעראַרישן שטאַנד-
פונקט, ווי אַ בירגערלעכער אַרכאַיזם. אים האַט אַפילו הנאה געטאָן דאָס איצטיקע
באַגעגעניש מיט זיי אין דער אַפּערע.

דאָס הייליקע דריילינג איז אַרויס אין פאַיע, כדי אַפּצופרישן דעם קאַפּ
נאַכן טשאַד פון וואַנגערס טרובעס. דאָקטער אויערבאַך האַט מיט אַ צופרידענעם
גלאַנץ איבערן ראָזן פנים און מיט אַ מסירות-נפשדיקייט אין דער צעכוואַליעטער
שטים אויפגעקלערט פאַר זיין פריינדין די אַנטשטייונג און באַדייטונג פון וואַג-
נערס אַפּערעס.

און לעאָן האַט זיך פאַרגאַפט אויף איין ווינקל פון ברייטן פאַיע און שוין
נישט געקאַנט די אויגן אַפּרייסן. דאָרט זענען ווידער געשטאַנען די פעטער-
מומע. אָבער ווער איז דאָס די גרויע עלעגאַנטע דאַמע מיטן לאַרניאַן און
שוואַרצע לאַנגע הענטשקעס אויף די נאָך גאָר יונגע נאַקעטע הענט? דער פעטער

עוור מיט דער מומע זלאטע אמוזירן זיך מיט איר העפלעך און פריינדלעך, טאקע גאר ווי מיט א מיוחסדיקער קרובה.

לעאן האט דערפילט א שטאך פון אמתער ליטערארישער אייפערזוכט, ווען ער האט ענדלעך פעסטגעשטעלט, אז די אויגן נארן אים נישט, אז די עלעגאנטע דאמע איז טאקע נישט קיין אנדערע ווי פייגע-פעסיע די חזנטע, די געוועזענע שותפטע זיינע.

פייגע-פעסיע מיט א לאַרניאן אין דער אַפערע; פייגע-פעסיע האט זיך באשטעלט אַ ראַנדעווו מיטן פעטער עוור און מומע זלאטע!
אויף קיין רגע האט לעאן נישט געצווייפלט, אז דאס איז ביי זיי אן אַפגע-שמועסטע באַגעגעניש.

און זי, די געוועזענע שותפטע זיינע, האט אים דערזען און פון דער ווייטנס באַגריסט מיט אַ סאַמעטענעם בליק פון אירע פיין-באַברעמטע אויגן און מיטן לאַרניאן האט זי אים קאָקעטיש אַ צייכן געגעבן, אז זי דאַרף זיך נאָך זען מיט אים און זיך דורכשמועסן, אַז עס גייט איר אין לעבן.

אַ רושם האט אויף לעאַנען געמאַכט דער אויסדרוק אירער. לעאַן האט געוואוסט, אַז פייגע-פעסיע איז אַ גרויסע פאַנטאַזיאַרקע. אַז זי קאָן זיך לאַזן פאַרטראַגן פון וועלטן, וועלכע זי האט אַליין פאַר זיך אויסגעוועבט. אַבער איצט איז אויף איר פנים געווען צעגאַסן נישט ווייניקער ווי אַ גאַנצע אַפערע.

פייגע-פעסיע האט אַנטדעקט עפעס גאַר אַ נייע פאַנטאַסטישע וועלט און זיך אַריינגעצויגן אין איר, ווי אין אַן אייגענעם פאַלאַץ.

עס איז געבליבן, אַז דאָקטער אויערבאַך וועט באַגלייטן סלאָווען אַהיים און ער, לעאַן, וועט באַגלייטן זיין געוועזענע שותפטע. און עפעס ענלעכס צו אַ פאַרליבטן, וואָס דערוואַרט די מינוט פון זיין ראַנדעווו, האט לעאַן געפילט, וואַרטנדיק אויף דעם סוף פון וואַגנערס צעצויגענער אַפערע.

אַן אומגעלומפערטע סימפּאַטיע האט דער שריפטשטעלער געפילט צו דער געעלטערטער העלדין פון זיין ראַמאַן. אין פייגע-פעסיעס פאַנטאַסטישן אויפבלי אויף די עלטערע יאַרן האט געשטעקט אַ שטיק לעבנס-אַפטימיזם, וועלכער איז גרייט צו פאַרלייקענען אַלע חורבנות פון דער צייט. פייגע-פעסיע האט זיך פאַרמאַסטן צו זיין אומפאַרגענגלעך. און דערפאַר איז דער דיכטער איר דאַנקבאַר געווען. ער האט, דאַכט זיך, מיטגעטראַגן מיט זיך איר ווייבלעכן, סאַמעטענעם בליק, ווי אַ גלעט פון זוניקן האַרבסט.

מיט אַ מונטערן, יוגנטלעכן שריט האַבן זיי געאַרעמט אַוועקגעשפאַנט פון דער אַפערע צו דער אַלטשטאַט. און אין דעם פיבערדיקן ווייבלעכן דרוק פון

איר וואַרעמען אַרעם האָט לעאַן געפילט, אַז פייגע־פעסיע שפּאַנט אייגנטלעך נישט איבער דער ערד, אַז זי שוועבט גאַר איבערן זיבעטן הימל, ווהיין זי וועט באַלד אים אויך אַרײַנציען.

— לעאַן! טייערער פריינד מיינער! פאַר אייך האָב איך קיין סודות נישט. פאַר אייך מוז איך אַלץ אויספלאַפלען.

און זי האָט אויסגעפלאַפלט מיט אַ נערוועז־ציטערנדיקער ברוסט־שטימע איר לעצטן עפעקטפולן סוד. לעאַן איז דאָ געווען צוויי מאָל איבערראַשט.

זי וויל ליקווידירן די מסחרים אירע? זי וויל זיך דורכרייסן דורכן פויליש־באַלשעוויסטישן פראַנט? ווהיין? צוליב וואָס?

פייגע־פעסיע לויפט צו דער טאַכטער אירער און צו אים, צו בערל פאַדלאַסקי.

לעאַן האָט קיין מאָל נישט געצווייפלט אין זיינע שרייבערישע פעיקייטן; ער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ גוטן פסיכאָלאָג. ער האָט אָבער נאָך קיין מאָל נישט אָנגעווענדט צו זיך די מאַס פון געניאַליטעט. און אַט איז געקומען די צייט פאַר דעם. ער איז געווען דערשטוינט פון זיין אייגענער געניאַלער קאַנ־צעפציע, וועלכע ער האָט אויפגעבויט נאָך מיט עטלעכע חדשים צוריק און וועלכע האָט זיך איצט אַזוי פלוצלונג באַשטעטיקט אין דער לעבעדיקער ווירקלעכקייט.

נישט מער: אין דער שפיל זענען אַריין דער פעטער עוזר און די מומע זלאַטע, וועלכע האָבן פייגע־פעסיען די אויגן געעפנט.

אַ זיי האָבן דאָס געמאַכט גלאַטיק, אגב־אורחאדיק, נאָך ביי זייער פריער־דיקער באַגעגעניש מיט פייגע־פעסיען. גערעדט האָט מען גאַר הויפטזעכלעך זועגן מיסחר־זאַכן. אָבער צי ווייס זי, פרוי מונדלאַק, אַז זיי האָבן אַ געמיינזאַמען שטיקל פריינד? זייער קרוב, בערל פאַדלאַסקי, האָט דאָך אַ מאָל געזונגען ביי איר מאַן, דעם סוואַלקער חזן.

אויסגערעדט האָט זיך דער פעטער עוזר און די מומע זלאַטע האָט אים גלייך איבערגעשלאָגן:

— אַי, גיי שוין, גיי! וואָס דאַרפסטו רעדן? ווי קומט פרוי מונדלאַק צו געדענקען, ווער עס איז געווען משורר ביי איר זעליקן מאַן מיט דריי און צוואַנציק יאָר צוריק?

אָבער — אויסגערעדט זיך איז פאַרפאַלן. נישט זייער שולד איז געווען, וואָס פייגע־פעסיע איז פון אַט דער קלייניקייט צעטומלט געוואָרן, ווי פון אַ פלוצלונג האַרמאַטן־שאַס.

און נישט זייער שולד איז געווען, ווען שפעטער, בעת זי איז צו זיך געקומען, האט זי זיך אָנגעזעצט אויף זיי און זיי געצויגן ביי דער צונג.

אַז זיי האָבן בטבע פיינט זיך אַריינצומישן אין פרעמדע ענינים! ווי דורך אַ חלום געדענקט זיך זיי, אַז מען האָט דאָן עפעס געמורמלט אויף דעם קרוב זייערן, דעם משורר ביים סוואַלקער חזן. איז זיי דאָס אָבער אין איין אויער אַריין, אין אַנדערן — אַרויס. וואָס איז דאָס זייער עסק — וואָס?

איז די געשיכטע טאַקע פאַרלעגן געוואָרן ביי פעטער-מומע אין געדעכעניש אויף דריי און צוואַנציק — האָ? מער! טאַקע אויף פיר און צוואַנציק יאָר און איצט האָבן זיי אַרויסגעשלעפט דעם סוד אויף דער ליכטיקער שיין.

צוליב וואָס האָבן זיי דאָס געטאָן? אפשר איז דאָס געלעגן אין זייערע איצטיקע פאַמיליען-אינטערעסן? אפשר האָט אויפגעוואַכט זייער געוויסן ביים שיין פון פייגע-פעסיעס אויפגעקומענער עשירות?

צי האָבן זיי געוואוסט פון איר סוד?

דאָס האָט זי, פייגע-פעסיע, נאָר געוואוסט פון אַ האַלבן סוד. זי האָט נאָר געוואוסט אַז אַ מאַל האָט זי אַ ליבע געשפילט מיט אַ יונגן-מאַן, וואָס איז געווען מיט צען יאָר יינגער פאַר איר. אַז די ליבע איז געווען אַ הייסע און אַ קורצע און איבערגעלאָזט אַ לעבעדיקן אַנדענק. אַז דער יונגער-מאַן האָט געמוזט באַצייטנס פאַרשווינדן פון סוואַלק און פון דאָן אַז — ווי אין וואַסער אַריין.

לאַנגע יאָרן האָבן פעטער עוזר און מומע זלאַטע געוואוסט מער פאַר איר און נישט אויסגעגעבן. געהאַלטן דעם שליסל פון איר סוד אין פאַרשטויבטן שופלאָד פון זייער געדעכעניש בלויז צוליב דער איינציקער פיינער מידה — נישט צו מישן זיך אין פרעמדע ענינים. אָבער איצט...

ניין, פייגע-פעסיע האָט נישט געהאַט קיין האַרץ אויף זיי. ווי עס האָט זיך געמאַכט — אַזוי איז צום גוטן. האָט דאָך דאָס גאַנצע לעבן אירס זיך צוזאַמענגעלייגט אין אויסערגעוויינלעכע ראַמען פון טויזנט-איינ-נאַכט. האָט זי געדאַרפט דורכגיין דורך אַ לאַנגער קייט פון יאָרן פול מיט פיין און דער-נידערונג, כדי צו קומען צו אַ פלוצלונגער עשירות. האָט זי געדאַרפט צוויי געזעצלעכע מאַנען באַגראָבן, כדי זיך אויסצוקלייבן פאַרן צו איר בערישן מיטן קינד און נישט נאָך הילף, חלילה, נאָר ווי אַ פרוי אַ פאַרמעגלעכע, אַן אומאָפהענגיקע.

אַבי זי האָט זיך אויסבאַהאַלטן פאַר גאָט, וועלכער האָט זי פאַרפאַלגט פאַר אירע זינד.

נאַרישע יידענע! גאָט איז נישט אַזאַ שרעקלעכער. און פאַר דייענע זינד ביסטו

שוין לאַנג אָפגעקומען! און, צוריק געשמועסט, וואָס פאַר אַ זינד ביסטו דאָ באַגאַנגען?

לעאָן האָט צוגעפירט זיין געוועזענע שותפטע ביז צו איר ווינונג און איר געדריקט און געקושט די האַנט מיט געפיל פון גליקוונטשן, וועלכע האָבן גאָר קיין ווערטער נישט און מיט געפיל פון טיפער דאַנקבאַרקייט, וועלכע קאָן זיך גאָר נישט אויסצאָלן.

ער איז דאַנקבאַר געווען נישט נאָר פאַר איר צוטרוי. סוף-כל-סוף האָט דאָך דאָס לעבן איצט געגעבן אַזאַ שוונג צו זיין ראַמאָן, אויף וועלכן ער וואַלט זיך קיין מאָל נישט דערוועגט אין זיין באַשיידענער פאַנטאַזיע.

נישט נאָר פייגע-פעסיע האָט געפיבערט אין פאַרלויף פון לאַנגע וואַכן, שוועבנדיק אין די עולמות און ליקוידירנדיק אירע וואַרשעווער געשעפטן, מיט איר האָט אויך מיטגעפיבערט דער שריפטשטעלער לעאָן ברוינער, מיט וועלכן זי האָט זיך איצט אָפּט אַן עצה געהאַלטן.

אין דער זעלביקער צייט האָט דער שריפטשטעלער זיך דעם קאָפּ געבן-ראַכן איבער זייער אַ וויכטיקן פּראָבלעם: וואָס — אַ שטייגער — האָט דעם פעטער עוור מיט דער מומע זלאַטע געקאַנט צווינגען אויפצודעקן פאַר פייגע-פעסיען דעם אמת?

ביז ער איז ענדלעך געקומען צו אַ העכסט וואַרשיינלעכער השערה. די פעטער-מומע האָבן אַוודאי געהאַלטן, פונקט ווי אַשר פאַדלאַסקי דער פאַבריקאַנט פון די דאַלאַרן-לעכלעך און פריש-געבאַקענער אַמעריקאַנער זשורנאַליסט, אַז אידע האָט באַשלאָסן צו פאַרבלייבן ביים פעטער בערל. האָט מען געדאַרפט דעם פעטער בערל קאַמפּראַמיטירן נישט נאָר מיט זיין אַלטער געליבטער, נאָר אויך מיט איר דערוואַקסענער טאַכטער, אדרבא, זאַל טאַקע פייגע-פעסיע אַנקומען און מאַכן אַ סקאַנדאַל. וועט דאָך אידע געוויס אַהיים קומען. און אַשר האָט זיך דאָך פון זיין האַנקען שוין באַפרייט. וועט אפשר צוריק ווערן אַ לעבן פאַר גאַט און לייט. מיט דער הילף פון דעם טאַטן פון קאַליש איז אַלץ מעגלעך.

אַט דאָס איז געווען די השערה, אויף וועלכער דער שריפטשטעלער האָט זיך באַרוקט.

און פייגע-פעסיע האָט זיך דערווייל אויסגעקליבן אין וועג אַריין. זי האָט זיך אויסגעריכט מלכותדיק, זי האָט זיך אויסגעבעט מיט דאַלאַרן און איז אַוועקגעפאַרן.

★

אין א האלב יאר ארום איז לעאָן בייגעווען אן אינטערעסאַנטן פּראָצעס אין קרייזגעריכט. דער פּראָצעס האָט געהאַט אויפגערודערט די וואַרשעווער פּרעסע. אָבער נישט נאָר ווי אַ צייטונגסמענטש און נישט נאָר ווי אַ פּסיכאָלאָג האָט לעאָן זיך אינטערעסירט מיט דעם פּראָצעס. עס זענען געווען צו דעם נאָך גאָר אַנדערע סיבות.

דער הויפטבאַשולדיקטער — אַ מענטש מיט אַ קאָפּ אַריינגעוואַקסן אין די ברייטע פלייצעס, מיט ווייסע ברייטע ציין און ערדיש־טונקעלע ברייטע באַקנ־ביינער, האָט אָפּגעהאַרציק זיך מודה געווען אין דעם אַלעם, אין וואָס מען האָט אים באַשולדיקט. ער האָט אָבער נישט געהאַלטן זיין טאַט פאַר אַ פאַרברעכן, נאָר פאַר אַן אויסבראָך פון פּלאַמענדיקן פּאַטריאַטיזם. יא, ער איז טאַקע געווען דער אַנפירער פון אַ גרופּע פּרייוויליקע פּאַרטידיקער פון פּוילישע גרענעצן. און אַז זיי האָבן געכאַפט אַ באַנדע שונאים פון פּאַטערלאַנד, וועלכע האָבן געוואַלט זיך אַריבערשמוגלען צו די באַלשעוויקעס, האָט ער אַליין טאַקע געהייסן אוועקפירן די באַנדע אין אַ וועלדל און צעשיסן. יא, ער געדענקט. פון אַ מאָן אַכט איז באַשטאַנען די פאַרברעכערישע באַנדע, זיבן יונגע מענטשן און איין עלטערע פרוי אין אַמעריקאַנער ברילן, ווייזט אויס זייער אַנפירערין און קאַסירערין, אַ געניטע שמוגלערין, אַראָפּגעשיקט פון די באַלשעוויקעס אַהער. מען האָט ביי איר געפונען דאָלאַרן. וויפל — געדענקט ער שוין נישט.

געדענקען געדענקט ער נאָר, אַז זיין פּאַטריאַטישער כעס האָט זיך אַזוי אין אים צעברענט, אַז די וועלכע האָבן נאָך געזשיפעט נאָכן דערשיסן האָט ער דורכגעשטאַכן מיט זיין קינזשאַל און נאָך דעם פון קינזשאַל זיינעם דאָס בלוט אָפּגעלעקט. אַט אַזוי. און ער וואַלט עס נאָך אַ מאָל געטאָן ביי ענלעכע באַדינגונגען, ווייל אַזוי הייסט אים זיין פּאַטריאַטיש געפיל.

יעדער שונא פון פּאַטערלאַנד זאָל פאַרניכטעט ווערן!

דער מענטש מיט דעם איינגעוואַקסענעם קאָפּ אין די פלייצעס האָט באַקומען אַ שטראַף פון דריי יאָר תּפּיסה. און די פּאַטריאַטישע דאַמען אין געריכטזאַל האָבן אים געמאַכט אַן אַוואַציע און פאַרוואַרפן מיט בלומען.

און פייגע־פעסיען איז פון דעם אַלעם געווען נישט קאַלט, נישט וואַרעם. צוזאַמען מיט זיבן יונגע מענטשן האָט זי מיט פינף חדשים צוריק פאַר־לאָרן איר לעבן ביים אַריבערגיין דעם תּהום צווישן פּוילן און באַלשעוויסטישן רוסלאַנד.

לעאָן האָט גוט געדענקט איר ווייבלעכן סאַמעטענעם בליק, ווי אַ גלעט פון זוניקן האַרבסט.

דאָס ליד פון אַן אַרעמאָן

אַזאָ הונגעריאַר זאָל זיך שוין נישט אומקערן.
ליאַסאַווע האָט אויפגעגעסן די שינדלען פון די דעכער, די ברעטער פון
די ווענט און גאַנצע רייען הייזער זענען געשטאַנען ווי אַפגעגריזשעטע סקעלעטן.
נישט געווען שוין וואָס צו נעמען פון זיי, סיידן דעם נאַיוון קווייט פון די געמע-
לעכצן, וואָס האָט נאָך דאָ און דאָרט די אויגן געריסן אויף אַן אינערלעכער
ציגלוואַנט. די באַלעבאַטים פון די הייזער האָבן זיי נאָך פון פריער נישט
באַדאַרפט. זיי זענען טיילווייז אויסגעשטאַרבן פון הונגער, טיילווייז געלאָזט
די שטיבער אויף הפקר און זיך צעקראַכן איבער דער וועלט נאָכן ביסן ברויט.
די רימער-גאַס, וואָס האָט אַראַפגעפירט צום טיך, איז שוין דריי פערטל
באַשטאַנען פון אַזעלכע אַפגעגריזשעטע חורבות. דאָס צענדליק הייזלעך, וואָס
איז נאָך אַלץ געבליבן, האָט געהאַט אַזאָ קלאַגעדיק אויסזען, ווי זיי וואַלטן
הכנעהדיק געוואַרט אויף זייער גורל אויפגעפרעסן צו ווערן לעבעדיקערהייט.
אין דעם שפעטיקן ווינטער-פרימאַרגן, וואָס האָט זיך קוים געהעלט ווי
אַ נישט-אויפגעדרייטער לאַמפּ, האָט אַ קליין מענטשעלע אין אַ לאַנגן וואַטענעם
כאַלאַט און מיט אַ ליידיקן בלעכענעם עמער אין דער האַנט זיך געשאַרט מיטן
אויסגעטראַטענעם שטעגעלע באַרג-אַראַפ אויף רימער-גאַס, אַפילו דער ליידיקער
עמער איז צו שווער געווען פאַרן קליין מענטשעלע. האָט עס פאַרבויגן דאָס
קעפל אַן אַ זייט — אַ קעפל אין אַן אויסגעקערט ווינטערדיק היטל מיטן
געשטעפטן אונטערשלאַק אין לעקעכער אַרויף, און מיט דעם ליידיקן לינקן הענטל
האָט עס געקעמפט מיט דער לופט צוליב איילעניש און גלייכגעוויכט. וועגן אַ
גרויס איילעניש האָבן דערציילט אויך די קליינע שאַרנדיקע טריטעלעך.
און פלוצלונג האָט דאָס מענטשעלע מיטן עמער זיך אַפגעשטעלט. דאָס
אויסגעטראַטן שטעגעלע אין אַלט-זילבערנעם שניי-זאַלץ איז קוים גענוג געווען
פאַר איינעם. און דאָ איז דעם מענטשעלע אַנטקעגן געקומען אַ ברייטפלייציקער

מאנספארשין אין הויכע שווערע שטיוול און די הענט אין די קעשענעס פון פעלצל. דער גאנצער גאנג פון דעם ברייטפלייציקן האט עדות געזאגט, אז ער איז נישט געוויינט עמעצן דעם וועג אפצוטערען. האט דאס קליין מענטשעלע מיטן עמער פארזארגט זיך אומגעקערט אויף ביידע זייטן שטעגעלע, אויפן טיפן און הארטן זילבער-גרויען שניי-זאלץ, ווהין מען וועט מוזן אפטרעטן מיטן עמער.

אבער אז דער ברייטפלייציקער איז שוין גאר נאענט געווען האט דאס קליין מענטשעלע דעם עמער אראפגעשטעלט, דאס קעפל פארריסן און צוגעשטעלט די האנט איבער די אויגן ווי א דעכל אין א זומערטאג.

— הא? בערל? צי האב איך אפשר א טעות?
— איך, רב נחומטשי, איך, וויי-וויי! איר זייט דאך גאר קלענער געווארן!
— כע-כע! קלענער געווארן — זאגסטו? מען וואקסט אין דר'ערד אריין, מיין קינד! אבער וואס איז מיט דיר געשען, בערעלע, מיט דיר, ווי איז צו מיר נישט?

בערל האט געשמייכלט.

— מיט מיר? וואס האט דען געקאנט מיט מיר געשען, רב נחומטשי? אט ווי איר זעט, מען עלטערט זיך.

— ניין, בערעלע, ניין! זאג דאס נישט! — רב נחומטשי איז פלוצלונג רירעוודיק געווארן מיטן גאנצן קליינעם וואטענעם גופל. די טיפע שווארצע אייגעלעך אונטער די ברעמען האבן עקשנותדיק-יונגטלעך אויפגעשפילט און אויפן בלאסן פנים, צווישן פארבלאזן מאך פון דעם בערדל האט זיך באוויזן א לייכטע ראוקייט. — זאג דאס נישט, בערעלע! דו זעסט, קיין עין-הרע, אויס גאנץ קרעפטיק, אי די בארד איז א ביסל פארמעלט — נו מא! ס'איז ביי איך א משפחה-זאך, בערעלע. כ'האב דיין טאטן געקענט און דיין פעטער — דיר צו לאנגע יאר. אלע יונגער הייט גרא געווארן, איך בין אויסן עפעס אנדערש: ווו ביסטו מיר דאס פארפאלן געווארן, וואס נישט מען זעט דיך, נישט מען הערט דיך? הא? וואס שווייגסטו?

— וואס זאל איך שרייען, רב נחומטשי?

— שרייען באדארפטו טאקע נישט. כ'מיינ: ווו איז דיין מתן בסתר? עס שטארבט דאך אויס א שטאט! ווי קאנסטו דאס צווען, דו! געלאזט א שטאט אויף הפקר — הא?

בערל האט געשוויגן א בלאסער, און די בלאסקייט פון פנים איז אים אראפגערוגען אין די איינצלנע ווייסע פעדעס איבער דער שווארצער בארד.
— איך האב שוין נישט, רב נחומטשי!

— אוי, וויי איז מיר!

— מיר זענען גלייכע גבירים, רב נחומטשי! מען האָט אַלץ ביי מיר צוגענומען. אויס מאַיאַנטקעס.

בערל האָט גאַרנישט בדעה געהאַט צו באַקלאַגן זיך פאַרן אַלטן. ער האָט נאָר געוואָלט זיך פאַרענטפערן, פאַר וואָס ער קאָן נישט העלפן די אַרעמע-לייט פון דער שטאָט. אָבער זיינע ווערטער האָבן פאַר אים אַליין אָפגעקלונגען, ווי ער וואָלט צו עמעצן טענות געהאַט, פאַר וואָס מען האָט אים געמאַכט אויס פריץ. האָט ער זיך פאַרשעמט און זיך געאיילט צו ענדערן דעם שמועס.

— ווהיין שלעפט איר זיך מיטן עמער, רב נחומטשי?

אָבער דער אַלטיטשקער איז געווען צעטומלט פון זיין דערקלערונג, אַז ער האָט שוין גאַרנישט. צעטומלט און, דאַכט זיך, דערצאָרנט. בערל האָט געמוזט איבערפרעגן.

— האָ? איך? נאָך וואָסער, בערעלע, נאָך וואָסער צום טייד. אַן אַרעמע קראַנקע אלמנה, נעבעך, ליגט אַן אַ טראַפן וואָסער אין שטוב. האָב איך גענומען דעם עמער...

— נישט פאַר אייערע כוחות, רב נחומטשי! גיט מיר דעם עמער.

האָט דער אַלטיטשקער זיך אָנגעכאַפט פאַרן עמער מיט ביידע הענטלעך.

— דאָס נישט, קינדעלע מיינס! דאָס, זעסטו, נישט! מיין מיצווה, מיינע!

וואָס הייסט עפעס: נישט פאַר מיינע כוחות? איך האָב נאָך כוחות, ברוך השם, ביי מיינע פינגער און זיבעציץ יאָר. און, ווייסט וואָס, בערעלע? מיר דאַכט זיך גאַר:

איך בין שוין באַלד יינגער פאַר דיר, אַ שרעק, ווי דו ביסט אָפגעלאָזט!

— אין וואָס זעט איר מיין אָפגעלאָזנקייט? — האָט בערל נישט-ווילנדיק באַטראַכט זיין אייגענעם הילוך.

— אין וואָס? כע-כע! אין דיינע רייד, זונעלע! און אַז מען פאַרלירט שוין

דעם טאַטנס מאַיאַנטקעס איז, מיינסטו, וואָס? באַדאַרף מען פאַרלירן דעם מוט?

האַסטו דען דיין לעבן געבויט אויף עשירות? האָט דען נישט געשטעקט דיין

עשירות אין דיין גוט האַרץ? געוואָלד געשריען, בערעלע! דו מיט דיינע צען

פינגער און ברייטע פלייצעס קאַנסטו דאָך אויפטאָן מער ווי אַן אַנדערער מיט

קאַפיטאַלן! איך ווייס דען נישט, וואָס? שלעכט, בערעלע, אַז מענטשן פאַרלירן

דעם מוט! בפרט נאָך אַזעלכע מענטשן, וואָס זייער חוב איז צו מונטערן אַנדערע.

האַסטו געהערט אַ ביסל! זיינע מאַיאַנטקעס האָט ער פאַרלוירן! אַ קונץ איז דען

צו העלפן מיט געלט — וואָס?

דער באַריידעוודיקער אַלטיטשקער האָט זייער איבערצייגנדיק מאַדעלירט

זיין קינדישע שטים. ער איז מיט דער שטים זיינער אין האַרצן צו בערלען

אריינגערקאכן. און מיט א יוגנטלעכער עקשנות האבן געשפילט זיינע טרויעריק-פריילעכע שווארצע אייגעלעך.

— אזוי באגלייבט בין איך ביי אייך, רב נחומטשי ?

— יא, רייך ביסטו, בערעלע, מיט דיינע ברייטע פלייצעס, קיין עין-הרע. דו וויל נאר, וועסטו קאנען מענטשן העלפן, וועסטו קאנען העלפן די גאנצע שטאט. נו, גיי מיר געזונטערהייט. און פאמעלעך. דארט אויבן איז גליטשיק. האב מיר א גוסן טאג.

— רב נחומטשי ! — בערל האט אים געוואלט אפדאנקען פאר זיין גוט ווארט.

רב נחומטשע האט זיך שוין אבער אוועקגעשארט מיטן עמער בארג-אראפ, פאכענדיק מיטן לינקן הענטל און דרייענדיק מיטן קעפל אין צארנדיקער איילעניש. בערל האט אים נאכגעקוקט, ווי ער פארזינקט צום טייך צו. ער האט באוונדערט רב נחומטשעס לעבנסקראפט. צו פינף און זיבעציק יאר האט דער אלטיטשקער אויסגעטאן זיין ווייס כאלאטל, אויפגעהערט איבערצוקוקן מזוורת, פארמאכט זיין אנגעשוואלן תהילימל און זיך אוועקגעלאזט איבער די הייזער פון דער אומגליקלעכער שטאט, צו העלפן נאך גרעסערע ארעמע-לייט, ווי ער אליין. און אט האט ער דאך אויסגעפונען וואס ער דארף: א קראנקע אלמנה, וועלכע האט נישט ווער עס זאל איר א ביסל וואסער ברענגען. און היינט איז דאנערשטיק. ביי רב נחומטשי איז א יריד. ער דארף נאך פארזארגן עטלעכע ארעמע-לייט מיט שבת.

און אט שטייט ער, בערל, מיט זיינע ברייטע פלייצעס און אייזערנע מוסקולן און נישט נאר וואס אנדערע — זיך אליין קאן ער נישט העלפן. ער פילט זיך נישט אומגליקלעך פון דעם, וואס מען האט פון אים אוועק-גענומען זיין פארמעגן. פארקערט: זיין אמאליקע פריצישע תקיפות האט אים אליין צייטנווייז געשטאכן די אויגן, ווי א שלעכטע געווינהייט. איצט איז ער פון דעם באפרייט. אויס תקיפות — אויס באראן מיט פאנטאזיעס. זיין פלוצלונגע ארעמקייט איז אים בלויז אומבאקוועם. ער פילט זיך ווי א לאנג-יאריקער בארייטער, וועמען מען האט ענדלעך פון פערד אראפגעזעצט און געצוונגען צו גיין צו פוס. עס איז מער קאמיש, ווי טראגיש. ער וועט זיך צוגעווינען גיין, ווי אלע גייען. דאס וואס בערלען האט באמת געקרענקט איז: וואס די רעוואלוציע האט אים געטאן אן עוולה. נישט זיין פארמעגן האט מען אים גערויבט, נאר זיין גוטן ווילן האט מען גערויבט. מען האט אים אריינגעטרובעט אין די אויערן זיין איבעריקייט פאר דער רעוואלוציע.

נו, אויב רעוואלוציע זאל הייסן נאר דאס, וואס ער זעט ארום זיך — צעשטערונג און פארוויסטונג, הונגער און נויט — דאן איז ער טאקע קיין

רעוואָלוציאַנער נישט. דאָן איז ער טאַקע איבעריק. אָבער ערגעץ וווּ אונטער זיין דערשלאָגענעם מוט האָט נאָך געטליעט אַ פונק, אַז זיין צייט וועט קומען, אַז מען וועט אים געבן די מעגלעכקייט פונאַנדערצופירן די הענט און עפעס אויפבויען אויף די חורבות.

אַט דער פונק פון האַפענונג האָט אים געצווינגען צו בלייבן אויפן אָרט. ער האָט נישט געקענט נאַכטאָן דעם פריינד זיינעם שלמה לוריע און אַוועק מיט די קאַנטררעוואָלוציאַנערן אין גלות. ער האָט געהאַלטן, אַז זיין אָרט איז דאָרט, וווּ ס'איז גרעסער די פאַרוויסטונג.

אַבער די פאַרוויסטונג איז געוואַקסן, די רעוואָלוציע איז אַנגעגאַנגען און פאַרבייגעגאַנגען און אים, בערלען, אַנפאַרטרויט קליינע, נישט וויכטיקע אַמטן, וועלכע ער האָט אויסגעפילט מיט עקשנותדיקער געוויסנהאַפטיקייט. האָט ער שוין אַנגעהויבן צו פאַרלירן דעם גלויבן אין זיינע אייגענע כוחות און פאַרצווייפלט געשלעפט די עלטער אויף זיך.

אין אַזאַ מאַמענט פון פאַרצווייפלונג איז דאָס פאַרגעקומען זיין באַגעגעניש מיט רב נחומטשען. האָט דער אַלטער אים פאַרשעמט און אים אויפגערודערט. איצט האָט שוין בערלען שטאַרק פאַרדראָסן, פאַר וואָס ער האָט זיך אויסגערעדט וועגן זיין אַרעמקייט. דאָס איז שוין אַן אמתע ירידה. צי האַלט ער זיך באמת פאַר אַזאַ אַרעמאָן, אַז ער האָט נישט געקאַנט זיך פאַרגינען דעם ווילטאָג צו דערפרייען דעם אַלטיטשקן למד-וואָואַניק מיט די לעצטע פינף דאָלער וואָס זענען נאָך געבליבן פאַרשטעקט ביי אים אין קעשענע?

אמת, די פינף דאָלער האָט ער באַהאַלטן אויפן פאַל, טאַמער מאַכט זיך עפעס ווידער מיט דאָרעטשקען, וועלכע אַרבעט איבער די כוחות, זינט זי איז אַרויס פון שפיטאַל און צוריקגעקומען פון מינסק קיין ליאַסאַווע.

אַבער אַפהענגיק מאַכן דאָס לעבן פון אַ נאַרישע לעצטע פינף דאָלער — דאָס איז פאַרט אַ ירידה. ער האָט דאָס געלט דרייט געקאַנט אַפגעבן רב נחומטשען און דער אַלטיטשקער וואָלט געטאַנצט פאַר שימחה, באַזאַרגנדיק מיט ברויט אויף שבת עטלעכע הונגעריקע משפחות.

בערל האָט זיך צוריקגעקערט צום טייך, אויפצוזוכן רב נחומטשען מיטן עמער. איז ער אַנגעקומען צום עק גאַס פונקט צו דער ריכטיקער צייט.

די רימער-גאַס האָט זיך געענדיקט ביים ברעג פון אַן אַפגעריסענעם באַרג, וועלכער איז ווי אַן אויסגעקרימטע וואַנט צום טייך אַראָפגעפאַלן. איבער דער שנייזאָנט האָט זיך געשלענגלט אַ שמאַל שטעגעלע מיט אימפראַוויזירטע שווינדלטרעפלעך אַראָפ, צום טייך.

נאָך אין די קינדער-יאָרן האָט בערל ליב געהאַט זיצנדיק ביים טייך מיט

אַ ווענדקע, נאַכצוקוקן ווי אַזוי איבער דער בערדיקער הויקערדיקער וואַנט דראַפען זיך אויפן שווינדלשטעגעלע אַרויף און אַראָפּ למד־וואַונדיקעס וואַסער־טרעגער מיט געבויגענע רוקנס און קאַלטענעוואַטע בערד. אַט־דאָ האָט עס דער לעצטער למד־וואַונדיק רב נחומטשע אַראָפּגעקלעטערט מיט זיין עמער נאָך וואַסער פאַר דער קראַנקער אַלמנה און איצט האָט עס אויפן ווייסן ברעג אונטער דער וואַנט שוואַר גערעדלט אַן אַנגעלאָף פון מענטשן.

שוין ביים ערשטן בליק פון דער הייך האָט בערל זיך אַנגעשטויסן, אַז מיט רב נחומטשען איז אַן אומגליק געשען. רב נחומטשע האָט זיך אוודאי אויסגעגלייטשט, שלעפּנדיק דעם עמער וואַסער מיטן שטעגעלע אַרויף און ער האָט זיך אַראָפּגעקוילערט צוריק פון דער הויקערדיקער וואַנט.

אַזוי איז דאָס טאַקע געשען. דער עולם ביים ברעג איז געלאָפּן דעם אַלטיטשקן צו הילף און בערל איז געלאָפּן פון דער הייך איבערן סכנהדיקן שווינדלשטעגעלע. די פינף דאַלער זענען זיך צערונען אויף גיכע הילף און אויף דאַקטוירים פאַרן אַלטיטשקן.

✱

צוויי מעת־לעת איז רב נחומטשע אַפּגעלעגן אין געהאַקטע ווונדן, און בערל האָט זיך געפאַרעט אַרום אים. אויפן דריטן טאַג, ווען בערל איז געקומען אים מבקר־חולה זיין, האָט ער געפונען אַ ליידיקע בעט. אַן אויסגעצוואַגענעם, אַ פאַרבאַנדאַזשירטן, מיט בלוטיקע סטרופּעס אויפן צעקלאָפּטן פנים, האָבן יידן אַוועקגעפירט רב נחומטשען אין בית־המדרש גומל בענטשן. איז גאַנץ ליאַסאָווע, אַן אויסגעהונגערטע, אַ פאַרצרהטע, געלאָפּן אין בית־המדרש אַריין אַנקוקן ווי אַזוי רב נחומטשי וועט בענטשן גומל. האָט דער אַלטיטשקער מיט אַ שוואַך קינדיש שטימעלע אַפּגעזונגען ביים בעלעמער דאָס זייניקע און געבעטן, מען זאָל אים צופירן און אַוועקזעצן אויף יענער באַנק הינטערן אויוון, וווּ ער האָט געזאַגט תהילים אין פאַרלויף פון דרייסיק יאָר.

און אַז מען האָט אים אַוועקגעזעצט אין זיין ווייס כאַלאַטל, האָט ער זיך אַרומגעקוקט און צופרידן און ליכטיק זיך צעשמייכלט. מיט דעם שווערן באַנדאַזש אַרום קאַפּ האָט ער אויסגעזען ווי עפעס אַ גאַסט פון די ווייטע לענדער אין אַ טשאַלמע, ווי אַ יידעלע פון די עשרת־השבטים, וואָס איז אַראָפּ־געקומען פון הינטער די הרי־חושיך.

און ווי נאָר ער האָט אַפּגעכאַפּט דעם שווערן אַטעם, אַזוי האָט ער צוריק באַקומען זיין באַריידעוודיקייט און אַפילו די אונטערגעשוואַלענע אייגעלעך האָבן געוויזן אַ רמז אויף זייער עקשנותדיק־יוגנטלעכן גלאַנץ.

— האָ, בערל, ווי קומסטו אָהער, בערל ?
 — איך בין אַריינגעקומען זען, וואָס איר מאַכט.
 — אַ טייערע מצאָצע! נישט געפונען שוין קיין וויכטיקערע זאַכן? אַבי
 איך האָב געמיינט: ביסט פֿרום געוואָרן. איך וועל דיר אויסזאָגן אַ סוד, בערעלע:
 ס'איז אַ שלעכטער סימן, אַז גוטע לייט ווערן פֿרום. כע־כע!
 בערל האָט זיך דערמאָנט וועגן זיין פֿריינד שלמה לוריע.
 — ווי פֿילט איר אייך, רב נחומטשי ?
 — ווי איך פֿיל מיך? איך בין שוין אויסגעלייזט, מיין קינד, אויסגעלייזט.
 — וואָס מיינט איר דערמיט ?
 — וואָס איך מיין דערמיט? ווילסטו טאַקע הערן? טאָ הער זיך איין.
 אדראַבא, זאָלן טאַקע אַנדערע יידן אויך הערן. ס'איז אַ לאַנגע געשיכטע... אוי
 וויי איז מיר...
 רב נחומטשע האָט אַ טעות געהאַט, ווען ער האָט געמיינט, אַז זיין געשיכטע
 וועט זיין אַ לאַנגע. זי האָט געדויערט לאַנג אין זיין לעבן, אָבער דערציילט
 האָט ער זי אין געציילטע ווערטער.
 ער איז נאָך דאָן גאָר אַ יונגער מאַן געווען, ווען אין דער שטאָט האָט
 אויסגעבראַכן אַ מגפה. באַלד נאָך דער גרויסער שריפה איז די מגפה געקומען.
 יידן האָבן זיך געדריקט אין ענגשאַפט, צו פינף, צו צען משפּחות אין איין
 פֿאַרבליבענער דירה. האָט טאַקע די מגפה געהאַט פֿאַר זיך אַ ברייט פעלד.
 מענטשן האָבן פֿאַרלאָרן די האַפענונג, אַז פֿון דער שטאָט ליאַסאָווע זאָל נאָך
 פֿאַרבלייבן אַ געדעכעניש.
 און געלעבט האָט דאָן אין ליאַסאָווע דער אַלטער רב רב עוזר — אַ ייד
 אַ חריף און אַ גרויסער עקשן. ער איינער האָט דעם קאַפּ נישט פֿאַרלאָרן. ביי
 טאָג האָט ער זיך מתעסק געווען אַרום די חולאים, געזען דורכצופירן, אַז מען
 זאָל אַפּזונדערן די געזונטע, אַז מען זאָל פֿאַרברענען די זאַכן נאָך די פֿאַרשטאָר-
 בענע, אַז מען זאָל פֿאַרחתמענען די פֿאַרפעסטעטע וווינונגען. און דורך דער
 נאַכט האָט ער איינער אַליין געלערנט אין בית־המדרש.
 איז געשען אַז דער יונגער רב נחומטשע איז שפעט ביי דער נאַכט געגאַנגען
 פֿון דער אַרבעט. אַ בערשטער איז ער געווען און געאַרבעט האָט מען דאָן ביז
 צוויי ביי דער נאַכט. איז ער געגאַנגען פֿון דער אַרבעט איבער דער אָפּגעשטאָר-
 בענער גאַס און די נאַכט איז געווען אַ פינצטערע, אַ שפעט־האַרבסט־קע. דאָס
 אומגליקלעכע שטעטל איז געווען אין חושך און בלויו אין בית־מדרש האָט זיך
 געלויכטן אַ פייערל. דאָרט האָט דער אַלטער רב עוזר זיך געשאַקלט איבערן
 שטענדער מיט אַ ברום פֿון געוויין.

האַט רב נחומטשע אַריינגעקוקט אין בית-מדרש אַריין דורכן פענצטער און זיך דערמאַנט, אַז דער שמש איז די טעג אויך געשטאַרבן און ס'איז נישטאָ ווער זאָל אין בית-המדרש איינהייצן און דעם אַלטן דערלאַנגען וואָסער ביים לערנען. האָט ער דאָס גענומען אויף זיך. אַוועקגעלאָפֿן אַהיים אין דער דריטער גאַס און פֿון דאָרט געברענגט צו שלעפֿן אַ ברעמיעלע האַלץ און אַ קרוג וואָסער.

און אַז דער אַלטער רב האָט דערפֿילט די וואַרעמקייט פֿון דעם אַנגעהייצטן אויוון און דערזען אַ קוואַרט וואָסער פֿאַר זיך און די פֿאַר אַנגעצונדענע ליכט, עס זאָל אים זיין ליכטיקער צום לערנען, האָט ער זיך ערשט אומגעקוקט און געזוכט מיט די אויגן, וועמען ער האָט עס צו פֿאַרדאַנקען. ער האָט דערזען דעם יונגן רב נחומטשע. האָט ער אים געבענטשט.

— הונדערט יאָר, מיין זון, זאָלסטו לעבן! זאָלסטו לעבן און געזונט זיין!
דאָ האָט רב נחומטשע איבערגעריסן זיין דערציילונג, זיך אומגעקוקט קינדיש פֿאַרחידושט און פֿלוצלונג זיך ביטער צעוויינט.

— הונדערט יאָר זאָלסטו לעבן! גאָר אַ קלייניקייט: הונדערט יאָר! דער אַלטער איז געווען צערודערט פֿון די גרויסע סכנות, וואָס די שטאַט האָט איבער-געלעבט, ווען אַ מענטשנס לעבן איז געהאַנגען אויף אַ האָר. הונדערט יאָר לעבן און געזונט זיין — דאָס איז געווען אין זיינע אויגן די גרעסטע ברכה דאָן. ער האָט זיך, געבעך, נישט אָפֿגעגעבן קיין רעכענונג, וואָס פֿאַר אַ שווער פֿעקל עס קען ווערן פֿאַר איינעם די ברכה זיינע.

רב נחומטשע האָט זיך אויך נישט אָפֿגעגעבן קיין רעכענונג. ער האָט געדאַרפט בעטן דעם אַלטן, אַז ער זאָל אים ווינטשן הונדערט גוטע יאָר. אָבער ווען רב נחומטשע האָט זיך אַרומגעזען, אַז די ברכה איז נישט פֿאַרפֿול — איז שוין צו שפֿעט געווען צו פֿאַרריכטן. דער אַלטער רב איז שוין דאָן געווען אויפֿן עולם-האמת.

און אַזוי האָט רב נחומטשע זיך געהאַלטן מיט דער ברכה צען יאָר און צוואַנציק און מער. קיין גוטע יאָרן האָט ער נישט אַנגעזען און ער האָט זיך פֿון לאַנג שוין אָפֿגעזאָגט פֿון ווילטאָג פֿאַר זיינעטוועגן. געוואָלט האָט ער אָבער דערלעבן נחת פֿון אַנדערע, נחת פֿון אַרום. ער האָט געוואָלט, אַז אויף דער וועלט זאָל אַזוי פֿיל צרות נישט זיין. און דאָ איז וואָס אַ יאָר געוואָרן אַלץ מער צרות אויף דער וועלט, מיט מלחמות, מיט גירושים, מיט הונגער און מיט פיין. און עס שטייט אים נאָך פֿאַר צו לעבן אַ שלל מיט יאָרן און אַלץ דאָס צווען און מיט אַלע זיך איבערנעמען. איז ער וויפֿל מאָל שוין געלאָפֿן צום צדיקס אוהל און געקלאָגט און געיאַמערט פֿאַר אים, ער זאָל זיך מרחם זיין! זאָל ער דאָרט אויספֿועלן, אַז פֿון זיינע אַלטע פֿלייצעס זאָל אַראָפֿגענומען ווערן

די לאַסט פון לעבן הונדערט יאָר. ווייל וויפל קאָן דען אין זיך אַ מענטש צרות אַרייַננעמען? ס'איז שוין איבער גענוג!

און דער צדיק האָט אַלץ געשוויגן, זיך נישט וויסנדיק געמאַכט. געמיינט — שוין פאַרגעסן אָן אים, אָן רב נחומטשען.

ערשט נעכטן, פרייטאָג צו נאַכט, איז ער אים צו חלום געקומען, דער אַלטער רב עוזר, אַ ליכטיקער אַזאָ און אַ שטרענגער. אַ הויכער שטערן מיט צוויי האַרטע, געפלאַכטענע פאות און דאָס שמאַלע פנים פאַרענדיקט מיט נאָך אַ שמעלער בערדל.

און דער רב האָט אים זיין שווערע האַנט אויפן קאָפּ געלייגט.

— מיין זון! איך האָב אויסגעפועלט. דו ביסט פריי.

— מיין זון — האָט ער געזאָגט...

און רב נחומטשע האָט געשמייכלט דורך די אַלטע טרערן און דער קאָפּ זיינער אין דער טשאַלמע פון באַנדאַזש האָט זיך געטרייסלט און דער בליק זיינער איז פאַרלאָרן ווייט-ווייט, אין די נעפלען אַריין.

ער איז נפטר געוואָרן שבת צו נאַכט. און זיין לוויה האָט אויפגעהויבן די גאַנצע שטאָט. דאָן האָט זיך בערל ערשט דערוויסט, אַז רב נחומטשעס פאַמיליע-נאָמען איז אויך געווען פאַדלאַסקי.

די אלטע בריק

סוף ווינטער איז אַראָפּגעקומען קיין ליאַסאַווע אַן אַנגעזעענער גאַסט פון מאַסקווע. און הגם געקומען איז ער אונטער דעם נאַמען אומאַנסקי — אַ נאַמען, וואָס איז גאַר באַקאַנט געווען אין די פאַרטייִשע קרייזן, האָט ליאַסאַווע דאָך געדענקט זיין אמתן נאַמען פון פאַר צוואַנציק יאָר און זיך געפרייט מיט אים און שטאַלצירט, ווי מיט אַן אייגענעם שיינדל.

— אונדזער בענצל איז געקומען! אַ מיניסטער! אַ קאַמיסאַר! נישט באַשערט געווען דעם טאַטן זיינעם צו דערלעבן דעם נחת!

דער גאַסט פון מאַסקווע איז טאַקע געווען בענצל פּאַדלאַסקי — דער זון פון פּלטיאלן, וועלכער איז אומגעקומען אויף אַ העלדישן און ווילדן אופן בעתן פאַגראַם אין ניישטעטל.

די אויסגעהונגערטע שטאַט האָט מיטן אינסטינקט דערפילט, אַז בענצל איז אַראָפּגעקומען מיט ברייטע פּולמאַכטן. און אַזוי ווי אַ מענטש איז ער אַן אייגענער, ליאַסאַווע האָט נאָך מיט צוואַנציק יאָר צוריק אים אויסבאַהאַלטן פון דער צאַרישער פּאַליציי און זשאַנדאַרמען, האָט איצט די שטאַט באַקומען צו אים אַ צוטריט און געלאָפּן אויסריידן פאַר אים דאָס ביטער האַרץ.

אין די אַמטלעכע שעהען זענען געשטאַנען פאַר דער טיר פון זיין קאַבינעט בערדיקע באַלעבאַטים אין דער ריי, געוועזענע סוחרים, געוועזענע קליינהענדלער, געוועזענע בעל-מלאכות, געשטאַנען געדולדיק און הכנעהדיק, פונקט ווי זייערע ווייבער און קינדער פאַר די ווינציקע קאַאָפּעראַטיווע שפייזגעוועלבער, געשטאַנען מיט אַ פונק פון דערוואַרטונג און פון האַפּענונג געהאַלפּן צו ווערן דורך אַ היימיש צוגעלאָזטן מענטשן, וועלכער האָט איצט אַזוי פיל מאַכט אין זיינע הענט.

די דערוואַרטונגען זענען געווען איבערגעטריבענע. בענצל האָט טאַקע אַלעמען געדולדיק אויסגעהערט און וועמען ער האָט געקאַנט מיט עפעס העלפּן

און איינגעפונען, אז ער דאַרף העלפן, האָט ער דאָס געטאָן. הגם די הילף איז געווען אַ גאַנץ באַשיידענע. ער האָט מער געטרייסט ווי געהאַלפן. אָבער אַנטצייקט זענען פון אים געווען אַלע, אפילו די, וועלכע האָבן אויף די שפיץ פינגער פאַרלאָזן זיין קאַבינעט אַן הילף און טרייסט.

— דאָס איז אַ מענטש! מען זעט גאַר איצט אַזעלכע מענטשן נישט!

בענצל האָט שוין פאַרמאָגט אַזאַ גבורה, דורך עטלעכע ווערטער צובינדן צו זיך יעדן אינטערעסאַנט, געווינען זיין צוטרוי און אויפקלערן אים דעם ערנסט פון דער רעוואָלוציע, אַזוי אַז ביי יענעם האָט זיך שוין מער די צונג נישט באַוועגט אַרויסצולייגן זיינע טענות וועגן פריוואַטע חרובע עסקים. יידן פון אַ גאַנץ יאָר האָבן אין געשפרעך מיט בענצלען זיך געקליגט צוצווייגן צו זיין מאַסשטאַב און וועלטבאַנעם און ריידן מיט דער שפראַך פון זיין יושר. און נישט ווייל זיי האָבן געהאַט דערביי אַ הינטערשטן מיינ. אַזוי שטאַרק איז געווען די סוגעסטיע פון בענצלס בליק און פון זיין גאַנצן אויסזען, אַז זיי האָבן זיך געשעמט אין זיין קעגנוואַרט צו ריידן און צו דענקען אַנדערש.

אָבער אַזוי ווי לויט בענצלס אייגענעם מאַסשטאַב און יושר זענען אין דער רעוואָלוציע באַגאַנגען געוואָרן פיל עוולות קעגן דעם פשוטן בירגער, און אַזוי ווי דאָס איז טאַקע געווען איינע פון בענצלס אויפגאַבן די עוולות צו באַזייטיקן און צו רייניקן די רעוואָלוציע פון ווילדן אַנווקס, האָבן דאָך פיל מענטשן פאַרלאָזט זיין קאַבינעט געטרייסטע און געמונטערטע, מיט גוטע הבטחות אויף באַלדיקער הילף.

— האַסטו געזען אַ הנהגה פון אַ קאַמיסאַר! — האָבן זיי נאָך דעם באַזוך זייערן זיך געחידושט, געקנייטשט מיט די פלייצעס. — אין קאַבינעט איז קאַלט, כאַטש וועלף צו טרייבן. און ער אַליין זיצט אין אַן אַלטן מאַנטל, אין קאַלאַשן, דעם קאַלנער אויפגעשטעלט, די הענט אין די אַרבל פאַררוקט און פסקנט שאלות, ווי אַזוי עס דאַרף אויסזען די וועלט!

בערל פאַדלאַסקי האָט באַקומען פון בענצלען אַן איינלאַדונג און צו דער באַשטימטער צייט האָט ער זייטיק־ברייטפלייצעדיק אַריבערגעטראָטן די שוועל פון קאַלטן קאַבינעט.

צו ערשט האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער זעט פאַר זיך פלטיאלן. אַ הויכער צאַרט־בלאַסער שטערן, אַ פאַר גלאַנציקע ברילן אונטער שפיציקע ברעמען און אַ שמאַל שוואַרץ בערדל, וואָס האָט זיך אַנגעהויבן גלייך אונטער דער לאַנגער בלוילעכער נאַז — דאָס איז אַלץ, וואָס האָט זיך אַרויסגעזען פון בענצלס אויפגעשטעלטן קאַלנער. דער איינדרוק, אַז אַז ער זעט פאַר זיך פלטיאלן,

האָט זיך גענומען הויפטזעכלעך פון בענצלס אַרט זיצן, בית-מדרשדיק איינגע-
הויקערט, די הענט אין די אַרבל פאַררוקט.

נאָך דעם ווי ער האָט דערלאַנגט בערלען אַ בלאַסע קאַלטע האַנט, האָט ער
זי ווידער פאַררוקט אין אַרבל פון דער צווייטער.
— זיצט, חבר פאַדלאַסקי.

אין פאַרלויף פון צוואַנציק יאָר איז זיי נישט אויסגעקומען זיך צו טרעפן,
כאַטש זיי האָבן איינער פון דעם אַנדערן געהערט און געוואוסט.

בענצל האָט אַנגעהויבן דאָס געשפרעך אַפּיציעל און גאָר אַן הקדמות.
— זאָגט מיר, בערל, איר סאַבאַטירט טאַקע ?
— ניין.

— פאַר וואָס זעט מען אייך נישט ביי דער אַרבעט ?

— ביי וועלכער אַרבעט ?

— כ'מיינן ביי אייער אַרבעט, דאָרט וווּ איר זייט אַ ספּעץ. פאַר וואָס גייט

איר נישט צוריק אויפבויען פאַדלאַסיע ?

— ס'איז דאָך נישט מיינס.

— אַזוי גאָר ! עס גייט אייך אין אייגנטום !

— איר, בענצל, האָט, דאָכט זיך, געמעגט וויסן, אין וואָס מיר גייט. איך

מיינן: מען וועט מיך צו דער אַרבעט ניט צולאָזן. מען וועט מיר נישט געבן
די פולע מעגלעכקייט...

און בערל האָט נישט דערוואַרט פון דעם איינגעהויקערטן, צוואַמענגעטוליעטן
בענצל אַזאָ לויטערן און הילכיק-באַפעלערישן אויסגעשריי :

— ווער וועט אייך נישט צולאָזן ? מענטש ! ווילט נאָר !

האָט דער לויטערער אויסגעשריי צעבראַכן דעם אייז פון אַפּיציעלקייט.

דאָס געשפרעך איז שוין אַנגעגאַנגען אין אַ אינטיים פריינדלעכן טאָן.

— איך בעט אייך, בענצל, וואָס האָט מען זיך פלוצלונג דערמאַנט אַן מיר ?

וואָס איז דען געשען ?

— וואָס האָט דען געזאַלט געשען ? מען קוקט זיך אַרום און מען זוכט

די נייטיקע מענטשן. נישט יעדער פון אונדז, וואָס באַמיען זיך צו שאַפן די

נייע יסודות, פאַרמאַגט אויך דעם טאַלאַנט אויף די נייע יסודות צו בויען. איך

בין גוט אינפאַרמירט וועגן אייער אַרבעט און איך ווייס, אַז אויף אייער געביט

זייט איר געווען אויפן ריכטיקן וועג. אַבער דאָס וואָס האָט פריער געהערט

צו די שיינע עקספּערטמענטן, איז ביי היינטיקן טאַג אַ נויטווענדיקייט. האָט איר

אַ באַגריף, וואָס עס טוט זיך ביי יידן אין ליאַסאַווע ?

— אַ טויטע שטאַט. אַ שטאַט פון געוועזענע מענטשן.

— אַט-אַט. געוועזענע, דעקלאַסירטע. איינע פון די שווערסטע מלוכהשע אויפגאַבן. איר מוזט אַנגיין מיט אייער אַרבעט און אַזוי אַרום אַנווייזן אַן אויסוועג אין גרויסן מלוכהשן מאַסשטאַב.

בערל האָט אַנגעקוקט דעם בלאַסן הויכן שטערן, וואָס הינטער אים האָט דאַכט זיך, אַ וויסער פלאַם געברענט. פון די גלאַנציקע ברילן האָבן אַרויסגעקוקט צוויי העלע, לויטערע אויגן, פול מיט באַפעלערישן ווילן, וואָס ווייס גישט פון קיין שטערונגען און שטרויכלונגען — אַ נאַיווער און שטאַלענער בליק. און בערל איז בלאַס געוואָרן און ער האָט אויפגעציטערט און אַוועקגענומען די אויגן פון דעם מערקווערדיקן שמאַלן פנים, איינגעקלעמט אין אויפגעשטעלטן קאַלנער.

— דאַרט איז דאָך אַלץ חורב געמאַכט.

— בויט אויף.

— די מענטשן — אויסגעשאַכטן, צעלאַפן זיך.

— ווערבירט אַנדערע.

— און מיטלען ?

— ווי ווייט מיר וועלן קאַנען, וועלן מיר אייך באַהילפיק זיין. אָבער איר דאַרפט וויסן, אַז אונדזערע מיטלען זענען נאָך גאַר באַשיידענע. מירן אייך געבן פרייע הענט. טוט.

— איך וועל באַטראַכטן.

— דאָס גייט נישט, בערל! טראַכטן וועט איר שפעטער. שיין וואַלטן

מיר אויסגעזען, ווען מיר דאַרפן זיך באַטראַכטן איבערצונעמען די מאַכט. פריער — מאַכט. שפעטער טראַכטן.

— נעשה ונשמע ?

— זאַל זיין אַזוי. אַ תשובה גיט מיר שפעטסטנס — מאַרגן. כל-זמן איך

בין דאָ, וועל איך עפעס טאָן פאַר אייך.

אויף מאַרגן האָט בערל איבערגענומען די פולמאַכט אויפצובויען דעם פאַרוויסטן יידישן לאַנד-יישוב. ער האָט לאַנג אין האַנט געדרייט דעם אַפגע-שטעמפלטן מאַנדאַט און געטראַכט, אַז אַחוץ דעם פאַפירל און גוטע הבטחות בלייבט אים דער איינציקער קאַפיטאַל: זיין פערזענלעכע ענערגיע.

אין זיינע אייגענע כוחות האָט ער מער נישט געצווייפלט. דער מענטש מיטן בלאַסן, ווי דורכגעלויכטענעם שטערן, האָט בערלס כוחות פאַרמערט און געטאַפלט דורך איין איינציקן אַקט, דורך דעם אַקט פון יושר, וואָס ער האָט אַנגעווענדט צו אים און אים געשטעלט אויף זיין ריכטיקן פלאַץ.

אַמווייניקסטן האָט זיין שימחה פאַרשטאַנען דאַרעטשקע, ווען ער איז

געקומען צו איר ווייזן דעם מאַנדאַט זיינעם. ער האָט שוין אַליין געפילט די גאַנצע אומגעלומפערטקייט פון זיין ברייטן זשעסט, ווען ער האָט פאַר איר דאָס געחתמעטע פאַפירל אויפגעדעקט:

— לעז!

זי האָט געלייענט און געצוקט מיט די שמאַלע אַקסלען. זי האָט נישט פאַרשטאַנען מיט וואָס אַ מענטש קאָן זיך דאָ פרייען, ווען אַלע טאָג ווערן אַפגעטאָן זאַכן פון גרעסערער וויכטיקייט. זי אַליין איז געווען איבערן קאַפּ איינגעטונקט אין רעוואָלוציאַנערער אַרבעט. ווי מיט עמעצן זיך פאַרמאַסטן אין די כוחות, האָט זי, דאַכט זיך, צו פיל גענומען אויף אירע שמאַלע אַקסלען און מיט אַ מערקווערדיקער עקשנות האָט די קליינע פרוי געשטרעבט צו וואָס אַ ברייטערן פאַרמעסט. עס איז אויסגעקומען אַזוי, ווי זי האָט אין גאַנצן פאַרלאָרן די שרעק פאַר גרויסע און דרייסטע טאַטן, דערפאַר ווייל עס האָט איר פאַרפעלט מאָס פאַר דעם, וואָס איז גרויס און דרייסט. אָבער זי און בערל האָבן זיך שוין לאַנג אויפגעהערט צו פאַרשטיין. זי האָט געהאַט איין מאָס: נישט פון גרויסער וויכטיקייט איז געווען דאָס אַלץ, וואָס עס האָט געקאַנט אַריינגיין אין קרייז פון בערלס אינטערעסן, אַלץ איינס, צי איז דאָס געווען דער אויפבויע פון פּאָדלאָסיע אָדער די זאַרג פאַר איר געזונט. דאָס אַלץ איז אין אירע אויגן געווען קליינבירגערלעך, און אַזוי ווי זי האָט געפילט אַז זי האָט דאָך בערלען ליב, האָט זי באַשלאָסן, אַז די רעוואָלוציאַנערין האָט אין איר גובר געווען די פרוי און אין דער שטיל האָט זי שטאַל-צירט מיט איר אומאַפהענגיקייט.

אין אַ רויקער מינוט וואָלט זי בערלס קליינבירגערלעכקייט געדולדעט מיט אַ שמייכל און ער וואָלט געמאַכט דעם אַנשטעל, אַז ער גלייבט דאָס. זי פילט אים אַפילו מיט.

אָבער איצט האָט ער זי געטראָפן שוין מיט איין האַנט אין אַרבל פון מאַנטל. זי האָט זיך געאילט אויף אַ וויכטיקער זיצונג און אַזוי, מיט איין האַנט אין אַרבל, האָט זי איבערגעלייענט זיין מאַנדאַט.

— און וואָס איז שוין די גדולה, אַז דו וועסט אויפבויען פּאָדלאָסיע?

— דו פאַרשטייסט עס נישט, דאַרע.

— אוודאי! ווי קומען מיר דאָס צו פאַרשטיין...

בערלען איז קיין ברירה נישט געבליבן, ווי באַגלייטן זי אַ שטיקל וועג אויף דער זיצונג אירער און קאַלט-אומצופרידן מיט איר זיך געזענגט ביים ראַג.

— אַרבעט זיך נישט איבער, דאַרע! היט אַפּ דיין שטיקל געזונט.

— אוודאי! וועסט מיך אַרונטערשטעלן אונטער אַ גלעזערנער שייד, וועל איך דאָרט מאַכן די רעוואָלוציע...

זיי האָבן זיך צעשיידט, יעדערער פאַרנומען מיט זיין אייגענער וועלט. פונקט דאָן, ווען ער איז שוין אַוועק, האָט זיך דאָרעטשקען פאַרוואַלט אים זאָגן עפעס ווייבערישס, האַרציקס. זי האָט אויסגעפונען מיט די אויגן זיין דערווייטערטע ברייטפלייציקע פיגור אין דער שיטערער באַלויכטונג פון די טראַכאַמע-לאַמטערנס, זי האָט זיך צוגעקוקט צו זיינע ריטמיש צעווייגטע זיכערע פלייצעס און אויף אַ רגע געצווייפלט, צי זי איז שטאַרקער פון אים, אַפילו מיט אירע גאַנצע רעוואָלוציאַנערע אויפטועכצן.

— אַזאָ שיף וועט אין שטורעם נישט אונטערגיין!.

צו דער וויכטיקער זיצונג האָט זי היפש פאַרשפּעטיקט. בערל מיט זיין נאַרישער שימחה האָט דאָך ביי איר אַוועקגערויבט אַ נייטיקע שטיק צייט. די זיצונג איז געווען אַ שטרענג פאַרטרוילעכע פאַרן ענגן פאַרטייקאַמיטעט. און דאָרעטשקע האָט מיט שוועריקייטן זיך אַריינבאַקומען אין קאַבינעט צו חבר אומאַנסקי, כאַטש זי האָט אַנגעהערט צום צ"ק.

אַרום טיש זענען געזעסן און געשטאַנען אַ מאָן צען פון די נאַענטסטע חברים און בענצל, ווי זיין שטייגער, מיט די הענט אין די אַרבל, האָט געפירט די זיצונג. דעם מאַנטל האָט ער אויסגעטאַן, ווייל פון מענטשן-אַטעם און פון רויך איז אין קאַבינעט שוין געווען גענוג וואַרעם. לויט דעם כמורנעם ערנסט פון די פנימער האָט דאָרעטשקע איינגעזען, אַז דאָס, פאַר וואָס זי האָט די גאַנצע צייט געציטערט, איז געשען. חבר אומאַנסקי האָט געשטעלט זיין אומ-ברחמנותדיקן פאַרשלאַג און מירל, די שוועסטער זיינע, האָט מיט אַ טרומייטער-שטים דעם ברודערס פאַרשלאַג איצט אונטערגעהאַלטן.

— געוויס, חברים, מוזן מיר אונטערשיידן צווישן רעוואָלוציאַנערער אַקציע און איינפאַכן פאַרברעך. דער כאַאָס פון רעוואָלוציע איז דאָ נישט קיין פאַר-ענטפּערונג. איר זאָגט: פאַרטיזאָנער קלייבן נישט איבער אין מיטלען, ווייל זיי זענען אויסגעשטעלט אויף די גרעסטע סכנות. אַבער קעגן וועמען אַנווענדן די דראַקאַנישע מיטלען — אַט איז די פראַגע! קעגן די אומגליקלעכע, פינצטערע פויערים? דאָס וואָס חבר קראַנעבערג האָט פאַריקן יאָר אַפּגעטאַן מיט אַ דאָרף פויערים — דאָס קען נישט געדעקט ווערן און טאָר נישט געדעקט ווערן דורך אונדז. דאָס איז אַ גאַנגרענע אין אונדזער קעמפּערישן אַרגאַניזם. דעם גאַנגרעניזירטן אבר מוז מען אַפּשניידן. איך וועל נאָך עפעס דערמאַנען: חבר קראַנעבערג האָט זיינע קאַמפּסמעטאַדן פאַרוואַנדלט אין אַ ספּאַרט. צוליב

זיינעם אַ ספּאַרטישן קאַפּריז איז אומגעקומען איינער פון אונדזערע איבער-געגעבנסטע חברים.

דאָ האָט מירלס שטים פאַרלאָרן איר טרומייטערישע לויטערקייט. איז פאַרלאָפן מיט אַ כליפּ. זי האָט מיט איר מעכטיקן פאַרביקגעלאַקטן קאַפּ אַ טרייסל געטאַן, וועלנדיק זיך נעמען אין די הענט אַריין.

— היינט איז פונקט אַ יאָר, חברים, אַז אונדזער חבר שייקע זוסמאַן האָט העלדיש פאַרענדיקט זיין לעבן ביי די ווייסע אין דער תּפּיסה. לאַמיר, חברים...

און מיט אַ טעמפּן ריטמישן קלאַפּ האָבן זיך אַלע אַ הייב געטאַן פון די ערטער, צו באַערן דעם אַנדענק פון אַ געפּאַלענעם רעוואָלוציאַנער.

די עטלעכע סעקונדעס טיפּן שווייגן זענען געווען אַ קלאַפּ פאַר דער רעדנערין. זי האָט שוין מער נישט געקאַנט באַהערשן איר שטים און אירע נערוון. זי האָט מיט דער גרויסער האַנט אַ וויש געטאַן אַ טרער פון אויג און ווענדנדיק צו עמעצן איר מעכטיקן פּראָפּיל האָט זי הילפּלאָז די הענט צע-שפּרייט און דאָן דעם קאַפּ אַראָפּגעלאָזט.

— איד... קאָן נישט.

און זי האָט אָפּגעטראָטן פון טיש, מען זאָל נישט זען ווי זי וויינט. די קליינע דאַרעטשקע, כמעט נאָר וואָס פון דער גאַס געקומען און נאָך דעם מאַנטל נישט אויסגעטאַן, האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין אַ העפּטיקער דיס-קוסיע, צו ראַטעווען אַ מענטשן, וועלכער איז איר טייערער ווי דאָס לעבן.

— זאָל מען קיין קינדער נישט זיין און זיך נישט מאַכן סענטימענט-טאַל! סענטימענטאַליטעט איז נישט צום פנים דער פאַרטיי אין דער איצטיקער צייט. וואָס גרויזאַמער די אַקציע — אַלץ נענטער צום פולשטענדיקן זיג. מען מוז אויפן שונא אַ פּחד אַנוואַרפן. און חבר קראַנעבערג האָט עס אַמבעסטן פאַרשטאַנען. ער האָט געהאַנדלט מיט זיין אייגענער גרופּע אויף זיין אייגענער אַחריות, אָבער אין איינקלאַנג מיט דער רעוואָלוציע. און מיט וועמען האָט ער געזאָלט זיך אָן עצה האַלטן, ווען די באַלשעוויקעס זענען דאָן געווען צעזיט און צעשפּרייט. ער האָט באַשטראָפּט איין דאָרף און צוואַנציק אַנדערע דערפער ציטערן ביז היינטיקן טאַג און זיי זענען צופּרידן, אַז מען טשעפעט זיי נישט. קיין שחיטות אויף יידישע שטעטלעך וועלן זיך אַזוי גיך נישט איבערחזרן. מען האָט דאָך געזעגט מענטשן לעבעדיקערהייט! דאָ אין צימער געפינען זיך דאָך צוויי חברים, וואָס זייער פּאַטער האָט מען צעזעגט אַ לעבע-דיקן. ווי קאַנען זיי גאָר קומען מיט אַזאַ אומדערהערטן פאַרשלאַג צוצוציען צו פאַראַנטוואָרטלעכקייט דעם חבר קראַנעבערג!

חבר אומאַנסקי, ס'הייסט בענצל, האָט טרוקן אַנגעקלאַפט מיט די פינגער-
קנאַכן אָן טיש און געגעבן אַ קורצע דערקלערונג.
— חברטע דאַרע דאַרף דאָ נישט אַריינמישן קיין פּריוואַטע פּערזאָנען אַלס
געליטענע. ס'איז נישט קיין רעוואָלוציאַנערער אַרגומענט. אין פּריוואַטע נקמה-
אַקטן טאָר די רעוואָלוציע נישט פאַרוואַנדלט ווערן. זי מוז שטרעבן צו אַן
עטישער פאַרענטפּערונג פאַר אַלע אירע האַרבע מעשים. יענע גרויזאַמקייטן,
וועלכע האָבן נישט זייער פאַרענטפּערונג, מוזן פאַלן אויף די קעפּ פון יענע
חברים, וועלכע זענען די גרויזאַמקייטן באַאַנגען. אַנדערש — פּירט עס צו
פאַרווילדונג. דאָס וואָס דער מענטש מיטן נאָמען קראַנעבערג האָט אָפּגעטאַן
איז נישט ווייניקער ווילד און אומפאַרענטפּערלעך, ווי דער פאַגראַם. צעשניידן
מענטשן אַדער צונויפּזאַמלען זיי און באַגראַבן לעבעדיקערהייט — וואָס איז
דער חילוק? — מיינן פאַרשלאַגן. חברטע דאַרע, איז נישט צוצוציען קראַנע-
בערג צו פאַראַנטוואָרלעכקייט, נאָר אויסגעפינען אים און ליקוודירן אָן
שום געריכט.

בענצלס לאַנגע נאָז האָט זיך אַריינגעגראַבן אין דעם שוואַרצן בערדל.
די ברילן זיינע האָבן געלאַנגט, ווי ריזיקע קעצישע אויגן. און איבער די
ברילן — אַ הויכער קלאַרער שטערן — ווי אַ וויסער פּלאַם וואַלט הינטער אים
געשיינט. נאָר אין דיאַגנאָז פון דעם שטערן איז אַנגעקוואַלן איין גראַבער
בלויער אַדער, ווי אַ שמיץ פון אַ בייטש.

זיין פאַרשלאַג איז מיט זיבן שטימען קעגן דריי אַנגענומען געוואָרן און
מען איז אַריבער צום וויטערדיקן טאַג-אַרדענונג.

בענצל האָט געהאַט ווייניק צייט פאַר ליאַסאָווע. פאַר זיין קורצן באַזוך
האַט ער געוואַלט אויסגלייכן אַלע פעלערן, וועלכע זענען געמאַכט געוואָרן אין
גאַנג פון דער רעוואָלוציע. ער האָט זיך נישט באַנוגנט מיט פאַפּירענע באַש-
לוסן. דאָס וואָס איז באַשלאָסן געוואָרן, האָט געזאַלט ווערן דורכגעפירט ווי
אַמשנעלסטן, כל-זמן ער איז נאָך אויפן פּלאַץ.

קראַנעבערג דער אַנאַרכיסט, וועלכער האָט ביז איצט געאַרבעט האַנט
ביי האַנט מיט די באַלשעוויקעס, האָט געזאַלט ליקוודירט ווערן נאָך אין דער
זעלביקער נאַכט. מען האָט געדאַרפט אויסנוצן די געלעגנהייט וואָס ער געפינט
זיך אין ליאַסאָווע און נישט לאָזן אים קומען צוריק צו זיין גרופּע אין די
זומפן. אַבער קראַנעבערג האָט מען געדאַרפט אין שטאַט ערשט אויסגעפינען.
זיין באַהעלטעניש האָט קיינער נישט געוואָסט.

און דאַרעטשקע איז גלייך נאָכן אַנגענומענעם באַשלוס געוואָרן אָפּגעוועלקט
און אָפּאַטיש און אין דער וויטערדיקער דיסקוסיע שוין נישט באַטייליקט זיך.

זי איז רויק געזעסן און זיך צוגעהערט און זיך צוגעקוקט צו דעם וואָס קומט פֿאַר אין אָנגערויכערטן צימער, ווי צו עפעס נייעס און פרעמדס, וואָס זי פֿאַרשטייט נישט און וואָס עס אינטערעסירט זי נישט.

אַבער אַוועק איז זי פון דער פֿאַרזאַמלונג איינע פון די לעצטע, ווי זי וואָלט פויל געווען פון אַרט זיך אויפצוהייבן. מירל האָט באַמערקט איר פֿאַרנעפֿלטן בליק פון אַ סאַמנאַבולע און איר געראַטן וואָס גיכער אַהיים צו גיין. בעסער זאָל זי צופֿאַרן מיט אַ דראָזשקע. מירל האָט מורא געהאַט, אַז מיט דאָרעטשקען זאָל נישט געשען איינער פון אירע עפֿילעפֿטישע שלאָפֿ־אַטאַקן.

— האָב נישט קיין מורא. כּוועל נישט איינשלאָפֿן — האָט דאָרעטשקע מיד געשמייכלט און מיט שיכורלעכע טריט פֿאַרלאָזט דעם אָנגערויכערטן קאַבינעט.

מירל איז נאָך פֿאַרבליבן איבערצושמועסן מיטן ברודער אונטער פיר אויגן. זי האָט געוואָלט ריידן וועגן דעם טראַגישן טויט פון זייער טאַטן און נישט געוואָגט צו שטערן דעם ברודערס אייזערנע גלייכגעוויכט. בענצל האָט זיך געקליבן לייגן שלאָפֿן, ער איז מיד געווען פון אַ טאַג אָנגעשטרענגטער אַרבעט. אין דעם זעלביקן קאַבינעט איז שוין געשטאַנען צוגעגרייט אַ פֿראַוויזאַ-ריש לייוונטן בעטל מיט אַ האַרט קישעלע צוקאַפֿנס, מיט אַ זעלנערישן קאַץ איבערגעדעקט.

— ווי קאַנסטו אויף דעם שלאָפֿן? — האָט מירל זיך געזאָרגט.

און בענצל האָט אַ שמייכל געטאַן מיט דער לאַנגער נאָז.

— וואָס איז? אַז מען דעקט זיך נאָך איבער פון אויבן מיטן מאַנטל און מען רירט זיך נישט — דערוואַרעמט מען זיך. שלאָפֿט מען איין. עפנט מען די אויגן — אַ סימן, אַז ס'איז צייט אויפצושטיין.

✱

שפעט ביי דער נאַכט איז אַ מאַן מיט אַ פֿרוי אַריבער די אַלטע הילצערנע בריק איבערן טייך. זיי זענען שווייגנדיק געגאַנגען אַ שטיקל ווייטער מיטן שאַסיי און די פֿרוי האָט זיך אָפֿגעשטעלט. האָט זיך אָפֿגעשטעלט אויך דער מאַן.

— גייסטו טאַקע נישט מיט מיר?

— ניין, טאַדעק. איך גיי צוריק... צו מיינע חברים.

— האָסט דאָך שוין סיי ווי פֿאַרראַטן.

— דאָס איז מיין זאַך, טאַדעק. זאָלן זיי מיך מישפֿטן... אויב זיי וועלן זיך

דערוויסן. איך מיין אָבער: זיי וועלן זיך נישט דערוויסן. געדענק, וואָס דו האָסט מיר צוגעזאָגט!

— איך געדענק. די שפּיל האָט מיר סיי ווי דערעסן.

— ביי דיר איז די רעוואָלוציע אַ שפּיל?

— ניין, איך מיין: די שפּיל מיטן טויט.

— בלייב געזונט.

זיי האָבן זיך די הענט דערלאַנגט, אַ רגע געשטאַנען, ווי אין פּאַרלע-גנהייט. דאָן האָט די קליינע פּרוי האָסטיק אים אַרומגענומען, צעקושט און אָפּגעשטויסן.

— גיי, טאַדעק, גיי! שוין אויסגעגלייכט דעם חשבון פון אונדזער לעבן.

— איך בלייב דיר סיי ווי אַ בעל-חוב.

און זיי האָבן זיך צעשיידט.

ווען די פּרוי איז צוריקגעקומען אויף דער אַלטער הילצערנער בריק האָט זי זיך אָנגעשפּאַרט אָן פּאַרענטש און אַראָפּגעקוקט אונטן, צום ענגן, פינצטערן תּהום. דאָרט, אַרום די „ביקעס“ איז דער אייז געווען אויפּגעריסן, כדי עס זאָל ביים געוויסער נישט צעטראָגן די בריק.

האָט די פּרוי זיך דערמאַנט די לעגענדע, וואָס מען דערציילט וועגן דער אַלטער הילצערנער בריק, וואָס די פּאַדלאַסקים האָבן זי געבויט אָן אַן אַנשפּאַר אין דער מיט און גאָר אָן טשוועקעס. די בריק הוידעט זיך, אָבער זי האַלט זיך דאָך. אויף וואָס האַלט זי זיך? אויף אַ סוד. די בריק איז פעסט מיט איר אומפּאַרשטענדלעכן אַלטן געזעץ.

האָט ער געזאָגט, טאַדעק, אַז זי האָט פּאַרראַטן די רעוואָלוציע. האָט זי טאַקע פּאַרראַטן? זי האָט דאָך בלויז אים געראַטעוועט! און אויב פּאַרראַטן — ווי קאָן זי גיין צוריק? זאָל זי אפשר אַניאָגן טאַדעקן? ניין, ווי קאָן זי דאָס. דאָן וועט עס טאַקע הייסן: פּאַרראַטן. אָבער צוריק קאָן זי שוין אויך נישט גיין. נישט אַהין, נישט צוריק, ווי צום אַרט צוגעפּרוירן.

אויף וואָס זשע האַלט זיך פּאַרט די אַלטע בריק? איז טאַקע דאָרט אונטן נאָר קיין אַנשפּאַר נישטאַ?

אין דער פּרי איז קלאַר געוואָרן, אַז קראַנעבערג דער אַנאַרכיסט איז באַצייטנס אַנטלאָפּן פון ליאַסאָווע. עמעצער האָט פּאַרראַטן און אים געוואָרנט וועגן דער געפּאַר. שפּעטער איז אויך קלאַר געוואָרן, ווער עס האָט פּאַר-ראַטן. צוזאַמען מיט קראַנעבערגן איז פון ליאַסאָווע פּאַרשווונדן די חברטע דאָרע מונדלאַק.

אין דער וואַרעמער ווייט

אין אַ יונג־פּרילינגדיקן נאַכמיטאָג האָט אַ לוקסוסשיף פאַרלאָזן דעם האַפּן אין מאַרסעל, זיך פאַרבייגעגליטשט אין טונקל־פּערלמוטערדיקן אייל־געשמעלץ פאַרביי דעם וואַלד שוואַרץ־רויטע שיפקוימענס, פאַרביי דעם הימל־נעץ פון אַנגעשטריקטע זעגלען, אויסגעמיטן די פאַרצייטיקע באַרגפּעסטונג מיטן טורעם, און מיטן אויפגאַנג פון דער לבנה איז די שיף שוין געווען אויף די ברייטע וואַסערן, דאַן האָבן זיך די רייזנדע גענומען צוקלייבן פּריינד און קאַמפּאַניע לויט די אייגענע שפּראַכן און אינטערעסן. צוויי עלעגאַנטע טוריס־טן האָבן זיך פאַרשטענדיקט אין דער דייטשישער שפּראַך. איז איינער פון זיי געווען אַ דאַקטער, דער צווייטער אַ באַראָן. און דער דאַקטער האָט געהאַט אַ קליין בערדעלע. אַ געשוירנס און אויף אַ רימענדל איז אים געהאַנגען אַ ים־בינאַקל אויף דער ברוסט. און דער באַראָן האָט נאָר געהאַלטן די הענט אין די קעשענעס פון זיין ספּאַרטאַנצוג און אַ מינע אַזאַ, ווי ער וואַלט אַזוי, אָן אַ היטל, צופּעליק פון זיין הויז אַרויס און אַוועקגעשפּאַצירט אויפן מיטללענדישן ים. אַ פּערטל שעה איז אַריבער נאָך זייער ערשטן קאַלט־העפּלעכן געשפּרעך און אַט זענען זיי שוין צווישן זיך גאָר אַלטע גוטע באַקאַנטע, ביידע מיט אַ פּולן מויל געלעכטער איבער דער מאַסקאַראַדע, וואָס זיי האָבן אָפּגעשפּילט ביים באַ־קענען זיך.

זיי האָבן זיך פאַרקליבן מיט זייערע ליגשטולן אויפן אייבערשטן דעק, דאָרט וווּ אַ קיל ווינטל האָט געבלאַזן און דערפאַר איז ביי די איבעריקע רייזנדע דער פּלאַץ נאָך נישט געווען פּאַפּולער. זיי האָבן זיך איינגעוויקלט די פּיס אין די פּלעדן און זיך אָפּגעגעבן מיטן אויג און האַרץ צו דער שפּיל פון די ברייטע וואַסערן.

די לבנה — אַ קליינע און אַ גרינע, האָט זיך פאַרקליבן הויך און געשיינט ליכטיק, אויסמיידנדיק דעם בלאַס־גרינעם אַזשור פון די דינע וואַלקנדילעך.

דער ים האָט אין דער ווייט אויסגעזען ווי אַ זילבערן פעלד, אין דער גאַענט — ווי אַ טונקל־צעפּאלדעוועטער שווערער בראַקאַט, און דער שוים אויף די מע־סיקע וועלן — ווי ווייסע גענדז וואַלטן געהאַלטן אין איין אַרויסטויכן אויף דער איבערפּלאַך. און געדאַכט האָט זיך, אַז אַט, ווי די ווייסע גענדז, וועט באַלד אַרויסטויכן אויפן האַריזאָנט אַ זילבערן כישוף־לאַנד און וועט צוכישופן צו זיינע ברעגעס די שיף מיט אירע מענטשן, און מיט דער האַפּענונג אויף דער פּאַרווירקלעכונג פון אַ זילבערנעם חלום האָט דאָס האַרץ זיך אַפּגעגעבן דער לעבעדיקער ברייטקייט פון די וואַסערן, איבער וועלכע די לבנה איז אַזוי הויך פּאַרפּלויגן.

דער דאַקטער מיטן בערדל האָט זיך פּאַרטרוילעך איבערגעבויגן צו זיין שכן.

— איר ווייסט, פריינד, וואָס איך וועל אייך זאָגן? מיר דאַכט זיך, אַז מיר שוועבן איצט צווישן איין פּלאַנעט און אַ צווייטן. און פּאַרקוקט זיך אויף זיין שכנס פנים, וואָס האָט מיט די טיף זיצנדיקע אויגן אונטערן שטערן געטשאַטעוועט אויף דעם ווייטן זילבערפעלד, האָט דער דאַקטער נישט ווילנדיק דעם זעלביקן אויסדרוק אַפּגעשפּיגלט.

— יאָ, יאָ! — האָט געענטפּערט דער באַראָן — צווישן איין פּלאַנעט און אַ צווייטן. זעט אַקאַרשט, אַז די פּלאַנעטאַרישע רייזע זאָל נישט אַריבער אין אַ ים־קראַנקייט.

— צו וואָס דאַרפט איר עס דערמאַנען, חבר ביסטריצקי! — האָט דער דאַקטער מיטן בערדל זיך ביטער פּאַרקנייטשט, — לאַמיר בעסער שמועסן וועגן פּריילעכערע זאַכן.

דער באַראָן האָט זיך האַרטלעך און ברייטלעך צעלאַכט.

— חבר ביסטריצקי... שוין לאַנג נישט געהערט דעם דאָזיקן נאַמען! פּאַרט איר, הייסט עס, פון וואַרשע, חבר אויערבאַך?

יאָ, דאַקטער אויערבאַך איז געפּאַרן פון וואַרשע, וווּ ער פירט אַן מיט אַ ברייטער אויסלענדישער הילפּסאַקציע. איצט האָט אים דער קאַמיטעט גע־שיקט קיין פּאַלעסטינע אויסקוקן אַ פּלאַץ פאַר פּופּציק יתומים פון די אוק־ראַינער פּאַגראַמען. וועט ער זען, ווי עס וועט זיך לוינען, אַדער ער וועט פּאַרבלייבן אין פּאַלעסטינע, אַדער ער וועט זיך אַוועקלאָזן קיין דרום־אַפּריקע. דאַרט האָט דער קאַמיטעט אויך זיינע פּאַרבינדונגען.

די געשיכטע פון דעם באַראָן איז געווען פיל קאַמפּליצירטער. ווי חבר שמואל קאָן עס זען, איז ער אין דער דייטשישער געפּאַנגענשאַפּט נישט אומ־געקומען, ניין. ער האָט זיך נאָר דערוואַרבן אַ באַראַנען־טיטל. דאָס איז אַ לאַנגע

געשיכטע, וועלכע ער פוילט זיך צו דערציילן. נו, שפעטער האָט ער מיטגעמאַכט די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד און ער וויל זיך נישט אַריינלאָזן אין איינצלהייטן וועגן זיינע אויפטועכצן. די אונטערשטע שורה — ער האָט נישט געקאַנט לעצטנס דורכקומען מיט די באַלשעוויקעס. פאַרפאַלן: אַן אַנאַרכיסט גיט זיך נישט אונטער קיין דעקרעטן. נו — האָט מען זיך פריינדלעך געזעגנט און — אויס שות-פות. דעם אמת גערעדט — טוט עס אים הנאה. ער איז שוין לאַנג מיאש געווען אין דער פאַרפּוילטער אייראַפּע מיט רוסלאַנד אַריינגענומען. אייראַפּע גייט אונטער. דאָס לאַנד, וואָס דאַרף ערשט זאָגן זיין וואָרט — איז דער אַריענט. פאַר אַ מענטשן מיט זיין, ביסטריצקיס, פאַרנעם, איז אין אייראַפּע שוין נישטאָ מער וואָס צו טאָן. יא, חבר שמואל איז גערעכט: אין אַ געוויסער היבזיכט שוועבן זיי טאַקע צווישן איין פּלאַנעט און דעם צווייטן. ער, ביסט-ריצקי, וויל פרווון צולייגן אַ האַנט צו דעם נייעם פּלאַנעט.

דאָקטער אויערבאַך האָט זיך איצט דראַבנע צעלאַכט.

— איר ווייסט, חבר ביסטריצקי, איך בין געקומען צום באַשלוס, אַז אין אונדזער זכות שטייט די וועלט.

ביסטריצקיס אויג האָט אויף אים אַ טשאַטעווע געטאָן פון דער טיפּער פאַרבאָרגעניש.

— איר מיינט אַוודאי צו זאָגן, חבר, אַז אין אונדזער זכות איז געשען די מלחמה, די רעוואָלוציע און אַלע זייטיקע אומגליקן — האָ? שעמט זיך נישט. ווייל עס מוזן דאָך זיין מענטשן, וועלכע זאָלן קאַנען הנאה האָבן אויך פון אַזאַ צערודערטער וועלט — וואָס?

— הם... כ'מיינן צו זאָגן, אַז זעלטן ווער עס קאָן זיך באמת צופאַסן צו דער סיטואַציע.

— און זי אויסנוצן...

— אגב... צי ווייסט איר עפעס פון דער קליינער זינגערין. אייער אַמאָ-ליקע פריינדין. דאַרעטשקע — דאַכט מיר, הייסט זי.

— נו, יענע איז אַן איבערצייגטע קאַמוניסטקע. זי איז פאַרבליבן ביי די באַלשעוויקעס. שפּילט ביי זיי אַ וויכטיקע ראָלע.

— באמת? — האָט אויערבאַך זיך געחידושט, — ווי-וויי! ווי די צייט קאָן עס איבערמאַכן אַ מענטשן! אַזאַ צייגנערין געווען!

— איר האָט זי גענטער געקענט, חבר שמואל?

— נו, כ'מיינן...

ביסטריצקי האָט פון זיין זייט זיך נאַכגעפרעגט אויף לעאָן ברוינער, דעם וואַרשעווער ליטעראַט. דאָקטער אויערבאַך האָט וועגן ברוינערן געהאַט

נישט גאר קיין געהויבענע מיינונג. לויט זיין מיינונג איז ברוינער געווען אַ מענטש און אַפגעלעבטער, אַ ליטעראַט — און אויסגעוועכטער, הגם ער באַמיט זיך נאָך צו שפּילן די ראַלע פון אַן אַנפּירנדיקער פּערזענלעכקייט. אַגב... דאָקטער אויערבאָך האָט זיך שיער נישט אויסגעפלאַלט, און ברוינער איז אַ שלימזל אין שידוכים, און עס גייט אים נישט מיטן צווייטן ווייב, פונקט ווי מיטן ערשטן. אָבער דאָס וואָלט געווען שוין צו בייזוויליק געזאָגט. די מעשה איז, וואָס דאָקטער אויערבאָכס איצטיקע רייזע אין געזעלשאַפטלעכע אַנגעלעגנהייטן איז געווען צוגעאיילט דורך אַן אינטימען מאַמענט. די אוק-ראַינער יתומים וואָלטן נאָך געקאָנט וואַרטן. אָבער ער, זייער פאַרזאָרגער, האָט נישט געקאָנט וואַרטן ביז די פריינדין זיינע, לעאַן ברוינערס ווייב — סלאָווע, וועט מיט מזל געלעגן ווערן. ווייל דאָס וואָלט אַרויסגערופן אומגע-וונטשענע קאָמפּליקאציעס.

— אַגב — האָט דאָקטער אויערבאָך געזאָגט — איז ברוינער לעצטנס געוואָרן אַ שטאַרקער אַנהענגער פון קליינבירגערלעכן פאַרטריאַטיזם און קאַנ-דידירט אַפילו אין פּוילישן סיים. זיין פריינד און גייסטיקער פירער איז דער פאַלקאָוויק פּלאַטעק.

— ווער ?

— אַ פּוילישער לעגיאָנען-אַפיציר. זיין אמתער נאָמען איז פּלאַטען-מאַיעווסקי. אַ גראַף.

מיט ביסטריצקין איז אַ ווונדער געשען. ער איז איין רגע געזעסן מיט אַן אָפן מויל און דאָן זיך צוריקגעשליידערט אויפן ליגשטול, צעוואָרפן די הענט און זיך צעלאַכט אַזוי הילכיק און באַראַניש, און דאָקטער אויערבאָך האָט אַנגעהויבן צווייפלען, צי איז דאָס טאַקע דער ביסטריצקי, וועלכן ער קאַן. דער גאַנג האָט פון אונטן גערופן צו אַוונטברויט. די פריינד האָבן זיך איבערגעקוקט.

— נו, הער באַראַן ?

— נו, הער דאָקטער ?

— איך מיין: מען דאַרף עפעס נעמען אין מויל אַריין. מען זאָגט: ס'איז

אַ סגולה צו ים-קראַנקייט.

זיי האָבן איינער דעם אַנדערן צוגעהאַלפן אויפשטיין פון די שטולן און פריינדלעך געאַרעמט אַוועקגעשפּאַנט איבערן לייכט צעהוידעטן דעק. ערגעץ אין דער אומבאַשטימטער ווייט האָט דער זילבערנער ים זיך אויסגעגענעצט מיט אַ קורצן, טעמפּ-הילכיקן גענעץ. און פּלוצלונג האָט אי-בער די קעפּ פון ביידע פריינד זיך צעקוויטשעט אַ הייזעריק ביי-קולכל און

אויסגעוואקסן אין אזא מעכטיקן און אויסגעצויגענעם ברומ, אז ער האט אנגעפילט די גליקלעכע לידיקייט צווישן ים און הימל און די מענטשלעכע אויערן האבן אים שוין נישט געקאנט מער אריבערטראגן. דאס האט געשריען די סירענע. די געוואלדיקע אייזערנע ים-חיה האט גענומען אונטער איר דראענדיקער שוץ די קליינע מענטשעלעך, וועלכע זי האט געטראגן אין איר שויס.

איבערן ברייט צעפאלדעוועטן פינצטערן בראקאט מיט די ווייסע צעש-ראקענע גענדן איז אויסגעוואקסן א לעבעדיקע, שוועבנדיקע שטערן-סיסטעם פון עלעקטרישע פייערן. א טייל פייערן האבן זיך אויסגעצויגן אין דריי רייען. ווי די פערלשניר, איינע איבער די אנדערע. א טייל זענען כאאטיש געהאנגען אין דער הייך און מיטגעשוועבט אין לויטערן תהום פון הימל, אויף אן אומ-באשטימטן מהלך האט פארבייגעשוועבט די אנטקעגנגעקומענע שיף און באלד ערגעץ פארשוונדן, איבערלאזנדיק הינטער זיך צוויי פארלוירענע שטערנס אין ים: א רויטן און א גרינעם.

*

אין דעם זעלבן אונט, ווען צוויי געמיטלעכע טוריסטן האבן זיך געפרייט מיט זייער באגעגעניש אויפן אויבערדעק פון שיף, האט די לבנה אויך אין פאלעסטינע געשיינט און געשיינט פיל העלער און יום-טובדיקער ווי ביי די ברעגן פון פראנקרייך אויפן מיטלענדישן ים.

ישראל האט געהאלטן אין שרייבן א בריוו. און יעדעס מאל, ווען ער האט זיך אפגעריסן פון פאפיר און ארויסגעקוקט צום פענצטער האט ער פאר-געסן ווו ער געפינט זיך און עס האט זיך אים אויסגעוויזן, אז אין דרויסן איז שוין טאג. אידע האט זיך לאנגזאם געפארעט ארום דער אפענער וואליזע, צונויפנעמענדיק אהין דאס נייטיקע ביסל וועש. שווער, ווי א גאנדי, האט זי זיך באוועגט איבערן צימער מיט איר שוואנגערן שפיצקן בויך, וואס האט איר הויך דאס ווייס קליידל פון פארנט פארריסן. זי האט זיך געקליבן צו פארן פון דער קבוצה קיין צפת, דארט געלעגן צו ווערן.

מאן און ווייב האבן נישט גערעדט צווישן זיך. נישט, חלילה, ווייל עס האט פארפעלט שלום-בית. אבער אלץ וואס זיי האבן געהאט זיך צו זאגן אין שוין צווישן זיי לאנג אפגעזאגט געווארן. מען האט זיך געפילט און פארשטאן-גען אויפן ווונק.

אגב, ישראל איז געבליבן שטארק הינטערשטעליק אין העברעיש, פאר דער צייט וואס ער האט באטראטן דעם ארץ-ישראלדיקן באדן האט ער זיך

קוים אויסגעלערנט ליינענען אַ צייטונג. ריידן איז אים אַנגעקומען — קריעת-
 ים-סוף. און נישט אזוי ווייט, ווייל ער האָט די גאַנגבאַרע פּאַר הונדערט ווער-
 טער נישט געוואָסן, ווי צוליב דער ספרדישער הברה. עפעס האָט זיך אים
 אַלץ אויסגעוויזן, אַז דער זיידע זיינער, ר' זאַנוויל דער אַמשינאַווער גרויפן-
 הענדלער און בעל-קורא, שטייט הינטער זיינע פלייצעס און ווייזט אים אַ צונג.
 פלעגט ישראל רויט ווערן פאַר בושה און פאַרלירן דאָס לשון. אידע אַבער
 איז געווען אויסגעהאַלטן אויף גאַנצע הונדערט פּראָצענט. אויב נישט קיין העברעיש,
 ווייל זי בעסער רעדן וואָס ווינציקער, אַפילו מיט איר אייגענעם מאַן. האָט מען
 זיך ליב געהאַט שטים און פרימיטיוו, ווי אורמענטשן.

און דאָס לעבן אין שווערער האַרעוואַניע איז אויך אַנגעגאַנגען פריי-
 מיטיוו, ווי ביי אורמענטשן. אין דער קבוצה פון אייבערשטן גליל האָט מען
 געטראָגן ריינע וועש און ווייסע קליידער, פונקט ווי אין אַנדערע קבוצות. און
 פלעגט שמוציק ווערן אַ העמד אויפן לייב, אַדער אַ פאַר קורצע ספּאַרטהייז
 לעך, פלעגט מען עס אויסטאָן און אַריינשליידערן דורכן פענצטער אין דער
 וועשעריי אַריין. די חברטעס וועלן שוין אויסוואַשן.

אַ היימישער אינזשעניר האָט אַן אַלטן לאַקאַמאַביל מגייר געווען אין אַ
 דינאַמאָ און די קבוצה האָט געהאַט עלעקטריע אַפילו אין די קעלערן. אויך
 אַ קונציקע וואָסער-לייטונג איז געווען אַריינגעפירט פון די באַרגקוואַלן אין
 דער קבוצה. און אין די שכנישע בערג, וווּ מען האָט געהאַקט מאַרמאַר, האָט
 מען אויסגעהאַקט אַ גאַנצן אַמפּיטעאַטער פאַר ברייטע פאַרשטעלונגען. צייטונג-
 גען פלעגט מען באַקומען רעגולער צוויי מאַל אין דער וואַך. און ביי די אַלע
 קולטור-נסים איז דאָס לעבן דאָך אַנגעגאַנגען אורמענטשלעך-פרימיטיוו, ווי
 פאַרצויגן מיט אַ גראַב הייטל.

ישראל האָט אַפילו זיך אַפגעוויינט צו שרייבן, אַפגעוויינט זיך צו האַלטן
 אַ פען אין דער פאַרפּויערישטער האַנט און זיין איצטיקער בריוו צו בערלען
 איז אים אַנגעקומען מיט שווייס און מאַטערניש.

אידע איז געבליבן אויסגעהאַלטן און אין גאַנצן נישט געשריבן צו דער
 אַלטער היים. ווייל אויב שוין יאָ שרייבן, האָט זי קודם געדאַרפט שרייבן
 צו די קינדער אירע, וועלכע זענען פאַרבליבן ביי דעם שווער פון איר ערשטן
 זיווג. צוויי מאַל האָט זי געפרוּווט אַנשרייבן צו די קינדער און ביידע מאַל האָט
 איר האַרץ נישט אויסגעהאַלטן און זי האָט אויסגעבראַכן אין היסטערישן גע-
 יאַמער פון חיהשער בענקשאַפט. דאָן האָט זי געשריען צו די חברים פון דער
 קבוצה און צו די אַרומיקע בערג, וועלכע האָבן זי באַוואַכט אין געפאַנגענשאַפט :
 — וואָס האָט איר געוואַלט פון מיר, גזלנים! וואָס פאַר אַ קרבן פאַ-

דערט איר פון מיר? א מוטער זאל אפרייסן פון איר הארץ אירע אייגענע קינדער!

זי איז אבער שנעל פארטיק געווארן מיט איר שוואכקייט און די שווערע קאמפן מיט דער נויט האבן פארהארטעוועט איר הארץ. מער האט זי שוין קיין בריוו נישט געשריבן. אויפן ארט פון איר בענקשאפט זענען אנגע-וואקסן ווילדע הינעראויגן, וואס זי האט זיך באמיט זיי נישט אנצוגרייפן, אז זיי זאלן נישט וויי טאן.

אזוי איז דאס גאנצע לעבן דא געווען: ראמאנטיש אין דער טעאָריע און שטיין־הארט אין דער אַלטעגלעכקייט. אזוי זענען אויך געווען די חברישע באַציונגען: מילד — פארן חבר דעם קאפּ אַוועקצוגעבן און, גלייכצייטיק, הארט צו שיקן דעם זעלביקן חבר אין פייער אַריין.

אידע האט זיך געקליבן קיין צפת, דאָרט איבערצוקומען דעם קימפעט. דאָרט, אין שפיטאַל, וועט זי האָבן די נייטיקע אויפזיכט. אגב, וויל זי דאָ קיינעם נישט פאַלן צו לאַסט און וואַרטן ביזן לעצטן מאָמענט, אז מען זאל זי דאַרפן אַוועקפירן מיט באַגלייטער און אַפרייסן מענטשן פון דער אַרבעט. קיין סימנים פון באַלדיקן קימפעט האט זי נאָך נישט. דערפאַר אַבער האט זי אַ געלעגנהייט צו פאַרן. צוויי קינדער אין דער קבוצה האָבן זיך שטאַרק אַפּ־געברייט. אין פאַלעסטינע שפילט מען זיך נישט מיט קיין רוייער ווונד, בפרט, ווען עס פאַרנעמט זיך צו זומער. פון זיך אַליין וועט זיך די ווונד נישט פאַר־היילן. האט מען איצט צוגעגרייט אַ פור פאַר די קינדער מיט זייער באַגליי־טערין. מיט דער זעלביקער פור וועט עס מיטפאַרן אידע. ישראל בלייבט. די טעג זענען לעצטנס אומרוקע און היינט האַלט ער וואָך. אין אַ טאָג דריי־פיר אַרום זעט זיך ווידער פאַר אַ געלעגנהייט צוצופאַרן קיין צפת. וועט ער דאָן זיך אויסקלויבן. דערווייל וועט שוין די קימפעטאַרין זיין איינגעאַרדנט אין שפיטאַל.

מיט דער פור וועט פאַרן גלוסקין. פון דעם היימישן וועטערינאַר איז דאָ אויסגעוואַקסן אַ גאַנץ נישקשהדיקער פורמאַן, וועלכער האַט געוואוסט ווי צו באַגיין זיך מיט פערד. שמייסעריי איז נאָך אַבער נישט געווען גלוסקינס אמתער באַרוף. ער האַט געטרוימט זיך אַנצודינגען אויף דריי יאָר צו די בעדואינער און שטודירן ביי זיי די קונסט פון פיטערן שאָף. אויף דעם סמך האַט ער שוין באַצייטנס זיך פאַרלאָזט לאַנגע לאַקן, אזוי ווי די בעדואינער טראָגן, און עס האַט אים נאָר געפעלט אַן אַבאַיע מיט אַ קעפיע, אַז זיינע אייגענע חברים זאלן אָנהייבן שיסן אין אים.

ישראלן האַט געשטערט אין שרייבן דער פריילעכער געטומל ביים שפּאַ־

נען די פערד. גלוסקין האָט נישט אַליין געשפּאַנט. חברים האָבן אים צוגעהאַלפּן אין דער עבודה מיט ווערטלעך און מיט עצות. עס האָט עפּעס נישט גע- שטימט זייער מונטערע פּריילעכקייט מיט דער לאַסט פּון אָפּגעהאַרעוועטן טאַג. און ישראל, ווען ער האָט אַרויסגעקוקט צום פעצטער, האָט זיך ווידער אויסגעוויזן, אַז אין דרויסן איז שוין טאַג און חברה גייט אַרויס אויף דער אַרבעט. אָבער חברה האָט געהאַט אַ גרונט זיך צו פּרייען מיט גלוסקינס איצטיקער נסיעה. צוזאַמען מיט די אָפּגעברייטע קינדער און מיט דער קימפּעטאַרין האָט גלוסקין אויך מיטגעפירט קיין צפת אַ ביסל געווער, וואָס איז אַריבערגעשמו- גלט געוואָרן פּון סיריע און האָט געדאַרפט פּאַרטיילט ווערן אין ווייטערע יישובים. דערפאַר איז אים פּאַרגעשטאַנען צו ברענגען פּון צפת אַ ביסל טיי מיט צוקער, וואָס די קבוצה אין אויבערשטן גליל האָט שוין לאַנג נישט אַנגע- זען פאַר אירע אויגן. וועט מען אין דריי טעג אַרום טרינקען אמתן טיי מיט צוקער, אויב ביז יענער צייט וועט נישט זיין קיין אַראַבישער איבערפּאַל, אויף וועלכן מען ריכט זיך יעדע נאַכט. און דאָס איז געווען די סיבה פּון חברהס הייטער- קייט. גלוסקין אַליין איז געווען באַזונדערס אויפגעלייגט. ס'איז אים פּאַרגע- שטאַנען צו מאַכן די נסיעה אין איינעם מיט דער שיינער מרים, וועלכע האָט באַגלייט די קראַנקע קינדער און שפּעטער, פּון צפת — פאַרן מיט איר אין גאַנצן אַליין.

ווי אַ מין עלעקטרישער שטראַם פּון סעלעדין-קאַליר האָט אויסגעזען די העלע לבנה-נאַכט אין דרויסן, און די מענטשן וואָס האָבן זיך געפּאַרעט אַרום וואָגן זענען אויך געווען ווי אַנגעלאָדן מיט עלעקטריע. און ישראל האָט זיך געאיילט צו פּאַרענדיקן דעם בריוו, אַז גלוסקין זאָל אים קאַנען מיטנעמען און איבערשיקן מיט דער פּאַסט פּון צפת.

ער האָט צו בערלעך, צווישן אַנדערן, אַזוי געשריבן:

„דער מהלך צווישן אונדז איז נישט אַזוי גרויס, חבר בערל, ווי מענטשן ווילן אונדז איינריידן. סוף-כל-סוף באַטרעטן מיר דאָך אויך דעם זעלביקן שטאַנדפּונקט, וועלכן איר פּלעגט אַזוי עקשנותדיק פּאַרטיידיקן סיי ביי דער אַרבעט, סיי אין די נאַכמיטאַג-שמועסן אין דער קאַנטינע.

דער ייד מוז אָנהייבן פּון מעשה-בראשית, אויב ער וויל נאָר אַראַפּוואַרפּן פּון זיך זיין אייביקן הויקער. ער מוז זיך שטעלן מיטן פנים צו דער רויער ערד און זי באַצווינגען, ווי מענטשן האָבן דאָס מיט דורות צוריק געטאַן, ווי זיי טוען נאָך דאָס ביי היינטיקן טאַג. נאָר פּוילאַקעס וועלן אונדז פּרוּוון איינריידן אַז דאָס איז אַ צוריקגאַנג פּון קולטור-לעבן צום דאַרפישן פּרימיטיוו. די מאַדערנע טעכניק קאַן נישט דערלאָזן קיין צוריקגאַנג. יעדע אַנשטרענגונג

איז א דערגרייכונג. און די גרעסטע דערגרייכונג — דאס געפיל פון איינגראָוּן זיך מיט ביידע פיס אין דער ערדישער וועלט און דערפילן ענדלעך, און די וועלט איז מינע, נישט קיין געבאָרגטע, נישט קיין גענומענע אויף אויסצוצאלן. צי האָט ישראל געשריבן דעם אמת? צי האָט יעדעס וואָרט פון זיין בריוו טאָקע געשטימט מיט זיין געפיל און פאַרשטאַנד? ער האָט אָפט געמוזט איבעררייסן זיין שרייבן, זיך דורכגיין איבערן צימער און אָפילו העלפן אידען אינפאַקן איר וואָליווע. ער האָט עס גערן געטאָן, אָבי זיך אָפצורייסן פון שרייבן. טיילווייז איז דאָ אפשר שולדיק געווען די ליכטיקע גאַכט מיטן פריילעכן געטומל אויפן הויף. אָבער אַממיינסטן איז די שווערקייט געלעגן אין דעם וואָס ער האָט פשוט זיך אָפגעוויינט צו האַלטן אַ פען אין האַנט און פאַרמולירן זיינע געדאַנקען אין ריכטיקע אויסדרוקן. אָט האָט ער דאָך געפילט און זייער שטאַרק געפילט, ווי פרימטיוו אָפגעשטאַנען זייער לעבן איז אין דער קבוצה, ווי שווער עס איז אויסצוגלייכן די פראַגע פון אינפאַכן ברויטבודזשעט און ווי נישט זיכער ס'איז דער מאַרגן.

צוויי אמתן האָט ער געטראָגן אין זיין האַרץ. איינעם האָט ער אַרויס-געלייגט פאַר בערלען אויפן פאַפיר, דעם צווייטן האָט ער פאַרשוויגן. און עס האָט אים אָפילו הנאה געטאָן, וואָס די שורות אויפן פאַפיר שפיגלען נישט אָפ זיינע ביידע אמתן גלייכצייטיק. דאָס האָט אים אַזוי דיקטירט זיין העראַישער שטאַלץ, דאָס פינטעלע פון אַ פיאַנער, דער שטילער ענטוואָר און אַ מענטשן, וועלכער האָט איינגעשפאַנט אַ אידעע אין זיין רייטוואָגן.
ער האָט געשריבן:

„...און דאָס איז אפשר דער איינציקער נישט-ראַציאָנאַליסטישער פונקט, וואָס טיילט אונדז פונאַנדער. אַ מענטש, וועלכער וויל אָנהייבן פון אָנהייב, פון בראשית, מוז זיין אַ ביסל אָבערגלויבעריש. ער מוז פאַרגעטערן אָדער פאַר-מענטשלעכן די רויע ערד, מיט וועלכער ער וויל האַבן צו טאָן. זי קאָן נישט פאַרבלייבן קיין טויטע מאַטעריע. איך פאַרגעטער דאָ נישט די ערד. אָבער אין דעם האַרטן און זומפיקן באַדן פון ארץ-ישראל וויל איך מיר דערשלאָגן צו דעם האַרץ פון אַ מאַמע. און אויב אַ מאַמע — בין איך גרייט איר צו פאַרגעבן די וויסטע אַרעמקייט. מיט מיין שווייס און בלוט וועל איך זי רייך מאַכן.“

אין אָפענעם פענצטער איז אויסגעוואַקסן אַ צעפאַטלטער קאַפּ. דער קאַפּ האָט זיך אַ הייב געטאָן העכער און אָט איז שוין גלוסקין געהאַנגען אויפן פענצטערברעט, אָנגעלענט אויף די עלנבויגנס. מיט זיין טונקעלן דעקאַלאַ אין ווייסן העמדל, מיט זיין ווייסן שמייכל אויפן ברוינעם פנים און מיט די

צעפאַטלטע האָר האָט ער געהאַט דעם אויסזען פון אַ נישט-געשוירענעם ציגיי-
נער. אָבער אויפן פּאָן פון דער סעלעדין-ליכטיקייט האָט זיין פנים אויך, דאַכט
זיך, געהאַט עפעס פון אַ קריסטוס-בילד.

— נו, ישראל! נו, אידע! עד מתי?

— אַט באַלד, באַלד, גלות-קינד! איך ענדיק שוין.

— שרייבער אויף מיין קאַפּ! — האָט דער יונגער וועטערינאַר אַ מרוקע
געטאַן אומצופרידן. ער האָט נישט געוואוסט צי עס לוינט זיך צו זאַגן סופרים
על ראשי.

און דווקא איצט, אין דער ענגער מינוט, האָט ישראל נישט געקאַנט זיך
שיידן מיטן פּאַפּיר.

„...איך האָב דאָס געפיל, חבר בערל, ווי מיר שטייען און ארבעטן האָנט
ביי האָנט. איר זייט מיר דאָך פיל נענטער, ווי יענע פון מיינע ציוניסטישע
אידעען-ברידער, וועלכע פּראַווען טעאָריע און הויכפּאָליטיק. ווען וועט שוין
די וועלט ווערן אויסגעלייזט פון כל-המינים נודניקעס? ווען וועלן זיך שוין
יידן אויסלערנען אַוועקצושטעלן די פּראַבלעם אויפן ריכטיקן יסוד און לייזן
זי אינדיוידועל, קודם-כל פאַר זיך, פאַר זייערע עטלעכע יאָר לעבן און
פּראַקטישן אויסלעבן זיך?

איר — אין פּאַדלאַסיע, איך — אין אייבערשטן גליל, אַרבעטן מיר דאָך
האַנט ביי האָנט. און ס'איז נישט וויכטיק ווער פון אונדו ביידן וועט בלייבן
דער גערעכטער, ווייל די אידעע איז דאָך איינע און די זעלבע. די אידעע פון
אַ נייעם אָנהייב, פון מעשה-בראשית אין יידישן לעבן. זאָל נאָר זיגן די
אידעע. אויף דער רעשט וועל איך פאַרגעבן!

דער בריוו האָט ישראלן זיך אויסגעוויזן צו לאַנג און צו פּאַטעטיש. דאָס
שווייגן פון זיינע טעג און זיין שטילער פּאַרטייעטער פייער זענען אַריין אין
די שורות. איצט איז שוין שפעט געווען צו ענדערן. אידע איז שוין געשטאַ-
נען אין מאַנטל און מען האָט געדאַרפט אַרויסטראַגן איר וואַליזע צום וואַגן. די
אַפגעברייטע קינדער האָבן שוין געוויינט אין דעם ליכטיקן דרויסן.

אחריותדיק און שטרענג איז געווען דאָס געזעגענען זיך פון מאַן און פרוי.
— פאַר געזונט, אידע! אין דריי טעג אַרום וועל איך צופאַרן.

— נישט וויכטיק, ישראל! וואָס וועסטו מיר העלפן? קרעכצן? זע,
אַפילו די קינדערלעך, נעבעך, מוזן קרעכצן פאַר זיך אליין.

ווען די פור איז אָפגעפאַרן און דער גערודער פון די רעדער האָט זיך
אינגעשטילט גאָר נאָנט אונטערן באַרג, איז ישראל צוזאַמען מיט די איבעריקע
חברים אַוועק אויף דער פּאַרזאַמלונג וואָס די קבוצה האָט אָפגעהאַלטן אין עס-

צימער. עס האט זיך געהאנדלט וועגן דער פראגע, צי זאל מען היינטיקן פריילינג פלאנצן קרויט. דער פאראיאריקער עקספערימענט מיטן קרויט איז געווען גאנץ געראטן. אבער קיין איינקונפט האט דאס גערעטעניש נישט געבראכט. אויף דער טאג-ארדענונג האט געקאנט, באמת, שטיין א צווייטע פראגע: ווי גיט מען זיך אן עצה מיט די שכנישע אראבער, וועלכע ווערן וואס א מאל האפערדיקער און גרייטן זיך צו אן אפענעם איבערפאל. עטלעכע קלענערע אנפאלן זענען שוין געשען. פינף בהמות פון דער קבוצה, דווקא האלענדישע מילך-קי, האבן די אראבער שוין פארטריבן צו זיך. די קבוצה האט זיך נישט געלאזט שפייצן אין דער קאשע און ביי א גינסטיקער געלעגנהייט גענומען אין פעלד געפאנגען א יונג און שלאנק אראבערל — דעם מיזניקל פון שכניטן שייך. דאס אראבערל האט די קבוצה געהאלטן אונטער זיבן שלעסער און אפ-געהיט ווי אן אויג אין קאפ, ביז די שכנים וועלן נישט צוריקקערן די געגנבעטע האלענדישע קי.

אבער דער שייך האט געשיקט זאגן, אז ער שווערט ביים נביא מוסא, אז נישט ער און נישט עמעצער פון זיין דארף האבן צו דער גנבה קיין שייכות נישט. און די קבוצה האט אפגעשיקט דאס אראבערל אהיים מיט גרויס פאראד. דעם בחורל איז דווקא געפעלן געווארן אין דער קבוצה און ער האט געוואלט — אדער פארבלייבן, אדער מען זאל אים מיטגעבן פאר א ווייב די שיינע מרים. און אזוי ווי מען האט אים דערקלערט, אז דאס איז נישט מעגלעך, איז ער אוועק אן אנגעבלאזענער.

נאך דער נאיווער געשיכטע האט זיך אנגעהויבן מצד די שכנים די קאמ-פליצירטע אזיאטישע שפיל פון אפיציעלער זיסלעכער פריינדלעכקייט און פאר-בארגענער פאלשקייט און חוצפה. אין אלע אנפאלן און גנבות, וועלכע האבן זיך אלץ געמערט, זענען די שכנים געווען גאט די נשמה שולדיק. דאס איז אוודאי אן אראבער פון די בעדואינער, וועלכע האבן פארשפרייט זייערע געצעלטן אין די ארומיקע בערג. די קבוצה האט אנגענומען פאר ליב די דערקלערונגען און יעדע נאכט זיך געגרייט צו אן אפענעם איבערפאל, טאקע מצד די פריינד-לעכע שכנים.

עפעס האבן די פיאנערן שוין זיכער גענאשט פון די אזיאטישע מינהגים. אבער אנשטאט צו נארן אנדערע האבן זיי גענארט זיך אליין און באגראבן די אומזיכערקייט פון מארגנדיקן טאג אין א העפטיקער דעבאטע וועגן פלאנצן קרויט.

נאך דער דעבאטע איז ישראל מיט עטלעכע חברים אוועק האלטן וואך אין שטיינערנעם שיער אויפן בערגל פאר דער קבוצה. דאס בערגל האט

געשיצט דעם וועג צו דער קבוצה. א צווייטע קאמפאניע האט געהאלטן וואך אויבן, ביי די קוואלן פון דער וואסער-לייטונג אין די בערג. פון דארט האבן געקאנט אַנגרייפן די בעדוואינער.

א האַרצרייסנדיקער אומעט איז צעגאַסן איבערן אייבערשטן גליל ביי טאַג און אַ נאַגנדיקער פּחד — ביי דער נאַכט. אַבער ווען עס שיינט די לבנה אין איר פולער לויטערקייט, דאַן פאַרבלייבט פון בייטאַגיקן אומעט און ביינאַכטיקן פּחד נאָר אַ טיפּע בענקשאַפט פון הרובע וועלטן, וועלכע האָבן אויפגעדעקט פאַר די קאַלטע שטערן זייער פולע נאַקעטקייט און בעטן אַ תיקון אויף זיך: איר זייט אַלט און מיר זענען אַלט. אַבער איר, שטערן, זייט שוין אויסגעלייזט און ווייט און מיר פייניקן זיך נאָך אין יעדן אונדזער ווינקעלע צווישן חלום און וואָר, די לבנה איז אַן עדות.

איינגעוויגט פון פאַרן זענען די צוויי אַפּגעברייטע קינדער איינגעשלאָפן און פאַרגעסן אַן זייערע ווונדן. די שיינע מרים האָט יעדע רגע זיך איבערגע-בויגן צו די קינדער און איר האַנט האָט מוטערלעך געזאָרגט זיי בעסער איינצודעקן און מאַכן וויכער דעם צוקאַפּנס. די לבנה האָט געקושט דער שיינער מרימס בלאַסן פּראָפּיל. אידע האָט זי אַ צי געטאַן ביי דער האַנט.

— זע!

לינקס, אין לויטערן טונקעלן הימל האָט זיך אַריינגעריסן דער זילבער-ווייסער זיידע-קאַפּ פון חרמון. און עס האָט זיך אויסגעוויזן, אַז זיין שוואַרצן מאַנטל האָט ער פאַרשפּרייט און אויסגעשפּרייט גאָר נאַנט, ביז צו די שכנישע אונטערשטע זאַמדפּעלדער, וועלכע האָבן געשניטן אין די אויגן מיט זייער גרעליקער גאַלדיקייט אין דער מיט פון די קילע סעלעדין-טענער. גאָר אין דער ווייט האָט דאָס אויג זיך אַפּגערוט אויף אַ געץ פון בולטע ווייסע שטע-געלעך, וועלכע האָבן פאַרוועבט אַ שטיק טונקעלן פּלאַכלאַנד. דאָס זענען געווען די צעגאַסענע בלאַטיקע אַדערן פון די מי-מרום. פון דער רעכטער האַנט האָבן ווי אַ זיכערע וואַנט זיך דערהויבן די פינצטערע הימישע בערג און ס'איז אויסגעקומען, אַז מען פאַרט איבער דער מיטלסטער גאַלעריע פון פּוסטן טעאַטער און מען האָט פאַר די אויגן אַ טיפּע און ברייטע אַפּערן-דעקאַראַציע אין אַ פּאַנטאַסטישער באַלויכטונג.

— וואָס זאַגסטו, מרים? באַשערט איז אונדז צו וואַנדערן אין אַזאַ שיינער

נאַכט!

מיט איר אייזערנעם פּראַקטישן חוש האָט אידע זיך געקליגט אַפּצוקלייבן די גאַלדענע קערנדלעך פון שיינע מינוטן אויף צו שפייזן איר עקזאַלטאַציע אין די וואַכעדיקע טעג.

איצט אבער האט אידע געהאט נאך א מיין. זי האט געוואלט מיט ווערטער פארטויבן די הארכנדיקע שטילקייט פון דעם פאנטאסטישן לבנה-ליכט. אין דער שטילקייט האט זי צו שטארק זיך צוגעהערט צו די נישט-ווייניקער פאנ-טאסטישע סודות פון איר אייגענעם רייפן מוטערטראכט און עס האט זיך איר אנגעהויבן צו דאכטן, אז זי שפירט שוין א לייכטן אטאק פון ווייטיק נידעריק אין רוקנביין. דער ווייטיק איז געווען גאנץ דערטרעגלעך. גענומען האט זי זיך פון דעם נישט-באקוועמען זיצן אויף דער צעטרייסלטר פור. אבער אין אידעס לאגע האט עס געקאנט זיין א ווייטער אנוואג פון געבורטווייען און זי האט נישט געוואלט לאזן זיך סוגעסטירן פון דעם געדאנק.

דער וועג האט זיך איצט צעוויקלט בארג-ארויף. א ווייס באלויכטענער מיט די שארפע שאטנס פון דעם מינדסטן שטיינדעלע האט דער וועג אויסגע-זען ווי א צעוויקלטע מגילה, פארשריבן מיט בולטע דראבנע אותיותלעך, און די פערד, ציענדיק דעם וואגן בארג-ארויף, שאקלענדיק מיט די קעפ און וועלבנדיק מיט די אויערן, האבן דאס מיט התמדה די מגילה געלייענט. פון די לעכער פון דער בארגוואנט האבן כמעט אין די אויערן אריינגע-יאמערט שאקאלן, ווי פארלוירענע קינדער. פון די ווייטע בערג האבן שאקאלן זיך אפגערופן. און אט, פון דער זייט פון די היימישע אפגערוקטע בערג, האט א בליץ געטאן א גאלדן בלימל פון א שייטערהויפן, וואס האט אויפן סאמע הויכן ראנד פון בארג אויפגעשפראצט. א צווייט פייערל האט זיך צעפינקלט אויף א ווייטלעכן בארג קעגן איבער.

גלוסקין האט אויפגעהערט צו ברומען זיין אראביש נאגנדיק לידל און מיט הארץ אויסגעשפיגן.

— וואס זאגט איר נישט צו זיי? פייערן גאר! וויסט איר, חברות, וואס די פייערן באדייטן?

די פרויען האבן דאס געוואסט אזוי גוט ווי ער אליין. דאס האבן די בעדואינער שבטים געגעבן זיך סודותדיקע צייכנס וועגן אן אפגעשמועסטן ענין, וואס איז פארבונדן מיט דער היינטיקער נאכט. — צי גרייטן זיי נישט אן איבערפאל אויף דער קבוצה? — איז די שייגע מרים געווארן אומרויק — געדארפט אפשר צוריקקערן, מודיע זיין. גלוסקין איז אבער נישט געווען פון די מענטשן וואס פארקערעווען צוריק. ער האט האפענדיק א טרייסל געטאן מיט די פאטלעס און גענומען פעסטער די לייצעס אין האנט, אבצוטרייבן.

— זיי וועלן נישט ווא-אגן! מיר זענען אויך נישט קיין מפיל-קינדער!
און דא האט ער פלוצלונג אפגעשטעלט די פערד. ער האט זיך ארומ-

געזען, אָז עס פעלט אים די בייטש. נאָך צוריק מיט צען מינוט — געדענקט ער — האָט ער זי יאָ געהאַט. ווייזט אויס פאַרלאָרן אין מיטן וועג. ווי זשע קאָן זיך דאָס גלוסקין פאַרגיגען איבערלאָזן פאַר די אַראַבער אין מיטן וועג אַ טייל פון דעם קבוצישן פאַרמעג? ער מוז לויפן אויפזוכן די בייטש.

אומזיסט האָבן ביידע פרויען אים אָפּגערעדט דאָס צו טאָן. ער האָט זיך איינגעשפאַרט און היציק געטענהט, אָז ער וועט די חרפה נישט איבערלעבן, אָז די קבוצישע בייטש זאָל אַריינפאַלן אין אַראַבישע הענט.

און איבערגעבנדיק אידען די לייצעס און דער שיינער מרים זיין רעוואַל-ווער פון גאַרטל, איז ער אַראַפּגעשפרונגען פון וואָגן און זיך אַראַפּגעשרעטלט באַרג אַראַפּ איבער דער ווייסער מגילה פון וועג.

אַ מינוט צען האָבן די פרויען געוואַרט אויפן וואָגן זיצנדיק. אידע איז געווען באַריידעוודיק אָן אויפהער. זי האָט געוואַלט פאַרטרייבן די סוגעסטיע פון פאַלשע געבורטווייען, פאַר וועלכע ס'איז נאָך די צייט נישט געווען. די פערד האָט דערעסן צו וואַרטן און זיי האָבן אָנגעהויבן צו גיין פוס-טריט. און דאָ האָט פּלוצלונג זיך אָנגעהויבן אין דער לבנהדיק בערגיקער וויסטעניש אַ ווילדער קאַנצערט.

תחילת האָט די פרויען זיך אויסגעוויזן, אָז איין סטאָדע שאַקאַלן איז ערגעץ הויך אין די בערג באַפאַלן אַ צווייטע סטאָדע. די קולות זענען געוואָרן אַלץ דייטלעכער, אורמענטשלעך-מענטשלעכער. דאָס האָבן ערגעץ איבער די שכנישע בערג געצויגן מחנות בעדואינער מיט ווייב און קינד און אַלץ וואָס האָט אַ מויל האָט גערעוועט אין דער העלער נאַכט אַריין. איצט האָט שוין קיין צווייפל נישט געקאַנט זיין, אָז דאָס לאָזן זיך די בעדואינער אויף אַן איבערפאַל אין דער ריכטונג צו דער קבוצה. מיט זייערע אוראַלטע ווילדע קולות האָבן זיי געוואַלט זיך צוגעבן מוט און אַניאַגן אַ פחד אויפן שונא פון דער ווייט.

די פרויען זענען געזעסן אויף דער פּור, צוגעטוליעט אייגע צו דער אַנדע-רער. אידע האָט אַלץ פעסטער פאַרביסן די ליפּן. און פּלוצלונג האָט עס דעם מויל אירן אויפגעריסן ווי מיט צוואַנגען און פון האַלדז האָט זיך אַרויסגע-ריסן אַ טעמפּער צעשראַקענער און אַפּשרעקנדיקער ברום — דאָס ערשטע געשריי פון שאַרפע געבורטווייען.

די שיינע מרים האָט מיט איין האַנט אַרומגעכאַפט אידען, זי זאָל אין איר פּלוצלונגער קאַנוולסיע נישט אַריבערפאַלן איבערן ראַנד פון וואָגן, מיט דער פרייער האַנט האָט זי אויסגעשאַסן אין דער הייד, צו רופן גלוסקינען.

און א מינוט שפעטער איז גלוסקין טאקע געקומען צו לויפן א פארסא-פעטער מיט דער געפונענער קבוצישער בייטש אין דער האנט און מיט אן איבערגעשראקן פנים פון מרימס פלוצלונגן שאס-רוף און פון אידעס געש-רייען. וועגן רירן זיך אין ווייטערן וועג אריין האט גאר קיין רייד נישט געקאנט זיין, ביז דער ערשטער ווייאטאק וועט נישט אריבער. דאן האט מען ערשט געדארפט לאנג בארוקן די אויפגעוועקטע און איבערגעשראקענע קינדער, וועל-כע האבן דערפילט זייערע אייגענע ווייטיקן.

ווי נאר עס האט נאכגעלאזט דער שארפער ווייאטאק האט זיך ארויס-געוויזן, אז אמרוקסטן איז די געווינערין אליין. זי האט מיט א שמייכל געטרייסט מרימען מיט גלוסקינען, אז זי וועט זיי נישט אונטערווארפן קיין קינד אין וועג. עס איז נאך ווייט צום געלעכטער. מען דארף נאר זען אַנקומען צו דער צייט קיין צפת.

וועגן די צערעוועטע בעדואינער האט שוין קיינער נישט דערמאנט. זייערע קולות האבן זיך שוין געהערט גאר פון דער ווייט, ווי די פור וואלט פאר דער צייט דורכגעפארן א מהלך און זיי איבערגעלאזט א שטיק וועג הינטער זיך.

דאס ווייטערע פארן האט זיך געצויגן אן אומענדלעכקייט. א פאר מאל האבן ביי דער געווינערין זיך באנייט די ווייען אלץ העפטקער און שטארקער און מען האט געמוזט שטיין און איבערווארטן.

די געווינערין האט זיך געבעטן, מען זאל זי אראפלאזן פון וואגן, אז זי זאל קאנען זיך אויסציען אויף דר'ערד. אבער מרים מיט גלוסקינען האבן אנדערש באשלאסן. פאר די קינדער האבן זיי געמאכט א געלעגער אויף א גלאטן גלאנ-ציקן שטיין ביים וועג און זיי איינגעדעקט אין די מאנטלען. דאן האט די געווינערין זיך געקאנט אויסציען אין וואגן אויפן שטרוי. דעם וואגן האבן זיי אפגעפירט אן א זייט פון וועג, צווישן צוויי בערג, אז צו די קינדער זאלן נישט דערגיין אזוי שטארק די געשרייען פון דער געווינערין. גלוסקין אליין איז אוועק צו די קינדער און די שיינע מרים איז פארבליבן לעבן אידען.

און דאן האט זיך אנגעהויבן די שרעקלעכע מיסטעריע, דאס חיהשע אויסטענהן זיך פון דער פרוי מיט דער אומברחמנותדיקער נאטור, וועלכע רייסט אויף מיט צוואנגען אירע פולע געדערים. אידע האט מיט אלע כוחות זיך איינגעהאלטן נישט צו שרייען. אבער דער ווייטיק פון די אויפגעריסענע געדערים איז געווען שטארקער פאר איר ווילן און באווסטזיין. יעדער נייער-בהמהשער ברום איז געווען העכער און אויסגעצויגענער פאר דעם פריער-

דיקן. אין די בערג האָט ער שוין אָפּגעהילכט ווי דער תקיעה פון אַ שופּר און זיך פאַרכליניעט אין אַ כליפּ.

פון דער פּרוי האָט אַ געפייניקטע בהמה אַרויסגעברומט. און אַט זענען אירע געשרייען געוואָרן קורצע און אָפטע און מוראדיק מענטשלעכע, אומ-גליקלעך מענטשלעכע, און אַט זענען זיי שוין אַריבער אין שטילע מידע קרעכצן, אין אַ געוויין פון אַ באַליידיקט קינד. דאָס האָבן ווידער נאָכגעלאָזט די ווייען, כדי אין אַ פּערטל שעה אַרום אויסצוברעכן מיט אַ פּרישער קראַפט.

ביי מרימען זענען די אויגן פול געווען מיט טרערן, די אויערן — פול מיט דער געווינערינס געשרייען, אָבער דאָס האַרץ האָט זי פּעסט אין איר פּויסט פאַרקוועטשט נישט נאָכצוגעבן דער שרעק און טאָן דאָס אַלץ, וואָס דער שכל וועט איר אונטערוואַגן. זי האָט נאָר באַדויערט, וואָס אַנשטאַט איר איז מיט אידען נישט מיטגעפאַרן די עלטערע חברטע פון דער קבוצה, די פּרוי באַראַץ, וועלכע האָט זיך ספּעציאַליזירט צו גיין אַרום בהמות און פּלעגט העלפן די קי ביים קעלבן זיך. פאַר דער געווינעריין וואַלט עס זיכער בעסער געווען, אָבער אויך זי, מרים, וועט זיך פאַר קיין זאך נישט אָפּשרעקן. דערויף איז זי דאָך אַ חלוצה.

און די עקזאַלטירטע שיינע מרים, וואָס האָט שטענדיק אירע אויגן געהאַלטן איינגעשפּאַנט אין דער ווייט, וואָס האָט, דאַכט זיך, געשוועבט, די ערד נישט באַרינגדיק, און גאָר זעלטן אויפגענומען פון אַ חבר אַ פאַרגעטערטן אומ-שולדיקן קוש — זי האָט נישט מיטן שכל, נאָר מיטן אויפגעוואַכטן אינס-טינקט פאַרשטאַנען וואָס אירע הענט דאַרפן טאָן, דער געווינעריין באַקוועמער צו מאַכן און עטוואָס צו לינדערן אירע ווייטיקן.

און דער געווינערינס פּרישע געשרייען, וועלכע האָבן, דאַכט זיך, אין איר גאָר אַ נייעם קוואַל פון נישט-אויסגעשריענע כוחות אויפגעדעקט — אַט די געשרייען האָבן, דאַכט זיך, צוגעאיילט דעם בלאַסן פּרימאָרגן. די נאַכט איז דאָן טונקעלער געוואָרן, ווייל דער אָנהייב פון טאָג איז געווען שוואַכער פאַר דעם פאַרגאַנגענעם ליכט פון דער נאַכט. אָבער ווען די ערשטע שטראַלן האָבן אויפגעשפּילט אויפן האַריזאָנט און זיך דאַרט אָפּגעשלאָגן אָן דער בלוטיקער שווערד פון ים כינרת, איז דער געווינערינס געשריי זיך פאַרגאַנג-גען אין איבערמענטשלעכע אָנגעשטרענגטע הויכקייטן און דאַרט זיך איבער-געריסן מיט אַ קוויטש.

אַנשטאַט אים האָט זיך דערהערט אַ שוואַך פאַרגייענדיק קולכל, ענלעך צו דעם קולכל פון אַ יונג לעמעלע, נאָר מיט מער עזות און פּראַטעסט. דאָס

האָט אַ נייער מענטש דערוען די וועלט צווישן צוויי וויסטע שטיינערנע בערג
אין אייבערשטן גליל.

✱

אין דער זעלבער צייט האָט ישראל אויף זיין וואַכפּלאַץ געגעבן אַ באַפעל
די חברים אַפּצוטערען צו דער קבוצה, ווייל די בעדואינער רינגלען זיי אַרום
און מען דאַרף דאַרט קומען צו הילף. אָבער ליגנדיק אַליין אין שייער אַנגע-
לענט מיט דער ברוסט אויף אַ שטיין און שיסנדיק דורך אַ לאַך אין וואַנט
אַפּצושרעקן די אַנגרייפּער פּון דער זייט, האָט ישראל דערהערט שיסן פּון
דער צווייטער העלפט שייער, וועלכער איז געווען מיט אַ וואַנט פּון אים
אַפּגעטיילט.

ווער איז דאָרט פאַרליבן? — האָט ישראל זיך געבייזערט.

— איך! — האָט באַסאַווע-הייזעריק אויסגעברומט דער חבר אביגדור.

— פאַר וואָס ביסטו נישט מיטגעגאַנגען מיט דער חברה?

— כ'האַב נישט געוואָלט.

— שוין זאָלסטו מיר גיין, הערסט?

— איך הער דיך פאַר אַ פּיאַטאַק!

און חבר אביגדור האָט ווייטער געשאָסן מיט לאַנגע אַפּאַטישע אינטער-
וואַלן. שפּעטער האָט ער אויפּגעהערט שיסן און ישראל האָט באַשלאָסן, אַז
אָדער אביגדור איז אַוועק, אָדער ער האָט שוין געכאַפט אַ קויל אין קאַפּ.
ביי ישראלן זענען אויסגעגאַנגען די פּאַטראָנעס. ער האָט אַנגעלאָדן די
ביקס מיטן לעצטן און געוואָרט, זיך צוגעהערט צו די טעמפע געשרייען פּון
אַראַבישן אַנגריף אויף דער קבוצה. און ווען די געשרייען האָבן אויפּגעהערט
האָט ישראל זיך פאַרגעשטעלט, אַז די אַראַבער האָבן אַרויסגעשטויסן די
פּאַרטיידיקער פּון דער קבוצה אַרויס. דער טאַג האָט שוין העל אַריינגעשיינט
דורך די שפּאַלטן אין שייער, ווען ער האָט דערהערט טריט פּון דער נאַענט.
עמעצער האָט זיך געפאַרעט ביי דער פאַריגלטער טיר.

ישראל איז זיכער געווען אַז דאָס זענען בעדואינער. האָט ער פאַרוקט
די רער פּון דער ביקס אין מויל אַריין און געפרוּווט מיט דער קני אַנטאַפּן דעם
שלאָס אונטן.

— ישראל! דו לעבסט?!

— ווער איז דאָרט?

— פאַרטריבן שוין די אַראַבער צו אַל די שוואַרץ יאַר. עפּן!

ישראל איז צוגעקראַכן צו דער טיר אויף אַלע פּיר, ווייל פּון לאַנגן ליגן

האַט ער די פיס נישט געפילט און ער האָט די טיר אויפגעריגלט און פאַרמאַכט
די אויגן פאַר דער ליכטיקער זון.

— נו ?

— דריי אונדזערע — פאַרווונדעט. איינער — דאַכט זיך, שווער. דיר
קומט אַ מזל-טוב, ישראל! דיין ווייב האָט געבוירן אַ יינגל, אין מיטן וועג.
ישראל האָט נאָך אַלץ געפינטלט אַ פאַרחושטער. און חברה זענען אַוועק
רעוויזירן די צווייטע העלפט פון שייער. דאָרט האָבן זיי געפונען אביגדורן
מיט אַ דורכגעשאַטענעם קאַפּ.

דאָס ליד פון דער ערד

דאַרעטשקעס פאַרשווינדן פון ליאָסאַווע אין איינעם מיטן פאַראורטיילטן אַנאַרכיסט האָט אירע פאַרטיי־חברים אומאַנגענעם איבערראַשט. פאַר איין מענטשן איז דאָס אָבער געווען אַ מוראדיקער קלאַפּ. בערלען האָט דער קלאַפּ געטראָפּן פונקט דאָן, ווען ער האָט געדאַרפּט צונויפּזאַמלען זיין ענערגיע אויף אויפצוהייבן אַ באַרג. אַוועק איז דאַרעטשקע אָן אַ זיי־געזונט.

אומזיסט האָט בערל געפרוּווט זיך איינרעדן, אַז איר שריט איז געווען אומפאַרמיידלעך, אַז פריער־שפּעטער וואָלט עס געמוזט געשען, זי זאָל פון אים אַוועק. זייערע באַציונגען זענען געווען אַנגעשטרענגט און פייגלעך. זיין פאַטערלעכע צערטלעכקייט און זאָרג איבער איר האָט דאַרעטשקע נישט געקאַנט זיך אויסטייטשן אַנדערש ווי מיט זיינעם אַ פריצישן קאַפּריז צו מאַכן זי פאַר דעם אָביעקט פון זיין רחמנות. אין זיין ליבע צו איר האָט זי נישט געגלייבט, ווייל אַזאַ אויסגעלייטערטע פאַטערלעכע ליבע מצד אַ מאַן מיט אייזערנע מוסקולן און מיט ווילדע וואַלדאינסטינקטן האָט זי נישט געקאַנט פאַרשטיין.

אָבער פון רעזאַגירן איז בערלען נישט לייכטער געוואָרן. אין איינעם מיט דאַרעטשקען איז פאַרשווינדן דער הויפטנערוו פון זיין לעבן. אויב פריער האָט אים געפייניקט דאָס געפיל פון זיין אָן איבעריקער אין דער רעוואָלוציע — איז דאָס געווען אַ לעבעדיקער פּראָטעסט־געפיל. איצט האָט ער זיך שוין געפילט איבעריק פאַר זיך אַליין. זיין איינזאַמקייט האָט אים אויסגעליידיקט. ער וואָלט נאָך געקענט מיטגיין מיטן לעבן אונטער עמעצנס קאַמאַנדע. האָט אָבער דער צופאַל געוואָלט, אַז גראַד איצט זאָל אים ווערן איינגעטיילט אַן אַנפירערישע ראַלע און ער זאָל דאַרפן נאַכפירן אַנדערע נאָך זיך.

ער האָט זיך אַנגעטאַן אַן איבערמענטשלעכן כוח, נישט איבערצורייסן די אַנגעהויבענע אַרבעט ביים אויפבוי פון חרובן יישוב. און אַלע זיינע אוי־

סערלעכע אַנשטרענגונגען האָבן אָפּגעהילכט אין אים ווי די קלעפּ אין אַ פּוסטער פּאַס אַרײַן. געברײט האָט אים די בושׂה פּון זײַן אײַבערלעכער פּוסטקײט און אָנמעכטקײט. און געדאַכט האָט זיך אים, אַז מײַטן כּוּח פּון עפּעס אַ שם באַוועגט זיך אײַבער דער וועלט און טומלט אַ מענטש פּון לאַנג שוײַן אַ טױטער. אַ מענטש אַ לעבעדיקער מוז דאָך האָבן עמעצן אויף דער וועלט. די גאַנצע וועלט זאַל זײַנע זײַן און ער — דער וועלטס, בעת ער האָט קײנעם נישט — דאָס אײַז אַ פּוסטע אײַנרעדעניש.

בײַ בערלען זענען געבליבן הונגערײַק די אויפגעבליטע פּאַטערלעכע גע- פּילן. און דאָן האָט ער ווי אַ מענטש וואָס טרײַנקט זיך, אָנגעכאַפּט זיך אַן אַ טטרוי פּון זײַן לעצטער שוואַכער האַפענונג. ער האָט אָפּגעטאַן די בושׂה פּון זיך און אַוועקגעשיקט אַ בריוו אין דער וועלט, אַ בריוו, וואָס האָט געדאַרפּט ערגעץ אויסגעפּינען זײַן פּרוי בערטע מײַטן קײנד, אויב עס לעבט נאָך. מײַט צוועלף יאָר צורײַק, בעת זײַן האַרץ אײַז, ווײַזט אויס, געווען געקנאַטן פּון אַן אַנדערן, מער חוצפּהדיקן און לעבנסקעמפּערישן מאַטעריאַל, האָט ער דאָס קלײנע קײנד געוואַלט מײַט זײַנע אײַגענע הענט אומברענגען, ווײַל געדאַכט האָט אים, אַז עס וועט אויסוואַקסן אַ קרײפל. זײַן פּרוי בערטע אײַז מײַטן קײנד אַוועקגעפּאַרן קײן אויסלאַנד און מײַט רעכט געהאַלטן, אַז זי אײַז בערלען נישט שולדיק קײן בריוו.

יאָרן האָבן געדאַרפּט פּאַריבערגײַן. און אײַבערלעכן האָט בערל געדאַרפּט דאָס, וואָס ער האָט אײַבערגעלעבט, אַז נאָך דאַרעטשקעס אַוועקגײַן זאַל ער אין הונגערײַקער פּאַטער-לײבע, אין דער ווײַזע פּון זײַן שלאַפּלאַזער נאַכט. דריקן צו זײַן האַרצן זײַן אומגליקלעך פּאַרקריפּלט קײנד.

האַט ער אַוועקגעשיקט אַ בריוו אויף בערטעס פּאַרמלחמהדיקן אַדרעס און אַ צווייטן בריוו — צו זײַן פּרײַנד שלמה לוריע, וועלכער האָט אײַצט געוויינט אין בערלין, אַז ער זאַל זיך באַמײַען די פּרוי זײַנע אויפּזוכן. ער האָט געהאַט גאַר קנאַפע אויסזיכטן, אַז די בריוו זײַנע זאַלן אַנקומען צו די אַדרעסאַטן און האָבן אַ פעולה, זײַן האַרץ האָט אַבער געפּאַדערט די אײַלוזיע.

און ווידער האָט ער אין די שלאַפּלאַזע נעכט געדריקט צו זײַן האַרצן זײַן פּאַרקריפּלט קײנד און געוויינט מײַט טרײַסטיקע טרערן.

און אַז די תּשובּה אײַז אָנגעקומען האָט בערל געמײַנט: עס אײַז אַ חלום. מײַט איר האַרטער רונדער האַנטשריפּט האָט בערטע אים געשריבן, אַז זי האָט זײַן בריוו געהאַלטן צוויי וואָכן צײַט און זי האָט זיך נישט געאַײַלט מײַט קײן תּשובּה, ווײַל זי האָט געוואַלט זיך גוט אײַבערלייגן וואָס צו טאַן. ער, בערל, האָט אײַגנטלעך קײן שום מאַראַלישע רעכט נישט נאַכצופּרעגן זיך

אויפן קינד. וואס קאן דאס אים אַנגיין, צי דאָס קינד לעבט און אין וואָס פאַר אַ צושטאַנד עס געפינט זיך! די לאַסט און דל אַחריות האָט זי דאָך גע- טראָגן. זענען אויך די רעכט אירע. זי איז אָבער געקומען צום באַשלוס, אַז די אייגענע אַמביציע דאַרף זי פאַרבייגן. זי האָט גישט קיין רעכט אַוועקצו- רויבן ביי דעם קינד די פרייד פון האָבן אַ לעבעדיקן פאַטער, בפרט אַז דאָס קינד חלומט פון דער פרייד. ווער עס איז פון זיי ביידן גערעכט געווען מיט צוועלף יאָר צוריק — דאָס וועט ער שוין אַליין זען. זי האָט באַשלאָסן צו קומען מיטן קינד אַהיים. די מאַטעריעלע לאַגע צווינגט זי גישט דערצו. שוין יאָרן לאַנג, אַז זי אַרבעט אין איר ספּעציאַליטעט אין אַ באַקטעריאַלאָגישן אינסטיטוט און פאַרדינט איר ברויט מיט כבוד און אַגערקענונג. עס ציט זי אָבער אַהיים די אַלטע שוואַכקייט אירע. זי וויל זיך אָפּגעבן מיט דער אַרבעט אויפן איצטיקן היימישן טיפּוספּראָנט. פּונקט ווי אַ מאָל אויפן פּראָנט פון דער כאַלערע.

וואַנדערט אַ מענטש איבער די גאַסן און געסלעך פון ליאַסאַווע און די סקעלעטן פון די הייזער, וואָס דער הונגעריאַר האָט אויפגעפרעסן, טאַנצן פאַר זיינע אויגן אַ קאַראַהאַד. ווי אויף אַ צעווייגטער ווינדע הייבן אים זיינע פּיס אויף צעקנאַדערטע בוידעמטרעפלעך אַרויף. אויף קעלערטרעפּ, ווי אויס- געבראַכענע ציין — אַראָפּ און אין דער פאַרשטיקטער לופט פון גויט-און הונגעריג-נאַרעס זוכט ער מענטשן מיט ברייטערע פּלייצעס און מיט אַ בליק, וואָס האָט נאָך דעם לעצטן פּונק פון עקשנות גישט פאַרלאָרן.

— פעטער! איר גייט מיט מיר אויף אַרבעט קיין פּאַדלאַסיע?

— האָ? וווּהין? זעצט זיך, מיין הער! קיין פּאַדלאַסיע, זאָגט איר? דאָרט וווּ מען האָט געזעגט יידן לעבעדיקערהייט? דאָס הייסט דאָך: קריכן צום טייוול אין די ציין. און ווער זייט איר אַליין, קאָן מען וויסן?

— מיין נאָמען איז בערל, בערל פּאַדלאַסיע.

— נו, אויב אַזוי, איז עפּעס אַנדערש. אַז איר רופּט, מסתמא ווייסט איר דאָך. אדרבא, אדרבא. וועט מען כאַטש געבן ברויט צו עסן? קאַרטאָפּל צו זאַט? דער הונגעריקער גלאַנץ אין יענעמס אויגן איז געווען בערלס שותף און מיטהעלפּער. ער האָט גענומען מענטשן אויף זיכער. ער האָט זיי געהאַט מער וויפל ער האָט געקאַנט איינאַרדענען מיט זיינע שוואַכע מיטלען.

מיט גאָר אַ קליינער פאַרטיע, אַלץ געוועזענע קוואַליפּיצירטע באַל- מעלאַכעס, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט קיין פּאַדלאַסיע צוגרייטן דעם הויף מיט די שטאַלן אויף אויפצונעמען די איבעריקע פאַרשריבענע און אויף אַוועק- צושטעלן די ערשטע פאַר פּערד און בהמות. די עטלעכע פּורן שפּייזפּראָדוקטן,

וועלכע ער האָט אַרויסבאַקומען פון די מלוכהשע מאַגאַזינען, האָבן געקאַנט גענוגענען העכסטנס אויף אַ חודש צייט.

דאָס גרויסע הויז אין פּאָדלאַסיע איז האַלב חרוב געוואָרן, דאָס מעבל — צעטראָגן און צעבראַכן, דערצו נאָך אַראַפּגעריסן אַ האַלבער בלעכענער דאָך. די שייערן זענען געווען אַנגעלאָדן מיט אַזוי פיל ווינטער-תבואה, אַז נישט אַלץ האָט מען געקאַנט צוגעבענען און פאַרניכטן. אָבער דאָס פאַרבליבענע איז שוין געווען פאַרפּוילט. די פּאָדלאַסיער שייערן זענען נישט געווען צוגע-גרייט פאַר תבואה-לאַגערס אויף אַ לענגערע צייט. אומגעריכט האָט בערל געפונען אַן אוצר. אַ פאַר סקירדעס תבואה זענען געשטאַנען ווי פאַרהאַרטע-וועטע בערג שוין דאָס דריטע יאָר נישט קיין געדראַשענע. פון דעם האָט געקאַנט זיין ברויט.

און בעת אין הויף האָט זיך איינגעשטעלט אַ פיבערהאַפטע גיהנומדיקע אַרבעט, האָט בערל איינגעשפּאַנט די פאַר געבאַרטע מלוכהשע פורן און זיך אַוועקגעלאָזט איבער די שכנישע דערפער, דורכצופירן אַ רעוויזיע איבער פויערישע כאַטעס און שטאַלן. ווו ער האָט דערקענט עפעס אַ חפץ, אַ מכשיר פון דער פּאָדלאַסיער באַלעבאַטישקייט — האָט ער צוגענומען. ער האָט צוגענומען פערד און בהמות פון די שטאַלן. אייניקע פויערים האָבן גאַנץ געמיטלעך אים צוריקגעגעבן דאָס זייניקע, זיך פאַררופנדיק אויף דעם, אַז ווען נישט זיי, וואָלטן דאָך אַנדערע צוגענומען די חפצים. אַנדערע זענען אָבער אַרויס קעגן בערלען מיט דעק. און בערל, אין באַגלייטונג פון דאַרפישן רעווקאַם, האָט געדאַרפט אַנווענדן דיפלאַמאַטישע און אַ מאַל אויך אַפּענע דראָנגען.

פון דעם צוריקגענומענעם רויב איז אָבער נאָך נישט געוואָרן קיין גאַנצע באַלעבאַטישקייט. בערל האָט אַנגעהויבן צו באַרגן ביי די אַרומיקע פויערים דאָס וואָס אים האָט אויסגעפעלט. און עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דעם פויער קומט אַז לייכטער אַוועקצובאַרגן זיינעם אַן אייגענעם חפץ איידער צוריקגעבן אַ צוגערויבטן.

ווען בערל איז מיט זיינע אומדערפאַרענע געהילפן אין פעלד אַרויס פאַראַקערן דעם ערשטן קוואַדראַט, האָבן גאַר אומגעריכט זיך אַפּגעפונען עטלעכע יידן פון די אַנטלאַפּענע פון ניישטעטל און אַן איבעריקע רייד, מיט אַנגעכמורעטע פּנימער, זיך געשטעלט צו דער אַרבעט.

און ווי מיט פּערצן יאָר צוריק, זענען זיך אַנגעלאָפּן די שכנישע פויערים אויף ביז ווּנדער, צו זען, ווי אַזוי יידן וועלן אַקערן אַ פעלד. אין אַ וואָך

ארום האָט מען שוין געאַקערט אין פיר-פינף ערטער פאַר אַ מאָל און בערל איז אַוועקגעפאַרן קיין ליאַסאַווע נאָך זריעה.

געזאַמט האָט ער זיך דריי טעג און איז צוריקגעקומען מיט אַ פרוי אין פענסנע און מיט אַ יינגעלע פון אַ יאַר צוועלף-דרייצן. און געווען איז ער אַזוי צעטומלט, בגילופין, אַז ער האָט נישט געוואוסט אויף וואָסער וועלט ער געפינט זיך און נישט געהערט וואָס מען רעדט צו אים. און דאָס בחורל האָט אויך געטראָגן ברילן און געהאַט אַ גרויסן קאַפּ מיט אַפּגעשטאַנענע אויערן, געהייסן האָט דאָס בחורל — היינץ, גערעדט דייטש און געטראָגן אַ מאַטראַסן-אַנצוג מיט לאַנגע הויזן. און בערל מיטן קינד האָבן נישט געוואָלט אַפּטרעטן איינער פון דעם אַנדערן און די פרוי אין פענסנע און מיט שאַרפע צוזאַמענ-געוואַקסענע ברעמען האָט געקוקט מיט אַ צוריקגעאַלטענעם שמייכל אויפן פאַטער מיטן קינד, וועלכע זענען מיט עטלעכע שעה צוריק נאָך אין גאַנצן זיך פרעמד געווען, און פון איר שמייכל זענען די צוויי שאַרפע קנייטשן, פון די נאַזפליגל ביז צו די ווינקלען פון מויל, ביי איר נאָך שאַרפער געוואָרן און דאָס פנים — שטרענגער.

בערל האָט זיך געשעמט צו קוקן אויף דער שטרענגער בערטע. ער האָט געפילט אויף אַ דיסטאַנץ איר צוועלף-יאַריקן באַהאַלטענעם כעס. אויך אויפן קינד האָט ער זיך נישט פאַרגונען רעכט אַ קוק צו טאָן. ער האָט מורא געהאַט אַן עין-הרע צו געבן. ער האָט אויך מורא געהאַט אַ טראַכט צו טאָן וועגן זיין נישט פאַרדינט גליק. וואָס דאָס קינד איז אַ נאַרמאַלס, נישט קיין קריפל און וואָס פון דער ערשטער באַגעגעניש האָט עס צו אים זיך צוגעבונדן.

אויפפאַקנדיק זיין פרויס באַגאַזש האָט בערל געפונען אַ פוטעראַל פון אַ פידל.

— בערטע! — האָט ער נישט דרייסט זיך געווענדט צו זיין פרוי — האָסט געלאָזט אים לערנען שפילן?

— אַ ביסל — האָט זי קאַלט אין דער זייט אַוועקגעשמייכלט.

— היינץ! וועסט עפעס שפילן פאַרן פאָ?

— ניין, פאָ! — האָט דאָס באַברילטע בחורל מיט אַ פראַפעסאַרישן ערנסט געענטפערט. — איצט בין איך מיד פון וועג. איך וועל מאַרגן שפילן. דורך די ברילן האָבן געקוקט אויף בערלען אַ פאַר בלויע לויטערע אויגן, וועלכע זענען אים אַזוי גוט באַקאַנט געווען — דאַרעטשקעס אויגן. אויפן קינדס מעכטיקן און צאַרט-ווייסן שטערן מיט די טיפע ווינקלען האָבן געשפילט

אונטער דער הויט דינע בלויע אַדערלעך. און די שיסעלעך פון די אָפגעשטאַ-
נענע אויערן זענען געווען ווי צאַרטע, ראָזע צעשפרייטע פליגל.
דורך די ברילן האָט דאָס בחורל ערנסט און אָנגעשטרענגט געפאַרשט,
ווי אַזוי צו באַנעמען זיך מיט אַט דעם פרעמדן און נאַנטן מענטשן, וועלכער
איז אים אַ פאַטער.

און בערל האָט נישט געוואוסט וואָס פאַר אַ געפיל עס איז אין אים גובר:
צי דער פאַרדראָס פון אַזוי פיל פאַרשווענדעטע יאָרן אָן פאַטערלעכער פרייד,
צי די שרעק, אַז דער חלום פון גליקלעכן געפינס זאָל נישט צערונגען ווערן.
בערטע האָט טאַקטיש אויסגעמיטן יעדן אינטימען געשפרעך. קאַלט און
געשעפּטלעך האָט זי פון דער ערשטער שעה פון איר קומען גערעדט וועגן
אירע היגע דאַקטערישע פּלענער און זיך נאַכגעפרעגט אויף דער היגער טיפּוס-
עפידעמיע, ווי אויף אַן אַלטן גוטן קרוב, וועלכן זי וואָלט גערן שוין זען.
זי איז דאָך געקומען, ווייל זי האָט באַשלאָסן דאָס צו טאָן פאַרן קינד. אין
אַלגעמיין איז זי צופרידן, וואָס דער טאַטע מיטן קינד זענען דערווייל נישט
אַנטוישט איינער אין דעם אַנדערן. אַבער אַליין דאַרף זי וואָס גיכער אַריין
אין דער אַרבעט.

ביי דער נאַכט האָט בערלען אויפגעוועקט די גרויסע פרייד וואָס האָט
געשפאַרט פון זיין האַרצן. ער האָט מורא געהאַט צו פאַרשלאָפן די פרייד און
שוין מער מיט קיין אויג נישט צוגעטאָן. אַבער קיין מידקייט האָט ער נישט
געפילט און גאַנץ פרי זיך אויפגעהויבן צו דער אַרבעט.

זעט ער: דער אויסגעשטערנטער זון זיינער מיט די אָפגעשטאַנענע ראָזע
אויערן האָט זיך אויפגעזעצט אויפן געלעגער און זשמורעט מיט די בלויע
קורצזיכטיקע אויגן.

— ביסט שוין אויף, פאַ?

— יא, מיין קינד, מען דאַרף גיין אין פעלד אַריין.

— וועל איך אויך.

— דו שלאָף, מיין קינד, שלאָף. ס'איז נאָך זייער פרי.

— ניין, אַז פאַ שטייט אויף, דאַרף איך אויך, מאַ האָט מיר געזאָגט:
אַז איך וועל זיין אַ גרויסער, וועל איך זיין דעם פאַ צו הילף אין זיין וויכטיקער
אַרבעט. האָב איך אַלץ געוואָרט. איצט בין איך שוין כמעט אַ גרויסער און
איך קאָן נאָך גאַרנישט.

און דאָס קליינע אויסגעשטערנטע בחורל האָט פאַרזאָרגט זיך אָנגעלענט
מיט דער גאַמבעלע אויף דער האַנט. זיין פנימל האָט אָפגעשפיגלט אַן אמתע
קרענקונג.

בערל האט געפילט ווי דאס הארץ קערט זיך אים איבער פאר ליבע און דאנקבארקייט.

זיין האנט האט אים געציטערט, ווען ער האט געגלעט זיין זון איבערן גרויסן קורץ געשוירענעם קאפ, ער האט אים געגלעט, ווי זיין האנט וואלט נישט ראוי געווען דאס צו טאן.

— זארג נישט, זון מיינער! וועסט זיך אויסלערנען, וועסט מיר העלפן. היינץ האט גענומען דעם פאטערס האנט און זי געדריקט. ער האט גע-וואלט דעם פאטערס האנט א קוש טאן, געוויסט אז אנדערע קינדער טוען עס. ער האט עס אבער נישט געוואגט, נישט געוויסט ווי איבערצושפאנען די הויכע שוועל צו דעם אומבאקאנטן בערדיקן מענטשן, וועלכער איז דאך זיין פאטער. האט ער זיך שעמעוודיק צעשמייכלט.

— פא! האסט געוואלט הערן ווי איך שפיל! ?

— געוויס, מיין קינד.

— אט באלד...

היינץ האט גענומען ענערגיש זיך אנטאן און בערל איז ארויס אין צווייטן צימער וואשן זיך. בערל האט ליב געהאט דעם תענוג פון לאנג זיך צו וואשן. און גיסנדיק שוין פון דריטן קרוג דאס קאלטע וואסער אויף זיין האַריק לייב האט ער פלוצלונג א ציטער געטאן. הינטער דער וואנט האבן מיט דערוואַק-סענעם ערנסט און מעכטיקייט א רייד געטאן די סטרונעס פון א פידל. אבער קיינער אחוץ זיין קליינעם זון איז דאך דאָרט אין צימער נישט געווען. אין בערטע — שלאפט דאך נאָך. און ווען זי איז אפילו אויף — שפילט זיך דאך נישט.

איז בערל מיטן האַנטעך אויפן לייב און מיט אַ נאָס פנים צוגעלאָפן צו דער טיר און זיך פאַרגאַפּט. דאָס האַט געשפּילט היינץ, פאַרן מעטאַלענעם פּולט איז געשטאַנען דאָס באַברילטע בחורל מיטן ריזיקן צאַרט-ראָון שטערן און איינגעטוליעט זיך מיטן ראָון אויער אין דעם גרויסן טונקעלן פּידל האַט ער ריטמיש זיך באַוועגט מיטן גאַנצן שלאַנקן קינדישן גוף און מיטן גאַנצן גוף אַריינגעכישופּט אין דעם אַלטן טונקעלן אינסטרומענט אַ מעכטיקע און רייפּע לויטערקייט. דער כמעט שוואַרצער אינסטרומענט האַט זיך צעזונגען מיט אַ קרעפּטיק טאָן.

אַ צעטומלטער האַט בערל פאַרהערט די ערשטע פּראָון. אַבער דער פּידל האַט אים געצווונגען זיך צוצוהערן צו זיין געזאַנג. און דאָס געזאַנג איז זיך צעוואַקסן אַלץ מעכטיקער, אַלץ ברייטער און איז אויסגעוואַקסן אין אַ טראַגישן און פאַמפען געראַנגל פאַר דער קרוינג פון לעבן. דער טונקעלער אינס-

טרומענט, דאָכט זיך אַ צו גרויסער אין די קינדישע הענט, האָט שוין געזונגען מיט צוויי שטימען, מיט צוויי נשמות, ווי צוויי הענט וואָלטן אויפגעהויבן איבער דער וועלט די טראַגיש פינקלענדיקע קרוין פון לעבן. און די קרוין האָט געפינקלט מיט רובינען פון יסורים און מיט דימענטן פון פרייד און פון זיג. דאָס איז דאָך געווען דאָס ליד, וואָס בערל האָט אַלע מאָל אין זיין האַרצן געטראָגן און אין אַ שעה פון דערהויבונג געפילט, אַז ס'האַלט ביים געבוירן ווערן און פאַרקלינגען דורך דעם פרוכטלאָזן טראַכט פון זיין שטומ-קייט. האָט דאָך בערל כל ימיו זיך באַמיט צו קרוינען דאָס לעבן מיט אַ זין דורך אַרבעט, דורך אַ שעפּערישן טאַט.

וואָס פאַר אַ פּלוצלונגע ברכה פון הילף עס אַנטפלעקט זיך פאַר אים! זיין קליינער זון מיטן טונקעלן גרויסן אינסטרומענט בענטשט דאָס לעבן מיט אַ העכערן זין! מיט שיינקייט!

אַט איז דער העכערער שטאַפל פון חכמה: זיין שטומע צונג איז ריידעוו-דיק געוואָרן, דער פּלאַם, וועלכן ער האָט אין זיין האַרצן געטראָגן — וואָס אויפגעשאַסן העל און מעכטיק אין דעם פלייש פון זיין פלייש, אין דעם בלוט פון זיין בלוט, אין זיין זון — דעם אַרטיסט!

ער וועט קרוינען דאָס לעבן דורך אַרבעט.

און דער זון זיינער — דורך שיינקייט.

און ער ווייס שוין נישט, ווער עס איז וועמען צו הילף. האָנט ביי האָנט

וועלן זיי גיין דורכן לעבן, ער מיט זיין זון!

„זיי געבענטשט מוטער בערטע אין דיין שטרענגער מענטשלעכער דער-

הייבונג! ווי וואָג איך צו קושן די שפיצן פון דייןע פינגער!“

און בערטע איז געלעגן אויפן בעט מיט צוגעמאַכטע אויגן, אַ שטרענגע,

אַ רוזיק שלאַפּנדיקע און נאָר די ווינקלען פון אירע ליפּן האָבן געציטערט אין

אַ דינעם, פאַרטייעטן שמייכל.

אַריינגעטאַן אין אינסטרומענט, האָט היינץ גאַרנישט געזען און גאַרנישט

געהערט אַרום זיך. ער האָט נאָר פון צייט צו צייט גערוועזן מיטן גרויסן קאַפּ

געטרייסלט און מיטן גאַנצן צעוויגטן שלאַנקן גופעלע זיך אַריינגעזונגען אין

פידל אַריין.

און ווען ער האָט געענדיקט שפילן און דעם אינסטרומענט אַראַפּגעלאָזט,

האַבן זיינע פינגער נאָך אַ קוש געטאַן די סטרונעס מיט אַן איידעלער באַרירונג

און דאָן האָט ער דעם פאַרשעמטן קאַפּ צום פאַטער אויפגעהויבן. און דאָן האָט

אויף זיין ערנסט פנימל זיך אויסגעגאַסן שרעק און פאַרווונדערונג.

— פאַ! וואָס וויינסטו? האָב איך שלעכט געשפילט?

האָט בערטע ברייט און וואָך געעפנט די אויגן און זיך אויפגעזעצט אין בעט מיט אַ פאַרזאָרגטער שטרענגער מוטערלעכקייט.

— באַריס! באַרויק זיך. וועסט איבערשרעקן דאָס קינד.

און היינץ האָט זיך געפילט שולדיק.

— פאַ! איך קאָן נאָך נישט בעסער. איך וועל מיך לערנען, וועל איך אַלץ קאַנען.

ווען בערל איז אַרויס מיטן אַקער, כדי אַנצוווייזן זיינע מענטשן ווי אַזוי מען דאַרף איבערקערן דעם אַפּשניט, וועלכער איז, לויט זיין מיינונג, געווען שלעכט געמאַכט, האָט אין זיין האַרצן געשפּילט אַ גרויס ליד.

ער האָט געבענקט נאָך היינצן, וועלכער איז פאַרבליבן איצט אין שטוב מיט דער מוטער און ער האָט רחבותדיק-אומפאַרשעמט געווישט די טרערן פון זיין גליק.

און צו די אַרומיקע האָט ער גערעדט, הגם זיי האָבן אים שווער פאַרשטאַנען.

— מיר הייבן אָן פון מעשה בראשית. געשיכטע איז נישט קיין קייט

פאַר דעם לעבעדיקן מענטשן און אַ דור איז נישט קיין רינגעלע. טויזנטער

יאָרן זענען טאַקע נישט געגאַנגען לאיבוד. זיי האָבן אונדז געשאַנקען קולטור

און ביטערע דערפאַרונג. זיי האָבן אונדז געלערנט ווי אַזוי אַוועקצוגיין פון

דעם נעכטן. יעדער דור מוז אָנהייבן די געשיכטע פאַר זיך און נישט זיין קיין

קנעכט פון די פאַרגאַנגענע דורות. אַזוי וויל איז צו אונדז, וואָס מיר וועלן

נישט שטאַרבן קיין נעכטיקע און וואָס אונדזערע קינדער וועלן נישט דאַרפן

לאַכן פון אונדזער אומבאַהאַלפּנקייט. יא, יידן, מיר הייבן אָן די וועלט פון

דאָס ניי. פון מעשה בראשית.

פאַרריכט נאָר, ברוך, דעם געשפּאַן ביי דעם בולאַנעם.

זעט, יידן, ווי מען אַקערט! אַ—האַפּ!

וואַרשע, 1927—1929.

א י נ ה א ל ט

דריטער טייל

אונטערן אייז

11	קארל קראַנע .	1
20	ביים טייוול אין די ציין .	2
26	אויסגעחשבונט	3
34	די פילאָסאָפיע פון ברויט מיט פאָוידלע	4
43	מאַרסיאַנער .	5
49	לעאַן אויף דער ברייטער וועלט .	6
57	פאַרגלייכנדיקע פעלקער־פסיכאָלאָגיע .	7
64	אַהיים .	8
71	נסים מיט אַ יידענע .	9
76	נסים ונפלאות .	10
90	אַ פרייער מענטש	11
99	ביים פעטער אין דער מדינה	12
105	מען עסט	13
112	דער פעטער בערל איז נישט פון אייזן	14
118	דעם פעטערס צווייטע פראַבלעם	15
125	אַ מענטש אַליין .	16
130	שייקעס מאַרסעליעזע .	17
144	פּרילינג	18

פערטער טייל

מ ע ש ה ב ר א ש י ת

159	ווייץ	1
181	לייונט	2
199	בערל נעמט אַ שטעלונג	3
211	רעוואָלוציאָנער מיטן כוח פון אינערציע	4
219	רעוואָלוציאָנער מיטן כוח פון ציניזם	5
228	צוגווינט	6
240	רעוואָלוציאָנערער בעל-גאווה	7
249	אין גרינעם פאַרטאָג	8
256	געקומען צו דער צייט	9
264	פון וואָס מען עלטערט זיך	10
279	אַ בלעטל פון דער עפּאָפּע	11
293	די באַצווונגענע אויפן געמייזעכץ	12
306	לעאָן העלפט בויען די מלוכה	13
314	מען טוישט אַ הונדערטער	14
326	פייגע־פעסיעס אָפּערע	15
333	דאָס ליד פון אַן אַרעמאַן	16
342	די אַלטע בריק	17
352	אין דער וואַרעמער ווייט	18
370	דאָס ליד פון דער ערד	19